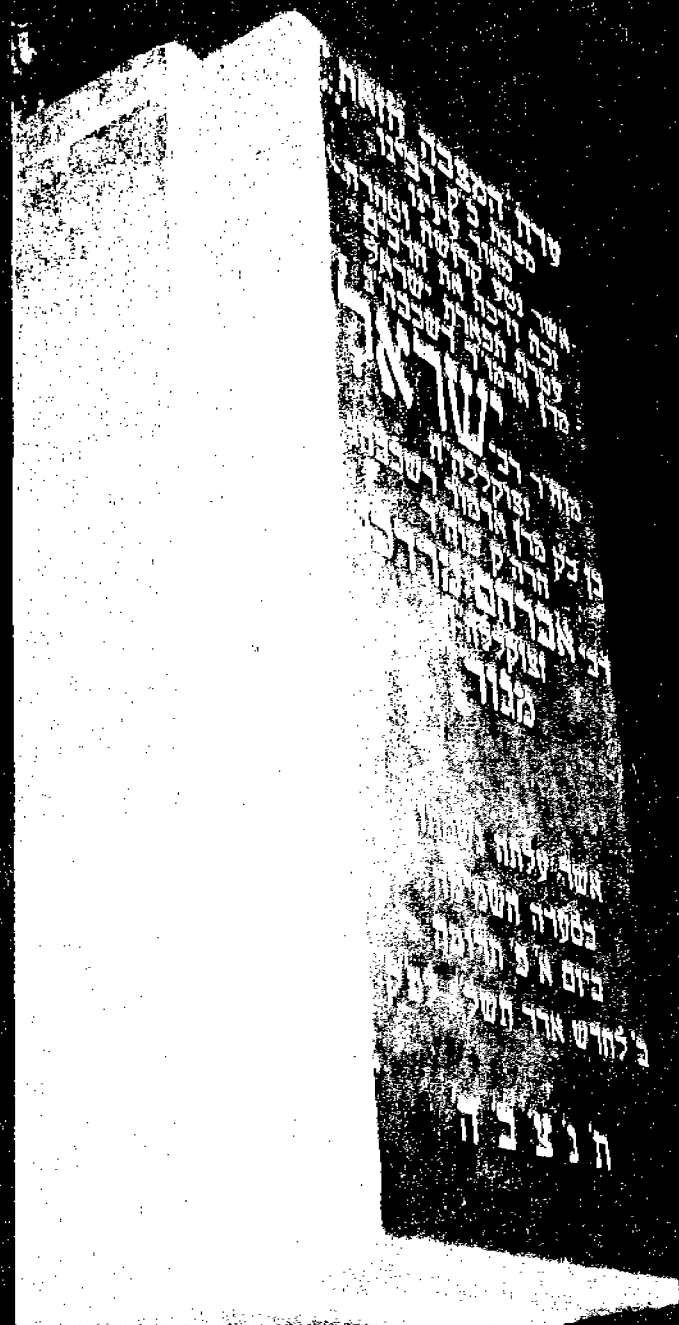
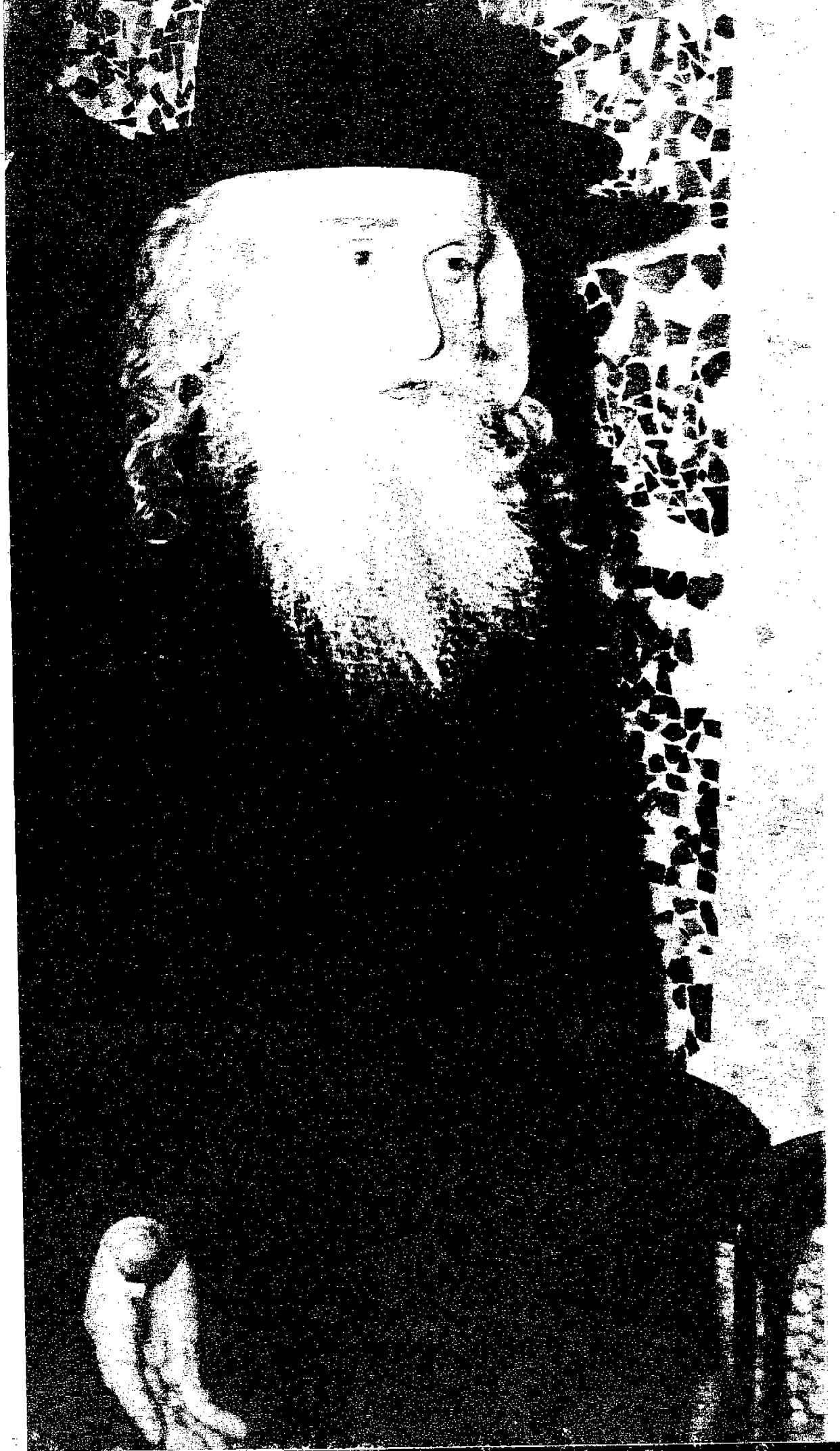
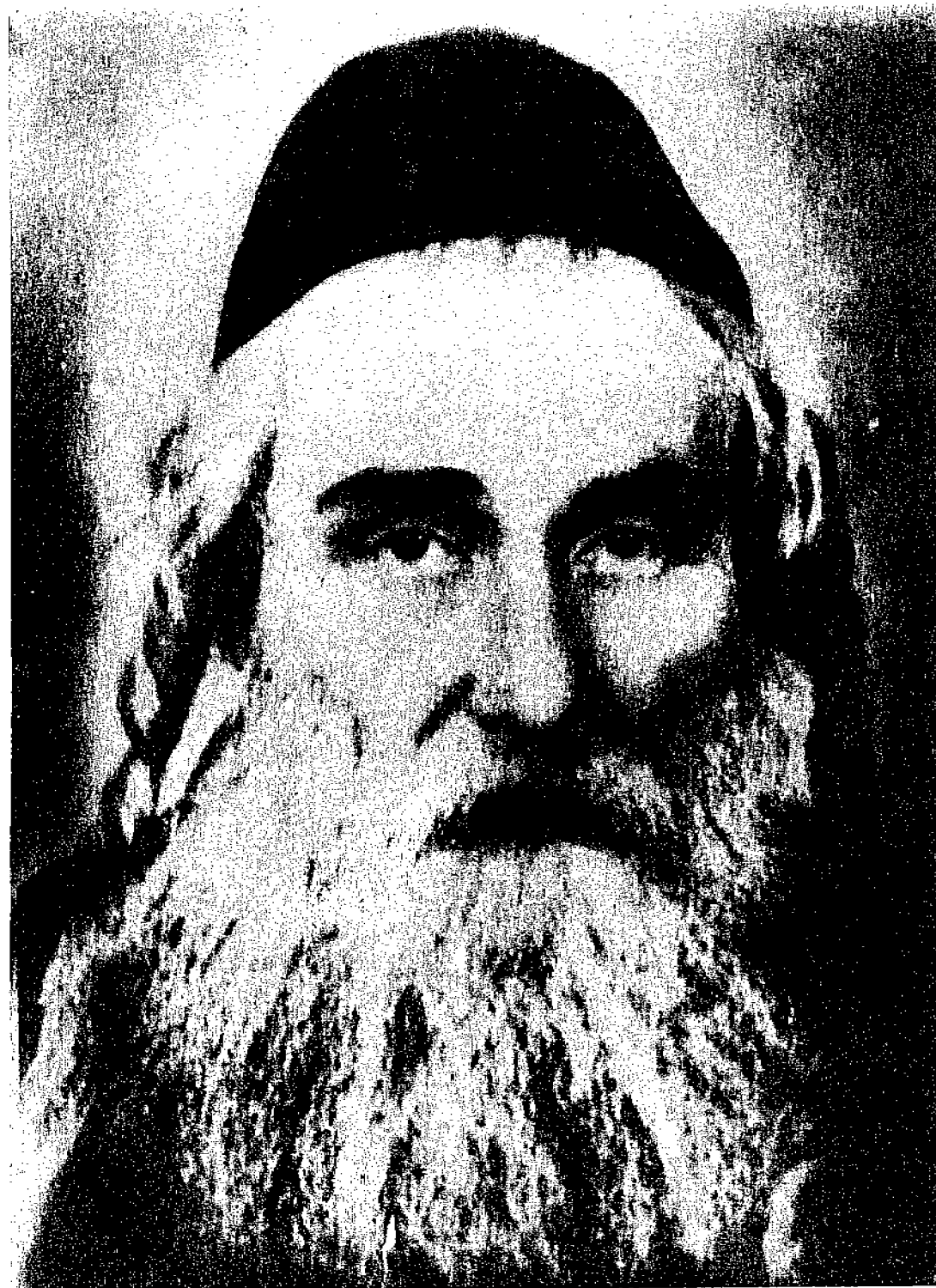

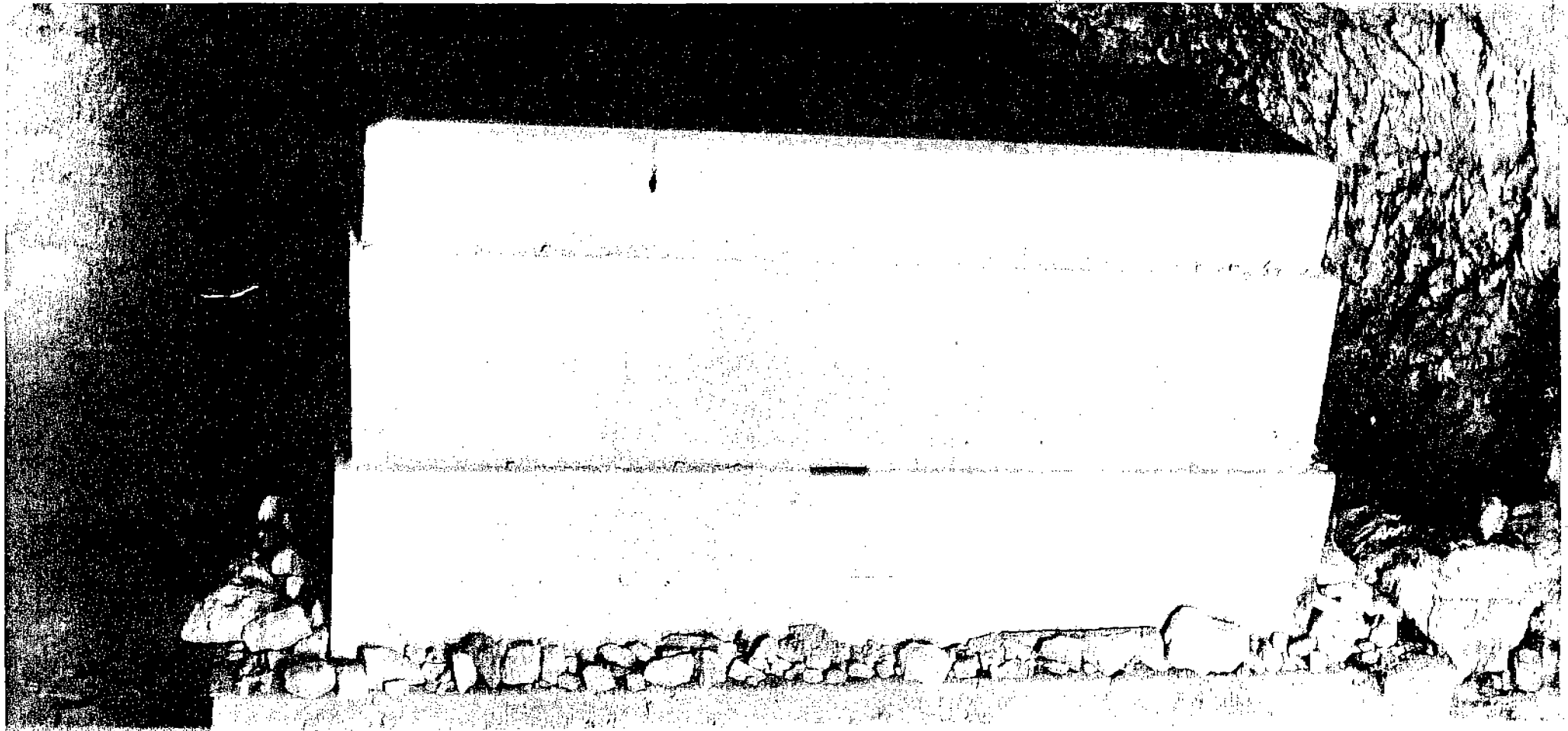
אבל בבר ל'עשר'אל

כ"ק אדמו"ר הצדיק מרן רבי ישראל אלטר מגור זצוק"ל

ב' אדר תשל"ז

כ"ד תשרי תרנ"ה

קצרה

היום הצדקה לשיבה ושיבת נתיב וניחא אצל
 והפאור החתמה בדא אמי הול' עשה בקצאל מוסא
 הוא עשיר אצל. לבי ורומי ונלמח הוא יעקב אג
 אסכא ואקוה לעלמייס, (ברע' בע' לע' אג' אג' אג'
 דה' אשתניא ל' ויעקב חסד והרבה והצלה
 מן העניים אסוב אכא כל הימים.
 ואשרו חל' כי עשה הילקא אשר לעשר הוצר
 כי לע' שמו בבית זה הוא ילכין בעכא
 אהבה אמה ושלום ורצון ק' הרי אג
 עש' אג' כל אג'.

עתק בב"י הרב רבי משה בעלזא זצוקל"ה
 שנמצא בתבדוק הצואה בשנת תש"ח.

בה

כאשר ה' ברצת לך יח' אהריות
 אומי אבולות ובעלות לא זכיתי
 אזה עפוקי אג' יא' לא נא ע' אג' חו
 טהרה חוג רצת מ' לא אג' בעזקה
 אג' אג' אג' אג' אג' אג' אג' אג'
 אג' אג' אג' אג' אג' אג' אג' אג'

כא זה אשר ק'צק
השם כ'י'א מ'ל'ק כ'ק
כ'ק ח'ש'ק כ'א
א' מ'ל'ק ה' פ'ל'ק
ל' מ'ל'ק א' מ'ל'ק
ל' מ'ל'ק

בקשו רחמים

משעם רבותינו שרי התורה הביד"צ שליט"א

המזל ליום תפילה

וזהת עוררות רחמי שמים

בכל בתי הכנסיות ובתי מדרשות ותשב"ד בת"ת לעורר
רחמי שמים המזובים לדבואת

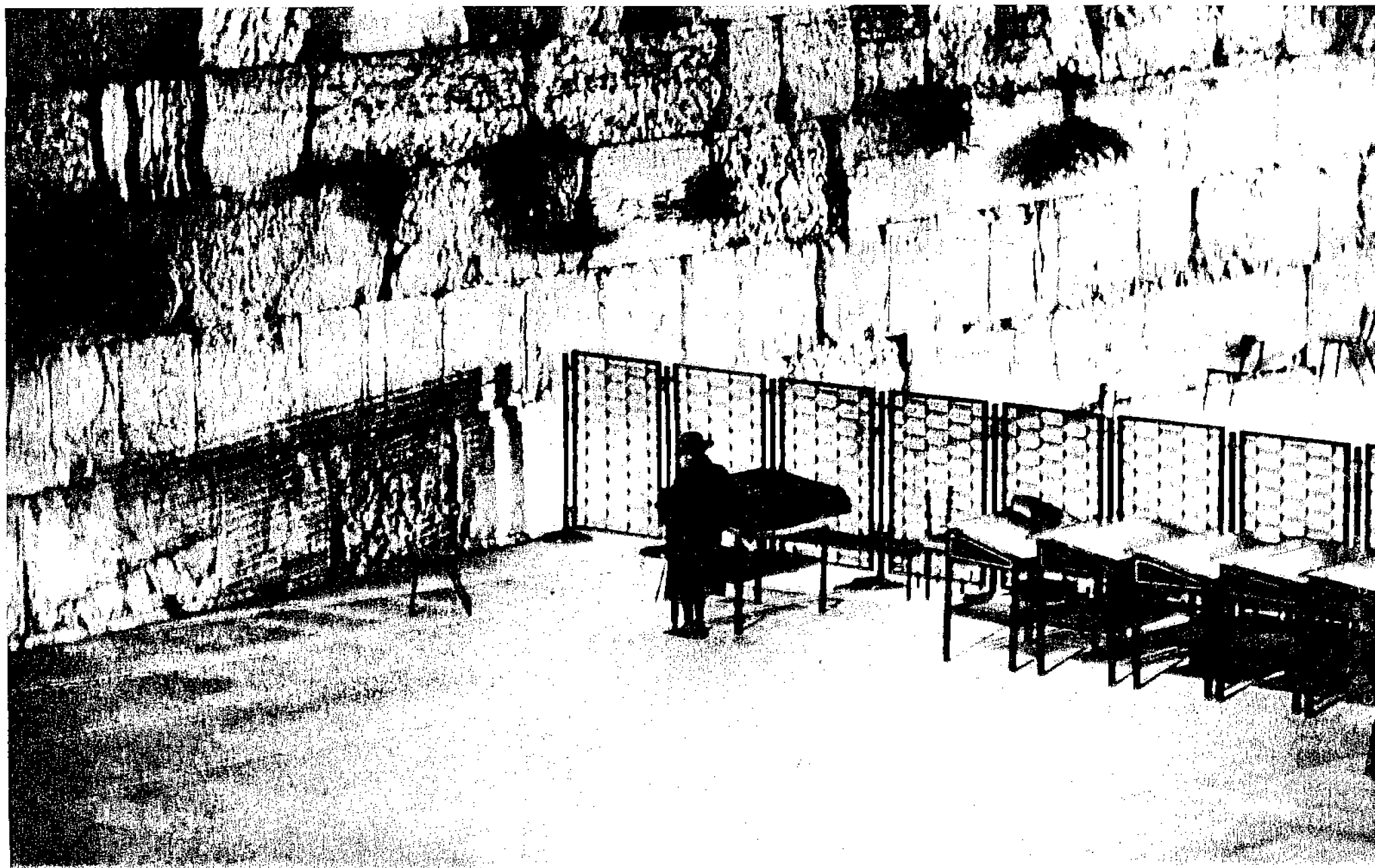
ישראל ביה רודא יהודית שליט"א

כבוד קדושת הגה"ק אדמו"ר מגור

ובשעה 12 בצהרים יתאספו בני הישיבות וקהל ירושלים לעורר
רחמים באמירת תהלים וי"ג מדות בין ספר לספר.

בבית הכנסת המרכזי בזכרון משה בירושלים ת"ו
בהשתתפות רבותינו הביד"צ שליט"א

והן א-ל כביר לא ימאס ויקובלו תפילותינו לרחמים ולרצון (אכ"ר)
ישלח לו רפוי"ש מן השמים במהרה בתושח"י אנ"ד.

ב"ה.

בעלותו כסערה השמימה

ימיו ושעותיו האחרונים של הגה"ק האדמו"ר מגור זיע"א

אנו עוד מהוממים, אנו עוד חתה ההלם, איך נחאושש איני יודע.

הסחלקותו הפחאומית של הגה"ק האדמו"ר מגור מרן רבי ישראל אלתר זיע"א היהת ענין שכר ענין, רעירת ארמה, מתהלכים המומים ומיוחמים. ענייה היא שפתי לבטא את אשר חשים לכה שקרה.

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידו של האדמו"ר

יש מי אשר ייחודו היא גדלות כתורה, ויש מי אשר ייחודו גדלוה במוסר, ויש מי אשר ייחודו גדלות בחסידות, ואילו האדמו"ר מגור זיע"א גילם בחוכו שלשת הייחורים, – הורה מוסר וחסידות. ואם למעלה ממאה אלף יהודים הלכו אכלים אחרי מיטתו הרי זה מכנין שעל ראשו נשא את אוחס מאה אלף יהודים ויוחד מזה. אולם הוא יכול ה' לשאח על ראשו מאה אלף יהודים ואילו מאה אלף יהודים לא יכלו לשאת אותו – לחצו להיוח אתנו.

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

ימים שנים ודורות יכתבו קורות חייו

ימים, שנים ודורות יכתבו קורות חייו. ארשה לי לנסות להעלות על הכתב יכיו ושעותיו האחרונים ממה שזכיתי לעקוב בעצמי וישמר זאת לזכרון קדוש.

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

האקט האגודאי האחרון רב המשמעות

באור ליום חמישי כ"ט שנט חשל"ו הלכתי עם חכרי הרב יהודה מאיר אברמוביץ שי' בשליחת המיוחדת לבקר אח הגאון רבי אליעזר שך שליט"א לברר באם חופיע אגודה ישראל ברשיכה עצמאית לבחירות לכנסת נזכה לחדש ימינו כקדם שיחזור למועצת גדולי התורה ויתחום על הקריאה להמון ברשימת אגודת ישראל, וכשקבלנו חשוכה חיובית פעוידת מהגר"א שך שליט"א העלינו מיד על הכהב פרטי-כל מתוכן השיחה אשר הרי"מ אכרמוביץ ואנכי חתמנו ע"ו.

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

מיד אחרי חתימת הפרטי-כל התקשרנו טלפנית מבני ברק לירושלים להרב פנחס לויץ שליט"א ולהגרפ"מ אלתר שליט"א והקראנו לפניהם הפרטי-כל, וסוכם שזה יישאר סודי עד אשר יביאו את הפרטי-כל לפני האדמו"ר טגור.

כיום חמישי בבקר השכם העברתי על ידי בני ר' מאיר שי' את הפרטי-כל להגרפ"כ אלתר שליט"א ולהרב פנחס לויץ שליט"א.

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

מיד אחרי התפלה נכנסו הגרפ"מ אלתר והר"פ לויץ שיחיו אל הקודש פניכה אל האדכו"ר כגור ונחנו לו את הפרטי כל. האדמו"ד מגן קרא אותו כמה פעמים והביע סיפוקו הגדול.

בהליכה המשוחפת לבחירותו לפני שלש שנים הוסרה המהיצה שחצצה בין פועלי אגו"י ובין גדולי התורה ואגודות ישראל, ובהליכה העצמאית בבחירות אלה תוחזר האחדות בין גדולי התורה ומישבר האחדות כאגודה ישראל.

כצאתם של הרב פנחס לויץ והגרפ"מ אלתר נועדתי עמהם לישיבה ובה נקבע שאעביר דבר ההליכה העצמאית אל הגאון רבי חיים שמואלביץ שליט"א והגאון רבי שלמה זלמן אוירבך שליט"א.

ביום חמישי בערב ביקרתי באופן מיוחד אצל הגר"א שך שליט"א למסור לו שהודענו להאדמו"ר מגור חשובתו וכי האדמו"ר הכיץ סיפוקו מזה. הגר"א שך שליט"א הכיע גם הוא סיפוק.

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

עוד כאותו ערב התקשרתי עם הרב משה שרר נשיא אגודת ישראל באמריקה מטרחי לו על ההישג הגדול ושימסור זאת לגדולי התורה באמריקה, הסיפוק היה גדול.

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

ביום ששי בבקר הלכתי מיד לבקר את הגר"ח שמואלביץ שליט"א והגרש"ז אוירבר שליט"א כדי למסור להם על כל זה.

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

זה היה בעצם האקט האחרון האגודתי שנעשה בהשראתו של האדמו"ר מגור זיע"א. הוסרה המהיצה התוצצת בין פא"י ויהדות התורה זה אשר האדמו"ר מגור זיע"א רצה ועמד על כך. לפני שלש שנים. ולא הלך לעולמו עד שלא חובסת האחדות בין גדולי התורה והחסידות.

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

ליל ש"ק חצרו של האדמו"ר מגור המה ממאוח אנשים שבאו לשבות במהיצתו כשכת של ראש חדש אדר. הכל כמנהגו. כשעות המוקדמות של הבקר כנהוג החמלא בית המדרש מצעירים וזקנים שבאים ללמוד ויחיידים נכנסים אל הקודש פנימה ל"תה". "שתהא השעה הזאח שעח רחמים". זוהי השעה הגדולה לזוכים להכנס אל הקודש.

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

כמדי שבת כשבחו תוך הקפדה להתפלל עם זמן קריאת שמע – מתפללים תפלה שחרית.

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

היו שהבחינו כי האדמו"ר כהתפל מיסורים. לפני תפלת הלל של ר"ח יוצא האדמו"ר ומבקש לזוכות. חיכו עשר דקות עשרים דקות המחת גדול, מה קרה. נכנס שלית ואמר להמשיך בהלל. הרכי לא יכול. להכנס. לא מעלים על הדעח מה יכול לקרות.

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

בהפסקה לקריאת התורה מחכים יחר על המקובל ושוב נכנס שליח להמשיך בקריאת התורה. המחח גובר והולך. מפה לאוזן נמסר – האדמו"ר הנחקף ככאבים.

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

יחידות של האדמו"ר, יחד עם חסידיו, ברחובות, 1917

אצים רצים להחיש רופאים – תרומה ומתיחות

דלתות הבית נעולות, ומהלכות הצדדיות אצים רצים להחיש רופאים, מיד באים הרופאים ד"ר שושהיים וד"ר קוק. האדמו"ר הותקף בכאבים נוראיים. מועיקים אח פרופ' זלץ הוא קובע שהכרחי לקחת אותו לבית החולים, והכרחי לנחח, כי מבחינים סתימה במעייהם, וזהו לדעת הרופאים באותו גידול שנתח בגללו לפני חמש שנים. האדמו"ר זיע"א מסרב שיסיעוהו לביה"ח. מתנגד בתקיפות שיעבור ניתוח.

אמר לבאי ביתו ולאחיו שיבלח"ס הגרפ"מ אחר שי' כי מתנגד שינתחנהו. פרופ' זלץ שהוא מנתח לא הבין ההתנגדות החרעם שלא לוקחים אותו לבי"ח, ראה בזה סכנה. הלכו לשאול את הגר"ש אלישיב שליט"א ואמר שיש לקחת אותו לבי"ח ואין לחשוש מחלול שבת כי זוהי הצלת נפשות. אולם האדמו"ר זיע"א סירב, הניאו חמצן ונרזלים וד"ר שושהיים נשאר כל הזמן ליד מיסתו. האדמו"ר סבל בכאבים נוראיים. באי ביתו מסתובבים מבלי לדעת במה יכולים לעזור. שלימים רצים הלון וחורו אבל אין בידם כמה להקל על הכאבים הגורמים משעה לשעה.

הידיעה מתפשטת בעיר – תפלות בבתי כנסת וליר הכתל

הידיעה על התקפת הכאבים מתפשטת בעיר, בבתי הכנסות מרביתם בחפלה, ההמונים כמהרים לכותל המערבי, בבית מדרשו של האדמו"ר נמשכות התפלות ואמירות תהלים ללא הפסקה.

עם צאת השבת מסייעים אותו לבית חולים

עם צאת השבת, הכאבים גדולים, ואז בקושי מסכים האדמו"ר שיקוהו לבית החולים. אבל מחנה חנני' שלא ינתחוהו, המתח בבית גדול מאד. נפרד מהרבנית חני', אינו רוצה שיוליכוהו לביה"ח עם אמבולנס רק משיאים אותו על כסא ומושיבים אותו במכוניתו של הרב נחמן אלבום שי' ובנו ר' נחום שי' מסייעו לביה"ח הדסה. בדרך שכב על הכסא וקדמי כשהוא שטוח, במהלך הנסיעה מבחין שעורר שכונות בית הכרם ובית וגן, קורא בשמותיהם כאילו נפרד מהם, וזוהי מתפתל ביסורים, הכאבים גדולים.

הידיעה על ההתקפה מועברת לעיר הארץ ולמרכזי הגולה וכל הארץ נכל מרכזי היהודות בכל כקום שהידיעה מחקבלת מתכנסים לתפלות ובקשת רחמים. המתח גדול, כל העולם החרדי כולו חרד לשלומו.

שמועה על הקלה

בהכנסו לביה"ח מכניסים אותו לכדיקות הבדיקות אינן נוחות, הפרופ' שורץ קובע שהסתימה הריזה והפעיים תחלו לפעול – המצב הוא לא מסוכן.

מעטים, רק באי ביתו וקרוביו המקורבים נמצאים בזדסה ועוקבים אחרי המצב.

הכתח בעיר גדול. בבתי הכנסת מופללים לשלומו, המונים רצים לכותל המערבי ומהארץ ומהגולה מצלצלים הטלפונים לשאול לשלומו. בחוץ מתפשטת הידיעה כי חלה הסבה והמצב לא מסוכן. רבים מאלה שקיבלו הידיעה כי חלה הקלה הלכו לישון תוך תקווה שהמצב הוטב. אף אחד לא העלה על דעתו שהמצב הוא כזה רציני.

קיבל הולם

אולם תוך כרי הבדיקות קבל הולם, כי הבדיקות היו קשות ומצבו הורע, בגלל הולם הועבר למחלקה לטיפול נמרץ.

מועיקים פרופסורים

מועיקים אח פרופ' זלץ שהוא כירורג ואח פרופ' אליקים שהוא רופא כללי.

השעה היתה אחו עשרה וחצי של מוצאי שבת. שהייתי ליד הכול המעריבי באמירות תהלים עם קהל גדול. לבי לא נחנה לי ללכת הביתה ונסעתי להדסה. בני המשפחה וכאי ביתו התוולכו במסדרון ליד המחלקה לטיפול נמרץ. הגרפ"מ אחר שי' כשהוא חיוור כסיד מוסר לי על המצב כעם. ר' משה שינפלד מגולל כל מה שעבר מאז שקיבל ההתקפה, כי הי' צמוד במקום כל הזמן.

הפרופסורים: המצב רציני אין תקווה

לפתע נפתחת הדלת, הפרופסורים זלץ ואליקים יוצאים. בהכירי את פרופ' זלץ אני ניגש אליו והוא בשפתו האנגלית משליך משפט שהחריד אותי, הוא אמר: מצב רציני אין תקווה ובנימה של צער וכעס אמר הפסדנו את השעות הטובות של היום אשר יכולנו להציל את חייו, אבל יהוא לא רצה לנסוע לבי"ח בגלל שבת ולא רצה להינתח.

מתווננים שהפרופסורים ישאו'ן

כדברים האלה אמר גם פרופ' אליקים, שני הפרופסורים רוצים ללכת אני מעבב אותם מתוונן בפניהם שישארו, שיגידו מה אפשר לעשות, אני מדבר עמהם דברים נרגשים וכי לא אני ומדבבי אלא מפי מדברים רבבות רבבות אלפי ישראל, דברי נחנקו ברמעותי ולא יכולתי לדבר. וכך עומדים כל הנוכחים ומתווננים שישארו.

שני הפרופסורים עונים לוא ידענו שיש מה לעשות – שאפשרי עוד לעזור היו נשארים. אבל אין מה לעשות.

פרופ' זלץ אומר עלי להיות כבי"ח למוות כשעה 7 ואינו יכול להשאיר, שני הרופאים וד"ר שושהיים וד"ר כץ קבלו הוראות מה לעשות ואם זוהי התפתחות יודיעו לו.

מצבו קשה, אין לו הכוחה הדרושים לניתוח.

הפרופסורים הלכו.

אני מתחלחל ורועד למראה מצבו

הרהבתי עוד ונכנסתי פנימה למחלקה לטיפול נמרץ כדי לראות המצב ולשאול אח ד"ר שושהיים מה ככל זזה יש לעשות.

אני מתחלה ורועד עוד כעת כאשר אני מעביר לעיני מה שראיתי.

פניו זוהרים לבת אש קדש

ניגשתי אליו ואמרתי לו שבוע טוב. ה' עוד כהכרה. לרגעים הכרה מלאה ולרגעים קצת מעורפל. אבל צעק כל הזמן על כאביו. אני כמות שהכיר אותי, ואף עפעפי עיניו רובבו אלי. האת הלוואי ויכולתי להכין לשמוע מה שאומר לי אותה שעה מה שחושב אותה שעה. הסכ פניו כלפי, פתח עיניו ופניו זוהרים וזהר, יקרו בלבת אש וצעק ונאנח. הראה על הזמזם שעל הפה שהכביר עליו וכיקש שאסיר מפיו.

אני אשר לרמז ממנו נעניתי, עמדת מהומם ולא יכולתי להענות לו כשמבקש ממני – אבל הרופא הזהיר ואמר שזוהי הרפואה.

האת, תחשבו רגע אתה תחושתי.

מחזה עקידת יצחק

ראיתי פעם ציור של תמונה של עקידת יצחק, איך שיצחק אבינו נעקד על גבי המזבח ופניו זוהרים ועיניו פתוחות ומביטות בלפי מעלה, למעלה אל המלאך...

כך ה' מראהו של האדמו"ר מגור זו הייתה השעה האחרונה אשר השמיע עוד קולו ופניו זהרו ועיניו החכלת בוהקים.

היסטוריים גוברים – חששתי שאתמוטט למראה עיני

ד"ר שוסהיים מכתין שהכליות פועלות, הגה שביב של תקוה, אולי אולי, אבל לחץ הדם נמוך עד מאד, הנה גם לחץ הדם עולה, אבל היסטוריים גוברים והוא נאנח קשה קורא מעומק הלב "אוי ווי די יטורים", יטורי כלל ישראל מתבטאים ביסוריו. ד"ר שוסהיים נאנח, המצב קשה מאד.

חשתי אם אמשך לעמוד אתמוטט יצאתי החוצה. הגרפ"מ אלתר ויחזר בני המשפחה מקיפים אותי לשאול לשלומי, ואני לא יכולתי לעצור בכתי – פרצתי בכבי היסטרי.

מזעיקים את האזן רבי בונים שליט"א

רבי יעקב שי' בנו של רבי בונים שי' שואל אם לקרא לאביו שליט"א ואמרתי ללא כל ספק שיש לקרא אהרן.

רבי בונים שליט"א ה' בשבת בטבריא, טלפנו אליו שיבא וחזר במוצ"ש, אולם כשאמרנו לו כאשר בא כי לא יבא לביתה"ח כי מצבו או נראה יותר טוב, לא בא. הלכו לקרא אותו והלכו לקרא להרכינת החי'.

אחרי שהתחזקתי נכנסתי שוב למחלקה לטיפול נמרץ וניגשתי ליד מיטתו.

לכבות רבבות אלפי ישראל פועמות עם לבו

השעה היתה בערך 2 כלילה והשנוי ה' גדול, המצב קשה ביותר, הוא ממלמל ונאנח. לבבו פועם, עם לבבו פועמות לבבות רבבות אלפי ישראל. הוא ממלמל וכל הזמן לא פסק ממלמל בשפתוהיו: קשה ה' להבין. עיניו היו פתוחות והן צופות למעלה למרחקים.

המחזה נורא נורא. המצב רציני עד מאד.

אחר חצות מזעיקים את פרופ' רחמילביץ

רבי בונים שליט"א הגיע לביתה"ח נכנס לבקרו וחזר תיזזר כסיד, מדווחים לו על כל ההשתלשלות, והוא אומר אולי יזמינו את פרופ' רחמילביץ, אני מקיים מיד את דברו ור' נחום אלבוט לוקח אותי במכוני שלו. אלינו מצטרפת מרת דבורה ליון שמכירה את פרופ' רחמילביץ, השעה 2.30, אנו באים לביד' דופקים על הדלת, אני מקיש חזק כדלת אומר את שמי וצועק: האדמו"ר מגור כמצב קשה, אבל ישן ולא שומע, יורדים לקומה בו גר בנו, דופקים על הדלת עד שמתעורר, מפתח לפתוח, ואני מציג את עצמי וקורא אליו כי מצב האדמו"ר מגור קשה ורוצים שאביו יבא לביתה"ח, מביחו מצלצלים לבית אביו עד שמתעורר ופרופ' רחמילביץ מיד נענה ומסכים לנסוע אהנו. בדרך מוסרים לו השתלשלות הענינים, כבואו לכיתה"ח נכנס למחלקה לטיפול נמרץ שוזה כשליש רבעי שעה ולא יוצא – אנו מתחילים להיות מעוצבנים.

מזעיקים המנחת פרופ' זלץ

אני נכנס ורואה שהמצב הקשה הוסיף להיות כעת עוד יותר קשה, פרופ' רחמילביץ מחקש עם פרופ' זלץ ומעמידו על חומרת המצב ומבקשו לבא מיד. פרופ' זלץ שהוא מנחה מגיע לביתה"ח מומינים גם את פרופ' שורץ שהוא מומחה לתצלומי רנטגן ולאבחנת גידולים. שוב ממשיכים בנותיעצויות שנמשכות למעלה משעה.

הטלפונים מצלצלים מכל קצויה תכל

אנו יושבים בחוץ מעוצבנים מחושים, אומרים מהלים, נקראים לטלפונים ממקומות שונים מירושלים מערי הארץ וממרכזי הגולה, אשר כלם עומרים בקשר טלפוני ועוקבים במחה.

ההכרעה הגורלית הקשה – המתח גדול

החיעצות הפרופטוריים נמשכת ואנו מחושים. בפנים עושים תצלומים על הגידול, בודקים מצב כחוחיו. לפתע נפתחה הדלת ופרופ' רחמילביץ מבקשני להכנס, ויוצאים אלי גם פרופ' זלץ ופרופ' שורץ ואומרים בצורה תוחכת ונוקבת: עליכם לרעה כי יש הכרח לנחה, אם לא ינתחו אין תקוה לחייו ואם ינתחו יש שני אחוז של תקוה להצילו. השינים שלי דא לרא נקשן, כרעד ורסט אני יוצא לפרוודור ומבקש את רבי כונם שיחי' ורבי פנחס מנחם שיחי' שישמעו דברי הפרופטורים, פרופ' זלץ מסביר באנגלית ואני מתרגם, ופרופ' רחמילביץ מסביר באדיש. דעתם מוחלטת שהכרחי לנתחו. האחריות גדולה.

רגעים קשים – דרמטיים

איני מסוגל לתאר רגעים קשים דרמטיים אלה.

רבי פנחס מנחם שי' אמר שהאדמו"ר אמר לו שלא ינחחונו ואפילו אם בזה מסכנים חייו, מבין דבריו בזהירות אבל מוצא לחובה לומר ואמר וחוזר ואומר.

הפרופסורים מזהירים בביטויים חריפים על האחריות, ופרופ' רחמילביץ' אומר שלוא הסבירו לאדמו"ר מצבו גם הוא הי' מסכים.

הצעה להביא עם הליקפטר פרופ' ארליך מחיפה

רבי בונים שי' מבקש שישאלו את פרופ' ארליך בחיפה, הפרופסור אשר ביצע לו את הניתוח לפני חמש שנים, כאשר קיבל החקפה בזהירות בחיפה נחת והצליח.

פרופ' רחמילביץ' ופרופ' שורץ מסבירים לנו את המצב כי צילום הרנטגן מראה שיש חסימה והכרחי לנחת. וכעת אפשרי לנחת כי עשו מאמצים לחזקו שיוכל לעמוד בפני ניתוח. בינתיים מחקש פרופ' זלץ עם פרופ' ארליך והלה אומר שגם הוא מסכים שהכרחי לנחת. רבי בונים שי' מבקש סליחת הפרופ' זלץ אם יביע שגם פרופ' ארליך יחז' נוכח בעת הניתוח מאחר שמכירו מהניתוח הקודם, פרופ' זלץ מסכים אולם אין זמן לחכות שמא שוב יאחר.

אני מעלה הצעה להחקש עם שר הבטחון מר פרס לבקש ממנו הליקפטר צבאי להביא את פרופ' ארליך, אולם הפרופסורים אומרים שיש לנחת מיד כל עוד יוכל לעמוד בניתוח וכל רגע קובע...

רבי בונים אומר שמשאיר ההחלטה לפרופסורים. מיד מועיקים מרדים, מכינים לניתוח. האו"ר מתוחה, הכרעה גורלית.

הפרופסורים מכריעים שהכרחי לנחת

כשההחלטה מועברת לעומדים בפרוודור ובמיוחד למשמישים שהם שמעו מהאדמו"ר זיע"א שאינו מסכים שינחתו, רבי פנחס מנחם שי' מעלה שוב ספיקותיו, אם הפרופסורים אומרים שהניתוח מבטיח רק שני אחוז, עלינו לשקול רצון האדמו"ר שמכריע שני אחוז. הפרופסורים לא מבינים להתנגדות ומזהירים כי מסכנים חייו. רבי בונים שי' מציע שיסעו לשאול הגר"ש אלישיב שליט"א, בינתיים מכינים לניתוח. מכניסים את הרבנית חתי' לדינך, שואלים להכרעה והיא אבודה עצומה. השליח מהגר"ש אלישיב שליט"א חוזר והוא נוסח לשמיע לפרופסורים.

פרופ' רחמילביץ' חוזר הכינה אני נוסע עמן, מסביר לנו המצב הקשה והתקווה הקלושה להציל חייו. אני יושב במכונית וצמרמרת עוברת בגופי לשמוע האבחנה של המצב. אני שואל את פרופ' רחמילביץ' אם זה ניתוח מושך והוא אומר הלואי יהיה' מושך, זה יהי' סימן של תקווה.

מעבירים לחדר הניתוחים

אני חוזר לכי"ח, האדמו"ר הועבר לחדר הניתוחים. הויכוחים נמשכים בין השמישים. רבי בונים שליט"א צועד הלך וחוזר במתיחות בפרוודור אחד, בפרוודור שני עומד רבי פנחס מנחם בפניו אל הקיר עומד חיוור ומתוח. המשמישים אינם סולחים לעצמם שלא מקיימים בקש האדמו"ר לא לנחת.

הפרופסורים עסוקים כבר בהכנות לניתוח, הרדימו אחוז, ואנו עומדים ואומרים תזילם, שכורים ורצוצים, הטלפונים מסרטרים, קריאות מכל הערים, מכל המדינות, העולם כולו חרד, האדמו"ר הוכנס לניתוח והתקוה רק שני אחוז.

פתחנו וסגרנו – לא הי' מה לעשות

השעה בערך שש וחצי קוראים אותי לחדר הסמוך לחדר הניתוחים. פרופ' זלץ כארשנו רצינית אומר לי פתחנו וסגרנו. לא היה מה לעשות. אין תקווה לחייו. זה ענין של שעות. זרם דמעות פרץ ממני, ויצאתי לקרא לרבי בונים ורבי פנחס מנחם, פרופ' זלץ ופרופ' שורץ מוסרים להם על המצב, נשארונו דוממים והמומים, אין לנו הכח הנפשי אף לשאול, אבל פרופ' זלץ והמנתח מסביר, ופרופ' שורץ המאכזן מתאר.

כשנפתחו, נתגלה שקרה דבר שאין לו כל קשר למחלתו מהגיו'ל שנותנו לפני חמש שנים, אלא העורק המזין דם למעינים נסתם וכשזו קורה אין תרופה, כשפתחו מצאו שאין מה לעשות, מחזיקים אותו כעת באמצעים מכניים בנוזלים אבל אמצעים אלה מוגבלים להחזיק שעות ואין תקווה לחייו. גם אם היו מנתחים אותו בשבת ביום לא היו משנים את המצב.

הלשון נדבק לחיך – מה נאמר מה נדבר

דברים חותכים שחתכו כמו באיזמל את לבבנו. נשארונו חנוקים מדמעות, הצצנו אור בפניו של השני מבלי לומר מלה כאילו הלשון נדבק לחיך, מה נאמר ומה נדבר.

הפרופסורים אמרו כי ככל ואח שבעי רצון שניחתו – כי אחרת היו מחולכים כל השנים בהאשמה כי בגלל הסירוב לנסוע לכי"ח בשבת ולנחת הפסדנו השעות שזי' אפשרי להציל וזיי.

הפרופסורים עברו לחזריהם ואנו הלכנו אחד אחרי השני דוממים דוכעים בלבבות נשברים.

גזירה היא מלפני

גזירה היא מלפני.

יצאנו לצובאים ליד הדלתות בפרוודורים, מסרנו על המצב ומחפחים בכיוון היסטוריה.

צידקת סירוב האדמו"ר לחינתו

המשמישים של האדמו"ר אומרים זהו זה שהאדמו"ר לא רצה שיחללו את השבת כי בין כך לא היו מצילים את חייו.

לחדר ההתאוששות ואינו מתאושש

מחרר הניחוחים העכירו את האדמו"ר לחדר ההתאוששות, באמצעים מיכניים החזיקו אותו. אמנם בעת הניחוח הטידו את המוגלה וזה דוקא הקל לו על יסוריו, אבל ראו שהמצב קשה והפרופסורים לא נחזו כל חקוה לחייו.

נמצים לנס מן השמים אולי ירחם

קביעות זו הרסה כל חקוה לפי הבנת בן אדם. וההפללו ללא הרף לנס מן השמים.

הזעיקו כל מי שיש לו טלפון שיצטקו אל ה' להושיענו.

תפלות וזעקות בכל העיר בכל הארץ בכל העולם

בכל בתי הכנסיות נאמרו תהלים, בכל הארץ התפללו, מכוניות דהרו לעבר העיר העתיקה לכתל-המערבי, בישיבות כתתי"ם גיוולי ישראל בירושלים בארץ בגולה העולם כלו חרד למצבו.

אולי יחוס אולי ירחם

אחרי שפרופ' זלץ הלך, כבקשים ממני לבקש שוב מפרופ' רחמילביץ שיבא והוא חזר לבי"ח לעמוד ליד המטה לפעול להפעיל אולי יחוס אולי ירחם. אם כי הוא מיואש, אולם לא החיאו וביקשו רחמי שמים.

הי' זה קרוב לשמנה בבקר ביום א' רבי פנחס מנחם שי' הלך עוד עם הספוריק אני הלכתי עוד עם השטריימל, כי כאחי להרסה במוצאי שבת מהכחל.

ובכל זאת ואולי

הגיע הרב יעקב רקובסקי רבה של הדסה ומספר לי על מקרה שהי' בהרסה לפני זמן, שמי שהוא אשר העורק המזין. אח המעיים כרס נסה וגם שם אמרו כי המעיים נשרפו והי' זה פרופסור דורסט אשר השיג מעיים מלאכותיים והחזיק מעמד חצי שנה.

ברגע זה כאילו נדלק שוב שכיב של חקוה, רצנו לחפש את פרופסור דורסט, הלכנו לפרופסור שורץ שילך אתנו לפרופ' דורסט כי הוא ידע להסביר לו המצב, פרופ' שורץ אמר כי גם הוא יודע על המקרה שהרב רקובסקי סיפר אולם שם לא נשרפו כל המעיים והי' עוד מקום להאיתו בהפעלה מעיים מכניים והוא הי' בעשרים שנהיוחר צעיר. אפסה גם חקוה זו. ואנו חוזרים לחדר ההתאוששות לראות איך ההתפתחות, אבל המצב הלך ורע.

פרוודורי הדסה מתמלאים מהמונים

לאט לאט נחמלאו פרוודורי הדסה מקהל לא רק מירושלים אלא באו גם מערי הארץ, עומדים רכו הרוסים וכחיפחים במפלה אולי יחוס אולי ירחם.

השעה היחה 9, יצאתי לפרוודור להתפלל וכך עמדו שם בכל פינה הפרוודור עטופים טליחות ותפלין והתפללו, חיפשנו אחרי מישהו שיוציאונו בברכות, בני ר' מאיר שי' הביא לי את השליח והפלי, וגם הביא לי כובעי להתליף אח השטריימל, התפללתי ומיד בגמר התפלה תורתי שוב לחדר ההתאוששות ועמדתי כל הזמן ליד מיטתו ואמרתי פרקי תהלים. ברור כי לא עצמתי עין, היו רגעים שחשבתי הנה אני כורע, פשוט מאפיסת כוחו נפשיים לעבוד ולראות האיבקות אראלים והמצוקים סביב לארון הקודש. ימים שכונות חדשים שנים לא היו יכולים להוציא מהכוחו הסמונים מה שעשו לי שעות אלה, אין לי ביטוי לבטא החויות מה שמזיתי וראיתי.

עלית הנשמה לגנזי מרומים

והנה הגיעה השעה בעלותו השמימה כאשר נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש, זה הי' שעה 10, אני עמדתי ליד המטה ובאי ביות שזכו לשרתו הרה"ח חנינה שיף הרה"ח בונים קורניק הרה"ח חיים לרנר הרה"ח אברהם בוך התחלפו ועמדו שנים שנים. ד"ר שוסהיים עמד צמוד למטה 24 שעות.

השעה האחרונה

ד"ר שוסהיים מרמו כי זוהי השעה האחרונה.

הרכנית נפרדת

קוראים את הרכנית חתי' ניגשה לבטה כקושי עוצרת בער זרם וכעוהי' מביטה עליו נפרדת מכנו. מה רבוה זכויותי', אשה גדולה וצדקנית שפחיה נועות עיניה רומעות ופוסעה פסיעה אחרי פסיעה כאשר פניה צופיות אליו והיא נפרדת מכנו. נפרדת ער ביאה המשיח.

מזעיקים שני האחים ובני המשפחה

אני ממהר החוצה וקורא לרבי בונים שי' ולרבי פנחס כנחם שי', לבני המשפחה ולמנין, הדלח נפרצח, כנין נכנס בבהלה כולם מחיפחים בככיות היסטוריות.

השעה 10.27 הנשמה עלתה השנימה...

הרל לנשום, הרופק עוד פועל. גם הרופק חרל לפעול, הטליוויה-אלקטרונית מראה שהלכ עודנו פועל. הלכ פוסק פלפעול, בוקעה קריאח שמע ישראל. על המסך רואים שהלכ פועל שוב. העור עוד

יש ווקה, למגינת לבנו הלב פסק מלפועל, נדס לנצח עד בוא המשיח ונשכהו עלחה למרוכים. הקהל צועק וצועק קריאות קורעם לב שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד, הנשכה עלתה השמימה.

הי' זה שעה 10.27.

עיניו היו פתוחות כל הזמן. שפתותיו מלמלו כמעט כל הזמן. שפתותיו דובבות.

בכיות היסטוריות

כשנעצמו עיניו ויכסו את פניו בסדין לבן וכלם מחיפאים בבכיות. רבי בונים ש"י צוכד דומס מרוגש מאד צמוד למטה, דמעות ניגרות מעיניו אינו מעיף עיניו, אצבעותיו מרצרות ולאילו דובבות ורבי פנחס מנחם ש"י מחיפה בכבי היסטורי מרוגש ממותח, כוריד פאותיו כחננע וכמעט כורע.

הרופאים מבקשים לצאת כדי להסיר את כל התכשונות וכל הצנורות שהותקנו להוינו.

בצאתנו לפרוידור פרצה זעקת שכר שהיעידה לבבות.

בכיות ויללות -- רבי הקדוש למה עזבתנו

כן עלה בסערה והשמימה.

כעבור כחצי שעה העבירו את גופו הקדוש באלונקה, צועקים וזועקים רבי רבי, רבי הקדוש למה עזבתנו. מחול לנו אם חסאנו אם לא נהגנו כבוד הראוי לך, כשמשו בקודש נושאים האלונקה הם הולכים וכוהים ואחריהם כל הקהל, מעלים הגופה לאמבולנס וכביאים אותו העיר כדרשו. כשהכניסוהו להיכל בית מדרשו נעה כל הקהל בכבי התפלשו על הארץ הצעקות זעזעו לבבות כאילו בקעו רקיעים.

ויש ונרמה כי הקולות לא נידמו ומהדהדים עוד באזנינו, רבי רבי, רבי הקדוש למה עזבתנו.

הלוינה כזאת לא ראתה ירושלים

וירב בבח יהודה חאני' ואני'.

הלוינה כזאת עוד לא היחה בירושלים ובארץ ישראל, העתונות החילונית שנוהגה בהערכותי' בעין צרה העריכה שמאחים אלף איש השתתפו כהלוינה. היה זה הלוינה שהקיפה כל החוגים. המסחר שבה, החנועה הועברה מרחובות הסביבה, גלי גלים של אנשים זרמו מכל הפינות מכל העירות, מכל רחבי הארץ, כלם באו, מי לא בא, כל גדולי ישראל, כל ראשי הישיבות וחלמידיהן, כל האדבורי"ם וחמידיהם, ים של ראשים כיסה את כל המסלול מבית המדרש, עד למרומי הר הזיתים. והר הזיתים כולו נחכסה באלפי ראשי בני אדם שטיפסו על ההרים והגבעות. כשנוויתו הקדושה הוטמנה שקעה השכש, כל היקום כאילו נרעד מהקולות והזעקות של האלפים, של הרבבות ורבים רבים קורעים בגריהם, רבים ההכוסטו בהבכיות ההיסטריות, פתע פתאום שקעה השמש והחושך כסה ארץ.

אוי מה הי' לנו

אבלים שבורים ורצוצים חוזרים העירה. אלפים באים לביהמ"ד, קריאות קורעות לבבות, אוי מה הי' לנו.

אווירת תשעה באב - גדולה סילוקן של צדיקים משריפת בית מקדשנו

בבית המדרש הופכים השלחנות והספסלים, מסירים את הפרוכת, מנורות אינן נדלקות, אין אור, נלקח האור, זקנים וצעירים, כוזרי חמד, בגדיהם קרועים, מתפלשים על הארץ. קשה סילוקן של צדיקים יותר משריפת בית מקדשנו, אוויר אבן וחורבן, בקולות חנוקים כדמעות בוקעים התפלוח, מתפללים תפלה ערבית, והוא רחום יכפר עוןך. אחרי גמר תפלת ערבית הבחורים הצעירים, האכזרים והזקנים נשארים, חולצים נעליהם ויושבים על הארץ - איכה ישבה בדד, בית המדרש בלי הרבי.

בית המדרש לא ננעל הקהל זורים מכל העיר מכל הארץ, אווירונים מביאים יום יום אנשים מכל מרכזי הגולה, כנחלים זורמים הבאים לנחם את האבלים, קשה לנחם קשה להנחם.

ה' ינחמנו.

וירב בבח יהודה חאניה ואניה

וירב בבח יהודה חאניה ואני'. חאניה זו אכילוח, אני' זוהי אנינו, כך זה כשריפת בית אלוהינו ובהלקח איש אלוהים מתוכנו, בחחילה מהוממים ורק כתאבלים אבל אח"כ רין אז בהכשך הזמן רואים גורל האסון, והאנינות באה אחרי זה.

הלא תדעו כי שר וגדול נפל היום בישראל.

הלא תדעו, עוד תדעו, בעתיד תדעו עוד יותר.

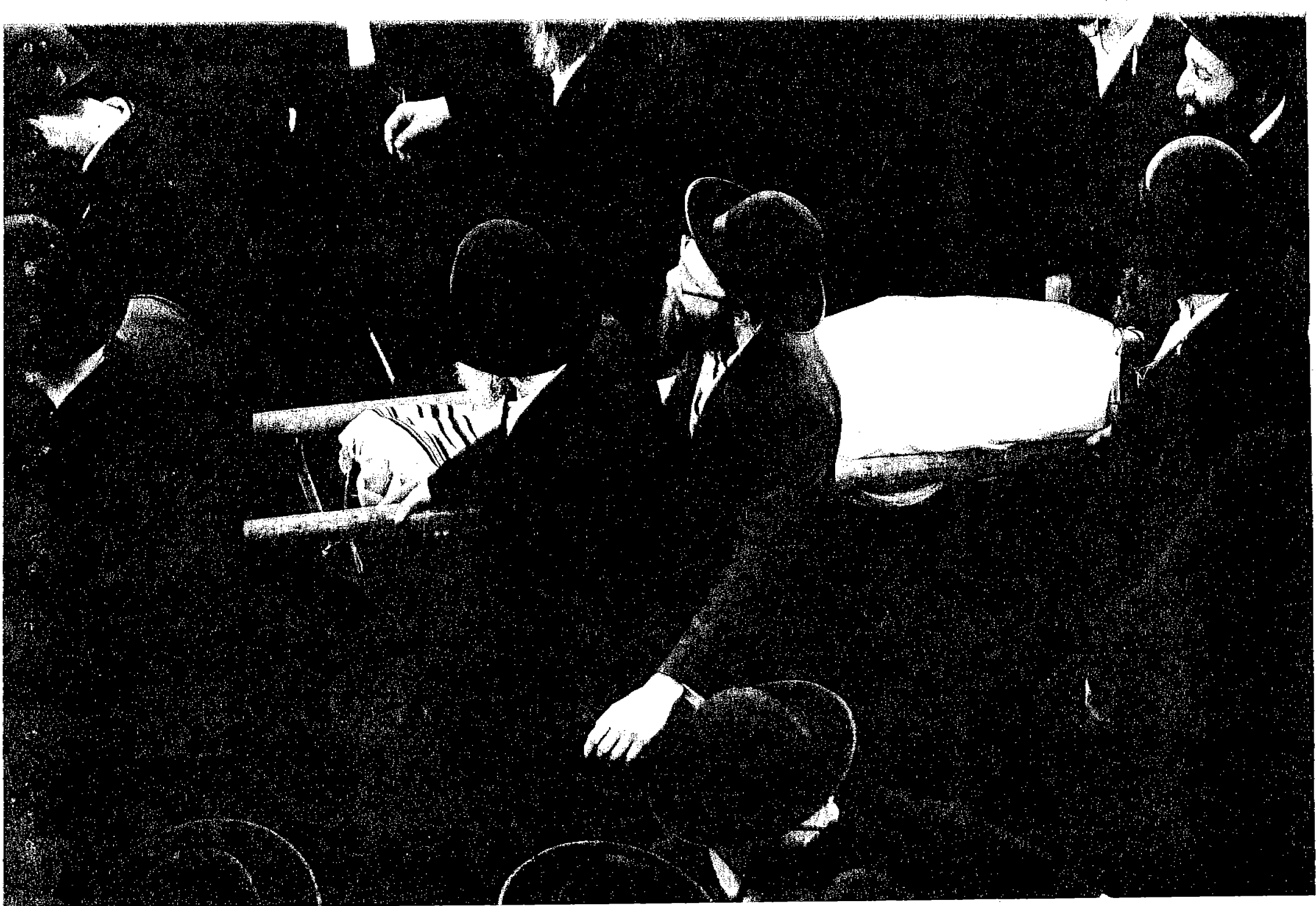
וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'.

נכתב

ע"י כנחם פרוש

אור ליום ו' אור ושל"ז

כתבה זאת מחצות הלילה עד אור הבקר.

200 אדם בהלוויית האדמו"ר מגור

The Gerer Rebbe

זכר צדיק לב

was attended by many thousands of followers of the Gerer Rebbe, who was the son of the late Rebbe, the author of the 'Mishkan Yehonatan'.

The funeral was held in the city of Gur, Poland, at the age of 82.

Marcelo Rahm Israel After 82

Marcelo Rahm Israel, 82, died in Gur, Poland, on Thursday, March 14, 1977. He was the son of the late Rebbe, the author of the 'Mishkan Yehonatan'.

אידישע וועלט פארעמט אויף פמירה פון גערער רבי

אויף פמירה פון גערער רבי, רבי יצחק אייזיק ווערטהיימער, זצ"ל, פלעגט מען זיין געדאנקט פאר זיין גאנצע לעבנס-וועג, וואס ער האט געפירט און געוואלט פאר אונזערע יידן.

Rabbi of Gur dies heirless at 82

Rabbi Yisroel Meir Eisenberg, 82, died in Gur, Poland, on Thursday, March 14, 1977. He was the son of the late Rebbe, the author of the 'Mishkan Yehonatan'.

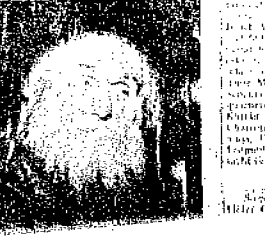

World history mourns the loss of one of its foremost leaders, the Gerer Rebbe, R. Yisroel Meir Eisenberg, 82, who passed away today in Gur, Poland, at the age of 82.

He was the son of the late Rebbe, the author of the 'Mishkan Yehonatan'.

End and Nachfolge eines grossen Rebbe

Ein grosser Rebbe ist am 14. März 1977 in Gur, Polen, im Alter von 82 Jahren verstorben. Er war der Sohn des verstorbenen Rebbe, des Autors des 'Mishkan Yehonatan'.

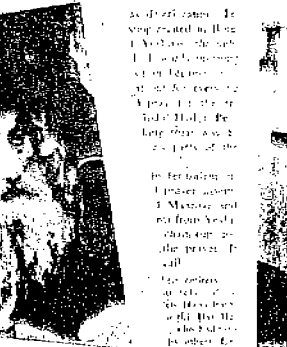
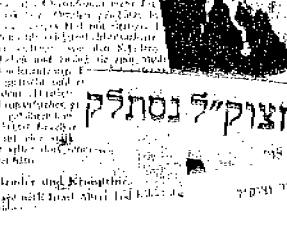

KLAL YISROEL MOURNS GERRER REBBE

In a town the size of which the R. H. Eisenberg, the author of the 'Mishkan Yehonatan'.

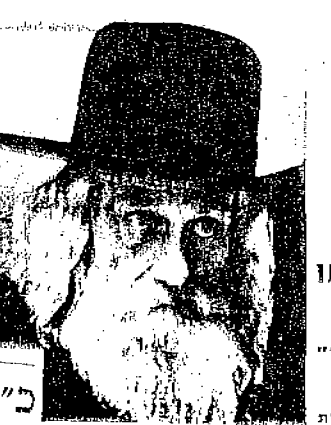
End and Nachfolge eines grossen Rebbe

Ein grosser Rebbe ist am 14. März 1977 in Gur, Polen, im Alter von 82 Jahren verstorben. Er war der Sohn des verstorbenen Rebbe, des Autors des 'Mishkan Yehonatan'.

כ"ק מרן אדמו"ר מגור וצוק"ל נסתלק

נפטר כ"ק מרן אדמו"ר מגור, רבי יצחק אייזיק ווערטהיימער, זצ"ל, פלעגט מען זיין געדאנקט פאר זיין גאנצע לעבנס-וועג, וואס ער האט געפירט און געוואלט פאר אונזערע יידן.

הגאון היהודי באבל עם הסתלקותו עול מרן וצ"ל מגור

(קטעי עתונות מכל העולם בית יעקב)

השעות האחרונות

כל הלילה ובמשך היום סוררו משרות של הטידים שהתחללו לשלון וקראו "תהילים" במיקה תפילות מתחזקות ועברו ליד הכותל המערבי וכן עברו תפילות רבות בציבור לשלום בנישבות. הלמודי תורה בבתי הספר והסמינרים של "בית יעקב", ובכל מקום שם הדיעה יכ האדמור"ר חולה אנש.

אלפי חסידים צבאו אף על חדר
ההתאוששות מיד לאחר הניחתו
אמרו תחילים. מנהל בית התולים
שהיה במקום יחד עם רב בית המדרש
ליס הרב יעקב יקובסקי הסבירו ל-
חסידים את מצבו הקשה של האד-
מיר, וקראתם של וצפה מתוך מ-
פילה ושמן כלל חדר.

בשעה עשר ושמונה עשרה דקות
השיב האדמו"ר וצ"ל ושמתו בט'
הרה לבורא. להד מיתתו התייצבו
באוחה שעה הרה"צ ר' בונים אב"ד
תר, שליט"א והרה"צ ר' פנחס מנחם
אלתר שליט"א הרב יעקב אריה אב"ד
לתר שליט"א ח"פ ר' אברהם ורדי
גרי, הרב מנחם פרוש הרב חנינה שר
יצ"ר אברהם בוק והרופא המטפל
ד"ר שמואל.

האדמו"ר נצטרך התפלל אחרון על שבת ר"ח בבית מדרשו ביום עם הקהלה הסדירה, עד "ישתבח" לא ה' שלו במאומה. לאחר מכן הבחנו א"ח עליו שעמד קרובים אליו כי הוא מתפטר מעלבים עיניו, אך תחזיק עצמו עד לאחר ברכת כהנים של שחרית, אז ביקש מהש"ד לחכות הקצת עם התפילה, פנה לחזרו לו ידוע קמעה מהמאבים, משנבט כי חללא יעמוד לו הכח לזוהר' להמשיך תפילה, עם הקול הרב ששא לי' בהחלמה לרגל שבת ר"ח, בקש ממנו ביות שמישכו להחלל כל עזריה. תקהל המשיך בתפילה "הלל" הבהלחבת עצונה, פאשר כולם תפילה ותחינה לרפואת ה' אברהם ר"ח הבית, ד"ר שוטנאיים, מר"ח לזאור שדך ארתו, ציוה לתת לו טפול באינפוזיה, כי זאור הונק פרופסור זלץ, ולאחר שגועז ביוקנים היתה זעמם של ה'רומאים כי הייביל להעביר לו ולזאור שדך ארתו, שזערו לו יוכלו לקבוע אה דרך הסי- כנרצאי שבת כזעה 8, הרע- כמכונות לביה"ח "הדסה", שם ירכו לו צילום ואושפן בחור מיר- כאשר בדקו את הצילום לא בהנחה במשור מורח.

ובינתיים קבל תרומות לשכונ
הבאבים. אך מרוב יסורים נחלש
תרמק ולוץ הדם ירד. תרומאים
בעו כי יש להעבירו ליחידה לט"ו
חול נמרץ ל"סירומים". בשעה ש"
ימים אחר תצות חלה הרעה פת-
ומית במצבן והחבילה את שני
טרנספרים" זלזל בריבוי ש-

תדהמה כללית. שבר על שבר ה-
שברנו, מי יורה דרך ומי יבין ש-
מועה? מנהיגה של היתדות החר-
דית הלך מאיתנו, והשאר את עם
ישראל לאנחות.

תאדמו"ר הקדוש רבנו ישראל
אלתר וצ"ל מגור, שעמד במרכז ה-
חיים החסידיים, הדתיים וההיגיוניים
קרוב ליוכל שנים איגור עור.

לא רק בדור יתום זה שאנו חיים
בו התבלט במלוא קומתו הרוחנית.
אלא גם בדור הקודם, כשאביו הג'
ד"ר הרבי נתן רא"ם נצחל מגור
שב על כס האדמו"רות של גור המ'
נשיה, ונמנה בנו ממלא מקומו ה'
דורמ"ר נצ"ל, על המנהיגים חבר'
טים בתנאים החדידים.

אלפי אברכים גדול, תורה ויראה, חסונים מפני כל פגיעה חיצונית ודורכו על ידו. איתני עולם שלא ייחרו כמלא נימה על מורשת אבותנו בשבוע אחרון וסרו למשמעת.

הוא הגבר הקים את עולה של חי-
ימות גור, זאת החסירות אשר כב-
נה בסערת רוחה את כל הטוב וה-
נה ביהדות פולין, ואשר סבלה ר-
ות בשנות השואה ומיצתה את כוס-

התעלה עד חומה בארץ ישראל.
הוא הגבוה אשר טבל את סבלה
ל יל ידונה פולין, ואשר הקריב את
שבתו על מזבח קידוש השם ב-
ליון השדרות, התאושש כאן ב-
ליון ישראל, ובנה מחדש את החסי-
ת הגדולה על אדמת ארץ ישראל.
הסידים והחזקים שוכנו עוד ל-
תורפ רבה משך אליו המונים.

בית מדרשו הפך לתל-אשר הכל
ים אליו. גם חסידים וגם מת-
רים אשכנזים וספרדים דפקו על
בית מדרשו והביקשו ממנו עצה
שית.

מעטים מאד זכו להערכה כזאת; כפי שוהם האדמו"ר וצ"ל, המונים המונים צבאו על דלת ביתו וחורים ארוכים התארכו בעת קבלת קהל חר' סידיו ושומעו לקחת.

את כולם קיבל בסבר פנים יפות,
סבלנותו לא ידעה גבול, שוב ושוב
אל אותה שאלה, ושוב השיב בנחת
ובאהבה, כדי לספק את רצונו שואר
ליב.

שקד מאד להתוויק את המעון הר
חרדי בגוף. ציבורי חסידי שאורגן
וטופה על ידי אביו הגדול. בשטת
זה היה פעיל מאד וראה בו עוגן
הצלה ליהדות הדתית.

בימים זאת ארגנו מוסדות גור ה-
מרוכזים, ושכבת "שפת אמת" וה-

כוללים מיסודם של אברכי גור, ב' תי הספר לילדים, המוני השטיבלים, הפזורים ברחבי הארץ, הכל גיוון מפני הכל התייחדו על ידה.

מצורתו, היתה פרושה בכל הפור
רה היהודית ברחבי אירופה ואמ-
ריקה, ומאותם המקומות באו המו-
נים להסתופף בצלו בשבתות, וב-
מועדים.

השפעתו על הדור הצעיר אינה ניתנת לתיאור. כל מלה שיצאה מפיו הפכה לחזרה שלמה ואלפי הצעירים החזירו לבצע את מה שיום,

התייתמנו! דרכי גור אשר בירר
שלים אבלות, לא נשמע עוד את
הקול הצלול והזד שהדריך בבית
הזרשו ההדול בירושלים —
בשבתות ובמועדים — בעת ש-
עצר את שולחנו הטוהר, כשאלפים
נאצפים וכולעים את לביו המער-
הים והתורדים חזרי כטן.

היה אינו מסוגלת להתניק את ה-
 נט, היא רועדת. הראש אינו מסו-
 גל לחשוב אפילו משפטים קצרים
 אצטננות על דרכי מור, ה-

בלייל שבת האחרונה לא הורגש כל שינוי באווירה חייזר ובהנהגתו של ה"אדמו"ר וכרגיל, השתתף בתפלת קבר אלוט. שבת ומעריב בבית המדרש הגדול לגור, שהיה כולל במאות חסידים ילידיס מהם רבים שהגיעו מחוץ לעיר ליהם הסחופה בצלל שבת ראש וזוהי פרשת שלח.

המפנה הראשון במצב בריאותו של האדמו"ר, חל בעיצומה של תפלת ש"י חרות בבוקרו של יום השבת, מיר שי' עולם לברכו כהנים, כאשר האדמו"ר ז"ל הוסיף לומר מאזי ביתו להלכות ש"י חרות, להדגמת אהדת תלמידים עובד האדמו"ר לפתע את בית המדרש וג' נכס למענו, כשהוא נתקף מכאובים קשים שזיכרו על פניו בעת תפלת שחרית על ידי הסובבים אותו. הציבור הגדול המתפלל בדמיה להופעתו האדמו"ר בבית המדרש לתפלת הלל לאחר מחצית שעה ניתנה התורה להמשך תפלתו בעתה, בלילה הלל בית המדרש השחרות חדרה ר' אהה לשלמו של האדמו"ר הנערץ, להכתובת החלו פועמים, כפה לארון הסתווה ידעוהו מדגוה על יסוריו האדמו"ר המסתכל באבריו נלחץ ונלחץ

וְהַיְיחָדִים בְּרִיחֵי הַיָּם וְהַיָּם בְּרִיחֵי הַיָּם וְהַיָּם בְּרִיחֵי הַיָּם

כך לפני מספר ימים ראיתו חי ר
קיים. תוסס, צונה בבהירות מפלי-
אה לשאלותנו.

זכורני כשהספיד הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל את "ההפץ חיים". "סיים א. הספדו במשנה מסכת יומא: "בישק להתנחמם" — הכהן הגדול של זמננו לעולמים.

"ביקש להחלמם פרוי כהונה
כים לפניו כאצבע צרידה ואומי
רים לו: אישי כהן גדול עמוד
והגג אחת על תרצפה."

בדור יתום כזה, כשעם ישראל נ-
מצא במקרה ומכוכה רבה, "ביקש
לחננו" — גרם הכהן הגדול
לשאנו לעולמים, עשה כמעשה
הדמעות יכש, הפילתנו: אישי כ-
הוא גדול עמוד — התייב לפני כסא
הכבוד והפג את מידת הדיון ועורר
יתומים על כל ישראל, שישלח את
עורתו מקדוש מהרה.

דברים אלה ימים ברגעים אלה על
מזר — עמוד לפני כסא הכבוד
ע"מון האדמו"ר רבי ישראל זצ"ל
הפג את מידת הדין. **נודד הלחמי**

ה'עלמה האחרונה המודיע

זלך שדרש לאשמוז בביה"ח, ברם, לא
נוכת סירובו החקיקי של האדמו"ר נר
דודא הדבר על לאחר צאת השבת, או
המעבר האדמו"רי לבית החולים "הדו-
סה" בירושלים לבדיקות ראשונות.

במשך כל שעות היום עמדו המוני
הסידים ומעריצים בבית המדרש דגור
ובשאר בתי המדרש בעיר, בחפלה ור
גשת ובאמירת התהלים לשלומן ולה
תלמאן של האדמו"ר, רבים עשו ד'
רכס אל הכותל המערבי, לשטון שית
החיה

שעה קלה לאור צאת השבת פשר הידיעה על מחלתו של האדמו"ר בטחיה ארץ, ובכפיו תבל, ואלימים ורובבות החלו לעקוב בדאגה עמוקה אחר מצבו. כל תשיבות, חצרות האדמו"רים, בתי הכנסת ובתי המדרש מלאו מתפללים במשך שעות הלילה. בשעות הלילה המאוחרות לאחר זמן בדיקת הפרואוקא, הוחמה מצבו יצר שר לחץ הדם ירד בצורה קריטית, על כיה"ח הוענק טובי הרואים שעשו האמצעים וגאשים להציל את חיי האדמו"ר וצוקלי, אך למרבה הכאב והזרהמה כל האמצעים לא הועילו.

תחתיו הלכו וטשוהו מרבע לרבע
כני המעשה שעמדו בתדרו הבולט
כי הוא ממלמל בדברים אך בשל-תו-
לשתו הרבה לא הצליחו לקלוט,
לפנות בוקר, עם ההתחלה הנוספת
ממבזבז של הצדקניו חותלם הנוספת
ולם ומלואו ולהשיק את הציבור ה-
הודי כולו בארץ ובעולם להרעיש על-
הרקים, ולהרבות בחפלה לפרואוהו של-
דול מנהיגי יהדות התורה העולמית
ההשווה בצער ותחן כסכתו.
מחבגי העולם הנתון להגיע קריאתו
למפגנות: בחולות ובה בבד החלו
לפסי חסידי ואהוהו בית גור לעשוהו
רבים לכבד ירושלים.

מטעם בית הדרן בירושלים. הוכרז
ל: מעמד תפלה כללי: ליד הכותל
ממערב: לאלפי בני הישיבות. ותל-
חדל כל התשב"ד. והתכנסו לאמיתות
ותהלים.

ובקודם עם ישראל לכל פלגיו בר-
עזו עיניו לירום בחסלה ובחוקה
עזרו ארליים את מוצקים, ונשנה
10.2 לנחיצ נשבה ארון אלוקים
אין האמור השבי נשמות הירוקה
נשורת לבורא כשעשרת מביני
שמה מורבים מוחלים בנעת
שמו ישראל שזהוה למרחקים
חור שיות שפרות ששמה לה-
שח המרה בנפים במסדרות בית
אלים "החט" שתי מלאים חסינים
דאגים שחנדרו לשמע הבשרות
נעז וקולות בכל רעיו לכ' בקור
לחור בנים חסלים

המודיע כ"ק מירן האדמו"ר מגור זצוקל"ה

יום ב' מ' תרמ"ה
ג' אדר תשנ"ע
(21 מר. 77)

מ' מתולדותיו

תלפיות בכל הענינים כאשר אלפים נהגים אליו לשמוע ממנו עצה ותרונה. היה נערץ עלי ידי רבבות מכל רחבי הארץ והעולם, עד לכל דבר שבקדושה ונכבד ע"י כל גדולי ושי ראל ככתובת מרכות לכל עניני הנהגת יחודות התורה.

פרק מיוחד בתולדות חייו הוא חל"ק הרב בהנהגה הכללית של יחודות התורה המאורגנת ואגודת ישראל, כי שהוא עמוד החוץ, ראש וראשון כי מועצת גדולי התורה, רב-השפעה בכל הענינים, שוקד על חקיקה של איודות ישראל ומכונן את דרכה.

התמסרותו לאגודת ישראל היתה מיוחדת במינה ומעוררת התשואות ו- התפעלות ותמיד הדגיש את חשיבותה וערכה הרב בראותו בכל מורשת מא- ביו הגדול שהיה מגדולי מייסדיה של אגודת ישראל. חמירו היה מצוין את "אגודת ישראל של אבי" ובהתאם לכך היה משרה עליה מהודו ומאמץ להשפעתו, משתתף בכינוסיה וועידותיה, והתפעלו הפומבית והאחרונה כי- מסגרת אגודת ישראל, היתה בועידה הארצית שלה שנערכה לפני שלושה חדשים, כאשר יש ברציפות שעה ו- מחצה במושב הכתיחה, למרות המא- מץ הכבד שהיה כרוך בכך, בהיותו כבר אז יתטיס ביסודים בתוליו ת- קשה.

עירנות ודאגה מיוחדת הקדיש לב- טאניה של אגודת ישראל "המודיע" כאשר היה עיקר מקורב אחר כל הגע- שה בו, העיר הערותיו ושקד על ש- מיות רמיתו החינוכית והמסורת.

דאגתו לבטאן יחודות התורה באה לידי ביטוי נחרד בעת שיצא למסע מיוחד בתל אביב לסייע בידי גיסו, גבאי אגודת ישראל, הכב יצחק מאיר קורן זצ"ל, ובמשרדו מרכז אגודת י- שראל נאספו אנשים עפ"י קריאתו ו- התדירים לצורך קיומו של הוועד, לפני לאעלה מחמש שנים נתקף ב- מחלה קשה והובהל או לגיתו דחוף, מהלחן הקשה השרתה דאגה מרובה בקרב אלפי חסידיו ומעריציו, אך ב- נודתי ה' התאושש או וחזר לכבודו ו- קפץ קצרה להנהיג את עדת חסיד ובע"ז המשיך ממש עד השבת הא- רצית, כאשר באמצע התפילה חש ב- דע וחזר לחזרו כשהוא מתפתל ביטו- ריני.

יחודות התורה איבדה את קברני- טה, נצחו אראלים את המצוקים, ונ- שבה ארון אלפים, מי יתן לנו תורת

כ"ק האדמו"ר מרן ישראל אחר מ- גור זצ"ל גדול ביום כ"ד תשרי תר- נ"ה במטרופולין, התקדיית גור ש- פולניה, לאביו כ"ק האדמו"ר הוקן מגור זצוק"ל, עשר שנותיו הראשונות עברו עליו בעוד סבו מרן בעל הש- פרות זצ"ל מכהן בנשיאות בית גור, היה חביב מאד על סבו שה- שתעשע בו ביותר.

בהיותו האדמו"ר רבי ישראל בן עשר נסתלק בעל השפ"א זצ"ל לשמי רום תוך קדושה וטהרה וכבר אז נחשב כעילוי ואביו הוכתר לרבם של המוני חסידיו גור, משנות נעוריו התנהג ב- חסידות ובפרישות יתירה, כל ימיו עסק ויצג בתורה והיה ידוע כגאון מובהק ולפי כלל ממנוי התורה ועסק תחסידות.

בתגיעו לפרקו נעשה לחתן דודו, הגאון רבי יעקב מאיר בידרמן זצ"ל, וחתן בעל שפ"א זצ"ל ונולדו לו בן ו- בת, חבת הכוכרה, רבקה, נישאה ל- הר"ח"א ר' אהרן רפפורט ז"ל, ובנו היחיד, המופלא והמיוחד, אריה לייב ז"ל, רעייתו הראשונה וילדיו ניספו בשואה.

בשנת ת"ש עלה ארצה ביחד עם אביו אדמו"ר הוקן מגור זצ"ל, וב- שנת תש"ח, לאחר הסתלקות אביו נעשה, בהתאם לצוואת אביו לאדמו"ר לעדת חסידיו גור.

מינים שנטל לידיו את שרביט ההנהגה של בית גור פעל גדולות ונצורות לקומם מתדש את הריסות ותחסידות שרוב מיניה ורוב בנינה עלה על ה- מוקד בשואת ובחורבן בית ישראל באירופה, הוא ליכד מסביבו אל ש- רידי החסידים האדומים המוצלים מ- אש וכן קירב את כל אלה שהתלו לשורר פתחו ולצבוא על דלתות היסלה.

מאמצים עילאיים הקדיש בחינוך וטיפוח דור צעיר חדש, המיוסד על אגודת התורה והחסידות, שקד רבות על חיזוק לימוד התורה אצל חסידיו ופיקח מקורב ומרחיק על ההלכו- רתים, כאשר דגש מיוחד הוא שם, כאשר על חזון הצעיר בהנהגתו ה- מתורת התורה קדושה וטהרה לאלפי בתים מקורב וחתחוק.

בהנהגתו עלה-בדור לבצר מחדש את בית גור ומפורט השנים, בהנהגתו הרבה ורבת השרתה נעשה לע- מד"אש ההולך לפני המתנה החרדי החסידית, רבים רבים חשקו לפתחו מכל התנוגים הזרמים וביתו נהפך לתל

יחודות התורה לרבבותיה בארץ ובעולם הוכחה כחלם ובתדהמה עם עלותו כמספר השמיעה של גאון ישראל, פארו והדרו, כ"ק האדמו"ר הגדול מרן רבי ישראל אחר מגור זצוקל"ה, אשר נסתלק אתמול לפני הצהריים למנוחת לב אלפי ורבבות חסידיו ומעריציו בכל רחבי חלם.

כ"ק האדמו"ר זצ"ל השיב בשמחה ליצירה אתמול בשעה 10.25 לפנה"צ בכיה"ה "הדסה" בירושלים, כאשר סביב מיטתו ניצבים יבלוט"א אחיו רבי שמחה בונם שליט"א ורבי פני חס בנחום שליט"א, בני משפחה ובא- ביהו המקורבים ביותר.

כ"ק האדמו"ר שנסתלק בשנת 882 ליימי חייו, הוטמן עם דגדגו"י ערב במערת הקבר של חלקת משפחת בית האדמו"ר שבמרומי הר הזיתים, ב- מסע הלוויה ענקי שהארץ טרם ראתה דוגמתה.

ארנו של כ"ק מרן האדמו"ר זצ"ל הובא אחרי הסתלקותו מבית החולים "הדסה" לבית-מדרשו ברחוב מלכי ישראל, שם עמדו המוני חסידים, צי

מחזות קורעי לב

תוך שניות מספר הגיעה הבשורה המרת לבית המדרש הגדול בירושלים, בו עמדו אותה שעת המוני בתפילה אלה, פסקה, חזמה ירדה על הקהל הרב, קול בני גדול פרץ, לרגע נר- חק כה הדיבור ורבים התלו להתחית, הפילו עצמם על הארץ וספק כפיים כיגון, אי לנו כי נשברנו.

השמיעה עשתה ננפיים בכל פינות תאריך שם עמדו אלפים בתפילה כי שהם מצפים לבשורה טובה מירושלים, והנה אהה, שבר על שבר נשברנו, אראלים ומציקים אתנו בארון הקו- דש, נצחו אראלים את המציקים ונש- בה ארון הקודש.

גם בתלמודי התורה, הישיבות ובי

בצאת הארון

אולם הכל התנהל באיטיות וכסבדות, אכרכים שקרעו קרועה כדון, ניסו וכלל מאמצים כוחם לפלס דרך, כאשר ההמון מצדד עצמו כל הזמן לשוליו ה- דרך כדי לאפשר את מעבר הארון. המסע שהלך רגלי כל הדרך מבית המדרש ברחוב מלכי ישראל עד מעלה הר הזיתים, לא היה עוד כמותו בא- רץ, כאשר הארון היה כבר ליד חומת העיר העתיקה ונע לעבר הר הזיתים, נהרו עוד רבבות בדרך מאה שפרים, כשהם מנסים להדביק את המסע, ממעלה ההר ליד שער האריות נגלה לעיני המלווים מחזה נדיר במציאות הדרך המובילה להר הזיתים ובדרך יריחו נראים רבבות איש המעפילים אל חלקת הקבר שנחצבה במערה ה- מיוחדת שנרכשה בזמנו ע"י כ"ק האדמו"ר הוקן ושמ הוטמן ארנו של האדמו"ר זצ"ל.

בעת הקבורה היה המקום מוקף ה- מונים רבים, ביניהם גדולי האדמו"רים ראשי הישיבות והרבנים, כשהם מ- מריים בבכי עז לעת שהתמנו את הגוף הטהור בתוך הקבר, וכל הקהל הגדול קורא בהתרגשות רבה את יי- מדות של רחמים.

שעה ארוכה לאחר תפילת הגלגל ואמירת קדיש מפי שני ארזי של ה- אדמו"ר, רבי שמחה בונם שליט"א ורבי פנחס, מנחם שליט"א, עוד המ- שיכו להגיע אלפי אבלים שניצבו דו- מאים ליד הקבר וכל ישותם אומרת כאב ויגון קודר, תוך הרי- גשה שנחתם הגלגל, על תקופה מפר- ארת ותוך ביטוי עז של יגון על ה- פינה שאבדה קברגיה ויהדות החור- רה שאבדה מנהיגה.

גם בברכת האפלה על הר הזיתים עוד מקיפים את הקבר ותוררים על צ- כותיהם בהרגשת יתמות עמוקה, מר- יותם חזון ההמון אל בית המדרש שתפארתו הוכחה, כאן מתחולל עתה מתנה נוגע ללב, לעת שחלל מתני- שבים על הריצה, המוני חסידים קורעים בגדיהם על לבם הקרוע והי- מורחה, אבלים ודוממים, מקוננים קו- נה גדולה: אל תמים היינו ואין אב.

שעה ארוכה עוד לפני שיצא מסע הלוויה, גדשו הרחובות הסמוכים ל- בית המדרש המון אדם שגדל והלך מרגע לרגע, כלי רכב למאות ואלפים שהגיעו מכל קצווי הארץ, מן הגליל העליון ועד לדרום הרחוק, פלטו א- לפים ורבבות, אלה שנדחקו כדי ל- הגיע לבית המדרש המיוסד נעצרו ו- חומת אדם אדירה שעמדה צופה ו- הדחקה הגיע לשיאו שעה קלה לפני הוצאת המטה בדרכה לבית העלמין. בין רבבות הבאים נראו כל אדמו"ר ר"י הארץ, כל גדולי ראשי הישיבות ואלפי בני ישיבות מכל ישיבות ה- ארץ, אשר הגיעו באוטובוסים מאור- גנים, אבות בתי דין, רבני ערים, דינים, ראשי ומנהיגי יחודות התורה לכל חוגיה ושכבותיה ומסביבם רי- בבות איש אשר מילאו את כל הרחובות והתמססאות שמסביב לבית המד- רש.

משמרות כבדים בפיקוחם של קצי- ני משמרת ירושלים שפיקחו על הסדר הסמו את כל אורך המסלול בפני ת- נועת כלי רכב וירושלים החזרית כו- לה שבתה ממלאכה ומסחר כל שעות הלילה, כאשר כולם יוצאים למצטרפים למסע הלוויה הענקי שהציף את כל אורך הדרך מבית המדרש ועד ל- מעלה הר-הזיתים.

המשטרה שהופעתה מן המספר הג- דול של המלווים, שלפי אומדן וחיר- שלה עלה מאה אלף איש, ויותר, נע- ורה בהילקופטר משטרה שהדריך את השוטרים לכוון את התנועה ואיבטח את המסע.

עם הוצאת הארון מבית המדרש, לקול בכיות אדירות שנדהדו מכל עי- בר, ובהינחן האות לשרשרת חתם של אכרכים ובתורים לפלס דרך למ- טה בין ההמון - פרץ כל העם בכביות גדולה, קול היללות הבקיע שחקים, ועקתו השבר גבור, מרגע לרגע, אנשים נשים וטף שעמדו על הגאות והגוטרות לא עצרו כוח וייללו כי- תינוקות על האבידה, אבל כבד ירד על ירושלים שעשתה מעשה של יגון, כלי ומספד, ההמון ביסה להתקדם,

שערים

כ"ק נדרו האדמו"ר מגור זצ"ל איננו

נצחו אראלים את המצוקים

מלך האדמו"ר מגור, בר ישראל ורבים של כל בני הגולה, נפטר אי תמול לפני הצהרים, לדאבון לב ודמיונות לבם של חמוני בית ישראל בארץ ובגולה.

מלך מגור זצ"ל נותן בחיפה לי שני שנים בבני-מפעלים. הוא חזר אחרי כן לאיתנו וניהל עדתו על מבוני התורה והחסידות כדרכו מיימים ימימה כשבת קודש בעת תפלת הלל הרגיש רע. במצאי שבת הוכנס בהול לבית החולים. טובי הי רופאים הונעקו למטחו. פתחו את גופו הקדוש אך לא יכלו לזעזע את לבו בתפלה, אך שערי תפילה נכתו ובחיי-מדרשות שפכו אלפים צקון לבם בתפלה, אך שערי תפילה נכתו. מו מאיש הגדול והקדוש שכל ימיו ושנותיו היו קודש לשמים נקרא לפר מרומים. הוא הלך למנוחות ואיתנו עוב לאנחות.

מלך מגור זצ"ל היה זקן האדמו"רים וראש אלפי ישראל שדבריו הר יקדוש לחסידים ולמתנגדים כאחד. הוא היה ציון וירושלים, כי שבותיו הגדולות התחנכו אלפים מפרחי הצאן לתורה ולחסידות. הוא היה אביהם ורבים של ישראל במי לוא מבין המלה. כתי-החסידים של גור היו בכל מקום מליוני התורה והוראה והראשונים לכל דבר שבקדושה. השפעתו של מלך זצ"ל הייתה רבה וגדולה בכל החוגים. כל האי דמו"רים וראשי התיבות בארץ וירגולה ראו בו מנהיג ומורה-דרך, והתעצבו אחריו בכל דבר הנוגע ליתורה ולחסידות. וכן בעסקי הכלל והפרט. עדתו הגדולה וקדושתה ליכותיה היו לשם ולמפתח. לא היה כמותו קובע ומכריע ביהדות התורה. לא היה כמותו רב רבנו ועשרת תפארת ישראל שרק מלה או רמו

ממנו יתור דרכם של חמוני בית ישראל.

מלך זצ"ל המשיך את מסורת גור המפורת בניהול עדת גדולה וחשיר בה, בהרכבת תורה לפרחי הצאן, וכונהגת עניני כלל ישראל כל גידולי הדור השכימו לפתוח ורכבות הלכו לאורו. הוא היה דוגמה היה בדרכי קדושה וטהרה, באהבת שר לום ובחיון ידיהם של כל ראשי עדת ישראל ומנהיגיה, אם בתורה ובחסידיה, ואם בעניני הכלל. היה זה תוא, שדעתו הגדולה הכריזה ללמן ארבע שנים להקים את החזית הדתית התורנית של אגודת ישראל ומפעלי אגודת ישראל והתורה לקדמותה. רק לפני שבוע ביקר אצלו הרב קלמן כהנא שליט"א והרב דוד הל-חמי חייו והוא קידם במאור פנים העריף להם ברכתו הקדושה. פתי אום בא עלינו האסון בעוד כולנו מבוכים ותוהים, היו מי יאיר לנו עתה נתיב, ומי יורה לנו דרך?

✱

מלך הקדוש רבי ישראל אלתר זצ"ל היה תבן שלישי לאביו מלך הגאון רבי אברהם מרדכי זצ"ל. עוד בפולין הדין את אברכי חת-סידים, ותרם לרומם ולצדקם בחי סידות טהרה וצדקה. בשוואה. עלה עם אביו הקדוש לארץ ישראל. כל בני משפחתו נספו בשוואה. בשביר עות תשי"א נפטר אביו מקדוש וחי שאיר צוואה שהיא זצ"ל ידריך את העדה וינהלם על מבוני התורה והחסידות. אביו הקדוש תיכנן כנס-שו והחליק אתו תשובות בדברי תורה וחסידות. עם עלותו על כס האדמו"רות באה תקופת פריחה לחסידות גור. כל שריקי חסידיו פולין קיבלו מר-חו. ביתו היה תל-תלפיות לחסידים

מאה אלף איש הלכו אחר מייטת מלך האדמו"ר זצ"ל * בראשם גדולי ומאורי ישראל

אלפי אנשים, רחוב שרי ישראל התמלא לכל אורכו בקהל רבבות. מאות האוטובוסים וכלי רכב מכל הסוגים שהגיעו מכל פינות הארץ, פלטו מדי רגע אלפים רבים שבאו להשתתף בהלווייתו של מלך הדור, גדול האדמו"רים בדורו.

למקום הגיעו האדמו"רים מכל הי שלשלות החסידות בארץ, ראשי ישיבות ורבנים, דיינים וגדולי תורה, עסקנים ואישי ציבור, תלמידי ישיבות וחמוני בית ישראל שביאו ללוות את האדמו"ר מגור בדרכו האחרונה.

הכל גרוא המומים ונבוכים מגור דל האבידה ועצב ניגון היה בסוף על פני כל המשתתפים, זקנים וצעירים, וביים זוף לא יכלו לעצור את בכים וכאבם על הסתלקותו של הצדיק.

כשעת ההלוויה הוכרו "ביטול מלאכה" ע"י בית הדין של העדה החרדית, שקרא את חמוני בית ישראל להשתתף בהלווייה של "המנוחה הסמויה, רבן של ישראל".

יציאת מסע ההלוויה

לפני השעה 4 יצא מסע ההלוויה לעבר הר התיבות. שם נכרה קברו בתליה מיוחדת שנרכשה עוד ע"י אביו האדמו"ר מגור רבנו אברהם מרדכי זצ"ל. המיטה הוצאה מ-

ות הארץ, לעבר בית המדרש של האדמו"ר מגור ברחוב שרי ישראל בירושלים, לשם הובא לאחר פטירתו.

כאשר הגיעה הידיעה על פטירתו לבית המדרש של חסידי גור, פי רץ הקהל הרב בבכי מר וקולות תי ונקה עלו השמימה, התייתמנו ממנהיג הדור ומגדול האדמו"רים — לילי החסידים כשדמעות שלוש זול-גות מעיניהם. חש מהר התפשטה הידיעה המעציבה בעיר ובארץ ובכל מקום שם הגיע הידיעה על הסתלקותו — שררו אבל בכי ומספר רבים מחסידים קרעו "קריעה" על רבם-אדמו"רם לאות אבל.

החלה נהירת המונים לעבר צפון ירושלים, לרחוב שרי ישראל, שם עומד בית מדרשו של האדמו"ר מגור. בשעה אחד עשרה ורבע הור באה מישתו של האדמו"ר לבית ה-מדרש וכל הנוכחים פרצו בבכי. קרע לבבות על האבידה הגדולה ש-איבד בית ישראל בפטירתו. עטוף בסלית חונת האדמו"ר על רצפת הכיפה שבמסדרן ביהמ"ד, עשרות נרות דולקים מסביב והקהל הרב שזרם למקום, עבר על פניו כי אשה רבים אינם יכולים לכבוש כאבם וצערם ודמעות וזלגות מעיניהם.

אם את התמלאה הרחבה שמסביב רבבה, קדוש וטהור, איש מופת, אשר קידש שם שמים בכל דרכיו והלכותיו.

בית המדרש קולל כלי מר ומנוע וע של החמונים הרבים שצבאו ב-צפיפות רבה על פתחיו. כקושי רב הצליחו לפלס דרך בתוך קהל הרבבות והמסע החל את דרכו לעבר הר התיבות. הקהל הרב שנחר לי-הלווייה במשך כמה שעות, גרם ליצירת פקקי תנועה ברחובותיה של הבירה ובמיוחד היה כבו העיר מס ההתבורתי במבואה העיר, שם היה לחץ בלתי פוסק של מאות תי-מכוניות שהגיעו להלווייה מכל ר-חבי הארץ. המשטרה נאלצה להשי-תמש במסוק מ- שריחף כל הור מן מעל מסלול ההלווייה, כדי לעי-נוד לשוטרים בויטות התנועה ב-עיר ובתוכות כלי הרכב למסלול לים לא עמוסים. בלווייה שרר סדר מופתי והמשטרה יכלה להסתפק ב-הקציות שוטרים מועטים שהוצבו בצמתות, כדי ל- את התנועה מבלי להפריע למסע ההלווייה.

מסע ההלווייה צעד לאיטו במורד רחוב שרי ישראל, דרך רחוב מ-אה שערים, כל המרסות והגגות לאורך מסע ההלווייה היו מלאים בקהל עצום לאורך מלוא העין גר-אה ים של ראשים וההלווייה דמחה לנחש ארוך שראשו הגיע עד ל-הר התיבות, כאשר המאסף עשה עדיין את דרכו באיטיות בתוך העיר. לפי אומדן גיר השתלפו בהלווייה כ-100 אלף איש. קהל אדיר כזה טרם היה בירושלים במאורעות דומים חלק הארי של הקהל עשה את דרכו עד לתר התיבות שם נכרה קברו, עד לסיימת הגולל.

השמש שקעה במהר מערב כא-שר נסתם הנוול על קברו של מ-אדמו"ר מגור זצוק"ל, ועם פטירתו של צדיק הדור שקעה שמשה של מנהיגות היהדות החרדית. גדול ו-שבר קדוש האבידה. מי יתן לנו תמורתו.

ווי א דונער אין מיטן תעלען טאג האט אונז געטראפן די פלוצמדיקע הסתלקות פון דעם גרויסן מנהיג ישראל, דער גאון און קדוש, די קרוין פון יהדות החרדית, כ"ק אדמו"ר מגור זצוק"ל, וועלכער איז נסתלק געווארן זונטאג פרי אין זיין צווייטן און אכציגסטן יאר, ארום זיין בעט בשעת די הסתלקות זענען געשטאנען די ברודער מוה"ר שמחה בונם שליט"א און מוה"ר פנחס מנחם שליט"א, עטליכע פון די משפחה, און גאר נאענטע מקורבים.

גלייך נאכן הסתלקות האט מען גע- ברענגט דעם ארון און גרויסן בית המדרש אויף רחוב מלכי ישראל, דארט האבן שוין געווארט הונדערטער חסידים יונגע און אלטע פארטרויערטע און פארווייטאגטע, דערשיטערטע און צו- בראכענע, וויבאלד דער ארון האט זיך באוויזן האבן די אויסגעבראכן מיט א הארצרייסענדיגן געוויזן און א געיאמער וואס האט זיך געהערט ביז די גאר ווייטע גאסן, די געוואלדיגע בכיות און ווי געשרייען האבן זיך נאכמער גע- שטאלקט אריינסטראנגדיג אין די מטה און גרויסן בית המדרש, ווער עס האט דארט געהערט די הימלשפאלטענדיגע גע- וויינען און געשרייען וועט עס גע- דענקען זיין גאנץ לעבן.

דער לעצטער שבת

פרייטאג צו נאכטס האט מען נישט באמערקט קיין שום ענדערונג — דער רבי זצ"ל האט מיטגעדאוונט מיט'ן עולם ווי געוויינטליך אין דעם גרויסן בית המדרש וואס איז געווען פול מיט חסידים וואס זענען געקומען צום רבי'ן אויף שבת ראש חדש און פרשת שקלים, שבת צופרי אינמיטן שחרית האט דער רבי געקראגן שטארקע יסורים און איז אריינגעגאנגען צו זיך אין שטוב, דער איבעראשטער עולם האט שטיל גע- ווארט אפער וועט דער רבי צוריק קומען צו הלל, אבער צו זייער גרויסער ענטוושונג האט דער רבי געהייסן גישט ווארטן נאר ווייטער דאווענען, א ציטער האט דורכגענומען דעם גאנצן בית המדרש און יעדער איז געווען בא- זארגט וועגן רבי'נס געזונט, א הארץ קלאפעניש האט אלעמען אנגעכאפט ווען מען האט געהערט אז די יסורים זענען שטארקער געווארן און מוה"ר האט גערופן דר. קוק און דר. שושהיים און שפעטער פראפעסאר זאלץ וועלכער

כ"ק מרן אדמו"ר מגור זצוק"ל נסתלק

פון 100 ביז 150 טויזנט ביי די לוי

מיט ציטערנדיקע הענט און הייסע טרערן שרייבן מיר די טרויערדיקע ידיעה אז אין ירושלים איז פאריקן זונטיק פרי נסתלק געווארן, אין עלטער פון 82 יאר, האדמו"ר הקדוש דער מנהיג פון רעליגיעזן יידנטום כ"ק רבי ישראל זצוק"ל אלטער מגור.

האט געהייסן גלייך נעמען דעם רבי'ן אין שפיטאל, אבער צוליב דעם רבי'נס פארלאנג האט מען געווארט ביז מוצאי שבת, ווען מ'האט גענומען דעם רבי'ן אין הדסה שפיטאל אין ירושלים, אין משך פון גאנצן שבת האבן אידן אין ירושלים מתפלל געווען פאר'ן רבי'נס געזונט, מ'האט געזאגט תהלים אין אלע בתי מדרשים פון שטאט און א גרויסער עולם איז געגאנגען תהלים זאגען ביי דעם כותל מערב, מוצאי שבת איז בליץ שנעל פארשפרייט גע- ווארן די ידיעה וועגן רבי'נס צושטאנד איבער די גאנצע אידישע וועלט און טויזנטער אידן האבן זיך צונויפגע- זאמלט אין זייערע בתי מדרשים תהלים זאגן, זונטאג פארטאג איז דער מצב געווארן קריטיש, דער בלוט דרוק איז געווארן זייער נידריג און מ'האט גע- רופן די גרעסטע לאקטורירט צו שרוון עפעס צו העלפן, אבער ליידער בעוה"ר צו אונזער גרויסער ווייטאג האט גאר- נישט געהאלפן און פון מינוט צו מינוט איז די לאגע אלץ ערנסטער געווארן, צוליב דעם קרענסטן מצב האט דער בית דין אין ירושלים גערופן אלע אידן בני ישיבות און תינוקות של בית רבן צונויפאמלען אין זייערע בתי מדרשים און תהלים זאגן און איינרייסן וועלטן און דער אויבערשטער זאל רחמנות האבן אויף אונז און גישט צונעמען אונזער קרוין, אבער די געוויינען און געשרייען פון געבעט און האפנונג זענען פלוצלונג פארוואנדלט געווארן אין א געווייזן פון דערשיטערנדיגער טרויער ווען עס איז געקומען די ביטערע ידיעה אינמיטן תהלים זאגן אז דער רבי זצ"ל האט אויסגעהויכט זיין הייליגע נשמה.

אומגלייכליך האבן געקלונגען די ווערטער — ווי קען דאס זיין — די הארץ וואס האט מיטגעפילט יעדע'נס ווייטאג, וואס האט זיך מיטגעפרייט מיט יעדע'נס שמחה, וואס האט געמאכט פלאץ

פאר יעדן ליידנדען — די גרויסע הארץ האט אויפגעהערט צו קלאפן, אין עט- ליכע מינוט איז די טרויעריגע גייעס באוויסט געווארן אין די גאנצע אידישע וועלט, אידן וואס זענען געשטאנען ביי דעם טעלעפאן ווארטנדיג צו הערן א בשורה טובה פון ירושלים זענען צו- ריקגעגאנגען מיט געבויגענע קעפן דערשיטערט און צובראכן, גישט קע- נענדיג צום ווארט קומען.

ויהי בנסוע הארון

עטליכע שעה פאר די לוי זענען שוין די גאסן ארום דעם בית המדרש פול געפאקט געווען פון די טויזנטער וואס האבן זיך צונויפגעזאמלט, פון אלע טיילן פון לאנד זענען אנגעקומען הונ- דערטער קארס מיט אויטאבוסן, פון גליל ביז טיף אין דרום זענען געקומען אידן פון אלע שיכטן צו טרויערן אויף געוואלדיגן פארלוסט פון דעם צדיק הדור, דער קרוין פון אונזער קאפף וואס איז בעוה"ר אוי פלוצלונג צו- גענומען געווארן פון אונז, פון מינוט צו מינוט איז געוואקסן דער ריזיגער עולם און ווען די לוי האט זיך ארויס- געלאזט זענען געווען איבער הונדערט טויזנט מלווים.

צווישן די צענדליגע טויזנטער וואס זענען זיך צונויפגעפאן אבערן דעם לעצטן כבוד צו דעם צדיק הדור האט מען געזען אלע אדמו"רים פון ארץ ישראל, אלע ראשי ישיבות מיט זייערע תלמידים וועלכע זענען געקומען פון איבערן גאנצן לאנד מיט געדונגענע אויטאבוסן, רבנים, ריינים, און קהלישע פירערס פון אלע קרייזן.

א שווערע מאנשאפט פון פאליציי האט געהאלטן די ארדנונג און אפגע- שטעלט דעם טראפיק איבער דעם גאנ- צן וועג פון די לוי, וואס איז געגאנגען צופוס ביז צו דעם הייליגן ארט, אלע געשעפטן האבן זיך פארשפארט און די געשעפטסלייט זענען מיטגעגאנגען

אידישע טריבונע

מיט'ן ריזיגן עולם וואס אויפ'ט איז נאך אין ארץ ישראל נישט געווען גע- ווארן.

די בכיות און יללות וואס זענען געהערט געווארן דורך די גאנצע צייט פון די לוי, איז אינעמגלייך צו בא- שרייבן, אויף דעם גאנצן וועג זענען געשטאנען אויף די דעכער פרויען און קינדער און אין יעדע גאס וואו דער ארון איז אריינגעקומען האט זיך פון די דעכער ווידעראמאל אויסגעבראכן א געווייזן און א געיאמער.

לאנגזאם, לאנגזאם, האט זיך געצויגן די לוי צוליב דעם גרויסן געדורכג, און פארנאכטס איז מען אנגעקומען אויף דעם הר הזיתים צו די מערה וואס דער אלטער גערער רבי זי"ע האט געקויפט אין זיין צייט, דארט האט מען ממתינ געווען דעם הייליגן גוף, בשעת הקבורה זענען געשטאנען ארום דעם קבר די גדולי האדמו"רים און ראשי ישיבות און רבנים, און דער גאנצער קהל האט געזאגט מיט גרויסע בכיות די שלש עשרה מדות של רחמים.

א לאנגע צייט נאך סתימת הגולל און קדיש זאגן פון די צוויי ברודער 'בלח"ט'א מוה"ר שמחה בונם שליט"א און מוה"ר פנחס מנחם שליט"א זענען נאך געקומען טויזנטער אידן וואס האבן נישט באוויזן אנצוקומען אין צייט, צווישן זיי אסאך אידן פון אויסלאנד, ווי פאריז'וס'טע זענען זיי געשטאנען פאר דעם פרישן קבר, און אלט און יונג האבן זיך צוויינט ווי קליינע קינדער, פילנדיג אז דאס איז געווען נישט נאר א סתימת הגולל פון איין מענטש נאר א סתימת הגולל פון א גאנצע תקופה, א תקופה פון א נאראמאלע וועלט, א אידישע וועלט, א וועלט פון אמת' דיגע חסידות און חסידים, די תקופה פון שפת אמת זי"ע און כ"ק אדמו"ר מוה"ר אברהם מרדכי זי"ע.

אויף דעם הר הזיתים איז שוין לאנג נאכט ווען דער עולם קומט צו ביסלעך צוריק אין שטאט, איינגעהילט אין טרויער מאכן זיי זייער וועג צוריק אין גרויסן בית המדרש ווו מען זעהט יוצן אויף דער ערד, זייערע קליידער געריסן איבער זייער צובראכן הארץ און מיט א זיפץ פון טיפעניש פון הארץ קלאגן זיי די גרויסע קינה — יתומים היינו ואין אב.

נפטר געווארן דער גערער רבי רב ישראל אלטער זצ"ל צענדליקער טויזנטער זיך באטייליקט אין דער לווייה

צענדליקער טויזנטער מענטשן האבן נעכטן אנטהילגענומען אין דער לווייה פון גערער רבי, רב ישראל אלטער זצ"ל, וועלכער איז געבראכט געווארן צו אייביקער הייז אויפן בית עמלון אויפן הר הזיתים אין ירושלים. דער רבי איז נפטר געווארן נעכטן אינדערפרי אין רעוולוציע פון א שווערער מאגליקראפט-הייט, פון וועלכער ער האט געליטן אין די לעצטע יארן. ער איז אלט געווען 84 יאר.

דער שטע ציריכער

נפטר געווארן דער גערער רבי זצ"ל צוויי הונדערט טויזנט יידן געקומען צו דער לויה

זונטיק איז אין ירושלים נפטר געווארן דער בארימטער פירער פון דער חסידישער וועלט, דער גערער רבי האדמו"ר ישראל אל-חר זצ"ל. ער איז אלט געווען 82 יאר. אין זעלבן טאג איז ער געבראכט געווארן צו קבורה אויפן הר-הזיתים אין ירושלים.

צו דער לווייה זענען געקומען אן ערך 200 טויזנט מענטשן. צווישן זיי אלע רבי'שע און רב'נישע מנהיגים אין לאנד, גדולי התורה, ראשי ישיבה, חלמידי חכמים, ישיבה-בכורים, יינגעלייט מוז די כוללים, געזעלשאפטלעכע טוער, חסידים און פארערער אויך א סך פרויען און שילערינס פון די רעליגיעזע שולן זענען געקומען צו דער לווייה. אויך פון אויסלאנד זענען געקומען א סך חסידים און פארערער. דאס איז

געווען די גרעסטע לווייה וואס ירושלים האט געזען.

דער גערער רבי, רב ישראל אלטער זצ"ל, איז געבוירן געווארן אין שטעטל גער אין פוילן. ער איז געקומען אין לאנד אריין צו זאמען מיט זיין פאטער, דער גערער רבי, האדמו"ר אברהם מרדכי אלטער, זצ"ל, גרינדער און פירער פון דער „אגודת יש-ראל" וועלט ארגאניזאציע. ער האט שטארק געשטיצט און סטי-מולירט די עליה קיין ארץ יש-ראל און אליין עולה געווען מיט זיין משפחה אין 1945.

רבי ישראל אלטער זצ"ל איז געקרוינט געווארן אלס רבי אין דעם באלאגערטן ירושלים, בעת זער באפרייאונגס-מלחמה, נאך דער פטירה פון זיין פאטער, ערב שבועות תש"ח. יונט זיין קומען אין

לאנד האט דער פארשטארבענער רבי נישט פארלאזט ישראל, א-פילו אויף איין שעה. רבי ישראל אלטער זצ"ל האט פארלוירן די ערשטע פרוי און צוויי זין אין ווארשע בעת דער נאצי-תקופה. ער האט פאריחומט א פרוי און צוויי ברידער, רבי בונם אלטער, וועלכער וווינט אין ירושלים, און הרב פנחס מ. אל-טער, וועלכער פארנעמט דעם אמת פון פארזיצער פון דער צענטראלע פון „אגודת ישראל" און ראש ישיבה פון דער „שפת אמת" ישיבה אין ירושלים. זיין שוועסטער איז די אלמנה פון הרב יצחק מאיר לעווין ז"ל, וואס איז געווען פון די מנהיגים פון „א-גודת ישראל".

ת.נ.צ.ב.ה.

נאך שבת ביים דאווענען שחרית האט דער רבי זיך געפילט שלעכט, אבער ער האט נישט דערלויבט אפצופירן אים אין שפיטאל ביז נאך שבת. ערשט מוצאי שבת איז ער געבראכט געווארן אין היילונגס-צענטער „הוסה" אין עין כרם. ער איז באלד אפגעפירט געווארן אויף אן אפעראציע און נישט געקוקט אויף די גרעסטע אנטרעענונגען פון די דאקטורים צו ראטעווען זיין לעבן. איז דער גערער רבי נפטר געווארן נעכטן אינדערפרי.

די טרויעריקע ידיעה וועגן דער פטירה פון דעם רבי האט זיך שנעל פארשפרייט איבערן גאנצן לאנד. טויזנטער חסידים האבן איבערגעריסן די ארבעט, געשלאסן די געשעפטן און מיט אלע מעגלעכע לאקאמאציע מיטלען געפארן קיין ירושלים, כדי אנטהילגענומען אין דער לווייה. בערך 100 חסידים פון בעלגיע און שווייץ האבן געדונגען א ספעציעלן ערא-פלאן און געקומען צו דער לווייה.

נעכטן איז די מיטאג-שעה זע-נען די גאסן פון ירושלים געווען איבערפולט מיט מענטשן, וועלכע זענען געקומען צו דער לווייה. זייער צאל זענען נעשטאט אויף בערך 200 טויזנט. דער לווייה-צוג איז ארויס פון דעם בית המדרש פון גערער רבי אין דער שכונה גאולה, און ער האט זיך געצויגן איבער דער גא-צער טראסע ביז דעם בית העלמין. פארשטארקטע כוחות פון דער סא-ליציי האבן רעגולירט די באוועגונג אויף דער גאנצער לענג פון דעם לווייה-צוג.

גלייך נאך דער ידיעה וועגן דער פטירה פון גערער רבי האט דער

הויפט-רב, הרב שלמה גורן, פאר-עפנטלעכט א טרויער-דעקלערונג, אין וועלכער עס ווערט געזאגט, אז „עס איז אויסגעלאשן געווארן א גרויס-גייסטיק וועג פארן פאלק ישראל אין לאנד און אין די תפוצות. עס איז אוועק דער פאסטער, דער לערער און דער רבי פון צענדליקער טויזנטער חסידים אין דער וועלט. דער פאטער פון מילישן חסידות, דער שטאלן פון דעם פאלק און פון הגר תורת", בשם דער לווייה זענען נישט געהאלטן געווארן קיין הספד-רעדעס.

דער גערער רבי, רב ישראל אל-טער, איז געבוירן געווארן אין שטע-טל גער אין פוילן. ער איז געק-מען אין לאנד אריין צוואמען מיט זיין פאטער, דער גערער רבי, רב אברהם מרדכי אלטער, וועלכער האט סטומולירט די עליה קיין ארץ יש-ראל און אליין עולה געווען מיט זיין משפחה אין 1945. ער איז גע-קרוינט געווארן אלס רבי אין דעם באלאגערטן ירושלים, בעת דער בא-פרייאונגס-מלחמה, נאך דער פטירה פון זיין פאטער, ערב שבועות תש"ח. יונט זיין קומען אין לאנד האט דער פארשטארבענער רבי נישט פארלאזט ישראל, אפילו אויף איין שעה.

דער רבי ישראל אלטער זצ"ל האט פארלוירן די ערשטע פרוי און צוויי זין אין דער נאצי-תקופה. ער האט פאריחומט א פרוי און צוויי ברידער, רבי בנים אלטער, וועלכער וווינט אין ירושלים און הרב פנחס מ. אל-טער, וועלכער פארנעמט דעם אמת פון פארזיצער פון דער צענטראלע פון „אגודת ישראל", ווי אויך א שוועסטער, די אלמנה פון הרב יצחק מאיר לעווין ז"ל, וואס איז געווען פון די מנהיגים פון „אגודת ישראל".

מיט טרויער און טרערן האָבן קרוב צוויי הונדערט טויזנט אידן באַגלייט דעם אַרון פון גערער רבי'ן זצ"ל צום הר־הזיתים

ס'איז געווען א נאכט און א טאג וואס די איינוואוינער פון ירושלים וועלן געדענקען פאר לאנגע יארן, אדער זיי וועלן אים קיינמאל נישט פארגעסן.

ער האט זיך פאקטיש אנגעפאנגען נאך שבת פרי. ירושלים האט געהאט א פרידלעכן פרימארגן. די ירושלימער באפעלקערונג האט זיך פארזאמלט אין די שולן און באזונדערס איבערפולט אין געווען דאס בית-המדרש פון גערער רבי'ן, מיט פיל געסט פון אויסער ירושלים, וואס זיינען געקומען פארברענגען דעם שבת ראשי-חודש, שבת שקלים, אין דער מחיצה פון זייער רבין.

דעם רבינ'ס קראנקהייט

א טאג פריער איז אלעס געווען אין בעס-טער ארדענונג. הונדערטער אידן זיינען גע-קומען שלום-נעמען ביים רבי'ן. דער רבי איז אויך געווען ביי קבלת-שבת און ווי אלעמאל אויפגעשטאנען פרי, און אויך דאס דאווענען האט זיך, ווי תמיד אין גער, אנגעפאנגען פינקטלעך.

א ווענדונג צום שלעכטן איז געקומען אינ-מיטן שחרית, נאך ברכת כהנים האט דער רבי געגעבן א וואונק צו איינעם פון זיינע מקורבים אריינצוגיין אין זיין צימער און באַלד דערנאך האט אויך דער רבי, צו דער איבעראשונג פון אלע מתפללים, פארלאזן דאס בית-המדרש און אריין אין צימער. אין ציטערניש האט דער עולם געווארט, אז דער רבי זאל צוריק אריינקומען צו הלל. אבער נאך א האלבע שעה איז געגעבן געווארן א צייכן, אז מען זאל פארזעצן דאס דאווענען אן רבי'ן.

אין שטילקייט האט דער עולם ממשיך גע-ווען דאס דאווענען. אבער מען איז דערביי געוואוינען געווארן, אז דער רבי לייזט פון גרויסע יטורים, און אז מען האט ארויסגע-רופן צו אים דאקטוירים. די דאקטוירים האבן רעקאמענדירט צו נעמען דעם רבי'ן אין האספיטאל. אבער דער רבי האט געהייסן ווארטן ביי יציאת השבת און ערשט דאן איז ער גענומען געווארן אין "הדסה" האספיטאל.

אידישע וועלט טוט תפילה

די ידיעה פון רבינ'ס קראנקהייט האט זיך בלייב-שנעל פארשפרייט איבער גאנץ ירו-שלים, און טויזענטער האבן גענומען נאכ-פאלגן נאכן רבינ'ס מצב. אין גערער בית-המדרש, ווי אין אלע אנדערע בית-המדרשים אין ירושלים, זיינען טויזענטער אידן געווען וואך און א גאנצן מוצאי-שבת געזאגט תהלים, און אזוי אויך אין גאנץ ארץ ישראל. הונדערטער אנדערע זיינען אדווקא מתפלל זיין צום כותל מערבי. די ידיעה האט זיך אויך פארשפרייט איבערן גאנצן לאנד און אין חוץ-לארץ. גערער חסידים אין אלע אנדערע וועלט-טיילן האבן א גאנצע נאכט נישט אויפגעהערט טעלעפאנירן געוואוינען צו ווערן וועגן מצב פון רבי'ן, און אין די גערער שטיבלעך און אנדערע בית-המדרשים אין חוץ-לארץ איז מען אויך געווען וואך ביז פאר-טאגס אין הייסע תפילות.

באלד אינדערפרי זיינען אין ירושלים דער-שינען גרויסע אפישן מיט א רוף פון ירד-שלימער בית-הדין מתפלל צו זיין פארן געזונט פון גערער רבי'ן און דאס האט נאך מער גע-שטארקט די שפאנונג. טויזענטער אנדערע אידן האבן זיך איצט אנגעשלאסן אין די תפילות און באזונדערס גרויס איז געווארן דער עולם ביים כותל-מערב, מיט טויזענטער בני-ישיבה, וואס זיינען אלע געקומען תפילה טאן פאר א רפואה פון גרויסן מנהיג. די איינוואוינער פון "הצור", דאס נייע חסידישע שטעטל אין גליל, זיינען אדווקא תפילה-טאן קיין מירון און צפת אויף די קברי התנאים און מקובלים.

די פטירה

א גרויסער עולם האט זיך אויך פונדער-ווייטנס געהאט פארזאמעלט נישט ווייט פון "הדסה" שפיטאל און געווארט מיט אומגע-דולד אויף א גוטע בשורה, אז דעם רבינ'ס מצב האט זיך פארבעסערט.

אבער אינמיטן פון די הייסע תפילות, איז אנגעקומען זיין טרויעריקע נייעס, אז נאך אן

עמוירדעשענטיג-אפעראציע וואס די דאקטויר-רים האבן דורכגעפירט זונטאג פארטאג, האט זיך דער מצב פארערגערט, און אז דער רבי האט 10:25 אינדערפרי, אויסגעהויכט זיין הייליקע נשמה.

אויך די ידיעה האט זיך שנעל פארשפרייט און מען האט זיך, לויטן נוסח פון ירושלים, באלד גענומען גרייטן צו דער לוויה, דעם רבינ'ס גוף איז איבערגעפירט געווארן אין בית-המדרש, וואו מקורבים וואס זיינען גע-גאנגען אין מקוה האבן דורכגעפירט די טהרה, מיט בכיות און לילות.

צענדליקער טויזענטער קומען צו לוויה פון אלע טיילן לאַנד

ווי נאך מען האט זיך איבער ירושלים, און דאן אויך איבערן לאנד, דערוואס די גרויליקע נייעס פון רבינ'ס פטירה, האבן זיך ארום דעם בית-המדרש, און דאן ארום די זייטיקע גאסן פון מלכי ישראל, גענומען זאמלען פילע טויזענטער אידן. די מאסע וואס האט געשטראמט פון אלע זייטן איז גע-וואקסן פון מינוט צו מינוט, אזוי אז די יעניקע וואס זיינען אנגעקומען פון די וויי-טערע מקומות, האבן זיך בשום אופן מער נישט געקענט דערשלאגן אפילו צוויי גאסן נאענט צום רבינ'ס הויז.

"אז לוויה" האט ארץ-ישראל קיינמאל פריער נישט געזעען — אט דאס איז געווען די מיי-נונג פון אלע וואס געהענקען לויות אין ארץ-ישראל און אזוי האבן אויך געשריבן אלע ישראל-צייטונגען, אפילו די יעניקע וואס קענען נישט פארגינגען דעם תורה-ישוב זיין וואקסענדן כוח. די פאליציי אין ירושלים, האט זיך נאטירלעך געריכט אויף א גרויסער לוויה, אבער ווי ס'זאגט שפעטער דערקלערט דער ירושלימער פאליציי-קאמנדאנט, איז אויך ער איבעראשט געווארן.

ווי די פרעסע האט צומארגנס איבערגע-געבן האט מען די לוויה אין ירושלים געקענט מערקן אויף אלע שאסייען אין לאנד וואס פירן קיין ירושלים. דער פארקער ביים אריינ-

פאר קיין ירושלים איז געווען באלייגט מיט הונדערטער אויטאמאבילן, וואס זיינען ספע-ציעל מאכילייזירט געווארן פון "אגד" און פון טויזענטער פריוואט אויטאס. אין וועלכע ס'האבן זיך אריינגעקוועטשט ווייל ס'איז נאך מעגלעך, ביים אריינפארן אין שטאט האט די פאליציי געמוזט אוועקשטעלן צענדליקער וואך-פאסטנס צו קאנטראלירן און דערמעג-לעכן דעם פארקער — אריינצופארן אין דער הייליקער שטאט.

ערפאלאנען ברענגען מלווים פון איראפעאישע לענדער

ניט בלויז פון גאנצן לאנד זיינען געקומען מלווים, קיין לוד זיינען די אנגעקומענע ערש-פלאנען פון אייראפע געווען אנגעפילט ביון לעצטן זיץ-פלאץ, א גרויסע צאל גערער חסידים פון לאנדאן, אנטווערפן, ציריך, א.א. ווי נאך זיי האבן זיך דערוואסט פון אומגליק האבן זיי געכאפט יעדער פארשידנארע ערש-פלאץ קיין ארץ-ישראל בכרי צו באווייזן צו זיין ביי דער לוויה אין ירושלים.

צווישן די צענדליקער טויזענטער ביי דער לוויה האט מען געקענט זען אלע חסידישע רביים, אלע גדולי ראשי-ישיבה, אלע רבנים און דינים פון גאנצן לאנד, טויזענטער און טויזענטער בני-ישיבה און סתם אידן פון אלע עקן און ווינקעלעך איבערן לאנד, אין די גאסן, למשל, פון בני-ברק, זיינען געווען כמעט ווי ליידיק, א גרויסער טייל דארטיקע אידן זיינען אדווקא קיין ירושלים צו דער לוויה. די ירושלימער פאליציי וואס האט געמזט אפשליסן דעם פארקער אין א גרויסן טייל פון דער שטאט, האט געפילט פאר גרויסע ארויס-צורופן פארשטארקונגען פון שכונות-דיקע אריינשאפטן, בכדי צו קענען באהערשן דעם ריזיקן עולם און דערמעגלעכן, אז דער לוויה צוג פון בית-המדרש זאל זיך קענען רירן פון ארט. האט די פאליציי זיך געמוזט באנוצן מיט העליקאפטערס.

פארזעצונג אף צווייטע זייט

דער גערער רבי נפטר געווארן

מיטלען געפארן קיין ירושלים, כדי אָנטיילצונעמען אין דער לווייה. בערך 100 חסידים פון בעלגיע און שווייץ האָבן געדונגען אַ ספעציעלן עראָ-פלאַן און געקומען צו דער לווייה. גלייך נאָך דער ידיעה וועגן דער פטירה פון גערער רבי האָט דער הויפט־רב, הרב שלמה גורן, פאר-עפנטלעכט אַ טרויער - דערקלערונג, אין וועלכער עס ווערט געזאָגט, אז „עס איז אויסגעלאָשן געוואָרן אַ גרויס גייסטיק פיער פארן פאָלם ישראל אין לאַנד און אין די תפוצות, עס איז אוועק דער פאסטער, דער לערער און דער רבי פון צענדליקער טויזנטער חסידים אין דער וועלט, דער פאָטער פון פּוילישן חסידות, דער שטאַל פון דעם פאָלק און פון דער תורה". בעת דער לווייה זענען נישט געהאַלטן געוואָרן קיין חסיד-רעדעס.

דער וועג

נפטר געווארן דער גערער רבי זצ"ל

לאַנג ניט געזען זאָ אַז גרויסע צאָל יידן אויף אַ לווייה־פּאַצעיע. צענט-ליקער טויזנטער יידן (ממש „גאנץ ירושלים“) האָבן זיך באַטייליקט אין דער לווייה פון גרויסן צדיק הדרו או חסידישן רבין פון דער באַרומטער גערער „דינאָמיע“ זכר צדיק לברכה.

לווייה פאַרגעקומען זונטיק אויפן הר הזיתים אין ירושלים ביים אָנטייל פון פיל טויזנטער מענטשן.

ירושלים. — טויזנטער מענטשן האָבן דאָ אָנטיילגענומען אין דער לווייה פון גערער רבי, רב ישראל אלטער זצ"ל, וועלכער איז געבראכט געוואָרן צו אייביקער רב אויפן בית עלמין אויפן הר הזיתים אין ירושלים. דער רבי איז נפטר געוואָרן אין רעזולטאט פון אַ שווערער מאַגן-קראַנקהייט, פון וועלכער ער האָט יענען אין די לעצטע יאָרן. ער איז אלט געווען 84 יאָר. די טרויעריקע ידיעה וועגן דער פטירה פון דעם רבי האָט זיך שנעל פאַרשפּרייט איבערן גאנצן לאַנד. טויזנטער חסידים האָבן איבערגעצויגן די ארבעט, געשלאָסן די געשעפטן און מיט אלע מעגלעכע לאָקאָמאָציע-דינסטן געפארן קיין ירושלים, כדי אָנטיילצונעמען אין דער לווייה. בערך 100 חסידים פון בעלגיע און שווייץ האָבן געדונגען אַ ספעציעלן עראָפלאַן און געקומען צו דער לווייה. גלייך נאָך דער ידיעה וועגן דער פטירה פון גערער רבי האָט דער הויפט־רב, הרב שלמה גורן, פאר-עפנטלעכט אַ טרויער - דערקלערונג, אין וועלכער עס ווערט געזאָגט, אז „עס איז אויסגעלאָשן געוואָרן אַ גרויס גייסטיק פיער פארן פאָלם ישראל אין לאַנד און אין די תפוצות, עס איז אוועק דער פאסטער, דער לערער און דער רבי פון צענדליקער טויזנטער חסידים אין דער וועלט, דער פאָטער פון פּוילישן חסידות, דער שטאַל פון דעם פאָלק און פון דער תורה". בעת דער לווייה זענען נישט געהאַלטן געוואָרן קיין חסיד-רעדעס.

ירושלים. (ספ.) — דא איז דורכ-געפירט געוואָרן אַ ריזיקע לווייה פון באַרימטן גערער רבין, אדמו"ר ר' ישראל אלטער, וועלכער איז נפטר געוואָרן מוצאי שבת פ" משפּטים, דעם 19טן פעברואַר — ב' אדר תשל"ז. זיין לווייה איז פאַרגעקומען זונטיק דעם 20טן אויף ירושלים האָט שוין

דער ביטערער טרויער־טאג אין ירושלים

פארזעצונג

חסידים רייסן זיך קריעה און זעצן זיך אין אבילות

חסידים וואָס זייענען נאָך דער לווייה צוריק-געקומען צעבראָכענע פון דער לווייה האָבן זיך אין בית־מדרש פון רבי'ן קריעה געריסן און זיך געזעצט אין אבילות. אַזוי האָבן אויך געטאן פיל טויזענטער גערער חסידים אין דער וועלט וואָס האָבן זיך פאַרזאמלט אין זייערע שטיבלעך און געלערנט משניות לעילוי נשמתו.

צענדליקער טויזענטער קומען פאר ניהום אכלים

אין פאַרלויף פון הער שבעה־ענן זיינען צענדליקער טויזענטער אידן פון אלע טיילן לאַנד און פון חוץ־לארץ דורכגעגאַנגען דער הויז פון רבי'ן וואו זיי האָבן מנחם־אבל געווען די אכלים. די צוויי ברידער פון רבי'ן זצ"ל, יבלח"ט הר"צ ר' בונם און הר"צ ר' פנחס מנחם. געווען טעג ווען די רייען אריינגיין מנחם־אבל זיין האבן זיך געצויגן פאר מע-רערע גאַסן. טויזענטער פרויען זיינען אויך געקומען מנחם אבל זיין די רביצין און די שוועסטער פון רבי'ן, יבלח"ט הרבנית מאַסל לעווין, די אלמנה פון גרויסן אגודה־מנהיג הרב ר' יצחק מאיר לעווין זצ"ל.

משארתער פון אמעריקאנער חסידים קיין ירושלים

העכער 100 גערער חסידים פון אמעריקע און קאנאדע, זיינען מיטוואָך נאָך דער פטירה פון רבי'ן זצ"ל, אָפּגעפּלויגן מיט אַ ספעציעלן טשאַרטער קיין ארץ־ישראל בכדי מנחם־אבל צו זיין די אכלים. זיי זיינען נאָטירלעך געבליבן איבער שבת אין ירושלים, ווען נאָך דער שבעה איז דער ברודער פון רבי'ן, הר"צ ר' בונם שליט"א אָפּגענומען גע-וואָרן אלס גייער מנהיג פון דער גרויסער גערער עדה.

בכיות און יללות באגלייפן ארון צום הר הזיתים

ווען מען האָט אָנגעפאַנגען אַרויספירן דעם ארון פון בית־המדרש, איז דער פאַרזאמלער עולם אויסגעבראָכן אין אַ יאָמערלעך געוויין און אַזוי האָבן סיי די מלווים און סיי די פילע וואָס זיינען געשטאַנען אויף די דעכער און באַלאַנגען, מענער, פרויען און קינדער — מיטגעוויינט. די יללות פון די מלווים האָט מען געקענט הערן אויף ווייטע שטרעקעס. צו דער וועלכער צייט האָבן כמעט אַלע סוחרים אין ירושלים געשלאָסן זייערע געשעפטן.

צוליב דעם ריזיקען עולם האָט דער לווייה צוג זיך באַוועגט זייער לאַנגזאַם, ווייל פון אלע גאַסן דורך וועלכע דער ארון איז אָדורכ-געגאַנגען, אַרומגענומען מיט אַ קייט פון גע-רעדן בחורים און יונגעלייט, זיינען כסדר צוגעקומען נאָך מלווים. דער לווייה־צוג איז מיט דער צייט געוואָרן אַזוי לאַנג, אז ווען דער ארון האָט דערגרייכט דעם הר־הזיתים זיינען נאָך פיל מענטשן נאָך געווען אין דער רייע אין די גאַסן פון מאה שערים.

הארצרייסענדע סצענעס פון בכיות און יללות האָבן זיך אָפּגעשפּילט אויפן הר־הזיתים, וואוהין ס'האָט גאָר באַוויזן צו דער-גרייכן אַ טייל פון די אלע וואָס זיינען גע-קומען באַגלייטן דעם רבי'ן אויף זיין לעצטן וועג. די געוויינען האָבן זיך געשטאַרקט פון מינוט צו מינוט, באַזונדערס בעת מען האָט אַראָפּגעלאָזן דעם הייליקן גוף אין קבר, ווען דער עולם האָט מיט גרויס התרגשות געזאָגט די שלש עשרי מידות של רחמים.

נאָך לאַנגע שעה'ן נאָכן סתימת הגולל און דעם קדיש זאָגן פון די צוויי ברידער פון נפטר, הרב ר' בונם שליט"א און הרב ר' פנחס מנחם שליט"א, האָבן ניט אויפגעהערט שטאַמען גרויסע מאַסן צום קבר וואו זיי זיינען געשטאַנען דערשיטערטע און דער-שלאָגענע אָדורכגענומען מיט צער אויף דער גרויסער אבידה וואָס דער כלל ישראל און יעדער פון זיי פערענלעך האָט געליטן, מיטן הסתלקות פון גרויסן רבי'ן.

הצפה

נפטר האדמו"ר מגור ר' ישראל אלטר זצ"ל
הובא אחמו למונוחות בהר הזיתים: רבבות השתתפו בלווייתו

מעריב

רבבות ליוו את
האדמו"ר מגור
למונוחות

אחמו אחר הצהריים בבית
העלמין על הר הזיתים בירושלים.

האדמו"ר נפטר בשעות ה' בוקר ממחלת קשה במעייו. בן 84 היה במותו.

כבר בשבת, באמצע הפילת שחרית, הוא החל לחוש ברע, אולם סירב לנסוע לבית החי' לים עד צאת השבת. הוא הובא במוצאי שבת למרכז ה' רמאי, "הדסה" בעין-כרם. לי

אחר שער ניתוח אחמו בל בוקר נפטר האדמו"ר מגור. הידיעה על פטירת האדמו"ר פשטה במהירות בכל המדינה ואלפים רבים מחסידיו הפסיקו עבודתם, סגרו את עסקיהם ועלו במאות כלי רכב לבירת, כדי להשתתף בתלוויתו. כ' מאת חסידים מבגדית ושווייץ שברו מטוס מיוחד כדי להשי' חתוף בתלוויתו.

רחובות ירושלים נחסמן כלי באשר קהל המלווים, שי' תגיע לפי ההערכה לכ-200 אלף איש, מילאו את כל אורך המסלול, משכונת גאולה עד להר-הזיתים. מסע הלווית, שכמוהו לא נראה בירושלים, יצא מבית מדרשו של האדמו"ר בשכונת גאולה. גם לי אחר סתימת הגולל עוד נהנו אלפים אל בית העלמין מכל עבר.

האדמו"ר עלה ארצה עם בני משפחתו בשנת 1945. הוא הוכתר לרבי עם פטירת אביו בערב תג השבועות בשנת תשי"ח, בעת מלחמת השחרור בירושלים הנצורה. מיום כוא לא יצא האדמו"ר מלמנו את הארץ אפילו לשעה אחת.

האדמו"ר המנוח של את אשתו ושני בניה בשואה. הניח אשתו, שני אחים.

רבבות מלווים הלכו אחריו
ארוננו של האדמו"ר מגור,
רבי ישראל אלטר זצ"ל,
שהובא למונוחות עולמים

שטפו, שבכל שניית יש עכשיו אחר, ואיו לבובו בבטלה. דור אחר דור עזבו בגור מימרתו של הקוצקא, רבו של חידושי הרי"ם: חפצי שחר' חקו מכשולו החטא לא מחמת הא"י סור אלא שלא יהיה לפי סנאי לחטא

בגור פעל ופועל לפי שניות ודקות מדויקות תפילה, לימוד תורה, הגדת חסידות, אמירת שלום לרבי, קריאת פתקאות, וממילא כל הליכות היום יומיות. הכול דופק כשעון עתיק ומתוקן ביותר שאין בו לא קידום ולא איחור אפילו בשנייה אחת.

בטייכל של גור מתפללים בתנועה פנימית וחיצונית. בבית המדרש של גור מגיעה השקידה בחורה לשיאים. וכל עשייה ועשייה בדיוקו של זמן ובזריזות מתוכננת.

בפטרותו של הרבי מגור, הראשון שהנהיג עדה שנים רבות בארץ ישראל, הנהגה תעבור לירי הנבחר מן הבית בעזארתו, למדן מוכנס ו' איש-המדות

רבי יצחק-מאיר בעל חידושי-הרי"ם, עזרתו, בהניפו לפיד אש האמת עד קצץ הנחיסור לחסידות גור, הלידי עבר מדור לדור, איבער אדמו"רים גדולים בתורה בעבודת ד' ובהנהגת הציבור, אהבת ארץ-ישראל של גור, הצמיחה כאן חסידות זו בעומק ובהיקף. בית גור, האכל על הסליקתו של הרבי, מצפה לממשיך הראוי לשאת על כתפיו אדרת אביו חיו.

לכית גור הרבי ר' ישראל אלטר זצ"ל, שנסי' תלק אחמו בירושלים, היה נינו של חידושי-הרי"ם, נכדו של שפת אמת, בנו של הרבי הוקן, חוטר לאבות חסידות פולין ודמות בעלת שיעור-קומה לעצמה. אדמו"רות גור היא השראה, השפעה והנהגה כאביו תיו כן הוא האדמו"ר שהנהיג עדה גדולה כהליכות-חיים כיתידים וככ"י בור. בקרוב לשלושים שנות הנהגתו גדל דור צעיר של חסידיו גור בתל"י מדינת-ישראל, בישיבות ובכוללים. נוס' פו עשרות-עשרות, שטייבלך-גור בירושלים ובתל-אביב, בבני-בית ובפנת-הקתה, ועד חצור שבגליל תגיעו חסידיו גור ביומנתו ובהכרעתו. היה אדמו"ר בונה ויוצר. כימיו חרו עסקי-ציבור מיוצאי גור לעמדות ראשיות באגוד"י ופא"י, ישיבות גור מגדלות רבנים, דינים, פעילי ציבור ואנשי מעשה. חסידים ילידי הארץ, צברים, שלא שינו לא בלבשו ולא בנסח השיבה ועשייה של גור. ו' חסידות, שבארץ מנוסות בתחומיה, מתרחקות מצילצולי-שמע, ושוריות בצמיחה מתמדת. הרבי טבע בה את תומה.

בית גור מעולם לא התחלק בין הבנים לבתים מרובים. אף-על-פי שלבעל שפת-אמת כמה בנים גדולים בתורה ובחסידות, הנהגה עברה לאחד, בני-בכורו, הוא-היה, הרבי הוקן, שצצואתו נערכמה בשנות השואה, בשבתו בירושלים, בנוסחת הספי' נאמר בין השאר, "והנה העדת צדיקה מנהיגה... אני מוסר להנהגת לבני ר' ישראל שיהיה". הצוואה נחתמת כששון הוי"ל, המשמר היוצא אומר למשמר הנכנס, מי ששיכן שמי בבית הזה הוא יושן ביניכם אהבה ורעות, אחוה וששון.

רבי אהרן-ליידי לכל חסידיו גור, בפולין היה המנהג מונה ממאה וח' מרשים עד מאתיים אלף חסידים. הנית הגדול בין בתי-האדמו"רים ב' יתדות פולין אף בארץ חרי זו החסי' דות הראשונה במדינה, בפעילות ארגוניה, הצטרפו ומצטרפים אליה צעירים מחוגים חסידים שונים, לרבות בני ישיבות ליטאיות.

נאמר, כי, ככה מאור רוחני גדול לעם ישראל בארץ ובתפוצות, אבד רועם ומורם ורובם של רבבות חסידיו גור בעולם ונגנזו ארון האלוקים, והתורה.

לא נישאו הספדים בלווייתו.

האדמו"ר רבי ישראל אלטר נולד בעיירה גור בפולין. הוא בא ארצה יחד עם אביו האדמו"ר רבי אברהם מרדכי אלטר זצ"ל אשר הסיף לעליה לארץ ישראל ועלה ארצה עם בני משפחתו בשנת 1945. עם פטירת אביו נערב תג השבועות בשנת תשי"ח בעת מלחמת השחרור בירושלים. לים הנצורה הוכתר ר' ישראל זצ"ל כאדמו"ר. מיום כוא לארץ ישראל לא יצא האדמו"ר ר' ישראל את ה' ארץ אפילו לשעה אחת. ימי כהונתו כמנהיג הרוחני גדול לא עוררין של חסידיו גור וחקלים גדולים מקרב היהדות החרדית, נמשכו 29 שנה.

האדמו"ר המנוח הנהיג את קהל חסידיו לא רק בחיי הדת והמוסר היהודיים אלא גם בתחומי החיים הציבוריים והפוליטיים בחינתו נשא מועצת גדולי התורה שהוא המוסד העליון של אגודת ישראל, וככה אישיותו המנהיגה נחשב לבעל הסמ' כות העליונה בכל חיי הפרט והכלל בקרב רבבות חסידיו בארץ ובתפוצ' צה.

האדמו"ר שיכל את אשתו הרא' שונה ושני בניו בשואה. הנית אשה מהזיווג השני שני אחים, הרב בונים אלטר תושב ירושלים והרב פנחס מנחם אלטר ראש ישיבת "שפת אמת" בירושלים והמכונה גם כיו"ר מרכז, אגודת ישראל, וכן אחות — אלמנתו של הרב יצחק-מאיר לוויין.

י"ל, שהיה מראשי מנהיגי אגודת ישראל ושר הסעד הראשון בממשלת ישראל.

נודע, כי צוואתו של הרבי היפתה רק בעד שבוע וממנה יתברר מי ימלא את מקומו כאדמו"ר לחסידות גור.

רבבות אנשים, כתובים ארמני-רי"ם, רבנים, ראשי ישיבות ואישי ציבור הלכו אחריו ארוננו של האדמו"ר מגור, הרב ר' ישראל אלטר זצ"ל, שהובא למונוחות אחמו אחר הצהריים במערת חציר גור בבית העלמין שעל הר הזיתים בירושלים.

האדמו"ר נפטר בשעות הבוקר, כתוצאה ממחלת קשה במעיים ממנה סבל בשנים האחרונות. בן 84 היה במותו.

עוד בשבת באמצע הפילת שחרית החל לחוש ברע, אולם סירב לנסוע לבית החולים מפאת קדושת השבת. י' במוצאי שבת הובא למרכז הרפואי "הדסה" בעין-כרם. אתמול בבוקר עבר ניתוח אבל כל מאמצי הרופאים לא הצליחו להציל את חייו.

הידיעה על פטירתו של האדמו"ר פשטה במהירות בכל המדינה ואלפים רבים מחסידיו, הפסיקו עבודתם, סגרו את עסקיהם ועלו במאות כלי רכב מכל הסוגים לירושלים, כדי להשתתף בלוויתו. כמאת חסידים מבגדית ושווייץ שברו מטוס מיוחד כדי לבוא לישראל ולהשתתף בלוויתו. הארון נישא על כתפי תלמידיו וחסידיו דיו הנאמנים. לאיש לא הותר לגשת אל ארון אלא אם כן טבל במקוה תהילה.

רחובות ירושלים נחסמו כלי כא' שר קהל המלווים, שהגיע לפי ההערכה לרבבות איש, מילאו את כל אורך המסלול, משכונת גאולה עד להר-הזיתים. מסע הלווית, שכמוהו לא נראה בירושלים, יצא מבית מדרשו של האדמו"ר בשכונת גאולה. גם לי אחר סתימת הגולל עוד נהנו אלפים אל בית העלמין מכל עבר. כוחות גדולים של משטרה כוונו את התנועה ושמרו על הסדר.

הגר"ש גורן פרסם הודעת אבל עם היוודע דבר פטירתו של האדמו"ר מגור פרסם הרב הראשי ליש' ראל שלמה גורן הודעת אבל, בה

רבבות השתתפו בהלווייתו של הרבי מגור

1945. הוא הוכתר לרבי עם פטרי
רבי אביה ברבר מן השבטות ב"ר
שנת תשי"ח, בעת מלחמת השחר
נור בירושלים הנצורה. מיזם ב"ר
לא יצא האדמו"ר הממות את
הארץ אפילו לעת אחת. ימי
כהונתו כמנהיג ללא עוררין של
חסידיו גור וחלקם גדולים מקרב
היהדות התרדית במשכו 39 שנים,
האחריות הרבות שהניג את קהל
חסידיו למק בתייה הדת והמסור
העיוניים אל מן בתחומי החיים
העיוניים והפוליטיים במיתות
ראש "מוצעת גדולי התורה" ש'
הוא המוסר העליון של אגודת
ישראל, ובכוח אשיותו המנהיגית
נחשב לבעל הסמכות העליונה ב'
כל חיי הפרט והקול קרב רב'
בית חסידיו וכלל ובתפוצה.

האדמו"ר המנוח שיכל את אשר
 חו ושני בניו בשואה, הגיח אשה,
 שני אחים ר' בונים אלתר תושב
 ירושלים, חרב פניהם מן הארץ
 המהוללת בחפזי יו"ר כרכו, "אגו"
 דת ישראל וכן אחות — אלמנתו
 של הרב יעקב מאיר לוי, ז"ל,
 שהיה מראשי מנהיגי אגודת י"ס
 (כ"א) (ט)

רבות ירושלים נחסמו כלי
כאשר קהל המלווים, שהגיע לפי
ההערכה לכ-200,000 איש, מילאו
את כל אזור המסלול, משכונת
גאולה עד התר-היזיתים, מסע ה-
לוייה נסכסכו לא נראה בירושל
לום יצא מבית מדרשו של הר
אדמו"ר בשכונת גאולה, גם לאחר
סתימת הגולל עוד נהרו אלפים
אל בית העלמון מכל עבר, כוחות
בדלים של משטרה כוננו את הר
תנועה, לא נישא הספדים בעת מסע
הלוויה.

עם היוודע דבר פטירתו של
האדמו"ר מגור פירסם הרב ה'
שלמה גורן הודעת אבל,
בה נאמר, כי, "כבה מאור רוחני
גדול לעם ישראל באיץ ובתפר
צות, אבר רועם וכחור ורכס של
רבבות הסידי גור בעולם וגנזו
ארון האילונים, אבי ההסידות,
פולנית. תפארת העם התורה",
האדמו"ר י"ב ישראל אלהר,
נולד פטירת גור פטירתו. אב
אברהם יחד עם אביו האדמו"ר
מגור רבי אברהם מרדכי אלהר,
אשר הטף לעלה לאיץ ישראל
וגלה עם בני משפחתו בשנת

רעבות מלוייט הלמי אחרי
ארונו של האדמו"ר מנחם,
דבי ישראל אלתר זצ"ל, ש-
הוא אתמול למנוחת עול-
מים בבית העלמין על הר
הזיתים בירושלים.

הארמוני נסמך בשעות ה-
בוקר, בתוצאה מזהלת קשת
במעיים ממנה סבל בשנים
האחרונות, בן 81 היה במו-
30

עוד ביום השבת באמצע תפילת שחרית הוא חש ברע, אך סירב לנסוע לבית החולים עד צאת השבת. הוא הובא במוצאי שבת לחדר הרפואי "הדסה" כי עין כרם, אתמול בבוקר נותח אך כל מאמצעי הרופאים להציל את חיינו נכשלו.

הידיעה על פטירתו של ה'
אדמו"ר פשטה במהירות בכל ה'
מדינה ואזנים רבים מהסידור הפ'
סיקו עזורים, סגרו את עסקיהם
ובמאות חז"ל רכב עלו לירושלים
כדי להשתתף בתלויה. כמאה
הסידים כבלגיה ושווייץ שברו
מטוס מיוחד כדי להשתתף בהל'
ותיה.

הערות

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1

עם הידוע דב' שטרית יל' ה'
אדמו"ר מנחם פערסם הרב
שליח גידן הודעם אבלי, צבה נאנרין
בבמה האור ריהו' גדול לעם יש'
רא' באנץ רבנאנצין, אבד' רעס
ויהי' ורובם יד' רבבות אסד' גיד'
בשעל ונענו ארין האליקס, אב' ה'
השדית השליט, אסדת העם יהי'
היה".
לא נישא השדית בעת מעט ה'
למה.

האדמו"ר רבי ישראל אלתר נידע בעצירה גיר בפולין. הוא בא ארצה יהודה עם אבני האדמו"ר מגיר רבני

עבר נחיה אחתל במדבר ובסער זה
אדמיירי בעיר הארץ כל הארץ זה
יפאם למשל את הול
הדדעו על שבתות של האדמיירי
פושט במסירות כל העדות יאלי
פוז רבים המדורס הפדני ארעו
התם, סגרי אל עסקים יעל מנחית
כל יום אל האסאם למדורס כל
המקורק המדורס, נאמא אסדורס
המקורק המדורס, נאמא אסדורס

המחברות המצוינים הציגו את קול
הספדי לא רק בחייהם והתבוננו
התודים אלא גם בתחיית החיים
צינוריות ופילוסופיה בתיבת ראש
העצות גדולה תורה שאין המסד
העליון של אבות ישראל ובכנס

גם לאחר שזוהי תחילת עיד הקוראנים אל בית המדרש של עמנו, כחמשת ימים של משימה קדושה את המעשר.

מסע האלוהים זו מברית
של הרב ברוחם מלכישנר
ראל שמשמחיהם עורכים את
הדרך כולה עד יתר היתר
ותים כרגע. הכביהה פתחו
ואחל האוויר והקדש לכי
אות. המסע נעצר יחד כל
בני-נסות שבדרך ואחפ
הודים קצרו קריעה. לא
נשאו הספרים. בין המה
ניום. נראו רוב הבנים ה
ראשיים. רבי הארמז'רם
המסדינים מכל הארמז'רם יר
כל העשרותה. השב הרכ
יום מים קצת הארמז'רם יר
שי ישיבות. המלידי הרכ
הספר של התנוד קרעצא
ואנאו יתורה.

עד לרגע האחרון עדיין
זרמו לקרועלים מאית כלי
רכב מכל קצות הארץ. שי-
הביאו המוני כלימים. הוצי-
אים רבים באו במטוס טידי-
הד מאירופה.
כפי השירים נמסר שהיה
בי השאיר צוואה. שהספק

רבי בונם ורבי מנחם אל-
תר, והיא תלפחה נטראה
אחרי השבעה" י"ט נטראה
שם שאחיו הגדול רבי בנ-
נמ, העומד היום בראש
ישיבת "הידישי הרי"ם"
יוכנה כמנחה קטנה וזכר
החדש מגורו אף כי העיר
האסירים נוטים לקבל עלי

הם את מרובה של רבי יעקב, בנו של רבי בונים רבי ישראל אלהרן זצ"ל היה הרב הרבני לשוהמת גור. אחרי ה. חידושי הר"ם. השפעת אמת' והי רבי הולק. רבי אברהם מר' דה. אלהרן זצ"ל

מחלתו נחלשת לפני כן
תמש שנים. כעת שכיבה
קושיה. שכיבה. הוא נותן
או בחלשתו והיה כירא
לשבת האחרונה. בש
בת בבוקר השכם עדיין
היה רע ורוען. כדורו היה
כפי אלול לפני החימה.
סידורו וכוונתו שיחבל כל
שחיה כענייני שונים. כי
שחרית לפני אמירת הדין
רע ראש-חודש. חש ברע
ופרש לחדרו. הוא שכיב
בתוך כסופי שבט לבית
החולים והעבר ללשם
אחרי חש החשב.
בשעת לילה מאוחרת נר
תח הכי. לאחר אובדן הכ
רתא הרומאים מצאוהו
במצב קשה. בשעת אחר
למחרת הוזר את עצמו
לחברו

קצתם ידעו, שיש חסידים, המכונים "חסידי חסידות", אשר הם חסידים של חסידות, ויש חסידים, המכונים "חסידי חסידות", אשר הם חסידים של חסידות.

טופפו למעלה מ-100 אלף איש
ואישה לאורך הדרך, מבית הרבי
ועד להר הזיתים. באו להלווייה
גם חסידים מחוץ-לארץ.

הקאדמו"ר ע"ה ארצה מפולין
בשנת 1945. הוא שיכל את אשתו
ושני בניה בשואה. הוא הניח
אישה ושני אחים.

וקני העיר אומרים: שהלוינה
המונית ב זאת לא ראמה ירו-
שלים מעולם. לפי הערכה, הצ-

ירושלים, 20 (עתי+ם). - רבבות מלווים הלכו אחרי ארונו של האדמו"ר מגור, רבי ישראל אלתר זצ"ל, שהובא למנוחת עולמים ביום אי אחד הצהריים בבית העלמין על הר הזיתים בירושלים. האדמו"ר נפטר בשעות הבוקר, כתוצאה ממחלה קשה במעיים ממנה סבל בשנים האחרונות. בן 84 היה במותו.

עוד ביום השבת באמצע תפילת שחרית הוא החל לחוש ברע, אולם סירב לנסוע לבית החולים עד צאת השבת. הוא הובא במוצאי שבת למרכז הפואי + הדסה + בעין כרם. לאחר שעבר ניתוח ביום אי בבוקר נפטר האדמו"ר מגור, למרוח כל מאמצי הרופאים להציל את חייו.

ה ידיעה על פטירתו של האדמו"ר פשמה במהירות בכל המדינה ואלפים רבים מחסידיו, הפסיקו עבודתם סגרו את עסקיהם ועלו במאות כלי רכב מכל הסוגים לבירה, כדי להשתתף בהלווייתו. כמאה חסידים מבלגיה ושוייץ שכרו מטוס מיוחד, שהגיע מחו"ל כדי להשתתף בהלוויה. רבבות ירושלים נחסמו כליל כאשר סהל המלווים, שהגיע לפי ההערכה לכ- 200 אלף איש, שמילאו את כל אורך המסלול, משכונת גאולה עד להר-הזיתים. מסע הלוויה שכמוהו לא נראה בירושלים יצא מבית מדרשו של האדמו"ר משכונת גאולה. גם לאחר סתימת הגולל עוד נהרו אלפים אל בית העלמין מכל עבר. כוחות גדולים של משטרה כוונו את התנועה.

עם היוודע דבר פטירתו של האדמו"ר מגור פירסח הרב הראשי שלמה גורן הודעה אבל, בה נאמר, כי + כבה מאור רוחני גדול לעם ישראל בארץ ובתפוצות, אבד רועם ומורם ורבם של רבבות חסידי גור געולם ונגנז ארון האלוקים, אבי החסידות הפולנייה, תפארת העם והתורה. לא נישאו הספדים בעת מסע הלוויה.

האדמו"ר רבי ישראל אלתר נולד בעיירה גור בפולין. הוא בא ארצה יחד עם אביו האדמו"ר מגור רבי אברהם מרדכי אלתר, אשר הטיף לעליה לארץ ישראל ועלה ארצה עם בני משפחתו בשנת 1945. הוא הוכתר לרבי עם פטירת אביו בערב חג השבועות בשנת תש"ח בעת מלחמת השחרור בירושלים הנצורה. מיום בואו לא יצא האדמו"ר המנוח את הארץ אפילו לשעה אחת. ימי סיונו כמנהיג ללא עוררין של חסידי גור וחלקים גדולים מקרב היהדות החרדית נמשכו 29 שנים.

האדמו"ר המנוח הנהיג את קהל חסידיו לא רק בחיי הדת והמוסר היהודיים אלא גם בחומי החיים הציבוריים והפוליטיים בהיווה ראש מועצת גדולי החורה + שהוא המוסד העליון של אגודת ישראל, ובכח אישיותו המנהיגה נחשב לבעל הסמכות העליונה בכל חיי הפרט והכלל בקרב רבבות חסידיו בארץ ובתפוצה.

האדמו"ר המנוח שיכל את אשתו ושני בניו בשואה. הניח אשה, שני אחים רבי בונים אלתר חושב ירושלים והרב פנחס מ. אלתר המכהן בתפקיד יו"ר מרכז + אגודת ישראל וכן אחיה - אלמנהו של הרב יאחק-מאיר לזין, ז"ל, שהיה מראשי מנהיגי אגודת ישראל.

JEWISH TELEGRAPHIC AGENCY

LONDON

THE RABBI OF GUR DIES

JERUSALEM, Feb. 20th (JTA)-- The Hassidic Rabbi of Gur, 82-year-old Rabbi Israel Alter, died here this morning. He was to be buried later today in a funeral ceremony at which tens of thousands of his Hassidim were expected to attend.

The Rabbi headed the largest Hassidic sect in Israel with branches in all other Jewish centres. The Rabbi's family was wiped out in the Holocaust, and he escaped together with his aged father, the late Rabbi. He remarried but had no more children and thus his successor is not apparent.

He was de facto head of Agudath Israel, and thus exercised considerable influence in Israeli politics. In recent years he took less of an active role in general affairs. He was consulted on personal, financial and other problems by Jews of all shades of Orthodoxy and from all walks of life.

RABBI ISRAEL ALTER DEAD AT 82

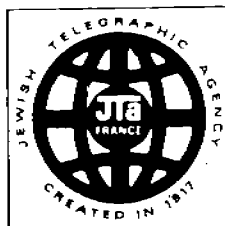
JERUSALEM, Feb. 21 (JTA)--Some 50,000 persons attended the funeral service yesterday of the Hasidic Rabbi of Gur, Rabbi Israel Alter, who died here yesterday at the age of 82. The stream of people followed the rabbi's bier from the Orthodox Geula quarter through East Jerusalem to the burial site on the Mount of Olives. At the rabbi's request there were no eulogies.

Alter headed the largest Hasidic sect in Israel, with branches in New York City, London, Antwerp and other cities with Orthodox Jews. His followers, numbering in the tens of thousands, were, however, the decimated remnants of what had been the largest Hasidic movement in pre-Hitler Europe.

The rabbi's first wife, children and grandchildren were killed by the Nazis. Alter, his aged father and some other members of the family managed to escape. The rabbi remarried but had no children with his second wife. Sources close to the Gur establishment said today that no last testament has been found signed by Alter designating a successor.

Alter built an ultra-modern "beit midrash" and home in one of Jerusalem's Orthodox quarters, and this served as the focal point for his bearded, black-clad followers who can be seen in their distinctive garb in all of Israel's main towns. As behind-the-scenes head of the Aguda Party, Alter exercised considerable indirect influence in Israeli politics, though this waned in his later years when he became more secluded and less involved in general affairs.

He was consulted on personal, financial and other problems by Jews of all shades of Orthodoxy and all walks of life. Twice a day he would receive people--and the long queues always represented a cross-section of Israeli society--alongside the "regulars"--the bearded Hasidim. Alter was famed for his razor-sharp wit and penetrating mind. (By David Landau)

AGENCE TELEGRAPHIQUE JUIVE

PARIS

PAS DE SUCCESSION AU REBBE DE GUR

Jérusalem, 22 fév. Jamais une foule si nombreuse n'avait assisté à des funérailles pour les obsèques du rabbin hassid de Gur, âgé de 82 ans, plus de 150 000 personnes, selon certaines estimations, ont suivi le cortège funèbre partant du quartier orthodoxe de Geula pour arriver au Mont des Oliviers. Le rabbin, selon des sources autorisées, n'aurait pas désigné de successeur dans ses dernières volontés. Conformément à la volonté du défunt, aucun éloge funèbre n'a été prononcé.

Thousands flock to Capital for funeral of Hassidic Rabbi of Gur

By DAVID LANDAU and
ALEXANDER ZVIELLI

Yisrael Alter, the Hassidic Rabbi of Gur, died Sunday in Jerusalem and was laid to rest on the Mount of Olives. He was 82. A crowd of mourners variously estimated at between 50,000 and 100,000 accompanied the rabbi's bier on foot from his *beit midrash* in the Capital's Geta quarter to the cemetery.

Rabbi Alter died at Hadassah Hospital after emergency internal surgery. He had taken ill Saturday. He is understood to have succumbed to a recurring malignant disease for which he had undergone major stomach surgery four years ago.

News of his death spread quickly among his followers and admirers around the country. Many stopped work at once and, securing any transport available — buses, trucks, private cars — headed for Jerusalem.

Egged laid on extra buses from Tel Aviv and Bnei Brak, and the Capital police force brought in reinforcements to direct traffic and close off the roads along the funeral route. During the ceremony a helicopter circled overhead to monitor traffic arrangements.

Yisrael Alter was the second son of Rabbi Avraham Mordechai Alter, Gerer Rebbe from 1905 to 1948 and foremost leader of Orthodox Jewry in pre-war Poland. He married young, and by the time of Hitler's invasion had children and grandchildren. All were murdered by the Nazis — a fate which he himself narrowly escaped, fleeing together with his father and a number of other members of the family.

He remarried in this country, but never had any more children. The grief of his wartime loss was apparent in his deep, haunted eyes.

He always appeared conscious of his tragic role as leader of the remnants of a once-great Hassidic house

(Gur hassidim before the war were numbered in the hundreds of thousands), the determined protector of a great tradition that had all but been destroyed. He encouraged his adherents, in Israel and in other Jewish centres around the world, to maintain the traditional garb of their fathers, to study the classical works of Gur Hassidism, and to cleave to the customs and practices of Polish Orthodoxy.

At the same time, despite this deliberate conservatism, he was considered "modern" and outward-looking in the context of post-war ultra-Orthodoxy, an Orthodoxy which as a rule turned inwards, shunning — even fearing — the unfamiliar and unsheltered world of the West.

He was active behind the scenes, until recent years, in religious politics in Israel, and exercised effective control of the Agudat Yisrael party through his leadership of the "Council of Sages." His late brother-in-law, Rabbi Yitzhak Meir Levin, was the acknowledged head of Aguda and the party's senior Knesset member; and his younger brother, Pinhas Menahem, is today chairman of the party's executive.

Rabbi Alter assumed the *rebbe's* mantle when his father died, in 1948, during the siege of Jerusalem, and wore it with unchallenged authority for 29 years. With his incisive mind and trenchant wit he soon gained a reputation for wisdom and good counsel that extended far beyond the narrow confines of his own "court."

His advice was sought on personal, financial and other matters by people of all shades of religious observance and all walks of life. Twice a day he would receive people in private audience, and the long queues outside his door always represented a broad cross-section of Israeli society.

Soldiers, workers, businessmen, alongside the "regulars" — bearded hassidim.

A man of means (his father had bought extensive tracts of land in this country during the 20s and 30s), Rabbi Alter did not accept money gifts from those who came to seek his aid.

He ruled his "court" in Jerusalem, the five Gur yeshivot, and the dozens of affiliated *shtetels* around the country with iron discipline, demanding an unostentatious life of study and work from his hassidim. Boys and young men were expected to rise before dawn every day to pursue their studies — and the Rebbe himself would often make surprise sallies from his home in the early hours to ensure that this was the case.

Until his later years, he would take long dawntime walks through Jerusalem; and early risers in far-flung suburbs would often greet him, striding along, swinging his stick, his young *shamash* panting to keep up.

Gur sources declined Sunday to speculate as to a possible successor. They said that so far no last testament signed by the Rebbe had been found to designate the new leader.

Ashkenazi Chief Rabbi Shlomo Goren has issued a statement mourning the Gerer Rebbe as "a great spiritual light to the nation of Israel...the teacher of tens of thousands of hassidim, the Ark of the Lord, father of Polish Hassidism, the glory of the People and the Torah."

Meir Lewin, famed world Agudist leader.

Thousands of the disciples of the Gerer Rabbe throughout the entire world, who could not attend the funeral because it took place only five hours after his *p'tirah*, mourned his loss by assembling in the Gerer congregations in Jewish communities the world over. He was interred on the Har HaZaisim (Mount of Olives). His loss caused deep sorrow among broad circles of Jews throughout the world.

JEWISH PRESS

100,000 Mourn Loss Of Gerer Rebbe

— Over 100,000 Jews, the largest funeral assemblage in the history of this Holy City, paid their final respects on Sunday afternoon to one of the world Jewry's foremost Chassidic leaders, the Gerer Rebbe, Rabbi Yisroel Alter who suddenly passed away here at age 82. The Gerer Rebbe, a pillar of the Moetzes Gedolei HaTorah (Council of Torah Sages) of the world movement of Agudath Israel, expired on Sunday morning at the Hadassah Hospital, to which he was rushed Saturday night after taking ill on the Sabbath.

Among the mourners who participated in the huge outpouring of sorrow were the top Torah scholars in Israel, as well as many thousands of the disciples of the Gerer Rebbe, who was the scion of one of the most illustrious Chassidic dynasties in Jewish history. He donned the mantle of leadership of the Gerer Chassidim in 1948, upon the demise at the age of 82 of his saintly father the previous Gerer Rebbe, Rabbi Avrohom Mordechai Alter.

The Gerer Rebbe was the grandson of the illustrious Sfas Emes and the great grandson of the Chadushei Ha'rim, the founders of the Gerer Chassidic dynasty. His influence reached far beyond the confines of his own disciples, numerically the largest Chassidic dynasty in Israel. He was revered and his counsel sought by the leaders of Torah Jewry in every part of the world, and he played a major role in shaping the policies of the international Agudist movement. His stress on the study of Torah resulted in the founding of a complex of Gerer educational institutions in Israel and in Jewish communities in the United States and Europe.

In 1940 the Gerer Rabbe was smuggled out of the Warsaw Ghetto in an ambulance, together with his father and close advisors, and they arrived in Israel via Trieste. All his children perished at the hands of the Nazis. He is survived by his widow, two brothers, Rabbi Bunim Alter and Rabbi Pinchas Menachem Alter, Rosh Yeshiva of Yeshiva Sfaz Emes of Jerusalem and chairman of Agudath Israel in Israel, and a sister, the widow of Rabbi Itzhak

AGUDAH NEWS

Reporter

March, 1977/Adar 5737

AGUDATH ISRAEL

MOURNS LOSS OF

GERER REBBE, Z.T.L.

Upon becoming Rebbe, his first and foremost task was to rebuild the Gerer movement, which had suffered most heavily at the hands of the Nazi murderers. He also played a leading role in pumping new life into the Agudath Israel movement in the yishuv. He was a pillar of the Moetzes Gedolei HaTorah of the world movement of Agudath Israel, and was involved in almost every aspect of its activities. His love and enthusiasm for Agudath Israel is legendary and it was he who encouraged Agudath Israel leaders to continue the struggle for "kedushas haaretz" in the most difficult of times. He was also one of the founders of Chinuch Atzmai.

The Gerer Rebbe was the grandson of the famed Sfas Emes and the great grandson of the Chidushei HaRim, the founders of the Gerer Chassidic dynasty. His influence reached far beyond the confines of his own disciples, numerically the largest Chassidic dynasty. He was revered and his counsel sought by the leaders of Torah Jews in every part of the world, and he played a major role in shaping the policies of the international Agudist movement. His stress on the study of Torah resulted in the founding of a complex of Gerer educational institutions in Israel and in Jewish communities in the United States and Europe.

It is widely known that during his final days he was actively involved in uniting the Agudath Israel organization in Israel in advance of the upcoming Knesset elections in May. He advocated unity within Agudath Israel and his influence carried a great deal of weight in the entire movement. In fact his Chassidim always played important roles within the Agudath Israel movement and in this country he constantly urged his Chassidim to be active in Agudath Israel. His radiant face, razor-sharp wit, penetrating mind and commanding style of leadership will always serve as an inspiration to the movement and to Klal Yisroel. He will be sorely missed by Agudath Israel and Klal Yisroel נפשו נשמתו.

At the conclusion of the shiva, a delegation of prominent Gerer Chassidim asked Harav Simcha Bunim Alter, the brother of the late Gerer Rebbe, to become their leader. He accepted with great humility and asked for assistance from all his Chassidim.

Agudath Israel of America joined world Jewry in mourning the loss of one of world Jewry's foremost Chassidic leaders, the Gerer Rebbe, Rabbi Yisroel Alter, who passed away suddenly in Jerusalem at the age of 82 on February 20th.

More than 100,000 Jews, including the leading Torah scholars in Israel as well as many thousands of the disciples of the Gerer Rebbe who was the scion of one of the most illustrious Chassidic dynasties in Jewish history participated in the funeral. He donned the mantle of leadership of the Gerer Chassidim in 1948 upon the demise at the age of 82 of his saintly father, the previous Gerer Rebbe, Rabbi Avrohom Mordechai Alter.

The Gerrer Rebbe צוק"ר

Every day, whether in the sweltering heat of the summer days or the cold of the winter days, people would gather outside the Rebbe's room at pre-arranged times. Sometimes a few dozen, at others in their hundreds. Each person entered the room and the door would close after him. One would unload his bundle of troubles, weeping and sighing — and the Rebbe z.t.l. felt with him in his pain and suffering, his shining face clouded, expressing anxiety and sorrow, prayer and supplication. On occasion the heart-broken groan of the Rebbe could be distinctly heard through the closed door.

A moment later the next in-line had entered, glad tidings on his lips. Between the two the Rebbe had composed himself, welcoming with joy the newcomer and sharing with him his *Simcha*. A few seconds later and again the tears were welling up. A Jew, broken and dejected, was pouring out the bitterness of his heart. The next unfolded a difficult and pressing problem, the Rebbe swiftly grasping the finer details of the matter. A blessing, a consolation, an answer, a ruling. No question remained unanswered.

The door of his room was open to all. They all came; Gerrer Chassidim and other Chassidim; unaffiliated Jews and Misnagdim; people from every social class and circle. Tens of thousands passed over his threshold. They came in their misery when their worlds were dark. The Rebbe, whose whole being was pure and exalted *chassidus*, belonging entirely on a plane of *Kedusha* and *Tahara*, sat and with immeasurable patience listened to every request, everyone's troubles. For his house was never barred to any Jew, his heart was open to every Jewish sob.

There were times when the Rebbe,

although himself in extreme physical discomfort, would sit for hours welcoming his visitors. Even when weak he would not allow his doors to be closed, but remained at his post with *mesirus nefesh*, not denying anyone an audience.

To the outsider the Gerrer Chassidim would seem filled with awe at the sight of the Rebbe, trembling at his look, fearing his sharp reaction, apprehensive of his displeasure. True, but behind the great fear there was

a true love and strong spiritual adherence. Those who saw the youth of the Chassidei Ger tearing at their hair when they heard the bitter news of the *histalkus* of the Rebbe; those who saw young men and boys prostrate with grief on the ground, rending the air with anguished cries; those who saw young men running blindly in the streets sobbing wildly will perhaps begin to discern a little of this unparalleled spiritual attachment and singular love and veneration which the great community of Ger had for the Rebbe.

The men of Ger knew who their revered Rebbe was. They stood before him and realised they stood before the *Rosh Golas Ariel*, before a *Tzadik Yessod Olam* and at the same time they felt a special affinity, each one convinced that he had a special place in the great and holy heart of

the Rebbe. To them he was not only an *Admur Kodosh V'Tohor*, but also a true and dedicated father.

Throughout the generations the Admorim have striven to infuse *Kedusha* and a spirit of *Tahara* into the Jewish home, and into the hearts and souls of the youth especially at the time when they took their first steps to look after their own affairs in the material world which is at once crude, vulgar and unclean.

They achieved this with toil and exceptional devotion at a time when the House of Israel stood solid, when hundreds of thousands of Jewish homes stood guard over the traditions of old, at a time when in every nook and cranny in the great Jewish centres were to be found power-houses of holiness and purity. They added to and increased the magnificent edifice which was based on a strong and permanent substructure, deeply rooted and cherished from generation to generation.

When the Rebbe z.t.l. commenced his leadership, the House of Israel lay broken and shattered. The heavy clouds which had gathered from the rising smoke of the crematoria of the holocaust befogged the eyes of many. On this destruction he started to rebuild a new structure of *Kedusha* and *Tahara*.

With unflagging toil and unremitting perseverance he worked daily to inculcate into the hearts of the youth *Kedusha*, *Tahara* and *Chassidus*.

The enormity of his task and the difficulties he encountered did not prevent him continuing with a single-minded application. For decades he toiled, educating and raising thousands of young men to a life of refined *chassidus*.

THE FINAL DAYS

On Shabbos Kodesh Parshos Yisro the Rebbe z.t.l. conducted his last "Tisch" during *Shalosh Seudos*. For the first time since he became Rebbe, he did not drink "Tchaim". No one spoke about it. Hundreds of *chassidim* noticed, and remained silent.

During the course of the final week he turned to Reb Chanina (the Gabbai) and said: "I am thinking of going out for a few days, we'll see how things are". No special significance

was attached to his words then. Perhaps he was thinking of a few days relaxation, some *menuchah* . . .

Erev Shabbos one of the young men went out to the dairy to get milk for the Rebbe's household. The milk, as always, strictly supervised from the milking. This time when it was brought in, the Rebbe asked why it was necessary to bring milk. When one of those on duty said that there was scarcely any milk in the house and it would barely suffice for Shabbos, the Rebbe replied: "After Shabbos we shall not need more". No one had the audacity to ask — Why not?

For Mincha the Rebbe would come into the great Beis Hamedrash. The times of the *tefila* would be decided according to the fluctuations of the day and the night in order to complete it at the correct time. On each occasion when it was necessary to change the time, the Gabbai, Reb Chanina Schiff would go in to the Rebbe. After the Rebbe had worked out the time of the *Shkia* with him he would receive instructions for the new time for the *tefila*. While the Rebbe would make his way back from the Beis Hamedrash to his room, Reb Chanina would announce that the following week Mincha would be at such and such a time.

On the last Thursday Reb Chanina went in to the Rebbe as was customary and said it was necessary to change the time of the *tefila*. The Rebbe answered: "It makes no difference to me . . ."

Reb Chanina went out, wondering at the reply he received — or did not receive. On the other hand he was under the impression that the Rebbe had agreed to the matter. So on that final Thursday after Mincha,

when the Rebbe was making his way from the Beis Hamedrash to his flat, Reb Chanina was heard to call out the new times of the *tefila*. The Rebbe shrugged his shoulders, opened his arms wide and commented: "Why was this announcement made?"

On the 24th Teves, 5665, the Sefas Emes took ill. Day by day, hour by hour he became worse and his suffering increased. On Rosh Chodesh Shevat his sickness reached its climax. With great difficulty they put on his *Tallis* and *Tefillin*. He davened *Shachris* in bed, but was forced to stop when he reached *Hallel*. During the afternoon he felt a little easier, again his *Tallis* was put on and he immediately commenced to say *Mussaf*. One of the bystanders sought to remind him that he had not yet said *Hallel*. The Sefas Emes replied: "Not the dead praise the Lord!"

לא המתים יהללו קו

On Shabbos Parshas Mishpatim (Shekolim) 5737, his grandson, the Rebbe z.t.l., stood in his Beis Hamedrash and davened *Shachris*. Although racked by pain and suffering beyond endurance, he remained steadfast until after *Birchas Kohanim*. Then he was unable to continue.

During the afternoon when he felt a little easier, he finished davening. He said *Mussaf*, then *Mincha* and at night he davened *Maariv*. *Hallel* he left out. Like grandfather, like grandson. May their merits shield us.

Once during a *levaya* in Jerusalem the Rebbe said:

מפני הרעה נאסף הצדיק

He explained, in order that he should act in Heaven to abolish an evil decree . . .

Who knows why the *Rosh Golas Ariel* has been summoned to the *Yeshiva Shel Maala* in such haste!

KLAL YISROEL MOURNS GERRER REBBE זצוק"ל

In a *levayah* the size of which Eretz Yisroel has never before seen, the Gerrer Rebbe, Rabbi Yisroel Alter זצוק"ל was buried on Sunday afternoon on the Har Hazesim near Jerusalem. He returned his soul to its Maker early Sunday morning (8.30 our time) while members of his family stood at the bedside. He was 82.

The Rebbe, who was in the Gerrer Beis Hamedrash for Shachris on Shabbos morning, felt unwell before Halel and returned to his room. Despite extreme pain he refused to be taken to hospital before the end of Shabbos. The hundreds of *mispalelim*

As soon as news of the *petira* spread, people throughout the land stopped work, closed businesses and using any available transport — cars, buses, lorries — made for Jerusalem.

Egged, the bus company, ran extra services from out of town.

All roads to Jerusalem were choked with vehicles and a normal half-hour journey to get to the capital took anything up to three hours. Police in the city were forced to call in reinforcements to direct the traffic, sealing off roads. A helicopter was used to direct the traffic control.

The nifter was taken to the Beis Hamedrash of Ger on Rechov Malchei Yisroel in the Geula district of Jerusalem where a crowd estimated by the police to be between 100,000 and 150,000 gathered to accompany the bier on foot.

in the Beis Hamedrash waited for the Rebbe to return before they continued with the *Tefilos*. After half an hour they were instructed to continue. The news soon spread in Jerusalem that the Rebbe was not well and crowds congregated to say Tehillim whilst anxiously awaiting news of his recovery.

On Motzo Shabbos he was taken to the Hadassa Hospital where a team of top doctors conducted an examination. Shortly after, the situation took a turn for the worse with the doctors trying to counteract the drastic drop in the Rebbe's blood pressure.

With the news that the Rebbe's

As the bier was brought into the Beis Hamedrash there were heart-rending scenes, with hundreds of people in the massed crowd bitterly weeping for the loss of the man who was both Rebbe and father. Young and old alike openly expressed their grief and the sound of the lamentations which arose from the tens of thousands of mourners who managed to get anywhere near the Beis Hamedrash will never be forgotten by those who were present. An atmosphere of intense mourning descended on Jerusalem.

Among the myriads who stood shoulder to shoulder stretching through the surrounding streets could be seen all the Admorim of Eretz Israel, all the great Roshei Yeshivos, heads of Botei-Din, Dayanim and Rabbanim, Yeshivos and schools

condition was deteriorating. Tehillim was being recited in Botei Midrash and Yeshivos throughout the world. Towards morning when the position became critical a call went out for everyone to gather and pray for the recovery of the Godol Hador. People started making their way to Jerusalem from all parts of the land.

The Beis Din in Jerusalem announced a special prayer assembly at the Kossel Maarovi and thousands of students from Yeshivos, schools and chadorim gathered to join in the prayer. It all proved to no avail.

which had come in their entirety.

When the *oron* was taken down the steps from the Beis Hamedrash, on the final journey to the Har Hazesim, young chassidim, who had left *Kria* together with many others, forced a way through the solid crowd. As the cortege, after accompanying the *oron* on foot out of Jerusalem, arrived in sight of Har Hazesim, the Beis Hachaim was seen to be completely occupied by thousands who had gone straight there, being unable to get near the Gerrer Beis Hamedrash. The Rebbe was laid to rest in the special plot that had been acquired by the Alte Rebbe זצוק"ל in his life-time (The Alte Rebbe was never buried there, as he died shortly after the Jordanians captured Har Hazesim in the 1948 war).

After the grave was closed *Kadish*

was recited by the Rebbe's two brothers Rabbi Bunem Alter and Rabbi Pinchos Menachem Alter. For more than an hour after, thousands of mourners stood by the fresh grave unable to tear themselves away. When night finally fell they returned to the Beis Hamedrash on Malchei Yisroel where many more tore *Kria* and sat on the ground in mourning.

That night Reb Bunem *davened maariv* and Reb Pinchos Menachem said *Kadish*.

ALL NIGHT VIGIL

When the news reached England immediately after Shabbos that the Gerrer Rebbe had been taken ill, the news soon spread to all communities and Tehillim was recited for his recovery. An all night assembly for Tehillim took place in the Gerrer Shtiebel and when telephoned messages from Eretz Yisroel, during the very early hours of Sunday morning, spoke of a serious change in the Rebbe's condition, other members were called from their beds to join in the *tefillos*.

The news of the Rebbe's *petira* was received in London just before 9 a.m. and attempts were made to have a party fly out to take part in the funeral. However, only 12 seats were available on the early Sunday flights and many returned from Heathrow Airport disappointed.

Members of the Gerrer Shtiebel in London sat on the floor in mourning during the period that the funeral took place in Jerusalem. On Tuesday a party flew out for a two day visit to Jerusalem to fulfil the Mitzva of *Nichum Aveilim*.

So Many On His Mind — His Father's Legacy — Compass and Conscience — Passion for Chinuch — The Personal Touch — Passing of a Father

The shock is still so great. Recovery is slow in coming. We walk about as orphans who have lost their beloved father. My lips and pen lack the power to give proper expression for the grief of our people at the loss of the Gerrer Rebbe, zatzal.

What was the uniqueness of the Gerrer Rebbe? There are leaders who are great in Torah, or in Mussar or in Chassidus. The Gerrer Rebbe was great in all of these: If over 100,000 Jews mournfully participated in his funeral it was because they all felt a sense of personal loss in the passing of a leader who always had all of them in mind. The Gerrer Rebbe was capable of keeping in mind the needs of tens of thousands, but those he left behind are incapable of getting his memory out of their minds.

Not only days and years, but generations will be spent in writing the history of the Gerrer Rebbe, because he built Torah generations in Israel. He was heir to the great Gerrer dynasty of the Chidushei Horim, the Sfas Emes and his own great father. Not only did he carry on this great tradition with distinction but also succeeded in establishing a personal aura of awe and authority which had an impact on an entire generation. He was indeed more than just the leader of thousands of Gerrer Chassidim; he was the Rebbe of Klall Yisroel.

As one observed the massive sea of weeping faces — a sea which the secular press estimated at close to 200,000 — at the funeral, it was impossible to avoid conjuring up a picture of the manner in which the Rebbe related to those who came to seek his counsel and blessing. Even if he often seemed to be curt and impatient to see his next caller the truth was that he keenly listened to, heard and understood every Jewish sigh. Anyone who ever came to see him recalls the blend of awe and love he experienced. One could wait along with hundreds, trembling with awe and planning what to say in the few fleeting moments they would spend in the Rebbe's presence. Once inside his entire being was suffused with the rays of love which penetrated the tension of a confrontation with greatness. Here was the perfect combination of friendship and discipline which only a father is capable of showing towards his children.

The Gerrer Rebbe always used to say that his father had bequeathed him a great legacy — Agudath Israel. Like his father he was the very personification of all that Aguda represented. Not only was his father the scion of a golden tradition of Kotzk, Chidushei Horim and Sfas Emes, he was the brilliant force uniting Lithuanian, Polish, Hungarian and German Jewry into an "Agudah echoss" dedicated to the service

of Heaven. This awesome responsibility was carried on by the son he designated as the next leader of Ger. For close to three decades the Gerrer Rebbe found it natural to lead his many Chassidim and simultaneously keep an unhesitating hand on the helm of Agudath Israel.

He was both compass and conscience for his people. He was their shield, warding off all arrows of physical and spiritual danger threatening them. His every action breathed a sense of responsibility for Klall Yisroel and a concern for its unity.

His foremost thought was the development of a young generation. While extending a curt "Sholom Aleichem" to one of his chassidim he once asked him where his son was. Upon hearing that the boy had remained at home the Rebbe sharply rebuked the father: "Better that you should be home and him here."

The Torah chinuch of his young chassidim was always on his mind. Upon hearing a father's report that one of his two sons attending the Gerrer Yeshiva was not doing so well in his spiritual development, the Rebbe sent for the student. Despite the heavy burden of his responsibilities to his flock and his people the Rebbe took immediate action to remedy the situation. He firmly spoke one sentence to the awestruck youngster: "Torah study without chassidus means nothing to me — nothing!" The impact on the boy was electrifying. The longest sermons could not have achieved what these few words did in changing his life.

He had that secret power which could ignite a spark in people who came to him and to fan it into an inspired flame of purpose.

צוֹק"ל THE GERER REBBE

The mind is numb and the pen refuses to write the stark truth that the great Gerrer Rebbe is no longer among the living.

Great! Oh how great was this unassuming man! Continuing the long chain of a renowned Chassidic dynasty, the Rebbe took over the reins on the death of his revered father in 1948. It was a sorrowful and tumultuous period in Jewish History. Pre-war Poland, the hub of Chassidus, lay in ruins. Tens of thousands of Chassidim who constituted the finest and best of European Jewry were brutally destroyed. Hitler's bloody stamp was imprinted on the faces of the shattered survivors. And it was from the depth of this abyss that the Rebbe had to restore the ruins of a great "Empire". He set about his task with the skill of an architect, with prophetic vision, with royal authority and above all with an abundance of *Ahavas Yisroel*. Tens of thousands of Chassidim flocked to his court, among them large numbers of young adherents; to them all a single word from the Rebbe was a command. It is no exaggeration to say that the Rebbe remembered everyone who ever came to see him; he remembered their problems and prayed for their welfare.

To evaluate the life of the Gerrer Rebbe is a mammoth task which in the fullness of time will fill pages of Jewish History books.

But at this stage one must underline the tremendous loss which Agudas Israel has sustained by his *Petira*. He stood at the helm of the Movement and actively guided it along the path of undeviating Torah activity. He headed the Moetzes Gedole Hatorah for many years and inspired many of its activities, notably Chinuch Atzmai and RIAF.

The Gerrer Rebbe was not only a Rebbe to his Chassidim. He was a father and mentor to all who sought his advice, and with great wisdom and foresight he gave leadership to the whole of world Orthodox Jewry.

This was especially true with young people and it is small wonder that so many sons of Lithuanian and other leaders became a part of his following alongside his own chassidim. They all looked upon him as a father, and it was the cries of such orphans which reverberated through the streets of Jerusalem on the day of the funeral.

The Torah world trembled at the news of his passing. Gone is a Godol Hador who cared for everyone in his generation as if he was his own child. "The entire House of Israel shall weep for the fire which G-d has set." We are inconsolable orphans who now look forward ever more anxiously to our only possible comfort — the arrival of Moshiach.

SHORT BIOGRAPHY

The Gerrer Rebbe, Rabbi Yisroel Alter, was born 24th Tishrei 5655 in Ger, Poland. The first ten years of his life he was privileged to spend under the Sefas Emes, his grandfather. Then his father, the Alte Rebbe, was appointed to lead the great Movement of Gerrer Chassidim and Reb Yisroel, who had been the favourite of the Sefas Emes, continued with a life of exceptional Chassidus and deep Torah study.

From the time he was a young man he was recognised as an outstanding genius, a *Gaon* and *Baki* in the hidden parts of the Torah and a giant in Chassidus.

He married the daughter of his uncle Rabbi Yaakov Meir Biderman (a son-in-law of the Sefas Emes) and had two children, a daughter then a son, Aryeh Leib. His wife and children were murdered by the Nazis. Together with his father, the Alte Rebbe, he escaped from Europe and arrived in Eretz Israel in 1949. In 1948 with the death of the Alte Rebbe, he assumed the mantle of Admorim as instructed by his father. From the day that he took up the leadership of the Gerrer Chassidim he did great things for the renewal of the traditions and institutions that were Ger in Poland. He gathered around him the survivors, one from a town, two from a family, and welcomed all those who came to seek a Rebbe.

He put much effort into building up the traditional Chinnuch, opening mosdos and insisting on an intensive and thorough study programme for the youth. He personally supervised the progress of the students, always putting much emphasis on the up-bringing of the younger generation.

Over the years his followers increased, people from various back-

grounds and communities accepting him as their unquestioned leader and mentor. Even among those who did not accept him as their personal Rebbe there were many who in times of need or stress, turned to him for advice. Thousands from all parts of the world would either come personally or ask for intervention on their behalf in health, business or other personal problems.

A special chapter in his life was the position he was forced to accept in the general leadership of Orthodox Jewry and Agudas Israel in particular. The head of the Moetzes Gedolei HaTorah, he guided the destiny of Agudas Israel for decades.

His dedication to Agudas Israel was unrivalled. He would always stress the importance and necessity of having an organised Agudas Israel and the welcome and honour he afforded its leaders was remarkable. This devotion to the ideal of Agudas Israel he inherited from his father, the Alte Gerrer Rebbe, who was one of the Gedolim who were instrumental in founding the organisation. He would often refer to "my father's Agudas Israel" and regularly took part in its meetings and assemblies, investing them with the aura of his saintly spiritual qualities.

His last public appearance on behalf of Agudas Israel was at the National Convention of the Israeli Aguda which took place three months ago. Despite the fact that he was already suffering severe pains from his illness he spent one and half hours at the opening session.

Five years ago he suffered a severe attack and had to undergo a major emergency operation. He recovered to continue to lead his followers with renewed vigour literally until the last Shabbos when he suffered his final attack.

KOL BORO PARK

Klall Yisroel Mourns A Great Loss

To the many Gerrer Chasidim in our midst and, almost to the same degree, to Jews everywhere, Sunday, Adar 2 was a sad and tragic day. The great and revered leader, the Gerrer Rebbe Z'l passed away suddenly, leaving behind a world stunned with grief, full of emptiness and loneliness.

To Klall Yisroel he was a sage, a fountain of a reservoir, a steady and illuminating influence on the deliberations and decisions of its leaders and their councils. No major problem or any important conflict affecting the welfare of Torah Jewry was ever resolved without the input of his crystal clear judgment, astute wisdom and deep compassion.

To hundreds of poor and indigent families he was a secret benefactor, supporting them financially and spiritually with understanding and with dignity. Not even his closest aides had any knowledge of the identities of the beneficiaries of this vast Tzaduka network.

To his Chasidim he was more than an advisor and a leader; he was a father exhibiting loving and minute's detailed influence and concern in the lives and affairs of every one of his followers.

He was a pillar of strength in the Jewish Community a Godol

of towering stature and a source of inspiration to all of us. He will be sorely missed.

May Hashem comfort us among the mourners of Zion and Yerushalayim.

BORO PARK COMMUNITY
NEWS
FEB. 24-MARCH 1, 1977

One of world Jewry's foremost Chassidic leaders, the Gerrer Rebbe, Rabbi Yisroel Alter passed away suddenly in Jerusalem. He was deeply revered and his counsel was sought by Jewry throughout the world. He was a pillar of the Moetzes Gedolei HaTorah (Council of Torah Sages) of the world movement of Agudah Israel. He will be deeply missed.

THE NEW YORK TIMES,

GUR RABBI DIES IN ISRAEL; LEADER OF HASIDIM WAS 82

TEL AVIV, Feb. 21—Rabbi Yisrael Alter, leader of the Gur sect of Hasidim, died in Jerusalem yesterday. He was 82 years old.

The Gur sect numbered about 100,000 in Europe before World War II but was practically wiped out during the war. The rabbi's first wife, their sons and grandchildren were among those who perished.

Rabbi Alter reached Palestine as a refugee accompanied by his aged father and other survivors. On the death of his father in 1948, he succeeded him as leader of the remnants of the sect.

He remarried but had no more children, ending the Alter Hasidic dynasty after four generations.

Rabbi Alter dedicated himself to establishing synagogues, schools and rebuilt the Gur into the largest post-war Hasidic sect. He was also influential in politics as a member of the Council of Torah Sages, the spiritual authority of the ultra-Orthodox Agudat Israel Party.

The rabbi was stricken during the Sabbath morning services yesterday, but declined to go to the hospital before sunset.

The Ger Hassidim of Jerusalem

by S. Z. HERBERT

When Rabbi Israel Alter, the 82-year-old spiritual leader of the Ger Hassidim died last month, some 60,000 of his followers, mostly in the traditional black caftan and hat of the Hassid, converged upon Jerusalem. In sober silence they followed the body of their revered rabbi through the main streets of Jerusalem, through the suburbs of East Jerusalem and onto the Mount of Olives where Rabbi Israel Alter was laid to rest.

Historian Cecil Roth describes Hassidism as a revivalist movement which sprang up among Jews in 18th century Poland and eventually permeated all sections of Jewish society. Its first leader, Israel Ben Eliezer, known as the Baal Shem Tov (Master of the Good Name), stressed piety over scholarship. He taught that any man, no matter how ignorant, could reach communion with God through spiritual exaltation and abandonment of his sense of self. Disciples gathered around the Baal Shem Tov and their stories of his greatness and accomplishments spread. The concept that Zaddikim (Righteous Ones) could intercede on behalf of men developed as well as a hereditary Zaddikate of great rabbis who served as intermediaries between man and God.

At first, traditional Jewry opposed Hassidism as a deviant movement. Through time, as Hassidism became more traditional, their opponents became more tolerant and the bitter antagonism receded. The warmth and heartiness of the Hassidim is credited by some with having melted their opposition. They were convinced that every deed is sacred if performed with joy.

Professor Howard Morley Sacher has described Hassidism as having

elements which are superstitious, primitive and crude, while others which are beautiful and meaningful including their warm and wholesome camaraderie.

Martin Buber gave his interpretation of the essence of Hassidism in these words: "In spite of intolerable suffering man must endure, the heartbeat of life is holy joy, and that always and everywhere, one can force a way through to that joy — provided one devotes oneself entirely to his deed."

By the 19th century, a majority of Eastern European Jews were Hassidim. Before the Nazi Holocaust engulfed Europe, one of the largest Hassidic groups was that of the Rabbi of Ger, a suburb of Warsaw, whose following numbered in the hundreds of thousands.

Many Gerer Hassidim perished in the Nazi Holocaust, including Rabbi Israel Alter's first wife and children. He, his two brothers, and his father, barely succeeded in getting out of Europe and establishing themselves in Jerusalem, where the elder Rabbi Alter died during the days of struggle to establish the State of Israel. In 1948 Rabbi Israel Alter succeeded his father as leader of the Gerer Hassidim, undertaking the task of maintaining the remnants of his followers.

He was always aware of his tragic role as leader of the remnants of a once-great Hassidic house, the protector of a tradition that had all but been destroyed. He encouraged his disciples in Israel and in other Jewish centers around the world to maintain the traditional garb of their fathers, to study the classical works of Gerer Hassidism, and to adhere to the customs and practices of Polish Orthodoxy.

At the same time, he was considered "modern" and outward-looking in the context of post-war ultra-Orthodoxy, an Orthodoxy which others turned inwards, shunning the unfamiliar and unsheltered world of the West.

He was active behind the scenes in religious politics in Israel, and exercised effective control of the Agudat Yisrael party through his leadership of its "Council of Sages."

With his crisp mind and sharp wit, Rabbi Alter gained a reputation for wisdom and good counsel that extended far beyond the confines of his own court.

His advice was sought on personal, financial and other matters by people of all shades of religious observance and from all walks of life. Twice a day he would receive people in private audience, and the long lines outside his door always represented a broad cross-section of Israeli society; with soldiers, workers, businessmen and others alongside the bearded Hassidim. The line moved quickly. Some came for a blessing, some for advice, some for help. Each was received and appeared to go away satisfied.

Part of the Hassidic tradition is that of disciples telling of wonders performed by their Zaddik, wonders which defied natural laws, or, at least, appeared to defy natural laws as understood by the disciples. The Gerer Rabbi disclaimed any wondrous powers and disapproved of stories alleging his "miracles." Nevertheless, they were, and are, circulated. Many could be heard among the mourners who followed the Rabbi to his final resting place.

Once, two Jerusalemites from a Sephardi background came to the Rabbi's court. The first recalled to Rabbi Alter that he had been to see him seven years earlier, upset because he and his wife did not have any children. He asked the Rabbi's blessing so that they would have a son. The Rabbi had told the man to go to Tiberias and pray at the grave of Rabbi Meir Baal HaNess (A "wonder" Rabbi buried near Tiberias many centuries ago.) This the man and his wife had done.

At the grave, after praying and reading psalms, the man had fallen asleep and dreamt that Rabbi Meir appeared before him and started giving him valuable jewelry. He rejected it, saying "I want a son." Rabbi Meir had replied, "You will have three daughters, and then a son."

This had occurred seven years ago. And, so it had been, the guest told the Gerer Rabbi. After giving birth to three daughters, his wife had recently given birth to a son. Now, he had come with his friend who was childless, the

friend seeking the blessing of the Rabbi.

A Rabbi once went to the Gerer Rabbi for a blessing before setting out on an extended trip abroad. The Rabbi surprised the petitioner by telling him not to travel. So, the petitioner remained in Jerusalem. Some time later, his father fell very ill, and only the care tendered by the son was credited with saving his life. Then the Rabbi understood. "Thanks to the Gerer Rabbi, I was here to save my father."

Disciples of the Gerer Rabbi said of him that a very sick person needs a great doctor. For the generation that survived the Holocaust, a truly great Rabbi was needed. And this was the Rabbi of Ger.

The stories are many.

Not only did Rabbi Alter rebuild the Gerer Hassidim in Israel, he also attracted the remnants of disciples of other Hassidic groups whose Zaddikim had perished in the Holocaust. His disciples praised his charisma, his simplicity, his warmth, his ability to bring Jews together with each other, including Hassidim and their opponents, devout Jews and secular Jews, his love, his wisdom and understanding and insight. Even opponents of Hassidism were honored to be close to him.

He ruled his court in Jerusalem, the five Gerer yeshivot, and the dozens of affiliated centers around the country with iron discipline, demanding an unostentatious life of study and work from his Hassidim. Boys and young men were expected to rise before dawn every day to pursue their studies — and the Rabbi himself would often make surprise visits in the small hours to ensure that this was the case.

Until his later years, he would take long dawn-time walks through Jerusalem; and early risers in far-flung suburbs would often greet him, striding along, swinging his stick, his young aide panting to keep up.

His 80-year-old brother, Rabbi Simha Bunim Alter, succeeded to the Zaddikate of the Gerer Hassidim (Rabbi Israel Alter's children all perished in the Holocaust.) Rabbi Simha Alter's son, Rabbi Yaacov, is considered the next in line.

Ashkenazi Chief Rabbi Shlomo Goren issued a statement mourning the Gerer Rabbi as "a great spiritual light to the nation of Israel... the teacher of tens of thousands of Hassidim, the Ark of the Lord, father of Polish Hassidism, the glory of the People and the Torah."

Tod und Nachfolge eines grossen Rebbe

Übertragung geistlicher Macht im Chassiden-Haus von Gur

In Jerusalem ist *Israel Alter*, der chassidische Rebbe von Gur, im Alter von 82 Jahren gestorben. Rund 100 000 Anhänger gaben ihm das Geleit, als er auf dem Oelberg bestattet wurde. Alter war dem Chassiden-Haus von Gur, dem angesehensten Israels, seit 1918 vorgestanden. Als mächtigster Rebbe im Land genoss er in geistlichen und weltlichen Dingen unangefochtene Autorität. Gläubige und ungläubige Juden baten ihn in persönlichen Angelegenheiten um Rat. Als Vorsitzender des «Ältesten-Rats» entfaltete er politisch mehr Macht als das Oberrabbinat, das ihn im Nachruf «das Licht der Nation und den Ruhm des Volkes und der Thora» nennt.

Autorität, nicht Hierarchie

Israel Alter war der zweite Sohn von Rabbi Abraham Alter, des Gerer Rebbe von 1905 bis 1918. Dieser war der hervorragende Führer des polnischen orthodoxen Judentums vor dem Zweiten Weltkrieg. Das Haus von Gur umfasste vor dem deutschen Einmarsch mehrere hunderttausend Chassidim: fromme Anhänger der mystischen Lehre, die dem Gesetzsglauben auch die Offenbarung im Gefühl gegenübergestellt. In den Konzentrationslagern kamen viele um, auch die meisten weiblichen Angehörigen der Familie Alter. Abraham und seine Söhne entflohen Hitlers Schergen knapp und trugen die Tradition ihres Hauses in Palästina fort. Israel Alter war sich der tragischen Rolle bewusst. Führer eines grossen Hauses zu sein, das in seiner ursprünglichen Umwelt fast zerstört worden war.

Macht und Einfluss der berühmten Rebbe gründen nicht in einer geistlichen Hierarchie; sie sind nicht Mitglieder eines priesterlichen Standes, sondern allein Träger persönlicher Autorität. Vor dem Gerer Hof im Gusha-Quartier standen zweimal am Tag die Ratsuchenden an, wenn Rabbi Alter Juden aller Confessions empfing. In Familien-, Finanz-, ja medizinischen Fragen sprach der Rebbe von Gur Rat. Als der Älteste eines vermögenden Hauses nahm er für seine Hilfe kein Geld. Seine Sippe besitzt in Jerusalem fünf Lehrstätten. Dutzende von Gebetsstübli und Boden in ganz Israel. Als die Nachricht von Alters Tod durch die Stadt und das Land eilte, klagten die Chassidim von Gur: «Wir sind wie Schafe ohne Hirt, eine Herde ohne Schutz.»

Niemand hätte gedacht, dass in wenigen Stun-

den 100 000 Anhänger zum Oelberg strömen würden. Auch liberale Juden gaben zu, dass die mystische Kraft des Chassidismus mehr Fromme anzog, als säkulare Quellen geschätzt hatten. Israel Alter war seinem Hof mit strenger Hand und feinem Sinn für «Öffentlichkeitsarbeit» vorgestanden: er verlangte von den Schülern ein asketisches Leben und zwang sie zum Studium schon vor Sonnenaufgang. Er selbst unternahm lange Morgenmärsche und erschien, gefolgt vom Schamassch, dem «Diener», oft auch in Aussenquartieren. Frühaufsteher grüssten den Greis im Kaftan mit gebührendem Respekt. Dass sein Charisma 100 000 Israeli etwas bedeuten haben muss, lässt auf eine starke, rückwärtsgerichtete Frömmigkeit selbst dort schliessen, wo man sie nicht vermutet hätte.

Bruder und Kronprinz

Sieben Tage nach Israel Alters Tod haben die

La mort du Gerer Rebbe

Des dizaines de milliers de Hassidim ont, le 20 février dernier, accompagné à sa dernière demeure, sur le Mont des Oliviers à Jérusalem, le Rabbin de Gur, Yisraël Alter, mort à l'âge de 82 ans. Leur procession interminable a duré des heures à travers les rues de la capitale. A l'annonce du décès du Gerer Rebbe, ses fidèles avaient laissé leur travail dans tout le pays et s'étaient précipités vers Jérusalem. A pied, en voiture, en camion, en train. Une ligne spéciale d'autobus avait été mise en place à Tel-Aviv et la police avait prévu un hélicoptère pour veiller au déploiement de cette immense foule, évaluée à près de cent mille personnes. Il y avait là aussi les deux grands rabbins d'Israël, Chlomo Goren et Ovadia Yossef.

Toute la famille du Gerer Rebbe, ses enfants et même ses

petits-enfants ont disparu dans l'holocauste. Lui-même avait réussi par miracle à quitter la Pologne en 1940 pour gagner la Palestine. Rescapé d'une secte qui avant la guerre comptait ses adeptes par centaines de milliers, le Rabbin Alter ne laisse pas de successeur.

Il avait conscience du fait qu'il était un survivant et s'était voué à la perpétuation d'une tradition menacée de totale disparition. Mais en même temps, il était considéré comme un homme moderne parce que, contrairement à tant de chefs hassidiques de l'après-guerre, il n'avait pas voulu que ses fidèles se replient sur eux-mêmes mais leur avait demandé, au contraire, de s'ouvrir au monde nouveau qui les environnerait désormais.

Le Rabbin Alter était devenu le Gerer Rebbe à la mort de son père,

en 1948, pendant le siège de Jérusalem. Il « régna » ainsi pendant vingt-neuf ans sur les Hassidim de Gur. Mais, raconte le « Jerusalem Post », sa réputation de sagesse était si grande que des gens de toute obéissance venaient lui demander conseil. Deux fois par jour, il donnait audience et dans les longues queues qui se pressaient devant sa porte, on voyait des soldats, des ouvriers, des hommes d'affaires au coude à coude avec des Hassidim en vêtements traditionnels.

Dans un message, le grand-rabbin Goren a déploré la mort de « cette grande lumière spirituelle de la nation d'Israël, cet inspirateur de dizaines de milliers de Hassidim, arche du seigneur, père du hassidisme polonais, gloire du peuple et de la Torah ».

Gerer Chassidim seinen jüngeren Bruder Simcha Bunin zum Rebbe von Gur bestimmt. Israel hatte kein schriftliches Testament hinterlassen und seine Nachfolge auch mündlich nicht mehr regeln können. Simcha Bunin lehnte, «gebrochen durch den Tod des Bruders», die Würde zuerst ab. Erst als ihm die zehn Ältesten versprochen, sie wollten die Bürde mit ihm tragen, willigte er ein. Anderthalb Stunden lang zogen die Chassidim vor dem Gerer Hof vorbei, in dessen Tor der nun bedeutendste Rebbe Glückwünsche empfing und Segen spendete. Man wird sehen, ob Simcha Bunin, der auch schon 80 ist, seines Bruders Autorität ganz erlangen kann. Einfluss und Ansehen des Hauses von Gur hängen davon ab, ob das neue Oberhaupt gleich viel Weisheit ausstrahlt wie der verstorbene Alter. Im Gegensatz zu diesem hat Simcha Bunin einen Sohn: Jaakov, der nun als Kronprinz gelten darf.

P. F. Jerusalem, im März

ZUR PETIRO DES ZADIK

Tag für Tag, im sengenden Sommer wie im kalten Winter, warteten Ratsuchende vor seiner Tür. Manchmal waren es Dutzende, manchmal ging ihre Zahl in die Hunderte. Die Türe ging zu, und der Besucher schüttete das Packen der Sorgen vor dem Rebbe aus. Die fröhlichen Züge des Zadiks verfinsterten sich, fühlten mit die Sorge und den Kummer, brachten eine Tefilo aus tiefstem Herzen zum Ausdruck, die manchmal durch die verschlossene Türe drang.

Sein Gemach steht jedem offen. Es kommen Gerrer Chassidim sowie Chassidim anderer Richtungen und Misnagdim, Leute jeden Standes, jeden Alters, aller Strömungen. Sie klopfen an des Rebbe's Tür, die für jeden offen steht. Und wer je schon die Klinke dieser Tür berührt, ist überwältigt von der Ausstrahlung, die diese Persönlichkeit ausübt, von der Keduscho, die ihr eigen ist.

Dem Fernstehenden scheinen die Gerrer Chassidim voll von erstarrter Angst im Anblick des Rebbe's zu sein. Aber hinter dieser Angst steckte eine wirkliche Liebe und Zugewandtheit. Wer die jungen Gerrer Chassidim gesehen, wie sie sich beim Hören der schlimmen Nachricht auf dem Boden wälzten, wer sie hörte, als sie ihrem Schmerze Ausdruck gaben, der ahnte etwas von dem, was hier verloren ging.

Während Generationen versuchten die Rabbis von Ger, einen Geist der Stärke und des Mutes, einen Geist der Keduscho und Taharo in die jungen Seelen zu pflanzen, wenn sie ihre ersten Schritte in die materielle Welt taten, die voll ist von Prüfungen und Problemen. Sie taten dies mit Mühe und Ausdauer, mit Liebe und Autorität - noch als das Haus Jisroel fest stand und Hunderttausende von Häusern in der Tradition wurzelten, noch als die Zentren des jüdischen Lebens von jüdischem Geist sprudelten.

Als der Rebbe sein Amt antrat, da war das Haus Jisroel eingerissen und zerstört. Die Wolken der Akedo hingen noch in der Luft, und viele sahen nicht mehr klar. Auf diesen Trümmern, auf den Ruinen seines eigenen Heimes fing der Rebbe aufs Neue an zu bauen. In den Tagen der Finsternis zündete er die Fackel des Chassidus aufs Neue an. Und sie kamen zu ihm, alt und jung, und sie labten sich an seinen Worten, nahmen begierig auf seine Tröstungen. Und sein Lebensweg wurde zum Beweis dafür, dass Chassidus nicht tot ist, dass es vielmehr aus den Flammen von Auschwitz und Treblinka geläutert herauskam. So erzog er ein neues Geschlecht, das in den Fussstapfen der Kedauschim geht, das ihnen nachfolgt in der Geschichte des jüdischen Volkes.

ד י א י ד י ש ע ש ט י מ ע

זי איינע און ווארען פארוואנדלט אין אים

Soeben, bei Drucklegung dieser Nummer, erreicht uns die erschütternde und aufwühlende Kunde von der Petiro des Gerrer Rebbe's. Wir stehen in dieser Stunde zu stark unter dem Eindruck des Verlustes, der Trauer und des Schmerzes, die über Jisroel hereingebrochen sind, nur eine auch nur annähernd angepasste Würdigung der Persönlichkeit und des Wirkens dieses Godaul niederschreiben zu können. Man muss in dieser Epoche des weltweiten Umbruchs und der allgemeinen Verunsicherung beileibe kein Gerrer Chassid sein, um die wahrhaft historische Grösse und Bedeutung dieses Manhig (in des Wortes erhabenster und reinsten Bedeutung) zu erahnen. Möge er, der hinieden bis zum allerletzten Augenblick seine Kräfte, sein Denken und sein Streben dem Klall Jisroel und jedem einzelnen, der sich an ihn wandte, opferte, auch am Kissei Hakowaud ein Meliz Jauscher für sein verwaistes Am Jisroel sein. (Siehe Seite 19)

זכר צדיק וקדוש עלינו ועל כל ישראל לברכה

וזכותו יגן עלינו.

ד י א י ד י ש ע

ש ט י מ ע (צוריק)

האדמו"ר הק'

רבי ישראל מגור זצוק"ל

DER GERRER REBBE זצוק"ל

In der letzten Ausgabe der Jüdischen Stimme- mussten wir noch kurz über den schrecklichen Verlust, den Jisroel durch den Hinschied des Gerrer Rebbe זצוק"ל erlitten hat, berichten. Wenn wir heute mit einem zeitlichen Abstand von 5 Wochen versuchen, über die Persönlichkeit, das Wirken und die Bedeutung dieses einige Gedanken niederzuschreiben, möchten wir uns weniger rein biographischen Daten zuwenden, als vielmehr dem Stellenwert, den der Rebbe - für viele oft unbewusst - im Leben jedes Einzelnen einnahm.

Das Geschehen der 24 Stunden des 1. und 2. Adar spricht für sich! Seit dem Moment, als der Rebbe vor ילל, von unerträglichen Schmerzen gepeinigt, sich aus dem grossen בית המדרש in sein Zimmer begab, da Hunderte von anwesenden

den Atem anhielten, als die Kunde sich wie ein Lauffeuer über בתי מדרש, Tausende, Zehntausende sich in, vereinigte, zur gemeinsamen תפילה und an der מערכה וחדרים, als nach der שבת מוצאי שבת das charedische Judentum der ganzen Welt um רחמי שמים flehte, über die ergreifenden Szenen, als nach der פטירה zum Zeichen ihres persönlichen אבילות zu Boden setzten und קריעה rissen, bis zu der לוייה, wie sie in einem solchen Ausmass ירושלים und ארץ ישראל noch nicht erlebt hatten (nach übereinstimmenden Schätzungen gegen 150'000 Anwesende), an welcher, von niemandem gerufen oder aufgefordert, von niemandem organisiert, auch Kreise sich beteiligten, die üblicherweise für die Autorität und Entscheidungen von גדולים nicht allzuviel übrig haben, es war ein einziges, erhabenes Zeugnis der Führerschaft des Rebbe und der Verbundenheit mit seiner Person.

Was bedeutet diese Führerschaft, dieses Eingreifen in das Geschehen des כלל und jedes Einzelnen, dessen sich viele gar nicht bewusst werden? In einer Zeit der weltweiten Revolution, der Auflehnung und Insubordination, des Einreissens aller bestehenden, moralischen, sittlichen und sozialen Werte und Schranken (von den materiellen gar nicht zu reden), besitzen wir גדולים, hoch מנהיגים, erhaben über jede persönliche Anfechtung und Anzweiflung, ausgestattet mit רוח הקודש, denen wir im wahrsten Sinne des Wortes blind vertrauen dürfen, die uns die innere und äussere Ruhe und Gewissheit geben, den richtigen Weg zu gehen.

Was hier über die Stellung des Rebbe im ישראלי כלל geschrieben wurde, galt in ebenso starkem Masse für אגודת ישראל. Seit ihrer Gründung standen die Gerrer Rebbe (Vater und Sohn) mit an der Spitze (liebevoll sprach der Sohn von "des Tattens Agudas Jisroel"), scheuten sich nicht, sich offen zu ihr zu bekennen, verliehen ihr dadurch innere Geschlossenheit und Profil, erhoben ihr Wirken über die Wirrnisse der täglichen "Politik" zur עבודת השם. Wenn der Gerrer Rebbe der מועצת גדולי התורה vorstand, die Spitzen der Aguda regelmässig empfing und beriet, wenn er, wenige Wochen vor dem Ableben, 1 1/2 Stunden der Eröffnungssitzung des grossen Landeskongresses der israelischen Aguda beiwohnte, dann ist diese Aguda allen Diskussionen und Reibereien zum Trotz על פי דעת תורה.

All dies wurde uns, wurde breitesten Kreisen in diesen tragischen Stunden bewusst. Angesichts des Verlustes, den jeder Einzelne erlitt, flehen wir zum רבוננו של עולם: שלא תהיה עדה ה' כצאן שר אין להם רעה
גדולים und ihm auch in Zukunft voranstellen לפניהם מנהיגים und der אשר יצאו לפניהם ואשר יבאו לפניהם
im Verein כסא הכבוד רעה נאמן כ"ק מרן הרב ישראל אלתר זצוק"ל
עם, dem er Zeit seines gesegneten Lebens mit jeder Faser seiner überragenden Persönlichkeit so sehr verbunden und verpflichtet war.

JEW'S MOURN GERER REBBE

Harav Hatzadik Yisrael Alter Zatzal, world famous as the Rebbe of Gur, passed away last week in Jerusalem. The Admur of Gur was the spiritual leader of hundreds of thousands of Gur Hasidim and the head of the largest Hasidic community in Israel. Close to a quarter of a million people filled the streets of Jerusalem when the Gerer Rebbe was carried to his last resting place on the Mount of Olives in the Holy City.

The Rebbe of Gur was born eighty-two years ago in Gora Kalwarijska, a little town near Warsaw, Poland, which was the most famous Hasidic center in pre-war Poland. At the beginning of World War II, the Rebbe — together with his father Harav Avraham Mordecai Zatzal, the former Rebbe of Gur, and their family — managed to escape Hitler-occupied Poland through a personal intervention from the White House to Count Ciano, the son-in-law of Mussolini and foreign minister of Italy.

When the former Rebbe of Gur and his family reached Israel, they were determined never to leave the country.

The last Rebbe of Gur was also the grandson of the famous Sfat Emeth, the second Rebbe of Gur, and a descendant of the Chidushai Rim, the first Rebbe of Gur, Rabbi Yitzhak Meir. Gur has been known as the most in-

tellectual expression of the Hasidic movement because it is a direct continuation of the fiery revolutionary Hasidic school of the famous Kotzk Rebbe, Reb Mendel Zatzal. Gur was known not only for Hasidic inspiration but also for its dedication to scholarship and Torah knowledge. Also, the leaders of Gur have been instrumental in the establishment of the first independent orthodox political movement, the Agudath Israel, which has been influenced by them until this very day. The late Rebbe of Gur was one of the chairmen of the Council of Sages of Agudath Israel which always sought his advice in problems relating to political issues confronting the Jewish people.

Gur was the first Hasidic movement in Poland to encourage the settlement of the Land of Israel. Reb Avraham Mordecai created a minor sensation in the thirties when he went to Eretz Israel and issued an appeal to Jews in Poland to settle there. It is because of this continuous connection with Israel that Gur has become the most influential Hasidic movement in Israel with many education institutions, colonies and a new town now being built in the Galilee.

The sudden demise of the Rebbe has been received with a profound feeling of mour-

ning throughout the Jewish world. He was universally recognized as a great leader in Israel by Jews of various religious traditions. He was revered especially by the people of Israel because of his labor for the welfare and happiness of all citizens.

The new Rebbe will be his brother, Reb Bunim.

ISRAEL NACHRICHTEN

Zum Hinscheiden des Gerrer Rebbe's A.

Jerusalem. — Im Alter von 82 Jahren starb in Jerusalem am vergangenen Sonntag Rabbi Israel Alter, der Gerrer Rebbe. Die sterbliche Hülle des Dahingegangenen wurde am Montag auf dem Weg zum Friedhof von einer 50—100.000köpfigen Menge begleitet.

Rabbi Alter starb im Hadassah-Spital, nachdem er am Schabbat plötzlich erkrankt war. In kürzester Zeit verbreitete sich die Nachricht von seinem Tode, und Tausende von Gerrer Chassidim unterbrachen ihre Arbeit, um sich nach Jerusalem zu begeben. Die Egged-Busgesellschaft führte Extrafahrten von Tel Aviv und Bnei Brak nach Jerusalem durch, und die Polizei bot Verstärkung auf, um den Verkehr zu regeln.

Rabbi Israel Alter war der zweite Sohn von Rabbi Avraham Mordechai Alter, der von 1905 bis 1948 als Gerrer Rebbe fungierte und als der herausragende Vertreter des jüdischen Vorkriegs-Polen galt. Der Verstorbene heiratete früh und war bei Ausbruch des Nazi-Terrors bereits Grossvater, doch fielen seine Kinder und Enkel der deutschen Schreckensherrschaft zum Opfer. Er selber konnte zusammen mit seinem Vater und anderen Familienmitgliedern mit knapper Not entkommen. Rabbi Israel Alter heiratete in Israel wieder, doch blieb seine Ehe kinderlos. Der Verstorbene war sich der Tatsache bewusst, dass er das letzte Glied einer einst ruhmreichen chassidischen Dynastie verkörperte — vor dem Krieg zählten die Gerrer Chassidim in die Hunderttausende. Er ermunterte seine Anhänger immer wieder, die klassischen Werke der Gerrer Chassidim zu studieren, um so die Sitten

und Praktiken der polnischen Orthodoxie zu bewahren. Trotz seines Konservatismus stand der Verstorbene im Ruf, „modern“ und weitsichtig gewesen zu sein, im Vergleich zur Ultra-Orthodoxie der Nachkriegszeit. Er war bis vor kurzem sehr aktiv hinter den Kulissen tätig und kontrollierte durch seinen Vorsitz im „Rat der Weisen“ die Agudat Israel. Sein jüngerer Bruder, Pinchas Menachem, ist Vorsitzender der Partei-Exekutive. Rabbi Israel Alter wurde 1948, beim Tode seines Vaters, zum Gerrer Rebbe ernannt — eine Funktion, die er in den letzten 28 Jahren mit ungebrochener Autorität ausübte. Aus allen religiösen und sozialen Schichten der Bevölkerung wurde er in persönlichen, finanziellen und anderen Fragen zu Rate gezogen. Zweimal pro Tag empfing er Menschen in Privataudienz. In der Schlange, die sich vor seiner Tür jeden

The Gerer Rebbe

Rabbi Yisrael Alter, the Gerer Rebbe and renowned Talmudist, died in Jerusalem on Sunday at the age of 82. Thousands of his Chasidic followers and the two Chief Rabbis accompanied his bier to the Mount of Olives cemetery where he was buried.

In the inter-war years, Gerer Chasidim were pre-eminent in Polish communal and religious life and numbered over 100,000 followers, most of whom were slaughtered by the Nazis. The Gerer Rebbe was known as the

“Emperor of the Chasidim.” There was hardly a Jewish town or village without a Ger shetlehl.

Rabbi Yisrael Alter, who was born in Ger (a small town near Warsaw) left Poland with his father for Palestine in 1940 and succeeded him as Rebbe in 1948. He took an active and leading part in the work of Aguda and was associated with the formation and development of several yeshivot. His family perished in the Holocaust and he is thought to have named his successor in his will.

Tag bildete, entdeckte man die verschiedensten Typen: neben Chassidim auch Soldaten, Geschäftsleute und Arbeiter. — Da Rabbi Israel Alter vermögend war, nahm er von den Ratsuchenden nie Geld an (sein Vater kaufte in den zwanziger und dreissiger Jahren beträchtlichen Landbesitz in Israel).

Der Gerrer „Hof“ war bekannt für die eiserne Disziplin, mit welcher der Verstorbene Regie führte. Von seinen Anhängern verlangte er äusserste Anstrengungen auf dem Gebiet des Torahstudiums und der Wohltätigkeit.

Rabbi Schlomo Goren, der aschkenasische Oberrabbiner Israels, bezeichnete in einer Botschaft, den verstorbenen Gerrer Rebbe als „ein grosses geistiges Licht für die jüdische Nation... als Lehrer für Zehntausende von Chassidim... als Ruhm für das Volk und die Torah“.

Grossbegräbnis für den Rabbi von Gur

Der Rabbi von Gur, Rav Israel Alter, ist im 82. Lebensjahr verstorben. Er war der vierte Rabbi von Gur und letzthin der Oberste der „Gdolei Hachora“. Er hat 30.000 Anhänger (Hassidim) in aller Welt. Tausende Hassidim begaben sich gestern aus dem ganzen Lande zu der Beerdigung, die auf dem Oelberg über Jerusalem stattfand.

Aus Bnei Brak kamen zahlreiche Jeschiwa-Schüler nach Je-

rusalem. Die beiden Oberrabbiner fanden sich zur Beerdigung ein. Ein Sonderflugzeug brachte Hassidim aus Belgien und aus anderen europäischen Ländern.

Die Polizei musste alle Seitenstrassen absperren, um den Verkehr zu regeln. Sie bediente sich auch eines Hubschraubers, der per Funk über die Lage Bericht erstattete. Die Beerdigung nahm von dem Haus des Rabbi ihren Ausgang.

AURORA

FALLECIO EL RABINO DE GUR

JERUSALEN (SdP). — Israel Alter, el jasticio Rabino de Gur, falleció el domingo en esta ciudad a la edad de 82 años, recibiendo sepultura sus restos en el Monte de los Olivos. Una multitud de aproximadamente 80.000 personas acompañó su féretro desde su "beit midresh" en el barrio Gueula de la capital hasta el cementerio.

Israel Alter era el segundo hijo del Rabi Abraham Mordechai Alter, líder de la judería ortodoxa polaca de la pre-guerra. Siendo aún muy joven se casó, y al huir de Polonia ya tenía hijos y nietos. Todos fueron exterminados por los nazis, y él pudo escapar junto a su padre y otros miembros de su familia.

En Israel volvió a casarse, pero ya no volvió a tener

descendencia. El recuerdo de su tragedia familiar parecía reflejarse en sus melancólicos ojos.

Consentido de su responsabilidad como líder de los jásidistas de Gur —que se combatían por milares antes de la guerra— indujo a sus seguidores en Israel y otros centros judíos en el mundo a mantener las tradiciones de sus padres, tanto en la forma de vestir como en sus costumbres: orar, estudiar los trabajos clásicos de los jásidistas de Gur y conservar las costumbres y prácticas de la ortodoxia polaca de entonces. Paso a su conservadurismo, fue considerado "moderno" por los ultra-ortodoxos. Ejerció el control del partido religioso Agudat Israel a través de su liderazgo del "Consejo de los Sabios".

Spiritual leader of Jewish sect dies at 82

From Our Correspondent
Tel Aviv, Feb 20

Rabbi Yisrael Alter, the spiritual leader of tens of thousands of Gur Hasidim, died in Jerusalem yesterday. Thousands of his followers in long black cloaks and black hats followed his bier to the ancient Mount of Olives cemetery. He was 82.

The sect numbered some 100,000 followers in Europe before the Second World War and was virtually wiped out in the Nazi holocaust.

Rabbi Alter came to Palestine as a war refugee with his father, who was then leader of the sect. He succeeded his father 29 years ago and dedicated himself to opening synagogues, yeshivas and schools. His became the largest Hasidic court since the holocaust. Hasidim means "the pious" in Hebrew.

semana

A los 82 años de edad

Falleció el rabino de Gur

Israel Alter, el rabino de los Jasidim de Gur, falleció el domingo en Jerusalem a los ochenta y dos años de edad. Una multitud estimada en cien mil personas acompañó sus restos desde el beit midrash de la congregación en el barrio jerosolimitano de Gueula hasta el cementerio del Monte de los Olivos.

El Rabi de Gur, que falleció después de una operación de emergencia que se le practicara en el Hospital Hadassa, había inmigrado a Israel en 1948 de Polonia.

Durante la Segunda Guerra Mundial, toda su familia (esposa, hijos y nietos) fue asesinada por los nazis. En Israel volvió a contraer matrimonio pero sin dejar descendencia.

El rabino era considerado uno de los bastiones del conservadismo ortodoxo y se distinguió por el empeño con que insistió en la conservación de las antiguas tradiciones de la comunidad jásidica, tanto en cuanto a tradiciones y vestimentas como en lo referido a los estudios jásidicos.

Marele Rabin Israel Alter 7"VI condus ieri pe ultimul drum

200.000 persoane, din țară și străinătate au venit în capitală spre a-l aduce un pios omagiu

JERUSALEM, 21 (TIM). — (țară și multe mii dintre hasidimii lui și-au suspendat orice activitate, venind cu sute de vehicule în capitală pentru a participa la înmormintare. O sută de hasidimii din Belgia și Elveția au închiriat un avion special, pentru a-l conduce pe rabin pe ultimul drum.

Străzile din Ierusalim au fost complet blocate, când convoiul mortuar, (cate, potrivit aprecierilor, număra 200 mii de persoane), a parcurs drumul din cartierul Ghena, pînă la Muntele Măslinilor. O asemenea înmormintare nu s-a mai văzut la Ierusalim. Chiar și după închiderea mormintului, mii de persoane au continuat să vină la cimitir, de pretutindeni. Trupe polițienești au îndrumat circulația.

Încă simțită, în timpul rugăciunii de Șaharit i s-a făcut rău, dar a refuzat să fie transportat la spital înainte de ieșirea din Șabat. Simțită seară a fost transportat la Hadassa. Ieri a fost operat, dar a încetat din viață în orele dimineții, în ciuda eforturilor medicilor de a-i salva viața.

Știrea despre moartea Marelui Rabin și învătăat din Gur, s-a răspândit cu vitează în întreaga

La aflarea tristei vesti a morții învătăatului din Gur, rabinul șef al Israelului, rav Shomo Goren a publicat un comunicat de doliu.

Defunctul rabin Israel Alter și-a condus hasidimii nu numai în viața religioasă și spirituală, ci și în viața publică și politică.

ME MITTEILUNGSBLATT

Der Rabbi von Gur, Israel Alter, ist im Alter von 82 Jahren in Jerusalem gestorben, ohne einen Erben der „Dynastie“ zu hinterlassen. An 100.000 Chassidim folgten zu Fuss dem Leichenzug zum Ölberg.

200.000 EMBER KISÉRTE UTOLSÓ UTJÁRA A GURI REBÉT

**Tegnap reggel, 84 éves korában hunyt el Jiszrael Alter rabbi —
A rendőrség helikopterrel irányította a forgalmat a gyászmenet
idején**

Jeruzsálemben tegnap reggel, 84 éves korában el-
hunyt rabbi Jiszráél Álter, a guri chászidok rabbija, akit
mintegy 200 ezer ember kísért utolsó útjára az Olajfák
Hegyén lévő temetőbe. Jeruzsálemben rámutatnak arra,
hogy ilyen méretű gyászoló tömegre még nem volt példa.

A Geula lakónegyedtől az
Olajfák-hegyéig feketélt az ut-
ca a gyásznéptől. A rendőr-
ség helikopterrel irányította a
forgalmat, amelyet Jeruzsálem
nagy részén kénytelenek voltak
teljesen leállítani a hatalmas te-
metési menet útjának biztosítá-
sa érdekében.

A guri rebe, aki súlyos bél-
bajban szenvedett, a szombat reg-
geli istentisztelet közben kezdte
rosszul érezni magát. Hívei kör-
házba akarták szállítani, a rebe
azonban ezt nem engedélyezte a
sábát kimeneteléig. Ekkor az
éjnkáreimi Hadassza orvosi köz-
pontba vitték, ahol tegnap reg-
gel műtétet hajtottak végre raj-
ta. Ez azonban már nem segít-
tett; az orvosok erőfeszítései nem
tudták megmenteni az életnek.

Rabbi Jiszráél Álter halálhíre
futófényként terjedt el az ország-
ban és külföldön élő hívei köre-
ben, akik megszokták munká-

kájukat, lezárták üzleteiket, hogy
jelen lehessenek a temetésen. Iz-
rael különböző részeiből sok-
száz gépjárművel indultak Jeru-
zsálembe, hogy részt vegyenek
a szentéletű nagy rebe temeté-
sén. Mintegy száz chászid külön
repülőgépen érkezett Belgiumból
és Svájcából.

Jeruzsálem utcáit eltorlaszolta
a gyászoló tömeg. A gyászmenet
a guri rebe Geula negyedben lé-
vő tanházából indult az Olajfák-
hegyére. Még jóval azután, hogy
a halottat örök nyugalomra he-
lyezték áramlottak a frissen han-
tolt sírhoz, miközben megerősít-
tett rendőri alakulatok irányítot-
ták a forgalmat Jeruzsálem kü-
lönöző utcáinak.

Slomo Goren országos főrah-
bí, a guri rebe halálhírére érte-
sülve, gyászkezdeményt bocsátott
ki, amelyben a lengyelországi
chászidizmus, a zsidó nép és a
Tóra egyik nagy szellemi útma-
tójának távozását parentálta el.

★

Jiszráél Álter rabbi, a lengyel-
országi Gur városában született,
ahonnan atyjával, Avrahám Mor-
decháj Álter rabbiával érkezett az
országba 1945-ben. Édesanyja ha-
lála után, a felszabadító háború
idején, az arabok által körülzárt
Jeruzsálemben sávuot elbástyáz-
ták a guri chászidok rabbi-
jának székébe. Aljijázása óta
egyszer sem hagyta el az orszá-
got. A guri rebe tisztségének be-
töltése alatt, 28 éves működése
folyamán, ennek a tábornak elts-
mert, osztatlan tiszteletnek örvén-
dő szellemi vezetője volt.

Az elhunyt guri rebe nemcsak
a vallási és zsidó erkölcsstani kér-
désekben, de közéleti, politikai
vonalakozásban is egyedülálló au-
toritással rendelkezett. Ő volt a
„Tóra Nagyjainak Tanácsa” vezé-
tője.

A guri rebe a vészkorszakban
elvezette feleségét és két gyer-
mekét. Második feleségén kívül
két fivére és húga gyászolja.

"არმა"

აღმოსრის ღაპროქალვა

აღმოსრის ბაზრებზე და მუშაობაზე
დაკეტილი უკანასკნელი სამყოფელიდან ამო-
რი, რაბინი ისრაელ ალტერი, რომელიც კვირა
დღეობა გარდაიცვალა იერუსალიმში.
ამოწერი ცუდად ჰქონდა გონიერება,
როგორც ის გონის მქონეებს ცუდობდა, მან
გრძელ სავაჭრო მოღვაწეობა არ წავიდა მანამდე
მანამდე, მან გონიერად იტოვებდა მხოლოდ
მე. იგი 84 წლის იყო.
სწორად ამოწერი გარდაცვალების შეს-
ახებ სწრაფად გაუგებრობა ისრაელსა და სა-
გუბერატორს. მრავალმა ბაზრებმა ევროპი-
ან სავაჭრო მოღვაწეობაში იქონიერ-
ეს რაბინი ამოწერი გაუგებრობა და მრავალ-

JEWISH CHRONICLE

Gerer Rebbe mourned

From our Correspondent
Jerusalem

Tens of thousands of Chasidim
from all over Israel converged on
Jerusalem on Sunday. They formed
a procession miles long as they
wended their way through the
streets of the capital to the
Mount of Olives cemetery for the
funeral of Rabbi Yisrael Alter, the
Gerer Rebbe, who died at the
week-end, aged 82.

The massive crowd of mourners
included the two Chief Rabbis of
Israel — Rabbi Shlomo Goren
(Ashkenazi) and Rabbi Ovadia
Yossef (Sephardi).

Rabbi Alter's entire family was
wiped out in the Holocaust, so
there is no natural successor to
him as head of the Gerer sect.

However, he may have named a
successor in his will, which will
be opened when the shiva ends.

Flowing Kurier

Pogrzeb rabina z Góry Kalwarii

IEROZOLIMA, (Itim). Setki
tysięcy osób odprowadziło wczoraj
na wieczny spoczynek cady-
kę z Góry Kalwarii, który
pochowany został na Górze Oli-
wnej w Jerozolimie. Setki jego
zwolenników przybyły specjalnie
wynajętymi samolotami z Bel-
gii i Szwajcarii na pogrzeb.

Ruch na ulicach Jerozolimy
ustął, gdy pochód żałobny —
w którym, jak się ocenia, uczest-
niczyło ponad 200 tys. osób —
przechodził przez ulice miasta.

El pueblo judío apesadumbrado por el deceso del Rabí de Guer

Una pérdida irreparable —dicho en el sentido más preciso del término— sufrió el pueblo judío con el deceso del venerado y pío guía y sabio de Israel, el eminente erudito y pilar de la Torá, Rebe Israel Alter —HADMUR— de bendita memoria, o como era más popularmente célebre en todo el mundo judío el Rabí de Guer.

El gran Maestro y guía —que falleció en Jerusalem, a la edad de 82 años— fue el más digno exponente de esa fecunda y creadora vida judía bárbaramente truncada por los genocidas nazis en Polonia. Hijo del piadoso rabí Abraham Alter, desde su más tierna infancia, hizo gala de una precoz genialidad en el estudio de los intrincados textos talmúdicos. Inculcó en su sensible espíritu no sólo las enseñanzas de sus ilustres maestros, sino, y en escala muy especial, el hábito aleccionador y luminoso de su señor padre. De esa suerte, por natural imposición de sus admirables cualidades personales, le fue dable asumir en toda su plenitud, con probada capacidad y autoridad moral, la difícil pero no menos inexcusable misión de orientar el sendero de una devota grey judía, en un verdadero magisterio rector por excelencia.

Consustanciado vivencialmente con lo más denso de las fuentes judías, que arraigan en fértiles vertientes en el desaparecido marco judío del Viejo Mundo, contribuyó con su gravitación monitora a afianzar las corrientes vivientes del judaísmo euroriental, el que concentraba entonces la esencia misma del pueblo judío. Singular proyección alcanza sus desvelos en la expansión del jasidismo de Guer —Jasidei Guer— hasta llegar a ocupar esta rama jasídica —nítida conjunción del fervor jasídico con la erudición talmúdica del rabinismo— un lugar dominante en el mundo religioso judío de Polonia, hecho que define de por sí la magnitud de esa labor, habida cuenta de la vigorosa dimensión del mosaico comunitario entonces existente en esas tierras.

El pleno furor de la masacre nazi, y gracias a abnegados sacrificios, desplazados por muchos de sus jasidim, el Viejo Rabí de Guer junto a su Hijo Israel Alter, lograron alcanzar milagrosamente

—en lo que los piadosos jasidim vieron el benévolo signo celestial— las playas salvadoras de Sión.

Allí comienza un nuevo y ahora pujante capítulo en la trayectoria de Guer. El Viejo Rabí se lanza de inmediato a la ardua tarea de reconseguir un nuevo reducho para el existir judío, pero esta vez, en el suelo de Eretz Israel, para llenar el atroz vacío que dejaba el masivo exterminio de nuestros hermanos en Europa. En plena fragor de la Guerra de Liberación —y luego de haber vivido el histórico privilegio del advenimiento del Estado de Israel— se extingue, en su residencia en Jerusalem, la luminosa existencia del sabio varón.

Su sitio es ocupado de inmediato por su hijo Israel Alter, el "nuevo" Rabí de Guer. Este sería el digno heredero de su ilustre predecesor. Pero, fiel a los imperativos de todo guía judío —forjar sin cesar nuevas fuentes generadoras de energías y conciencia judías— emprendió la ambiciosa obra de ampliar las filas de Guer y, por ende, del judaísmo consustanciado con el espíritu de la Torá en la Sión redimida, con su creciente expansión. El parámetro indicador de ese propósito se tradujo, fundamentalmente, en el acercamiento de grandes legiones juveniles al ámbito de una sana educación judía, orientada por los preceptos de la Torá.

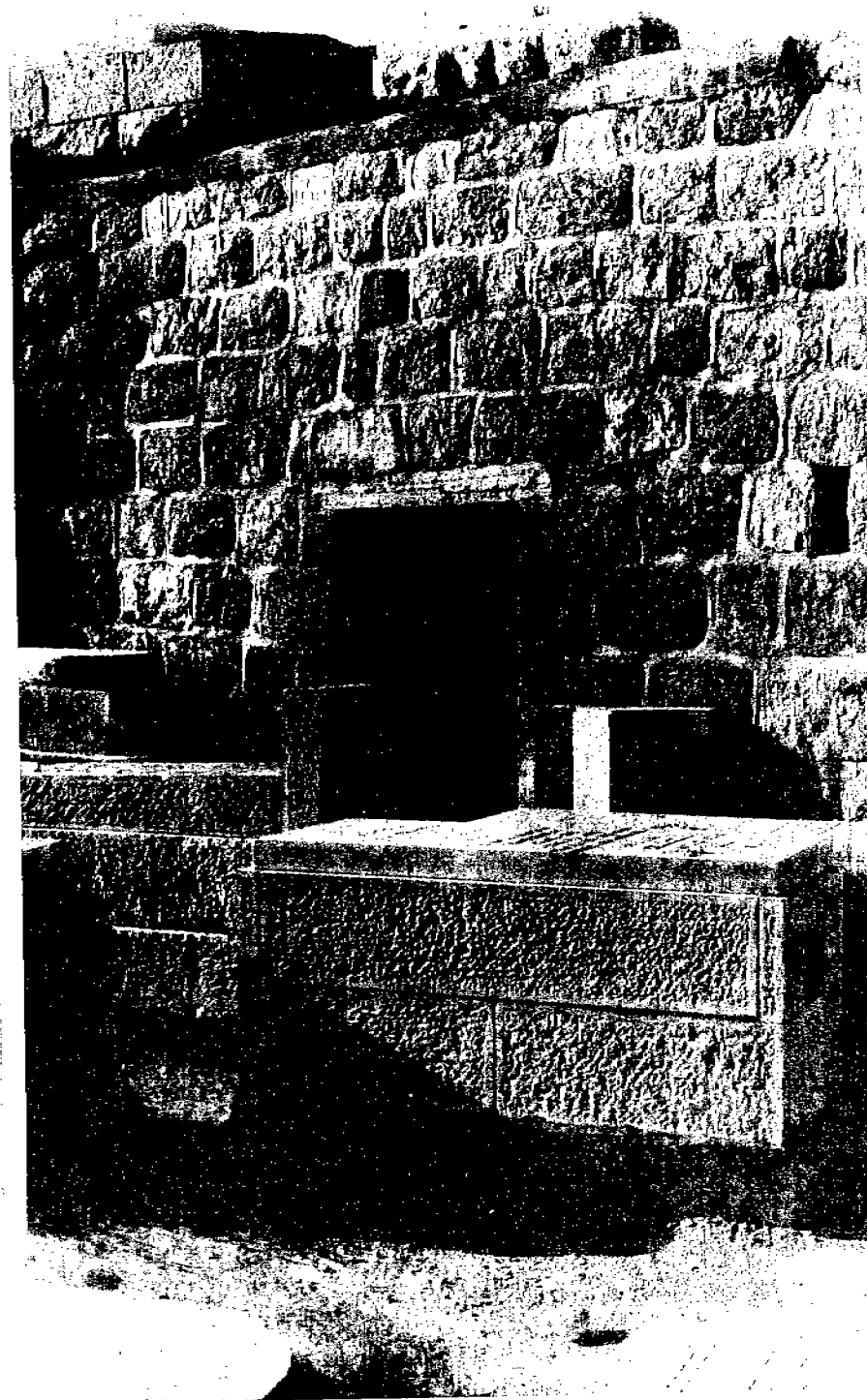
A ese cometido el Rabí de Guer —desde su centro de acción en Jerusalem— consagró sus bríos energías, sin desmayos sin cansancio. Esa labor lo llevó a ejercer una gravitación monitora en la orientación del judaísmo religioso y a asegurar a éste su condigna presencia en la vida política de Israel y del judaísmo dispórico. A través de Agudat Israel —encabezando la Moetzet Guedola Hatorá—, canalizó su influjo direccional en la realidad judía de nuestro tiempo.

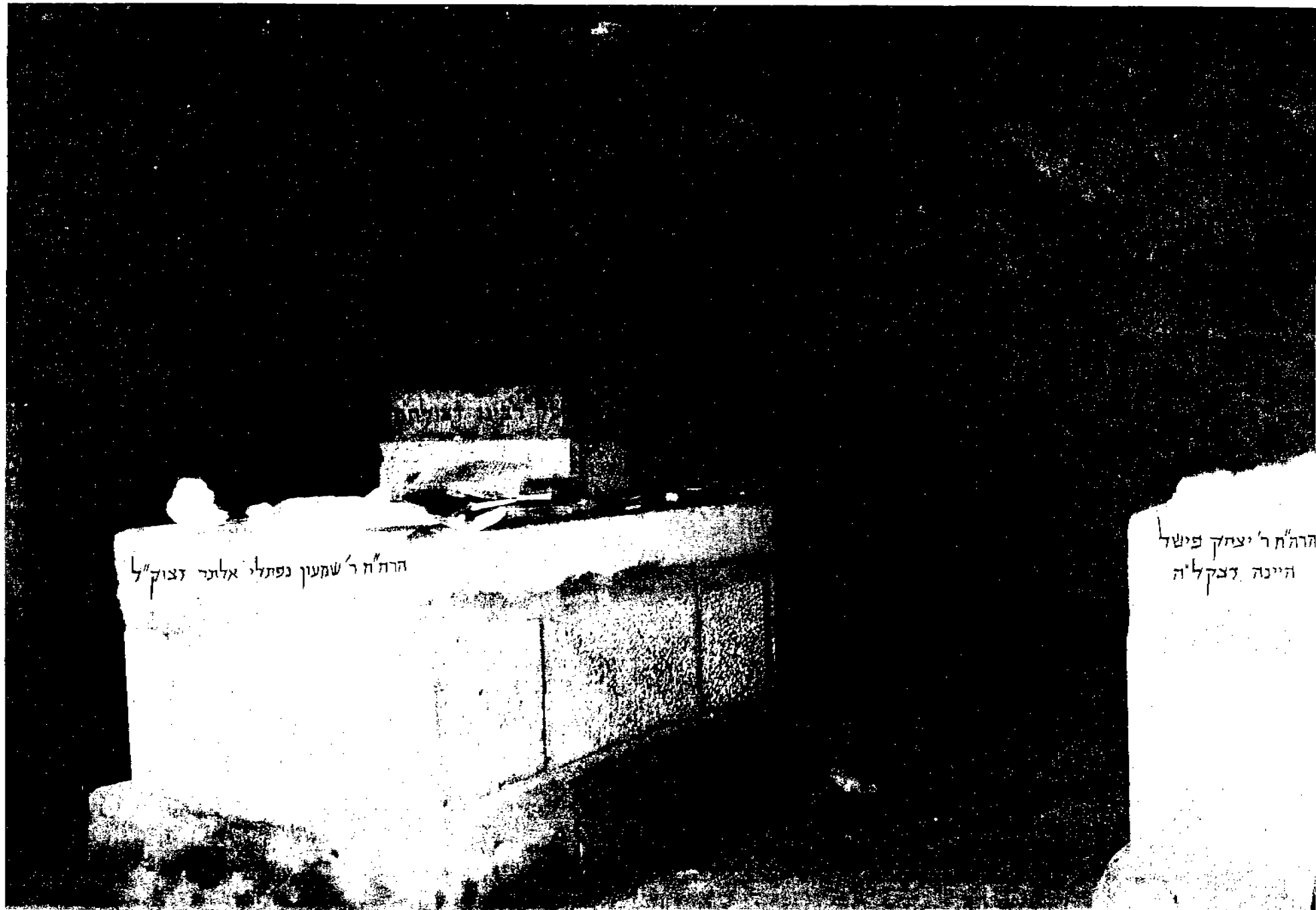
La admiración y veneración que los grandes estratos populares judíos sentían por el Rabí de Guer, se expresa en la impresionante corriente de personas —hombres, niños y ancianos— que diariamente desfilaban ante la casa acogedora del piadoso varón, quien, con paterna calidez, daba sus bendiciones e indicaciones para mitigar sinsabores o remediar graves dolencias. Esa misión humanitaria —y que le valiera la generalizada reverencia popular— la cumplió invariablemente con desinteresado fervor de Maestro y guía de su grey.

IMPRESIONANTE PESAR POPULAR

La honda admiración que abrigaba el pueblo judío por ese hijo dilecto, encontró su elocuente reflejo en el impresionante pesar popular que su deceso despertó.

Patente testimonio de ello fue el sepelio de los restos del Rabí de Guer, realizado en el antiguo cementerio del Monte de los Olivos, en Jerusalem oriental. El cortejo congregó a la más numerosa muchedumbre jamás vista en Israel. Según las estimaciones autorizadas de voceros policiales, concurren a rendir su póstero homenaje al sabio Maestro más de cien mil personas, provenientes de todos los rincones de Israel y aún de otras comunidades de la Diáspora. Los efectivos policiales encargados de cuidar el normal desplazamiento del cortejo, se vieron materialmente desbordados por la doliente masa humana, que seguía, lenta y apesadumbradamente, al féretro para rendir su emocionado homenaje al venerado rabí. Según la descripción hecha por un oficial policial que sobrevolaba en helicóptero el cortejo, éste se extendía, en compacta sucesión, desde el centro de la nueva Jerusalem hasta las mismas adyacencias del cementerio del Monte de los Olivos, a lo largo de decenas de cuadras, en una patética manifestación de congoja y aflicción del pueblo judío por la pérdida de uno de sus más preclaros espíritus de nuestro tiempo y que ha sido un gran artífice del afianzamiento de la Torá en Israel, como guía de Agudat Israel y orientador de sus empeños por reintegrar al Estado de Israel a sus genuinos cauces del histórico espíritu del judaísmo.

הרה"ח ר' שמעון נפתלי אלתר דצוק"ל

הרה"ח ר' יצחק פישל
היינה דצוק"ל

ב"ה.

א' לסדר ונשא וגו' את שמות בני ישראל וגו' בבאו אל הקודש לזכרון
לפני ה' תמיד, ט' אדר תשל"ז

לאנ"ש היקרים אחינו המיוגעים המדוכאים באבל הזה די בכל אתר ואתר ה' עליהם יחיו,

בעל הנחמות ינחם את כלנו מאבלנו הכבד בהלקח מאתנו ארון האלקים עטרת ראשנו אשר האיר
לנו בתורתו ובקדושתו וקירב לבבות בנ"י לאביהם שבשמים רכב ישראל ופרשיו כדאי' בחרגום דסב
להון לישראל בצלותי' מרתיכין ופרשין וכו' הוא ניהו כ"ק אחינו מרן אדמו"ר זצ"ל זיע"א.

אחרי השערוריות והחורבן הגדול כאשר מרבית עדת אנ"ש וגדולי החסידים נהרגו על קדה"ש
הי"ד, עם שרידי חרב הלוך להרגיעו ישרא"ל, אז הפיח מרן זצ"ל רוח חיים בעצמות היבשות וחבש
לב נדכאים ונשברים בחנכו אותם ואת בניהם בני הנעורים ברוח סהרה וקדושה לתורה ויר"ש בדרך
רבזחינו הק' זיע"א והקים עולה של תורה בהתמסרותו להכלל ולהפרט.

קשה האבירה לכלנו בפרט בעת צוק עתים זו, עלינו להתאחד ולהתחזק ולהתאמץ לקיים דבריו
הקדושים במשך שנות נהול העדה לשמור על השלום ולהסיר כל המפריד בינינו איש את רעהו יעזורו
ולאחיו יאמר חוק שזה היה רצון קדשו, וכן רצון קדשו של כ"ק אדמו"ר זצ"ל בצוואתו שכתב, מי
ששכן שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחווה ושלום ורעות, וגם הבטחתו שאם נשמור על זה
זכותו יעמוד לנו בזה ובבא, וכן כ"ק אחינו אדמו"ר זצ"ל יזכור בנו עי"ו להוושע במהרה בכלל ובפרט,
ויהי' לנו למליץ יושר לפני אבינו שבשמים, וע"י המשכת מפעלו הקדוש תהי' זאת נחמתו ונחמת כלנו,
ונזכה לראות במהרה בנחמת ציון וירושלים.

ידידיכם המברכים אתכם בברכת כל טוב

שמחה בלוי
ה' יתן
ה' יתן
ה' יתן

גדולים צדיקים במיתתם

דברים בכנס התחזקות בישיבת שפת אמת

זקניו החידושי הרי"מ אמר על הרבי מקאצק שראה להבת אש קודש, וכסף עצמו כשלשים שנה לפניו, בהי זכיתי לראות, להבת אש חיי"ו וכפסתי עצמי לפני 29 שנה, כתיב, וכל אשר לא תעבירו באש תעבירו במים וטהרו, כל מה שלא זכינו לתקן עצמנו באש להבת קדשו במשך השנים הללו נעביר כעת במים, בדמעות שושפכו בימים אלו על סלוקו להש-חל להתחזק בקדושה ובטהרה, וכמיש הרבי ז"ל במכתבו הגיל כי יש ב' הכוחות כעת, כח הרבי ז"ל וכן ההתחדשות של הנהגה חדשה, אמרתי לביק אמר"ר שלי"א בשיק לפני סעודה ב' שיקים מחיית עמלק, ושאל מה כח נתי, אמרתי לו דאי בברכות בפי הרוואה, אכן שישב עלי' משרעה אומר ברוך שעשה נס ב' מקום הוה, ומי מהרש"א מה שייכות לנס עם האבן, הנס הי' במקום המלחמה, ותי' שיעקר הגס שמשרעה יושב טוב, וכאשר ירים ידו וגבר ישראל, ואם יסכים אמר"ר שלי"א ל' קבל ההנהגה יקיים מחיית עמלק בבי"א, וענין מחיית עמלק להמשיך, והעיקר לא לבובו זמן, וכפרט זמן יקר כזה:

חיי הרי"מ ז"ל אמר על הגמ' בבבא, הול"ל לשמות, אלא איזה ערך יש לעוה"ב שקונים בשעה אחת ומה עשו בכל החיים, אם בשעה א' השיגו עוה"ב.

לפיכך, אנו צריכים להתעלות בעצמנו באש-בבתי דרבי, ולקחת כל הנהגה טובה שקבלנו מאתו, להמשיך בכל חיינו, בה.

ניתן קודם לעצמנו דו"ח מה השייכות שהי לנו ברבי זצ"ל, מה למדנו ממנו, ומה אפשר להוציא מכן שלא להפסיד שום דבר טוב, מימרא טבא והנהגה טובה, ובשנותי שאם נ' עשה כן יהא מליץ יושר, אם כה עמל ע"ז בעוה"ב ומליץ טוב עלינו בעוה"ב.

כ"ה ג' תצוה... וכאשר חביבים עליך דו"ח אכתוב מה שאמרתי, אי גדולים צדיקים במי-תחן וכו' ואי שיש תועלת לבני' כשהצדיקים בחייהם, ויש תועלת ג"כ לבני' במיתתם שר-שבו בתשובה, ולא יסמכו על הצדיקים, כדאי' ג"כ בגמ' אצל ר"ה, ונראה כי אצל הסתלקות משרעה יש ב' הכוחות כדאי' (פסוק י"ג): וי"א לא מת, מה התם עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש, כי אנו עומד בין ה' וביניכם, עודנו עומד אע"פ שנסתלק, ואתפשטותא ומשה בכל דור, ומי שרוצה להתחזק בכח התורה, ואי אצל אהרן, שלך לעולם קיימת, ובודאי אצל משרעה ואי בגמ' אצל שמואל ושאל, מה משרעה לא בטלו מעשיי בחייהן והאל-שיר ז"ל פי' על המשכן, רמו שהמשכן קיים לעד.

אי' שהמן שמת עבור שנפל בארץ ו' בארץ מת משה ולא ידע שבו בארץ גולד משה, ומי' וכו' לא ידע זאת, אלא חשב שבמיתת משה מתבטלת לית משה וזהו טעות גוי, שלא ידע כי כו' בארץ כיום פטירת משה גולד הנהגה חדשה והתחדשות קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, (ויהושע נלחם בעמלק) ואח"כ הביא התרגום יונתן הגיל עלה הר העברים, שהכו חות חוורים, הר קבלוה בימי אחשוורוש, — ע"ב המכתב.

ועכשיו הזמן התעוררות של הכוחות דכ"ט שנה.

לפני 19 שנה כשהחל להקפיד גם על הבחור רים שכולם ישימו לב ללמוד כמה שעות לפנות בוקר: הי' משגת על כל בחור ופסדיי שלו: עלינו כעת להתחזק בואת, ובכל הוברים שהי' היג הרבי ז"ל, רבותי צריך להתעורר, אפשר להיות באשכנתי דרבי ולישון, לא להיות, כמו אותו כובס, כמה חבל ע"כ.

לכך כשראה משרעה האורות חשב שיש עוד מעמד הר סיני.

וכאשר אמר"ר זצ"ל נסתלק נתאספו כל ה' אורות מ' 29 שנות נשיאותו, וחבל, חבל מאד מי שלא מנצל ימים אלו, שלא נהי' כמו "אותו כובס".

כמה אורות של קדושה וטהרה, שהפיץ ה' רבי זצ"ל במשך שנות הנהגתו מתאספים כעת, אי' נסמכה סלוק צדיקים לבגדי כהונה, ולפרה אדומה, מה הן מכפרין אף סלוקן של צדיקים מכפרין, בפי הללו פ' תצוה, ופי' פרה, בגדי כהונה — קדושה ופרה — טהרה, ובהג"ל אי' קדמה פ' פרה לחוש מפני טהרתן של ישראל.

בגמ' אי' גדולים צדיקים במיתתן יותר מ' בחייהן (חולין ו'), דבחייהן מקושרים לגשמינות, לאנשים, קרובי משפחה, וכשהנשמה, עולה היא חפשי מהן, ומאידך גיסא י"ל קשר בעוה"ב, וזוהי כ"א מכס הי' מקושר אליו במיוחד, אינו יודע כמה הי' כ"א מקושר יותר או פחות אבל ביכולתו להענין כמה הי' הרבי ז"ל מקושר לכל תלמיד מכס, במשך 20 שנה שאני ביישיבת שפ"א, כמה זכר כל תלמידי, כמה עול הי' לו מתלמיד שנוקס לסעוד, וגם אחר מחלתו בחיפה, כשהי' עוד חלוש וכאוב, איך התעניין בחיזוק בחור חלש, הי' לו העול הגשמי ר' הרוחני של כל בחור, הי' מתעניין בפרטותו והכיר כ"א, כ"א הי' י"ל גילו אביו, אביו רכב ישראל, (ועי' מהרש"א סנהדרין ק"א, טוב אתה לישראל מאב ואם וכו').

וכעת שעולה למעלה, צריך לזכור זאת, וצ' ריבין שיהא לנו, "נגיעה", כבדי לחוק השייכות, והקשר וזהו הודמנות נזירה, ואסכ"ר זאת עיי' מכתב שכי' הרבי זצ"ל השיך מאד אלינו.

יום ב' תצוה י' ארז תשליז בשנה שעברה למדנו בישיבת מס' כתובות. בגמרא בכתובות ח' א' "אחינו המיוגעים והמדוכאים באבל הוה תנו לבבכם לחקור את זאת".

ובגמ' כתובות ק"ג מכוור באריכות אשכנ' חיי דרבי, חשבנו שגוף לשמחות, גוף לסעודה שלישית, ועכשיו בעוה"ב התאספנו לאשכנתי דרבי, ובגמ' שם, באשכנתי דרבי יצאה בת קול, "כל דהוה באשכנתי דרבי מזומן לחיי העולם הבא", ובתוס' שם, לעוה"ב בלי דין ובלי יסורים, וקשה, וכו' איך אפשר לזכות לעוה"ב בלי דין ובלי יסורים, (והלא יש דין ויש דין) ובגמ' שם, הווא כובס שלא הי' באשכנתי דרבי, כששמע על הבת קול הגיל נפל מגג לארץ ומת, ויצאה ביק שגם אותו כובס מזומן לעוה"ב, וקשה, הלא המאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעוה"ב, ולמה דוקא עיי' זכה הכובס לעוה"ב, אלא שלכובס הי' צער גדול והשתוקקות שלא הי' בהתעוררות של אשכנתי דרבי, ועיי' הפיל עצמו מהגג, וזכה עיי' לעוה"ב.

ההתעוררות באשכנתי דרבי צ"ל כך, שיהי' אדם אחר לגמרי, שעי' יוכל לזכות לעוה"ב בלי דין ויסורים, לשמור על כל הנהגה טובה, יר"ש ומוסר שזוכר ששמע מהרבי ולקשור לבנו לכל ימי חייו.

אמר"ר זצ"ל אמר בשם אמר"ר זצ"ל, על התרגום יונתן בפי' ברכה עה"פ עלה אל הר העברים וגו' כי משה רבנו פחד שיש "מתן תורה" שני, ומה פ'י, אלא קמ"ש דקודם ש' צדיק נפטר מתאספים ובאים כל האורות ממע' שיו בכל ימי חייו, ובפסידת משרעה' באו כל האורות ממעשיו, ובכללן קבלת התורה,

מדרן הגאון האדיר
רבי חיים שמואלביץ שליט"א
ראש ישיבת מיר

אשכנזי ישראל דברי

„היחיד איננו“

ותורה זה דבר אחד, רבותי צ' ריכים לידע, חז"ל אומרים כל זמן שאליהו הנביא היה חי היו חבורות שלימות של נביאים, הם אמרו, „היום לקוח אדוניך מעל ראשך, ולא אדוננו, מלמד שהיו שקולין כאלוהו.

כשאלוהו לא היה, באו ושאלו, נלך לחפשו, אפשר נפל בבור, מקשים חז"ל, אפשר — אמש ידעו, והיום באו לישאל? התי-רוץ, משגגו אליהו, נסתלק רר-ה"ק מהנביאים הכל נובע מה- „יחיד“...

מוכרחים להתחזק, ה„יחיד איננו“...

המעשים לא יכולים ללמד על האדם, האדם מלמד המעשים [די מעשים לערנען נישט אף א'מענטש, לערינט אף זיינע מע-שים] וכמה שצריכים להודות — מי ימלא גבורות ה', מי ראוי ל-מלא, מי שיכול להשמיע כל ת-הלתו.

„צריך להתחזק — רבותי“.

ותורה דבר אחד הוא, זה חי-דוש? מאי קמ"ל אבל כשרואים זה בחיים, זה מבהיל הרעיון.

מי ימלא גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהלתו, לדאבוננו, איננו ראוי לכך, זה הפטור.

דבר אחד ביכולתי רק לומר אני אומר זאת תמיד, ה„מעשים“ אינם מלמדים כלל על „האדם“,

איך ה' נראה מעשה אברהם אבינו [(א. ה.) פ"א ביאר, לחם וחמאה כ"א נתן, אבל ע"י מע-שיו של א"א ה' שכר של „מן“, משום שאברהם אבינו נתן לאו-רה את נפשו, לכך אין „מעשה“ מלמד על „האדם“].

„מי שלא הכיר מעשיו של אברהם אבינו יבא ויכיר מעשיו של זה“, האם זה אברהם אבי-נו? אלפי מדריגות אי אפשר ל-דע מעשיו של אברהם אבינו, „יבא ויכיר מעשיו של זה“.

ראינו, איך נראים מעשיו של יחיד, „יחיד יכול לישא „עולם“.

ואחד מעקרי העבודה היא, ל-ד-אוג ל„תורה“ של כולם, חסידות

כמה מילים נדבר, אפילו קשה לי, אבל פטור ולא כלום אי אפשר.

אי' בחז"ל סנהדרין דף ה' ע"א, א"ר שמלאי אזהרה לדיין שישא את עול הציבור, את טו-רה הציבור, אזהרה לציבור ש-ישא את טורח הדיין, א"ר חנן ואיתימא ר' שבתאי, עד כמה, עד כדי דאי' בקרא „כאשר ישא האומן את היונק“.

„אדם אחד, עליו ה' מוטל החוב לישא את כלל ישראל“, הרי שיכול אדם. אזהרה לדיין, זה הרי חוב על ראינו זאת ב' עינינו, אדם אחד נשא כ"כ רבים הכל היה מוגח עליו, זה אפשרי, זה לימוד עבורינו, זה דבר אחד, ממילא יודעים אזהרה לציבור.

ראו, ראו, איך שהציבור היה נראה, זה דבר אחד, יחיד שיכול לישא את הכלל, לדאוג עבור כולם, „כאשר ישא האומן את היונק“, זהו אזהרה לדיין, ואז-הרה לציבור, דבר אחד.

שנית ראיתי, מה היה מוטל עליו, התורה של כולם, חסידות

יותר ממעת לעת אחוז ארזלים ו-מצוקים בארון הקודש, רבבות ואל-פים, חסידים ומתנגדים, לומדי תורה ושריה, אנשים מן השורה הפילו תפי-לה ותחוננים לשלומו ורפואתו של גאון ישראל וקדושו מדרן כקש"ת אדמו"ר זצוק"ל.

משעה שנאלץ היה לצאת מבית מדר-שו בעיצומה של חפלת שחרית בר"ח אדר תשל"ז ועד לשעה 10.27 ביום ה-ראשון ב' אדר, כאשר נצחו ארזלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש, ו-חפלתם של רבים וגדולים לא נתקבלה לבטל את רוע הגזירה שנגזרה במרו-מים.

חמש שעות לאחר מכן, גדלקה הא-רץ כולה במדורת אש ומאות אלפים ורבבות נהרו לירושלים, להיות באשכנ-זיה דובי, ללוות לבית עולמו את פאר ישראל וקדושו, ומי לא היה שם, ועוד ימים רבים, דור לדור, אבות לבנים, לנכדים ולננינים, יוסיפו לספר על הכבוד האחרון שניתן לעת כבה נר ישראל.

מי יתנה עוצם האבדה ועוצמת האבל הכבד שירד לישראל, מי יגלה את גוד-לתו ותפארתו, וככל שווסף לספר ול-פאר, נגע רק באפס קצתו ועדיין יהיה זה תלמיד חכם שלא נספר כהלכה.

גליון זה מוקדש למאורע עצוב זה, ואנו רוצים להנציח לדורות משהו מאי-תה קדרות האבל והיגון שירדו על בית ישראל לכל חלקיו, בעת שכבה נר יש-ראל, עמוד החוק והפטיש הימני, ה-איש אשר אמרנו בצלו נחיה.

נכותו תגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

דברי הספד שנאמרו בפני תלמידי הישיבה

האור שנגנז

בה' סיון תשי"ט סיימתי ב"שערים" סדרת מאמרים על בית קוצק'גור (שהגם היום יקרי ה"מציאות" ובביקורי בני-ירוק א"צל האדמו"ר מלובביטש שליט"א לפני כ-15 שנה היו דבריו ה"ראשונים" מדוע כבודו אינו מ"פרסם את המאמרים הללו בספר "ניי קענין פערלזוכטען א ווי עלט").

"ירושלים עיר הקודש נמ"שכת השרשרת של מלכות גור, על ידי בנו מרן האדמו"ר רבי ישראל שליט"א, שבהיותו עדי צעיר לימים, הדריך את האב"ר כים בדרך התורה והטהרה, בה יתו חריף מוח יגאון בתורה, ה"י בו גיבנו מנהיגות עיד לפני עשרות בשנים, יודני החסידים אמרו עליו שרית קוצק נודף ממנו מרן זי"ע בצוואתו מסר לי את ההנהגה, הוא במסרה זכרים נאמנות להוא את דורו שיי בדרך התורה והחסידות, ה"טורה והפרישות עד ביאת גואל בבי"א. כך סיימתי את מאמרי האחרון, כולנו קרנו שאמנם כך נזכה.

והנה עומדים אנן אתרי עלות השמימית של "הסנה הנוצר כי אש" שהאיר את השכת הח"קופה, וכמייסדי החסידות הרא"שונים בשעתם אשר באו אחרי ההרס שעשו התנועות של משי-חי שקר ביהדות, כאשר מאות ואלפים איבדו את הדרך ונשקו פה סכנה ח"י של התמוטטות כללית, והנה היפיץ אירי של הכעש"ט שבא להציל את ה"אובדים והנזחים תועי הדרך, ל-קרבת תחת כנפי השכינה ולה"עלותם לדרך המלך מלכו של

עולם, והיה רבן של ישראל לכל אחד לפי מעלתו, מפשוטי עם אשר בקושי ידעו לקרוא בסודו הפלת ועד גדולי המוחין בעלי המדרגות החסידים שבכ"הונה ובני עליה, ימהנה היוצא מהעדר התפשטות החסידות ב"ארצות פולין וריסא, והארת את חשכת הגלות עד שההנהג"רות הראשונה לחסידות דעכה ב"מריצת השנים, בראיתם כי הח"סידות הצילה רבכית נפשות ל"חורה ולהידות, ההתלהבות ה"שמחה, האמונה והמממה והדב"קות באמונת הכמים היוו מכצר לתורה ולהידות, מכצר זה הוקף מגדלי-משמר בהם נמצאו שר"מרים על החומה אדורי התורה, מן הרב בעל התניא זי"ע וחב"י ריו הגדולים ועד... ועד... בעל "החידושי הרי"מ" זצ"ל ובעל "אבני נזר" זצ"ל יעד... ועד... הגאונים מאוסטרובצה, בעל "כי לי חמדה", ואחרון אחרון הגאון רבי מנחם זעמבה ה"ר, כולם קדושים וטהורים, גאונים וצדיקי קים שיחד עם גאני ליטא, אי דירי התורה והמסור הקיפו את היהדות בשרשרת אדירה של נ"צח ישראל ושמרו על חימתה ל-בל יפלו בת סדקים ופרצות... עו שעלה על המוקד דורו של שמד, אחד הדורות הישים ביותר שקם ולישראל בזמן מהומנים, גאי נים יצדיקים אדירי תורה וד"מונייה-מנים חסידים ואנשי מע"שה: ישרים יתמימים, נספי ב"שואה האיומה ביותר בתולדות ישראל.

השכות ואימה באי בעקבות השיאה, מרכזי ישראל הושמדו, נשארה שארית הפליטה, יתומים,

אורים מוצלים מן האש, שברי משפחות, משברי האניה של י"הדות אירופה שירדה לתהומות, נצולו בודדים, יחידים סגולה, ש"עליהם הטילה ההשגחה להאחו בקרשים ולהגיע לחיף מבטחים, לארץ הקודש, וכן הגיעו בש"צומה של המלחמה, משפחת ה"רבי הזקן זצ"ל מגור, ואתו עמו הגיע בנו האדמו"ר הק"ר י"ש ראל שהסתלק זה עתה מאתנו זצ"ל, גלמוד יחיד מכל משפח"ת, החישוב בחדר קטן בירושלים, ליד בית אביו זצ"ל, ברחוב ש"פת אמת, כארי בקור, הסתובב בחוצות ירושלים לילות שלמים, בודד יחיד ועסק בכבושנו של עולם, בסוד הסודית של גזירה היא מלפנינו... כולו כוער כאש טיהר עצמו ואלה לפרום ושאל...ירושלים של מעלה, נצח ישראל מה יהא עירי? — כך ראו בחזורים והאכרכים אותו בלילות "של ירח בירושלים, כי צד הולך הוא בודד וקורן אור פניו, ויראו מגשת אליו! וביום נמצא ליד אביו הקדוש זצ"ל משמשו, יושב על ברכיו בכדי לשמוע אורה או דיבור, אין לו הפקיד אחר אלא או מסתגר ב"אמותיו של הלכה ישל רוי די איריותא, או משכש את אביו.

אחת החריפות האופיינית ש"לי שעוד באותן השנים של דור דעה שלפני השואה ראו בה מאש של קיצק — וגם רבי יצחק זצ"ל כשרצה פעם להכי גס לתדרי כגור, ולא פתח, נסוג ואמר, אם היא מסתגרת, לא יפ"ח לאף אחד, אכרכים, בחי"רים, נסיגי אינסטקט-בית כאשר הוא עבר, בבחינת ה"י זהיר ב-

גחלתו, כאן בירושלים, התעסק כאש שלהבת — כל זמן שהיה הרבי הזקן זצ"ל בחיים, וכך אמר פעם משה רבינו ע"ה, ועתה ישראל מה די אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה, ש"אלים חז"ל וכי יראת שמים מיר לתא ויטרתא היא? ועונים, אין לגבי משה מילתא ויטרתא היא, וכך אמר הוא בימי הבדידות — כן משה אמר הן ל"ד אלקיך השמים ושמי השמים, מי שמ"גיע לשמי שמים, אצלו יראת שמים היא מילתא ויטרתא! ...הרגשת שלפניך אדם שמימי ממש.

ההתבודדות הזאת העטופה ב"אש להבת שלהבת פנימית נמ"שכה עד פטירת מרן האדמו"ר הזקן ביום חג השבעות תש"ה, המוני ירושלים נפרדו בבכיה ו"בשברון לב במוצאי חגג בית יש"של ישראל, כשהמוני בית יש"ראל שלא יכלו בגלל מצב ה"מלחמה להגיע קהלויותיה, הת"שבו בכל אתר עם צאת החג לארץ ומירונו בבכי בבחינת י"חומים היינו ואין אב, אין למי לצעוק אבא, אבא, וזוהי יתמות כפולה אחרי יתמיה של חורבן, אירופה, עם חים ימי השבעה, כשיירושלים עדין מנתקת מיתר חלקי הארץ נפתחה הצוואה של האדמו"ר הזקן זצ"ל, הצוואה כ"כתבה בד"טבה תיציץ בירושל"ים כשהגיע לגיל שבעים ובה כתוב בין השאר: "נגמר ונמ"נה אתי להשאיר ההנהגה ביד אחי ה"ר משה בצלאל שליט"א, הוא קשור אצלי בלבנו וריחו ינשמתו יהיא ינשיך את לבכם לאביני שבשמים וברש"י במס'

שבת דף פ"ו ד"ה לכדתניא) ו"ימשוך חסד וכו', הצוואה נמצ"אה, ואחרי תום השבעה כשנמ"חתה נמצא כתובה בכתב יד ק"דשו תוספת: כל זה נכתב ק"דדם השעוריות, אולם כאשר פי"נים חדשות בא אני מוסר ההנ"הנה לבני מ' ישראל שיחיי וי"שדוף מה שלא טוב יהי עבורי — כשהוקראה הצוואה בנוכחו"תו ובנוכחות אחיו הרה"ק ר' בונים שליט"א ורפ"מ שליט"א הוציא אנחה כבדה מלבו ואמר "אוי אין א' ועלכע שווערע ציי"טין", בזמנים קשים כאלה?" ו"לא יסף עוד, התיחד בחדרו ו"מן ממושך ולפני כן הספיק לר"מר "וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ד" למת נ"אמר יבכו לשון עתיד?" ו"וועלען נאך וויינען? עוד יבכו, אולי כעת לא מרגישים אולם עוד י"בכו בעתיד".

נכנס להנהגה בכך כוחה, בכל לבו ונפשו כמנהיג אשר אין לו ח"נים פרטיים וכל כולו מסור ל"הם, בבחינת יפקוד ד' אלקי הד"רוחות לכל בשר איש על העדה ילא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה, כלומר הרועה אינו להם, כי הוא רועה אותם לטובתו, ומשה ביקש מנהיג אי"שר יהיה להם דוקא, כך הפך את כל חייו לחיי הכלל, כל ש"עות היום והלילה היה מוקדש להם, החתילו למשך אליו כי צורים הנמשכים אל האור, מ"כל עבר ומכל צד זרמי צעירים וקונים בחורים ואכרכים בני י"מכשו על כל אחד ואחד, מילד ועד שיבה, מנער נדד זקן, ללא

יוצא מהכלל זכה לתשומת ל"בו, לא פעם עמדתי לפני הפלא, איך יחיד יכול להקיף הכל, ו"כולם נסקרים בסקירה אחת, ו"כך קם לנגד עינינו הפלא הג"דול איך נחגשם מאמנם ו"ל ה"ראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו, דור דור ומנהיגיו, הדור הנו שאתרי השואה זקוק היה למנהיג אשר אין לו שום פרטיות, כושר מנהיגות בלתי רגיל, כה מלכד ענקי יחד עם חכמה יוצאת מהכלל, במבטו ה"הודר הרגשת באשו של קאצק, ונרתעת!.

עוד יקח זמן רב עד אשר נדע וגרגיש את האבדה, בבחי"נת ולא יסף מלאך ד' להראה אל מנוח, או ידע מנוח כי מלאך ה' הוא, אחרי אשר נעלם ה"אור המיפלא, או מתחילים לה"רגיש, את פלא הדור שהיה כ"קרבנו, סדרי ההנהגה שלו היו בלתי רגילים, עיד אחרי חצות הלילה קם, ירד וטבל עכה ונס"תפג, ישב ללמוד, לכתוב חדו"שי תורה וחדושים על ש"ס, ו"עוד לפני שהאיר השחר פתח את דלתו לצעירים אשר כיבדם כש"חיה ושאל איתם מה נומדים.

לפני כעשרים יגנה שבתי בו צפת, בש"ק בבוקר עליתי להר כנען בירעי שהיא נמצא שם, כנכסתי לחדרו שהיה לי מנין מ"ייתוד, התרעם על צל שהתאמר צתי לעלות, אחרי שעליתי ל"מפטיר, כבד איתנו בקידוש, ב"שעת הקידוש אמר: כפרשת ה"שבוע פרשת מסעי נאמר זה ה"דבר אשר צוה ד' לבנו לבנות צלפתא לאמר לטוב בעיניהם ח"המשך בעמוד הבא

שושלת חסידות גור מראשיתה

מסכתות בגמרא, נפטר בורשא בתרפ"ה.
 האדמו"ר רבי אברהם קרדכי אחר זצ"ל נולד בגור בתרכ"ד, ולאחר פטירת אביו האדמו"ר רבי לייב זצ"ל התמנה במקומו. היה ממניתי היסוד לקשרי חסידות בית גור עם רבבות נאמני בית האדמו"ר בכל מרח אירופה, קבע סדרים ותקנים והביא לראשונה לחצר חסידית זו מימד חדש של פעילות מדינית. היה ממייסדי אגודת ישראל העולמית ועם זאת בניגוד לקו הפוליטי המוצהר של אביו, ביקר פעמים רבות בארץ — ישראל ובמכתביו קרא לחסידיו; "להרבות את הישוב בארץ הקדושה ולהשקיע חלק מהונם באופנים ומקצועות שונים". בתקופתו הגיע חצר חסידית זו ליותר ממאה אלף נאמנים. עם עליית הנאצים לשלטון וכיבושה של פולין, עלה לארץ להתיישב בירושלים. בחג השבועות תש"ה, ביטלה מלחמת העצמאות והמצור על ירושלים, נפטר ובמקומו נתמנה בנו רבי ישראל אחר לאדמו"ר.

האדמו"ר רבי יצחק מאיר אחר זצ"ל נולד במאגנישוב שבמהוו ראדים בפולין בתקנ"ט, ומצאצאיו ז"ל המהר"ם מרוטנבורג. היה מתלמידיו של רבי שמחה בונים מפשיסחא. לאחר מותו של רבי שמחה בונים נק מתורתו של ידידו רבי מנדל מקוצק. עם הסתלקותו של רבי מנדל מקוצק נתמנה רבי יצחק מאיר זצ"ל במקומו. אז החלה חסידות זו לקרום עור וגידים ואלימים ספרו "שפת אמת" על התורה ועל מסכתות בגמרא, נפטר בורשא בתרפ"ה.

האדמו"ר רבי יהודה לייב אחר זצ"ל, השני בשושלת רבני בית גור, נולד בתר"ו ונתחנך בבית סבו האדמו"ר רבי יצחק מאיר. בתרל"א נתמנה לאדמו"ר בבית גור ובתקופתו גדלה השפעתה של חצר חסידית זו הרבה מעבר למרכז פולין חיבר את מעבר למרכז פולין חיבר את ספרו "שפת אמת" על התורה ועל

המשך מעמוד קרדם
 הייתה לנשים, למה כתוב לשון זכר, בעיניהם (אמנם יש חוס' ביש נוחלין צבעון הוא ענה, ש' משמש לשון זכר ונקבה) אלא בפנחס נאמר כן בנות צלפחד דור בנות, אומר רש"י כך כתובה פרשה זו לפני במרים, מגיד ש' ראחה עינו מה שלא ראחה עינו של משה. והוא סיים בחיך "ד' אס אינו נישט קיין פשוטע אור" גען, לכן נאמר בעיניהם! וזאת הייתה ההרגשה, תמיד, כאשר הי' חזיר בן את מבטו הרגשתי זה לא סתם מבט, אלא חודר לחוך חוכך, כך היה כבקיורו האחרון בתל"אביב שבו לפני ר"ה הי' אחרון, כשביקר אצלי בבית וי' אמר שבא לברך לפני ראש הי' שנה, לא היה איש בביתי מל' בדי, הוא דיבר אתי דברים ש' אינם לפרסום, וגם הזהיר אותי להזהר בשמירת הבריאות, "הי' לא אמרתי לך או (כוונתו לפני מספר שנים בחיפה), שאתה מ' קבל על עצמך עול כבד ועליר להזהר בבריאות"

הביקור הקשה ביותר היה כי שבאתי בחול המועד פסח תשכ"ד ואמרתי לו שהבני עומד לנסוע לפולין כמוצאי החג, לפולין? הוא שאל בבהלה, קם ממקומו והתחיל להסתובב בחדר הלוח וישוב, ושוב ניגש אלי, כשהוא חיוור כולו כסיד, ראיתי שפגע' חי בצפור נפשו, השעין ראשו על החלון ועמד בלי נוע זמן ממושך. באותם הרגעים עברו כי גראה לנגד עיני רבבות הציר עדים אל הכבשנים, ביניהם א' שח' וילדיו ונכדיו, נמשכו רג' עי-המתח זמן ממושך עד שנגש אלי ואמר "י' יעזור שתשוב בשי' לום, אולם ראיתי שהסיום ט' רם סר ממנו, כך סגר בתוך חר'

המודיע

אלפים בעצרת בני' לזכרו של כ"ק האדמו"ר מגור זצ"ל

לכלל ישראל, הוא קרא ללמוד מדר' כינו של האדמו"ר זצ"ל, איך צריך לדאוג למען הכלל, בהזכירו את גור דל העידוד והדחיפה שנתן למען שור' רה של מפעלים ציבוריים-כלליים, כי מן החינוך העצמאי, "בית יעקב" ישי' בות ואגודת ישראל.

דברי התעוררות השמייער לאחר מכן הרבנים הגאונים, רבי גדליה שור ראש ישיבת "תורה ודעת" רבי דוד זינגר, רב ביהמ"ס הספרני רבי משה ביק, מהשוכי הרבנים-בברוקלין, רבי דוד ליפשיץ, מראשי אגודת הרבנים, רבי חיים צבי קרייגר ורבי צבי גינור ברג, מחשובי הרבנים בני יורק.

בנים דארה"ב וקגדה ונפתחה בדברי התעוררות נרגשים להערכת האכידה לקשה לכלל ישראל, מפי יור' ועד הנהלת אגודה, הגאון ר' שמחה אלי ברג, אשר עמד בדבריו על דמותו הי' קדושה של האדמו"ר, זצ"ל, על הי' עובדה שהעמיד את לימוד התורה וי' העבודה למענה במרכז החיים ועורר על כך בכל מכתביו ופנייתיו לחסידי דיו.

נשיא אגודת הרבנים, הגאון רבי משה פיינשטיין שליט"א, עירר גלי התרגשות בקהל ההמונים שנכח במי קום, כאשר אמר כי הסתלקות כ"ק האדמו"ר מגור זצ"ל היא מכה נוראה

קהל אלפים שהגיע מכל קצו וי' מרכזי בני יורק השתתף כיום א' הי' שבות בעצרת התעוררות לזכרו של כ"ק ברוך האדמו"ר מגור זצוק"ל, ש' נערכה באולם ביהמ"ס הספרני כי כורו פארק, ברוקלין, כאשר כל הי' אולם וכל, הרכבה שסמכים מלאה הי' מון רוב.

בין המשתתפים בעצרת הענקית היו אדמו"רים, ראשי ישיבות, רבנים, תל' מירי הישיבות, לומדי הכוללים, חברי אגודת ישראל וצעירי אגודת ישראל נאישים מכל החגים והשכבות העצרת אורגנה על ידי אגודת הר'

לא נותקה השלשלת - יש המשך לחסידות גור התגלית המפתיעה, כי „גור” נקראה ע”י הגויים „ירושלים חדשה”

אצלם : „גורא קאלואריא”...

„הם” — הכמרים עם הצלמים, עם הכנסיות וצלצולי הפעמונים המאיימים שלהם. עם „הפרוצציות” (התלוכות) שלהם בחוצות, שהזרו ונשנו אצלנו בגור כמה פעמים בשנה, בימים קודרים שכאלה אסרו לנו, חילדים, לצאת מן הבית, ונסגרנו בפנים ההדרים, וכל מה שלחשו השפתיים : „שקץ תשקצנו”...

אבל פעם אחת אמר לנו המלמד ב„חדר” שאין כלל לפחד ולהתיירא מכל הכנסיות הנמצאות בגור, משום שאצלנו פה בגור, ביקר עוד לפי רבות בשנים הבעש”ט הקדוש, ופה בחוצות העיירה ניהל ויכוח מר עם הכמרים הצורחים, כדי להציל נשמה יהודית תועה, שנלכדה ברשת השטן, והנה הבעש”ט הקדוש ניצח אז במלחמה זו והציל את הנשמה היהודית, אשר הוחזרה בתשובה...

ואז נתעורר אצלי הרעיון שיש איזה קשר והגיון בדבר. אמנם הסבא, אביו של החידושי הרי”ם, מוה”ר ר’ ישראל זצ”ל, ישב פעם על כס הרבנות בגור, כרם לאחר פטירתו, קבע בו בעל החידושי הרי”ם, מקום מגוריו בוורשה והבירה ושנים רבות התגורר שם.

לאחר הסתלקות השרף מקוצק פנו הרבה עיירות והתחננו שהחידושי הרי”ם יעבור אליהם.

ואז החילותי להבין, כי לא היה בזה אף שמץ של מקריות. החידושי הרי”ם הלך והתיישב בגור, משום שהוא היה הלוחם הנעזר בכל החזיתות למען תורה ויהדות (אידישקייט) ובהר עליכן מבצריעו, מצודתאש לאמונה טהורה ולהתקדשות עם ישראל דווקא במקום זה, בעיירה „גורא קאלואריא”.

והנה, זה לא מזמן מראה לי עמיתי וידידי הותיק ר’ משה פראגר, שמצא בארכיון בנייירוק חוברת שלימה שפורסמה ע”י הכנסיה הקתולית בפולין עוד מלפני 120 שנה, בשנת 1856, בשם המזר „גורא קאלואריא — המכונה „נובי יערוואלעס”, זאת אומרת „ירושלים החדשה”.

ואני — נדהמתי כולי, הלא הקבלה זו, ההמשכיות הזאת למן „גור ועד ירושלים” משלנו היא! זוהי בעצם אחת מנקודות ההנחמה בכל הזוויות הנוראות של דורנו, כי חסידות גור, אשר ייסודה במקורות הקדושה העילאית, ניצלה בחסדי השם יתברך ושתלה מחדש את אילן החסידות באדמת ירושלים עיר הקודש, והנטיעה הצליחה למעלה מכל משוער, ועלתה לעינינו כמורחת בירושלים, עיר אלקים.

ואיך באו „הם” והעיוו עוד מלפני הרבה הרבה שנים להדביק את השם „ירושלים החדשה” לאותן מקומות הטומאה שלהם! וזה היטב חרה לי, ופגע בצפור הנפש.

אבל לאחר מכן נזכרתי דווקא באימרותיו הקדושות של הסבא בעל „שפת אמת”, אשר החסידים הישישים הגו בהם תמיד, חזרתי ונזכרתי ברעיונות הנשגבים, החודרים לכל הדורי בטן, והכל הובהר ונתהוור בדיוק נמרץ. הכל מרומז בתורה, וכל המעיין בספר „שפת אמת” יבין הכל על פוריו.

נולדתי בגור, מאז ימי ילדותי, לאן שזכרונני מגיע קשור ודבוק אצלי „גור” במושג של התרוממות וקדושה. בית אבא ואמא ממש צמוד היה לחצרו ולבית-מדרשו של הסבא, בעל „שפת אמת” זכר צדיק לברכה ואני, הרי זכיתי לחיות בזיו פני קודשו בזמן עיני, בהיותי עוד תינוק, והצריך לאמו.

נשתמר עמוק-עמוק בגנאי הנפש הילדותית, כשהוליכו אותי לראשונה אל „החדר”.

מעוטף בטלית אני כולי, ואני מורי מלא שמחה, ואמי מורתי מרעיפה עלי כל מיני ממתקים, וסבא הצדיק שכולם חרדו ממבטו בחדר-קודש ממש, מחייך אלי ומעניק לראשי עטרת ברכות, ומלמנ דרדקי ר’ שמאילי מקבל את כל החבורה שלנו על פתח ביתו בסבר פנים יפות — ואני בתוך, כבר אני בתוך ה„חדר” ויודע כבר מה „קמץ אלף” — — —

ומשגדלתי קצת והכרתי אט-אט את החסידים הישישים, החסידים החריפים ה„קוצקאים”, שהיו אורחים קבועים אצלנו בבית אבא, קלטו אזני ונבלעו בעמקי דמיוני אי-אלי „זכרונות מבית סבו של סבא”, בעל „חידושי הרי”ם”.

אותו חסיד קשיש, אשר היה כולו רוחניות ותמיד נשאר בזיונותו ובמלוא חיוניותו כמו שצריך להיות „קוצקאי אמיתי”, שמו נחרט בלב כולם ר’ בן-ציון אוסטרובר, היה בן-בית אצלנו. אבי מורי ערך לכבודו סעודות-מרעים בראשי-חודש ובכל הזדמנות טובה, והוא היה מספר על חוויות נעוריו, כאשר „נתנס לחסידות” עלידי בעל החידושי הרי”ם, עוד בשנות מגוריו בעיר וורשה, וכשהוא היה מוכיר את הזמנים ההם היה מדגיש בחיך עדין :

„אבי, שהיה דיין ומו”ץ בוורשה, מתנגד חריף היה, וכאשר לקח אותי החידושי הרי”ם בפעם הראשונה לקוצק ישב עלי „שבעה”... אבל אני הרחתי את רוח הקדושה ונסתפתי עם נחשולי ההתלהבות, כי זאת לדעת, כי הרי”ם נחשב היה עלידי כולם כאדמו”ר בלתי מוכתר עוד בחייו של הרבי מקוצק, במשך שלושים שנה ומעלה היה מנהיגם הרוחני בפועל ממש של קהל החסידים בוורשה, ורק בשנות חייו האחרונות לאחר ההסתלקות של השרף הקוצקאי נפרד מוורשה וקבע את מקום מושבו בגור”.

בענין זה של קביעת מטרפולין החסידות בעיירה גור — הרהרתי לא פעם. גור היתה למקור של קדושה אצל יהדות פולין, בגור הרגיש כל אחד את עצמו כאילן „טובל” הוא במעניות של התעלות והתקדשות. ראשי-השנה בגור „יוסי-המפורים” בחצר גור, שבועות זמן מתן תורתנו בגור, פורים בגור, ימי חנוכה הג האורות בגור, ובנוסף לכך „התחנות” והשמחות המשפחתיות בחצר גור — אילו היה ביכולתי להתאר על אחת מאלף מן החוויות והזכרונות האלה, המרטיטים עד היום כל מיתר גנוז בנפש בנימח.

גור — המעין הטהור של קדושה והתקדשות, תורה וחסידות, אך בלבן הילדותי חשתי צביטה מכאיבה כשנוכחתי שאף „הם” מן הסיטרא אחרא, נאחזו בגור, ו„הם” שנתנו לה אפילו את השם הזה המקודש

בפרשת „תולדות”, בענין של „ויתרוצצו הבנים בקרבה”, שזו היתה בעצם ראשית המלחמה בין יעקב ועשו הרשע נאמר בתורה : „ויאמר ה’ לה, שני גויים בבטן ושני לאומים ממעיך יפרצו ולאום מלאום יאמץ” — ועל זאת מדגיש ואומר בעל „שפת אמת” בלשון זו (משנת תרל”ד) :

„פירוש, שהיזק כל אום מכוח אום השני, כי וודאי מה שיש כוח לעשו — הוא רק מה שגונב מבני ישראל” — — —

וזה בדיוק דווקא בראותי מקום הקרוי „גור” — גורא קאלואריא התנהלה המערכה הרוחנית, וכי אף השם „ירושלים החדשה” הם גנבו מאת בני ישראל...

וענין מוזר ומופלא זה, כי „גור” נקראה פעם בשם „ירושלים החדשה”, נתעורר בחריפות רבה דווקא בשעה כשהתהלכנו אחרי ארוננו של כ”ק מרן זצ”ל מגור בחוצות ירושלים עיר-הקודש.

מגור ועד ירושלים — נס התהלה הכביר והעצום הזה אשר מן הדין לעמוד עליו דווקא כעת ביתר כובד-ראש — ההשוואה הזאת קיבלה בעינינו משמעות עוד בהרבה יותר מעמיקה.

יום זה של ר”ח ניסן שנת ת”ש, ביום שנמלט בחסדי השם כ”ק מרן הזקן זצ”ל מגור מוורשה הנצורה — יום זה ירשם בקורות עם ישראל באותיות זהב כי ביום זה ניצלה רציפותה והמשכיותה של יהדות התורה על אף מבול הדמים הנורא מכל נורא.

כעת רואים כבר בעליל, שהודות לנס זה הובטה המשך רוחני למורשת יהדות פולין המעטירה.

אילן החסידות המפואר, אשר השטן המשתית זמם לעקור אותו כליל מן השורש, ניצל מן התבערה האיומה, ואם זה נכון שהלהבות אחזו בענפי האילן ושרפו הרבה ענפים יקרים על מלוא פריחתם — הרי הגזע העתיק הוצא ברחמי השי”ת מתוך אש התופת ומשהושל מחדש באדמה הקדושה של ירושלים — עינינו והרואות עד היכן פרת האילן, והניב פרי לתפארה! — — —

„פנים חדשות” — אלה הם דברים נפלאים, אשר כ”ק מרן זצ”ל רשם אותם בתיקון לצוואתו לאחר שנמלט מעמק הבכא וקבע את מושבו בירושלים עיר הקודש.

„פנים חדשות” — דברים מעודדים אלה שימשו נחמה פורתא ועידוד נפשי לכולנו, אשר ראינו עצמנו כשארית הפליטה, שארית זעומה של יהדות פולין המעטירה.

„פנים חדשות” — דברים אלה הציתו תקוה גדולה בלבבות, כי נשאר שם ושארית לעם התורה, ועתידיים עוד לראות בזמן עינינו דור שיאזור עוז ויקום על מנת להקים את הריסות השואה.

מגור ועד ירושלים — זה מחסדיו הגדולים של השם יתברך, אשר תוך זמן קצר צמח ועלה דור של בני תורה (וכן של בנות נאמנות לתורה), אשר עיצב אכן, „פנים חדשות” וכן „מציאות חדשה” בארץ הקודש.

פרסום נוצרי-קאתולי בשפה הפולנית מלפני 120 שנה על אודות העיירה גורא קאלוואריא

כזו היתה העיירה החסידית

התעשיה בגור-זה בית חרושת

לטליתות

כך התלוננו הפולנים

האנטישמיים

„כל התעשיה בעיירה — היה זה בית-חרושת לטליתות“. תושבים נוצרים היו — 589, ואילו יהודים היו במספר כפול כמעט — 1161 נפש. לעומת זאת, היו שם 4 כנסיות נוצריות ומנזר אחד, עם 6 כמרים.

הפרסום המודיע, כי העיירה גורא קאלוואריא נקראת גם בשם „ירושלים החדשה“ נכתב במגמה אנטישמית מובהקת, ומלא עקיצות ארסיות על חשבון היהודים.

תעודה זו יכולה לשמש על-כן הוכחה גוספת, למה משטר המרצחים הנאצי תכנן להקים את מחנות ההשמדה ליהודים על אדמת פולין — היות שידע שהפולנים נגועים במידה ניכרת בשנאת ישראל ארסית — — —

GÓRA KALWARYA CZYLI NOWY JERUZALEM,

POŁOŻONA DZIŚ W GUBERNII WARSZAWSKIEJ,
OBWODZIE WARSZAWSKIM, POWIĘCIE CZERSKIM.

OPIS
HISTORYCZNO-STATYSTYCZNY.

GÓRA KALWARYA

Miasto, podług teraźniejszego politycznego podziału kraju, położone w gubernii i powiecie Warszawskim, okręgu Czerskim, na lewym brzegu Wisły, i należy do piętego rzędu miast w Królestwie. Leży przy byłym trakcie Warszawsko-Koziennickim o wiorst 35 od Warszawy, o 30 wiorst od Grójca, gdzie sąd powiatowy, o 16½ wiorst od Piasczna, o 10½ wiorst od Moiszewa. Rozległość miasta w gruntach i ogrodach zajmuje około 14 włók chełmińskich; Góra graniczy od wschodu z wsią Ostrówkiem i korytem rzeki Wisły, od południa z miastem Czerskiem, od zachodu z kolonią Kały, a od północy z wsiami Moczydłowem i Łubkowem. Podług urzędowego wykazu statystycznego za rok 1852, Góra ma obecnie domów murowanych 26, drewnianych 63. Ludność chrześcijańska wynosi dusz 589, starożytnych 1,161, ubezpieczenie wszelkich budowlu wynosi r. 80,730. Według etatu na lata 1853 zatwierdzonego, kassa miejska ma rocznie dochodu 1,575 r. 83 kop.

Jarmarków ma Góra Kalwaryja cztery i te odbywają się: 1-szy we środę po trzech Królach; 2-gi po Wielkiej Nocy; 3-ci po Zielonych Świątkach; a 4 ty po Bożem Ciele.

Targi odbywają się dwa razy w tygodniu, to jest: we wtorek i piątek.

Mieszkańcy ze względu na swoje zatrudnienie, dzielą się następująco: Rolników w Górze jest 14, Rzemieślników 110, a mianowicie: bednarzy 2, czapników 4, farbierzy 1, formonów 3, gwoździarzy 1, garbarzy 1, introligator 1, kominarzy 1, kowali 4, krawców 15, kapeluszników 3, młynarzy 2, mularzy 6, muzykantów 2, piekarzy 10, puszkarzy 1, powroźników 1, rybaków 4, rzeźników 6, szklarzy 4, szewców 11, stelmachów 6, stolarzy 3, szwaczka 1, szlifiery 1, tokarzy 2, waciarzy 3, zdun 1. — Urzędników 7, oficyalistów i posługaczy 8, handlarzy 51, duchownych rzymsko-katolickich 6, rabin żydowski 1, a przy nim trzech pomocników do obrządków religijnych wyznania mojżeszowego.

Oprócz dwóch małych fabryk, t. j. octu i wyrobów bawełnianych, mianowicie tańsów żydowskich, Góra nie posiada żadnych innych znakomitszych fabryk.

Miasto Góra ma obecnie następujące instytucje rządowe: Magistrat, stałą pocztową, magazyn solny, szkołę elementarną; nadto: obszerny zakład dobroczynny dla starców i kalek, koszarzy wojskowe zostające pod zarządkiem Inżynierii i przez nią w czasie konsystencji wojska zajmowane.

Góra posiada obecnie: kościół parafialny, kościół i klasztor księży Bernardynów, kościół księży Maryanów, kościółek czyli kaplicę św. Antoniego.

Przystępując do opisu szczegółowego ważniejszych dziełniejszych zakładów Góry, wymieniamy przedewszystkiem najobszerniejszą instytucję t. j.

GÓRA KALWARYA CZYLI NOWY JERUZALEM,

POŁOŻONA DZIŚ
W GUBERNII WARSZAWSKIEJ, OBWODZIE WARSZAWSKIM,
POWIĘCIE CZERSKIM.

ל פ י ד א ש

האדמו"ר מגור וצוק"ל איש קדוש עם לבת אש קודש

קור ישראלי

ב"ה. ירושלים, ניסן תשל"ז

"רבי מה אתה רואה?
— גוילין נשרפים ואותיות פורח"

ותו'...
ואותיות פורחות אלה מה עמן?
— הן הן הכוכבים המאירים לעם ישראל בחשכת הגלות.
כך אמר פעם אחד הגדולים על הצדיקים שנשלתו לנו ככל הדור רות, אלה הצדיקים, אלה הם הכוכבים אשר לאורם עברנו ה' לילות החשכות בחשכת גלותנו. גוילין נשרפים, אותיות פורחות, כוכבים מאירים.

האדמו"ר וצ"ל מגור ה' הכו' כב, הוא ה' לפיד אש.
אש קודש, איש קדוש.

לפיד אש אשר הבזיק זיקוקין דגור.

אש קודש, איש קדוש, לפיד אש, כך ראינוהו בכל עת, בכל זמן, כאשר הופיע, ובכל מקום שהופיע היתה הופעתו תמיד כמו בסערה.

הוא הופיע, אבל יותר נכון הוא הבקיע והופיע והבזיק כמו בזיקוקין דגור.

כל עת שהבקיע והופיע חשו כי האש אשר אתה עומד לפניו קדוש הוא.

של נעליך מעל רגליך.
התכופה, הקומה התכופה מ' אליה, כי מי אני ומה אני, מה אני ומה אני בעומדי לפניו, וקשו ה' לעמוד בפניו בפני הבזקותיו הברקותיו, משפטיו הקצובים יור' קים עליך כאבזק זיקוקין. בעת שהבזיק לא היתה מסוגל לקלוט, אבל דבריו נקלטו חדרו נבלעו כמו ניצוצות אש, תדרים למקום ונשאים עמוק ורק אח"כ נדל' קים ונחשבים ללבת אש. כך ה' לכל מי שנכנס אל הקודש פני-

מה, ורק בצאתם התחילו לשח' זר ומרגע לרגע משעה לשעה מיום ליום וברבות הימים ראית את אשר הוא חזה והוא אמר בהברקתו כהבוקתו ברגע אחת ובמימרא אחת, לא רק לך אלא לכל אחד ואחד שעברו לפניו כמו בפרט נע.

רק בצאתם מהקדש פנימה התחילו ליישר את הנב הקומה נזקפה העינים החלו לראות מה שהי' לעיניהם בהיותם שם פני' מה. ונשמו לרווחה כי התשובה ברורה הדרך סלולה, וכל זה התחולל ברגע אחת כשבאו לפניו, אבל מי הרחיב להביט בפניו נכוחה, בדיוק כמו שנשאל מי מסוגל להביט נכוחה בלבת אש.

אש קודש תוקד עליו, לא תכבה. כך ה' בהופעותיו בכל מקום, רעד רטט עבר כאשר רק חשו הנה הנה הוא מגיע הוא מבקיע ומופיע.

כאשר ישב בשלחן גבוה בראש השלחן בהתייעצויות של מועצת גדולי התורה עם הופעתו עוד לפני שהתישב לפני שדיבר, עצם הופעתו השרתה אורה ואור, אחרי כאילו כבואו הודלק האור, והדיון התחיל. הוא ישב והקשיב, ואצלו אשר כל שעה כל רגע היתה ספורה ומנויה ישב והתאמץ לשבת הקשים בסבלנות גם כאשר זה לא ה' קל. ביקש לשמוע דעת המסובים, זרק משפט, זרק מלה, וכל משפט וכל מלה ה' למשקל. ובשחוא קבע כך זה נחתם ועל קביעתו וחתימתו לא ה' עוררין.

עד יבואו ויבואו מתבי דברי הימים וידפדפו ויעלעלו כל אותם האירועים אשר האדמו"ר מגור וצ"ל השתתף בהן ומכלן יל-

מדו מכל משפט ומכל הנחי' ילמדו על דרכו בקודש כי איש קדוש ה', חבק ורועות עולמות. איש קדוש אש קדוש, לפיד אש אשר הבזיק זיקוקין דגור. לבת אש קדוש זו חבקה לבי בות רכבות אלפי ישראל.

כשעמדתי ליד מטתי בשתים עשרה שעותיו האחרונות כאשר נאנח "הוי ווי די יסורים" ה'י לחדש" כי בתוככי גופו ונשמתו חבוים אנוחתיים של אותן רבי' בות אלפי ישראל אשר שפכו מרי' לבכם לפניו, הוא ספג עמוק עמוק בתוכו את יסורי רכבות אלפי ישראל והיסורים יסורי כל יחיד ויחיד ויסורי כלל ישראל ברסמו בו.

הוא ה' רבן של ישראל כי אחריות לכלל ישראל קובע וי' עומד בראש כל מערכותינו והיה רבן של כל אחד ואחד מישראל אשר פנה אליו.

לא נרע בדומה לו בדור זה אשר יקף, יחבק וירכו ויכוון ויקבע לכל כך הרבה יחידים בכל הבעיות שהכאיבו אותם, וכל אחד קיבל ממנו מענה כל אחד חש בו מרפא. נשא עמו יגונו ושי' שונו של כל אחד, ה' ביעות. כל אחד, קבע לכל אחד, הדרק כל אחד, גדולים וקטנים, ותמיד עי' ניו לדור ההמשך לקטנים, הוא האיש הגדול ורם כענקים האיש הקדוש לפיד האש חדר ללבבות צעירים ילדים וכך רכש לכבוד תיהם, במשפט אחד שאמר כאילו הדליק אור גדול לאורך כל הרי' רך, ולאורו הלכו אותם הקטנים שנחו לגדולים כל אחד חש שהוא לו רבן הוא לו אביו יותר מזה הרבה יותר מהנשאים המקובלים

והתפקידים המקובלים שאבא או מורה ממלא, הוא חדר לנשמת כ"א ואחד, רכש נשמתו רכש את כל ישותו, וכך הבזיק בזיקוקין דגור לכל נשמות אותם האלפים אותם הרכבות בני נוער בדורנו אשר הוא הצילם הוא הדריקם, לכאורה כל אחד ואחד מאותם האלפים הרכבות שחשו בו כאביהם כרבם כמה זמן הקדיש להם לא יותר מאשר רגעים ספורים אם יחברו כל הרגעים לא יגיעו לשעות רבות, אבל ברגעים ספורים אלה שהקדיש לכל אחד כאילו הצמיד נפשו רוחו נשמתו אל הוד קדו' שתו. וכך השתחרר הקשר אשר זכה לקשר רכבות רכבות אליו אל אורו הגדול.

זוהי תופעה נדירה, תופעה אשר היא במפלא מאתנו לדעת להבין איך כיצר התקשרה נשמתו הג' דולה רוחו הגדול עם רוחם של כל אותם הרכבות.

אין זה מפתיע כלל אם הם' תלקותו זעזעה וקרעה לבבות וי' השאירה תחושת יתמות כזאת שאין לה מרפא. כאן חשו המשי' מעות של "אבל יחיד עשי לך", לכך ראינו איך שאלפים אלפים רבים מאד מכני הנזק שקרעו בגדיהם שהלצו נעליהם שישבו על הארץ והתיפחו בכביה, וירב בבת יהודה תאניה ואניה.

וירב בבת יהודה תאני' ואני', תאניה זו אבילות, אני' זוהי אני' נות, בעצם הרי אנינות קודמת ל' אבילות, אולם כך זה בשריפת בית אלקינז, וכך זה בהלקח איש אלוי' קים מתוקנו, בתחילה מהוממים וי' רק מתאבלים, אולם רק בעבור זמן רואים גדול האסון, והאנינות באה אחרי זה.

אבל יחיד עשי לך.
כיצר אומרת הגמ' בסנהדרין: אבי אבי רבב ישראל ופרשיו הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצות, כיצר מפרש זאת רש"י, הרבה שאלות יש לי ואין למי לשאול.

כי הוא חבק ורועות עולם. די עולמו של כל יחיד ויחיד. הרבה שאלות יש לי ואין לי מי לשאול.

הגמרא בסוכה מפסרת לנו: אמרו עליו על רבן שמעון בן גמליאל שהי' נוטל שמנה אביר קות של אור וזורק אחת ונוטל אחת ואין נוגעות זו בזו.

וכי מתכוונת הגמרא לספר לנו שרבן גמליאל ה'י אמן שהי' מסוגל לקחת שמנה אבוקות של אור לזרוק אחת וליטול אחת ואין נוגעות זו בזו.

לא, הגמרא מתכוונת להדגים גדלותו של גדול הדור שמסוגל ליטול לידיו לעבור ולהעביר נוש' אים שונים מבלי שאחד יפגע בשני. נוטל שמנה אבוקות של אור וזורק אחת ונוטל אחת ואין נוגעות זו בזו.

זוהי גדלותו של גדול הדור לס' פוג נושאים ליטול נושאים לעבור עליהם להעבירם ואין נוגעות זו בזו.

זו היתה גדלות הוד רוממות קדושתו שהבק ורועות עולם כע' יות העולם ובעיות עולמו של כל אחד ואחד ואין נוגעות זו בזו, לכל נושא לכל בעי' הכרעון הכרעה חסונה ברורה ובהירה.

אבל יחיד עשי לך.

רכבות רכבות יחידים אבלים שבורים רצוצים. רבים מאד זה

המשך בעמוד הבא

רועה נאמן ב'שורון

"דגלנו"

ל פ י ד א ש

המשך מעמוד קודם

גור זצ"ל הוסרה העטרה כי נל-
קח נושא הנסתר.
בהסתלקותו נלקח נושא דגלה
של אגודת ישראל, עוד יותר מי-
זה נלקח הנושא את נושאי דגלה
של אגודת ישראל.
אזל גברא רבא דקמפספינא
מינה, אשר קבע ואשר הכריע.
כשהוא קבע וכשהוא הכריע

כרעו כלם.

ממנו יראו, יראו מאד, הוא כי-
מכמו, בעמקו הפיל פחדים.

יראו ממנו יראו ממנו.
ואתו אהבו.
יראה ואהבה כאחר באחר.

למרות היראה והפחד ממנו,
פחד כי ה' איש קדוש פחד מאש
קודש, פחד מלפיד האש שהבזיק
במראהו אולם בתוככי היראה
היתה חכמה אהבה, אהבה רוח-
נית עילאית, אהבה שאין לה
דוגמא במנוחים כמושגים הגש-
מיים, אהבה ויראה חצובים מי-
מושגים שמימיים עילאיים רוח
נשמה שהם נשמת רוח חיינו.

הרבי ר' אלימלך מליזנסק זצ"ל
ה' גותן מעם למשמעות באמירת
קריש: כי בהסתלקות יהודי נתמעט
קידוש שם שמים, ואשר על כן יש
להשלים את החסר. עם הסתלקותו
של האדמו"ר מגור זצ"ל שכל
חיוו ה' קידוש שם שמים מי ימלא
את החסר. על כולנו למלא את
החסר לקבל עלינו לקדש שם שמים
כרבים. נקיים זאת, ונאמר:

— יתגדל ויתקדש שמוה רבא...

פגע בכריאותם באין להם מנוחה,
הוא הלך למנוחות ואותנו עזב
לאנחות, לכל אחד ואחד ה' אבא
ורבי, אבל גדולה שכעתיים הא-
בדה ליהדות התורה אגודת ישר-
אל. כי נלקח ממנה נורה ותפ-
ארתה לשד קיומה מנהיגה ומי-
גינה.

האדמו"ר מגור זצ"ל ירש מי-
אביו הגדול זיע"א את מורשת
הנהגת אגודת ישראל ובכל ישר-
תו והנהגתו התגלמה המטרה הג-
דולה של אגודת ישראל אשר
מתבטאת לגשר ולקשר בין כל
חלקי עם ישראל, וייעשו כלם אי-
גודה אחת לעשות רצונך כלכם
שלם, והגשר והקשר הזה בין
כל חלקי עם ישראל זו היתה מי-
שימת חיוו של האדמו"ר מגור
זצ"ל. לא הסתגר בחצרו. נתן
עידוד לחצרות בית ה' של כל ירי-
א ה'. לזה ניתן ביטוי ע"י יומ-
תיו בעידודו להמשיך הישרשרת
של מורשת חצרו אדמו"רים ע"י
אלה שימשיכו, לזה ניתן ביטוי
בהתקדו לכל החוגים ושילוב בני
נעורים מכל הסוגים. הוא הבקע
שערי חצרו שנהפכו לתל תל-
פיות שהכל פונים אליה.

מיווג כל חלקי ישראל כל ש-
לומי אמוני ישראל שווה המטרה
הבסיסית של אגודת ישראל כמו-
הותה ללמד כל יראי ה' להסיר
המחיצות למנוג כל האמנים לדי-
בר ה' זהו זה אשר התגלמה
באישיותו.

בהסתלקותו של האדמו"ר מי-

שמעתי שכ"ק האדמו"ר זצוק"ל
יתן המלצות ויפנה בבקשה לצי-
בור הרחב שיעורו לקיים ולפתוח
את ישיבות גור, על אף שאני יודע
כי לא מעט נתן המלצות עבור
מוסדות שלא שייכים לחסידי גור.
זה מוכיח שכ"ק האדמו"ר מגור
לא ראה את עצמו שייך לחוג מי-
סויים. הוא ראה את עצמו שייך
לכלל ישראל, וכך הוא נהג כשי-
נגש לענין ציבורי, לא עמד בי-
פניו ציבור אנ"ש גרידא, אלא
התרומם והתייחס לגופו של הענין.
כ"ק האדמו"ר זצוק"ל היה מאוד
רזי, על אף שהיה מקבל פעמיים
ביום אנשים שהיו באים לבקש
ברכתו ועצתו. לפעמים עשרות ול-
פעמים גם מאות ביום אחד, כל זה
לקח אצלו רגעים ספורים בגדר
של תפילת משה רבינו עבור מרים
אחותו — "אל נא רפא נא לה"
— ארבע מלים ונענה.

רבנו האדמו"ר מגור זצוק"ל
כשקיבל את שרביט השלטון היה
העולם שומם, תיכף אחרי השואה.
חסידי גור היו ציבור קטן, והנה
כשעזבם השאיר אחרינו ציבור גדול
כי בעל כמות ובעיקר בעל איכות.
הכמות לא בא ע"ח האיכות אלא
להיפך. עם גידול הכמות גדלה האי-
כות. עוד יותר קדרים של אבר-
כים יראים, ושלמים שעוסקים בי-
לימוד התורה מקדישים כל זמנם
ללימוד התורה, ואפשר לאמור על
חסידי גור אשרי ילדותנו שלא
בישה את זקנתנו. וזה הכל הודות
לאדמו"ר זצוק"ל הקברניט שניווט
את הספינה במים זועפים ורודנים.

אין לומר לזכרו מלים שגרתיות.
כי הוא זצוק"ל לא היה אישיות
שגרתית, וע"כ נסיים במה שכ-
הוב על אהרון אחרי שריפת בניו
י"דום אהרון, רק שתיקה אילמת
יכולה אולי לבטא את האבדה
ואת הכאב בהסתלקותו של כ"ק
האדמו"ר מגור זצוק"ל.

נפשו עבור העם.

בדוד מלך ישראל מצינו: "ויאמר
דוד אל ד' בראותו את המלאך המכה
בעם ויאמר הנה אנכי חטאתי וא-
נוכי העויתי ואלה הצאן מה עשו ו
זהי נא ירך בי ובבית אבי". וזהי
תוכניתו של מנהיג, לא לחנם נש-
אר דוד המלך חי וקיים. המנהיג
מוכן למסור את נפשו למען העם.
אלו הן תכונות שמנהיג צריך לה-
יות מבורך בהם, והוא אינו במדד
אך ורק בגדולתו בתורה ובצדקתו.
אלא בכך שמתרומם ויכול להש-
תחרר מגגיותו האישיות ותמיד
רק דאגת העם לעיניו.

בכבוד קדושת האדמו"ר מגור
זצוק"ל אפשר היה לראות ולהר-
גיש תכונות אלו. כנראה ירש אי-
תן תכונות מכ"ק אדמו"ר אביו
זצוק"ל. משה רבינו, אומרים חז"ל,
רצה שבניו יהיו ממשיכי, אולם
הקב"ה ראה ביהושע את הממשיך.
טבעי מאוד הוא שכל אב רוצה
שהבן שלו יהיה יורשו וממשיך
דרכו. והנה בעינינו ראינו פלא:
אדם שרוצה למסור את שבת מל-
כותו לאחיו הק' רבי משה בצלאל
ה"ד ורק מן השמים לא אסתייעא
מילתא. אצלנו רגילים לעבור על
סדר היום בדברים כגון אלו. כשי-
קראתי את צוואתו של האדמו"ר
רא"מ מגור זצ"ל פשוט השתוממתי.
דבר כזה, להתרומם עד כדי כך,
לא לשאוף שהמשך השלשלת יהיה
מבניו רק באחיו, וזהי גדלות ש-
כמעט אי אפשר לפגוש. וזהי הת-
רוממות אל גבהי מרומים. מעטים
בדורות הגיעו לגובה כזה.

כ"ק האדמו"ר מגור זצ"ל שאנו
מתאבלים אחרינו כעת היה ברא
כרעא דאבות. גם הוא לא חיפש
לעצמו ולנפשו כלום. הנה חסידי
גור הקימו רשת חדרים וישיבות
קטנות וגדולות וכוללים, וכמובן
שהם זקוקים לתקציבים אסטרונומי-
מיים. אולם עדיין לא נפגשתי ולא

במה מזהים אדם גדול? יש ש-
רוצים לראות באדם גדול גאון
אדיר יוצא מהכלל, יש שרואים
בגדול את צדקתו, את מידותיו
התרומיות, את קדושת התנהגותו
היוצאת מן הכלל. כל אלה הם
מעלות, סגולות, אבל מיהו ה"מבין"
שמסוגל להעריך כראוי גדלות ב-
וורה בצדקות בקדושה ובמידות?
איך אמר רבינו הקדוש מ"ר אל-
חנן וסרמן ה"ד: "בכדי להעריך
נכונה את החפץ חיים זצוק"ל צריך
אדם להיות בעצמו חפץ חיים". ו-
א"כ מה בכך? ניתן לאנשים קטני-
ערך כמונו, אם ברצוננו לתאר את
היקף האבדה של אדם גדול ש-
נסתלק מאתנו? מה מאפיין את
הגדול אשר גם אנשים כמונו יכיר
ליס לעמוד על ערכו? איך אמר ה'
גאון ר' משה חבורני זצוק"ל בהס-
פידו את ר' יחזקאל סרנא זצוק"ל:
"גאונים היו, ישנם ויהיו, צדיקים
היו, ישנם ויהיו, אבל טונהגים —
וזהי תכונה מיוחדת, נשמה מיר-
חדת, שהקב"ה בוחר לו בכל דור
ושולח לדור שינהיג אותו, ולא
כל דור זוכה שיהיה לו מנהיג.

עלינו, איפוא, לברר קודם מה
הן התכונות והמעלות הנחוצות בי-
כדי שאדם גדול יהיה גם מנהיג
הדור. מנהיג הדור נשמתו חצובה
מחומר מיוחד. על מנהיג ישראל
הראשון, משה רבנו ע"ה, מספרת
לנו התורה: "כשעשו את העגל,
אמר הקב"ה למשה "הרף ממני
ואכלה אותם כרגע, ואעשה אותך
לגוי גדול", משרע"ה ניצב בפני
נגיעה אישית כה גדולה, שהעם
סגולה ממלכת כהנים וגוי קדוש
יהיה מזרעו, אך משה רבינו דחה
בשתי ידיים את ההצעה הקוסמת,
וטיעון להיפך: "אם תשא חטאתם
ואם אין מחני נא מספרך אשר
כתבת", פירוש הדבר, שמנהיג צריך
להתרומם מעל הנגיעות שלו ו-
להיות מוכן בכל רגע למסור את

דברי כ"ק האדמו"ר מקלויזנבורג שליט"א ביום הסתלקותו של האדמו"ר מגור זצוק"ל

מסיבת סיום הש"ס החדשי שנלמד בקרית צא"נ ובבית המדרש שבט"ה התקיימה ברוב עם כ"ה היכל המתיבתא ביום ב' באדר. דברים לגמרה של תורה בענין אי מצוות בטלות לעתיד לבוא, נשא הרב נפתלי חיים אדלר שליט"א. רבם של חסידיו ויוזנין בנתינתו, שנכתב לסיים את הש"ס.

הס הושלך באולם כשהחלו להישמע בשידור ישיר דבריו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, בהם עמד על גודל האסון המר לכלל ישראל בהסתלקותו של הגה"ק האדמו"ר מגור זצוק"ל באותו יום. לשמע הדברים עבר ועזע בקהל המאזינים שרבים מהם שבו שעה קצרה לפני כן ממסע הה' ליהי' בירושלים, והתקשבה הפנים היתה דרוכה מתמיד. וכה אמר רבנו שליט"א בתוך דבריו:

האמת ניתנת להיאמר שיום זה היה לי יום ק' שה מאד, בהגיע השמיעה הלא טובה על האסון המר שקרה עם הסתלקותו הפתאומית של הגה"ק האדמו"ר מגור זכתי יגן עלינו, והנה התחם סופר אמר בהספדו ברבים על רבו הגדול הגה"ק מוה"ק נתן אדלר זי"ע וזלה"ק, ואני בתלומי ראיתי מתומשת ספרים מלובשת שחורים, ושאלתי מדוע שחורים לבושים, והשיבוני הלא ידעת מנהג עיר מולדתך פרנקפורט ביום תענית ציבור מלבשים ס"ת שחורים, ואיך חנה חלום, והנה האמת כן מנהג ק"פ פ"פ, אבל פתרון נודע לנו עתה, כי התורה היא מתאבלת על מות הצדיק מר"ר נתן אדלר זצ"ל.

אע"פ שבנדאי התח"ס זי"ע לא רצה לספר בר' בים גדול מעלתו, אלא שהתכוון לגלות את חשיבות רבו הקדוש בשמי מרומים, ולזה גילה את זה חזיון בהספדו ברבים.

מרגיש אני מחובתי לומר, כי אתמול בבוקר בשב"ק שקלים השכמתי נרדע ונרעש מאד, וכפי שהכירו זאת עלי אב"ש. אין באפשרותי לומר הכל, אבל זאת אספר שראיתי בחזון הלילה, כי

הייתי בעיה"ק ירושלים בשבת שקלים ר"ה אדר, והמוני המונים בעיר ישבו לארץ ובכו וצעקו ביללות עצומות עד אין שיעור, וגם אני יושבתי בבכי מר ונהי בין הבוכים שצעקתם עלתה הש' מימה ברעש גדול, ומתוך כך התעוררתי, ודאי שלא ידעתי על מה הורה דבר זה, אבל היה ברור לי שאסון כבד קורה שם בעיקר"ת, ואמנם את"כ במצב"ק בהגיע הידיעה על מתלתו של האדמו"ר מגור, הרבו כאן מאד בשיבתנו כל הלילה בתפ"ר לה ובקשת רחמים לרפואתו השלימה, אבל בעה"ר כבר נחתמה הגזירה ונשבה ארון הקודש, וכאשר נודע דבר הסתלקותו, כבר הבנתי שפרן של אותן היללות הנוראות, ומה נוכל לראות יותר מכל את גדולתו וחשיבותו בשמים של כ"ק האדמו"ר מגור זצ"ל, יותר ממה שחשבו ושהחשיבוהו את ריב"ם, ועכ"ז עדיין אין ביכולתי לומר כל מה שצורך בלבי.

האדמו"ר מגור זצוק"ל היה מנהיג ישראל, ר' הדר"ק אלפים רבים מישראל בדרך התורה והח' סידות. ידוע כי פעם בעידן רצוא דרעין כשכבה הנר על שולחנו הטהור, אמר רבנו אור ישראל ה' בעש"ט הקדוש בלשון קדש, "כבה הנר המערבי", ושוב נודע שבאותה עת נסתלק בארה"ק תרה"ק מה"ר ח' עטר בעל אוה"ח זי"ע, ובדורנו זה נוכל לומר על הסתלקות האדמו"ר מגור ג"כ כבה הנר המערבי, הוא היה האור הגדול שהאיר והנחית אלפים אלפים יהודים הולכים בדרכי ה' שית בארה"ק ובגולה לתורה ויראת שמים.

ואפשר להמליץ עליו מאמר המשנה בריש ה' ש"ס, מאימתי קורין את שמע בערבין משעה ש' הכהנים נכנסין לאכול בתרומתן, ולכאורה כהנים עצמם מתי קראו ק"ש, ועיין במהרש"א ברכות ב' ע"ב, על התוס' בד"ה משעה יבצלה"ה שם, ר' לדברינו י"ל שהמשנה מרמזת לנו קדושת הכהנים, שאע"פ שלכאורה אין הואים את הכהן לקרות ק"ש ורק נכנס לאכול בתרומתו, אולם בכך ק'

דושתו באכילת התרומה מאיר את העולם, ובקדו"ש ש' זו פועל אצל כל בני" שיוכלו לקרות ק"ש ולקבל עליהם עול מלכות שמים שלימה. כך זכ"ר נו בדרות הקודמים ליהודי סגולה רופאי הנפשות בקדושה ובטהרה, ובעה"ר האמת היא שבימינו אין אתנו יודע עד מה, ואין לנו אפילו אישים כי אלה שידעו להעריך כראוי את מתותם של צדיקי אמת, כותם הגדול ועוצם קדושתם, וכדירנא ב' ילדותי כשבקרתי אצל דודתי הרבנית הצדקת, אלמנת הגה"ק בעל "שפת אמת", ואצל בנו ה' גה"ק האדמו"ר הזקן מגור זי"ע, התבוננתי שבעת עריכת השולחן הטהור, בליל ש"ק היתה לפניו גמרא, ועסק בתורה ללא הרף, ופעם אחת הייתי בקרעניץ אצל האדמו"ר הזקן מגור, כשהיה מסי' י"ב שם ביער לשם מנוחה, והיו שם מאות חסידים ללוחות, והוא טייל לו כשכירו גמרא פתוחה ל' פניו, והנה בתוך"ק בשקידה עצומה ללא כל ת' שומת לב למלווי הרבים, ובעה"ר היום אין לנו אף מושג מהתמדה כזו ללא שום הפסקה. למן הגה"ק החידושי הרי"ם היתה חסידות זו מושתתת על תורה, ובניה לומדים מופלגים חסידים ת"ח גדולי ישראל בפולין המפוארת שלפני החורבן. כעת בעה"ר נגרע האילן רב הפירות, ובכאבי הרב אין ביכולתי להאריך, באשר זכרנו ימים מקדם בורשא בימי גדלותה ותפארתה, לעומת המצב הרוחני הירוד כיום, כאשר בעה"ר גם פרחי החסידים אינם יודעים להעריך את גדול האבדה לכלל ישראל.

עם זאת עלינו לנהוג כנהוג בסיום מסכת או בסיום תש"ס, אשר מיד עם הסיום באמירת ההד' רן. מתחילין תיכף במסכת חדשה, ועובדא ידענא מה שהיה אצל רבנו הקדוש מראפשי"ן זי"ע, ש' פעם ביו"ט שני דר"ה כשהחסידים ואנשי מעשה חזרו מאמירת תשל"י, והיו הולכים בשירה ובוז מרה ובריקודי, ותר"ה"ק מראפשי"ן עמד אצל ה' חלון והביט בהם, ולפתע החוויר, וצויה לתדה'

מתם של החסידים, להפסיק את השמחה. לאחר שהייה קלה קם וקרא: אע"פ שהגדול נפל — המלחמה חייבת להמשך, ומיד הורה להמשיך ב' ריקודי המצות, אח"כ נתודע כי באותה שעה נס' חלק לבית עולמו וקה"ק בעל תולדות אברהם מאוליינוב זי"ע.

עצם סיום הש"ס והתחלתו מחדש מלמדנו ש' עלינו להמשיך בעסק התורה והמצוות ביתר ש' את. אמנם כשהאדמו"ר מגור היה עמנו, היתה אפשרות בזכותו ובזכות תפילותיו הונות בעתם ובזמנם להתעלות בקדושה בפחות עמל, אבל כי עה עלינו להרבות פעלים להגדיל תורה ולהא' דירה, כי התורה קיימת לעולם ועד, ולי"פ מאמר הכתוב תורה צוה לנו משה, אבל גם אחרי מור' שה קהלת יעקב, גם כשנותר עם ישראל בכרגה יעקב, כי קטן יעקב דל, יוכל במצב של קהלת יעקב לעסוק במורשת התורה.

ומזה החי יתן אל לבו להרבות יותר ויותר ב' לימוד התורה ובהפצת לימוד הש"ס, ומצינו ב' ספה"ק לשון הוזהב על מס' שבת דף פ"ה, וזל"ק נלאיתי לכתוב יותר וכו' ולא כתבתי אלא מעט לעת הפנוי, אמנם עתה בשנת תקר"ם תרחם ציון כאשר ניטלה חוד תפארת דתה"ק, וידידי אוה"ג צמיד לבי החסיד המנוח מוה"ר אלימלך וצלה"ה זי"ע ועכ"א בסתלק ועלה למרום, וארא כי הג' לות מתגברת עלינו, והתורה מתמעטת בכל יום יום בעה"ר, קבלתי עלי כל מה שיעלה על רעיוני הן בהקצ'ן, הן בשניה, אכתוב על הנגיד שהיה לזכרון לדורי דורות, ומזה עלינו ללמוד שבתקופה זאת לאחר הסתלקות צדיק זה, מחוב' הנו להתעצם ביותר בלימוד ובהרבת התורה, ר' בזכות זה אולי יהיו הקב"ה על עם עני ואביון, באשר רק לה' עינינו, ואין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, יתן השי"ת שנוכה בחודש אדר זה לשמחת עולם, ואור צדיקים ישמח בגאולתנו גאולת עולם בב"א.

צדק יק וקדוש

צדיק, צדיק הדור — מושג המעורר התפעלות, קליאה גדולה ורטט קדוש של יראת-הכבוד? מלה אחת המגלמת הגדרה מקיפה, מושג עמוק שקשה בי יותם להשיג.

צדיק, מי הוא הנוכח להתעטף בכר הר מאיר זה ועלידי איוה מעשים וזכה אדם להתעטף בגלימת-קדושה שבה נעלם הגוף ונותרת הנשמה כל בד? צדיק, מה משמעותו, מה מעמדו ואיזה אדם ראוי ע"י השגותיו הבלתי-תרגילות ומעשיו הבלתי-טבעיים לה התפעלות למדרגה של צדיק, שהקבלה פותח בעבורו את כל שערי השמים? ה"צדק" מציג אדם, ילוד-אשה, לגבוהים שפאלה, עד שהיא נעשה — כדברי רבי נחמן מברסלב — יוצא של הקב"ה ומגיש של ישראל (ר"י אה"י, ליקוטי עוצות)? איך יכול אדם, המושפע ע"י הטבע ברחמים שונים, להתעלות לשיא-השיאים, עד כדי כך, שלדברי המקובלים הוא נושא את ה"תגא דמלכותא", את כתר-המלכות, בלא שיוכנע ע"י חוקי-הטבע? איך זה מעשים צדיק אדם לעשות כדי לה זכות ולהשיג את אותו הכוח השמימי שיעשה אותו לממוצע, מתוך בין הר שית' ויהודים, ולהסיר את כל הקליפות והמחיצות המסתירות את הדרך והחסמות את ההפילות מלהגיע אל המקור?

פילוסופיית-היהדות העמידה את הר צדיק, לא רק במרכזה של היהדות, אלא של כל היקום, תורת הניגלה כמו "תורת הנוסתר מלמדת איתנו: הצדיק הוא העמוד שעליו נשען הר עולם, ר"א בן שמוע אומר: "עולם עומד על עמוד אחד וצדיק שמו ש" נאמר וצדיק יסוד עולם" (חגיגה, יב). כל קומו של העולם תלוי בהשפעת הצדיק, "עמוד אחד" מונע מלהחורר את העולם לתהוירובוה. הצדיק מגן על הדור (ראת סנהדרין, קט), מילי תא זוטרות? העולם כילו מתנועע:

הגור תלוי ומרחף באוויר; ערפילים שחורים כבר נראים כאיפה, הנה רואים אנו כבר כמעט בעיני כי "השמים יתרחקו"; הששן מקטרג, הר סג גובר ת"י, והנה, ביררגע מתרחש השינוי, הצדיק העטוף בטליתו עומד נרכן ושחית בתפלת-לחש, או שהוא מתפלל בקול רם, בועקה קירעת, ור מיד מתרחש שינוי-לטיבה. השמים מתבהרים וכאופק נראה השמש מודר רוחה זהו כוחו של צדיק.

הקב"ה גור מורה וצדיק מבטלה" (מ"ק, טו) — במלים אלה מתבטא כינוי נלשם מר של הצדיק, יש בו הר כחו וקבל את המורה הקדוה ביותר שבה נגורה כהקבלה. הוא צדיק שבו צדיק שבו מביא דין לבטא רחמים וגאון ולקטש הצדיק, הצדיק האמרי תן מאנין בניה בלחורניל יעלטיבעי שכל וחסידות, אילו לא היה קיים קח כוח בעיני ה"תנח"י אילו נשאר הצדק רגע אחד בלא שיהא ב"י איוה צדיק נוסתר במקום כלשהו, נוסתר מעינינו, כי או היה העולם נהפך לנהל, עפר ואפר היה נותר ממנו הר צדיק מתוך את הברית של הקב"ה, הוא נוסב לה כח תיוה וכל רגע של קיימה וכעס שאין העולם יכול להתקיים בלא כל הופניות המצפיות, עד לא כל הקיימה-טבע של, כך אין הר עולם יכול להתקיים, אם הצדיק אינו פורש את כספ-השם וזהו כדי להכניס את העולם כולו תחת חסותו.

הצדיק, הוא העמוד שעליו נשען הר עולם, ר"א בן שמוע אומר: "עולם עומד על עמוד אחד וצדיק שמו ש" נאמר וצדיק יסוד עולם" (חגיגה, יב). כל קומו של העולם תלוי בהשפעת הצדיק, "עמוד אחד" מונע מלהחורר את העולם לתהוירובוה. הצדיק מגן על הדור (ראת סנהדרין, קט), מילי תא זוטרות? העולם כילו מתנועע:

אין אדם נולד צדיק, צדקות אינה עיבורת בירושא מאבות לבנים, גם כי שמים אין קובעים אם יהא האדם צד דיק או רשע, "מלאך הממונה על הקידון לילח שמה, נוסטל טיפה ופר עבודה לפני הקב"ה ואומר לפני, טיפה זו טה תהא עליה, יאמר או חלש, חכם או טיפץ, עשיר או עני ואילו רשע או צדיק לא לאמרי" וכו' (נדה, טו). גבורה פיסיית, עושר, חכמה, — כל האלמנטים החשובים הללו המסייעים לעיצוב צדית האדם, כל אלה הם מתנת-אלוקים או עונשו. אך צדקות, קשורה לבחירת של האדם, ומשום שצדקות היא תוצאה של מעשיו האדם, היא מעילות להעפיל לספיר רות הגבוהות ביותר שהצדיק הוא יוצא ונכנס לשם ובעל דיעה בהן, קדושת יוס-טוב — כוח המהר"ל — היא לעתים גבוהה מקדושת שבת. כי את החג האדם לבדו מקדש, ור אילו שבת מקודשת משמים, "ויברך ה' את יום השביעי, קדושה שנוצרת מתחת יגיעת האדם ובאמצות, משת רשת באלם והוא אינו מרשה לחלל את הקדושה שיצר בעצמה. אילו לא הצריכה צדקות מידה כה רבה של יגיעה עצמית, עמדת ה', שבירת הר יצר, שבירת החומר, ביטול הרש עד למדרגה של עפר ואפר, כי או לא היה משגו הצדיק כוח על-טבעי ש" כוח להתחזק בידיו ממש את המפתח חית לפתיחת כל אצורות השמים, את מתחתית הפרנסה והרפואה.

לצדיק מוכרח האדם להיעשות לכה דין, ולצד, מהי הדרך המליכה לה צדקות, אלו מעשים מעשים אותו בכח. הצדיק, על-אדמות במלכות השמים, איזה כוח מכניס אותו לעור למתפארת, בתויתו כי חיינשטת, ב"לא דמהמונותא", כשהוא נושם רוחות של ג"עזרן "מכה קשה הדבר לשאת תמיד את ה"תגא דמלכותא" קל להיות עבר. קשה לאין-ערוך לה

היות תמיד מלך ולא להכתיים את בגדי-המלכות. ובמה מתבטאת מלי טות? — בנשיאת, "נור אלוהיו על ראשו", לא כתר של זהב או של כסף, אלא כתר אלוהי המעוטף בשכינה. גרגר אחד של אבק עלול להאפיל את הכתר, ואז נותר רק כתר בלא מלכות-ישמים.

ישנן דרכים מרובות בעבודת ה', המעלות את האדם למעלה הצדיק. אחד משיג את פיסגת-השיא בצדקות על-ידי תעניות וסגופים, השני ע"י תפלה-שבדקות, ע"י אהבת-ישראל ללא גבול, ע"י לימוד-תורה בעמל קיתה ורחבותה וע"י פרישות וקדושה. כל הדרכים הללו אינן קלות. החומר תובע את חלקו ואינו מרשה עינור יים. הנטיות האישיות מגרות, האינר טינסטים משתוללים, וכמה קשה הוא לאהוב כל אחד, "כמופי" וכיצד ניתן להגיע לשלימות תהויה, כאשר היא, "מאוקה מניינים", כיצד ניתן לה היעשות צדיק, שנשמתו צריכה לה יות טהורה כהוללת, בלא מלבושי חומר? הדרך הקשה והמסובכת ביר תר היא להיעשות צדיק בעזרת הקדושה.

כותבים המקובלים: צדיק גמור הוא רק מי שיש בו כוחותיו של יוסף הצדיק. הוא מתייצב בכל הכוח כדי לשבור את "הקיימות" את ברי תי" גוי (ראה נוסח, נח). אפשר לה היות אותם ישראל באופן האידיאלי ביותר; גאון ביהקף הכבוד, ביותר ולא להתחזק בכישורים הרוחניים הר הנצבים כדי להשיג את מעלה הקדושה. כי גאון ואוהב ישראל יכול להיעשות גם בלי-היכונים או בגיל המבוגר. אך היסוד לקדושה הכרח שיונת כי גיל הצעיר, יום אחד, לילה אחד לי לא קדושה, גורם פגם נצחי. טעא כלפי הקדושה סיגו בעצלה ביותר

במית. תשובה על טעא זה היא רק באמצעות התורה, שכן רק התורה מטהרת את המחשבה, היא החיפה, וגואלת את האדם מן החטא יהוה, אך צדיק גמור כבר אי-אפשר לומר עליו, (ראה חסד אברהם לאג לאו ו"אגלי טל", בהקדמה). קדוש מיה מל שעושה את היצר נכנע, חסר כוח, עד "גדמה להם כהר גביה" (סוכה נב). "צדיק יסוד עולם" — איזה הוא הצדיק שעליו העולם כולו נשחת? את בריית-קדוש קרוי יסוד, כפי ש נאמר בקבלה. ומק היא קליפת עמ לק? פגם בקדושת-הברית. הצדיק הקדוש סותר בקדושתו את העמלק יות האדם.

קיצע כמות הסיווחה על יסודות של קדושה קיצע היתה התגלמות הר קיישה. הוא סער כא"י נגד העולם המטומא ונאלץ מצטו בטחי רגליו, בתבדדו בתור נציל. הוא חש כי רוחות הטמאים המעצילים את העולם ירעה כמות הקדושה להכחיד את כור וית הרע הנוצרים מקליפה זו. קוצק הופכה את הגוף לנשמה ומראתה לי איו מדרגה עשירי האדם לגבי אם היא מנצח את עצמו ויודע איך לי המית את כל הנאות הארציות הר איונות. קוצק לימחה, תחילה עם עצמה, ולאחר-כך עם אחרים, כי בבחי-הקדושה מציג האדם, הקרניך מתומר, להגיע עד ממש לשיא-המדרגה, לעמוד ברעדה במחיצתו של הקב"ה.

האם מסוגל בשר-ורדם לטפס אל פיסגת-הסולם ולדור במהיצת-אש ע"י כוחו? והתהלהבתי כתובכם וחייתי לי כם לאלקים" (מקתה); "הצדיק עמ כם כנו עין פאה, מכם ולא תליו מודעונים מאני, יכול לא תיראו מי מני, תלך וחייתי לכם לאלקים" (ר ש"י). כביכול יטייל עמכם שם. מר המסך בעמוד הכא

צדיק וקדוש

המשך מעמוד קודם.

לחם וסרסא? טיול צענו, כביכול? ממש מבחיל עד היכן מסוגל האדם להגיע במדרגות, עד כדי לטייל עמו כביכול. ולא סתם טיול, אלא "כאהר מלך" ולא תהיו מודעונים! ועד כמה איומה ההוא-אמינא? יכול לא חיר ראו ממני. בעלי המוסר מתעמקים בדבריהם העמוקים הללו, המצביעים על "בבירור על כך, איזו בריה קרוי שם היא האדם ועד היכן צויה להגיע גדלות האדם."

עלידי קדושה במעלה העילאית, אשר להישות שותף שווה לטויל ולהימצא בין אלה של "ואשייל עמי קב", "קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם" (קדושים) "יכול כמנין, תל כי קדוש אני, קדושתו למעלה בדבריהם (ב"ר, ויקרא). קשה ל- חרגם וקשה לתבין את המלים הנשר גבות, "יכול כמנין" לרצות להשוות קדושתו של יהודי לאותה קדושה של שכל האנוש איננו מסוגל להשיגה, ונתון פסוק מיוחד שדיגיש: אין מ' קום להשוואה, כי קדושתו למעלה. אבל ה, יכול כמנין" מצביע על כך איזה כוח שמיימי טמון בכוח הקדו

שה. אין גבול לעלויות רוחניות, ובה מבידה שעול האדם להיעדר לת' הומות, בה במידה שריו עלול להי' עשות לגוש של חושך, כך גם אין שיעור למידת האור הרוחני שהוא מסוגל לפאר בו את כל הרקיעים. לא תמיד נערים לג דרכי הצדיק, חיי הצדיק עטופים בגלימה הסויה של ריון-ריון, לא תמיד אפשר ל' חזיר למחל-המחשבה שלו, שלא פ' עם היא מעוררת השתאות וכו' בזמן גם חוסר חבה, לכן מנסים כאלה או אחרים להציג שאלות, למה ומ' דוע, ולפעמים נשמעות אפילו מלים של ביקורת. ולמה? משום שאנו מו' ימים אותם עם השתנתו הנדל ועם האנשים הרגילים של דרך הטבע ור' בשד"רם. כל אי-ההכנות וכל מה שגורא כסתירה היה נעלם אילו היינו מספיק חזירי-חידה בכל, שהצדיק חי באטמוספירה אחרת. חיים אמנם עם הצדיק באותה עיר, או גם באותו

דושה? לכן מספיקה מלה אחת וי' תודה.

האדמו"ר מגור זצ"ל היה צדיק ו- קדוש, קדושי-עילין שעוד לפני ש- שים שנה, כאשר העולם היה עולם של קדושים, אמרו עליו: קדוש ואמר לו. הוא היה יורש ישיר של קוצק; הוא קיבל את כל קדושת קוצק, הוא דובר לא פעם בשפה הקצקאית, ה' דה כהניא, הוא השתמש בנוסח קר צק, קצרה, תמציתית, עמוק-כתוך עד למעלה מדרג-הטבע, והוא לא ה' תה רק במובן החיצוני, אלא נבעה מעומקה של קדושה שורשית. הוא עצמו בער כלפידאש וחבריו בערו, כי קדושה מפיקה מהחוב אש דת, וניצוץ אחד של אש מטביע רשם על כל תחנים, ורשעה הכירה, העיר של קדושים וטהורים, והציאה מסק' הלכה: רבי ישראל דעם רבינוס (כך היה כניא) הוא קדוש וטהור, חי חיי-קדושה, ולכן דיברה קוצק מתוך גרונה, דיבר בקצק בלשון קצרה, כי מלים פודדות ביטא הרעיון העמוק בעתה. במלים ספודות הגדיר את השלמות, בניגונים הקשים ביותר, ד' בירן — כקראש, בלא הרגשים, בלא ליטושים, אלא דיבורים הנאמר רים או כאשר רוח-ממרום מכתבה אותם וקל מלה היא כהר-קול משי' מים.

מה היה הרבי מגור זצ"ל? — אי-אפשר לגשת תגורה ברוחה לגבי עלי-טבעיות, אין מקום להשוואות אנ' לוגיות עם מה שהוא למעלה מדרך הטבע, ואי-אפשר בשום פנים להציץ בקדושה-הקדושים שלו. צדיק האדם ל' העית בעצמו כהן גדול כדי שיוכל למחות פעם בשנה ליכנס לתיכור, אך מה היתה מהותו הפנימית, זה ידוע עוד מן הומנים לפני שיתכנה כרבי, אחר הסתלקות אביו, מהותו קדושה. צדיקתו היתה פועל-יוצא של קדוש' חו העלילאית. הוא היה קדוש יהודי.

מה היה, בעצם, מהותו הרוחנית של רבי? מה הוא תפקידו? — "בשחלה ר' אליהו, נכנמו ארבעה זקנים לבקר וכו' נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר טוב אתה לישראל מאב ואב, שאב ואב בעולם הזה וי' רבי בעולם הזה ובעולם הבא" (סנה' דרין, קא). כשם שאב-אדם נתונים

לקצומה של הבריא, כך, במידה ג' דלה יותר, נחנך רבי ליהודים, טוב אתה מאב ואב, מודגש, לאחר, כי רבי הוא שווה לאב-אדם, הוא צריך למלא את שני התפקידים, אב ואב הם שני יגודים טבעיים, אב הוא גבורה ופחד; האם הריא מידה של רחמים וחסד — שני כוחות שונים במהותם. איך, איפוא, יכול הרבי להשפיע ולפעול בשני כוחות סותרים כאלה וליצור מהם הרמוניה אחת? ביהדות תופעה כזו היא מיוחדת אבל היא משפיעה על מציאות החיים. מ' דות מוגדות, מרחיקות מנגודות מן הקצה אל הקצה, המאפיינות את אר' חו האדם, מללים כשונות את מקור ריחיו של האדם ומבטאים את עושר רוחו היוצרת, אנשים ממוצעים תחיים בעולם קטן ומוגבל, צועדים על מס' לול מסומן ומשפיעים רק לפי דחף קבוע, ואולם, אישים גדולים האצ' רים בחובם כחלות גדולים, מרחפים בעולמות גבוהים וטמירים, בש"י ער למות, והכניסה לכל עולם בנפרד צ' צריכה כוח מיוחד, ומילה מיוחדת, א' נשים הנפלים בשפע של רוח אינם יכולים להתאים עצמם במסגרות קבו' עות ולהתשרש בתוכן אנשים גדולים שאינם נמדדים בקנה-מידה טבעי, כי אלה מוכרחים להופיע ולהשפיע בהת' גלמות שונות ולא פעם מוגדלות וו' לזו.

משה רבינו, אומרים חז"ל, היה כהן גדול, לוי ומלך, משה כלוי הוא מידה של דין, משה אהר, יקוב הדין את הדין. מידתו של הכהן היא פשרה (ראה סנהדרין, ו), מלך הוא רחמים, לב, לבו של עולם (ראה רמב"ם, סוף הלכות מלכים). את כל המדות המנוגדות הללו איהד משה בחלו, בהתגלותו בכל הדמויות ה' שונות הללו. פעם בדמות החסד, פעם בזאת הקפדנות האבסולוטית, איך וכיצד? כי "איש אלוקים" מוכרח לפעול בטוחות שונים, עד כמה שלא יהיו סותרים זה את זה. צדיק, איש אלוקים, מוכרח לעבור בקלות מעור' למ אחד למשנהו, ובכל עולם כנפרד הוא צריך להשפיע בגדולתו וביחוד' הו, רבי הוא, לכן, גם אב וגם אם והוא יוצר הרמוניה בין גמורה לבין חסד, בין דין לבין רחמים.

האדמו"ר מגור היה אב ואב לכלל-

ישראל ובמיוחד לחסידיו. הוא הוכי' חר, לאדמו"ר מיד לאחר מלחמת ה' עולם השנית, כאשר העולם ששרר אז איבד ולא היה לו אב-אדם. הוא נש' אר יתום, "עגול", העולם ששרר ב' חיים הזדקק או לחיות אביו ולל' טיפה אמהית, ומי יכול לבוא במקומו של האב? וכמה קשה למלא חלל שנוצר בהיעדר האב? ובלא תכוח של אב-אדם קשים החיים עד למאד, קשה לגדול ולהתפתח. ומי יכול לשאת את הכוח הזה ולמלאו? רק רבי מסוגל ליצור כוח מיוחד זה, "באשר ישא אומן את חינוקו", הרבי מגור נעשה אז אב-אדם ליהודים, וכשם שאב-אדם נשאים בעול ורואים לצרכים הרר' חנים והחמורים של ילדיהם, כך צ' ריך הרבי לראות הן לרעיונות והן לגשמויות של חסידיו ותלמידיו. והרבי מגור לא שכח אותם אף לרגע אחד, ובכל המאבנים, הצמר ורוח, היה אב ואב שלהם, מן האב יראים ואת ה' אב אהבים, "איש אמו ואביו תיראה, גלוי וידוע עהבן ירא מאביו יותר מאביו" (קידושין לא), זו הסיבה ש' מהרבי מגור גם יראו וגם אהבוהו, חרדו ממנו כאב ואהבוהו בלב וי' שמה כאם.

מה הוא שם? — שם איננו עומד על איתות יבשות, מתוח, שם יוצר מושג, מסמן אידיא; הוא מבטא הג' דרה נעלה יותר; הוא מצביע על אוסיו ועל שליחותו של האדם. תחתיו של האדם טמונה עמוק, בשמו, השם קשור בשורש-הנשמה. כותב הוזהר: ישן האדם ושקוע בחרדמה עמוקה ביותר; דופקים מכל עבר וטכל צד; מהותם מסכי-סביב, אך האדם אינו גיעור, ואולם, באותו רגע שבו מל' חשים לאונן את שגל, הרי אז הוא מתעורר משנתו העמוקה, למה, מנין בא כוח כזה, שלחישת שמו חוקה יותר מהלמות פטישי-ברזל כבדים? משיב הוזהר, כי כאשר מוכירים את שמו גוגעים או בהיותו של אדם, מיתרי-החיים רגישים ביותר, ובלוי' חוש הקל ביותר מעוררים אותם.

השם הקדוש של האדמו"ר מגור, רבי ישראל, נקבע מאת והשגחה מיד עם הלידה לשליחות גבוהה. ישראל המשך בעמוד הבא

צדיק וקדוש

המשך מעמוד קודם

משמע שמתה פנימית, אשר בכוהת בוקעים רקיעים. שכונה אינה סובלת עצבות. "עבדו את ה' בשמחה". היא המקור להשראת השכינה. "אין הש' כינה שורה לא מתוך עצבות וכו' אלא מתוך שמחה" (שבת, ל).

האור החיים נכתב (ויחי): "יש' ראל הוא בחינה קדושה עליונה וה' נשמה עליונה משכנה בו כל זמן שאין שם עצבו" וכו'. ברגע של שמחה היה שמו ישראל, ובעת של עצבון — יעקב. הרבי מגור זצ"ל, רבי ישראל, פניו תמיד האירו בשמחה. לא היתה נקודת עצב אחת ב' פניו. הטרגדיה האישית שלו, באכזר את כל משפחתו בחורבן-ליטא, לא שברה את שמחתו הפנימית. כל ה' מהות וכל הלבוש של שמו: ישראל ביטאו שמחה עמוקה, כוח זה ניתן לו משמים. באותו הרגע שהנשמה הקדושה ירדה לעולם זה, כדי למלא לבבות יהודיים בדלים של שמחה ובכך להחיות את חיותם.

שמחה מכיאה עמה אהבת ישראל בלא גבול. כאשר אדם חי בכל רמ"ח אבריו באווירה מווכחת, שבה מש' תקפת הבבואה של "שני וחדות במד קיומי", נהפך אחד כזה למקור של שמחה, כהיותו מושרה אהבה אידיאלית ואיש כוח של אהבת-ישראל מסוגל להקיף ולחבוק בורעותיו ער' למ' ומלואו. שמחה משרדרת אהבה ברגעים של שמחה אמיתית וזכה, נצ' שה לבו של האדם משכין-אהבה לכל יהודי (ראה סידור הרב) בעל ה' תניא, סוד המקנה, הרבי מגור היה מועין נובע ומפכה של קדושה, שמ' תה' ואתה, שממו יכול היה כל א' חד לשאוב בשפע רב ומלא חפניים.

בהסתלקותו הפתאומית איבד העור' למ' — מה? רב, — לא רק זה אביא? — לא רק זה! מהניג ישראל בחיך גדול? — יתר מזה. כמה, איפוא, מתמצית האכזרה? אנו איבדנו עולם שלם. עולם מלא שקט, עוד פעם שקעה פולין במובן ההיחלטי. שוב ראינוה בלהותיה. וכ' מה גדול הכאב. נחת גדול של עולמי שלי גם הוא נחרב.

גרשון גורא

ה צ ד י ק ה ג ד ו ל

הערכת האברה הכבדה, עם פטירת האדמו"ר כגור וצוק"ל, ליהדות התרדית בארץ ולמנהיגות הדתית העולמית, אין ביכולתו של אף אחד, כעת להעריך, הימים ספורים, הכאב צורב, עדיין רגבי העפר על קברו הקדוש, בהר הזיתים בירושלים ת' חוחים וכל כלי הביטוי משותקים.

עוד לא צפסקו, אנהות הצער והגנינות העמוקות מריבואות חסידיו, טף ונער, אברכים וזקנים, עדיין דמעות כולם ניכרות על הקנים ועשן השרפה, אשר שרף ד' ממלא את האויר.

ועומדים כמאובנים עדיין, כל אלה הרכבאות ב' ראשונה, באי ביתו, משפחתו, חסידיו, ומסגופי' חדרו, אשר מיום עלייתו על כסא האדמו"רות, נק' שור' אליו בעבותות האהבה והיראה ביחד, אשר כל הזמן שימש להם כמנהיגם כדבר: כמדריך ופטרון.

ואחריהם, כל חלקי היהדות התרדית, אשר גם הם נהרו אליו, ללא הפסק, כל הזמן, לקבל ממנו עצה וחושיה, מזור ותורפה לכל לב דוי ולכל צרה ומצוקה.

ונגירות עדיין הדמעות, של כל אנשי החייל שלו, צעירי הצאן, אברכים, חלמידי ישיבת "שפת אמת" "חידושי הר"ם" וגדיי כל מוסדות התורה של ח' סידו גור בכל הארץ.

תמהים ובוהים, בפנים חשוכים ומעורפלים גם אלה ילדי החמד, כמאתיים במספר, כ"י ילדי חן וקטנים, אשר עדנת שמים נסוכה על פניהם ופיאות מיסתלסלות מקשטות זיו קלסטרם, שהיו מתאספים זה כמה שנים, בשעת "רעות" דרעונו' מד' שבת בשבתו, בבית המדרש, ולמטה של האדמו"ר וצוק"ל.

והיו אמרים בנגנו לבבי ובמתיקות נפלאה מ' זמורי תהלים פסוק, בפסוק, אשר כל ילד, וילד לפי תור היה מגיעים מומד אחד. באותו הזמן, אשר בבית המדרש הגדול, מעל ראשיהם למעלה, התנהל שולחן צדיקים, של שלוש סעודות ע"י האדמו"ר וצוק"ל.

האהל גדול, והלכבוד צובטים, ואם לכתוב כמה מלים, הרי אפשר רק מסביב כ"ק, ואי אפשר בשום אופן לגשת אל הקדוש פ' נימה, אולי יחיד סגולה, שהיו באי ביתו התכופים, חסידים ואנשי העשיה, אשר יצקו מים עזר אצל האדמו"ר חזק וצוק"ל, ונשמחת זכתה כל הזמן

האבל גדול, והלכבוד צובטים, ואם לכתוב כמה מלים, הרי אפשר רק מסביב כ"ק, ואי אפשר בשום אופן לגשת אל הקדוש פ' נימה, אולי יחיד סגולה, שהיו באי ביתו התכופים, חסידים ואנשי העשיה, אשר יצקו מים עזר אצל האדמו"ר חזק וצוק"ל, ונשמחת זכתה כל הזמן

שערים

בזמן עריכת השולחנות בחגים זמן של אמירת תורה, הושלך חס. וכל הקהל כאיש אחד נידחק לכיוון השולחן, כולם נעמדו דום, עם ראשים מר' פנים למעלה, על מנת לקלוט גלי דברי התורה, שנאמרו מפיו הקדוש; בקול דממה דקה, אמנם כל התורה נשמעה רק לחסידים עוסקי שולחן הרב, ולכל סובבי השולחן, האברכים שהקיפוהו מכל הצדדים, מכוסים כולם, ימי זיעה, מגויל דוחקם — בכל זאת נידחק גם הקהל לשמוע לכל השמחה, קטעי משפטים, מלים בודדות שנאמרו מפיו האדמו"ר בקדושה, זככה כולם בשקט מופתו עמדה משולבים כגוש אחד כמה רגעים, בנשימה אחת, להאזין לכל שתי זיני, שהתגלגל בחלל בית המדרש-מדברי תור רתה.

היו אלה רגעי שיא, לכל הקהל, ושמשו להם כאגלי טל, לנפשות צמאות וכוספות. דור חדש הוקם על, מתחילת יום נשיאותו. דור הנשוא בעוז דגל התורה והחסידות, הוא זכר צדיק וקדוש לביר' טיפת אותו ממסד ועד הספחות, שם עיניו עליה השגיח על כל אברך וצעיר, והמריץ את כולם לתורה ויראת שמים, קירב, במיוחד, את הרוחקים, אשר באו להסתופף בצלו, הכניסם הניתה, (משכס אליו באהבה וזכמים הפנים אל פנים, כך גם הם נעשו דבוקים אליו מאוד).

כל מלה, כל צו, כל פקודה, שיצאו מפיו, התמלאה ובוצעה תיכף בקפדנות ונפלאה, הורה העזה, של הסעף הראשון מהשולחן ערוך: "אל יתבייש מפני המלעיגים", שחל ונסע בלב כולם, הן על ידי הלבוש, והן על ידי מעשיהם ודבוקתם החזקה ל' אמנות חכמים וצדיקים. זהו ספר: תולדות אדם מיוחד, דף היסטורי בתולדות הישוב החדש, על הקמת דור צעיר כזה הנשוא ברמה מסורתית הגעלת-גושנה, מאדמו"ר פולין של קוצק וגור.

הדפים הללו יתרתו לנצח, בתולדותיה של הארץ, כדפים. מזהירים ומאירים, ואשר כל זה, הקסם, הודרך, נופח על ידי האדמו"ר מגור וצוק"ל. אלה הם קטעי דברים ומלים, טיפין-טיפין, מ' אותה חים הגדול, אשר שמו גור בארץ ישראל, המתרשט, בטוחני, שיתעוררו עוד רבים, מתוך חוסר, של באי-ביתו וחוסים בצלו, אשר ירשמו ב' דירותה כל מסכת חיו, פעולותיה, משך כל שנות נשיאותה, תנצב"ה.

אדמו"ר ליחיד ולכלל

המודיע

עלי להודות, כי אני גיגש לכתובת השורות הבאות, לא רק בידי ר"ר עזר, אלא ברטט עמוק בכל רמ"ה אברי ושס"ה גידי; באימה וביראה, ברטט ובזיע...

רק עצם המחשבה שהאדמו"ר מגור איננו יותר אתנו; עצם ציון המלים „זכר צדיק לברכה" מטיל אימה רי פחד, והרעד גובר, כאשר ענשים חש" בוך הנפש, עד כמה דלה ההשגה ו" כמה עניה השפה, כדי לתאר רק מקד צת מן המקצת מן הייחוד והמיוחד של מנהיג הדור, אשר תורתו וחכ" מלח, חריפותו וזריזותו ואהבת ישראל שבו היוו כולם פלא; שאת גבורת הנהגתו התורתית אנו מתחילים בקר שו להשיג ולהבין.

אני זוכר כאילו זה היה רק היום, כאשר הייתי בפעם הראשונה אצל כ"ק מרן האדמו"ר מגור זצ"ל, לפני 22 שנה, ערב הכנסת הגדולה הרבי עית בירושלים, כאשר רק הספקתי לדרוך על סף חדר הקבלה שלו, החלו ידי ורגלי לרעד ממש מבטו החודר, עיני המאירות כספירים, הוכירו לי מיד את תמונת אביו הגדול הקדוש — תמונה שמלאה תפקיד נכבד בחיי רבים מן הקוראים, במיוחד אלה שבאמריקה, מן הסתם לא יבינו אותי, במיוחד אלה שאינם זוכרים את אמר היקת שמלפני 40-30 שנה, אלא ש" בעבורנו, בחורים צעירים, ילדי ו" חגיגי אמריקה הקרה זה „טריפה" ד" או, אמרה תמונתו של האדמו"ר הוקן מגור זיע"א הרבה מאד, היתה זו התמונה, כמו חקונותיהם של גאונים ואדוקים אחרים מאותה תקופה — אשר חיממו את לבבותינו וקישרו אר" תנו, קשר של נשמה מעבר לאלפ

המילין שהפרידו בין האוקיינוס האט" לגשי לבין יהדות ההורה אשר בוא" רשה, מטרופולין היהדות, עם לודו, וולגה ופרשבורג, אכן, היו אלה תמו

נותיהם של גדולי ישראל שעזרו לנו להישאר יהודים.

לבחורים הצעירים, בניהם של ה" יהודים שהתגוררו בוורשה ובקראקא, היו להם הרועים הרחוקים, הרבנים והאדמו"רים, לצדם ולידם. לנועה ב" ליטא והונגריה היו הרבנים וראשי הישיבה לידם. ואילו לנו באמריקה, היו רק התמונות של הגדולים וה" צדיקים, אלא שהתמונות אלו ליטפו אותנו מרחוק, חיממו אותנו, משכו אותנו כחבלי יקסם ונעשו לחלק בל" תינוקיהם פחותה העצמים שלנו.

הנה, כאשר ראיתי לראשונה לגד" צדיק את האדמו"ר מגור זצ"ל, גיבבה לפני במה היה דמות דיוקנו של אביו, אשר צורתו הקדושה האירה לנו שנים רבות לפני כן. מעל היקת שבאלום מרחל אגודה ישראל, הנוף החל לר" ער, ממש לגונכ" התגלות זו של ה" דמות החיה, אשר בשנים הקודמות הוינה את נשמתנו... ביד רועדת אהותי ויורו הקדושה וכלבי פנימה בירכתי שהחיינו וקיימנו ותנוענו ל" זמן הזה.

מאז עברו 22 שנה, במציצת הזמן היתה לי הוכיה לבקר בתר"ק קדשו כמה וכמה פעמים; התפללתי פעמים רבות סמוך לו בבית מדרשו, שהיתי סמוך ל" שלחן לפני ה" וישבתי סמוך לידו במספר גדול של אסיפות, אבל פטירתו וביום שלאחריו, פגשתי הר" ב" יהודים, אשר על פניהם היה שוקן צער עמוק ויגון ננה, במידה שלא אוכל לתאר זאת.

אכן, היו יהודים רבים שראו את הרבי מגור רק פעם אחת, אך למרות זאת קיננה בהם ההרגשה הבטוחה, כי יש להם בירושלים ידיד אהוב, אבא, הנשוא אותם בלבם ואיננו שר" כח מהם; הדואג להם, המשתתף ב" צערם ומתפלל בעדם, וכל אלה לא טעו.

האדמו"ר מגור זצ"ל, כאשר בא אליו יהודי רק פעם אחת עם בעייתו,

שאנו כותבים על אודות האדמו"ר מגור זצ"ל, אנו מודעים מראש לכך, כי כל מה שנכתוב ונאמר, הוא רק כטיפה מן הים ממה שצריך להיאמר.

האדמו"ר מגור זצ"ל, היה בעל מבט הנשיר, הרבי של היחיד היהודי, כמו הרבי עבור כלל ישראל; הרבי של הכלל שלרע לא הסית את דעתו מצרכיו של כל ידיד והרבי של יחידים היוצרים ביתד את הכלל.

לא רק הלוויה בירושלים — הגדו" לה בתולדות ארץ ישראל — הוכיחה עד כמה עמוק היה משרש בלבותיהם של ההמונים היהודיים, לא פחות מזה אפשר היה להרגיש את העצב ואת היגון שהשתרר באמריקה, וזה בא לידי ביטוי בעיניהם של האלפים ה" רבים, אשר בפניהם אפשר היה להכיר עד כמה גדולה היא האבידה ה" שית בהסתלקותו של הרבי מגור.

וכאן לא מדובר עתה בחסידי גור, אלא שהתקשרותם ואהבתם לאדמו"ר זצ"ל היתה לא פעם חוקה ועמוקה יותר מאשר הקשר בין בנים לאביהם. מדובר כאן בהמונים יהודיים מכל החוגים והשכבות; של חסידי אדמו"ר ר"ם אחרים; של יהודים שיעדין נח" שבים ל" מתגדים" ושל סתם יהודים, ביניהם כאלה שראו את הרבי מגור זצ"ל רק פעם יחידה בחייהם, ביום פטירתו וביום שלאחריו, פגשתי הר" ב" יהודים, אשר על פניהם היה שוקן צער עמוק ויגון ננה, במידה שלא אוכל לתאר זאת.

אכן, היו יהודים רבים שראו את הרבי מגור רק פעם אחת, אך למרות זאת קיננה בהם ההרגשה הבטוחה, כי יש להם בירושלים ידיד אהוב, אבא, הנשוא אותם בלבם ואיננו שר" כח מהם; הדואג להם, המשתתף ב" צערם ומתפלל בעדם, וכל אלה לא טעו.

האדמו"ר מגור זצ"ל, כאשר בא אליו יהודי רק פעם אחת עם בעייתו,

ובפרט עוד יהודי מרנפש עם צרות" צרותיו, שוב לא שכח אותו יותר, סבלנותו והכוחות שהשקיע בקבלת מספר כה רב של אנשים, אפילו זרים ביותר, והצורה בת השקיע עצמו לתוך בעיותיהם, לעזור להם בעצתו ובכ" כחו — בלתי ניתנים להכנה ולהשגה, כאשר זוכרים את המספה הרב של ענייני כלל מרובי אחריות שנשא על כתפיו, הרי ברור, כי את כל אלה עשה והשיג בנחותה ועל-אנושי יים.

צאז וראו: ליממה אין יותר מאשר 24 שעות, וברור הוא, כי לא וכל להקדיש לכל אחד מן האלפים שבא אליו אלא רגע קל בלבד, אבל לתוך אותה שניה השכיל לדחוס שפע עצום של אהבה אכזית ושלל של חכמה והוסיף לכך זרם של חיזוק, אשק לרבים זה הספיק בחייו ועידוד הגון והנשמה למשך תקופה ארוכה ביותר, מעט זמן היה לרבי, אבל ברמז של בידו, בגידעפעק, או במספר מצומצם צם ביותר של מלים, מועט המוחיק את המרובה, הוא הוציא אלפי יהודים מספיקות מעיקים ומסובכים; שיתרה אותם ממועקות ללב והאיר את דרכם, הכל נאמר בצורה קצרה וחדה, כי השכיל לראות ככה רעיון את התוך מן הקליפה, את העיקר מן הטפל, ומשום כך היתה גם כל תשובתו של ברורה וקולעת את הנקודה — עת שהענינו אורו ממש.

איו, איפוא, פלא בכך, שלא פעם שמעתי מיהודים באמריקה, כאלה ש" לא השתייכו במצאם לגור, כי הם נוסעים לארץ ישראל כדי לשאול ב" עצתו של הרבי מגור זצ"ל.

ברור הוא, כי מפעלו החשוב ביותר של כ"ק האדמו"ר מגור זצ"ל, היה, בקיומה מחדש של מלכות גור, ל" אחר החורבן הגדול של יהדות אירופה, במלחמת העולם השנייה, כמשך תקופה של שלוש עשרות

שנים בלבד, חזרה גור והיתה, תחת השפעתו והנהגתו, לאימפריה חסידית" תורתית, שהיא מקורי-ברכה לכל יהדות, תורת; אימפריה עם המונים ועם רשת של תלמודי-תורה, ישיבות, כוללים ומוסדות, רשת המסתעפת מ" ירושלים, לבני ברק ותל-אביב ועד ל" אורכו ורוחבו של כדור הארץ, בכל מקום שבו מצוי ישוב יהודי ניכר לעיו, וכל זה נוצר בתקופה קצרה יחסית, בפחות מאשר שלושים שנה, גם בשגשוגה של היהדות באמריקה, יש לגור חלק גדול ביותר, די רק בטיור קצר בבורדו-פארק, כדי לר" אות ולהיווכח בהשפעתה של גור, לגור, במקום זה, שלושה בחי-חסידי דים, מתיבחה, ישיבה קטנה „גדיל תורה", כולל, מוסדות פורחים ומשג" שגים, שהם ברכה לכל הסביבה כולה, מיותר לומר לציון, כי כחסידי עם הודעה כלל-ישראלית, הם פעילים ו" מעורים בכל ענין ציבורי, ובמיוחד באגודת ישראל, וכל זה נוצר בהש" פעמו הישירה של הרבי זצ"ל, אשר התענין בכל פרט ופרט.

רק לפני מספר שבועות היתה לי ההזדמנות להיווכח בכות"ה התחדשות של גור, כאשר בהיותי באנטוורפן, פגשתי בית-חסידי גדול של גור, עם אברכים ומבוגרים יותר, אשר תפ" גינו להט חסיד, אולי לא פחות מזה מאשר בנאלעווקע הוורשא...

כל המפעל של השיקום-מחדש של גור, שיכול, בצדק, להיחשב כמש" מת-כלל גאונות, נוצר מכות-הדחה של האדמו"ר זצ"ל, — כרבי של יחידים, הוא יצר לגור המון רב, אך לא כהמון, אלא עיי יצירת קשרי נשמה עם כל יחיד מתוך המוני אלפי חסידיו.

קצרה היריעה מלספר ולתאר כל מה שהספיקי לשמור במרוצת הימים האחרונים, כיצד השכילה גור להח" המשך בעמוד הבא

אדמו"ר ליחיד ולכלל

המודיע

ככלות ימי השבעה

מ-ה. — ככלות ימי השבעה על סילוקו של קדוש ישראל ופארו, עדין אנו שרויים בהרגשה שלא יצאנו עוד ידיו הטהרה, לא בכדי ולא כחפז כהלכה לגבי תלמוד חכם שהכל נמדר על פי הכמות. וזו מאתנו יודע למדוד הכמות של אדם גדול זה, שהיה מאיר עיניהם של רבבות בישראל בתקופה של כשלוש עשרות שנים, כפי שעשה זאת כרן בקש"ת אדמו"ר זצוק"ל מגור שהלך לעולמו, בראשית שבוע זה. וזו מאתנו, יכול להתקבל בהספדו של חכם, או לקח את השכר השמור אצל הקב"ה למוריד דמעות על אדם כשר.

קשה גם להתנחם כאשר אנו מרגישים כאילו המת מוטל לפנינו, ואין להשתחרר מן ההלם שהלם ביקות ראשונים של רבבות ואלפים, הפצע טרי ורוחק מלהגלית, עוד ימים רבים נרגיש בחסרוננו של גברא הבא זה, שתוחמו הקדוש היה טבוע בדמות דיוקנם של רבים, חסידים ומתנגדים, אלה שהכירו בחין ערכו הסגולי.

אף על פי כן, נדמה לנו שצריך לקרוא ליציבות החרדית והחסידי כמכנה, לחזור לאיזון הנפשי ולא להיתפס למרה שחורה שהיא עצמה פסולה. אנו נקראים לכך ולוא רק כדי לקיים רצונו של הרב בענינים, אשה כל מעייניו היו שקועים בשוקים, בבנין ובבנין חומותיה של היהדות החרדית, כעבורה החינוכות עם הפנים אל העתיד, בכל הביונים ובכל הררכים התר לקראת המטרה שהיתה משאת נפשו היהודה, להרבות בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

ואכן היה לו למרן זצוק"ל יד ישרם בכל דבר טוב שנעשה ובקרב היהדות החרדית, לא רק בקרב חסידי גור שזכו בתקופה קצרה לכונן מוסדות רבים לחינוך של תורה המתנוססים לתפארת ומוסיפים כבוד לחסידות זו שבה נתמגזו תורה וגדולה. במקום אחד, כי אם במסגרות רחבות יותר, כמו החינוך העצמאי, שהוא היה בין מנהיגי היסוד שלו, מן הראשונים שנתנו לו את ידם ומלאו עזרתם בכל עת מצוא, וראה בו חזות הכל של יהדות התורה, ומצודתו היתה פרושה ויודו מושטת על כל מעשה טוב שנעשה כדי לבצר את החומות, שום מאמץ לא היה כבד ממנו גם בהגיונו לשיבה, ואפילו יסורים קשים לא מנעו ממנו לחזק ידי העושים והמעשים גם בגופו ממש.

מורשת רוחנית גדולה השאיר ליהדות החרדית, אין לה משימה גדולה יותר שאנו חייבים להתמודד עמה מאשר זו: להמשיך בעשייה במלאכת הבנין, בהרחבת מוסדות החינוך החרדי לכל גווניו ולכל דרגותיו, לבצר את היכלי התורה ולהרחיב גבולות בשעת כושר זו שאין להחמיצה. ספק אם היתה עוד שעת כושר שבה נקלטים דברי אילוקים חיים, כפי שהם נקלטים היום, אם נדע לרבר אל הלככות השקרים לנוכח האילולים המנופצים.

וזו צו השעה, "אל תבכו למת, בכו בכו לתולד", אין דבר מוזק יותר מאשר להתפס לתחושת אי-אונים שעלולה להשתלט עלינו. הדמות המזהירה שהלכה לפני המחנה כ-29 השנים האחר-רונות, צריכה להיות עומדת לגד עינינו כגורם מורו וממריץ, להמשיך במעשים, לשקם את הנחרסות ולחזק את בדיק הבית, בכך נבכר את זכרו של האדם אשר ספק דב אם נוכל להספידו כהלכה, לפחות, נעשה נחת רוח לגשמתו בדרך. ובאמצעותו יהיה נוהג לנחם את עצמו במורשתו, כי הלא למדנו: "אין עושים נפשות לצדיקים, דבריהם הן הן זכרונם".

חשוב אחר, שלא ישלח לכך את ברכ' כח. הוא התענין חמדי בחיים היהודיים באמריקה וראה באגו"י שבה גורם חשוב לחינוך הציבור התורני והרמת כבוד התורה. ותוא הביע דעתו זו פעמים רבות לחסידיו בשליחותיו מיוחדות ששלח אליהם.

באמנותו ומסירותו של האדמו"ר מגור לאגודת ישראל היתה מובנת. הוא ראה אותה כירושה מאביו הר' גדול זצ"ל, שהיה אחד ממייסדיה הר' גדולים, וכך התבטא לעתים קרובות על "אגודת ישראל של אביו". תלוא ידוע, כי הרבי הוקן מגור זצוק"ל ראה באגודת ישראל הרבה יותר מאשר מכשיר לחינוך תורה ויהדות. כי אחת האסיפות של אגודת ישראל בי-וורשה הוכיח את המדרש בפי ויתו: "נעשו כולה אגודה אחת, התקינו עצמכם לגאולה". הוא ראה באגודת ישראל הכנה לגאולה השלמה.

ברור לך, כי לאחר כל מה שנכתב, לא נגעתי אפילו ב"קצה המוליג" מ-גדולתו ומעוצמת הנהגתו המקיפה ו-הרחבה של כ"ק אדמו"ר מגור זכר צדיק וקדוש לברכה, וכל שנאמר, איך נגזר אלא חלק קטן-מזעיר מן הצד ה"נגלה" של אישיותו הענקית, ואני משאיר את תיאור חלק הפנימיות לגדולים וטובים ממני, לחסידים ואנשי מעשה, או לכאלה אשר היתה להם הזכות לשחות יותר במחיצתו ולהכירו יותר.

בינתיים, הבה נחפז, כי נהיה ראויים לספוג לתוכנו ממש מאור הר' קדושה שגם אנו יכולנו להשיג, משהו מן האור שגגה אלינו מרחוק, אור שהכל בקרבו מידה כה רבה של צד-קות, אהבת התורה ואהבת ישראל; שנוכל לקלוט וללמוד משהו מן האור והגופות של אחריות לכלל ישראל ולכל יחיד, ועם אהבה מיוחדת לאגודת ישראל, לעסקניה ולכל מפעליה. זכורנו תנו עלינו ועל כל ישראל.

יעם הרבה מאות, בהרבה ארצות. ו- במקומות שהדבר לא עלה בידו עם הדור המכונן, עשה זאת עם ילדיו, ולא פעם השיג את האבות באמצעות הבנים, כמאמר רש"י על הפסוק, "ו- השיב לב אבות על בנים — ע ל- ידי בנים".

סיפר לי ראש ישיבה ליטאי חשוב באמריקה, כי בעת ביקור שערך אצל הרבי מגור, התענין הרבי בפרטות על אודות תלמידים מן הישיבה ש-מוצאם מכתים של חסידי גור. "הש-תוממתי ממש — אמר לי ראש הי-ישיבה — ואני חייב להודות שבאתי כמבוכה ואף התביישתי... הרבי מגור, מרחוק, הכיר טוב ממני את תלמידי גור בישיבה שלנו. אני הכרתי רק את התלמידים מן השיעור שלי, ותוא הכיר את כולם... ובכל פרטי-הפרטים. רק לאחר שביקרתי בירושלים, הצ-לחתי להכיר את הכוח העצום של גור".

אותו דגש-אחריות ליחיד היהודי ו-לכלל, שהפעיל אותו לעשות למען אלפי יחידים ביחידים, ולכל ערכי-הציבור ומפעלותיו — רגש שבנוצא בא לו כירושה מאבותיו הגדולים — הכתיב לו בלא ספק להעניק כה הרבה ממעמדו הסמכות לגדול ו-להתפתחות של אגודת ישראל, הן בארץ-ישראל והן בחו"ל.

ידועה ביותר השפעתו הרחבה של הרבי מגור זצ"ל באגודת ישראל בי-ארץ-ישראל, בלא מנהיגותו של הר' אדמו"ר מגור, לא יכלה אגו"י בא"י להתפתח ככוח גדול כפי שהיא, ו-בנילא לא היה גם הישוב התורני בארץ מצליח להגיע למידה כה רחבה של השפעה כפי שהגיעה לכך בעש-רות השנים האחרונות.

אך חשוב גם לציין ולהדגיש את האינטרס הרחב שהעניק הרבי זצ"ל בכל השנים לאגודת ישראל באמריקה ולעבודתה העניפה. לא היתה וצידה אגודתית באמריקה, כינוס או מפעל

המשך מעמוד קודם

ויר לעצמה חלק מן המעמד החסידי טורי שהיה לה בצבר. ואין ספק, כי ביסודה של עובדה זו היא הזכות הגדולה שלאותם ימים גורליים עמד לה לגור מנהיג כה גדול, בעל שיעור-קומה כלתי-מצוי, שלא רק שידע איך להחזיק בירושה הקדושה שנמסרה לו, אלא הצליח באש-תקדוש שלו להדליק אור חדש באלפי נשמות כבונות ו-התדיר חיות חדשה בעצמות היבשות שלהם. כרופה באמן שקו לא רק על העדה הקדושה שיצר כחדש, אלא סירב בתוקף להתייחס אפילו מבטן אבוד אחד.

זה מקרוב סיפר לי חסיד גור ממש ארית-הפליטה, שלאחר המלחמה הת-גור במחנות השירים בגרמניה: "...שנות החורבן הקשות גרמו לכך שכמה וכמה מן הצדע הלכו, לרעות בשדות וריס", אצל כמה מאלה, הפ-קיעו שנות-החורבן את חיותם ההסי-רית אבל, הרבי מגור, לאחר שקיבל את ירושת אביו, לא רצת לוותר עלי-הם, משרק נודע לו על אחד שאי פעם נגע בידיו-הדולק של גור, עשה הכל כדי להתורו, הביונות.

הוא נוסס: כאשר באחי לירוש-לים בשנת תש"ז, טפון לומר פטירת הרבי הוקן, ונכנסתי לרבי החדש, חקר אותי ללא הרף על אנ"ש. הב-חנתי מיד בעצרו של הרבי, כאשר הוכרחת לגלות לך, כי זה או אחר, לא חורו עדיין לאור-החיים יהודי. אבל מורו, מדי-פעם שבאתי אליו, לא תפסיק מלשאול ולהתענין על אור דוחם. פעם, פעמים ושלוש, גם כא-שר נפרדת, לא חזל מלשאול עליהם. חסתי מזה, כי מנוי-גמור עמו לא לוותר עליהם. כאשר חזרתי הביתה, עשיתי רק זאת, איתרתי שניים מהם וסיפרתי להם, כי הרבי מגור. שאל עליהם וזה פלל... שבועיים לאחר-עכן נזר עזבו את מקום-מגוריהם הקודם, חורו והתיישבו ביישוב יהודי ונעשו שוב לאנ"ש... וכך היה הדבר

הרועה הנאמן

המודיע

תפארת של המידות מהי צמח דור אשר ללא הנהגה מתאימה, יד ב" כוונת, שבט מוסר, יכול היה לרדת לשמיון, חלילה רק האדמו"ר רבי יש"ראל וצ"ל ה"י יכול להפית אש קור דש באותם פנים חדשות באו, והן עמל ללא לאות, יגיעה מאומצת ל" עקשנית הדליק מחדש את לפיד ה" תורה והחסידות בקרבם של אותם פנים חדשות. באותו סגנון קוצקאי, באותו נוסח מקודש, הן שימת דגש על אותם עקרונות שוב קרמה חסידות גור עור וגידים, שטיבל אחר שטיבל, ישיבת אחר ישיבה, בית מדרש אחר בית מדרש כשהכל נוסד ומתבסס תוך דירבונתו של האדמו"ר וצ"ל ובהשראתו. שוב נראו צעירים חריפי נוח ושנוני דעה ואף בעלי גיל העמידה, ניצולי הכבשנים, וקפא והישרו מבט, שוב התנגן אותו ניגון שנשמע על אדמת פולין הדווי, תיה רעננות והתחדשות.

הופעתו החיצונית של הרבי שמש רק מעט וכסות למה שהתחולל ב" מעמקי ליבו, ואש המזבח תוקד בו" — פירשו בגור, כהן עצמו, כלפי חוץ ניכר הרבי בתקופות, בהתנהגותו הקפדנית והתובעת ובהטלת מורא על כל סביביו. אבל הניגון בעין בוחנת לא יכול ה"י שלא להבחין במאגר ע" צום של אהבה עמוקה לכל מי שנב" רא בעלם, אהבת אמת לכל יצור, אהבה ללא מיצרים המתפרצת ושלה מתוך לב רחום וחנון. לקרוע אשנב יום, יום בפני מאות אנשים, להיות אוון קשבת לבעיות סכומות בענייני ציבור ויחיד, להקשים לסיכום יגור גם של אבות שכולים, יחומים ומשפ" חות שנשבר משה לחצם, לשדר ול" האיר נתיב לצורבים צעירים שבי" קשר דעת בתורה ועבודת ה' כל זה מלווה באהבה והכנה עמוקה ויורה לנכחי נשמתו של הזולת — וזהו ה" פעה נדירה המתגלית רק אצל מנהיג אמיתי אשר הוא משכמו ומעלה, מ" כאן נובעת גם ההעניינות עד פרטי פרטים במצבו של כל אחד ואחד, ההעניינות זו תרגה מעל ויטעבר מ" מה שחסידי ציפו לראות אצל רבם, ה" זה יחס של אב רחום לבניו, ליווי תמידי של אומן ליונקי, שמע" תי פנים טפיו: עה"פ, והו כלם א"י

המשך בעמוד הבא

קרא לי ואמר: במבואו כותב המה" צ"ר: „נאמנים עלינו דברי מהר"י בי רב כי נהגנו לישב על טיפת דיו של הרמב"ם שבעה נקים (שם הג" דולים" בערכו)“. אמר הרבי כי חיפש ב"שם הגדולים" ואינו שם. כמדומה לו שמהר"י בי רב לא אמר כך וכ"י קשני שאהפס את יד לזה מקור, ע"י ה" כמנוונות ועברתי על כל ספרי התולדות שנכתבו על הרמב"ם — ואין לבקשת האדמו"ר כתבתי למחירי ב" תקוה שיגלה את המקור. לאחר תקופה מסוימת קיבלתי תשובה שהרב ש"י וועל עצמו אף הוא חיפש ולא מצא ודאי ידו של עירך הספר ר' אברהם דרום ז"ל, בדבר, פניתי לאחריו ואף הוא לא ידע כיצד נשתרש קטע זה

למכוא: סוף דבר במהדורות הבאות של פירוש הרמב"ם פסקא זו הושי מטה. הכל כמובן, הודות לעינו ה" בוחנת של הרבי, לא הסתפק הובי באיזר הספרים שה"י מצוי בביתו והמיד חיפש אחר חיבורים חדשים. באי בית המדרש יכול להבחין שש"י עת אמירת הסליחות התחיל הרבי ב" ידיו את סדר הסליחות במהדורתו המחודשת של ר' דניאל גולדשטיינר ז"ל המבוססת על חילופי נוסחאות שכת"י ומלווה בפירוט מאיר עיניים, לא נילחתי בבית של חסידיו מור, לא נשכתי בילהתי אותה צורה של חסידות אמת שהתחל שרשים בקרב עשרות אלפי בתי אב חסידים ואנשי מעשה בפולין רבתי. אבל נסחפתי אחר אישיותו של הרבי, נדלקתי מ" עצמותו הרחוקת, נכירתי ממבט. רק אז הבנתי מה שכתב אביו האדמו"ר הרא"ם וצ"ל בצוואתו: „כאשר פנים חדשות בא, אני מיסר התנהגות לבני מ" ישראל שיה"י, פנים חדשות ב" אי חסידות גור עלתה על המיקל, רבבות מסרי נפשם על קידוש ה", רק שירידים בודדים, פליטי הרב, ש" יפסם שבור ונשמתם שפועה הגיעו לארץ הקדש. קם דור אשר לא ידע

שפה כנענית. עברו שש שנים של עבודת, הגיע הזמן להשתחרר תוך ציפ" לעתיד טוב יותר, חיים חדשים. יש לך הזדמנות לפתוח דף חדש, הדלת פתוחה לפניך להכנס לטרקלין, באם הנך מסרב, רוצעים את אונך ליד הדלת, להוכיח כי היתה לך שעת כושר והחמצת אותה.

חסידיו גור המתפללים בבית המדרש בירושלים היו עדים לכך שאחר ה" תפילה בשבתות ובחגים ה"י הגבאי עובר ומודיע להם באיזו שעה עליהם לחזור לבית המדרש ללמוד תורה. וכיום הכיפורים לפני הפסח הצהריים היה הגבאי מכריז: על הציבור לזכור שהיום יום כיפור, הכל ידעו שגם אם הדברים לא נאמרו במפורש הרי זהו רצונו של הרבי, הקפדה מיוחדת ה" חת על הלימוד בבוקרו של יום לפני התפילה. לרבי היה מידע מדויק מי פוקד את ספסלי בית המדרש קודם עלות השחר ומי לא. מעשה בחסיד שבא מלונדון להסתופף בחצר האדמו"ר ולתדמחמו הרבה שאלו הרבי מדוע אינו קובע עיתים לזוהר לפני התפילה. לי אישית אמר פעם הרבי בהיותי בן ישיבה שאינו מרשה לי בשום פנים לבוא אליו באמצע סדרי הלימוד.

כאביו האדמו"ר הרא"ם וצ"ל ה"י הרבי חובב ספר מאין כמותו. הת" ענינותו בספרים נדירים ויקרי מצ"י אות לא ידעה גבולות. כל ספר חדש, כת"י שיצא לאור, ספרי הלכה בצד חיבורים על החסידות, מונוגרפיות על גדולי ישראל — הכל עניין אותה. לפי הוראתו המפורשת הייתי מציג לפניו כל ספר חדש, להשאלה בלבד, כדבריו — „שונה מהנהגת יחסי, זכר רני שבשנת השי"ס, הופיע מ"י ה" ראב"ן עה"ת, מהדורת רח"ד שזוועל מ"הרתי להביא לפניו, לאחר יום

מומין, עכירות אינן פוסלות, לכל יש תיקון. אבל שנים פוסלות — שנה שחלפה שוב איננה עוד. אם זוהי הגישה הרי כל רגע יקר. לכן מעולם לא הרבה במלל, משפט חטוף, מילה אחת או שתיים, תגודת עפעף ואידך ויל גמור. איך אמר הרבי מקוצק וצ"ל: „יפה שיחתו של עבדי אבות מתורתו של בני"ם" — אהיימישער פארשטייט אויף דעם ווינק, והרבי כלול גילם כאישיותו חסיד קוצקאי, מן המעולים שבחבורה. אותה שני" גות, אותה זריזות, אותה אמת נוקבת ויורדת עד השיתוף, יפה התבטא פעם החסיד המפורסם רבי ב"יציון אוסט-רוכר וצ"ל על הרבי בהיותו על ימים: אברך זה גם אם ה"י בקוצק ה"י בו מן החידוש.

מידע הזמן תסכ כאמור פרק נכבד במשנתו, ואם בימית החול כך, הרי כשבתות ובמועדים על אחת כמה וכמה, „ואדם ביקר בל ילין, נמשל כבהמות נדמו", לכל אדם הרגשות יקרות, זמנים של עלי, אם אינם לגים אצלו כבהיגת קבע נחשב הוא כבהמה. ניצול הזמנים הטובים ו" יישומם בחיי המעשה — תורה שלמה היא אצל הרבי, תמיד הטףף להתחזק בזמנים הטובים ולקחת מהם צידה לדרך לששת ימי המעשה. כדבריו רבי יהושע מאוסטרובה וצ"ל ב"הולדות אדם": „שומרים הפקד לעירך כל היום וכל הלילה" צריך אדם להפקיד שמירה על התעוררות הבאה בעת רצון לבל תטוש אותו בזמנים שיש בבחינת לילה. פעם קרא לי אדמו"ר וצ"ל לחדרו כהן השכונות והפטר: „אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש" — הכוונה לשכונות. בה"י דמנות אחרת שמעתי ממנו ביחידות: עבד לאחר שש שנים החפץ להשאר בכית אדונו רוצעים את אונן במרצץ בדלת. מדוע דוק בדלת — שאל הרבי, והשיב: עבד זהו יצור נחות דרגה, נמכר בגניבתו, רבו מוסר לו

הרבי ר"י שמתח בונים מפרשיתסא וצ"ל התבטא פעם על הנאמר בתפ"ר לת שלש רגלים, „ורוממתי מכל הלי שנות" — רוממות ישראל נעלה מכל לשון שהיא. כלי הביטוי עניים מכרי לבטא גודל מעלת ישראל. קשה לתאר בחרט אנוש ובקולמוס דל כשלנו מס" כת הייז המופלאה ורבת התוד של כ"ק מרן אדמו"ר וצ"ל מגור, הביטוי פרשת חיים — אינו אלא לשון המ- עטה — כי כל ימיו של הרבי וצ"ל היו כראש וראשונה, מלאים בתורה, קדושה ומעשים טובים, „ואברהם זקן בא בימים" — פירש הרבי מקוצק וצ"ל, בא עם ימיו, נתלווה להם. כזה היה הרבי, כל שעה, כל רגע, כל שבריר של שני' מנוצל עד תום לתורה ולחעודה, לא ראינו אצלו אף פעם, רגע של מנוחה, רפיון כל שהוא, כל רגע מתושב, איש לא יכול היה להבחין בתולשה כל שהיא עקב זק נותו המופלגת, או באיחור לתפילה, לשולחן או לקבלת קהל. תמיד נתגלה לפנינו כמלוא הדור ועצמתו, כי ה"י הרבי איש שופע חיים, משום כך נתקפנו כולנו כהלם ונעוצע עמוק עת הגיעה בשורת האיוב על הסת"י קוחו. כי אין לך גיגוד מוחלט יותר בין הרבי מגור לבין המושג מוות. מי שהסתופף אי פעם בצל שולי תנות השבת והמועדים יכול היה לשמוע את הרבי אומר: „לויים במר מין כשרים בשנים פסולין" (חולין כד, א)... לויים אין הכוונה ללויים ממש, „ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי עולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להתבל לע- מור לפני ה' לשררו ולעבדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות ה- רבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים וה"י ה' חלקו ונתלתו לעולם ועולמי עולמים" (רמב"ם, סוף פ"ג מהל' שמיטה ו- יוכל). אין מומין פוסלים בלויים.

הרועה

סוף מעמד קודם

שים חכמים ונכונים יודעים לשבט־כס"ם — אומר רש"י: "וידועים לשבט־כס"ם, שהם ניכרים לכס שאם בא לפני מעטף כסליתו אינו יודע מי הוא ומאיה שבט הוא ואם וגון הוא, אבל אתם מכירים בו שאתם גדלתם אותו" (דברים א, י"ג) ואמר הוא צ"ל: כשבאים לפני הרב, אין זה נכון שמעמידים פנים ומחפשים על מעשים שליליים. העומד לפני רבו באותה שעה הוא מתכוין באמת וכו' המים לשפר מעשיו ולשנות התנהגותו. או הוא מעטף כסליתו. השאלה היא כיצד הוא מיישם התנהגותו ונחיי היום עם שלו לכן ביקש ר"י רע"ה מנהיגים שידע גם איך נראת אותו יהודי בבית פנימה. מנהיג. מי זה זה ה' הרבי צ"ל. בפניו לא ניתן ה' להחמיד פנים, לבוא אליך מעטף כסליתו.

כגדול אמיני חיפש הרבי תמיד קירבתם של גדולי תורה וחסידות. יודעים לכל ביקוריו התכופים אצל מרן "החזו"ן, הגר"מ. הר"פ, הרב מכלל, הרב מטשביץ, הגר"י אברמ' סקי, זכר צדיקים לברכה, ועוד. אם כולם יחד ועם כל אחד מהם בנפרד, אהב להתרועע בדרכי תורה ומסע ולקנות דעת ויראת ה'.

הוכרחו בפתח דבריו כי אין דין בקולמוס להביע את אשר עם לבבי. לא אני האיש המסוגל לחאר אף במקצת את עני רוחו וגובה קומתו של אהב מענקי הרוח של עם ישראל ששימש רצות נאמן לעמו בתקופת הרב גורלי. לא איתמחי צקרא ולא איתמחי קמיע. הרי אילו פירושים מר עטף שליטתני משולחן גבות במשק כחאי שנים.

זכורני שפעם אחת נכנסתי אליו להפדר לפני שיצאתי למספר ימים לנופש בימי הקיץ. תוך חילוף על ש' פתחי הפסיד: מן הרבי אין נפרדים. מילים אלו ליוו אותי תמיד. דומה שגם עתה, כשבחפש אדמו"ר צ"ל לישיבה של מעלה לא נפרדנו ממנו וזוהו פוקח עין עלינו ממרחקים ור' ממליץ טוב עבורינו בפני בני"ד של מעלה. תנצב"ה.

אש מתוך האפר

מימרה חסידית ידועה אומרת: "ה' רוצה לחפש אש יחטט באפר", לשיא מוציות של אימרה זו הגיע כ"ק מרן אדמו"ר צ"ל, אשר היטט בערימת הר' אפר הכבד, לכאורה, אשר נצטברה ב"לב כל יהודי ויהודי מניצולי השואה והצליח למצוא בה את האש המסתתרת, את אותה נקודה שבלב, אשר עליה אומר בעל ה"חידושי ה"ר"ם" וצ"ל מברכין בתפלת שמונה עשרה ברוך אתה ה' "מגן אברהם", עזרשית מגן על אותה נקודה השרוצה בלבבות ישראל מכוחו של אותו וק אברהם אבינו ע"ה ואת אותה נקודה המסתתרת במעמקי ערימת האפר ליבה מ"ק מרן אדמו"ר צ"ל בסבלנות, בהכמה, באהבה ישראל שאין לה שרי צור, במסירות נפש וגוף עד שזכה לראות את האש הפורצת ומונקת מתוך האפר.

שמענו מפה קדשו פעמים הרבה, כי דרך ההשפעה צריכה להיות בגדר "ל" העלות גר תמיד, כדי שתהא שלהבת עולה מאליה" (שבת. כא), ולזאת היו מכוונים כל מאמציו, והוא לא נאלץ מלחוק ומלעודר בדברי התורה שאמר ליד שולחנו הסהור אשר לפני ה' כל השנים, עשרות פעמים, כי אל לו ליהודי ליפול לורעות היואש, אל לו לחשוב שח"ו, אבד סברו ובטל ס"י כיו"י (לשון הגמרא ביטא, ע"ב), — אלא, אדרבא, בכל מצב שהוא, וכל היתודי להיאחז בקדושת הומנים ולר' מר: "לירושת אבותי אני הוזה" (מ' דרש, תרימה).

מחולל מהפכה רוחנית

ולא רק בניצולי השואה הכתוב מר' דבר. הלא התמרגות וטמטום הלב, ה"נגרמים מחמת שיכחת החורה, גבחו עד למאוד בדרווחינו, וכמעט שח"ו בלתי עזרה מישאל, וכ"ק מרן אדמו"ר צ"ל הוא אשר הלהיב מחדש לבנות של אלפים מישאל לחורה ו"ל העזרה; אלפי בתים מישאל, מל"אם קדושה וטהרה, קמו מחדש מכוחו, והוא קיים בציצו, לא וזו משם, אלא מדליק ומביא, מעלה ומוריד, עד שהיה רואה כל הגולה יפניו כמורות אש" (ר"ת, כב), שכן השפעתו של כ"ק מרן אדמו"ר צ"ל לא הוגלה לאיבנו ח"י בלבד, אלא לכל תפוצת הגולה,

הרב י. מ. אברמוביץ

המחזיר עטרה ליושנה

וגי טיאה את השיטתך, בתי החסידים המפוראים של חסיד גור האב"ר כים שלהם בארצות אירופה ובארצות הברית, שכל הווייתם, התנהגותם ול"בושם הם בניגוד מוחלט לחייו השורר באירופה ובאמריקה — יבין לאשורה את המהפכה הרוחנית הזו אשר התיחוללה בימיו של כ"ק מרן אדמו"ר צ"ל.

ארמו"ר של כלל ישראל

הרבה דרכים חוללו את כ"ק מרן ו" צ"ל אל המטרה. מעולם לא הצטמצם בגבולות אנשי דוקא. אלפי יהודים מ"חוגים שונים ומכל גוויי הקשת של כלל ישראל שאבו ממנו, עליידי נומים סמויות, את חיותם הרוחנית, ובודאי עוד יסופר רבות על מאמציו להעלות את קרן התורה בקרב עדות המזרח, עליידי טיפות המעולים שבכני ה"תורה מקרבם.

והאופיני מכל הוא, כי כל מעשיו הגדולים ועצומים נעשו בצינע, ללא כל רעש ופומפיות. ונתקיימה אצלו ב"מלואה מיטרתו של הרבי מקוצק ויע"א "אין אומר ואין דברים בלי נשמע קר"ל"ם — ובכל זאת — "בכל הארץ יצא קום ובקצה חבל מליים" (תהלים יט). רמו קל, נידעם של כ"ק מרן וצ"ל, הביאו להכרעות בעל"ז משקל; הנעזק קלוי היה היה בה כדי להלהיב את הלב ולהטיף צרי על לבבות גש"ברים.

בה במידה היה גם כ"ק מרן וצ"ל אדמו"ר ליתודים ולהמונים, וזו היא גדלות ההנהגה הניתנת ממרום לרועי ישראל האמתיים שבלב דור ודור. הוא לא וויתר על קצו של יודי, לא הקל ולא ליטף את אלו שהיה בהם ה"כוח לעמוד בתיכלו של מלך, מהם דרש ומהם תבע הכל ללא שיוור, אך מצד שני היה אדם רחום וגאון לפי שוטי העם, עד שכל יהודי ויהודי מ"צא אצלו מקום ונראה היה לו כ"בך יתוד" אצלו. כוח הנהגתו זה אינו דבר שכלמר או נרכש עליידי נסיון, אלא הוא בא כוח מברום שעליה ביקש אדמו"ר צ"ל.

יון הנביאים וראשון רועי ישראל: "יפקוד ה' אילקי הרוחות לכל בשר איש על העורה" — "מנהלג שיהא סובל כל אהר ואחד לפי דעתו" (במדרש כ"ן: — לשון רש"י, שם).

קץ עם לחיית

הרבי מקוצק ויע"א אפר על הפסוק: "קץ עם לחיית" (איוב, כח), שגם ב"עתות החשכות הגדולה, השי"ת מש"איר אינו פונה (קץ מלשון קצה וז"ו ווית) שבה אין לחושך שליטה. תמיד, כשוכנינו לעלות לירושלים ולהתחופף בצליקדשו של כ"ק מרן אדמו"ר צ"ל, עלו במחשבה דברים אלו של השרף מ"קוצק, כי בתוך החשכות הנוראה שבה אנו נמצאים, חשכות המאיימת ח"ו לבלוט את הכל, אפשר היה למשש ממש בידיים את הפינה שנשארה, את אותו פר של שמן סהור שנשתייר ל"הם לישראל, פר שמן סהור שנתקיימה בו הברכה, "מוסיף וחולך" יום יום.

בתום ים הפניות המעוררות את עינינו של אדם וגורמות לו פעמים לומר על טוב רע ועל רע טוב, ידענו תמיד, כי בירושלים עי"ה"ק יושב לו הכימא דיהודאי, אדם קדוש, המופשט מכל ר"צון עצמי, ורק מטרה אחת עומדת ל"נגד עיניו: להרבות כבוד שמים וכ"בוד החורה, וגלוי יודע היה לכל, כי לא לכבודו ולא לכבוד בית אבא עשה מה שעשה, אלא רק למען יתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה.

האדמו"ר ואגודת ישראל

פרק מיוחד בהנהגתו הגדולה של כ"ק מרן אדמו"ר צ"ל הוא יהסו לא"גודת ישראל והפעולות שעשה למענה, בארץ ובצולה, איך הוא חינך וביטס אותה בכל הדרכים, איך דאג תמיד ל"עודדה בכל הודמונת, ניצב לימינה ב"תקופות קשות שעברו עליה וכימים של הכרעות גורליות. כל הופעה שלו בכינוס של אגודת ישראל אמרה הרר ואצילות והעניקה

המודיע

למעמד את הגושפנקא של המשכיות התנהגות התורתית של גדולי התורה והתמידות, מהדור הקודם, אלה שיסודו הקימו את אגודת ישראל, את רעיון המשכיות הזאת ביטא פעמים אין-ספור באימרו, "אגודת ישראל של א"ב"י" (באדיש: "דעם טאטענס אגור זיה").

בתקופת הנהגתו הועמדה אגודת יש"ראל לפני ההכרעות הקשות שנוצרו עם הקמת המדינה והוצרך למצוא ב"מסגרתה מקום לקיום עצמאי של י"דות התורה המאורגנת כאגודת יש"ראל, קשה עתה להיכנס לפירוט כל הכרעות והקשרים ואיך נחתכו והוכרעו עניינים שונים בהנהגתו רבתי ההש"ר אהא.

רבות עוד יסופר על חלקו הגדול ב"כינונה של אגודת ישראל בנסיבות ש"נוצרו עם הקמת המדינה.

פרישה מיוחדת שיש לספר עליה, היא עזרתו הגדולה לקיום עתון "המודיע", בטאונה של אגודת ישראל.

רכים זוכרים איך בא באופן מיוחד לתל אביב, ואיך נכנס כ"ק האדמו"ר וצ"ל להדר ואחד אחד נכנסו אליו ל"תורה תרומה: כאשר ישב כבר שעה ארוכה, אמרתי לו, אולי זה קשה מדי, והשיב לי: "הלא סיפרת שכך עשה אבא וצ"ל".

הלא יודיע

גדולה וארוכה היא הידיעה של הנהגתו הגדולה ועדיין מוקדם מדי לס"כם ולהעריך. עדיין המומים אנו מדי מן האכזה הקשה שפקדה אותנו מכדי שנוכל לסקור את כיש השנים שבהן זכינו להתחלתם לאורו של כ"ק מרן האדמו"ר צ"ל, שהיה אדמו"ר לחד-סדיו ורבי של כלל ישראל, שקומם מחדש את מלכות גור ויהיה אות ומופת לעדות חסידות רבות אחרות, שהיה עמוד התווך וגריה החילוף של מועצת גדולי התורה ועודד וסעד את אגודת ישראל לעמוד במעמסה של הימים הקשים.

ואשר רק לסיים בפסוק: "הלא ת"דעו כי שר וגדול נפל היום הזה ב"ישראל" (שמואל ב, ג); "הלא תדעו"י, בלשון עתיד, כי רק בעתיד נוכל ל"העריך נכונה את כל מסכת הנהגתו של כ"ק מרן אדמו"ר צ"ל והאבידה הגדולה לכלל ישראל בהסתלקותו.

ה ל ב

המודיע

ונשא אהרן את שמות בני ישראל... על לבו, ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו...

כל הנוטל קולמוס לרשום דברים לשמו ולזכרו של כ"ק תאדמו"ר זכר צדיק וקדוש לברכה — מן הדין הוא שיהא הקולמוס צשמוט מידו מחמת קול-הקורא אליו: אל תקרב הלום וכו' כי המקום אשר אתה עומד... קדוש הוא, וקל וחומר. שיהא היד גרעת לכתוב את הדברים בלשון עבר ולצרף בצד שמו המקודש את המילים צוקלה"ה. מילים שהן קדושות ונאצלות במשמעותן, אבל אור מות ומכאניכות בחנאים, שבעלים אור חן על גבי הכתב, ועוד יותר — על גבי המחשבה.

אבל קיימת גם החובה המכה בקד-קוד ואומרת: כתוב! כתוב! למען חז"כור" אתה ושכמותך, למען חספ"ר לאחרים ולדורות אשר יולדו, מכאן הרשות שנתנה לגשת אל הקודש ור לשרטט קווים לדקוהו, אם כי מחוץ ידיעה, שאין בהם אלא מה שהעין הכחה, עינו של בשר ודם, ראתה בו ולא יותר מאשר תפיסתו של אדם-מן-השורה השיגה בגדולה, בקדושתו ובחנהגותו.

הוא, וצוק"ל, נשא על לבו את ההושע"ן על שתי בחינותיו: את "ש" מות בני ישראל" — את היחיד ואת הפרט, ואת "משפט בני ישראל" — את צרכי הרבים ועניני הצבור. הוא, כהן הגדול מאתו, אשר נכנס לפני ולפנים של היכלות התורה והקדושה — הוא אשר גם נכנס בכל עת ובכל שעה לפני ולפנים של לבות בני-

ישראל לטקט כגדול, עשיר ודל, בשני פנים ופשוט-עם — לדרוש שלומם וטובתם כל הימים. הוא היה "הר-כ"ב", אשר כל אחד מצא לו בו מקום, שערים פרוצים ולב פתוח; ור הוא היה "הפרש", המוליך ומוכיל את כולם ליעד אשר בעצמם לא ידעו. הוא הראה להם את הדרך. ילכו בה — בדברים שבגשמה; והוא הוליד אותם לחוף מבטחים — בדברים ש-בגוף.

כי הוא היה הלב, הלב היושב בסתר ותונה במסתרים ואין לו בעולמו אלא להורים דם וחיות לאברים הגדולים והקטנים שבגוף; מהעורקים הראי שים עד לתא הקטן שבו, הכל וכולם היה שווה בעיניו: עדה ויחיד, כלל ופרט, דברים הנוגעים ל"בכל נפש" ואלה הנוגעים ל"בכל מאדוד". כולם מצאו מקום וענין בלבו הגדול והחם. "כל האברים תלויים בלב" והכל ש-ווים בעיניו לטובה.

דומה, שלבו הגדול והפתוח כפתחו של אולם — היה רפוח ושבוע בכל אותם פניגיהתחלה הכתובים בתורה, שנויים בנביאים ומשולשים בכתובים בשכחו של הלב: לב חכם, לב צדיק, לב טוב, לב מבין, לב צומע וכו' כולם נקבצו ויחדו את לבו של מורג וצוק"ל.

"על לבו לזכרו", הוא זכר את הכל ואת כולם. הוא זכר כחפלה ובברכה לפני ה', והוא זכרם במעשים: בתסד, בצדקה, בעצה ובהלליה. הוא עמד לימין אביון כמזקקו ולימין עשיר כמזקקו; למאשנותיו של אחד שלקה בביראותו ולצדו של הלמדן-קטן בד-בר של מה-בכד...

על לבו הגדול של רבנו וצוק"ל

שמעתי לפני מספר שנים דברים הר-יוצאים מן הלב מכ"ק האדמו"ר מ-סלוגים יבדל"א: בכואי-אליו מצאתי אותו נפעם וארשת של תמחון על פניו, לאחר שהיה קלה הוא פנה ור-אמר: זה עתה יצא מכאן הרבלי מגור שבא לברכני לרגל נשואי נכדי, ור-הגת בזה שברכתו היתה ברכת-אהבה וזה פשוט, אני אוהב אותו והוא אר-הב אותי, אבל ששמחתו היתה שלמה, שמחת אמת, מבלי שיעלה על לבו באותה שעה קורטוב מכל התלאות אשר מצאותו בדרך-חייו, אשר כל בני-ביתו נשמדו ולא נשאר מהם ש-ריד. יהודי כזה שיכול לתת את כל לבו לאחרים מבלי להשאיר בו פינה נדחת לעצמו — זהו פלא ומופלא גם בין צדיקים.

ו,כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם". לב שנתן כל כך הרבה לכל כך הרבה מטבע הדברים שיהא קונה לבבות של בני-אדם, מן הדין הוא שיהיו קשורים אליו בעבותת אהבה, שיהיו הלבבות רוחשים אליו חיבה, כבוד ו...יראה.

אהבה ויראה עלי אדמות הן חיוני-גדיר; לעילא מזה הן שני ניגודים, אבל הוא וצוק"ל זכה לכך ובמדה בלתי משוערת. הסידים ואנשי-מעשה לא ידעו שבעה להסתכל בפניו, לה-זות בנועמו ולבקר בהיכלו. מטרים עלות השחר ועד נעילת שערי ה"חצר" בערבים החגודו אברכים ובני-חש-חורט מסביב ל"בית המדרש" שמא יוכר לראות פניו פעם ועוד פעם. מי שלא ראה את אותם האלפים, העומד-דים סביבו צפופים וצמודים כאיש אחד, אם בשעת קבלת-שבת או הד-לקת נר-הנוכה, וכיצא באלה — לא

ראה אהבה שבקדושה מה, בחינת "נפלאות אהבתך לי", השיגרה היומ-יומית, המכלה בדרך-כלל רוח ומור-לידה הרגלי-שבטבע, לא פגעה בהם מעולם. תמיד הוא היה בעיניהם כ"חדש"; תמיד צמאו למראתו ועל אכ"כ לדבריו. אבל באותה מידה שלטה היראה מפניו. דיו היה קריצת-עין שלו להרעיד לבבות, לנקש אר-כובות, להשליך הם ולתלך אימת.

אכן נתקיים עליו, ויהא מורא רבך כמורא שמים". אבל כמה, מורא ש-מים" היה צריך לנטוע בלבבות צאן-מרעיתו ובירבבות שנהרו אחריו כדי שיוולד "מורא רב" במידה כה גדולה וגרושה שהוא זכה בה; יראת שמים ועבודת ה' מחוך קדושה והיטהרות מכל סיג ופגם, והתקדשותם והייתם קדושים" זאת היתה מידתו וזאת היתה הסוד והיסוד ב"משנת החסידים" שלו. ממנה לא זו באלפי נימין ושבילין גלויים וסומים-הוא חתר למטרה זו, היד לקומה וחדר בקרב חסידיו ש-יקיימות.

הנהגתו היתה מלכות, גלויה ונר-אית, מלך ביציו החזינה צניח"ה, לעומת זאת עבודתו, עבודת הקודש, היתה "עבודה שלב" — ששונה ור-טמונה בתוך לבו, טמירה ונעלמה מעין-כל, אבל יש והיה קורה והלבה היתה מתפרצת לשניה אחת החוצה, ואז היה נגלה וגראה, כי אינו-אלא הרגש, אשר אש-תמיד תוקד בו לא תכבה ושלחת יד אחתה ודבוקה בו ללא הפוגה, אלא שיש מקום בלבו הגדול להעלימה ולהסתירה מ-בני-אדם, מעין-ל רואה.

למחיה שלחו אלקים, אחר חורבן גולת-אירופה, להחיות עמי-שרידי-חורבן ולהחיות לב-נדכאים; לרפא פצעים, ללקט סוורים, להשיב רוח ולהושיב נשמות. "הוא" בגשמתו הגדולה, בכת מעשיו ובשבת הנהגתו האציל והציל את כל אלה. הוא היה אביר-הרוצים, אשר אסף את צאנו, קבץ טלאים ועוד הוסיף עליהם כהנהגה-וכהנהגה, השרה עליהם מרוח-קדשן וינטלם וינשאם עד שהיו לראש-פינה.

הוא הקים את "חצרו", חצר הקד-דש, שנהפך לתל-תלפיות ולמוקד לר-בבות בני-ישראל, שבאו אליו להאצל מרוח ה', מרות וקמה ובינה, צה ודעת ויראת ה'; שנהרו אליו לשאוב ממעיני הישועה וממקור הברכה. מ-כותו ומכתיכותו הוקמו ברחבי הארץ, ואף ברחבי תבל, בתי כנסיות ובתי מדרשות; נוסדו ונבנו ישיבות ומתח-בתות קודש, תלמודי-תורה, ובתי-חנוך, אשר מהם צץ ופרח דור חדש, רענן וסורה, הממשיך בדרך אבות ושוור את שרשרת-הזהב של ממלכת גור; בחייו חזרה תורה לאכסניה שלח והעטרה ליושנה.

עליו וצוק"ל ייקרא: שלחני לחבוש לנשברי לב... לתת להם סאר תחת אפר, מעטת תחלת חתם רוח כהה, מטע ה' להתפאר.

ותנה כבה בריש-אל, אבל חלילה, לא ככתה אש-הקדש ומגורת-המאור. אש-תמיד זו תוקד לעולם לא תכבה. לזכר עולם יהיה צדיק וזכותו תגן עלינו.

הראש

הרב ש. ה. פרוש

אומרים בשם צדיקים כי היהודי הר קדוש מפרשיסחא ו"ע הסתיר נדרגור חיו באמצעות גאונים בתורה ואילו הרב מלובלין החזיק ו"ע הסתיר באמצעות רות הקדוש בג"ע ששירתה עליו בחיל ורעדה נוסף אנו כי על רבן של ישראל נגזר ו"ע ניתן לומר שעלה בידו להסתיר מדרגתו הנעלה באמצעות ההנהגה שהיה הכל הידיו בכך שהוא יחד הדור ופלא בהנהגתו ובפקוחו, בו בונן שכל זה לא היה אלא לבוש חיצוני בלבד לייחודו בקדושה ובטהרה, כחד משרי מעלה מדרגו של השרף העשירף מקצק ו"ע.

כל כולו מקשה אחת של הסתרות העלמה נכסיו, היראותו שהיו נדברי האורים נאמרו בחציפה, רות הקדוש שפיעה בקרבנו מצאה ביהודה במשי שנים ורוקם, בפליטותיהם בלאחרית, פה ישם בצורת, "מילחא דבדחיתא" ואילו כעביר זמן — ומי שוכה קלט כידי כי, בקרב קדושים תהלה — הכל טמון טמיר ועולם באותה איצ-רה.

רבינו הקדוש הפקיר עצמי, גופו ונפשו כאחד למען רבוא רבבות בניו — ישראל קדושים אף כמאמרו של קדוש ישראל בעל, "כדי בינה" ו"ע מביא, "משכנו ובעלה גבוה מכל העם" — מנהיג ישראל הייב לתת את הכל למען העם, פרט לראש ש-הייב להיות, גבוה מכל העם ומכאן הגילוי ה"קודש" שכלט בהנהגתו — הי ראש, יתר על כן, הוא ו"ע חידש ש- גם את הראש אפשר לתת לעם ולהי-שארי יחד עם זה, גבוה מכל העם.

היד רועדת מחרדה כבואה לכתוב

על מי צנתקים בו במילואי ימים תי-שים עליך סלך — שתקא אימרו עי-ליך — אותו סלך כיבדק שנתן לי-הכיר בו צדיק יסד עולם איפין אותו מראשית הנהגתו ועד להגיעו לאחר-נים ממש.

וקינו הגדול מרן השפת אמת ו"ע כילם בשה"ק (פרשת נח ה"ג"ה) וכו-הצדיקים שבני דורם מקבלים מהם עי-כודת הבורא ית' כמי שלמד משה רב-בני ע"ה בני ישראל החזירה ובה תקשרו בו נגדראו תולדותיו וכו' וי-דיר המבול לא קיבלו חיה מנה ימי וזה שפסל הדור המבול שלא היו בכי-לל תולדות נח רק בניו ולכן לא היה יכול להצילם, איבדא כי הוא באטח משיש מנה עצמי שלא העמיד תולדות יולת בניו.

דומה כי תורה זו שנאמרה סידר לי-לדת הנכד רבינו ו"ע תואת לידי-בניו שבנגיד לנת תולדותיו הם רק בני דורו ואילו יצאי הצעיר עלי-על הצידק ביום עברה ה"ה, אותו דור שלם של ילדי תארק, "העברים" שהני-הגום בחורי הדורם לא נולדו מביית את וקני החסידים מלפני שני דורות, הלגיון החסיד הנהדר שהקדישה היא חלק בלתי נפרד מהוריותי מנחה בעצם את תולדותיו של רעה ישראל הנאמן וקדישו.

לא יאמרו כי יוספר עד כמה תורה עינו הטוהרה פשחה על כל הישרי-בות הקטנות והגדולות כולל כל העי-דות ויצאי כל העמים, כשלינו עי-נו משרה אחת, ויחידה: שציתת הקד-דישה, עיר יקדוש מן שמיא נחית, בדיר שפל שבו התורה הרציעה למגרי, לגדיר את הפלגין, לתאם תרבותי עי-

דישה, לכוון בתים נאמנים שבסיום הוא יתעורר האלקי הנצחי: — "קדישים יהיו". גוללת גזר בכ"ה השנים האחרונות יושלה נצבה על אדני לסוד הסיבות: אדישקט וכל חרוב אנו לא פיר-נוט, ולא בכדי נעק והתקנן במיצאי שבת האגרון בשמיא ובלחטורא תא-דמירר מבאלע שלטיא, נט דה"ע עי-האדישקט, כי אכן כשנו כן היה רבינו שיש ישראל יבשרת.

שנים עזל על כל נשמה ונשמה של עניר פלגיו או אלימיו כדי להעלימו ולשדא, להחזיקו מוכסוהו ולהעניקו אל ההשגחה דדרי חיה פתיו ככל עינת המנה לפני בני תשעית עשרה בת לבס להתעלות, כי כבד עם הדיק נושא סבלה של תאומה, כלי ריבול עי-היטום של באית ואלפסין, בלין לחש וחכם הרעים, הטרטט תולדות דהי-ריות ישר צבאותיה נשא בעל חומר הדור הצעיר שהטוהרה תורה מנה חל-סב.

גם בשנים האחרונות שבהן נחית גופי הקדוש ביסדים ומלאכים לא נטש את משמרתו, כמנציא הפסד על חילו המשיך לכוון את מערכותיו, גם אז ליוותה אותו הדאגה לשלם צאן הקדשים בני הנצורים שהבינו את שפתי האבות, גם אם נאמרה בלשון בלתי נובנת, אותו דור צעיר שהאדיש סמנו והלאה דבק בו בדביקות שתאמי-מה לחסידו קדשא, נאות ואלפים אי-כרבים מתהללים ביום בהרשעה אימה, כל גיעל מאתני הראשיהאבא-הריב.

דומה כי לעד יישאר תורת נעמד היתמות של הסיני המנצח שיהיו עדים לרועה הכי בו חיוור הריב לביתו —

לא חור אלא חיוור — כשרק גופו כיבל בידים האמניות של נאמניו ואי-לו נשמתו הטוהרה ככל מרחפת כי-היכלות העלונים של האבא רבה וי-מנהיגה האחרון של יהדות פולין, הי-סבא הישפת אמת, ראש השושלת ה"יודיש" הריים ולמעלה בקדוש קרי-צק, פריסיסאא ליכלין עד להיכל משיח ה' איי צבצת הימים רבינו הכעשייט ו"ע, אותו מעמד שהייה ועזה אחת של כאב מאריך ועד לקצו השמים, רחום מלכי ישראל שכינה את מלכות ישראל בדורנו היה עד לחרות גורא שאפפה את הברואה כולה לפתע פת-אים בעצם היום, האשש יקדח בצה-רים ואילו הלבבות קרועים ושסעים לביאה העלטה האיומה שירדה על היקים כילו "איכא יעיב באפו ה' את בת ציון — הירעה הראשון בדור אחר רון לאודים המוצלים מאש — השליך מעמים ארץ תפארת ישראל,

אילו ולינו היה הכבי נצב על מקור או בעת קראת "כי תשא את ראשי" יבניתינו הרבים בעקד הראש והור-דם מאתנו ביום הראשון של פרישת "יקחו לי תרומה" ובפרשת "יועשו לי מקדש" נחרב המקדש מעט, אותו צדיק יסד עולם שקיים יתקיים בו "שכנתי בחוכם" נחשטכן בעוון הר-דור, חלב היתם שכאם כאבם של מדי-לינו אחינו בני ישראל, נדם בפרשת "כל איש אשר ידבנו לבו" (ועיון ב" ויה"ק פרשה זו ח"ב קכ"ה, ב' ובפירוש "הסולם" אית ליה).

יחד היה בהנהגתו, מיוחד היה בשי-פלות רוחו, כלר ישראל שגדוד עמי-עמי דיו להעיל חילא מסטל עצמו

בפני כל חלמיד חכם, אוהב אמתו לכל רב, אדמו"ר, ולכל צורב היודע ספר, ידואנ כאב ואם כאחד לכל יהודי ויהודי שאי-פעם דרך על מפתח ביתו, עמוד התורה המשים — לא רק שם אלא מדרגן אחרים שישמו — לילות כיי-יום, עמוד העבודה — זו תפלי שמי-קדים תפלה לכל צרה ומגן על משי-כרת התפלה שתהיה כהלכה, עמוד הקסד והצדקה — אשר עוד יסופר על כך רבות, כועד התיה נדכאים ואך ההוק בידו כושלים, ומי יודע כמה ישיבות וכוללים חייבים לו זכות קיומם.

הראש — שהעלה את כולם אליו בור קופץ לנק, שידע "להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד" (רש"י במדבר כ"ז ה"ח), ראש לראשים במיעצת גדולי התורה, יחד עם זה מציגם לא אמו קבלי דעת! רב החובל של ספינת ישראל המטרפת כים ואחרון ברשי-זה ואילו ראשון במעלה, אב נאמן לי-הנועה הקדושה, "אגידת ישראל" שיש זה אכין הגדול והוא נשאה על כתף פיי כהנתו מטהורה באחת השניות שיכתי לה בשת רצון אבולטורא "אבי היל עליו און המשא הזה", הוא ו"ע בעזרתו ראה עצמו רק כעושה שי-ליחוסם על אראשונים, בו בזמן שהג-הגיו תחתו בעצם חידוש מופלא בבית המדרש "מי יתן לנו תמורתך, בלב ב"תניצול התקנה כי מטרונם של ישראל זה שנלקח לשיבה של מעלה לחרות קיואת "לכפר על נפ" שיתכסם, לא יזה ולא נשקט עד אשר יבנה להשלים משימתו במיאת מלך המשיח ובכנין בלת המקדש הנל עיז על אש שירד מהשמים. במהרה יידך, אכ"ר.

אשכבתיה דרבי

המודיע

ראש גולת אריאל

מדן יום בינוא, בקיץ ובחורף, בימי קיץ לוהטים או בימות החורף הקרים, התאספו יהודים ליד חדריו של האדמו"ר, בשעות קבועות מראש, כי מה פעמים ביום, יש והתאספו עשרות ויש ומספרם הגיע למאות, כל אחד נכנס לחדרו והדלת נסגרה את רגלו, זה פורס חבילת יסורים, בוכה ונאנח והאדמו"ר זצ"ל עמו בכאב וביסבל, פניו הוזהרים לקדורים, מביעים צער וכאב, תפלה ותחנונים, יש ואנחת השבר של האדמו"ר בוקעת בעצב לולת הקצולה, כעבור דגע ור הבא בתור נכנס לאדמו"ר זצ"ל, מד פניו בשורה טובה, בין שניה פושט האדמו"ר צורה ולבוש צורה חדשה, נאחו משמחת האיש ומשתתף בפועל בשמחתו, כעבור שניות ספורות ושוב דממה מעליה, יהודי שבור ורצון שור פך את מר ליבו, הבא אחרינו מגולל בעית קשה ומעיקה, מסובכת ומטרידיה, האדמו"ר זצ"ל, ערירי במהירות לעומקם של דברים, מכרך ומנחם, משיב ומוסק, אינו משאיר שאלה בלי תשובה.

דלתי חדרו פתוחים לכל, באים חסידים גור וחסידים אחרים, באים סתם יהודים ובאים מתנגדים, באו אנשים מכל השכבות והזרמים, רבקות, מר בני ישראל, עברו את מפתן ביתו, באו בצד ראל, כשעולמם חשוך בעדום, האדמו"ר אשר כל כולו היה חסידות צדקה ועילאית, שייך כולו לעולם של קדושה וטהרה ושב ור קלט בסכנות אין קץ לכל אנחה ולכל בקשה, כי מעולם לא נגעל ביתו בפני אדם מישראל, קלתו יחיתו פתוחה לכל אנחה יהודית.

יש ושעות אחדות ישב האדמו"ר זצ"ל, חלש ויודע כאב וקיצוץ את פני הבאים אליו, דלתי חדרו לא ננעלו גם בשעה וכוחותיו נטשוהו, אבל על משמרתו עמד במסירות נפש, בל יקפח איש.

יראה ודבקות

למבקר מבחוץ נראה חסידו גור אדמו"ר פחד למראה פני כ"ק האדמו"ר זצ"ל, חרדים למבטו, יראים מתגובתו ור התריפה, חוששים מהקפדתו, ואכן, הם היו מליאי יראת התרוממות, חרדו לשמעו של האדמו"ר זצ"ל, אבל מאחורי היראה הגדולה, מעבר לפחד, שלטה האהבה והדבקות האמיתית. מי שראה את צעירי חסידו גור חולשים שערותיהם ואינם יודעים את גופם עת קבלו את הבשורה המרה על הסתלקות האדמו"ר, מי שראה אברכים ובהורים מחוגלים על הרצפות ומחירדים את האויר כועקות כאב איומות, מי שראה בחורים ואברכים רצים ברחובות תוך יללות מבלי לדעת לאן הם רצים, יכול להבחין ברמזהו מהרביקות ללא דוגמה, מה קשב הנפשי ללא אח ומאהבה הגדולה של עדת חסידו גור הגדולה לאדמו"ר זצ"ל.

ידעו אברכי ובחורי חסידו גור מיהו רבם הנערץ, עמדו לפניו וידעו שאכן הם עומדים בפני ראש גולת אריאל, בפני צדיק יסוד עולם ויחד עם זה הרגישו קירבה מיוחדת, כל אחד היה משוכנע שיש לו מקום מיוחד בלבו.

הגדול והקדוש של האדמו"ר וכי לפניהם לא רק אדמו"ר קדוש וטהור אלא גם אב ואמן ומסור, חסידים קשישים אמרו, "קוויטל" (פתקה) מוטב למסור לידיו אמת, אבל היש לו לחסיד ידיו, ואמן יותר ממולו ורבו, האדמו"ר זצ"ל.

קדושה וטהרה

במשך דורות עמלו אדמו"רים, מראש החסידות להתחזק קדושה, להביא רוח של טהרה וזוהר לכתיים בשר-ראל, ללבושיהם, גופם של צעירים עת עשו את צעדיהם העצמיים הראשונים בעולם הטהור, שכל כולו בטהרה וטמטום, וזהמם וגם טמאה.

הם עשו זאת, בעמל ובמסירות עת לאית. עת עמד בית ישראל על מכורו, מצות אלפי בתים בישראל שמרו על מטורת הטהרה, עת פעלו עדיין בכל פינה ומקום במרכזי הטהרה הגדולים, מוקדי קדושה, מליאי זוך ור טהרה, הם הוסיפו מגדלי אור מאירים על חשיתית איתנה וזקנה, עמוקות שרשים שנשמרה מזרח דור.

משהחל האדמו"ר זצ"ל את נשיאורו היה בנות ישראל הרוס ושכר, ענגי עשן כבדים, שהתמרו מכבשורנות העקילה הגדולה עירפלו עניינים, על התיסות הללו החל לכנות בגין חדש של קדושה וטהרה, בליים של טמטום מוחין והתפרקות, של זרמה ושפלות שכבשה זרמה, עמד ור הרליק את אבוקת הקדושה והטהרה. בעמל ללא לוח, בהתמדה ללא גבול, עמל יום יום להתחזק ללב צעירים קדושה וטהרה, של חסידות צרופה, לא נרעע מיגע רב כדי להקים בתים של זוך וזוהר, מושחתים על יסודות של טהרה והתעלות, לא חסך שום עמל כדי לשמור על נפשות צעירים ומבוגרים בטהרתם, לרמסכל הרב, הקשיים, לא מנעו ממנו מלהמשיך בפעולתו, עשרות שנים עמל, חניך וגידל אלפי צעירים לחיי חסידות צרופה, לחיי זוך וזוהר, לא נת ולא שקט עד אשר הקים דור שלם החל חי חסידות צרופה, ריצע את אשר גראה כבלתי אפשרי, בנה שוב את בנין החסידות האמיתית מההרסותיה.

בימים האחרונים

בשבת קדוש פרשת יתרו ניהל כ"ק מרן האדמו"ר זצ"ל את, "השולחן" האחרון, בעת הסעודה השלישית, ואז לראשונה מאז הוכתר כאדמו"ר נמרצ מלכך, "לחיים", איש לא דיבר מזה, מאת חסידים ראו ושתקו.

באמצע השבוע האחרון פנה לר' חנינא ואמר: "איך קלער מיך אריס ציכאפען אוף א פאר טעג, מיוועט ועין ווי סיקקט אויס" (אני חושב לצאת לכמה ימים, גראה אין העניינים), חבריו לא בתפרשו או פירוש מיוחד, מתכוון האדמו"ר לזאת אולי לערה לנפש לכמה ימים, למנוחה...

בערב שבת יצא אחד האברכים לרפת שבמבואות ירושלים להביא חלב לבית האדמו"ר. חלב שבפיקות מלא מעת חליבתו, כך זה היה מאז ומתמיד, הפס, בערב צם נחלב שאל האדמו"ר זצ"ל למה היו צריכים לזה כיא חלב ולחשובת אחד המשמשים כי אין כמעט חלב בכית ויסיק אולי בקושי רק לשבת הפטיר האדמו"ר: "אחרי שבת לא צריכים יותר", ואיש לא העיו לשאל למת? מרדוע.

לחפלת מנחה נכנס תמיד האדמו"ר זצ"ל לבית המדרש הגדול, זמן הרפלה נקבע לשעת המנחה, בהתאם לתנודות היום והלילה, לסיים את הרפילה במועדה, כל עת וחתה צורך לשנות את זמן התפלה היה הגבאי הרח"ת ר' חנינא שייף נכנס לאדמו"ר זצ"ל, לאחר שהאדמו"ר זצ"ל בירר עמו את זמן השקיעה היה מקבל הוראתו לקביעת הזמן החדש, עת היה האדמו"ר זצ"ל עושה דרכו מבית המדרש לדירתו היה ר' חנינא מכריז ואומר, "מהשכר הבקעל יתפללו מרחה בשעה זו וצו".

בעם חמישי האחרון נכנס ר' חנינא לאדמו"ר ואמר שיש לשנות את זמן התפלה, כמקובל, מהשכר הבקעל אמר לו האדמו"ר זצ"ל: "מה נפקה מזה לי".

יצא ר' חנינא, חמת על התשובה שקבל — לא קבל צמאידה משוכנע שאכן הסכים האדמו"ר זצ"ל לדבר, תשובה חיובית וגם הערה שלגבי הר

אדמו"ר זצ"ל אין זה משנה, ובלים החמישי האחרון, אחרי שסיימו תפילת מנחה והאדמו"ר עושה דרכו בבית מדרשו לעבר דירתו, נשמע קול לו של ר' חנינא מכריז על זמן החדש שנקבע לתפלת מנחה, האדמו"ר ביררכו מושך, בכתפיו ופושט ידיו לר' ווחה, משל מרמו ואומר: "הכורה זו לשם מה היא באה?".

ביום כ"ד בטבת שנת תרס"ה חלת כ"ק מרן אדמו"ר בעל, "שפת אמת" זצ"ל את מחלתו, מיום ליום ומשעה לשעה גברה מחלתו, גבור יסוריו, בר ראש חודש שבט הגיעה מחלתו לשיאים, בעמל רב הליכשוהו טלית ותפילין, התפלל במיטתו תפילת שחרית, הגיע להלל ואולץ להפסיק, בשעות שאחרי צהריים חוקל לו ב- משחר, עטפוהו שוב בטלית לסיים תפילתו, ופתח מיד בתפילת מוסף, השיב לו מן דמו מבין העומדים ליד מיטתו כי טרם אמר, "הלל" ענה ור אמה:

— לא המתים יחללו יי. . . בשבת קדוש פרשת משפטים (שק-לים) שנת תשל"ז עמד נכדו כ"ק מרן האדמו"ר זצ"ל בבית מדרשו והתפלל תפלת שחרית, כשהוא מחתלל מכאבים, רווה מיסוריו, בכוחות עילאים עמד עד אחרי ברכת כהנים ואז אולץ להפסיק, בשעות אחרי הצהריים, כשהחל לו במשחר, ניגש לסיים תפלתו, התפלל מוסף, התפלל מנחה וכלילה התפללו מעריב, הלל לא אמר כמנהגו כסבו, זכותם יין עלינו.

פעם, בהלילה בירושלים, אמר כ"ק מרן האדמו"ר זצ"ל, "מפני הרעה גאספה הצדיק, פירוש כדי לפעול במרומים לביטול גזירה רעה... ומי מאתנו ידע למה נתבקש ראש גולת אריאל, לשיבה של מעלה כי מהירוח בזאת ק...

רכב ישראל

משה עקיבה דרוק

השובע כאשר נפתח צר ישראל בלירי שלים, ספקה את כולנו הרגשה כבדה, הרגשה שקשה למצוא לה ביטוי הולם, היתה תעובת של אבל, יתמות וחרת. זה שכמותה מרגישים בנים שגולקתה מהם עטרת ראשם, היינו מרחיקים לכת ולומר, שזו היתה החבה יותר עמוקה ורבת משמעות.

היא לא היתה מוגבלת לאותם אלפים, חסידי גור שגששם היתה קשורה בן פחד בקשרים מסורתיים, אלה שהתחילו לשו בעפר ולא ידעו למצוא עצמם מן קום בעולם זה לאחר שהגיעה לאור נם בשורה רעה זו. אלה שגוראים כל השבוע מתחלכים קרועי בגדים כסה וררים לאחור שאבדה להם המשענת הרוחנית שכלעדי לא ירימו אצבע, היא היתה רחבה יותר רחבה ועמוקה, אני שים רבים בצבוריות החרדית התקשו לחזור לסדר יומם, הם שאלו את עצמם לא במעט בתלה: מה צופן לנו יום המחרת — מה יהיה? והיתה לשאלה זו משמעות רחבה מאד. גם מנקודת מבט של הפרט, וגם מנקודת מבט של הכלל, האנשים רצו להרחיק מלבם את הספר מפני הבאות שקינן עמוק בלב: האמנם מפני הרעה נאסף הצדיק, הם ביקשו למצוא תשובות לתורת ודע דימו להתלות במאמנם זיל: "מיתחתן של צדיקים מכפרת על ישראל" או ב לשון אחרת: "מיתחתן של צדיקים מרובות את המורענות", אף שהם ראו במותו של הצדיק עצמה סירענות קשה.

אנו חיים בדור יתום, השואה כילחה את מיטת דמה ולשדה של היהדות החרדית, נעקר דור הבנים שהיה יכול להאיר את חשכת התקופה. הש רחוקים המצילים מאש התכשרה, והם היו יחידים בעורו בזה אחר זה. כותל המזרח שלנו התיחם, אלה האריות שבתבורה, כל אחד בסגולותיו, כל אחד בתחום השפעתו, הלכו למנוחות ואר חנו השאירו לאחוריהם.

כאשר ציטטנו השבוע את הכתוב: "הצבי ישראל על גמולתך חלל", לא עשינו זאת בדרך השגרה המקובלת על מספירים, זו היתה תחושה שה

המודיע

שום השוואות וסחור צמידות למרח קים שאין אנו מתעלמים מהם, היתה לרכים התחושה, שמתבטאת באותו פרק של "ויהי בהעלות ה אל אליהו בסערה השמים", כאשר אליהו וחל מידו אלישע מתחלכים יחד, אלישע מתקשה להפריד, "חי נפשך אם אעז בך", הוא שומע מפי בני הנביאים: "כי היום ה לוקח את אדוניך", אליהו זה שואל מעם תלמידו "מה אעשה לך בטרם אלקת מעמך" והתלמיד אינו מ בקש דבר אחר ויהי פי שנים ברחוק אליהו, משאלה קשה, נכשאלתו עולה בסערה השמים, צעק אלישע, "אבי אבי, רכב ישראל ופרשיו". הצירוף של אבי אבי, זיקה פרטית, אנושית בין אב לבנו, עם המושג של תהנה: "רכב ישראל ופרשיו", אנונה מתחת זה את זה כאשר הן מתמוגגות גם יחד, מנהיג כלל ישראל, דואג לכלל, היחיד אינו אלא פרט שבחוד הכלל, קשה היה לתבוע ממנו להתעסק ולד אג עם הפרט, לא כן אליהו, אלישע תלמידו, מעיד בשעה שרבו עלה בס פרה השמימה: אבי אבי, שזוהא גם רכב ישראל ופרשיו, גם זה וגם זה, כמה משמעותיים לכאן הם דברי ה מדרש, על הכתוב למשה ה רעה את צאן, ה צדיק יכון, ובמה היא בוחנו במרעה צאן, ביק לדוד בצאן ומצא רועה יפה, שנאמר ויקחצו ממכללות צאן וגומר, אמר הקב"ה מי שהוא יר דע לרעות את הצאן איש לפי כחו, יבא וירעה בעמי, הוא דכתיב מאתר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו, ואף משה לא בחנו אלא בצאן, אמרו רבותינו, כשהיה משה רבנו ע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר ברך ממנו גדו, ורץ אחרי עד שהגיע לתוסס, כיון שהגיע לתוסס נודמה לו בריכה של מים ועל מד הגדי לשחות, כיון שהגיע משה אצל, אמר אני לא הייתי יודע שרק היית מפני צמא, עיף אתה, הרכיבו על כתפו, והיה מהלך, אמר הקב"ה יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר זרם, כך חייך, אתה ררעה צאני ישראל, הוי ומשה, היה רועה.

אולי נמצא בזה את התשובה לשא לוח, באותו צירוף מפליא שהתגלה ב כתות הגפס של מרן וצוק"ל, שידע ב עת ובעונה אחת להיות אב לכל אחד מרכיב של כתו גם גדו ורעה, מרעיק טל של חתיה לכל מבקש, מגלה רחמים שניים.

לכל אחד, טובל בסבלותם ומשיב להם נפש, כך התמוגו באישיותו גם שתי התכונות, להיות אב לכל אחד ואחד, קטן וגדול, נושא אותם כנושא אומן את היונק, להיות מיצר עם צרתו של כל אחד, לנטוע בטחון נפשי ולשאת את טרתיים, לא כמציאות אנשים מלוד מזה, לא כרי לצאת ידי הובה, רבים ואינכים הם הדברים משאפשי יהיה לפרט אותם לפרטים, זו היתה מסכת שלימה שתחלת וסן רב לפני שהוטלה עליו אדירת הנהגה הסינית גור, ש היתה וגורלה והעניפה ביותר בת קופת הוזהר של יהדות פולין, ולא פסקה גם לאחר נכון האדירת שלבש אותה בטבעיות. אותה פמכות מלכו תית לא פגמה מאומה במלך הוזהר טלות, כנא שהתנהגותו לא פגמה ב סמכות המלכותית כששיניהם הולכים שולבים.

אלפים היו מושקעים לפתחו ומבק שים ממנו עצו, תרשיה וברכה, ובכת התגוננו העניק לכל אחד מהם את ההרגשה של "בצרתם לו צד" ואין זו מליצה, בזכרון העצום של זכר אנתם על הלאותיהם המצוקתיים, על שמחור וקשה ובעייתיותם, דע את זויתם מפי רוב, ולי כמאז ידע את סגור לבם שונתה כחורו, גם כאשר זה נעשה על רגל אחת, בזריות מנאנית שלו, כמניסח נאמרה ירד על לפרטים ה קטנים, שהם חשיבים לפעמים יותר מן הולכים הגדולים.

הגדולים הקטנים, הצמאים והעצילים היו גישאים על כתפיו, ולענין זה לא היו מחסומים של כרחקים, קרני דהי שפעה לגישו מעבר לאקוואנטים, ור בנו ידע לעשות זאת לא באמצעי קר מאניקציה חדישים, כי אם במטבעות ל שון עתיקות, רבים היו משתאים לר עת, מהיכן הוא שואב כל כך הרבה אינפורמציה על כל מי שדורך על גופתו ביהו ולא רק עליהם, ולא מחור סקרנות אנושית, כי אם באמצעי, כע לים לתרופה.

חסידי הו נכנסים לפני ולפנים בחיל וברעדה, כשישינם נוקשות דא לוא מפתח גאונר. הם עמדו כמתח טאים ומבקשים על עצמם, הוא קבע המאנונה של כל אדם, וידע לכן גם לביור במלים, לעתים קשים כנידים עלעיתם כנפשי ניחם, הראשונים קבלו את הין ושניהם נתחזקו ברוחם פי שניים.

הכלל של, "אם אין גדיים אין חיר שים", היה לקו מנחה בצבורות עם בני הנערים שמהם היו מפיק תשובה ונהת, לאותם גדולים באותה רוח שלא שינו דבר מכל אותה מסורת שג תקדשה בדורות הקודמים, כשהוא חר ימריבן, ממריץ ומורו בכל לשון של זיו, לתת פמלים בתורה ואל ישעו בדברי שקר, תביעוהו היו גבר לוח, אבל רק בעוניי שמים, יתרו לימוד התורה ויותר וראת שמים, יותר התנהגות בחסידות מפליגה ויותר ג דרות וסיגים המרחיקים אדם מן ה עבירה.

קורטוב של נחת

בעבודה מחנכת זו מצא קורטוב של נחת, הקאדרים של צעירים ואב רכים שנקשרו אליה, ואלה נמצאו גם מתיץ לתחים המוגדר של עדת חסידי גור שהיא גדולה לשלעצמה, שהיא ה תפתחה כאמפריה קטנה של מוסדות ומפעלים, השפעתו חדרה עמוק גם ל תוך ישיבות ליטאיות, כיון שידע לה מציא את המיזוג המופלא אל תורה וחסידות בכתר אחד, בכך זקף את קורטוב שהיה מושפלת קודם לכן, קריטיב של נחת וסיפוק היה בו כדי לאון את חוסר הנחת מעסקי הצבור, שעבכ אחרים מקרוב בעינינו מפ ליהא, קשה היה לו לרדת אל אותה רמה קרנית שהשתלטה על החיים הצבוריים, כל זה היה חרוק מרווח ומטבעי לעתים זה עמד את נפשו, אבל נמנע מהתעוררות, כיון שראה את העיקר במקום אחר, בעבודת ה קודש של חינוך בני הנערים, עבודת שראה בה גם ברכה.

כמי שגדל עם אגודת ישראל שהיתה טבועה עמוק בנפשו של בית אבא, טרח עמה טרחה גדולה, שמר עליה כעל מורשת גדולה אבל גם קשה, ראה זאת כתובתו הקדושה לשמור על קיי מה, על הליכותיה ועל מעשיה ולהעתי מעורה בה, אבל כח הנהגתו והשפעתו תרגו גם מתוך גבולותיה של אגודת ישראל, ויקחו היהדות הכלת מסויגת עם אגודת ישראל לא גרעו מן המעמד הסמכותי שאין לו בתחתה גם בקרב הוגים רחבים של היהדות החרדית ה עיבדת מתיץ לאגודת ישראל, כי על כן זכה בזכות מעשיו ובזכות אבותיו, להיות גם אב וגם רכב ישראל ופר שיו.

בתוך ים הדמעות

המודיע

מתוך דממת-היגון של היתמות והשכול של בית ישראל שנתרב באירופה בתקוממה אדמורית של גדול אדמו"ר דורנו, כ"ק מרן זצוקללה"ה מגור. בידעת המטרה ומתוך חתירת מדוקדקת, עקבית ו- מסורה, הולך את הספינה מרגע שבו נמסר לידיו שרביט-המלוכה של בית גור. מיד עם הסתלקות אביו הגדול, האדמו"ר הוקן מגור זיע"א, בשואה שבה נחרב הכל — ניצנץ על ידו מחדש אור-התקומה של החסידות ושל דרך הבעש"ט.

לא המשך של שרידים אלא בנין מחדש של מלכות במלוא מבוני ה- מלה. מיומו הראשון כאדמו"ר ד- בית גור היה פלא המפליא עין כל, חידת-סתר המפעימה מחדש נימים שכמעט נגדמו, גורם הממ- ריץ מחדש עורקי דם שנתקשו או נסתידו, מעיין שגמנו וזרמנו מים חיים הנוסכים טל של תחיה.

כל השרידים, האודים המוצלים מאש-התופת, היוצאים חרוכים ו- מפויחים מן האש הגדולה, מן העקידה שכמעט לא הותירה שריד ופליט — ינקו ממנו מחדש זרם רענן של התחיות; מאחד מעיר ושנים כמשפחה נוצרה ונוכחה מ- חדש עדה גדולה, רעננה, צועדת באון, הולכת בראש, מבשרת ביור רה של תקומה חדשה. המלוכה הניצבת שוב איתנה ושופעת חיים ואמיצות — מי יכול להאמין שהיא נבנתה על שרידים מלוקטים ממ- אות הערים והעיירות של פולין החרבה, של חסידות גור, הגדולה והמרכזית של מרכז היהדות הגדול הזה? האדמו"ר הגדול רבי ישראל זצוקל"ל, בשרביט-ההנהגה שלו, הוא שהורת את הדרך, הוא שנתן את האות להביט אל העתיד, לראות

בשיקום ובבנין-מחדש את צור השעה לדור ולדורות. הוא הגבר הוקם על מקום מח- דש עולה של חסידות בדורנו של- אחר השואה, ואין שום פלא בדבר כי הוא היה האדמו"ר הגדול של דורנו, וכאשר אמר, "הרכי", לא היה צריך לומר שום הגדרת-לואי, "הרכי", משמעו האדמו"ר מגור שכל בית ישראל חרד לדבריו, ש- כולם מצפים לשימוע ממנו, שכולם יודעים כי משם תצא הוראה, קרר- בים ורחוקים, חסידים ולא-חסידים — לגבי כולם הוא מדברנה דאו- מתיה, בלא צעזעי-מלי-נוס- חאות, בלא שמץ של רצון להגנים ולהפריז במליצות.

עדת חסידי גור הגדולה שהיא יסוד מרכזי בתנועת החסידות ה- מתחדשת בעולם כולו, לא רק היא עצמה עדות חיה למעופו הגדול ולמרצו שאינו יודע דוגמה ולחזונו המרקיע שחקים; הוא אדמו"ר ד- אדמו"רים, דוחף וממריץ לשיקו- מם מחדש של חצרות חסידים, מד- רבו במקום שצריך דרבון לכך, שלא תהינה עדות ישראל כצאן בלי רועה, שלא יהיו רועים בלא עדות, ומעידונו נתעודדו הרבים, קמו, בנו ויצרו מחדש, רקמו שוב שלשולת-של-זהב בדרך התורה ו- החסידות כמנהג יומים ימינה.

כדי להתוודע לסוד-הגדולה של האדמו"ר מגור זצוקל"ל לא צריך היה דוקא להיות לפני-ולפנים ב- תוך היכל-הקודש שלו או בית- מדרשו, שהרי על כן היה האד- מו"ר של כולם, מי ימנה את ה- אלפים והרבבות שהתדפקו על פת- חו, שבאו לתוך היכלו בפנים, ש- שפכו לפני דמעות, שהמתיקו עמו סוד וביקשו את עצתו ויחילו ל- תפלתו. לא רק אלפי חסידיו ש-

קשורים היו עמו באלפי נימים של אהבה, חיבה והערצה, אלא רבבות בעולם היהודי כולו, שהמלה "גור" הדליקה בקרבם גיצוץ חבוני, הבי- עירה בתוכם אש-קודש. כאשר נע- שה דבר וידעו שנחתם הדבר בסוד שית קדשו — היה זה כצו וכפקוד- דה שלא רק שאין אחריה עוררין אלא כדבר הנעשה מתוך אהבה, חיבה והערצה שאין לה גבול.

בה במידה שהיה מורה-הדרך ל- קימומה מחדש של מלכות החסי- דות בכללה לדורנו והוא ועדתו עצמם הדוגמה היחידה מרשימה ו- היותר מרכזית לכך, נעשה כמאלף, ללא שיהא צורך בהכחזה — למנהיג ייחודות התורה, לראש ו- ראשון, למי ששום דבר לא נעשה בלא לדעת מה, "הוא אומר", היחה ואת תופעה מיוחדת במינה, תופעה של האדמו"ר המנהיג של העדה כולה, של ייחודות התורה בכללה, מכל כיוון ומכל עבר חיכו וציפו מה אומרים, "שם", "שם" די היה בגיד-עפעץ, ברמן, או במלה אחת בלבד — וכבר נאמר הכל, כבר צריך היה להבין הכל, כבר ניהנה ההוראה לדור, כבר נדלק האור, כבר הלכו אלפים ורבבות וצייתו, ועשו, וקיימו.

אין עוד דוגמה להנהגה מלכית תית כזו, סמכותית כזו, אהובה ו- נערצת כל כך, לא רק אלפי ה- חסידים הדבקים ברבם כשלכתה בפתיחה, קשורים עמו באלפי ני- מים ואינם מוונים ידיהם ורגליהם בלא ללכת להיועץ, בלא לשלוח שליח אל היכל-הקודש כדי לשימוע ולדעת. אלפים רבים אחרים משי- כימים לפתח, צובאים על פתח ה- כלו הקדוש, מצפים בכליון-עיניים לשימוע את אמירתו הקצרה וה- חרה, את אמירתו המלאה אך ה-

חסכנית כל-כך במלים, ורק אלה שהיו רגילים לפני-ולפנים הבינו לאשורן את המלים הקצרות, מה פוונתן, מה משמעותן ומה טמון בחוכן.

כך בהנהגה החסידית שלו וכך בהנהגה שלו לבית ישראל. את חסידותו הגדולה הקים בד-בבד עם נתינת דעתו על שיקומה ו- קיומה מחדש של יהדות התורה המאורגנת באגודת ישראל. מגדולי דרכו של אביו הגדול, מגדולי מייסדיה של אגודת ישראל, ומגד- ליה תמיד בפומבי: "אגודת יש- ראל של אבי", אין שיעור למידת ההדרכה שנתן לחנוכה, לרצונו ה- כביר והקדוש לראותה שוב בתפ- ארתה כבימים-מקדם, לעת שמא- רי ישראל, מלנן ורבנן, ייסדוה, עמדו בראשה, הדריכות והאירו את דרכה ונתיבה, סמלית העובדת בה- יוחו בוועידה הארצית של אגודת ישראל, ביוקן לפני שלושה חוד- שים, ביושבו בריציפות שעה נמש- דה במלשב הפתיחה, מאזין ומקשיב ודלון, וכל מ"י שידע את סודו, את כאבו, את יסוריו — ידע כמה הוא מקריב בזה, כמה הוא נוהג בזה ומהווה דוגמה לכולם. היוד- עים כבר או את שברון גופו, חוליו ויסוריו, תופתו עד מאד ביושבו כל העת ומאציל מרמותו הטהורה על כל המעמד, מבריק ברק של קדושה מחדש על התנועה האגו- דאית, חזון רוחם של גדולי יש- ראל מן הדור הקודם, ביחד עם אביו הגדול והקדוש.

הסתלקות הצדיק, השריפה אשר שרף ה' — כמה הורגשה במשך יום אתמול, כאשר האווירה כולה הייתה ממש מחושמלת ברחובות ה- ערים ובחוצותיהן, בירושלים, ב- בני-ברק, בתל-אביב, בערי הארץ

ובמושבותיה, בניו-יורק, בלונדון, באנטוורפן ובציריך — בכל מקום ומקום; הידיעה המדיממה והנוראה שהאדמו"ר נתקף בחולי, שהובהל לבית-החולים, שותת, והרגע ה- מדהים, הנורא והדואב, שבו נמסה כי גיצחו אראלים את המצוקים, כי נשמת הצדיק עלתה בסערה השמימה, כי הספינה אבדה קברי- גיטה — הרגע הזה שהסיר לפתע שטחם גדול מרב-ת עינים ופרץ מעיין-הדמעות ללא הפוגה. בבית- החולים, "הדסה" לשם נהרו המונים והמקום כולו הפך למקום בכי ו- מספד, ועד לרחובותיה של ירו- שלים החרדית — שם יצאו כולם לבכות ולספוד, ליילל ולעוק, על מנהיג ישראל שלוקח ואיגנו —

כל אלה שבלבם חשו בטחון מו- צק, היו מעודדים על כי בדרך יתום ושכול זה מהלכת עוד בתור- כנו באבות-אש מאירה ומחממת זו, כל אלה שלבם התנחם כל- אימת שוכו לראותו, להתבונן בו, לחוות בנועם קלסתר-פניו, בתווים האציליים של הנהגה ומלוכה, גד- לות סוד ההנהגה החסידית, — כל אלה נפער עתה פתח בלב, צלקת מעיקת נהווותה, גישלה מאחזו עטרת-מלוכה וצניף-תפארת. המצי- עד הבוטח וקוף-הקומה של האד- מו"ר הקי שהיה מופת ופלא אצל כולם, המבט שבו נמהלת סמכות ותקיפות ביחד עם כוח מעורר, הבי- בות וחמלה — כמה היו אלה מע- גיקים סיפקו-הנפש, מרגוע ונוחם. ספינת בית ישראל המיטלטלת בין הגלים הסוערים של תקופה שכמנתה לא ידענו, הוכתה מכה אנושה וכבדה. נעשינו יחומים יו- חר, נעשינו עניים ודלים יותר, מי יתן לנו תמורתו, מי יאיר לנו דרך ויפיל לנו נתיב!

הרבי שהביא לפריחתה המחודשת של העושה לבית גור

בגיל 82 הלך אתמול לעולמו ר' ישראל אלתר

אמר

רבות בהלכות

הרבי מגור

הרבנים נהגו ללבוש אפר
אדמו"ר שה' אדמו"ר מגור, רבי
ישראל אלתר, שהיה קצת
עניינים אחרים, אחר הנהגות
בבית המדרש על הר קדושים
בירושלים.

האדמו"ר נפטר בשנת ה'
בקר, בתאריך כחמשה עשר
בחדש סיון, בשנת ה'תשנ"א.
בן 84 היה בגילו.

הודיעה על פטירתו ר' הר
אדמו"ר ששנה בחירות בכל
הקדושים ואלוהים רבים משה
דלי, הפסיקו עבודתם, סגרו
את עסקיהם וקמו במאבק לר
רבה כלל חסידים בפניה, כדי
השפחה, הפקדות, כמאה
חסידים מכללות וזמין שדרו
מטוס קטן והגיעו שחזר לא
רץ כדי להשפחה בפניה.

החובות ירושלים נחשבו
כדי באשר קהל חסידים, ש'
הגיע לפי התעוררה לרעיונות
איש שיקרא את כל ארץ ה'
מסילת, חסידים ואלה עד
הר החיים.

— מאת מנחם רועי —

על הרבי ישראל אלתר — הרבי מגור,
שהלך אתמול לעולמו — מספרים כי בשר
היה ילד קטן, כן איבד את חסידיו, והוא
בפעם הראשונה אל סבו הגדול, בעל השפה
אמת" — נתן בו סכא את שתי עיניו והדיר
לוח והפיקהו, קם על הרגלי ואמר: "עליך,
לדני, יאמר, ישראל אלתר בן אלתר",
ניבא האדמו"ר העניי שהיה גור המגור
אית — ודע מה ניבא.

חסידות גור גדלה ופרחה בדורות קודם
מיו של רבי ישראל, כאשר יהדות מילין
עדיין היתה קיימת ומרכז החסידות נמצא
באותה עיר. הביבה גורה — קלוריה
שליד ורשה. חסידות גור יכולה להת
פאר דווקא במנהיגותו של רבי ישראל,
שידע לשקם את החר-גור מחדש במדינת
ישראל אחרי הבערה הגדולה בפולין, שיצר
כמעט "יש מאין" והביא את האזורים העש
נים לחתירה ולפריחה חדשה.

תכונותיו הרחניות והנפשיות התרופיות
גראו לעין כבר בגיל צעיר מאד. עודו עלם,
אכרך הלומד ביישובה — אביו רבי אברהם
מרדכי, האדמו"ר השלישי, עודנו בחיים
ומנהיג את המוניח-חסידיו בפולין ביד רמה
— ורבים מבין אוני הדעת של החסידים
כבר החלו נהררים אחרי האבדך הצעיר,
שטרם חלם להיות אדמו"ר. שקידתו כתר
רה עמקתו בהלכה, להטו בחסידות. תמיר
מות דרכיו, נועם הליכותיו, פשטותו וצני
עונו — כל אלה לקחו שבי את לם של
המוכשרים בקרב החסידים והם נדבקו בו
ונשעו אליו בכות רב. היה בו קסם אישי,
שמשך אליו את עיני הנפש ואת אנשי
הרוח בחסידות גור, שברך-כלל היתה
ידועה כחסידות המנויה, שלא הצטמצמה
למוכשרים בלבד.

אבל ככה

בתי אביו לא קיבלו, כמובן, פחקים

שחסידים נוהגים להגיע לרבי יחד עם
פדיון נפש" — אך בעלי נפש מבין חסיד
דים באו לשמוע חורחה. לשאול בעצה,
להימלך בדעתו בעניינים שונים ומשונים
ולתוצאות מדברי סקחות. שיצאה מגור ה'
רגיל, סיקח היה, חכם ונבון, שצטוו מעולם
לא הכויבה. אבדך צעיר היה — וכבר יצ'
או לו מוניטין, שנוסף על גדלותו בתורה
וחסידות הוא ניתן כהתכמה בדירה ובכחצי
נת, חכם עדיף מנביא.

הנאצים האוררים ידעו יפה את כוחה
של החסידות ואת השפעתם של האדמו"רים
על ההמונים היהודיים. כשנכנסו לוארשה
הם חיפשו את האדמו"ר רבי אברהם מר
דכי מגור — ולא הצליחו לגלותו. בינתיים
עשו חסידים כל אשר ביכולתם, הערימו
על הנאצים, העלימו את זהותו של הרבי
ובני משפחתו ולבסוף, בנסים ובנפלאות
ממש, עלה בידם להבריח את הרבי הנערץ
לחול' ומשם לארץ-ישראל. יחד עם הרבי
ניצל גם רבי ישראל, יתר בני המשפחה,
כולל אשתו וילדיו של רבי ישראל, כולם
ניספו בשואה. גלמוד, עם אביו הזקן, הגיע
רבי ישראל לארץ-ישראל — והשתקע בירד
שלים.

בתה השבועות תש"ח, בינם שנכנסה
לחופה שביתת הנסק הראשונה — נת'
בקש הרבי הזקן מגור, רבי אברהם מרדכי
אלתר, ליישובה של מעלה, חסידים, עם אב'
לם הכבד על מנת רבם הנערץ, ראוי בכך
נס מן השמים ממש, שהרעשות וההפג'
נות פסקו באותו יום בירושלים: שקט
יוחסי השתרר ברחובות ואפשר היה להביא
עוד במוצאי חג את רבי אברהם מרדכי
למנוחה עולמית. הלוחית המונית כזאת לא
ראתה ירושלים מעודה. קשה היה להגיע
לרחובות — והרבי נקבר בחצרו, ברחוב
שפת אמת במקום שמצויה ישיבת גור עד

היום הזה. לא נישאו תפסדים, אך באותו
מעמד הכריזו זקני חסידיו גור על רבי
ישראל אלתר כעל יורשו וממלא מקומו.

מכל קצות הארץ

הוא החחיל הכל מבראשית, הכל מי
חדש, שיקם בדרך מופלאה את חסידות
גור ושוב העמידה — הפעם במדינת ישראל
אל — במרכז העולם החסידי. מכל קצות
העולם, מכל שבטי החסידות, נהרו אליו
והשכימו לפתחו. יהודים בגולה, ששמעו
על הצבר החסידני גור, שניצל מהשרפה
הגדולה — מיהרו לעלות לירושלים כדי
להסתופף בצלו, חסידים משושלות אחרות,
שנתייתמו מאדמו"ריהם שניספו בשואה —
קיבלו עליות את מרותו ואת מנהיגותו ה'
בלתי מעוררת, אלפים רבים התרפקו מדי
יום ביומו על דלתו ברחוב סליבני-ישראל,
בירושלים, מכל קצות הארץ באו ואפילו
מהגולה — כמטוסים מיוחדים מאירופה,
מאמריקה ואפילו מאוסטרליה הרחוקה; מי
שבא לקבל את ברכתו; מי שביקש להי'
מלך בדעתו ולעשות כצעתו; ומי שסתם
חשק לראותו פנים אל פנים, איש לא המ'
רה את פיו. במשפטים קצרים וברורים
היה חורין את משפטו וכלל אשר יצא מפיו
— עשו, בענייני שדוך, או ניתוח, אי סתם
עסק, מעטים התאכזבו, כמעט המיד צדק,
תמיר ראה שכוחה, ככל שרבי הצלחתיני
וחשובותיו הנכונות, כך רבני חסידיו, גם
לא חסידים נעשו חסידיו.

כמה היה טמון סוד כוח מייכחיו
אומרים חסידים ואומרים סתם יהודים.

שנושעו במצעותיו: בקסמו האישי, בפש'
טוהו, בתמימותו, במיוצות שהוא הים
בין יהודי ויהודי, בין חסידים ומתנגדים
בין דתיים וחילוניים; ביושרו ובאהבתו
את הכירות ומעל לכל — בפקחותו, בחוכ'
מתו ובתבונהו, כל הפכו כולם לחסידיו
המושבעים, אפילו מתנגדי החסידות דבוק
בו — אפילו אפיקורסים — האמינו בו
ורבים השיב מעוקו.

היה ידוע כוריו וממולח, חשב מהר,
פעל מהר, הצעלות היתה ממנו הלאה,
אם היה תור ארוך משתרך ליד פתח ביתו
וכאות אנשים היו מבקשים להכנס פנימה
— הנה הצל שעה לאחר מכן כבר כולם
היו בפנים, כולם דיברו איתו, זהו שמע
בעיות כולם ולכולם השיא עצה טובה,
שנראתה לו, מעולם לא בדק בציציות, כל

הנכנס — זכה להתקבל בכבוד ובסבר פנים
יפות, גם אנשי שררה בישראל, שרים,
הכרי כנסת, קציני צה"ל — באו לא פעם
כדי לשאול בעצה, רובם עשו זאת בצנעה,
ביניהם היה גם אריק שרון, עוד לפני ש'
השב לעסוק בפוליטיקה, שעות הלילה
המאוחרות היו כשרות אצלו לתפילה ול-
התייחדות, פעמים הרבה נהג לרדת בלוחית
שני אברכים לבתול המערבי — זוה היה
בחצות ואף לאור מזה, בשעות הבוקר
המוקדמות אהב לטייל בחוצות ירושלים,
בקין, בתורן, סתם ככה, להתבונן ביופיה
של ירושלים וליתן שכח והנדיה לכורא
עולם.

חסידים מרבים לספר על מופתים ופלי'
אים שראו אצלו כמעט יום יום, מעשה
באשה שהרופאים יעצו לנתוחה, שאלו הבעל
בעצה הרבי, שפסק: לא לנתח, אף-על-פי'
כן לרשיעה קרוביה של האשה — בוצע
הניתוח, החבר, שהמוחלה לא אובחנה
כראוי, הניתוח לא היה נורץ, היא אומנם
החלימה — אך נשארה עקרה ולא ילדה
עוד, בראש השנה נהגו להקריא לפניו
רשימה של חולים, שביקשו את ברכתו ל-
רמזה שלמה, בראש השנה האחרון חוק'
ראה רשימה ארוכה, כאשר הגיעו לשם
מסוים — ביקש להפסיק ולהמשיך בתפ'
לה, החבר, שבאותו רגע שקרא אותו שם
— הוציא האיש את גופתו, לפני כחצי
שנה עבר בעצמו בדיקות: רופאים יעצו,
שיעבור ניתוח לשם סילוק גידול מסוים
באחד האברים הפנימיים, הוא סירב, הלך
הביעה וחרו אל הרופא כעבור כמה ימים,
הפרופסור שבדקו — לא מצא עוד זכר
לגידול ואמר: "בוא וראה כוחם של כמה
מומחי תהלים מפי הרבי..."

כאלה סיפורים על נסים ומופתים ניתן
לשמוע מפי חסידים — למאות, אהמלו
הלך לעולמו. לא השאיר יורשים, עזירי
מה, ההמונים שליוותו למקום מנוחתו במגר'
מי הר-החיים — הלכו אחרי מיטתו ומי'
רו בבכי, אלה ינומיו ואלמנותיו, הם ועד
ריצותו ואהבתו בחייו והם לא ידעו תג'
חומץ בלכתו מהם.

עם היגון הגדול

המודיע

עלי צבי ישראל

עלי שר התורה והיראה,

כי נדם הלם לבו,

עלי גאון הבינה והעצה,

כי פסק נוב שפתו —

יאבל אדם

כי אבדה משענתו.

עלי תוקף מלכות צדיק,

כי הורם נזרה,

עלי חריפות תפארת הנין,

כי הועם ברקה —

תאבל גור

כי אבדה עטרתו

אוי לספינה

שאבדה רב קברניטה,

ואוי לאומה

שאבדה רכבה ופרשה.

אליעזר רוטנברג

גור, שכימים בהם מצויים נחשלי יטימא את הרחוב ומאיימים לחדור גם למחנהו. הוא מפגין באורח חיו סטנדרט גבוה של התעלות והחרוץ מות, של דחיקת טלפיו של היצר, של התמידות מתמדת עם כוחות הרע.

מין ז"ע שהצליח והשכיל להחדיר כוחות נפש אדירים לעמך איתן מיל גלי התקופה, מנהיגותו הגדולה ב דורנו היותו והענין, היתה מתנת ש מיט ותסד עליין, תופעה נדירה ובל י רגילה לדורנו זה, עד שכל אחד ואחד יציר שבועדו במחיצתי אי רק על סף דלתו לא יכול היה שלא להרהר: הרהורי השיבה, וזה הסוד הר עמיר, שגם גדולי ארץ ניצבו ליד פתחו בחלדת קודש ומכוסו להיכנס ברטט ובסילודין, ועתה כאשר אותה עין, פקוהה וצופיה איננה יותר בחי כנו, באת אותה חידה גדולה.

והנה, פתעפתאום, נדם הלב הגדול של האומה, של פאר הדין והדור, של האדם הגדול בענקים, אשר נשא את משא העם בחבלי אהבה כה עומ, של רבן ומנהיגן של ישראל שהאיר את דורנו באור תורתו, הסיידות הר בשגבת והנהגות הקדושות והאמינות.

ברם, גם עתה, בעוד האבל בגלוי עוצמתי ויגוני, בעוד הלב כה חם וכה כמאן להתנחם, עלינו לאידית להשגחה העליונה על התסד הגדול שזיכרתנו בענק ענקים, עמוד האש שהלך לפני המחנה ובחושכו, ואסור לנו לשכיה לרגע את מורשתו לחוק את הפרט ואת הכלל, אסור לנו לשכיה כי בכל שנות חיו של מין ז"ע עלי אדמות לא נתן לתמיד ואיש בלבכות יקרא תמיד להזיק ועידות בכל עת וזמן.

את היום הזה של טליתות, של אליאוש, אותו עלינו להזיק בכל שארית ומאנו כינוי ובכך גם נהי חזק בתוך היתמית והסדית הנצחית שיעד עלינו.

המנהיג והמעודדת כי בטבורה של ירושלים שוכן כבוד אחד המיוחדים, צדיק הדור הנושא על שכמו משא הקשה והכבד של עם גדול ורב, זוכר כל יתיר בפרטות, נתיפלל לשלומן ולטובתו ולבו כמזבח שעליו מקריב הוא כל יום וכל שעה את חלבו וי דמו למען כלל ישראל.

ועתה בעלותו בסערה השמימה, ב העלמה של משענת מבטיחה זו, הר ייפלא כי כל פנים קבצו פרור. הר ייפלא כי נפרצו כל הסכרים ומעינות של דמעות בכי ומספד עולים ובוקר עים מכל בית בישראל.

סוד היגון הנוראי המציף עתה את כל היהדות הנאמנה, גורר מאיוס סוד המשיכה הבלתי ניתנת לביטוי ומבע שהיה לאדמייר ז"ע לגבי חסידיו וזנים ושישים, בני תשורות ופר חים, שהיו לו כבנים, שזכו להתחנך לאורו, להתענג על מכעו ומבטי כר בש הלב וחודר הכליות, להתרגן על פני מלך ביופיו והדור, להתכשם כי נחות הקדושה שהקריין במחיצתו, לי אותם אלפי חסידים שהיו יראים לי מיצא פיו, שהיו מוכנים לרוץ באש ובמים למלא פקודת קדשו, שהיו נר חיים אמרי בכל עת ובכל מקום כדי לזכות בעד רגע ובסדר שניה לחיות ביו קלסתר פניו הטהורים והאציר לים, שהיו מתפעמים למראה העינים הגדולות הכולאות בתוכן משא של יגון וחגיגה ובה בעת מזהירים ומאיר רים כספירים.

סוד היגון והעצב הוא על העלמה של הדמות השמימית, המזהירה וי קרינה קדושה עילאית, שבעצם ניכר היתה היא עוצרת, בלגית, חסמת וי כיפה את שכלי ומיתו של האסיר על יצור דמיון קדושה המלווה במבטו גם למרחקים גדולים ביותר ודי בכך היה כדי ליצור מסגרת של גדרים יי סייגים, אשר בכך תיעצבת דמית מיוחדת במנה של תמיד צעיר ויבחר

מהו סודו של היגון הכבד והעצב הנורא שירד על עם ישראל השבוע, עם סילוקו של רבן של ישראל מגור ז"ע לשמי רום? מהו סוד התרדה שאפפה את רבבות החסידים ומערי ריצים בכל קצווי תכל מני אז בוקרו של יום השבת האחרון, מהרגע בו גטש לפתע הרבי זצוק"ל את בית המדרש הגדול, בעיצומה של תפלה השחרית, חרדה עמוקה שהפכה לו עקת גדולה ומרה למחרת היום, בעת היפרד הנשמה הקדושה והנאצלה מן הגוף הטהור ונתעלה לגנוי מרימים? בעת שאימה חשיכה ירדה לעולם כא שר גברו אראלים על המצוקים, זע קת כאב שגברה והלכה כחוצות יירי שלים בעת שרבות, רבבות, צערו ודממים ומוכים אחר ארון הקודש.

מן כולנו קטן וגדול, נער וזקן חר שים בקדוה האיומה שהשתררה בכל פנה ומקום, חשים בחלחלי המרעיה את הלכבות וממלאת את כל הישות, בעון הנורא המעמיק והולך, כנחלי הרמעות הזורמים ללא הפוגה, במכר כה ובמכוכה הפוקדת אלפים ורבבות שאינם מוצאים מנחה ומרגוע באיבוד החושים ואבדן העשתונות של רבים שהיו קשורים לאדמייר ז"ע בעצמות אהבה.

לא רק הפתאומיות המהירה והת טף, בהן עלה מין ז"ע השמימה, גירמם ומביאם לתעופה זו, יש כי כך מניע עמוק יותר בכל התעלומה הפלאית הזאת, שהתגלה מותשית בכל בית ישראל למקצה ועד קצה, שהא ביוק כה מרגש כל העולם היי הודי לכל שבטיו, ופלגיו, שלא לדבר על העדה הגדולה הקדושה הלומת הרעם שהתיתלמה לפתע כשקע הש מש בצהרים.

היגון הכללי של העבור הרבה, נר בע מכן שהכל חשו וראו באדמייר ז"ע משענת איהנה ומצוקה של בטר חין ועוצמה רוחנית, הכל היו בהרגשה

אחרי מטתו

המודיע

לחסידות גור, אלא כבוד לאדם אחד, שהוא עצמו קבל את שרביי ההנהגה ויכח המלוכה — כשהוא עצמו שבור ורצון, כשהוא עצמו מיוהם ונחפשו את דמ"ח אבריו בין ההריסות.

יהנה לא יו בלבד שהקים שוב את גור אלא הקים שוב רבנות לבנות שבורים, שלא מצאו נוחם לעצמם, לבנות שנקרעו לגזרים נמספר "הר" פשות שהיו טובעים בהם ואשר נגרעו בצורה כה אכזרית, והוא נטל מעצמו את הכל וספר לאחרים, את הנוחם ואת הטיפוח האבהית, הוא מצא יוחר מכל אדם אחר את הדרך ללבנות תהום של תרבות, לו רק של חסידיו דיו ומקורביו אלא של אנשים שלא התחטו מעולם לשושלת גור, אנשים שהתחלכו בעולם כסהרורים, וכאלו יצאו ברגע זה מכף הקלע של השואה ונדיין עמדו המומים מבלי לדעת מה לעשות עם עצמם.

מה קשה עבורם שיקום, יכול כל אדם שעברה עליו השואה, לדעת כי עצמו והאמונה "צ"ל, שיקם רבנות, אפשר היה לראותם כשעמדו בתור לה"ח תקבל אצלו, כשבאו ליארצייט של אביו הקדוש, כשבאו ממרחקים להס"ח תופץ בצלו לפחות למשך כמה ימים, והאמונה שמעורר לא הרבה לדבר, של הרבה ענינים גדולים. נחתכו אצלו לפעמים ברמקוה, איני יודע מה אמר לכולם, וכיצד ניתן להבין את כולם, לא לאחר עשרים שנה של עבודת בעבודת ד', אלא מיד לאחר ששנים של שואה, מה המלים שאמר לכולם, אולם ראיתי אותם בהמוניהם יוצאים ממנו ודוק של אושר על פניו הם, דבר שלא נמצא בהם במשך הרבה שנים.

אי אפשר לאהוב מבלי להבין ואי אפשר להבין מבלי לאהוב, ואם מתברר כי הוא הבין כל כך עמוק, כל כך בצורה אישית לחלוטין, כאלו רק אדם זה עמד לפניו, הוא בלבד עם פקעת צרותיו, דאגותיו, הוא היהודי מלווים מצא ביניהן רובא דרובא של מחסידות גור דוקא, כל העם היהודי נמצא בין המלווים, מכל שכנית ה"עם, אם בישראל לא ראו ליה רבת משתתפים כזו, הרי זה לא כבוד רק

זמנים קשים עברו עליו, וצוק"ל, קשים יותר כבחינות נסימיות באשר עברו אולי אף על אביו, אישיותו של אביו הגדול היתה כה דומיננטית בכל העולם כולו, שהוא הספיקה לאכזר את רצונה על כולם, אולם אביו, ה"אדמו"ר חזקן וצוק"ל, היה מלך על מאות אלפים, אנשים חסונים, בריאים ברוחם, שלמים במשפחותיהם, ואילו הוא וצ"ל, חייב היה קודם כל ליצור את האנשים הללו מחדש, להפית נשמות בעצמות היכישות שהיו פגורות על פני כל העולם כמעט, לחבר אבר לאבר, מהם אברים שרופים למחצה, מהם — נשמות ערטילאיות שאיבדו את הכל, מהם שכבר לא האמינו לא בעצמם ולא בשום דבר — אלא הלכו באינרציה שקבלו מאבותיהם ואבות אבותיהם.

והוא התית אותם מחדש כיחזקאל בבקעת דורא, הוא החזיר להם את האמונה מצד עצמם, מצד החסידות לא רק של גור אלא המקורית, הבעל שטיטובית, כאלו עכשיו נוסדה ה"חסידות מחדש, כאלו לא קרה כלום וכל הריבנות שהסחוככו בעולם החסיד"די — זה עתה נולדו, זה עתה נפחו בהם נשמה חדשה.

וזהו עבודה ענקית, קשה שבעתים מזבזת בגור, ליישש נשמה מחדש, טיהור מחדש, לחפש ולמצוא שוב את עולמו הספציפי של כל אחד מרבנות חסידיו — חסיד גור, לא להניח טלאי אלא לחדש את הכל, לעשותו כלי חדש, שאינו מורכב משרירים, אלא להכניסו לכבשן החסידות מחדש וליצור על ידי זה כלי שיש בו אמנם אותו החומר, אבל מלוכלך ומזוה, הוציאו ממנו את לבת האש של הכבשן ובמקומה נתנו לו את לבת האש של הר סיני.

איזו עבודה ענקית וקשה היא זו, יכולים לדעת רק אלו שעמדו בשנים הראשונות לאחר השואה ולאחר פטירת אביו וצוק"ל — בחצרה של גור כשקבל לידיו את הנהגת העדה ה"קדושה הזו, מי שהשתתף בהליכותיו (ומי לא השתתף?) התפלא בראייתו את כל ההידוות הדתית על כל גווניה ממש, כל החומים, ואני מרגיש: כל החומים מאליף עד ת"י, פרסמו לזרעות אבל מליאות כאב אמיתי, כל החומים חורו לשבות ממלאכה,

דבר גדול נפל בישראל בהליכה זו, אף אחד לא טען על כח הגדלות הזה, אף אחד לא מצא מלת אחת על דרכו וצוק"ל, הכאב הקיף את כולם, כאלו אהדית, "לאומית" הוכרזה כאן, ולא נמצאו יוצאי דופן כפי ש"לצערני הרב, הורגלו לראית במקי יים טורמים, כי זה בוטה בכה וזה בוטה בכה, האחדות הו שבת תינית לנו, ושהוא וצוק"ל נלחם להקימה ולהחזיקה בכל כוחותיו, בכות איש"י חו הארצית, ושיבה סבל במשך הרבה שנים, על כל פניה באחדות זו, על כל ענין שפליה בו המהלכות הקטנה או הגדולה, על הניגודים הצורתיים או הנראים כעוצקים לכל אחד בין הצדדים — אחדות זו הודגשה בה"ח ויחיו, בין שכולם כאיש אחד הודו, שהוא הית למעלה מכל חוג ומכל עדה ומכל סיעה, וכולם, היררכים והעומדים בין הצד הכירו בעובדא, כי אצל האדמו"ר מגור אפשר לספר הכל, להוריד הכל מן הלב, ובלבד שלא ינגיע בשום אדם, יהיה האדם אשר יהיה, ובלבד לא לפגוע בכבודו של מישהו, ובלבד לשמור על ניציון האחדות — שהוא הכרחי כאור לנשימה בתקופה האיטית שלנו.

היתה זו, לפי עניות דעתי, הודאה פומבית מפי מאות אלפי איש, כי דרך זו שלו היתה הדרך הנכונה ביותר, הדרך של התבססות ריתנית עצמאית מצד אחד, של גידול והיוון של דור שלא ליראת שמים ולדביקות מחלטה בתסידות ובדבם, דבר ש"הצליח בו במיוחד, בהקימו מחנה ענקי (כ"י וירבו) מנוכש, ממושמע עד לעומק נשמתו, מבין את יצורו לא רק מבחינת המסירות לאסידות גור, אלא ליצדים של יחידות התורה בכללה.

ומצד שני, ההכרה תכלית מעוררת גם בצדקתם של הארים, בשר לובם מתוך אהבת במסגרת שהוא נמ"ה על גולוי המשפיעים והקובעים, קרבת מעשית, שהתבטאה לא רק בשיחות אישיות אלא גם בעזרה ממ"שית, בהבנה ובירבוש תוית אחת, בהכנת דרכם למיוחדת בתוך כלל ישראל, בביצור כל דרך ואפשרות של השתלבות עם כל חוג אחר, כא"שר מדובר בבעיות יהדות העירה בכל מקום שהוא.

כולם הבינו את דרכו, כולם נענו לה, ושום אדם לא מצא אחר כך אמתלא לומר, ער לי המקום, הוא לא ידע שום חמורה עבור זה, הדור שהוא הקים בויצת אפיים, באהבה ובמסירות, בדאגה אישית לכל אחד מאנשיו, דאגה אישית במלוא מובן המלה, כפי שידוע לכולם — סיפק לו נחת רוח, והוא אף פעם לא התערב במה שנעשה אצל אחרים, לא מצא לא בלבו וכל שכן בפיו בשום הנהגות, מלה אחת של ביקורת על מישהו, אף כי הקדיש הרבה זמן, במשך רוב שעות היממה ורוב ימי השנה — לכל עניניהם של חוגים אחרים שבאו אליו בבקשות שונות.

"הוא נהג את עדתו ברחבה", אמרו לי, איני יודע מה זה. לפי עניות דעתי לא היה זקיק לכך כלל, כיון שלא ביד הוא נהג את הדור הזה שלו, אלא הרים אותו אליו, וכל אחד מבניה עדתו עמד כמעט תמיד לנגד עיניו, הוא זכר את כולם, הפזורים בכל איצות העולם, לא רק מכות זכרונות המופלא הוא זכר, אלא כאלו כולם עברו תמיד לנגד עיניו, ונדמה לי, כי כל אחד ניהסידו גור באשר תאם, הרגיש תמיד את נוכחותו של רבו הגדול בכל מקום ובכל זמן, בחינת והיו עיניו רואות את מרדך, למרית המרחק הגיאוגרפי הרב, ועל כך אין צורך בדוגמאות, כל חסיד גור יכול להעיד על כך.

כולם זוכרים את זאת, כולם זכרו לו חסד זה במשך כל השנים, וכולם בשארו דבקים בו והלכו אחרי מיטתו יטופי יגון וכאב, משום שעוב אותם אדם שהיה מורם מכל העם, כהנחת לכולם בכל מה שקרה ולכל מי ש"עלתה טינה בלבן, כתרבת של חוגים ושל מוסדות, של פרטים ושל חברות גדולות, עוב אותם אדם שאפשר היה להביא לפניו בעיות של כלל האומה, בעיות של כלל אגודת ישראל, יחד עם פערות פרטיות כחחלט, בעיות קטנות ממש, של אנשים פשוטים, הם התלה, (אח"כ העלה אותם אלי לא רק כדי שיבינו אותם אלא בעיקר כדי שיבינו את עצמם).

הרוב המכריע של המלומים נמנה על האנשים הפשוטים הללו,

כבה נור ישראל

המודיע

אור, אין קרייזשע, שידריכו באפלה, שינצנצו בחשכה הסמיכה, שהשתררה ביום סגריר נמחר.

הבא עתה, בתוך ימי העופרת והיגון, כפר בימי ה"שבעה" לנמות ור לכתוב ביר רועתה ובלב מצוע את המילים הראשינו: "על האסון והשבר — השריפה אשר שרף הי — יהוש בעלמנו" בעת מלאכתה היו רועתה ורועתה לאחותי, אינה יכולה לרשום את השבעה האצוה, המציאות הנורא ראה ייחודית, הרני האבן, והצורב של היקף התנגות. עובדות אלה הן בראגת של יתומים היינו ואין אב. יתומים היינו ואין אב רחם ותמל, מבין ילדיו, הנון ומלפך, שוביט בנו. יתומים היינו ואין אב זקן וטוב ש' וורה דרכנו ואירי נתיבתנו בשביביו אור חרה ורעה, באלומות אור הי' הסידור והעבודה אללי יינו יתומים היינו — אדוננו מורנו ורבונו היקר והנערץ, לב האומה, קדוש ישראל, נורו והדרו, צדיק וסוד עולמו, מופת הדור ופארן, עשרת ראשונו ונור חפי ארתנו — איננו עוד עצמנו, ככה נר ישראל, כהה בעתה, יתומים היינו וגלגלים באפלה.

האסון הנורא של הסתלקות הי' אדמו"ר זינן נחמן. היד אינה מסוגלת לכתוב את המילים ראשונות הללו: הרבי זצ"ל, מ"ה לחתונתו גרי לבי הוב פשוטות אהדים על האסון הי' ככה, את יחודותיו ואימה והתחזות של האבן, אי עשר כלל עדיין לכ' חוב דברים על ערך האהדה הנוראה וספק אם ימצא מי שיכול איינעם להקין מלאכה שכזו. אולם גם לאחר את חרובת האבן המהממת, הרגושת היתומות הקשה והצורבת — יש צורך בהתגברות ומאמץ רב.

מכת"ה הנוגן האיומה והאמיתית, ש' ציחה כפרס בראשית השבוע והלמה אתה יאמץ בבית ישראל, כפרם בית הי' ונחמד קורשו — נספגה ללא שיוור, מוצתה על חום, כהלומת האסון הנורא, שניתסה ביום יום — פגעה באבן הראשה של בית ישראל. עוצמתה — מי ישרינה.

פני שמים קדשו באחת, ליקול חמה חד ופתאומי, כיביו המאורות, שעת צלמות קרה וטחנתה באו בארמנו, כהרעים איתה. קדושת מצבתה מעיר בה ומשיכה עולמנו, בשכור הלוחות, שבר על שבר הושברתה, שבר הכלל האסון היחיד, והאפלה והערפל משי משיה בערובייה בחלל העצוב.

עוצמת המכה הטראגית אופפת את הכל כהדמה בלתי תפוסה. עילפון עושים מקרה וכולם את יציא החד והנורא, כל ראש לחלו וכל לבב דווי, עדיין לא הכננו מה קרה לנו, הלם הבשרה היה ללא רחם, קנות חור שים אינה מאפשרת להגיד כיאות, להתאבל כראוי, המבוכה והתדהמה משתקים ומאבנים משל היו ארס מחלי חל הדיבור נעתק ונעלם.

האסון היה מהיר כברי, לפתע פתאום, בהבוק של יום סופה וסער, בשעת הסתר פנים מאוימה, ברגע גורלי ומר, ללא אחריות — חשך ער למנו, נצחו אראלים את המצוקים ונישבה ארון הקודש, בבית אחת נל קתה מתוכנו מנורת הבדולה והנהרה, אינקטור עמוד דהנורא, מאור הי' יחדות — וכבה נר ישראל.

גולה אריאל יושבת לארץ עטופה אבל ככה, פניה צועפו בהאנה ור אניה, מסך קודר של תדהמה וכאב, חוגה וצער, עוטה את פני היחדות הנאמנה, כוס היגונים נממאת כולה בפי עם החורה, כל פנים קבצו פא רור, הערפל הסמיך ממלא את החלל התהומי, עלטה כללית, אין אלומות

כאן, בבית המדרש המיוחס בירושלים, מקבל שברוֹי־הלב את ביטויו המעובה למראה האכזריים הסרי המנוחה והכחורים הנסערים, המסתור בבית הלך ושוב, כשכונן בגדם הי עליון שמונה, "קריעה", כדיו אבן על רבו המבנה, אנה, השוברת חצי גופו של אדם, נפלטת למראה המוני האבנים, אלפי הסידים מיומלים ומי יוסרים, הנושאים עמם כאב־אנוש ור אין מי שירפא לשברם הגדול, פוסעים הם קדור־י, פניהם בקרקע, עיניהם ככוכבי וביניהם זקת־שבר כאובה:

מי יורנו דעת ומי יבין לנו שמועה? מי יכוין צעדנו ומי יפקח עינינו? מי עכדת הי' ולצענו ומי לפרס הי' הסידות ויבילנו? אצל מי נפרק מרי־שיאנו ומי יחיה עוד ציר חיינו? שאלות ללא־מענה, אלה עובדות תלויות בחללו הנכונה של בית־המדרש בירושלים ומצבתה ליל מלפנת, למי נה רך, כפי שהורגלו מאז עצמם על דעתם, מאז דבקה נפשם בתוֹקֶה יד לבם קיקר והנערץ, באדמו"ר זצ"ל, ליד השולחנות, לאורך הכתלים בבית המדרש, ישובים חסידים בגיל העמיר דה ולפניהם מנגן, לנגנים הרישית, כשפניהם תרועות־מבוע וקולם ניוך.

מ"ה שעת מצינה עוד קבוצה של הסידים ומפיעה בולב בית המדרש ונעצרת על סיפה, קשה להיכנס פניו מה ביד מאדיר, בותנים את הנעשה בתוכו, מהפשים כביכול את השונה — ורק לאחר שנהקלים הם בעמוד התפילה ועליו גרי־נשנה גבוה דולק, מוילים הם דמעה רוחתה ומתגלגלת, ידעים הם, כי אדר היה לא ישוב לנורו.

מתקברים פניהם ונוצצים מבט בוחה בכסא המיוחס, הניב ליד עמוד הי' חפילה — ובסרבים להאמין, כי לא עוד יבנו לראות את הרבן זצ"ל ושם עליו כעת הפילה ועבודתה בתוכם גועשת הווה הסוערת והמריטת ור זכרונות מערפלים וסדוקים מעבר דים אהם לימים עברו, לחקופה רבת־הוד ועשרת־פעלים, שנחתמה זה עתה, לפני ימים ספורים בלבד, ביום ראשון האחרון, מנסים הם לאחות קרי־זכרון על חקופה זוהרת ופר רוח, שבת־איהם ונדעית כהם, בשק גדולה, מנסים — וכורעים בגמל...

קשה מאד להתרכז בשלמה בריש רשת בתוך ימי ה"שבעה" בזכרון לי נפש צדיק, אשר זכרנו חרום על דברי־היתים של היהדות הנאמנה ושמו הקדוש קאמר בעבודות לקומו והנר הגהה במשך שנות דור, שבעתיים קשה הרב, כאשר הרישית, נוגת במנהיג הערה הגדולה והמריטת של עם התורה, ערה הפירי נור המעשיה רה, שלפנת נותרה קטועת־ראש והר לזכר־ירעם — ואתה נמנה על שור־רותה האבילות.

אך כלל לא יתכן לעסוק בעשיית זכרון או נפש לאדמו"ר זצ"ל, כאשר מצויים אנו בשעה של הולשת־הדעת, בימים אפורים וכבויים שאין חפץ בהם — וידע אתה, כי אין עושים נפשות לצדיקים, דבריהם הם זכרונם ול־דבריהם הצלולים והעמוקים בינהנו נסמרה ביום הזה מעמנו.

לא נותר לכן, אלא להשיח־שוב ולשוב בימים האחרונים, בשבת האחר־רונה, ב־24, השעות של דימדומים, בפרק האחרון והכאוב יותר מכל ש' במסכת החיים המופלאה והששירת של האדמו"ר זצ"ל, נוכח אתה לראות, כי בכך, ביום הקודר המר האחרון, עוסקים בכל קבוצה המשוהות בבית המדרש בירושלים, יודע אתה, כי יממה זו היא המסקרנת שנה מעיי־סוק בה אינו יורד בכל הודמנות.

ישרי ביום ראשון השלום נתתמה חקופה מיוחדת של בנין וצירה, מעוף ושיקים מופלאים ובלתי־מובנים של עדת חסידיו גור בארץ ובתפוצות, ואם יש והפצע הולך ומתרחב בלבן־בימי האבן העגומים, הנפש מתחילה חור פסת את האסון הנורא — ועיי כך גדל גם הכאב — לא יועילו כל דברי תחנונים של בנין לשעבר, אלא משתלה אתה להתרכז שוב ושוב בי אירועי היום הגדולי האחרון, באש־בכתיה דרבי, ובשעות שקדמו לה. קפי קרובים ומשמיים־קודש, שור מע אתה על רמזים ואוחות לקראת יום־האפלה, שאחר השבת האחרונה, שימץ אתה — ונדהם, כלל־שורמים הספורים, על ההנהגה בחקופה האחר־רונה, ככל ששומע הנו על מצב ברי אונן הקלוק, והרופף של האדמו"ר זצ"ל, בימים האחרונים שלפני ההס־תלקות המפתאומית, ביחיד התרחשות האסון הכבד והאצוה.

כבה נר ישראל

המודיע

בזור והפיל העטרה.

בעבור שעה קלה מוכנת המיטה
מבית החולים לציית המדרש, ברחוב
בצבים זה כבר אדמי הכורים מור
הטיב ואישי צינים. בקול זעקת שבר
אריזה ויללות מתרועעות מכל לפני
הם גופו המהור והקדוש של האדמו"ר
הנערץ אל הבימה שמארגנו בית הדין
מדרש.

אמות חסידים נעות למישמע שאגות
הכאב וקול הבכי ההלך וחוק. הדין
מחזות קרעילי. אברכים צעירים ודי
בהורים מוילים דמעה כמים. מחפלי
ליס ואינם מוצאים מנוחה לנפשם הדי
לאיבה והספוקה. על הבימה כשמי
ביים דולקות גרות, צומד וקורא במר
ליבו הגבאי הנאמן: אבי, אבי רכב
ישראל וקשריו... וכולל הקהל העצום
מודעו כגיש אחד רוטט וזועק, כדין
אונן של מחו המוטל לסניו. מחפלי
ביגונו וגועש כסמבטיון.

ושני החסידים ובהורו כניה של
יהדות התורה חולפים ליד הבימה
בברכים כושלים ומעניניהם זילגות
דמעות ללא הפוגה. חסיד צעיר יושב
לארץ ומטית ראשו ליד שגור הכר
פילה צומד חסיד אחר וצורק כספרי
לת, "מדרש", כשאליו נעטרף כל הדין
ציבור המיכה הנדרש, ואילו אברך
אחר שיאף בקול לאיליו: גיוואלי, הנה
הנערצר רב! שוכב על האקדח. הצי
לוי! מה נתר לך בעולמך...

לבית המדרש התייחס והגועש נר
רמית, ללא הרף, ציירי-ענק של
התהוות הנאמנות, אישי-התורה, חסיד
דים ואנשי-העשיה, בני ישיבות ואב
רכים, לרבים והמיני עם בית ישראל,
כדי להציק בפעם האחרונה על פני
מיטת האדמו"ר וציל, המבט האחרון.

המשמורת בבית המדרש הגדול בירושלים כהוגזות בשעות הלילה הדי
מאותיות משועות ומגויות, לנגד עיני
הם של האברכים הנאמנים ברחוב
מיבתלים חרופות ואנשי-הישיבה אל
הדרג של האדמו"ר, הדין כסרס
בלב, החשש נטרוד את מנוחת הדי
שבת, הכל צומקים וצופים בהדרה
לבאות, לבשוקת המאמרת ובמחנה
מחת לנא.

יום ראשון, בשעות הבוקר, ממך
לאת את חדרו הלב מועקה ובאחרון
בהדרה בכל בדי-הדיעה המגוע מביט
החולים. תחושת האסון מרהפת בדי
אור הדישט, הכל מצפים לישועה
קרובה — לישועה הברששת ותלויה
בשמים ממעל.

ועקים בבית המדרש בטול חרך
פרקי תווילים — ויחילים לרפואה.
גם בית הדין בירושלים כנינו על
תפילה המונית בבית הכנסת המרכזי
בשכונת זכרון משה ובמחנה, לעורר
רצנים על נר ישראל המכהה ודי
מרד.

אלא שבשורות-איוב המחרירק והמר
ועזות, מקדימה את כינוסי התפילה
בבית הכנסת המרכזיים בעיר הארץ,
שיד וישר, הכל הרב והתמיטט, ככה
הגר.

בשעה 11 בקירוב מגיעה מבית
תווילים הדיעה הקשה — ומשקפת
מיד את פני אלפי ציטתי התחילה
ליד ארץ הקודש הפתוח, התהדרה
בציפה באחת את הנאמנים בבית
המדרש בירושלים, עומדים הם בדי
לגיטימית אדמי, אין זה לעשות, פני
הכל נעשים תוודים, ספור תווילים
כידת, אך לשנים נעקקו גיפלות הם
לאחר.

...למפע פירצית בלית וועמית
השבר המחיריות, החלי לתפוס את
גודל האסון הנאמן, את החלל העצום
והאבד שלפניהם, פרחי החסידים נטיר
הים את ראשם בכותל, אברכים כתי
פלשים לארץ — והלילה שנספת בדי
הלל בית המדרש, עלת היות, פנע
רפאים מתעצבים.

והדיועות על-שלום האדמו"ר הדי
נערץ, על מצב בריאותו, וזחלות בדי
איטיות משועות ומגויות, לנגד עיני
הם של האברכים הנאמנים ברחוב
מיבתלים חרופות ואנשי-הישיבה אל
הדרג של האדמו"ר, הדין כסרס
בלב, החשש נטרוד את מנוחת הדי
שבת, הכל צומקים וצופים בהדרה
לבאות, לבשוקת המאמרת ובמחנה
מחת לנא.

עם זאת הכוכבים ידועים הכל, כי
על האדמו"ר להיכנס מיד לאיטיות
בבית התווילים לאחר שישכח החסיד
ההלך והוא נזקק למיכיל רפואי דהיק.
הדיעה על מצבו הקשה של האדמו"ר
ניפצת בהחלטות ברחוב הארץ ואף
לידיו החסידים בחילל מגיעה היא
בהחלטות עצמיות.

על השאלה המעוררת: האם ישר
בדי החסידים, שהגיעו מחוץ לעיר לדי
ב"ש"ע לשבת, חזרו לביתם גיחות
החשובה בבית-המדרש, כמקרה: כי אלה
שצריכים לשבת — ישיבות, תשובה
זו כרחובה את החשש המקנן בלב
הכל, הוצת הוא לבם הרוטט של הדי
חסידים המבולבלים.

כשעה לאחר יציאת העבת יוצא
האדמו"ר מביתו לעבר המכונית, שדי
תטיעו בפעם האחרונה אל בית הדין
חולים, "הדסה" בירושלים, החדרה גור
בית והולכת.

האדמו"ר בבית חולים, ידיעה זו
עושה לה כנפים בקרב אלפי החסידים
דים והממונים — הם מתחילים לומר
פיקי תחילים בבית החסידים כבר
במחצית שבת, כאשר הכל מצפים לקי
ליטות מהנעשה בבית החולים. בדי
על חזית במונאי שבת נודע כבר,
כי מצבו של האדמו"ר החלול כללי
תיו ומיגור הדם — לא פיעלים בדי
הלכת, אולם מונו צליל ועיניו, הדי
רפאים מתעצבים.

תחושת האסון הקרב החלה במונאי
שבת, בשעת הצות, כאשר נודע, כי
מצבו של האדמו"ר, שאושפז בבית-החולים
עם צאת העבת בבית החולים, "הדסה"
בירושלים — הורע ודי הולדתו רכדי
מה עד מדי אסכית מוחמת כללית.
ידיעה זו, האמורה את ההשפעות לעיר
לנא-של הארבעה, לאחר יום השבת
הקשה שעבר עליה, ודי התפתח מידי
היום מרים בביתו, משלדיו שוהים רור
פאים, שהועקו במהירות בעל המצב.
אנשי-החששות והספוקות, שאממה
את המפלל בית המדרש בירושלים
עם תום ברכת הכהנים בהפילת שחר
נתן ולפני חלפת ההלל, כאשר הדי
אדמו"ר וציל נכנס לפתע לביתו —
אווירק קשה זו רבצה כאבן גדולה
על לבם הרוטט — וממנה לא השי
תחרו ויחר, אוריה רוחיית-חרדה
מתוחה, ששררה בשבת זו, תיזכר ולא
תישכח לעולמים.

בבית המדרש שהחילה בשבת הדי
רוצצות רבת והכל מצפים לשוא לבדי
שוק, טובה מבית האדמו"ר, בוא הדי
רפאים ממחיש את מצבו הקשה, פני
רוני מידע מפתנים באיטיות מדי
זה, חסידים צעירים מסובבים כאחר
זו שלהתחיל ליד החצר, ליד שער
הבית, כשהם אחרים בדים ספרי
תחילים, מצפים הם בהדרה גיבות
והולכת לדיעה מעוררת שלא תביא
עור, למעורר מרגיף שלא ודי לדי
קבלה.

השפעת בשבת נקפו לאיטן, הדיעה
המיוחלת — לא הגיעה, רופא נוסף,
מגדולי הרופאים הכירורגים בירושלים,
שלים, מועק גם הוא לגיטת הדי
אדמו"ר, ומובא במכונית עדי אחד
האברכים, הציבור בחיץ ממחין בדי
פיה דרובה, לאחר שבהחלטות הספק
לקדש בביתו, להסיר את הטלית
מצל כלחו — ולשוב מיד לבית המדרש
רש, כדי לשמוע על שלומן של הדי
אדמו"ר החלול, השרוי בצער וביסור
ימים.

מכל רחבי הארץ, בא כהמוני קהל
בית ישראל, כדי להשתתף בהלווייתו
של נר ישראל שכבה, גדול האדמו"ר
ר"ם, שנחלק בחשך לעולם שכולו
טוב.

ובפנים אולם בית המדרש מתר
חשום בינתלים מחנות מועזים בעור
מתכייטוים הכאוב, חסידים ישישים
יושבים לארץ ומתנונים, פרחי חסיד
דים מסובבים כאדי בסוגר ואינם
יודעים את נפשם, קוראים מנהמת
ליבם: אבינו, אבינו על מי עזבת
את הצאן, אחרים סופקים כפנים ודי
משחררים יגונם בבכי מר ונסער.

כשעה 3 מוצאת המיטה, כדי לעי
רור, הסהרת והטבילת, כשסרם הדי
הלוויה, לקול זעקות אימים מרטיטות
מובילים על כתפיהם המשמשים בדי
קודש, שהיו מקורבים לאדמו"ר, את

המיטה אל בית הטבילה שבבגין, ודי
פניק ליד ככר השבת.

ובשעה 4 בדיק מחחילה ההלוויה.

המיטה מוצאת מבית המדרש כדי
קול בדי אדיר מקיף את כל הקהל
העצום, חסידים קרעים, "קרעיה" כי
דין על רבם עם צאת המיטה, וועקים
הם, "ברוך דיין האמת" ויבצדיקים את
הדין הנורא.

וכדי, באכל ככר ויגון איים, יוצא
מסע ההלוויה הענקי לעבר הר הדין
תים, שם חפרו אברכים צעירים בדי
צפרני ידיהם קבר טרי המסע הדי
אדיר יוצא מבית המדרש ובקהל הדי
עצים הנע נראים כל שירות בדי
ישראל, היהדות הנאמנה על כל שכי
ביתיה ורבניה, שבאו לחלוק פבור
אחרון לרבן של ישראל, פאר הדין
גורו והורן כביד הדיעה האדמו"ר
מגור וציל, ירושלים מוחמת חולה בדי
כדי מדי הופכת להיות קרית-אבל
שבת רבה תאניה ואניה, יגון וכדי
אבל, ככר.

כלה בסוף...

דומה, שיש הרבה מן המור והמר שינה, שדוקא עלי, על האדמו"ר-מר גר זצ"ל, שכל כך מיעט בדיבור ו- קצץ בלשון, וכתבו ונעתרו מילים ר- בות כל כך, הוא זצ"ל שהשטיל לפני כל כך הרבה בלילה או אפילו ברענו קל, עבור לא נמצא עדיין, ואולי לא יימצא לעולם הגיב והביטוי שיביט את סוד אישיותו הגדולה, ואולי כך היא ה- מדה, הוא זצ"ל שכל כך הרבה הקיף במחשבו וכל כך הרבה גשש על כתפיו, ידע גם ידע את סוד הצמנו, כיצד למצוא את המלה הקולעת לתוך חוכה של הנקודה, בבחי' קולע אל חוט ה- שורה ולא יהיטא, ואנו רק מגששים באפילה, תרים אחרי כליצה, פסוק או מאמר כדי להראות בו ולהביע את רחשי לבנו על גודל האבידה. כולי האי ואולי...

מובא בשם המגיד מקונוץ על ה- פסוק, לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה" — מי שגוהר בדיבורו, לכל ה- חולל שום מילה היוצאת מפיו, ולא תהא לבטלה, עליו הכתוב אומר, "כי כל היוצא מפיו יעשה" — פרסומי מתקיימת, וכל דיבור שלו נחשב כי- גוריה שישל למלאה, כפי שאמרנו הכ- מינו: ותגור אומר ויקם לך — צדיק גבור ותקב"ה מקיים... ואמנם היה זה האדמו"ר זצ"ל שידע את ערכה של המלה אשר לא תסולא בפס, ושער עליה מכל משמר לכל החולל ח"ו ולכן זכה — ש, ככל היוצא מפיו י- עשה" וזו אולי הסיבה שרבים, אי- מילן מחוץ לחוג חסידיו חרדו כל כך

למצוא פיו וראו בהם צורעלין ופקדות קודש שאין להרהר אחריו ואין לבטות רמזו אפילו כמלוא נימה; משום כך הוא היה גם הכתובות המרכזיות לכל ב- על צרה ומצוקה אשר לא רק ביקש לשפוך לפניו את מרירותו, אלא היה גם הבטחון המלא שברכתו, ברכת ה- צדיק, תתקיים במילואה בבחי' "צדיק גבור ותקב"ה מקיים".

אזל גברא דמיסתפינא מינה...

הז"ל מספרים: אפרו ליה לשמואל, נח נפשיה דרב, קרע עליה תריסר מני אפר: "אזל גברא דמסתפינא מינה — (הלך האיש שיראתי ממנו), (מ"ק, כז, א').

שמואל, ראש חכמי הדור בבבל, מ- ביע כאן בקצה — כורבם של הז"ל הקדושים — את הרגשותיו על הסתלקו- תו של רב, "רבן של כל בני הגולה בדורו חוץ משמואל" — (רש"י ביצה ט, א). והרגשה זו היא גם שליוותה את ההמון הגדול, שהלך אחרי מיטתו של הצדיק הקדוש מגור ויע"א. יחד עם הצער הגדול והכאב הרב של ה- ציבור המיוסם על הסתלקותו הפתא- מית של האב הרחמן והרועה הנאמן, שכאב את כאבו של הפרט והכלל, — נתלוותה גם התרדה והדאגה לבאות, לחלל הריק שנשאר עם פטירתו של ה- שליט והמשביר, המנוח והמדרוך, של ה, גברא דמסתפינא מינה".

דמסתפינא — מינה היראה?

רש"י: "מסתפינא" — והסתירא מיר סוף: ויטעו גרמא לפרט בפנימיות ש- היה תלמיד המב גמט' שהיה לו לירא

הליכות עולם לו...

"אל תקרי הליכות אלא הלכות", — כי בעצמ אין כאן שני דברים שונים והליכות שתיים שתיים שהן אחת, כי כשם שהברואה כולה היא אספקלריה של התורה, כי "הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם (מדרש ב"ר א'), כך גם ההגות הבריא, הליכות עולם היא בבואה באמנה לדרך תורה ונתיבותיה, ובכאן — מי שלק כעומקן של "הל- כות" קרוב הוא גם ל"הליכות" ש- שורשן אחת הן, משום כך היה זה כל כך טבעי ופשוט בכל הדורות, ש- כשם שלגדול בתורה שואלים בהלכות איסור והיתר, כשר ופסול, כך גם פ- יום אלו בכל ענין קשה ומסובך ב- הוויות העולם; עניני מסחר ושידוכים, טיפולים רפואיים וכדומה לא נערכו לפני התייעצות עם גדול בתורה ויר- אה. ואמנם נתקיים בהם, באותם ת"ח אצותיים: "ינהגים כמנה עצה ותור- שיה" בהכמת התיבה שמהם מצאנו ה- מר את הדרך הנכונה והעצה הישרה

כל עליותיו בהשכמה היו...

אלה ששימשו את הצדיק הקדוש ויע"א, יודעים ודאי לספר הרבה מ- רכיו והנהגותיו הקדושים, וכדאי שית- פרסמו הדברים ויחזקו בעט סופר ל- מען ידעו וילמדו מהם, אנו שלא זכינו להיות בהנחייתו שמענו אפס קצות ד- רכיו, בדאי אולי להתעכב על פרט ב-

"דרכי העבודה" שהוא ייחס לה, כפי הנראה, השיבות רבה והוא ענין ה- "השכמה".

אצל אברהם אבינו כתוב, "וישכם א- ברהם בבוקר" ועל משו רבינו נאמר בחז"ל "ש...כל עליותיו בהשכמה היו" — יש אולי להמליץ את זה על כל אחד מ"ישראל ש", כל עליותיו מ- דרגה לדרגה בעבודה ה', "בהשכמה הן" תלויין, במידה שהוא קם בהשכמה לעבוד את בוראו. וכלשוננו הזהב של הטור: "אם ישכים קודם אור הבוקר לקום ולהתחנן לפני בוראו מה יפיו וגמה טובו".

אגרא דמסתפינא דלוי...

הסביר אחד הגדולים: "דלוי" פי- רוש להרים המעלות הנשואות של ה- דיו, אשר נפרד מאתנו ושבע לן היים (א"י היים) ברם, בשאלה השאלה: מי הוא אשר בכוה להרים כל כך הרבה מעלות ומי הוא אשר יכול א- פילו להרים אפילו מעלה אחת בשי- למות? אמנם כן: "היב אדם לומר

מתי גיעה מעשי למעשי אבותי" — ו- פירש אחד מגדולי הצדיקים: "גיעה — לשון גיעה, לפחות גיעה קלה אם לא יותר, משמו מודרכי אבותיו, ושתדל נא ללכת בדרכם, בתכופה לכל הפחות, כדי להרים משמו ממעלותיהם, וזכורם תהא מסייעת שזוכה לחזקת בהם ו- לקרב אותם ללבנו.

עני הערה...

מסופר בגמ' כשהתרוסס הרג את כל חכמי ישראל והשאיר רק את כבא בן בוטא כדי להתייעץ אמו, שאלמו הור- דוס: מאי תקותיו דהוא גברא? ענה לו כבא בן בוטא: הוא ככה אורי של עולם דכתיב: כי נר מצוה ותורה אור ילק ויעסק באורו של עולם דכתיב ו- נהרו אלו כל הגוים, הוא סימא עינו של עולם דכתיב, והיה אם מעיני ה- עדה" — ילק ויעסק בצינו של עולם דכתיב: "הגני מהלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם" (ב"ב ד, א); בדור יתום זה, אחר שכמעט כל גדולי ישראל מהדור הקודם עוכו אותנו ל- אנהות, נשאר הוא אחד השרידים, אור מוצל מאש, שהאין לנו באבוקת ה- חסידות בעולם אפל זה, עינו הגדולה והקדושה היתה צופיה על שירי עדה קדושה שתמשיך בדרך אבות החסידות נוסח גור-קוצק, בעונותינו נסתלק מאתנו המאור ה- גדול, עינו של עולם, הבה ונתחזקו בתורה וביצנות, נעסוק באורו של עו- דים, נר מצוה ותורה אור, ובזכות ה- צדיקים הקדושים יחוס עלינו השוכן במדריגים שזוכה לבנין בית מקדשנו מתחד עינינו ואור דעותינו בב"א.

בואו חשבו

המודיע

האם עשיר יש לו לבן את מירב ה־
סיכוי והאפשרות להיות גם הוא עשיר.
כן גם. אמר הקב"ה לבני ישראל: לי
יש קדושה רבה, ואתם בני באפשרו
הכם להיות קדושים מכותי. יכולים
אנו להיות קדושים, ומרן זצוק"ל היה
המבולח בשעה שחבצ וביקש: קדוֹ
שים תהיו

וכאן הבן שואל את עצמו: איתא,
"בעתן הדור נחמס הצדיק" איתא:
"מיתת צדיקים מכפרת" — ולכפר צי
רין רק על עבירות — האם קימתי
את רצון הצדיק במילואו? המציאתי
את חוקי קדושה דבריו עד תום?
האוכל למצור לעצמי בלב שקט ושאי
נן ידי לא שפכו את הדם הזה?

צנחון הדברים נוקבים, אבל לא נישא
פנים לעצמינו — הם גם נכונים: זהו
מטרת תהססד, עריכת חשבון אישי
נוקב, וזאת הדרך היחידה להגיע ל־
חיוק, בקבלה גמורה לעתיד, שמכאן
ולהבא לא אשוב עוד לכסלה, ולהור
ציא מכח לא הפועל רצון קודשו.

לא נכנס לפרטים ופריטים מה חס
בזנו האישי והבלעדי של כל יחיד ו־
יחיד כשלעצמו, אך זהו דוגמא לקו
חשיבה, הצורך בשעה תרת גורל זה
ולא נופטר אם לא נזכיר כעת
דבר שהוא ענינו של הכלל כולו, דבר
המתבקש כעת להיעשות לאחר אובדן
כבוד ישראל.

כל אחד ואחד אשר ראה או הבחין
בחור המשחרר ליד דלת חדרו
של הרבי זצוק"ל, שם לב לראות כי
צד נופלים ומסתלקים מליצות ונגודים,
בלייל האנשים מכל הנדקים והחגונים
הנכוח על כך, ספרדים לצד אשכנזים,
חסידים ליד מתנגדים, בני עליה ופ־
שוטי עמק — שם ליבו לראות באיוו
אהבה ובראיוו סבר פנים התקבל כל
אחד ואחד בפנים — האחדות והר
עורה לזולת נבטו מכל צעד ושעל,
מכל פינה ופינה, היה זה רצון הצדיק.
ואנו, כיצד גרלות אחדותינו? יק־
רות התורה מה פנים לה בנידון?

החפץ חיים בספרו כותב במילים
פשוטות ביותר: בעוון לשון הרע
נהרגים ונפטרלים המדבר המדובר
והשומעו

רגע! נשאל את עצמינו, נודעו —
אך נאמר את האמת; — כמה נפשות
הלכו מאיתנו בזמן האחרון? כמה א־

האמתה נצילת לו לאדם, מאחר ו־
הוא נברא בתוך מסגרת מוגבלת של
זמן ושכל, ודברים המתרחשים בעור
לם שהם למעלה מן הזמן והשכל, לא
יכול האדם להשיגם ולהבינם אף פעם,
ולכן עליו לראות ולהאמין — שהר
בורא כל יכול.

נזאת הסיבה שמוגבלים אנו בתוך
גבולות שכל וזמן, לא נוכל לבוא ול־
שרטט את דמותו של מרן זצוק"ל
שהיה למעלה מןן ושכל אנוש, מ־
סיבה זו לא נוכל לבוא ולפרש מה
הייתה דרכו, והאיר, — דורינו, דור
יתום זה קיבל מתנת חיים מהשמים

שבמשך שנות דור הסתייב מלאך א־
לירקים בחיובינו, ונחנינו כמנו צעה
וחושינו — כל יציל את עצמינו
כי נוכל לפרש את הדברים שראו עי־
נו, אך כדי לראות במה עלינו להתר
חוק, נרשום לעצמנו בקווים כללים
את אשר דרש מאיתנו, דבר שיקל עי־
לינו חשבון נפשינו. — וכדאיתא: "אין
עושים נפשות לצדיקים, דבריהם אלו
זכרונם"

החיה מתנין קדוש, ולא יראה כך
ערוות דבר ושם מאחורין" — זאת
הייתה העקפה וקריאת הקודש שיצאה
חדיר, בכל עת וזמן מהבית שברחוב
מלכי ישראל בירושלים, לכל קצוי א־
רץ ותכל, — "משה קיבל תורה מ־
סיני ומסרה להרשע, ויהושע לזקנים"
לם שביכל דור חדר, — והצדיק חור
והשמיע לנו בכל חוקי את הקריאה
הזאת בכל זמן וזמן. "העם: קדור"

שים תהיו, כי קדוש אני" — שואל
הרב"ל רבי הוור הענין מאלכסנדר:
למי עליה היא זאת להיות קדוש מא־
חר וגם השית? קדוש? מהו פשר
דירבון זה? וחירץ: משל שאומרים
לו לאדם שיעשה שידון עם העשיר,
מאחר לעשיר הוא, שואל האדם: והלא
אין הבן עשיר אלא האב עשיר.
מה יחוס הבן? והתשובה: כיוון ש־

העתים והזמנים הייתה להשתת עבד
דת האדם את בוראו על אדני השכל
וההבנה, כל יגיע דרך חרש למצוות
אנשים מלומדה, דבר שאינו יכול לק־
רות בשעה שעושה מציית במחשבה
החילה, ובפרט היום כאשר הרגש והר
תחושה התאבנו וקפאו כתוצאה מהאר
כון עלינו לתת את רשות הדיבור ל־
שכל ולהגיון, לחשוב ולהחבוננו: מה
קרה? מה התרחש? — על מנת שר
נוכל לתקן את העבר, ולשפר ולהר
שיך כראוי בעתיד — בדרך הקודש
אותה הגהיג מרן זצוק"ל אף הנאמר:
"הספדא יקרא דחיי" — היינו למען
החיים, שיתקנו וישפרו מעשיהם והר
ליכותם.

האמת שבשעה זו, חושב כל אחד
ואחד לעצמו, דבר אחד מלבד: מה עלי
לחשוב? הבלבול אשר השתרר בקר־
בנו אינו נהגן ולו רק לרגע קט לר־
אות ולהשוב נכוחה, שאלה וו מנקרת
כעת הן בליבות החסידים, והן בלי־
בות כלל עמך ישראל עצמו, סבורים
זצוק"ל מתנה וקמחניס הדור, הצדיק
שכל כולו הסמל וההמחשה למושג
הנעלה חיים, הצדיק שהמילתו נפטר
היא התיקן למחוזו וטבעו, שבגלל
כך סברו הכל שישאר בינותינו לעו־
לם, — אכן הלך לבית עולמו, אין
איפה כל הייתה מדוע המכה והתדהמה
כה קשים וברוכאליים, אך לערות הכל
בל לנו חלילה להחפס לארה שהורה
שאניה משה, אלא מורידה, כבר אמר
הרבי ניקאצק ויצי: "הם קוראים לזה
ברה שחורה, ואני קורא לזה פריקת
עול", — מה לא נבנו ונתנהנו עלי־
נו לדעת ולזכור שהחיווק הוא לפי
השכירות — הייתה נעצר לגעו ונתר
שוב, מפני מה אנו שבורים? מה חר
סר לנו כעת? והא על פי זאת נוכל
לדעת מה חוק וביצד להמשיך, לנגד
עינינו חייבת לעמוד כעת משימת הר
המשיך, ולא משימה הקינה — שהתו
לונה עם האוש, את קו מחשבה זה
נגעה לעית בקווים כללים במאמרי־
נו זה.

שני מושגים מכתובים לו לאדם
אתי דרכו והלך חשיבתו בחיים, שני
מושגים שונים ומנוגדים, סותרים בר
טבעם ומחזקים, והפקידו של יהודי
שיבד הי לגשר על הפער וליישב את
הכח היה שנין שניהם, ולשעבדם לע־
בדות המצויים שנים המה הניין — הר
שכל חר, והחידק הישר והמסקנה —
מחזה ויבט — הילכה שטוב, הר
הרינו, אירי לה כל יריבה מתחילה,
והתחושה שאניה ככולה "הטורף" —
הניין, ואניה מעוגנת במציאות, —
מאידך.

בתחילה כשהכחה בנו הבטיחו הר
קשה כמעט ביום בהיר, על חילקת
מאתנו עטרת תפארת ראשית, אבן הר
ראשית של היהדות הנאמנה, השרף
המגדל מזה, יבאנו רכב ישראל ופי
רשין, כיך רין הוא איר זצוק"ל —
הבינו, נזכרים היה ריבנות הרגש והר
החריטו, בטוויים אינו ילא ירחיק יר־
חר העמש לעלם, מוטובניסם הלינו שר
לא יאיר עור הבהיר נצעה, סבורים
הנו שיעצר העולם יהודי לתורה ו־
בונה, — ואין אילו חלילה מליצות
שדומות — הן שכנס באחד, מציא
"היטבתי" לית המדרש בירושלים,
וראה שם את מראית השכל והיח
מה, כיצד פוכיים אברכים ובני ח־
חורה ידחם, ומסום ראשם בכוחו,
מי שכנס לחיד ישיבה "שפת אמת"
וראה כיצד מתהלכים כל הנמצאים
שם באחוריה בלהת ונטולי כל חדות
ורצון חיים, מי שכנס לישיבת חידור
שי הריים וראה כיצד בחורים טרופי
עונים מדמעה מתהלכים הנה והנה
כמחפשי יום האתמול — ולשואו, — מי
שהגיע — לכל אחד מההשכלה" —
ארץ והסיון בבית היתומים הגדול ש־
לפניה, — לא יאמר שדברי גוזמא
אמרו, אלא להיפך יאמת את הדבר
רומ.

אבל — הרגש מתיר מכתוב דרך חר
נו רק זמני, הוא בר חילוף, וכמו ש־
אמרנו אינו מטיל מרות על המציאות,
עבודתם על כל אדירי החסידות בכל

בות לילדים רכים הלכו ואינם? עלו
על מוקד דיבור לשון הרע, הנובע
משנאת חנים ופירודו כון בירושלים
עיר הקודש, בבני ברק עיר התורה,
מכל חוג וחוג קרבתנו, שומו שמם
האם אין בזה כדי לעצור בנוגע כל
שוכה להסתובב במחיצת מרן זצוק"ל
ביום הששי האחרון לחיי חיותו
שמש שאמר: (מול דלת ביתו הייתה
מודעה על יום חפילה בגין הסתלקות
אנשים צעירים), "אין קען עם

שוין נישט אויסהאלטין" (אינו
יכול לסבול זאת יותר), הצדיק מסר
נפשו למענינו, ואנו האם לא נסור
כעת מדרכינו הנלוות האמנם כה ק־
טנוניים אנו שלא נוכל להתעלות
מעל חישוני יוקרת מדומים?

את הפסוק: "זכור את אשר עשה
לך עמלק" — פירשו קדמאי הכי־
צד יש לגמרי בכוחו של עמלק להצר
ליהודים? וחירצו: אשר עשה לכם
אין כתיב כאן, אלא אשר עשה לך
שכן אם בני ישראל מאוחדים — ל־
כס און בכוחו לעשות מאומה, אבל
כשכל אחד לעצמו — לך מסוגל הוא
להוק.

מה קרה לנו, האדישים אנו אף
לחיים? נשאל את עצמינו עוד פעם
ועוד פעם והתשובה הנכונה תתבקש
מאליה: מהיום ולהבא שינינו בולט
ונראה לעין?

נכוני לה בימים אלו ליהדות הר־
נאמנה מבחנים רבים, ומאבקים לא
מועטים, נקבל על עצמינו בקבלה ג־
מורה, לבל ישחרר עלינו בגוף המת־
לוקת שאניה לשם שמם, נקבל על
עצמנו לראות כל אחד ואחד רק
את מעלותיו של השגל, נתרחק מכל
וכל משמץ של פירוד, ובל תישמע
יותר שום טענה או טרגייה הנושאה
בתובה פניה אישית ואנוכית, "איש
את רעהו יעוררו ולאחיו יאמר חוק"
— דרך הקודש אשר ראינו בעין פ־
שוטה בקודש אצל מרן זצוק"ל, וב־
אם כך ננהג מחור קדושה וטהרה,
יהיה הוא זכר צדיק וקדוש לזכרה ל־
מליץ יושר עבדורינו להחיש לנו גאור
לת נפדות ישראל במהרה,
ויקייים בנו: „עור אבניך ונבנית
בתולת ישראל".

על "דור הולך"

לא רק העדה החסידית בוכיה, אלא
לכל היהדות הנאמנה בכל מקום בער-
ם — בזכה ומקומו, וזו העדות ה-
ינה, וזה "דוקומנטציה" הטובה וה-
הימנה ביותר, למפעל החב"ד של
האדמו"ר הגדול זצוק"ל, וכאשר מ-
משום במקרה הזה בביטוי של
אנשיה לכלל ישראל, אין זו הג-
מה, אלא אמת גדולה לאמתה.
הלך מאתנו לפדו"אש גדול, בונה
אקים החסידית ודרך המעשים מתוך
רבות עשונות, מנחם ומעודד, מפעיל
ומריץ, הנחמת הגדולה ביותר יכולה
היות רק בלימוד מדרכיו אלה, כי
אם היה הסכל של התחדשות דוקא
תוך ההריסה, של הנחמה מתוך ה-
ין הגדול, של פילוס דרך דוקא
תוך החסימה הגדולה, ואת הדבר
ה צריכים לזכור לא אלה ששק-
ה בחור היגון ותמועה: להמשיך,
וכת הלאה, לא להיעצר, כי זו אולי
נחמה. האמתית הגלומה בכל מסכת-
יים האדירה של תקופת ממלכתו
אש גדל יגור וכלל היהדות ה-

המור"ב

אך, תקווה נאמנה היא שהכל פה
של בני הדור הצעיר, קיל ההורה
שעלה מבוססן ההסידור והרצאה בשר
נות שלפנות הבוקר, מתוך מהשבר
עקולה וברת, ימשך ולא יפסק מ-
לפרות. אחם סדרי לימוד, סדרי קור-
סוס, שהיו כמנת ברזל לעדת גור -
על משיכו לפד. מאותו יום סר ונמחל של
ההסלקות הנוראה - יבנה עצמן,
תפתח לתפארת, מכזה עברו המהיר
של כיום בית ה.

בתקווה, המחשבה על כך - יחד
עם ההרהור על התלל התבונה הנפד
לקרעי עוני הנגלה - מתחילה את ה-
נפש, צורבת את הנשמה, מכבדת, על-
ההרגשה, מכבדת את החנינה היתומה
מלולתה את העיניים... גם ככר
מלות ימי השלושים.

גשרי האמונה בין גור וירושלים

קוֹי ישראלי

לפני כשבעים שנה, בשעה שבי"ק האדמו"ר רבי אברהם מרדכי זי"ע שיגר הזמנה לנשיא בנו כ"ק האדמו"ר רבי ישראל בגור, העלה את ירושלים על ראש שמחתו, וקרא לאנשי: "רעים אהובים באו להתעלס אתנו, הנה יום שמחות הוא חשמלקני, אברהם יגל עמכם, כן בבוא לציון גואל, שמות ושמות במהרה, יגל יעקב ישמת ישראל, ליהודים תהי אורה במהרה בי ירושלים, ועינינו תחזנה רגלי המבשר טוב משמיע שלום משמיע ישועה".

כשלישים שנה לאחר מכן, פותח בנו כ"ק האדמו"ר רבי ישראל זי"ע את הזמנתו לנשיא בתו הי"ד, ביום ד' ניסן תרצ"ח שנת "מבשר ציון", ומסיים בברכה, "ונוכה כולנו יחד לראות בנחמת ציון וירושלים".

כ"ק האדמו"ר רא"מ הריסוף בשולי ההזמנה "גם אני מודיע למאהבי מועד שמחתי-שמחת נכדתי תחי' לאוי"ט בת בני מוה"ר ישראל ישיה" (ההזמנה היחידה שיצאה מתחת ידו בה הוא מכתיר אחד מיו"ט בתואר "מורנו הרכ"), והוא מסיים, "יעזור העליון ית"ש לבשר ול' התבשר אך טוב ונוכה לראות בנחמת ציון וירושלים".

הקשרים הלבביים בין אבות החסידות ובין ירושלים החלו כמאתיים שנה לפני כן, בשנת תקל"ו, עם עליית השיירה המאורגנת הראשונה לאר"י כאשר ראשי העליה החסידית מר שגרים אגרת לאחיהם בתפוצות הגולה, ובהם הם מביעים תהלה על שזכו "לעלות ולהגיע למקום שמשו רבינו התאוה לשם, ואשר הרי פיע ברוב רחמי ופקד את ארצו וחמל על נחלתו אשר היתה לבקר, אה"ק מקום אשר הללו אבותינו כולם הלכו ונדדו ונשאר המקום מאין יושב חרב ושמם, מבלי בנים, ועלה שם שמיר רשית, ואנו ואכלו פתחיו, וכעת הופיע שפע ברכה ותנוגה, כי יולד גוי פעם אחת, והם משתפכים בהתרגשות, "זה היום קיינו-לו נגילה ונשמחה בארץ חמדתנו, חמדת הלבבות, משוש הרעיונות, הקדושה בכל מיני קדושות, וכל מיני פירות, ושאר תענוגי בני אדם, וכל חשק המצוות התלויות בה". הם מתרגשים ביר תר, "וכמו חלב ודשן תשבע נפשי, וכעת שפתי רגנות יהלל פי, מעט אשר טעמתי ויאורו עיני, מכל הימים אשר הייתי חי בחייל, הרבה זכיר

ת, ומה מאוד נכספה וגם כלתה נפשי לחצ"רות ה'".

כמאה וחמשים שנה לאחר מכן, בשנת תרפ"א, עם עלייתו של כ"ק האדמו"ר רבי אברהם מרדכי מגור, מאבות החסידות בדורות האחרונים, הוא משגר לאנשי מכתב נלהב בו הוא סוקר את השקפתו בעניני ארץ ישראל, ואף הוא קורא לעלות לאר"י ולירושלים, קריאה שניתן לרכוז אותה בדברי הפתיחה "פתח ורחב לבבי והתענגחי מזיו כבוהה" בצינו, "ובעת שהלכתי בחוצות ירושלים במקום אשר סבבו החושבים הערבים וגמליהם כמעט בכל מקום עברי פנו הדרך ביראת הכבוד, הלואי שנוכה שתהיה מקצת מזה בכל המדינות, בין תושבי הארץ, השקפתי שנוכל להעמיד היתס אתם ול' שבת שמה בהשקט ובטחה".

עם עלייתו הראשונה של כ"ק אדמו"ר הא"מ מגור נפתח פרק חדש בעליית החסידים לאר"י ולירושלים, מרחק חמש המשך לעליית אבות החסידים לצפת ולטבריה כ-150 שנה לפני כן. מאגרותיהם של אבות החסידים בימים ההם אנו למדים שהעולים רואים את עצמם כחלוצי ה' עולים, "היושבים ומתנוונים עפרה ומתפללים ודורשים שלום ארץ חמדתנו ושלום כל ישראל, מהרה יקובצו וינהרו לילך באור ד' לציון בית אלקי יעקב". כיון שאין בידם להתקיים ללא עזרה מן החוץ, הם פונים בכריאה ורגשת לאחינו שבגולה "עזרו והתעוררו למצוה רבה כזו להחיות עם רב מ'ישראל, ולהאכילם ול' השקותם ולהלכיש ערומים, למען ישבו על אדמת הקדוש לעורר חסד עליון להתפלל עבור כלל ישראל".

קהילות ישראל באירופה נענו לקול הקריאה, אבות החסידות וביניהם רבי מרדכי מנסכין, רבי לוי יצחק מברדיטשוב, בעל "קדושת לוי" ורבי אברהם יהושע העשיל מאסאט בעל "אורח ישראל" מתייצבים בראש הפעולה להיווק ה' קשרים הנפשיים בין תפוצות הגולה ובין יושבי אר"י וירושלים.

בין אלה שנענו לקריאה שיצאה מאין הקדש היתה משמעות מיוחדת לתמיכתם הגלגבת של חסידי פולין שקיימו וקיבלו עליהם להיענות לקריאת העזרה. יתר על כן גדולי פולין וליטא פרסמו הוראות מיוחדות שלא לשנות את

הצדקה למען ישוב אר"י, הצדקה הקרויה על שמו של רבי מאיר בעל הגס, לצדקה אחרת כל שהיא.

לאחר פטירת האדמו"ר רבי שמחה בונם מפרשיסחא עברה הנהגת החבורה לתלמידו רבי מנדלי מקוצק אולם הנהגת הצבור מתרכזת בידיו חכרו רבי יצחק מאיר מגור בעל "חידושי הרי"ם" היושב בווארשה ומצודתו פרושה לי רחבי פולין וגליציה. בין היתר הוא עושה ומעשה למען החוקת יהודי פולין שעלו לאר"י ועוסקים בה בתורה ובעבודת ה'.

ווארשה הופכת להיות מרכז לייכוז התורה מות למען אר"י. בכל בתי הכנסת ובתי המדרש רש הוחקנו קופות לאיסוף התרומות ולהעברתם באמצעות אמשטרדם לכוללים באר"י. בשנת תקפ"ב אף הקציבה הנהגת הקהילה תקציב של שבעת אלפים זהובים לסייע ליהודי ווארשה הרוצים לעלות לאר"י. בימים ההם נמצאו בארץ-ישראל כ-50 יוצאי פולין שיהודי ווארשה ראו כבוד לעצמם לסייע להתחזקתם כי אמצעות כולל הפרושים בירושלים (רק כ-20 שנה לאחר מכן הוקם כולל ווארשה שהיה מיוחד ליוצאי פולניה באר"י) ובשנת תר"ב הוכרזה מג' בית מיוחדת לעזרת נפגעי הרעש בארץ הקדש. כל התרומות שנאספו מיהודי ווארשה הועברו ע"י סיר משה מונטיפיורי, היו מקטרגים, ביניהם גם לצערנו בקרב המשכילים שטענו כנגד הע' ברת הכספים לאר"י. הצנוור יעקב טוגנהולד אף הלשין בפני השלטונות, ובכתב ההלשנה הוא מ' ציע להגביל משלוח התרומות לאר"י ולהחרים חלק מסכום זה למען אלמנות ויתומים בווארשה עצמה.

משנמצאו מפקקים המנסים לפגוע בקופת רבי מאיר בעל הגס המיועדת להתחזקת יושבי אר"י יוצא כנגדם הרי"ם השולל מבחינה הלכתית כל נסיון להפנות מעות שנאספו למען אר"י לצד קה אחרת כל שהיא.

הרי"ם מעתיק מושבו לגורא הסמוכה המוכירה גם בעיני הנכרים את ירושלים. בספרי הקורות של ההיסטוריונים הפלניים נמסר שהכפר גורא, הנזכר כבר לפני 700 שנה ומעלה, נרכש לפני שלש מאות שנה ע"י האפוסקופוס של פוזנץ והוא הקים בסביבה מספר מנזרים וכנסיות, אף קרא לאחוזת בשם "גובה ג'ורולמה" (ירושלים

החדשה).

רושם הקורות הפולני מציין שהאחוזת נק' ראת "ירושלם החדשה", מפני שההרים מסביב לגורא הזכירו את ההרים של ירושלים שהרים סביב לה. אחד ההרים אף נקרא "ציון". הוא התכוין להקים אוור קתולי טהור, וליהודים, ואף לגוברים, שאינם קטולים נאסרה ההתישכות אחד מרושמי ההיסטוריה מציין שהעדר היהודים בעיר מנע את התפתחות המקום. האצולה הפולנית לא יכלה להסתור בלי המתחזקים היהודים, ובסופו של דבר הורשו היהודים להתישב בה. לראשונה בשנת 1802 אולם לאחר חמישים שנה כבר עלה מספר היהודים בגורא פי שנים מאשר התושבים הגוברים, לא ארכו הימים ועם התישבותו של הרי"ם בגורא הפכה להיות מטרופולין לחסידות הפולנית, ובין היתר גם מרכז לגיוס התרומות להחזקת ישוב אר"י על טהרת הקדש.

בתי כולל ווארשא

נבנים בימי בעל "שפת אמת"

הקשרים הלבביים בין קהילות פולניה ובין אר"י וירושלים נמשכו גם בימי ממשיך השרשרת בעל "שפת אמת" שעורר את גיוס הכספים למען יהודי פולין שעלו לאר"י ובהישוב בירושלים. עוד בימי זקנו בעל "חידושי הרי"ם" הגיעו ח' לוצי העליה הפולנית והתישבו באר"י, וביניהם מחסידי קוצק. הגלגבים, הרי בימי נכדו בעל "שפת אמת" התרחבה העליה בממדים ניכרים. ההכנסות שהגיעו מתרומת אחב"י בארצות הגו' לה נועדו להחזקת בני הכולל שישבו על התורה והעבודה, אך לא יכלו לפתור את בעית השיכון הן לעולים החדשים והן לבני המשפחות הוותיקות שבנו את בתיהם בארצות החיים.

לזכות מצוקת השיכון החליטו ממנוי כולל ווארשה לבנות בתים לשיכון בני הכולל והודות לגדיבות של הרי"ם טונבורצל נרכש המגרש עליו נבנו בתי ווארשה במרכז העיר, אם הוא הקדיש את כספו לבנין השכונה ערערו היוד' שים לאחר פטירתו והסכום שטרם הומצא הוח' זר להם.

בנייה זאת בניית הדירות הראשונות לכולל ווארשה פתרה את מצוקת השיכון על עולי פו' לניה, אולם מאידך הסתכנו ממנוי הכולל, ובין

המשך כעמוד הבא

גשרי האמונה בין גור וירושלים

המשך מעמוד קודם

ניהם רבי פישל פלוצקער (לינדק) חתנו רבי דוד וינגרטן והרה"צ רבי דוד בירמן מלעלוב עצמד בראש ההנהלה, שנטלו על עצמם חובות עצומים ולא יכלו לעמוד בהם. רבי דוד בירמן אף נעצר ונכלא לילה אחד בבית הכלא ע"י השלטונות התורכים, וכאן אנו מצטטים את דברי הסופר הירושלמי רבי יעקב גליס (בספרו שכונות בירושלם עמ' קכד): "רבי דוד בירמן היה נאלץ לברוח מירושלם ולהסתתר מחסם לנושים הרבים הרבים הגיעו לידעת רבי יהודה ליב בעל "שפת אמת" ורבי אברהם מסוכטשוב בעל "אבני נזר" שניהם הועיקו מספר בעלי הון גבו מהם את הכסף לפדיון התובות ומאו נמסכה הכניה כסדרה.

העליה המוגברת של יהודי פולין חייבה את הנהלת הכולל להמשיך במאמציהם לכנייה נוספת, ויהודי הארשאי רבי אברהם ריספלד, פתח ב"מקצוע, בנה מכספו 19 דירות לעליה הכולל והודות לעזרתם הנאמנה של אדמו"ר פולין, רבלס ביניהם בעל "שפת אמת" יכלו לסייע לעליה פולין ולהקל עליהם לצעוד את צעוריהם ההאשונים על אדמת הקודש.

בין גדולי ירושלם שעמדו בראש הנהלת הכולל בחקופה היא: ניתן למנות את רבי ליפמן דוד שובאקס הראב"ד לכוללות החסינים ששימש כמורה הוראה בקוצק, הרה"צ רבי דוד בירמן, רבי דוד בהר"ן ורבי נחמן יוף וילהלם והצעיר שבחבורה רבי דוד וינגרטן, שנתמנה כממונה הכולל בהתאם לבקשת רבי מנחם מגדל מ"פאביאניץ.

בשנת תר"ט, ורבי דוד בן כ"ז כסה"כ, יצא לפולניה בשליחות יחד עם הראב"ן רבי דוד'צ, ובשליחותם נעזרו במדה מרובה ע"י בעל "שפת אמת" ובניו וזבלטו ביניהם בנוי האדמו"ר רבי אברהם מרדכי, רבי מנחם מנדל מפב"י אג"ץ ותתנו רבי יעקב מאיר בירמן, שעמד במשך שנים רבות בראש ההנהלה בווארשה.

בשנת תרס"ה נתעלה בעל "שפת אמת" לי גנוי מרומים ובנו רבי אברהם מרדכי, שקיבל לידו את ההנהגה שהמשיך ואף הגביר אח תמיכתו לכולל, עומד בקשרים הדוקים עם איש אמוניו בעיר הקודש רבי דוד וינגרטן עזר לפני מלחמת העולם הראשונה עלה ל"ארה"ק להתישב בירושלם הרה"ה רבי צבי

דוד הירשביין מיקירי קרתא ושופראי, שוכה להערכה מיוחדת ע"י האדמו"רים מגור לדור ודוריהם.

האדמו"ר מפולין נושא ענינו

למצוא מנותחו האחרונה בירושלם

האדמו"ר מפולין בעל "שפת צדיק", שהתחנך על ברכי זקנו הרי"ם מגור, נשא כל השנים את פניו לעליה לאר"י. בכל הצהאות שכתב בשנותיו האחרונות הוא מדגיש את שאיפתו לעלות לארץ הקודש. כאשר נפטרה רעייתו רשם "קמתי משכנע מפטירת זוגתי ע"ה, וכשניטלה עזרתי אני רפה ידים ואין אוניס, מתי אעשה אני לביתי, לבי בלי נזר לעלות לארץ הקודש, אולי אוזכה שם לפייס בוראי יתברך שמו" במקום אחד הוא כותב "אולי אוזכה להסתלק בירושלים", ובמכתב שני הוא מבקש לחפש אחיות קבר בשבילי, "אצל רבי משה חאלער ז"ל, או על כל פנים באותה שורה, להזכירו שהיה תלמיד של זקני מורי ורבי זצ"ל יעשה עמי טוב וחסד בכל עזו".

כ"ק הרא"ם מגור, שהיה רגיל לבקר אותו מדי פעם ומשוחח אחרו בעניני אר"י, היה מר" גיעו בדברים באמרו כל קיום שהרבי נמצא בו מרגישים קדושת אר"י האדמו"ר מפולין נפטר ביום י' כסלו תרפ"א, בחודשים הקרובים החל הרבי בהכנות לעלייתו, ובחודש ניסן של אותה שנה הגיע לביקורו הראשון בארה"ק.

האדמו"ר רא"מ פותח בתנופה

להירוק היחסים

תנופה נמרצת לפעילות למען אר"י פתח האדמו"ר מגור לאחר מלחמת העולם הרא" שונה, עוד בשנת תר"פ עוד לפני ביקורו הראשון בירושלם כבר גילה התענינות מרובה בעניני ירושלם ועמד בקשר מכתבים עם גדולי עיה"ק ירושלם.

בשנת תר"פ בראשית המאבק נגד השתלטות הציונות החילונית בירושלם הוכתר רבי חיים זוננפלד כרבים של חרדי ירושלם וזכה לברכתו של האדמו"ר מגור מיום א' תוקת תר"פ. מכתבו של האדמו"ר לא הגיע לידיו אולם נשתמרה בידיו תשובתו של רבי חיים מיום י"ט אב בה מצין: "מכתב קדשו מיום א' חקת תוכו רצון ברכת צדיק, הודוש שלום לי ומברכני לנכו הגיעני, עם שאני בעצמי איני כוא, אמנם בטלתי דעתי לרצון יראי, שראו

בוה צורך השעה", אף גיסו של האדמו"ר, רבי חנוך צבי מכניון, שיגר לי את ברכתו: "כאשר הנני מוקירו בלתי מכירה, שמה אני בזה שוכיתי לכתוב לכ"ק, ולברכו ברכת כהן אשר ינהיג נשיאותו לטובת כל יראי ה' ואוהביו".

מתוך תשובתו של רבי חיים לרבי מכניון מיום י"ט אב (הובא לפרס בספר מרא דארעא דישראל ת"ב עמ' רי"ג) אנו למדים כי בהמשך למכתב הברכה העלה הרב מכניון הערות מספר בנסיון לגשר בין הצדדים היריבים בירושלם, ורבי חיים מסביר את עמדתו על הסכנה בדרך של "התאחדות והתקרבות בעבודה מ" שותפת עם החפשים" והוא שולל את ההצעה "לחפש עצות ופשרות ללכת אתם שלובי זרוע דווקא".

מתוך מכתב זה אנו למדים על תכניות לשי" גור משלחת לפולניה, ורבי חיים מדגיש "והננו מצפים לקראת בוא המלאכות הנכבדה מפולין" ומביע תקווה "בטוחים אנו כי בבואם לארה"ק ויהיו בו על אתר יראו בעיניהם את האמת והצדק" אולם האדמו"ר מגור לא הגיע לארץ אלא כעבור שבוע חודשים, בניסן תרפ"א.

יחסים נלבבים היו כל השנים בין כ"ק ה' אדמו"ר ובין הגר"ה זוננפלד והיה מזמין אותו לנשוא יוצ"ח, באחת ההזמנות הוא פותח "אהובי ידידי" וממשיך, כאשר עיני כת"ה תחונית מעל"ד אר"ה בקרוב תהי' תחנות נכ" דחי, הנני בזה לבקשו להעזיר בעד הווג שיהי' למוט".

במכתבו לרבי צבי דוד הירשביין מיום י' מ"שפטים תרפ"א פונה רבי צבי חנוך הכהן מכניון לרבי הירש דוד, ומטיל עליו לבקש את הרב קוק "לבטל את דעתו מפני דעת הרבים" — — — והנה תראה שיהיה שלום, כי מלבד שגדול השלום, הרי רצוני ליסע לארה"ק, וגם זה לגננו, כי איך נוכל ליסע וסלע ה' מחלוקת רחב, על כן תיראו נא שיהיה שלום".

האדמו"ר רא"מ הוסיף למחרת היום "גם אני דו"ש ידיוי הרה"ד נ"י כנים וברכי גיסי שהוא מעליד ויותר ממה שכתב הקולות נשי מציע", בהתכוונו לכרוני "קול שופר" ולאחר מכן "קול ישראל" ו"קול יעקב", אולם הענינים היו מסובכים מדי כדי שיהיו ניתנים להסדר ע"י היענות אישית לבקשת האדמו"ר.

מאמצים מוגברים בביקור תרפ"ד

כ"ק האדמו"ר מגור שנשא את עיניו לשלום השתול בכל ביקוריו בירושלם לקרב את ה' שלום בין שתי המחנות והקדיש מאמצים מרבי בים בכיוון זה בביקור תרפ"ד, כאשר הגיע לירושלם בראשות משלחת האדמו"רים ובה נטלו חלק גם הרב מבענין והרבי מסוקולוב, הביע עמדה ברורה בענין זה.

פסק הדין שנכתב ע"י הרב מכניון והאדמו"ר מסוקולוב אושר ע"י כ"ק האדמו"ר שצין בשוליו "כל הפסק הנ"ל הנעשה ע"י הרבנים ש"י נעשה בישוב הדעת עמי, והנני מסכים לכל הנ"ל, ומבקר לכל השומעים ומקיימים ומסמי" ע"ם ככל חותמי ברכות" (צלום כחב ידו שם, ח"ב עמ' רכ"ח).

אין כאן מקום להכנס לפרטי פסק הדין, אך כדוגמא לכוך נצוין את הצעתם שהפרסומים בשני העתונים היריבים, אחד הגורמים להעמקת הקרע, יהיו נתונים לביקורת אישי צבור שובחרו ע"י האדמו"ר ושני הצדדים עשויים לרחוש להם אימון: "קול ישראל" לביקורת רבי זרח בראווערמאן ורבי מרדכי דוד לוין "שהם יחתמו על הדברים שניתנו לפרסום" ואילו רבי זאב מינצברג ורבי זאב שחור יפקחו על "קול יעקב", והיתה זו הצעה העשויה להחקבל על דעת שני המחנות.

בניגוד לחששותיהם של משלחת האדמו"רים שרבי חיים-יגלה עמדתו נוקשה הופתעו לראות את נכונותו לקבל הכרעתם ומיד עם קבלת פניהם הודיע רבי חיים על נכונותו לקבל על עצמו את פסק הדין של האדמו"רים: "מוכן הנני לאשר ולקיים כל אשר יצא מפיהם, (צלום כתב ידו בספר האישי על החומה חלק ג' עמ' 232).

לעומת זאת סירב המחנה שהתרכז מסביב למשרד הרבנות מלכתחילה להזדקק לפסק ה' דין, בטענה שלא קיבלו על עצמם וכו'.

בסופו של דבר שוכנע גם האדמו"ר מגור שלא ניתן לגשר בין המחנות היריבים והוא החליט להשלים עם דו קיום. וכיטיו לכך ניתן בדבריו הפרידה שהושמעו על ידו ביום כ' אדר א' תרפ"ד במסיבת קבלת פנים, יותר נכון מסיבת הפרידה בלשכת אגודת ישראל, בה השתתפו רבי נויס וזוננפלד, רבי זרח בראווערמאן, הרב משה בלויא הרב רפאל קצנלנבוגן ומנהלי מוסדות הצבור בירושלם.

וכך השמיע בנואמו "לא תבערו אש בכל מושבותיכם. ביום השבת" אם מפני הבדלי ה' שיטות אי אפשר שכל שומרי התורה יתאחדו לחסיכה אחת, ישאר כל אחד במקומו, אך בלי מחלוקת וזולזולים בשבת אָמרה תורה "אל

המשך בעמוד הבא

הרבי מגור זצ"ל

בני ברק

שלמה קראוס

בני-ברק של מעלה, בני-ברק החדש, בית עיר התורה, הישיבות והחסידות, — נחנה בבני-ברק על השתלקותו של האי גברא רבה שכל ר"ל לא אינו ל"ל, גדול הגדולים, אדמו"ר האדמו"רים, שהתוארים הרמים שתדבקו לו לא שיקפו אפילו את גבולות אשיותו הנערצת.

בני ישראל אלתה אשר שבו קרא עליה בעודו ילד, את הכתוב, "ישראל אשר בך אתפאר", לא היה שתם אדמו"ר של חסידים ולכן השתלקותו לא עת אינה רק אבידה לחסידיו הרבים ולתנועה החסידית בכללותה, אשר איבדה את אחד מראשי דובריה, ראיו והורים שאינם יודעים חסידות מהי, מוחים דמעה בשמעם כי נשתלק האיש אשר יישם את תורת הבעש"ט בחיי היום-יום ורבים השגב מעוון בדרכו המיוחדת.

מעל ומעבר ל"ישיבות" ההיסטוריות של חסידים ו"מתנגדים" שאבד עליה הכלה, נחשבת השתלקותו של אחד ממנהיגי הדור, נוכח קשה לכלל ישראל, על כל שכבותיו ורבידיו, ראיו בחורו ישיבה, בחירי תלמידיו של עולם הישיבות הליטאי הולכים אחר הארון אבלים, דווים וסחופים, משל ר"מ אהוב שלהם נתבקש לישיבת של מעלה, ולא לחינם ציון מי שציון, כי מאז פטירתו של ה"חזן איש" זצ"ל, פאר בניה של עירנו בני-ברק, לא ראתה ארץ ישראל הללויה כזו, ולא שמעה קולות שבר של יתמות ושכול.

אין צורך במלים מיותרות כדי לתאר את זיקתו המיוחדת של הרבי זצ"ל לעיר התורה, הישיבות והחסידות בני-ברק, גם בשבתו בירושלים עיר הקודש, היות מצותו פרושה על א"י בכלל ועל בני-ברק בפרט ובהתבטאויותיו החשובות ביותר הושמעו בעיר זו, היה זה כאן, בעצרת ההמונים שנערכה בכ"ב מנ"א תש"ב, כאשר הכריז כי "אגודת ישראל, שנתיסדה על ידי גדולי הדור הקודם, לא נוסדה למטרות פוליטיות, כי אם על מנת לחזק את היהדות ולבססה ולאפשר חינוך הילדים בדרך היחידות, מבלי להיות תלויים ב-אחרים..." הוא אהב את אגודת ישראל, תמיד בה תמיכה נמרצת ואת אשר אהב — הוכיח.

גשרי האמונה

המשך מעמוד קודם

ונגסל מברק למוסדות מרכזיים באר"י ל-הגברת תמיכתם למוסדות התורה והחסד באר"י, כן קרא לתמוך במוסד "קופת הרבנים" ששימש כמוסד מרכזי לביצור העדה התורנית בירושלים. לפני עלייתו השלישית של האדמו"ר בתרפ"ז נועד לדון בלשכת אגודת ישראל בוניה בו הועלתה הצעה להקים בית דין שבו ישתתפו דיינים מבית דינו של ר' חיים זונגפלד, וכן דיינים שהיו בבית הדין של הרבנות ופירשו היפנה, האדמו"ר אף הזכיר את שמו של רבי זאב מיינצברג, אולם גם בביקורו זו נוסח לדעה שהניגודים עמוקים מכדי אפשרות לגשר עליהם, והוא השלים עם זו קיום, תוך קיום יחסי ידירות עם שני הצדדים.

למען בניו ירושלים

חמש פעמים ביקר האדמו"ר רא"מ באר"ק לפני שעלה בשנת ת"ש להשחקע בה ובכל נסיעה השתול להדק את היחסים בין ירושלים והגולה, ועודד את אנ"ש לעלות אליה ולחזק את הישוב על טהרת הקודש.

ברשימותיו של הרה"ק רבי פנחס הכהן לויין על עליית תרפ"ז מסופר, לפני עלייתו לאניה בדרכו לארץ-ישראל הלך האדמו"ר לטבול במקוה באמרו כי לפני עלייה לאר"י יש לטבול במקוה טהרה.

בעוד שעל ביקוריו הבאים יש בדינו ידיעות, אם כעתונות התרדית ואם כרשומים מפי בני הפמליה שלו, הרי לגבי עלייתו הראשונה נשמרה בדינו אגרתו מיום ח' ניסן תרפ"א, בו הוא סוקר את ביקורו ומעלה את רשמיו בעניני אר"י.

באגרתו זו הוא פונה לאחינו בני ישראל בכל תפוצות הגולה: "הנני שבע רצון מאי בראותי כי יכולים גם לבוא אל המנוחה ולהתענג שמה בדרכי היהדות, כאשר הורנו אבותינו ואבות אבותינו, ופי אשר חנו הש"י"ת בהון, יוכל, כל שום ספק, למצא שמה פורטמו במנוחה שלמה, ולשמור היהדות כראוי באין מעצור". יתר על כן "גם אלו שאין יכולים ואין הפצים להשחקע באר"ק, דעתו בכדי לעזור לאחינו בני ישראל החרדים להתיישב שמה ופרישו כל אחד מהונו סכום מסוים, ולקנות לו שם חבל נחלה והוא נושא פירות גם כעוה"נ".

ואולי על זה — הוא ממשיך — רמזו חז"ל "שליש בקרקע" הכונה על קרקע אר"ק כי במס' ערכין, דף כ"ט, מבואר בגמרא שקרקעות חז"ל המה כמו מטלטלי דא"י, והוא מסכם

יצא איש ממקומו", אך יחד עם זה "לא תבעיר אש, חלילה להבעיר אש המחלוקת, ואם ככה תעשו אז יש חקוה לקרוב הלבבות אשר יביא את השלום, האחדות והשלום".

גיסו הרבי מבענדין הוסיף בעקבותיו "לא תבעירו אש בכל מושבותיכם ביום השבת" תלמיד חכם נקרא בשם שבת, שבת היא קביעה וקיימא ותלמיד חכם צריך להיות קבוע במקומו לעמוד בחומה בצורה ולא לזוז ממקומו אף זיו כל שהוא בשום ויתור כלל, אך בתוך תחומי התלמידי חכמים, כמושבות שומרי ה-תורה, אסור להבעיר אש במחנה החרדים צריך שישמור אהבה ואחיה שלום ורעות אמוץ תאמץ אחים, אם תאמץ את עצמכם בימים לבין עצמכם יאמץ גם ד' אתכם".

"ברוב עם הדרת מלך" — ע"י השלום ו-האחדות יתרחב גם חוג האגודה בירושלים, ויגדל כבודה, בונה ירושלים ה' ע"י שנחיה ישראל יכנס" סיכם הרב מבנין את דבריו.

אין מקום במסגרת זו לדון על נושאים אלה שנידונו, מנווית ראיה שונות בספרים שיצאו לאור לתולדות הרי"ת זונגפלד, אם כי יש בי-דונו להוסיף לפרשה זאת, אולם לפי שעה נציין את מכתבו של הרי"מ חרל"פ לרבי צבי חנוך הרב מבנין מיום ב' דראש חודש תרפ"א בו הוא מגיב על מכתבו הקודם של הרבי מבנין (הובא לדפוס ע"י הר"מ פרוש בספרו, "בתוך החומות" עמ' 295 ולא נזכר בספרים הנ"ל). בימי שהותו של האדמו"ר בטל חלק פעיל ל-ביצור מוסדות התורה והחסד בירושלים. עוד בעלייתו הראשונה שיגר יחד עם הרי"ת

בני-ברק האבילה הלכה דומיה אחרי ארנו של הארי שבחבורה, ביום הללויה שמענו שירה דומעת בין ילדים, תנוקות של בית רבן, בת"ת של ב"ג, הילדים, שהוריהם שייכים לתפוצות שונות של אדמו"רים ואשר רגילים בכל ימות השנה להתנחל בניהם, בעל-פה ובעזרת תמונות של צדיקים, נוסח "הרבי שלי גדול יותר", חדלו ביום זה מריבם והסכימו בקול חנוך, כי גדול הגדולים נתבקש לישיבה של מעלה...

ככל שגדול הכאב וככל שעמוק הצער, אין להת-ימש מן התקווה כי בית גור יתאושש, יציב איש אשר על העדה ויוסיף נדבכים חשובים נוספים לבנין יהדות התורה בארץ ישראל. זו תקווה ותפילה של רבים וטובים שאנו נושמים פה לרחשי לבם.

"וע"ד הלצה יש לפרש כזה מה שאמרו חז"ל עתידים בתי ישראל בחז"ל להקבע ולהתשלט לא"י, ולכן כספים אין להם שמירה אלא בקרקע, כי על ידי זה תשמר גם שארית ההון שבחז"ל כמשי"כ יכרך ה' מציון וכו'".

"ולקשט את עצמי מקודם — נאמר בהמשך האגרת — עשיתי מיד עם החבורה שבאתי עמה, ואיזה מיקורי ירושלים השתתפות על יסוד חברת מניות — — לכן אקוה ואבקש שממני יראו וכן יעשו, כי הגיעה השעה לעשות דברים ממששים בפועל".

בתקופת ביקורו ביקר פעמים מספר ליד הכותל המערבי אשר אמר חז"ל כי לא זהו וכו' ועל כך מספר "והבנתי כי זה הרמז במ"ש חז"ל אונים לכותל, ושפכתי שיה פני כותן לבות עבור אחינו שבגולה בכללות ובפרטות, ועבור אנ"ש ומשפחתנו שנושע בכל הענינים". לפני שהגיע האדמו"ר לביקורו הראשון בירושלים נקבע מקום האכסניא בשכונת ימין משה בביתו של רבי זאב שחור, אולם ה-אדמו"ר העדיף להתגורר בתוך החומה, בביתו של רבי דוד לייב כהן, ראש הממונים של כולל ווארשה בימים ההם.

ברשמי נסיעת תרפ"ז נמסר שקרע את בגדיו בנסעו דרך חומת ירושלים העתיקה, וראינו את חורבן ירושלים" וגם אצל הכותל, ענין מיוחד בדבריו לגבי הקריעה "ובענין הקריעה, כפי הנקלט בזכרוננו, שצריכים לקרוע עד שיגלה את לבו, אולם מעידים רבני קשישאי שקרעו רק מלבוש אחד, ואמרתו שאם כן הוא הפירוש עד שיגלה את לבו, הוא שתהיה הקריעה בהרגשת, הלב, כמו שכתוב קרעו לבבכם ואל בגדיכם, וכמו שכתוב לבי לבי על חלליהם וכו'. במכתבו מתורש אייר תרפ"א הריץ מכתב לבני ביתו, ולאחר פתיחה "ונזכה לראות בבנין ציון וירושלים", הוא מביא ממנהגי ירושלים כקשר לכרכת שהחיינו של אבי הבן בכרית מילה ומציין בסופו שכירי ברכה על הפרשת חרומה בשעה שקנה חטים לפסח מגידולי ארץ ישראל "גם אני ברכתי היום שהחיינו בהפרשת חרומה קנתי חטים לפסח וברכתי הברכה של הפרשה וגם שהחיינו כמ"ש בחכמת אדם להלכות א"י", בין מקבלי המעשר היה גם הראייה קוק וה-אכסניא שלו ר' דוד לייב כהן, והוא מעיר מספר הערות בהלכות המלווה בארץ.

במכתב שני מיום י"א ניסן הוא מספר על בואו לירושלים, ובשבת הגדול בירך הגומל "כי עברנו בים ובמדבר, ובספרו על כך מוסיף להביע חקוה "ויכנו הש"י"ת לעשות תשובה, כי כנראה בהג' פתחים שיש לגיהנם בים ובמדבר ובירושלים, יש מקום יותר מרווח לת-שובה".

יתומים היינו ואין אב

קור ישראל

אביו הגדול הגה"ק מרן זצוק"ל אשר היה בין מיסדי אגודת ישראל וראה בה חזות הכל. מסירותו לאגודת ישראל היתה ללא גבול, ולכן היתה דעתו קובעת.

כ"ק אדמו"ר זצ"ל, לא התעלם מפגמים ש נראו בעיניו, ועל כך היה מייסר ומדורבן, הוא ראה באגודת ישראל את היסוד הראשון של ימים התורה. וכך היה אומר:

„אגודת ישראל נוסדה על ידי גדולי הדור הקודם לא למטרות פוליטיות, כי אם על מנת לחזק את היהדות ולבססה ולאפשר חיזוק הילדים מבלי להיות תלויים באחרים, על מנת שיוכלו לספוג תורה ויראת שמים ועל כן יש לעשות הכל לחיזוקה של אגודת לב חתופה". הוא עקב בדאגה אחרי הרפיון במחנה הדין, כאב לו על אלה המתרחקים ממנה, בטענות שונות. והוא התריע לא פעם על:

„הצבור החזרי אינו מגיש עזרה מספקת ואינו פעיל די צרכו, הרצון קיים, אבל העיקר הוא, שהכל יתנו יד וישיאו בעול התפקידים השונים לחיזוקה של היהדות. בכל כמו ונפשו התקומם נגד המתפלגים, אלה הבורחים מן המערכה, אלה העושים שבת לעצמם ואומרים: שלום עליו נפשי, הוא קרא והתחנן.

יש לזאת שכל שומרי התורה יכניעו עצמם ליהדות הנאמנה — אגודת ישראל, ובה יביאו במשך הזמן לחיזוק בכל הכניות שהם זקוקים להם — בה... זה יסוד היהדות במיוחד בזירות החולשים, כאשר טבחנו צרות והיהדות טובלת הדין, יש לעשות חיזוק מכל הצדדים.

אך במיוחד ראוי להרגיש את האכזר שבעיני רוחו הפקודים לרווחה, ראה באגודת ישראל את עוגן ההצלה היחיד:

„בראש וראשונה יש להתחזק באגודת ישראל ומה שטעון שיפור, יש לשפר בה ובעיקר לראות שיתחזקו אליה חברים שישאו בעול, בנשמתו וברוחניות ויגישו עזרה במצוא היכולת".

אולם תמיד הרגיש בכל חומר ההדגשה, שיש להמנע משנאת חנם, שהיא הביאה לחורבן, ועל כן יש ללכת בדרך של הסברה ושכנוע על מנת שהולות יכין ויקבל.

בהסתלקותו השאיר לנו חלל ריק, כיצד נמלא חלל זה? זו הבעיה המטרידה אותנו יום יום, על ידי המשכת המעשים, על ידי ההליכה בדרך שבהם רצה, על ידי שיקום האגודת ישראל והרמת קרנה, על ידי חיזוק הנוער ברוח ובכריזם פעלים לתורה נעשה נחת רוח לנשמתו בננו מרומים.

זצוק"ל, אלה אשר גילמו את החסידות הלמדינית, שבה היו משולבים תורה וחסידות במקום אחד כתרין אנפין דלא מתפרשין, ויורשם זה שלא שינה מן הדרך. ידע כיצד למלא תוכן, להוסיף נופך משלו, שוב באותה מתכונת, שם את הדגש על לימוד התורה כתרס מפני פורענות רוחנית ובנקודה זו הפליא לעשות, מעשה מחשבה תחילה עד שזכה לראות דור גדול של חסידים תלמידי חכמים גדולי תורה ויראי ה' מרבים, השוקרים על התורה בטהרה ובקדושה. גרולתו, בעיות הכלל שהיו תלויות בו, כל אלה לא הפריעו לו ולא מנעו ממנה, להקדיש מלא תשומת הלב האישית לנער האלמוני, שהוא זקוק לסער רוחני, ואכן להשתעשע עמם בדברי תורה, לא ראה בכך פחיתות הכבוד לשבת וללמוד עם בחור צעיר דף גמרא בעיון עד עלות השחר.

סולם מוצב ארצה

וראשו מונע השמימה

גם לתינוקות של בית רבן היתה דעתו נתונה ותשומת לב מיוחדת, על פי הכלל של „אם אין גויים אין תישיש", הוא היה בבחינה של סולם מוצב ארצה, גם כאשר ראשו מגיע השמימה, הוא הכיר היטב את הנעשה בארץ, את החסר והדרוש לדורו, הוא לא היה מנותק מן הארציות, ומכיון שכן, ידע גם לקבוע את הדיאגנוזה של המחלה ולחפש את התרופה, אולם, היתה בו תכונה שהיא גם נדירה מאד, המיוזג בין הרגה לכלל והרגה לפרט היה מושלם אצלו. והאחריות לכלל מצאה אצלו כמה ביטויים של גדלות. דאגה זו לא היתה מוגבלת לחוג המוגבל והקרוב אליו, בין עדת חסידיו גור, שהנהיג אותם, הוא נשא על כתפיו את האחריות של קבוצות ועדות חסידיות אחרות, הם מצאו בו תומך ומחזק מאין כמותו, הוא הפיח בהם רוח חיים והעמיד לרשותם כל עזרה, הוא נהג על פי הכלל העתיק: שאין בכלל אלא מה שבפרט, ושניהם כאחד מהווים את הכלל. ולכן אין בפרט אלא מה שבכלל.

אגודת ישראל כדגש דאגותיו

אם בכל עניי הצבור כך, על אחת כמה וכמה באגודת ישראל שהוא נשא אותה על כפיו, הוא היה לה לעינים, היה נאמן לדרך

המהירה, בידועתו המקיפה, ידע להדר הידורים, להחיר את הספיקות ולשמש לבם של אלוקים ואנשים.

הרגשת היתמות שאפפה את רבבות החרדים לדבר ה' נבעה מתוך הרגשה שהרגיש כל אחד ואחד, אשר זכה להכנס אל הקודש פנימה, כל אשר זכה למגע כף ידו ואמרות פיו, — ש' הנה ניטלה ממנו משענת, שהנה נעלמו האורים ותומים שלו ומי יורה לנו דעה ומי יבין לנו שמועה.

קשה להסביר זאת לאדם מן החוץ, כמה היה כחו גדול, כמה הצליח לטות החושים הסמויים שנמשכו למרחקים ומה היו הקשרים שקשרו אנשים ממרחקים לכופ את ראשם כאמון נדוד ולצפות לשמוע ממנו, ולוא רק רמז דק. הן לא איש בדלים היה, לא השמיע דברים חוצבים להבות אש, לא שיגר אגרות רועים ולא נזקק לכל אותם אמצעים היוצרים קשר עם אנשים מקרוב ומרחוק, וכבר אמרנו, אפילו מכשיר הקשר האלמנטרי המצוי היום בכל בית, לא היה נראה ולא נמצא בביתו, ובכל זאת מצודתו היתה פרוסה על העולם היהודי כולו. ומי שה' ית שרוי במצוקה ומי שנוזק להכרעה, בבעיות הכלל כמו בבעיות הפרט, לא היה זו ממקומה, כל עוד לא שאל בעצתו, כל עוד לא השרה עליו ברכתו, כיצד ידלו אנשים על כל המכשולים ובלבד להגיע אליו, וכמה אומללים הם היו, כאשר לפתע פתאום נשמטה מהם משענת רוחנית זו.

מקור העוצמה

מי זה יעזי לחפש תשובות לשאלות, הרי מדובר בתופעה שמימית, תופעה נדירה, ש' דורנו זכה לה, דווקא דור יתום, וזה כמתנה מן השמים לתקופה של 29 שנים. קצרה ביטוי של אדם מלהבין את עומק וגודל התופעה הזאת, התכונות שהתחזו באישיותו הנעלה. כי הרי דבריו היו נשמעים הרחק מן החוג הקרוב, זה הקשור עם המורשת שהתגלמה בשושלת הזהב המתחילה מגאון התורה כעל „חידושי הרי"ם" ונמשכה עם „שפת אמת" ומהם לי ממשיך השושלת מרן הגה"ק רבי אברהם מרדכי

הרגשת היתמות שתכפה ובאה עלינו עם סיו לוקו של צדיק דורנו, באה לכלל ביטוי קודר בהלויה ההמונית שאין לה תקדים בארץ ישראל בהתייחסות הגדולה של המקובלים; יתומים היינו ואין אב. כי על כן היה רבנו זצוק"ל אב לכלל ולפרט.

בדמותו הנעלה והמקודשת התגלמה הדמות של מנהיג בעל שיעור קומה שנושא על לבו את שמות בני ישראל והוא משמש להם כ' אורים ותומים, אשר על פיו יצאו ועל פיו יבואו ואת כל דבר הקשה יביאון אליו.

על כתפיו נשא את דאגת הכלל והפרט, והוא היה לתל תלפית שהכל פונים אליו, משוחים לפניו את טרותיהם ודאגותיהם, הם נכנסים לחדרו עצובים ויוצאים ממנו שמחים, שם פרקו את המעמסה המעיקה על הלב ומשם יצאו ובי' טוחים בישועת ה' כהרף עין. האמונה כי „שפי' תי צדיק ידעו רצון" היתה מושרשת בלבם של שלומי אמוני ישראל אשר היו משכימים לפתחו זה היה למעשה צד אחד של אותו מטבע קדושה שעליה היתה טבועה דמותו הטהורה, אותו כח נדיר של הנהגה שאינה מטילה מרות בתלמידי רים, אלא הם נמשכים אליה ומתקשרים בה מרצונם באהבה.

כח ההנהגה

אבל היו עוד צדדים למטבע וזו שהיתה טכור עה בדמותו הטהורה. כח ההנהגה שבזכותו קמו קאדרים גדולים של אברכים, צעירים וילדים לאלפים, עליהם טבע במטבע של אש, צורה של הנהגה חסידית, של מוריד ומחנך, שאינו נוהג נשיאותו ברמה, אלא מוכן לדרת אל כל נער בישראל, לתהות על קנקנו ולחנך בנשמתו את אשר טעון חקיו.

לעתים רחוקות מתמוגגות באישיות אחת שתי התכונות כאחת, תכונת המנהיג הכלל וישראלי, שהכל מצפים למוצא פיו, שאפילו רמז שלו מספיק כדי לקבוע דרך, והכרעתו נעשית ללא עוררין, ומצד שני אותן כחות נפש להתייגע עם צבור על מנת להעמידו על רגליו.

מי שלא ראה אותו במלאכתו זו, לא ראה מעשה אמונה מעולה, בעניי החורדות אל עמ' ק' הנפש של האדם העומד מולו, בתפיסתו

מי יקום לי עם מרעים

לא מת, והוסיף: שזה היה גם אצל אביו זצ"ל, שכוחותיו הרותמים נשארו גם לדורות הבאים, והיה לרבינו הקדוש זצ"ל, שיגיעו הגדולה להתדיר בנו קדושה וכוחות רותמים אלוקים נשאר איתנו גם לעתיד, כמו ששמענו בשיחת קדוש בשולחנו האחרון פ' יתרו, עה"פ וקדשתם היום ומחר, שיש מחר לאחר זמן, והכוננה שהקדושה ימשך לדורות הבאים, קדושה לא פקעה בכדי ע"כ, והם ילדו אותנו להיות לנו לעזר נגד האמא אויב ארדוף" עז סיום הפרשה שנינו זמן מחיית עמלק.

וברצוני לציון בנוגע זה עובדה אחת מני רבות: בקרב האחרון נפגשתי עם צעיר ספרדי מדימנה שהיה חניך בית יתומים דיסקין, ואחרי שהיה בצבא, וגר בדימונה נתרשל ונחלש ביהדות, וביקש ממני שאדבר עמו ואחזקו ביהדות, ובהתוך הדברים סיפר, שהמוריד שהיה במוסד ויסקין ר' י. מ. ש. לקח פעם את הילדים לבית המדרש של רבינו זצ"ל, ועמד אז מול רבינו הקדוש זצ"ל בשעת תפילת מנחה וקבלת השבת, ואמר, שעד היום אינו יכול לשכוח את המראה ההוא שהיה נדמה לו, לפי הגדרתו, "כדמות קרן אור", וזה מוסר השכל עבורנו, שראיה אחת השפעתה נשארה גם אחרי שנים רבות, אף כשנמצאים במקומות גידולים.

עלינו להשמר מן נשכח את הדברים אשר ראו עינינו

סיום השיחת קדוש בשולחנו האחרון ששמענו בש"פ פ' יתרו — היה, שמשנה רבינו השאיר צוואה לדורות הבאים, "רק השמר לך ושמור נפשך מאד מן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלכך וכי והוועתם לבניך וכו'". צריכים אנו להתחזק, ולהשמר שלא לשכוח את אשר ראינו ואת אשר שמענו, ובעיקר לזכור את אשר דרשו מאתנו לקיים אותם ביתר שאת ויתר עז.

והנה הדרישות לא היו מכל אחד בשוה, אבל היו כמה דרישות יסודיות שהיו שוה לכל נפש, ונפרט כמה מהם:

א) קדושים תהיו
נוסף לדרישה לעבוד את ה' בתורה ובתפילה הייתה הדרישה שתהא עבודתנו בקדושה ובטהרה, דרשו מאתנו, "קדושים תהיו", בעיקר בענין שמירת הכרית, הרבה ראינו וששמנו את גודל חומר הדבר, ואצין אחד מני רבות את אשר אמר לי לפני כמה שנים: "חומר מתחשבה קטנה כמו מאש", אמר פעם לכחור אחד שלא מאגיש: "ישבת וזמחת ביישיבת ועכשיר אתה זוכה תביחה תזרח כי בפעם אחת להיות בתחנה תמכוכית אפשר להפסיד את כל הקדושה שרכשת ביישיבת במשך כל החג". וכן הרבה שמענו וישמך בעמוד הבא

ותפילותיו של אליהו הנביא עמדו לישראל במלחמתם נגד האויבים מסביב, מי שהכיר את הענינים בענין זה אצל רבינו הקדוש זצ"ל, ראה עד כמה שהיה בענין זה, רכב ישראל ופרשיו בתפילותיו נגד שונאי ישראל כיום, לא יאומן כי יסופר עד היכן הדברים מגיעים, מורגש שכמבט זה הוא שוכר היצר, והיה נראה וניכר שנמקים אצל רבינו הקדוש זצ"ל, מה שאמר הרבה פעמים על הפסוק: "אשר הוא חונה שם הר האלוקים", שכל מקום שצדיק הדור חונה, שם הוא הר האלוקים, היינו שלא שייך לכא שם הרהורי עבירה, סיפר לי אברך — לפני כמה שנים — שרבינו הקדוש זצ"ל אמר לו: כתוב "חגור חרבך על ירך גבור" אני גבור האחד עצמך בי אז תוכל להתגבר על כל המכשולים, שמעו ממנו כמה פעמים, שעבודתו כעולם הוא בעיקר לשמור על הבחורים והאברכים.

אמר אויב ארדוף — אך גם

כוחותיו העילאיים נגד האויב עדיין קיימים הנני להזכיר מה ששמעתי בשנה האחרונה בשליחת קדוש, מה שאמר על המאמר חז"ל: "אמר אויב ארדוף, וזהו תחילת הפרשה, ויבא עמלק, זה סיום הפרשה", היינו, שבזמן קריעת ים סוף נתעלו כל ישראל אפילו הפחותים שבהם למדינת גבוהה בקוה, כמ"ש חז"ל: ראתה שפתה על הים וכו', "אעפ"כ צריך לזכור שגם באותו מעמד נשגב זה אמר האויב ארדוף, היינו היצירה שהיא האויב האמיתי שאפילו בזמן כזה אין היצירה מתייחס ומתפשט עצות ודרכים להקשילנו ולשכור אותנו, וזה ימשך עד זמן מחיית עמלק שאז תהי' סיום הפרשה עכ"ה, הוא הדין כעת שהוא אצל כלנו ופן התעוררות וחשבון הנפש עדיין היצירה אורב לנו להכשילנו בבחינת אמר אויב ארדוף, אך לעומת זה — כוחותיו של רבינו הקדוש יעמדו לנו לעזר נגד אויב זה.

והנני להזכיר בזה מה שרבינו הקדוש זצ"ל כתב לאחר מחשבוני אג"ש באר"ה אחרי פטירת אביו האדמו"ר זצ"ל: שאינא בחז"ל שהשבטים אמרו ליוסף הצדיק אחרי פטירת יעקב אבינו, אעפ"י שאבינו מת — אלוקים קיים, שהכוננה שהכחות האלוקים שיעקב אבינו החזיר לעולם עדיין נשארו גם אחרי פטירתו לדורות הבאים, וזה הכוננה של הים אומרים: יעקב אבינו

אצל קרובים ורחוקים, אך לאמיתו של דבר, זה היה בבחינת שכינה מרבית מתוך גרונו, סיפר אחד מחשובי אג"ש, שלפני למעלה משלושים שנה עוד בחיי אביו, אמר לו רבינו הקדוש זצ"ל: "שבעוד שלשים ארבעים שנה יראו שאף אחד לא הכירני, לא עשיתי שום דבר בשבילי ואף להבא לא אעשה שום דבר בשבילי".

אבי אביו רכב ישראל ופרשיו
אית' עוד שם בגמרא, בענין התספור שהספיר אלישע הנביא את רבו אליהו הנביא, "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו", ומובא שם בגמ' התרגום, דהיה טוב לישראל בתפילותיו יותר מרכב ופרשים, ובמפרשי התנ"ך שם מבואר, דהכוננה, וכן עמדו לנו תפילותיו נגד מידת הדין, איתא בחז"ל, כשנסתלק משה רבינו אמר הקב"ה, מי יקום לי עם מרעים, גם אחרי הסתלקות רבינו הקדוש זצ"ל, נפלה הרגשה אצל המוני ישראל, עכשיו — מי יקום לי עם מרעים, מי ילחם לנו עם מידת הדין, איתא במפרש"א סוף מסכת סוטה, שבעקבתא דמשיחא יעמדו גם המלאכים של הפמליא של מעלה לקשר על ישראל, ותפילותיו של רבינו זצ"ל עמדו לימינו נגד מקטרגים אלו, ראו בחוש עליו, מה דאיתא בספרים בשם צדיקים קדמונים, על הפסוק, "ואני תפילה" שזר המלך ע"ה היה עצמותו ומחותו, כולו תפילה, כן ה' הוא תמיד, ממש כולו תפילה עבור הכלל והפרט בגשמיים וברוחניים, תפילותיו, שיקום מה שאמר רבינו הקדוש על אדם חשוב אחד שנסתלק, שכוונת הכתוב "מפני הרעה נאסף הצדיק", היינו כדי שיעליו טוב במרומים נגד הרעה, ומן הסתם ימשך רבינו הקדוש וצ"ל במרום להיות עוד לישראל בתפילותיו נגד האויבים והמקטרגים.

עזר לישראל נגד האויב הרוחני
אמנם עזר עזר אויב גדול לישראל בכלל ולכל יחיד בפרט, היינו האויב הרוחני האמיתי, כמו שאמרו חז"ל: "יצרו של אדם מתגבר — מתחוש עליו בכל יום ומבקש להמתו, ואמלא הקב"ה עוורו וכו'", וגם נגד אויב זה היה עזר לישראל, ובפרט באלה שהיו קשורים ורבוים בו, וזה התבטא באופנים שונים, — אצל קירוב אדם ע"י ריוחק — אם בדברי תוכחה — אם בדברי עידוד — אם ע"י מבט עיניו, שהיה

אנסה ללמוד לעצמנו דברי הראש ישיבה שליט"א, ונקדים כמה מילים על גודל האבידה עבורנו, לפי מה ששכלנו הרל והמצומצם מסוגל להכין, מה הסדרנו ומה אבד לנו, והנה אף דמבואר בחז"ל, "ובא השמש וזרח השמש" שעד שלא שקעה שמשו של מנהיג שנסתלק וזרח שמשו של מנהיג הבא אחריו, וידוע אמרתו של אביו וצוק"ל שאמר בפורים הראשון אחרי הסתלקות השפ"א וצוק"ל, על מה דאיתא בגמרא שהמן טעה ולא ידע שכמו שב' אדר נפטר משה רבינו גם נולד בו באדר, וביאיר, דהכוננה שהמן לא ידע דכל פעם שנסתלק משה היינו מנהיג הדור תיכף נולד משה, היינו שבא מנהיג אחר במקומו, אך מצאו תשובה לדבר זה בגמ' מועד קטן דאיתא שם, וכשנסתלק רבי יוחנן, אמר רבי יצחק ב"ר אלעזר קשה יום זה לישראל כיום בא השמש בצהרים, ואף דרבי יוחנן העמיד תלמידים גדולי עולם שהמשיכו אחריו וגם השאיר אחריו ירושה לכלל ישראל את התלמוד ירושלמי, שכפי המקובל חיברו רבי יוחנן ותלמידיו אעפ"י הגדירו חז"ל הקדושים את הסתלקותו כשקיעת השמש לכלל ישראל, גם כאן הרגישו כולם — ובפרט אג"ש — שירד חשבות לעולם, כולנו חיינו בהרגשה שהי מאיר עיניהם ולבם של הכלל ושל הפרט בין בגשמיים ובין ברוחניים.

למרות פרסומו הגדול היה בבחינת המתר
והנה אף ששמענו וראינו הרבה, ואף שמח' הלכים סיפורי עובדות נפלאים ומדהימים לאין שיעור מפי רבבות, קרובים ורחוקים, ובעיקר היה ניכר התהומות והוועזות שאחז את כל חלקי יהדות התורה בכל קצויה תכל בעת שמוע הבשורה המרה, אמנם אחרי כל הנ"ל היה לאמיתו של דבר בבחינת "נסתר" במודיותיו הגבוהות בעבודת ה' ובגודל חוקי קדושתו (שמעתי שלפני כמה חדשים סיפר אחד מגדולי ראשי הישיבות הליטאיות בשיחה לפני תלמידיו, שהגר"א מוילנא ביקש מאחד מהל"ו צדיקים נסתרים, שיאמר לו מי הם הצדיקים הנסתרים בדור ההוא, וציין לו בין השאר גם את שמות המגיד ממעזריטש והגר"א מוילנא, ואף שהיו — מפורסמים ביותר בדורם מנה אמת בין הצדיקים הנסתרים), וכן בענין דבריו, ותשובותיו לשואלים שהיה נראה לעין ההדוּש שנאמרו ע"י חכמה ופקחות ושנינות עד שעורר התפעלות

קור ישראלי

נתת ליראיך נס

כי כמו המים שהם חיים לעולם כך היה לנו דברו לטל של תחיה. ממי חסדיו ודברי קודשו גמענו בלי הרף, והם באו עלינו כמים קרים על נפש עייפה וכדברי אלוקים חיים. ומפירותיו אכלנו — ויהי מתוקים ללשדנו ורפאות לעצמותינו, פרי חכמתו וגדולתו ומעשי פלאיו. ותחי עצתו אמונה, כאשר ישאל איש ב־דבר האלוקים.

וייערב לנו, לכל המונות בית יש־ראל המתלוננים בצילו מכל מנעמי ארץ, וייקר לנו מכל חמדות עולם וגגיו. ומאשרים היינו ששתלו הק־ב־ה בדורנו העני, הצחית, בטע הי־לולים ופלא וכל־כך מאשרים היינו עד שלא מלאנו ליבנו להעלות על דל שפתותינו את דבר האושר הג־דול, העמוק, הלא צפוי הזה. בחינת ליבא לפומא לא גלי.

וכל יום בראותנו את דבר הנס הזה פחד ורחב ליבנו, והרדים היינו בליבנו הדואג כל יום לשלומנו, ומ־תפללים היינו כל יום באלם קול ש־לא תנוקש שפעת החסד, שתורח ע־לינו הארת חפנים, שנוכה להוסיף ולחסות בצילו ולשבת שם בטח עד כי יבוא שילה. וראינו עצמנו גדולים כאשר מיששנו בידינו את גס היותו עימנו, וראינו עצמנו קטנים כאשר מדדנו מיעוט מידתנו לנוכח שיעור קומתו המתנשאת אל מעבר לקו ר־איתנו האנושית.

ונישא כולנו עינינו אל מאור פ־ניו, אל עניותם ואל עוֹם — ונחב־אנו מפניו מיראה ונדחפנו אליו מ־אהבה. ונבוא אליו כולנו, בנעורינו ובזקנינו, צעירי הצאן ובקרינו, טל־אים עם רועים, לשאול הדרך בלך בה והמעשה אשר נעשה, והוא הורה לנו באות ובמופת: זו הדרך וזה ה־עיר.

ויראנו יראה גדולה מן האמת ה־גדולה הזו — וקרבתו להתרומם ב־אורה, והיינו רועדים והיינו שמחים, שינינו נוקשות דא לדא מחדר גאוונו ופינו מלא שחוק ורינת הודיה על שזכינו.

וייטב לנו מאוד, וייקר לנו מאוד. והיינו מדברים במעשיו, בפלאיו, ב־דרכיו, בלחש ובחשאתא, בדחילו ורחימו. כנוצרים סוד פלא, כמת־בונים בגס מתנוסס כממששים את הלא יאומן, הלא אפשרי. ויפחד וירחב לבנו כל יום הוסיף פחד, כל יום הוסיף אושר, כל יום הוסיף תפילה. ופתע — סגר עלינו המדבר וה־חול הובץ מסביב, כבד ועמוק. ולב־בות נשברים למלוא כל האופק מבו־ססים באגמי דמעה מלוחים, מים שאין להם סוף. אני מאמין באמונו, שקמה בביאת המשיח. אני מאמין באמונה שלמה שתהיה תחיית המתים

המשך מעמוד קודם

את גודל המעלה והתשיבות של מי ששומר עצמו בקדושה, במעשה, בזיכור, במחשבה וב־ראיית העינים, ומכאן היה התנגדותו הנמרצת לקריאת עתונים חפשיים, כשהתעניין פעם על אחד, שאל בין השאר: „האם קריאת עתונים אצלו טרף כל כך כמו אצלו? — צִרֵף שלא יחא מנע עם זה“. הרבה פעמים הזכיר בשמועסין (בשיתוף ק) בשם האר־י הק־י על הפסוק: „הכן יקר. לי אפרים אם ילו שעשועים, שכן יקר וילך שעשועים, הוא מי ששומר עצמו בקדושה ובטהרה בעיני שמירת הברית, וכמה פעמים אמר: „שנשלחו מן השמים לעולם זה לחקו ענינים אלה“. אנו חיים בדור קשה, במיוחד בעיני הנה, אך מאידך זכינו לשלח מיוחד מן השמים שיהיה לנו לעזר בזה. דרישתו מאתנו „קדושים תהיו“ לא היה רק דרישה כלכל אלא גם הכנים והחזיר בנו כוחות עליונים שנוכל לבצע מצות עשה זו, וכח זה נשאר אתנו גם לעתיד, וצריכים אנו להתחזק לאתנו עצמנו בכח זה, כבחינת „חגור חרבך על ירך גבור“, ובוה נוכל להתגבר נגד „האמר אויב אדוקי“.

(כ) לימוד התורה אין שיעור וערך עד כמה יגע לחקו אותנו ולהחזיר בנו את ערך לימוד התורה, ושלא לבטל זמננו לריק, וכן אין לנו מושג וידיעה עד היכן הגיעה גדול תשוקתו שנהיה בני־תורה ויגיעים בתורה, וכן אין שיעור וסוף עד כמה היה חמור אצלו שבחורי ישיבה ואברכי כולל יקפידו וישמרו על סדרי הישיבה והכוללים, הן מטעם סוד מרע שלא להסתובב ברחובות, והן מטעם עשה טוב, היינו שמן שנקבע ללימוד התורה אסור להתעסק בו בדברים אחרים אם לא בהכרח. בדיוי הנה עובדא, לפני כעשר שנים נחתה אמי בכניח ברחובות, הי־ה שבוט אחד לפני חג השבועות, נכנסתי להזכירה לרפוי־ש, ואמרתי שבעדתי לנסוע להיות שם בזמן הניתוח. אמר לי, שלא אסע או כדי שלא לבטל את סדרי הכולל, ורק בעוד שבוע הערב חג השבועות שאין סדר בכולל או אסע, וכמו כן הייתה תקופה מיוחדת ששלח „ביקורת“ בישיבה ביום ששי לפני הצהרים לראות, מי לומד אה, וכן הי־ כמה שנים ששלח „פורים“ לפני הצהרים אחרי קריאת המגילה לראות מי נמנה עתה בין הקובעי עתים לתורה, ידוע, עד כמה החמיר שלא להפסיק באמצע הלימוד בשחית חולין. בזמן שלמדתי בישיבה העמיד כמה בחורים שישיבוני שלא ידברו בזמן הלימוד, ונתן הוראה שמי שלא ישמע יורק מהיכל הישיבה י־אחזר

מי יקום לי עם מרעים

מהממונים הוסיף, שלא ונפחו מהמלבין פני חבירי עלי ועל צווארי.

(ג) ההשכמה לפנות בוקר ראינו כולנו עד כמה התשיבו את עיני הש־כמת הבוקר בשעות המוקדמות ללמוד, וכמה כוחות השקיע בענין זה במשך עשרים ותשע שנות ההנהגה עד היום האחרון ממש, פעם א־מר לאחר: שאילו העולם ידע את הטעם שאני מתכוין עט ההשכמה לפנות בוקר היו מתאספים לכאן מכל החברות נבא ללמוד, עובדא אחת מני רבות, לפני כמה חורשים כעת שנספר מ־אבוד נוסע לארה־ב, בירר רבינו זצ״ל אצלו על מהלך סדר יומה בין השאר, שאלו: אם משכים ללמוד לפנות בוקר, וכשהאבדן תירץ עצה שהוא טרוד עד מאוחר בלילה, אמר לו רבינו זצ״ל: „וועלעסן זאלסטו פאר־לייגען? פאר־טאגס זאלסטו אנפ־שטייען“, אך מאידך — כולנו ראינו, עד היכן הי־ה היצר שעמל בכל כוחו למנוע מזה, כנראה שגם הוא יודע הסוד של גודל הענין של קימה לפנות בוקר ולכן עשה כל המאמצים למנוע זאת, ועלינו להתחזק ב־זה, להתבונן עד כמה היה מעוניין בכך רבינו זצ״ל.

(ד) איש את רעהו יעזורו כמו כן יודע לכולנו עד כמה הבכו מאתנו לקיים „איש את רעהו יעזורו“, ועד כמה ש־החזיקו דבר זה ליסוד בחסידות, וכן גודל ח־שיבות דבר זה בשמים להקריב מעצמו עבור אחרים, וקפדט לחלשים ברוחניות ותמיד חוז־כנו, שבסופו של דבר זה יהיה טובה גם עבור ריגו, אמר פעם על עצמו: שמיטב שנותיו הק־דיש עבור אחרים, ובהזדמנות אחרת אמר לאב־רך חשוב: „אני בין כה הפקר כי הפקרתי עצמי עבור הכלל“, וסיפר שאחד מגדולי עולם העיר לו על כך, מדוע הוא מוסר עצמו כל כך עבור תלמידים, הוסיף: „לא שחשתי לו ואני מתחזק על כך“. ראינו זאת בעינינו, ועד יומה האחרון עסק בזה, אף שראו אצלו סימנים שהוא מתכן כבר להסתלק לישיבה של מעלה, יודע אימרתו שאמר בשם צדיקים על מה שאמר חז״ל על משה רבינו „וירד מן ההר אל העם“, מלמד שלא פנה לעסקיו, וכי איזה עסקים היה למשה רבינו לפני מתן תורה, אלא שלפני מתן תורה הפקיר משה רבינו עצמה, לא להתעסק במרייתותיו הגבוהות, כדי להתעסק בצרכי העם.

ועלינו להמשיך לקיים דרכים אלה, ועיני ימ־שך זכותו להגן עלינו, ויהי למליץ ישר עבור רנו ועל כל ישראל.

קור ישראל

איכה תפארתית

קשה, קשה מאד, אולי המלה קשה חלשה מדי, חזרת ביותר שתוכל לבטא את הקושי בכתיבה על כ"ק מרן אדמו"ר מגור זצוק"ל. רעה עוברת בכל הגוף, רעה התורה ונוקבת עד המקומות החביים ביותר ותורת ופוצת התוצה.

איך אפשר לכתוב על דבר שהמת אינו קר לט, שהמת אינו חופס — מה שהענינים רואות והאזניים שומעות, כשהמת נמצא במצב של ערפול, איך אפשר לכתוב על מה שהוא למעלה מההשגה — על הגערער רבי זצוק"ל, אולי נמצאים בני עליה בעלי השגה מיוחדת שעקבו מקרוב אחרי כל תנועה וכל רחש של האדם הגדול בענינים הנה, למדו את דרכיו הקדושים שחו בצמא את דבריו, התאבקו בעפר רגליה, שיש בכוחם לתאר את הגורא לי בלתי אפי שרי, עכ"פ כותב השורות אינו נמנה בין אלו ולכן זה בלתי הוגן מצוי לתאר את דמותו הקורנת בקרני הור של כ"ק האדמו"ר מגור זצוק"ל.

★

עמדתי בתפלת שחרית באותו יום י' אדר, כשלפתע נכנסו בביהכ"נ שני אברכי חסידי גור והכנינו: לעורר רחמים עבור האדמו"ר מגור רבי ישראל בן יהודית חנה ראדע הוקק לרחמים מרובים, ברע הראשון נשאר המת פללים עומדים. מאובנים, ההכרות החרידה את כל נימי הנפש, ואח"כ באופן ספונטאני נשמעו השאלות הכואבות מה קרה? מה קרה! הרי אמש במוצאי שבת נספר שהמצב השתפר ותושבים אפילו לשחרר אותו מביה"ח, ומעות התחילו לשטוף את הפנים, אחד מוצא לו פינה מתכסה בטליתו ומתחיל להתפלל מעומק הלב, והשני נגש לעמוד התפלה ומתחיל באמירת התהילים בצבור כל העינים מכוונות לשמים, אנא בעל הרחמים רחם עלינו ושלח רפוא"ש לשירי אנשי כנסת הגדולה שנשאר לנו כדור יתום זה.

★

למרות שכולם חשו את המצב הקריטי אף אחד אינו יכול להעלות על הרעת, מרחיקים מחשבות רעות, לא? זה לא יקרה, בשום אופן לא, וכי איך אפשר אחרת? מלומד בנסים הוא האדמו"ר מגור, וגם עכשיו יקרה נס, אי אפשר להעלות על הדעת ירושלים בלי... והמתחבבה נפסקת באמצע פשוט אין המת יכול להמשיך לחשוב, ואין הלב יכול להרשות מחשבה איומה כזו, לא ולא! יהיה המצב הרפואי אשר יהיה, הרבי יבריא בעז"ה, עוד נוכח להתענג מויו תארו, עוד נוכח להתברך מברכותיו הקדושות, עוד נוכח להכיר ברי"ה בשנה טובה לאורך ימים, עוד נוכח לכל אשר זכינו במיוחד בבני ירושלים, אי אפשר אחרת.

הוא אשר כל מהותו היתה משנתו של יהודא בן תימא: עז כגמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי, פשוטו כמשמעו, אשר גם יהודי שלא קרא ולא שנה מימיו, ולא ראה אף פעם בחייו את המשנה של יהודא בן תימא, כשראה את הגערער רבי עובר ברחוב עמו נדהם, כי ראה בו את התכונות האלו המנויות כמשנה זו, וכ"כ למה? כי ארי בטבעיותו מטיל אימה גם על מי שלא ראה ארי מימיו, והרי עד השבת האחרונה לא נפל מכל זה כשערה ארצה, הוא הופיע כמלאו הקלות והגבורה דבר שאין לו את ודמיון בדורנו.

כבר אמרו חז"ל תלמידי חכמים כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם אבל יחד עם זה הרי התורה מתשת וגופם הקדוש נחלש, עדי כי נוהרים להתיר, ופונים אליהם רק בדבר העומד בדומה של עולם — כלל ישראל, אבל הופעה כזו כמו שזכינו לראות אצל האדמו"ר מגור זצוק"ל זו תופעה על טבעית בכחית, לא כהתה עינו ולא נס ליחו! ולכן קו כולם כאחד שככה זה יתגבר, ולא ישאיר את עם ישראל וירושלים מיותמים.

★

„ואהביו כצאת השמש בגבורתו“ כל הופעתו היתה כשמש בתקופה גילו המופלג לא העיב על גבורתו, כמו השמש שאינו מודקן ואינו מחליש את קרני האור והחום, ופתאום, בפתע פתאום, לקו המאורות, ואחרי אור כ"כ חזק הנכבה בפתאומיות, החושך כפול ומכופל, אכן מקור תועק, ככה נר המערב, הלב אינו מאמין והמת אינו קולט, אבל העינים חשכו, העינים הם הראשונים שהרגישו וראו את האסון המת ירי בככוי המאורות, חשך עליהם העולם.

לב מי לא נתפלץ ולא נקרע לגורים כאשר העינים הסתכלו על רצפת הבימה בביהמ"ד שלו, היר רעות כלנגד העינים מופיע רצפת הבימה באותו יום מחודר, מסתכלים על המ"ק קום ליד העמוד שאלפי עינים ולבבות כוונו לשם במשך עשרות שנים, וחוזרים ומסתכלים על רצפת הבימה, אוי! גדול כים שברנו.

★

מה פרושם של שני מילים אלו „גערער רבי“ לעם ישראל, ובפרט לירושלים עיר הקדוש, אין בכתה של עט להעלותם ולתארם, בפנה נחת בעולם מתפתל יהודי מכאבים ומבוהל לביה"ח, הרופאים קובעים נחות לב ומבקשים את הסכמת המשפחה, אך המשפחה לא מסכימה עדיין הם רצים טלפון או למב"רקה.

אשה צעירה מקשה ללדת ר"ל, בחוץ עומד הבעל עם עינים דומעות מה לעשות? ופתאום עוזב את ביה"ח במרוצה.

מישהו מודאג המבוגר שבכניו הגיע לגיל החופה מציעים לו כמה הצעות, ואינו יודע על מה להחליט, מסתכל בשעונו ומתחיל לפסוע במהירות.

אברך רוצה לפתוח עסק ולהשקיע בזה את כל כספו וגם כסף של אחרים, הוא גבוך מי יודע אם זה יצליח או ח"ו לא.

יהודי נשוא פנים, ניכר שהוא ממלא תפקיד

תורני חשוב קיבל הזמנה למשרה מכובדת בחו"ל.

יהודי שבור למור סכל משתרך ברחוב בלי כחות נראה עליו סבלו של עולם, משתרך לאטו ופניו מכוונות לכון מוכר.

ילד נפל, יש חשש רציני לנעווע מה, ר"ל, האב המודאג פורץ אצבעותיו, איזה רופא פרטי להביא בבית? הוא אינו יודע להתחיל סוחר אמיר בעל עסקים מסועפים בחו"ל רוצה לחסל את עסקיו ולהשתקע בארץ, וואו הולך עקב בצד אגודל כולו תפוס שרעפים.

משלחת עסקני צבור עומדת להתריע על פרצה חדשה, אומרי"ם, רבנים, ראשי ישיבות, הרוצים להתיישב בדברים העומדים בדומה של עולם.

וכן מתארכת הרשימה מברקים מכל קצוי תבל, טלפונים מכל כדור הארץ אנשים מכל הארץ, כל אחד וצורר דאגותיו, כל אחד וצורר בעיותיו, אחד רץ ואחד מהלך, כולם נפגשים בחדר ההמתנה של הגערער רבי, החלטות גור רליות לפרט ולכלל מתקבלות באותו חדר קדוש, איזה מח אנושי יכול לעמוד כזה? אבל כאן לא מדובר במה גשמי, רק במת קדוש ובהיר הנושא את כל זה מתוך גבורה עיל-אית — ומבליג על יסוריו הקשים שלו, בגבורה שאין דומה לה.

★

המת הקדוש והבהיר, שילה, בחור, אברך, וקוק, כל אחד נחרת בו, והדריך לכל אחד את התינוק המיוחד שוקק לו.

המת הקדוש והבהיר, שכלל ישראל חקוק בו כתור כלל ישראל וכ"א בתור פרט, לאיש קדוש זה וכתה ירושלים, על ידו זכתה „כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלים“, התורה חוברת שק ומקוננת: מי ילחום מלחמתך וישוב לשערים, כלי מלחמה אברו ונפלו גבורים, יירושלים מקוננת: „איכה תפארתית“,

הרבי והגרדים צאן קדשים

קול ישראל הרב יצחק גולדקופ

נפשות לצדיקים ובריהם הם זכרונם (ירושלמי שקלים ב).

אחד היסודות אותם סיפח לאין שיעור היה חינוך הנוער, בחינת „אם אין גידים אין תישים“. ואמנם נמשכו אליו הצעירים בעבותות אהבה ויראת קדוש, עד שפעמים רבות הצליחו אף למשוך את כל בני הבית, ההורים והאחים בהתלהבותם, והבית הפך להיות בית חסידי נלהב, מלא תורה ויראה. היו פשוטי עם, רחוקים מעולם התורה, שנכנסו אליו והיה דומה שאין הרבי מכירם, והנה הרבי שולח אתם פירות הנקראים „שירים“ עבור בני הבית — ומהו! אבל לא העיון לפצות פיהם בשאלה, לא עברו שנים רבות והם נזכרו מה עמוקה ומרחיקה לכת הייתה כונת הרבי: בניהם הפכו לחלק נאמן מלגיונו של מלך, ואכן זו הייתה המטרה: „ואת הבנים תחק לך“, אם לא האבא, לפחות יתה הבנים שקועים בכל אבריהם וגידיהם בתורה, אלא שבדרך כלל, כנאמר לעיל, הפך ע"י כך כל הבית לבית מלא תורה וחסידות.

באהבתם של אותם בנים לאדמו"ר זצ"ל, אהבה שלא ידעה גבול, היו משכימים קום, ובמיוחד ביום חמישי, יום שהרבי היה נוהג — בימים ההם — להתפלל תפילת שחרית עם „הנץ החמה“, עם „כל מאן דבעי“, ובימות הקיץ זה היה בערך ב־4 לפנות בוקר, וצעירי צאן אלו התגברו כאריות לקום משנתם ולהתפלל במחיצת כ"ק אצל. ומשראו האבות כך — לא יכלו להשאר במיטותיהם וקמו אף הם, ונמצא שהגדולים נשמעים לקטנים, בשעת התפילה כשכולם נדחקו לעמוד מעט יותר קרוב ולראות עוד רגע את רבינו זי"ע, היו הם הסף — צעירי הצאן — אלו שזכו לעמוד בשעה גדולה זו, בשורה הראשונה — לפני כל קהל חסידי — לראות פני קדשו, והיי משגיח עליהם — בפרטות — גם על תפילתם. ולא פעם הרבי וזי"ע בעצמו העיר לילך בשעת התפילה על שאינו מתפלל כראוי, גם הי שקרא לאור התפילה לאבי הילד והעמידו על כך שישגיח על בנו שימתפלל כראוי, — בביטוי שפתיים, — וגם קרה שלח לומר למלמד של הילד בת"ת שיעורר את תלמידו להתפלל כראוי, ולפעמים היה אף מגיש ביד קדשו סידור תפילה לילד שעמד ללא סידור. תשומת הלב המיוחדת לקטנים הייתה מפליאה. פעם, בכניסתו לביהמ"ד, פגש הרבי באחד מחסידיו שהגיע בלי כנו כן ה' 10. בתשובה לשאלה ענה החסיד שבנו עדיין ישן. אמר אז הרבי: מוטב שאות הית' ישן ובגן — כאן.

בשנים הראשונות לאחר שהוקם „ת"ת גור" בירושלים, זכו התלמידים הקטנים לאות חיבה

ברסט, בחיל וברעדה הגני נטל את העט בידו ע"מ להעלות ע"ג הנייר שורות מאלפות אלה, אשר יהו מעין דמעין כבואה לזמנו של האר צדיק הוור רשכבה"ג, אבינו ורבנו, מורה דרכנו, האדמו"ר מגור זצוקלה"ה.

והנה ביושבי כך, ומחשבותיו וזכרונותיו הומים בקרבי, עולה מאל"ה, ממעמקים, השאלה הנוקעת והנוקבת, שאינה נותנת מנוח: האם האומנם? האם יש לדבר על הכל ב„ומן עבר“? האמנם לא נזכה לחנות עוד בקרינת עור פניו, לראות את עינו בשעת התפילה, עיניים המופנות והמדברות אל לב כל מתפלל, אל זה — במכת חורר — ע"מ להסיר מועקת לבו, ואל זה — מבט „עוף“ — להזכירו שיש לו לערוך עוד חשבון הנפש על מה שעבר עליו בימים האחרונים.

עודנו מגלגל בזכרוני, ודמותו הווהרת עולה, ניצבת, לגנז עיני, וכל תנועה מתנועתו מכליה מוסר וכוונות לאין שיעור. מבט מועף על העומדים סביבו — האם הגיעו כל חסידיו לתפילה? ומה קרה למי שלא הגיע? האם כולם מתפללים בכוונה ובדביקות, או שמא מי מהמתפללים (והם, לפעמים, מספר אלפים) אי שם בקצה ביהמ"ד פוצה ח"ו פיו לדבריה בעת התפילה, ולו, נמצא כזה לא יהיו עוד לחזור על מעשהו לאחר ראותו את אצבע כ"ק מורמל אליו ברמזיה, — הכיצד? דומה כי אי אפשר להאמין שאותה רוח אלקים אינה מרחפת בקרבנו עוד, אותה רוח המלאה אהבה וחיבה אל כל פרט ופרט, השמחה בשמחת הזולת, המצטרפת כ"כ בצערה, המכבדת והמוקירה כל ילד וכל שפל ונזכה, המקרבת כל עווב וגלמוד, אוננה קשובה לכל צרה, ומעניקה מלא חפניים וברי נוחם, ופעם, בהיות חסיד אחד בצרה גדולה, וניסה פעמים רבות להכנס ולהסביר בפני כ"ק זצ"ל את מצבו ולא עלתה בידו, הרבי זצ"ל שהרגיש בכך אמר לאחד מנאמני ביתו: הית' רוצה לקרבו ולעודדו, אך רק בעוד כמה ימים, כי כעת איננו יכול להסתכל בפניו מרוב צער. ביוחד צפה ומדוקדת לגנדי התמונה של ה" „רגעים האחרונים“ בביהמ"ד: האולם מלא מסה לפה, כפי הנהוג בשבת שקלים, וכל קהל המתפללים עומרים אל מול הרבי הקדוש, המעטף בטליתו, באימה וזיראה, ברכת כהנים הסתיימה, והקהל מפנה מבטו לעבר הרבי לחזות בחתן האות להתחיל בתפילת ההלל, אולם, תחת זאת, נשמע קולו שאינו פוסק עד היום להדהד באזני אלפי המתפללים: א „פאר מינוט“ (עוד כמה דקות), אה! חכינו עד כוש, אולם לא ראינו יותר דמות אלקים זאת במקומה.

ידי רועדת ועיני זולגות ומעות בהזכרי כל אלה, אך, לא בכך ניתן לו זכר, אין עושים

מיוחדת, הרגשה קדושה זו עדיין לא נס ליחה מאלה שזכו לכך, גם כעת לאחר יותר מעשרים שנה. היה זה מידי חודש בחורף כשכל הילדים הלכו בסך לביתו ורבינו וזי"ע עמד בחדרו ליד שולחנה, ובחול רועדה היו הסף עוברים לפניו ככני מרון, אחד אחד, וביד קדשו נחן ממתקים לתוך כפות הפעוטים, תוך שהוא מתעניין אצל המלמד על כל ילד בפרטות, מי יוכל לתאר את הציפיה בלבבות התלמידים — כל החודש — לרגע זה, ואת השמחה של רגע מיוחד זה בו זכה כל אחד מהסף בעצמו להתקרב ולעמוד במחיצתו, ולתווות במאור פני קדשו, ולראות במקצת את חיבתו המיוחדת אליהם, כשהוא מכיס ותורר בעינו הקדושות אל כל אחד ואחד.

לאחרים נתן הרבי עוד חפיסה — עבור האח הקטן, ולפעמים גם — עבור האבא, ועל כך נוהגים החסידים לומר, שהשוקולד של הרבי מהיפים בהם הקים דורות שלמים לתורה ויראה. כן דאג האדמו"ר למלא בחוכן כל שעת פנאי של הילדים, ולשמרם מכל רע, משראה שבני הנעורים מתרכזים בלע"ה, ובעת שהיה עורך את שולחנו הקדוש לא לכל הילדים היה מה לעשות, קרא לאנשי שיחו רצוה עליהם לארגן את הילדים במסגרת, ומני אז, ישבו כל הילדים בזמן עריכת השולחן זמן של רעוא ודעוין, ועסקו באמירת תהילים בצוותא, בהתלהבות רבתי, כתלמידים ה' עושים רצון רבם ורצון קונם גם יחד.

אמירת התהילים התנהלה בקומת הקרקע שי ביהמ"ד, בעוד ש„השולחן“ נערך בקומ השניה אולם דבר זה לא מנע מהילדים שיהיו זכורים לפני הרבי, בעוד שהשולחן מלא מסכים באורי חים המכובדים, בכני משפחת האדמו"ר ובמ' קורביו, היו „ילדי תהילים“ מהראשונים שזכו בכל שבת ב„שירים“ שנושלתו אליהם למקומם, לחלק להם אחרי תהילים, ומדי פעם שלח הרבי לשאול אם הכמות הספיקה לכל הילדים. אכן, לא בכדי נראו אותם הילדים בהלכות כ"ק זצ"ל הולכים אחרי המיטה ומתייפחים בככי מר, שהרי נפשו היתה קשורה בגשפ הצדיק.

אותה אש קדוש, שיצאה מהלב פיהם של תש" ב"ר כעת התהילים, התפשטה במהירות ועברה אל כל ה„שטיבלעך“ המפוזרים על פני הארץ, ומבלי שנתן כ"ק זצ"ל צו מיוחד לכך, אלא רק מפני שיעור שזוה רצונו, ארגנו מתפללי בתי החסידים את הילדים במקומותיהם לאמירת תהי" לים ב„עת רצון“ — זמן מנוח ובכל שעת פנאי, תחשיבות המרובה שייחס האדמו"ר לתהילים, אפשר ללמוד מהספור הבא: כשהג, בשכנס ילד ל„עול מצוות“ יצא מחברת תהילים, פעם היה זה אחד מקרובי משפחתו שהגיע לגיל 13, ובקש מהרבי לאפשר לו להיות נזכה בזמן עריכת ה' שולחן, „כיון שאינו עוד בחברת תהילים“, ענה

לו הרבי: לגבי שבת זו, קח רשות מהמשגיח והכנס, אולם להבא, למה תחמין עוד כמה ש' בועות שאחת יכול לומר תהילים עם תשכ"ר? ועוד מעשה באחד מכני משפחתו, שבקש רשות לחסות בשולחנו, והוא עדיין ילד. כי היה הרגל כזה שאחת לכמה שבועות יכולים קרובי משפח' חו להשתתף בעת עריכת השולחן אפילו היל' דים, אלא שהיה עליהם לבקש רשות לכך, תסור בת הרבי היחה. אני מסכים, אבל האם שאלת רשות מהמשגיח?!

צמרמורת עוברת בכל גופי בהזכרי כיצד ה' אספר ילדי הביהמ"ד בשבת האחרונה, שבת ש' קלים, למרות ש„שולחן“ לא התקיים, ולאחר ש' המשניות הכריז שהתהילים מוקדשים כשבת זו להחלפת הצדיק, פצחו ורמעות, ואלוהם הצטרפו מתוך שעיניהם זולגות ומעות, ואלוהם הצטרפו מאות החסידים החרדים ומתפללים לשלום רבם הנערץ, אך אראלים ומצוקים אחזו כארזן הקדוש נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקדוש. (כתובות ק"ד)

הרבי ראה צורך גם לעודד את אומרי התהי" לים בפרטים, כפי שאמנם נעשה מאז הוקם ה' מפעל, משהתחילו להפיץ בקרב חוגים חילונים תמונות רבות מעולמם הם, והתמונות נפוצו גם בין ילדי הנוער החרדי, הוחלט לפרסם תמונות „שכנגד“: תמונות מגדולי ישראל, שיהיו לקו"ל ילדי התהילים מני שבת, כדי שאוסף התמונות שלהם יהיה על סהרת הקדוש. אך היו דעות אחרות שאמרו, כי הדבר עלול להביא לזלזול בגדולי ישראל, הוחלט להכנס לקדוש פנימה ר' לשאול דעת רבנו זצ"ל, לגבי חשיבות התמונות. תפקיד זה הוטל על רחוב שורות אלו, וחשובת רבנו הייתה בזה"ל: אויב דאס קען כרענגען א תועלת וועט דאס האבען א חשיבות. (אם יכול להביא תועלת יביא גם חשיבות). ועל סמך כך כתו זו קבלת תלוות התמונות חשיבות מיוחדת בעיני כל ילדי התשכ"ר, הן בביהמ"ד, הן בש' טיבלעך שברחבי הארץ, והן באלו שכתו"ל.

„והיה מחניך קדוש! בראש ובראשונה היה זרכו להתרכז על קדושה וטהרה בין חסידי, ולמען מטרה זו ראה את הצורך ל' החל בזה עוד בשנות הנעורים, על יסוד הכתוב „חונן לער עיפ' דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה“, ולשם כך ריכז שמירת מיוחדת על הנוער לכל יסור מכל אשר יורוד, עוד בטרם הקים את מפעל התהילים מינה את אחד האב' רכים להשגיח על הילדים ועל מעשיהם בשעת ה„שולחן“, לרבר על לבם ולומר להם דברי מוסר וזכר, בהודמנות פנה אל אותו אברך ואמר: „פעולות אלו חשובות יותר משאילו היית יושב בשלחנו הסהור של הבעש"ט.

גדול

מרבן

שמו

חסידות גור היתה הלו שבשדרה ביהדות פולין. מזה ק"ח שנה מאז רה אבוקת גור לרבות יהודים את הדרך ילכו בה. אבי השושלת, בעל "חידושי הרי"ם" זצ"ל, סלל דרך חדשה בחסידות. חסידים ראשונים אמרו: מימות הבעש"ט הק' ואילך, אין אדם מישאל מוצא את דרכו אל הקב"ה בכוחות עצמו בשום פנים, אלא כשמתקשר לצדיק אמת אשר השכינה מדברת מתוך גרונו. והרי"ם בימיו מלכד גאונותו וצדיקותו, מלבד שהיה דורש טוב לעמו, היה ראש-לכל מאיר נתיבים. כאשר פירש פעם את דברי דוד המלך לך "ידי מלוכלכות בדם בשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה", הגביה הרי"ם את ירו הקדושה והסביר: הגה חיד הזאת, הממשמשת שנת בלבות בני ישראל ("וואס גראבלט ארום יודישע הארצער") כדי לטהר אשה לבעלה, היא הי רעיה כנסת ישראל אל דורה הי קב"ה, להטות לבם אל אבינו ש בשמים.

וככה גם עשו חוטרי גזעו ממשיכי הרוחניים. גינו רבי אברהם מרדכי מגור, מאור הגולה, דרש פעם מקרא כתוב בספר תהלים "הקם לעבדך אמרתך אשר ליראתך" כהאי ליש נא: דוד המלך ביקש מהקב"ה, הן בפי אמרות כאלה "אשר ליראתך", אשר ישריש מורא שמים כלבות בני ישראל. ככה גם עשה בן-גניו, האדמו"ר רבי ישראל, שנתבקש מקרוב לישיבה של מעלה. בחנוכה תשל"ו, האחרון לחייו, חדשים לפי ני הסתלקותו, הזכיר בבואת יש עיה על אחרית הימים "העניינים וה' אבינוים מבקשים מים ואין לשונם בצמא נשתה" כדברי רש"י שישור טטו אז לבקש את דבר ה', הרבי דיבר בקול רוטט על בני התקופה הנוכחית, כלשונה "די שווערע זמ"

בלתי אפשרי, לחזור אל הימים הראשונים, לשוב בחזרה לקוצק, נכבש עלידו בגבורה עילאה.

בלבוש מלכות

עוד אמר זקנו הרי"ם: לכל צדיק יש לבוש מיוחד שמסוות בו על גדולתו האמתית, היותי הקדוש מפשיסחת הסתיר מעלותיו בלומ דות, הרבי ר' בונם בפיקחות, וכן הלאה. כמוהו כן שאר צדיקי גור לדורותיהם. כאשר נשאל אביו האדמו"ר רבי אברהם מרדכי זצ"ל, מפי בן זקונו רבי פנחס מנחם יבלח"ט, מדוע לא נאמר בכל התורה שמש רבינו היה "איש הר אלקים" רק בסופה בפרשת וזאת הברכה? השיבו: "משה רבינו היה עניו מאד והשתמט מלכתוב, רק כשעמד להיפרד מן העולם עשה זאת, כי סוף-סוף צריך להודיע ל דורות מי היה משה רבינו".

גם כל מי שראה את האדמו"ר רבי ישראל זצוק"ל בשנות מנהיגותו, מוקף המוני חסידים אחווי מורא ופחד, יראים מלהיכרות בגר חלתו, חוששים מפני צל מבטו הי מצליף, לא ראהו כ"אם במסווה על פניו. מתחת לגלימה של יראה וגבורה, פיו בלבו מעינות של רחמים וחמלה, חסד, אהבה ומסירות עד אין חקר. באותו זמן שהתנשא לפיסגות השגה, והעפיל למרומים, כשהוא מגביה אתו את החסידים משתפל ומתנמנך, עד לתפיסתו השכלית של ינוקא ועד לדיוטא התחתונה של אדם המידרדר לבי רא עמיקתא בכדי להעלותו ולהצי לו, לכל ידח ממנו נידח. מחד גיסא שאף לגבש דור של חסידים מפני הא פוס קמאי, בעלי מדרגות, בעלי השגה, ומבלי להתחשב בשפל הרר

חני של התקופה והדור הניפס בת נופה אדירה אחורנית לומנים של קוצק ופשיסחת. מאידך גיסא הבין לנפשו של בן התקופה, ידע לסול מסילות ללב, ולמושכו בעבותות אהבה מלא רוח וידידות. מאברכיו היה מבקש גדולות דוקא, אפילו בזמן הזה, גרס, צריכה "גור" להי גיד "גירא בעיניך השטן", תביעתו העוצמתית מכל בחור וטוב "זיי א איד" היתה בעלת אלה פירושים ועוד פירוש, תביעה שהוללה מהפכות בכל נפש שוקקה, תביעה ש ייצבה סערות עלומים, ציננה של הבות יצרים, ושילחה את ניצוץ התמיד. ברם, אף פעם לא הסתפק בשמן וטולת, אף רגע לא הסת דעתו מן הנחשלים והמזונבים בק צה המחנה, ורבים השיב מעון פשוטו כמשמעו, רבים רחוקים חר ויר למוטב, ולא יאומן כי יסופר מה רבו גיעותיו להחזיר שה גיד זה אל העדר.

מרעידים המה דיבוריו למקור בים בשבת האחרונה לחייו, פרשת משפטים, כשהוא דורש המסורה ממקרא כתוב "ואל משה אמר עלה אלי ההרה" ומבאר: "ההרה" פי רוש לרום המעלות. לעילא מו ריקעים, כמו שרש"י מפרש "ישובו רשעים לשאלה", למדרגה תחתית של גיתנום, ללמד שאפילו צדיק אינו מגיע לרום המעלות אלא אם מוסר נפשו לירד עד עמקי שאול בכדי להציל משם גשמה תועה. מה מאד נאוו הדברים למי שאמרם, ומה מאד סמלי הדבר, שהשמיע רעיון נשגב כזה בעמדו על הסף, ערב יציאתו מן העולם.

דרכה של גור

ראש השושלתא בעל "חידושי הרי"ם" אמר בשעתו כשהתחיל

להנהיג את העדה: "הרבי ר' בונם הנהיג באהבה, הרבי מקוצק הניג ביראה, ואני אנהיגם בתורה". הוא היה אומר: מה טעם אומרים "אלקי נשמה" אחרי ברכת התור רה? לפי שאי אפשר אחרת, בלא תורה לשמה — לשם מה האדם צריך נשמה? בלא תורה כנתיני תה — מנין לו נשמה?

ומדור דור נמשכה המסורת בבית גור, חסידות של תורה, עד לאדמו"ר רבי ישראל ועד בכלל. הדביקות בנותן התורה יתברך צר מחת בד בבד עם היגיונה להבין שכל-התורה, בגמרא איתא "אין עבירה מכבה תורה", הוסיף הרבי לאמור: מדה טובה מרובה מן המדה האחרת, כל-שכן שאם האיש מישראל מקדים ועוסק בתורה, לא יבוא בכלל לידי עבירה, ומי יתנה יקרת מעלתה של תורה בטורה. הלא כך זוכים לאור הגנוז, לא מיתה של תורה, החידושים והפל פולים כקילורין לעינים. חז"ל דר שו במס' גדה (ע') על הכתוב "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבר נה" משל למלך בשר-רום שעשה סעודה לעבדיו ומשגר לאהביו ממת שלפניו, ורש"י מבאר את הנמשל, "חכמה שהיא לאהביו של מקום ניתנה להם מפיו ולא מ אוצר אחר". אלו חידושי תורה מסוג שונה בתכלית.

בד אמותיו של האדמו"ר נשב התמו אויר פסגות, מושגים של בע לי מוחין, חריפות וצדיקות. אך גם האיש הפשוט מצא כאן את מקומו. חסידים בעלי חבנה היו חלים כמי בכירה על מפתן חדרו, בטרם נכ נסו לפני ולפנים לשהיית כהרף עין, לעבור לפניו כבני מרון. אולם החדר נעשה תל-תלפיות ומכל המשך בעמוד הכא

חלל שלא יתמלא

דוד זריצקי

גדול מרבן שמו

המשך מעמוד קודם

החוגים השכימו לפתחו, לבקש ממנו עצה, תושיה וברכה. אף הוא התחסד עם כל האלפים שצבאו והעניק לכל אחד בפני עצמו את תשומת לבו ודאגתו, את ההרגשה כי "בכל צרתם לו צר". הוא המתיק מרתם. לא תמיד פתר את הבעיות בפועל. אביו הקדוש היה אומר: יש דברים אשר די לספר אותם באוזניו של הצדיק, הוא מקשיב, למרות שאינו יודע להשיב עליהם, כדברי משה רבנו ע"ה "והדבר אשר יקשה מכם תקריבוני אלי ויש מעתיר". לא נאמר "והשבתני", כי אם "ושמעתי", לפעמים די בזה... לגדיים הרכים, לצעירים, העניק עדיפות לגויה'לעין, הוא צויל' ש' גשתב בכל הסגולות שמנו חכ' מים ברועה נאמן, התמכר בלהט קודש לשאת על כתפיו את צעירי הצאן דרך גלי הומן הסוערים, עדי שמביאם לחוף מבטחים. הרמב"ם כותב בהלכות מלכים: "רועה קר' או הכתר, לרעות ביעקב עמו, ודרכו של רועה מפורש בקבלה — כרועה עדרו ירעה, כורועו יקבץ טלאים, ובחיקו ישא, עלות ינהל". בצד התקיפות והחומרה, הלבוש החיצוני של מנהיגותו, דיבורים נוקבים ולפעמים קשים כגידו, היה שופע אבהיות ומלה וחנינה כלפי הילד התמים. הדאגה לדור העתיד ניצבה בראש סולם הדאגות. אגור, חינוך תורתי, אותם בצר כאישור עינו.

כיון שנלקח מעלינו בסערה. בחתך, נתייתם הדור, ויקונו עליו רבים כמספר על היחיד, כשראה אלישע את רבו אליהו לוקח הש' מימה, היה מצעק "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו" כתרומה "רבי, דטב להון לישראל בצלותה מרתיכון ופרשיו". אף הרבי מגור צויל' היה בתפלותיו חומה ליש' ראל ומחסה ביום זעם. בשיח אישי נוקב הוזכר פעם את דברי בעל "תפארת שלמה", הצדיק רבי של' מה מרדומסק, שפירש דרך צחות "מפני מה היו אמותינו עקרות מפ' ני שהקב"ה מתאהב לתפילתם של צדיקים", כלומר, בכדי שתהיינה פניות מטרדות צער גידול בנים ויוכלנה להתפלל בדעה מיושבת, כי הילדים לרוב מפריעים את הא' מהות מחפילה — וקילסו. הרמו היה שקוף למדי. הצד האישי, הר טראגי, שנשכח לחלוטין בהי' שטפו באוקיינוס הדמעות ששפי' כו מרי' לב בחיקו, נתפרש כ' חסד ההשגחה העליונה לדור עני וכואב. הדור זכה במשך כ"ט שנים להתחמם לאישו אשר תוסף והוקד על מזבח לבם של הולכי ארחותיו בימים יבואו לא תכבה. זכרו לנצח. זכותו הגדולה תעמוד לנו ולכל ישראל.

נסיים בציטוט מדברי קדשו (ב' חוץ אגרת נדירה שכתב לפני ש' גים מרבות אל ידידו מנוער ה' גרא"ב וילברברג צו"ל אכ"ד פיט' סבורג): "איתא בספרים שיש תור' עלת לבני ישראל מצדיקים בחיי' הם, ויש תועלת ג"כ לבני' מצדי' קים במיתתו, שישבו בתשובה ולא יסמכו על הצדיק, כדאיתא בגמרא אצל רב זירא: ונראה כי בכאן אצל הסתלקות משה רבינו עליו השלום יש השני כוחות, שנשאר לבני ישראל כדאיתא בגמרא "ויש' אומרים לא מת משה" מה חתם עומד ומשמש וכי' עוד עומד ומ' שמש — אנכי עומד בין ה' ובני' כם — עוד הוא עומד אף שנדמה שנסתלק; ואפשרות דמשה בכל הדורות — ומי שרועה יכול להת' חוק בכח התורה של משרעה' — וכ"ק אאז"ל הראה חרונם יונתן ע' הפ' עלה אל הר העברים הזה שחשב משרעה' שחוקה' יחוש' כאן (בהסתלקותו) כעין מתן תורה — ואחשוב — שהוא אמינה של מרע"ה בודאי אמת".

זכרו לנצח. זכותו הגדולה תעמוד לנו ולכל ישראל.

הוא צוק"ל נתבקש לישיבה של מעלה בתקופה קריטית ביותר לעם היהודי בארץ הקודש, והתלל הא' יום, האימתני, המעורפל — כבר לא יתמלא עד ביאת המשיח. אינני יודע מה מספר האנשים היודעים עד כמה הוא צוק"ל, כאב את כאבו של העם הנמצא בצרה ובמצוקה, עד כמה הוא הר' בין, אולי יותר ממישהו אחר, את מרות המצוקה הזו, את התמונתה, ועד כמה הבחנתו זו, חתכה את בשר הקודש שלו יומיום.

והוא, שוכה לאגר בתוך מחשב' חו רבבות אנשים על מצוקתם האישית והכללית, הוא שהבין את מהלכי האדם על כל פרטיו, וב' סקירה אחת — להקיף עשרות ענינים שעמדו ברצפה של היהדות הדתית על כל גווניה — הוא נתבקש לישיבה של מעלה.

כותב השורות הללו לא עמד אלא לעתים נדירות ליד דלתו לב' קש עצה, להשיב בלמים ספורות את המועקה בלב, אבל זכיתי במ' שך מספר שנים להיכנס לביתו בענינים רמי מעלה, ועד היום איני יכול לשכוח את העילאיות שבהן' גה, את הכבט התשוף בכל מספר, שפיענה במהירות הבק, ואת הכ' עיות שהקיפו, הסבירו לעצמו וק' בל החלטה במשך שניות ספורות. ואיני מסוגל לשכוח את מיטת, שלא פסם נזעו אותי והמלה האחת או השתיים שנאמרו בחפזה, ואשר הילכו כמה תשובות, ואשר ענו על כמה שאלות שנתלבטו בהן ר' בים.

ועל הדבשה שבינ' מלה למלה, שפענחה אף היא כמה וכמה בעיות שלא דובר עליהן, ועל הכאב ש' פילח את הדממה, ואשר רק בוד' דים ידעו להכירו מתוך התיקה שהוא הרבה להשתמש בה.

אולי משום כך הוא הפך לחל תלפיות לא רק לאנ"ש מקרוב ומ' רחוק, אלא לכל מי שלבו נשבר בקרבן, כל מי שלא מצא לעצמו משען ומשענת, באו אליו וצוק"ל לא כאל אדמו"ר בלבד, אלא כאל רבו האיש, כאל אב שמכין אותו יותר מאשר הוא מכין את עצמו, והוא משוחח עמו במשך רגע קט,

ותרגע הזה מספר לו אחר כך א' רוכות על מה שזאת הוא צוק"ל עמו מבלי להגיד יותר משתים או שלש מלים, וראיתם ליד דלת ביתו אנשים מכל החוגים, חסידים ו' לא חסידים, ובמבט חטוף אחד הר' כיר מיד את מי שעמד לפניו בתיל ורעה ומספיק היה חיוך של אב או גערה של רב, או העפת מבט כלאחר יד, כדי שחלה יבין מיד במה מדובר, מה עליו לעשות או להימנע מעשות.

וכולם, ואני מדגיש: כולם, יצאו ממנו במשורה ענינות היה ל' ממש ביד, אף שלא כולם הספיקו לספר לו את הכל ב"קוויטל", ואף שכמוני לא ידעו רבים כיצד כות' בים קוויטל ומה מבקשים, הרי הם קבלו את הכל מה שאפציר ומה שהיה ראוי באותם רגעים לענות או ליעץ למבקש.

משום כך הוא הפך לכתובת מרכזית לא רק בעינינו אישיים, בבקשת רחמים על הולים או ביי' עוז בעיני שידוכים פרוסות וכ' דומה, אלא לכתובת של מנהיגים מכל הסוגים, לכתובת של בעיות כלל יהודיות, כל אחד ידע, כי מן השמים מפענחים בשיבול את ה' בעיות הללו, ולא תמצא בישה ת' כתובת יותר טובה, יותר דיוקנית ויותר מתמצאת בכל ההליכים וה' תהליכים בחיי התכונה, הצבור וא' פילו המדיניות הכלכלית — כאשר הוא צוק"ל.

משום כך היה כה קל להתקרב אליו וכה קשה להכינו, כי רק מע' טים, ממש יחידים מסוגלים היו לתפוס את מה שאמר ולתבין דבר מתוך דבר, כי לפי קיצור הזמן והבוקר המחשבת, קשה היה ל' מוד על תשובותיו, כיון שכאמור, הוא מיהר לתבין את מצבו של המבקש את בעיות, את שרשיה ואת עיקרה — הרבה יותר מהר מאשר המבקש עצמו, הסובל, הר' עומד מרעיד מול רבו הגדול.

הוא התאים כל כך לתקופה זו, כאשר הכל חילף ברגעים מועטים, כאשר כל שעה מתחדש וישנו ש' לא חשבו על כך לפני שעה, כאשר הצרות חוככות אצלנו, כאשר אנ' שים נעמדים מול בעיות שלא עלו על שולחנם אף פעם, כאשר צרות מחודשות שלא ידעו דוגמתן בדר' רות הקודמים — צעות יומיום ואין אל מי לפנות, והתסבכות מ' סתבכת יותר מדי שעה — והאדם הקטן והגדול גם יחד, הכנהיג ר' גדול והקטן, העוסק בצרכי צבור או בצרכי עצמו נבוכים וצבוח' לים ואינם מוצאים ידיהם ורגלי' הם בישום בית מדרש ילדום — לפ' הבנתם.

בשעות אלו ידע כל אחד את הכתובת, וכמוהו הגאון של אד' מור' צוק"ל חפס מיד בכח הע' גי, והוא גיהם, עודד, ביטל, דבר המש דקות או שתי שניות, והוא הומין יזוב או ביטל במאי יד — אבל כל אחד יבא אליו הרגיש מיד כי כאן הכתובת של ההבנה ש'מצאת כיום בישל המד' ריגה, משום יצאים רוצים להבין, משום שאומרים כיון שאתה שם ולא כאן — אין צורך להבין אר' תך, משום שאומרים שכיין שאינך שייך לאנ"ש, מגילא אינך מוכן, והכתובת המרכזית הזאת אף פ'

עם לא החזירה מכתב שנקלע א' ליה, אף פעם לא השיבה ריקם בקשה, היתה זו הכתובת של העם באצוקה. שיש ללמדו לעזוק, להת' פלל, לבקש רוזמים, את כל אחד לפי מהותו ולפי לשונו, ולפי בכיו ולפי בכי מושפחתו וכו' וכו' — וזה שאמרה תורה"ק: אשר יצא לפניכם ואשר יבוא לפניכם, אחר כך תוסיפו: אשר יוצאים ואשר יביאים.

וזוהי מכה איומה לכל אחד מא' תנו, לכל יהודי הנזקק לרחמים, הר' זקוק יותר מאשר בכל תקופה א' חרה, שכיניו אותו ואת מכאוביו, כי מה שכתבו המכאובים של היום יכל המכאובים של כל הדורות, ומה שונים הסובלים היום מפל הסובלים של כל הדורות.

כי זהו כיכאב של ימות המשיח והכאב של ימות המשיח. לא היינו ואיננו גם כיום חסיד גור, אולם בוכה אני על הגאונות בתוכנית נפישם של רבבות, על הלב שהיה חסיד פתוח כפתחו של אר' לם, על זמות המחשבה שידעה ל' העית תקנה בלב מיואשים, על הזכות הקדושה להסתכל בתוך תור' כם של אנשים שלא חבינו מה חסר להם, זכות נדירה נאד בכל הדור רות, שידעו לא רק לקרוא את מה ש'לא נאמר ב"קוויטל" אלא גם ל' קרוא מה שלא נאמר בלח' הלב, אלא במעצבים העמוקים ביותר של הנפש.

לא כל ייכן בדור העני הזה, ועל זה נכבה בידה, חסידיו גור ובני ישיבות, חסידים של אדמו"ר י"ם אחרים וסתם יהודים, כי כל אלה היו מודגבים ליד דלתו, וביעות אלו לא ותייבשו, לא יי' היה מי שייבן אותן, את הדמעות הללו על בורק.

לאורו הלכנו תמיד

שערים

יהושע אייבשיץ

רסיסי זכרונות מימים שעברו

אני מציין עובדה הנ"ל, שהתרחשה ימים ספורים לפני עזבו של הרבי את וארשה, בדרכו לארץ ישראל. היו אלה ימימתח והרדה, בלתי רגילים ובכל זאת לא שכה להתייחס לסבלי של הוולת.

שוב עברו כמה שנים. אני התגלגלתי לאן שהי השגחה הטילה אותי, מבלי שהיה לי כל מגע או ידיעה, על הרבי מגור, והנה, "בין כסח לששור", שנת תש"ח (1947), בהיותי כולא במחנה-המעצר בקפריסין, באה לשם משלחת גדולה מטעם השוב היהודי בארץ (בראשותם של הרבנים הראשיים) כדי לעודד את גולי קפריסין. מטעמה של "פעלי אג" דת ישראל" בא הרב משה מונק ו"ל (אתו הייתי מיודד עוד מגרמניה). תוך שיתחו אתי אמר לי הרב משה מונק: "לא ידעתי כלל שאהה נימנה על החסידים, וכי יש לך "גב" חסידי רחב", והוא סיפר לי כי הרב י"מ ליון המליץ ופעל ב"סוכנות-היהודית", כי יעניקו לי "סרטיפיקט" (מתוך המעטים שהיו ברשותם). הרב ליון עשה זאת בלהצו ובשידולו של גיסו הרבי ר"א אלתר מגור — מבלי לדעה, כמובן, שכינתים אני עובתי את גרמניה ועליתי בעליה ב — והגעתי לקפריסין, גם מחוה זה הוכיח לי עד כי מה הקדש האיש תשובת-לב ודאנה כנה ואמיתית לכל אדם.

אני מודה, כי במשך שנות הנהגתו את העדה ה- חסידית בירושלים, לא הפרתי בביקור אצלו (ואגב מצטער על כך ביותר), אולם כל "בסיעה", כל ב- קור היו לי חוויה עמוקה ומרשימה. במיוחד זכור לי ביקור אחד: היה זה בערבסוכות לפני כחמש עשרה שנה. עשייתי את החג בירושלים. מאחר ר התלבטתי באיזו בעיה סבוכה, העזתי ובעת קבלת "שלום" — היה זה בערב סוכות — התחלתי לש- טוח לפני את בעיית, לפני הרבי. הצדיק גער בי ואמר (בערך כך): "מה, בדברים מסוג זה אתה צריך להטריד אותי, כעת?" כשהדגש הוא על "כ- עת". נכוכותי, ראיתי בעלל את משוגותי, איך ב- אמת העזתי להטריד את הרבי בשעה כזאת בענין שהוא בבחינת חולין שבחולין, מרוב מבוכה ובדשה התחלתי לסגת ולצאת, ואז קרא לי הרבי בחורה, ובקול מפויס ורגוע אמר לי: "אם אינך נשאר בירושלים, עד אחרי החגים, יכול אתה להקנס אלי בחול-המועד, תיכנס ונשמע מה בפך...".

הייתי גרגש כל-כולי מיחס בלתי-אמצעי זה כי מקרה זה — כמו במקרים רבים אחרים — גילת הרבי וצ"ל יחס לבני והם אלי ואל הרבה אנשים כמובן, תמיד נהג "לרדת אל העם", לגסות להודי- הית עם נביות החולין של כל אחד ואחד — וזו הייתה גדלותו. חבל על דאבדין!

ביותר, אולם אם לשפוט לפי מידת הסיכון שרוב ה- משתתפים הסתכלו בעצם הופעתם — היה זה מספר- שיא.

רוב המשתתפים באותו "ברית" וקניהם היו מרו- טים ופניהם פצועים מיד הקלגסים הנאציים. בין המשתתפים באותו "ברית" היה גם האדמו"ר וצ"ל הר' ישראל מגור-ירושלים. הוא בא כשעל ראשו כובע "נארציארסקי" וכל פניו עטופים במטפחת, כי שהוריד את הצעיף מעל פניו (קור מקפוא שרר באותו היום), ראיתי שהצי וקנו ממגרט — עד עור הלחי... היה זה טכס מרגש ומעורר התלהבות. כמה ק- ידושה וטהרה, כמה מכירת-נפש השקיעו אותם חורדים קדושים, כדי להשתתף בטכס עתיק-יומין זה. להכניס ילד יהודי ב"בריתו של אברהם אבינו עליו השלום", כל המשתתפים באותו טכס קדוש הסתכלו הסתכלות-היים חמורה ביותר, הרבה מהם הופיעו ב"רשימה השחורה" של הגיסטאפר והרוצחים תיפשו אחרי האישים הנ"ל.

באותו מופגש בלתי-נשכח, קרץ לי הצדיק שאת- קרב אליו. כשהתקרבותי, שאל ארזי בלחשה: — "מה שלומך של הדרד ויסקינד? היכן הוא נמצא. ר- במה ניתן לעזור לו?".

הדרד ויסקינד שחור, היה אחי-אמו (הרבנית רור דה), וזגתו הראשונה של הרבי "הזקן" מגור, ר' ויסקינד שחור הי"ד (בנו של רבי נח וצ"ל מביאלה, המפורסם) היה גם דודי, אבית של דודתי זאלמנה, שרה-רבקה גליקסמן הי"ד. ובעת המלחמה ישב הר' ויסקינד הצ"ל בבית בתו שרה-רבקה בוירושוב. נהתאם לכך מסרתי לו את הידוע לי עליו, ואז קם, לפתע, הרבי וקרא לחתנו ר' אהרן רפופורט, ושאלו אם יש בידו איזה סכום כסף גדול. מסתבר שגם לחתנו לא היה באותה שעה כסף מוזמן. כע- בור כמה ימים הביאו לי שני האחרים אהרן ושמוחה רפופורט סכומי כסף ניקרים, אהרן מטעמו של חר- תנן הרבי ישראל, ושמוחה מטעמה של חותנתו מרת מאטיל (דעייתו של הר"ם ליון). הסכומים היו מיו- עדים להתעברה לוירושוב בשכיל דוים הר' ויסקינד. ואמנם, הצלחתי מיד להעביר את הכספים באמצ- עותו של ר' אייזיק אלתר הי"ד (בנו של הר' יוס- ליה, אחיו של ת"שפת אמת" וצ"ל), לר' אייזיק הנ"ל היו כספים מופקדים אצל גויים בוירושוב. הוא קיבל ממני את הסכומים שקיבלתי, וחמורתם נתן הוראה בכתב שישלמו לר' ויסקינד בוירושוב.

מיטטובה (4) ומצאתי אותו כשהוא בוחש את כפית- ההת (הרבי אגב תה הריף וריחני מאוד). הוא קיב- לגי בתמימות רבה, ומיד על סף-הדלת שאלני: — נו, תאם אכלת כבר? ומבלי לתת לי לדבר ערך לי — הוא אישית — את השלחן ואילץ אותי לאכול. לאחר הסעודה אמר לי (בערך כך): — ובכן, אתה רוצה שאשוחח בענינך עם איצ'ה-מאיר (גיסו הר"ם ליון וצ"ל). בעצם אני מוכן למלאות את בקשתך, אולם תאמר לי, מה בעצם בוער אצלך, הלא נער צעיר הנך, למה שלא תשוב עוד כמה שנים ותלמד תורה, תשתפשף קצת בין החסידים, ואל תחשוב שאני רוצה לשלל אותך שתהיה חסיד גור, לא! יכול אתה להמשיך לנכוח אל דודך הרבי באמשינוב, לסקיריביץ, או לכל מקום שנפשך רוצה בכך, אבל מה בוער לך?

כשראה את הלעקשותי, אמר לי: "טוב, אתה רוצה? אשוחח עם איצ'ה-מאיר, אבל תחשוב ותציין במה שאמרת לך", אם כי שמכל ההשתדלות שלו, לא יצא דבר של ממש, נוכחתי לדעת באיזו רצינות ובאיזו נכונות-נפשית מוכן היה האיש להתייחס לדעתו של כל אדם, גם לדעתו של נער צעיר. שוב פגשתי בו, בהצדיק ברבי ישראל אלתר וצ"ל, אולם אילו- שניונים חלו בינתיים, נהריינחלי דם, דמם של קדושי ישראל שטפו את הקהילות הקדר שות בפולין. יום שישי אחד בחורף שנת ת"ש (היה זה כט"ו בשבט כמזמנני), הוזמנתי לכרית-מילה שנערך בחשאי (מאמת הגוששים הנאציים). התגורר רתי אז בווארשה בתור פליט ברחוב פאנסקה 8 (פינת מאריאנסקי 20). באותה חצר התגורר גם הר' רב יצחק מאיר ליון וצ"ל וחתנו ר' שמוחה רפופורט הי"ד. במשך החודשים הספורים שהתגוררתי באותו בית התידיתי עם ר' שמוחה רפופורט, ועם אחיו ר' אהרן (שהיה חתנו של האדמו"ר ר' ישראל וצ"ל מגור).

ר' שמוחה רפופורט ערך את ה"ברית" בביתו של חמיה הר"ם ליון. אולם השביעני שאשמור יד- עה זו בסוד, לבל אגלה הדבר לאיש, וזאת בגלל מעמדו הציבורי הרם של חותנו הר"ם ליון. בשעה היעודה (9 בבוקר, בדיק!) באתי לביתו. הכניסו ארזי לאחד שהוזהרתי בכניסה ליד הדלת — לפי סימן מוסכם. כסעודת-מצוה של ה"ברית" תש- תתפו כארבעים איש, בערך. רובם של המשתתפים היו מכניה-מספחה. בהתחשב במעמדה הציבורי ה- רם של המשפחה, מספר המשתתפים בטכס היה זעום

לא, אין לי כל יומרות, לכתוב הערכה, או לתת ביטוי לגדלותו של אותו ענק הרוח והמוט, שהשפעתו הייתה מכרעת בשיקומו של הציבור הדתי בישראל ר בעולם, בשלושים השנים האחרונות — הרבי ר' יש- ראל וצ"ל מגור, שנפטר זה עתה בירושלים. ברצוני רק לשרטט "דיוקן" על "האדם" שבו, בעל הלב-היהודי הפתוח והאוויר-הקשבת, שהיה תמיד מו- כן להקשיב לך. בכל שעה והודמנה הייתה נכונות מ- צידו להאזין לבעיית הוולת — אתו נפגשתי בהודמ- ניות שונות, במצבים שונים, כסדר-יעולם משתנים, בתקופות ובמקומות שונים.

לראשונה ראיתי אותו בשנת תרצ"א בביתו, בא" חוזה-הכפרית המשפחתית ליד ווירשוב. הוא בא אז לשם "ביקור חולים", לבקר את ידידו, את סבי החולה, ר' פייבל גליקסמן וצ"ל מוילן (מחשובי חסידי גור בפולין). בהודמנות זו, הוא גם ביקר אצל אבי הר' חיים אלעזר אייבשיץ הי"ד. איך נצטייר בעיני, בעיניו של נער בן ט"ו דמותו של הרבי (אז בנו של הרבי "הזקן" מגור)? — אברך חמיר בעל זקן חום — לוהט. לבוש בקפידה ובחידוד-חסידי (חליפה כחולה-כהה, כיחנות צחורה מעומלנות ומגננים חסידיים, בעל עיניים חודרות עמוק. נמרץ ובעל אישיות סמכותית, שהרמת גבה אחת מצידו דיה שתציית לו כל מה שיאמר לך.

כפי שהדבר היה מקובל — אז הוא בהן אותי, מתוך נימוס לעיני אבי וצ"ל, ושאלני מה אני לומד? היה זה שבוע שלאחר הפסח, והוא התפלפל אתי בסוגיה של "הואיל" (פסחים מ"ו). מערכת יחסים של ידידות ואהבה רבה ועמוקה שררו בין הרבי ר' ישראל וצ"ל לבין אבי הי"ד (אם כי אבי לא נימנה על חסידי גור). כל אימת שאבי נודמן לזוואר- שוה, הפציר בו הרבי כי יכעד על שולחנו. הם התכת- בו ביניהם בתדירות, אולם בעוד שאבי אהב לכתוב גליונות גדולים וארוכים, כתב הרבי — על-פי-דווב — גליונות-דוואר, משפטים קצרים ותמציתיים.

בשנת תרצ"ו—צ"ז, בשעה שהתכוננה והשתדלתי לעלות ארצה, והייתי זקוק, כמובן, לקצת "פרוטק- ציה", אל מי פניתי, אם לא אל הרבי ר' ישראל אלתר וצ"ל? ימים ויללות ישכתי בביתו, ועל שול- חנו סעדתי. אמנם היו במשפחתנו אישים בעלי הר- שפעה, אדמו"רים, רבנים וסתם אנשים חשובים. אבל אותה מידת הקשבה, אותה התייחסות רצינית כפי שהוא התייחס אלי לא מצאתי באף מקום. אני זוכר: ערב חורפי אחד נכנסתי לדירתו (ברחוב קר-

הרב דוד הלחמי

מורה

מדריך

ומנהיג

שערים

רבי ישראל זצ"ל: לסבלנותו לא היה קץ. הוא נשא וסבל את כולם. כשפתח את דלת ביתו הועמד ב־פני חומה של אנשים, כאצור לכל אחד בקשה שונה מזו של חברו. כזקן מלא דהמים נתגלה בפניו שר אליו. מאישיותו נבעו מעיינות של חכמה ואהבה, כשלכל שואל השיב תשובה מספקת ומרעננת את הגוף והנפש. מי לא היה בא לגור אשר בירושלים: תסידים ותיקים לחוות בנועם צורתו ולשמוע אינו מלה חסידית מקסימה, רבנים יושבים על מרין, עסקנים ציבוריים, לשמוע עצה והדרכה בעניני ציבור מסובכים, מחותנים לבקש את ברכתו, חולים המבקשים את עצתו אם להינחל, אם להיכנס לבית חולים, אבך הרוצה להתפרנס מיגיע כפיו, בחור שרוצה ללמוד בישיבה, וסתם יהודים מדוכאים ו־שבורי לב. באישיותו הכבירה בראשו העצום ובסבי־לנותו המופתית הקיף את כל הכעיות והצרכים, ובתשובותיו הקולעות בכל המקצועות החיה נפשות. הוא שפע אהבה וחום, טוב לב ונדיבות. באמרי פיו זקף את קומתם הכפופה של נדכאי הרוח, וה־חזיר להם את בטחונם האיש.

"בינו שנות דור ודור" אומר הרי"ם מגור זצ"ל: בכל דור ובכל תקופה באה הבנה חדשה בתורה מן השמים, שהיא מתאימה לדור, וצדיקי כל דור מד־בינים בתורה כפי מה שדרוש ללמד את בני הדור. דברים אלה מתאימים ויפים למנהיגותו הנעלה של האדמו"ר רבי ישראל זצ"ל. באישיותו הדבולה ידע להתאים את מנהיגותו הברוכה לדור יתום זה, והורות לכך זכה להערצה אין סופית מתקהל החסידי והמתנגדים כאחד.

ובמקום עזותנותו שם תקיפות דעתו. הוא ידע להלום אך גם להבוש, ומכשרנו תינו זאת עם זאת גם בתקופת ההלם הרגשני יחזר את הימין ה־מקרבת והשמאל הדוחה. תקיפות דעת זו הראת כ־שאיחד מחדש את היהדות האגדאית בתווית דתית תורנית.

עם פטירתו של האדמו"ר מהר"ם מגור זצ"ל אבדה הספינה היהודית המוסטת בים של צרות, את קב־לניטה הנאמן והמסור. גדול היה האיש וגדולים היו מעשיו, ועליהם אבות לבנים יספרו. לבית ישראל אבד מנהיג שחיה ראוי להנחיג את הדור, לא רק את דור יתום זה שאנו חיים בו, אלא גם את דור הדעת שלפני השואה.

הכה נתחם בכך שהתורה הבטיחה לנו: וכן יהיה תמיד — ככה יהיה תמיד גורלו של העם היהודי. ה־עני יכסנו, אך „ומראה אש לילה" — מתוך הליל והחשכות יפציעו קרני השמש ויאירו את שמינו כימי עולם וכשנים קדמוניות.

זוהר השמש ובא השמש" — את מקומו ממלא האדמו"ר החמישי לבית גור מרן רבי שמחה בונם אלתר שליט"א, בנו של האדמו"ר הזקן רבי אברהם מרדכי אלתר זצ"ל.

תהא מנהיגותו לטובה ולברכה לעם ישראל.

לקיומו וביסוסו של העם היהודי המקורי, השקוע מאמצים רבים להינכח וטיפוחו של הדור הצעיר. עשרות אלפי נוער, צברים שלא טעמו מעולם טעמה של חסידות באו אליו והתקשרו אליו בקשר בל ינ־תק. נוער ישראלי שהצרות אדמו"רים היו זרים להם. מהרו בהמוניהם לבית מדרשו, ואחרי שוהת קצרה במחיצתו הפכו לחסידיו הנלהבים: נמשכו אחריו בעבותות אהבה, אישיות מחנכת שהשכיחה לחנך דור שלם לתורה ולחסידות, לאמונה לאהבת הוולת לפשיית חסד וגם לעבוד ולהתפרנס מיגיעת כפיים, היה האדמו"ר ר"י מגור זצ"ל, דמות נערצת זו היתה נקודת האור בתייהם של רבבות יהודים מכל הסוגים, מכל השכבות ומכל יאסכולות. המנהיגות תורה היא, יש להתעמק בה כדי ל־תפוס אותה על כל צדדיה, ואשרי מי שניחן בת־כונה זו.

בית גור ניחן בסגולה יקרה זו, והם פירשו את המנהיגות כראוי: השקפתו של השפת אמת זצ"ל על המנהיגות באה לביטוי ברעיונו הנפלא על ה־פסוק: „הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמענו פרעה ואני ערל שפתיים". כשבני ישראל לא רוצים לשמוע לדברי מנהיגיהם, אין המנהיג יכול לפעול למענם כלום, שכן כל כוחו של המנהיג מהעם הוא. לכן אילו היה העם שומע לו, הרי שדבריו היו מתקבלים גם על לב פרעה, אך כשבני ישראל לא שמעו לו, נסתתמו טענותיו כלפי פרעה ונעשה ערל שפתיים.

חסידיו גור לא רק ששמעו לדבריהם הברורים של רבותיהם, אלא גם לרמוז קל נענו ואף קריצת עין של הרבי הפכה לפקודה ועשייה. „נהל בשון" אר־מר רש"י לשון גושא וסובל. אמר על כך הרבי הזקן מגור זצ"ל, כי כל מנהיגות קשורה בסבלנות. מי שאינו סבל אינו יכול להיות מנהיג.

ועוד אמר: „אשר יוציאם ואשר יביאם" המנהיג האמיתי אליו באים אנשים, צריך להוציא את הבאים אליו ממידות הרעות שלהם ולהכניסם ל־מידות טובות.

שני דברים אלה איפיונו את מנהיגותו של הרבי

דברים פשוטים וברורים — מצוות ישוב א"י תלוי ביכולת ובאפשרות וכשראה הרבי שהיכולת והאפשרות קיימת עלה ארצה ותתישב בו. ואילו הנו ממלא מקומו, האדמו"ר רבי ישראל זצ"ל, הנצר הרביעי לבית גור, עלה בדברותו ובאהבתו לארץ ישראל על כל המשוער. הוא בנה את בית גור ההרוס על אדמת ארץ ישראל, ואת בית מדרשו הקים בירושלים הקדושה, וכדי להדגיש את זהותו עם הארץ הזאת, לא עזב אותה מיום שעלה לה־תקע בה.

הוא לא נענה להפצרותיהם של המוני חסידיו בחו"ל, לבא ולו לזמן קצר סאר ולבקר אותם, וגם לצרכי ריפוי לא הסכים לנסוע לחו"ל. הקו הארץ־ישראלי שנקבע על ידי האדמו"ר הזקן זצ"ל, נשמר בקפידה על ידי אנשי שלומי, ועד היום נשארו דבקים בתורת רבם, ושמצות ישוב הארץ אינה ת־לוייה בזמן רק ביכולת ואפשרות.

יכולת ואפשרות זו באה לביטוי נמרץ בתקופת כהונתו של האדמו"ר הרי"ם זצ"ל מגור, שפעל להי־חדרת חורה וחסידות לכל פינות הארץ, לכן ראה בעין טובה התישבות חסידית בכל מקום שישנה אפשרות לכך. כתוצאה מכך נחלו חסידיו גור להת־מסר לבניית שיכונים חסידיים ברחבי הארץ, ולא רק במסגרת הצרה של שפלת החוף, אלא גם בחצור הגלילית הקימו קריה שלמה עם מוסדות תורה ות־פילה. לתפארתה של חסידות גור.

ובכן כמה היה כותו של האדמו"ר רבי ישראל זצ"ל גדול? על הפסוק: ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה. אמר הרבי רבי בונם: משה רבנו התפלל שהמנהיג יהיה תמיד אחד „משלהם", ואחרי שיתמנה להיות רועה לעם, יתעלה במעלותיו ולא תהיה עדת השם כצאן שאין „להם רועה". היינו שהרועה אינו משלהם. זה היה סוד מנהיגותו — הוא היה „משלהם" — כאחד מהם. בפשטותו בצניעותו ובנועם הליכותיו משך אליו המונים. לא רק שהי־תחזק עם קונו, אלא שהתחזק עם בריותיו של קונו בתכמתו ובקסמו האישי וטובה המונים. בדאגתו

הסבא, בעל השפת אמת זצ"ל, אמר: כשנכנסו בני ישראל לארץ ישראל, או נתגלה בארץ ישראל הקדושה המוכנה, ולא לחנם נתחבטו האבות ומשה רבנו ע"ה לארץ ישראל... וכשבני ישראל נכנסו בה נתגלה הקדושה, לכן היתה צריכה גבולים שלא תתפשט קדושה לחוץ. כי בני ישראל וארץ ישראל הם דבקות וחיבור אחד, וכשבני ישראל נכנסו ל־ארץ ישראל קבלו הם נשמת ישראל נכנסו ל־תוספת קדושה. וכמו כן תיקון ארץ תליא כפי הכנת בני ישראל, לכן כשחטאו כתוב ותצא מבת ציון כל הדרה... אבל אחר החטא נחשכו המאורות, ולא החזיר בני ישראל את הארץ כמו שניתנה להם. (שפת אמת מסעי תרנ"א) ובמכתבו משנת תרנ"א, אותה השנה אשר אמר את המאמר הנ"ל, כתב לשארו האדמו"ר ומקוצק — פילוב, רבי חיים ישראל מורגנשטרן, שהשיב ל־חסידיו חיבת הארץ ודרש עליה והתישבות. כותב הוא בין השאר: ודאי מי שיש בו קצת יראת שמים ומקבל על עצמו לשמור ולקיים מצוות התלויות ב־ארץ, ויודע בנפשו שגם בני ביתו לא ימנו בידו, אין לו לחוש, ולמצוה יחשב לו. והגם יעלה זו שלא לשמה, נוכל לומר מתוך שלא לשמה יבא לשמה.

והאבא האדמו"ר רא"מ זצ"ל, שנפטר בירושלים, אחרי ביקורו הראשון בארץ ישראל, בשנת תרפ"א, כתב בין השאר: באתי אל הארץ והנני שבע רצון מאד בראיתי שיכולים גו לבא אל המנוחה ולהת־נהג שמה בדרכי היהדות כאשר תורינו אבותינו ואבות אבותינו, ומי אשר חננו השם יתברך בהן, יוכל בלי ספק למצוא שמה פרנסתו במנוחה שלמה ולשמור את היהדות קראוי באין מעצור. כן אכן זו באמת דעתו ממשיך הרבי זצ"ל שמצוות ישוב א"י שנצטוונו בתורתנו הקדושה, איננה דבר ה־תלוי בזמן, היא תלויה אך ורק ביכולת ובאפשרות שלך. כל עוד אינך יכול אתה פטור. אולם ברגע שאתה יכול לעלות לא"י ולהיאחז בה, אתה חייב לעשות זאת מן התורה. לכן גם עתה צריכים להי־שתמש באפשרות של עכשיו לעבוד בכל עוז כי בריבוי העולים החדרים לארץ ישראל. תגדל הש־פעתם שמה, וזה יגרום שמירה קדושת הארץ.

„אבי אבי, רכב ישראל ופרשיו“

שערים

והמשיך את דרך מקדש החסידות, המתרחבת ומתבססת — כ"ק אדמו"ר רבנו ישראל זצוק"ל, ויקומו דורות בני גור וחסידיו — וישלחו רוח חיים חדשה ביהדות תורתית.

חסידות גור הייתה הנחשנית — ובעזרה חזקה מאד — מבצרי החסידות, לדרוכיה, שיטותיה ופשיטתיה הגדולים שליש"א, "נהרא, נהרא" — ופשיטתיה, וכל הנהגותיה מלמעלה ונורמים, מגבירים את חילו של ים התורה, ים החיים לבית ישראל — שר כארץ ישראל, אשר יקרב את הגאולה השלימה, במהרה בימינו אמין!

★

דפדפתי ביומני ויחשתי תיאורי אירועים מרכזיים שבמרכזם עמדה רמותו של אדמו"ר זצוק"ל, מן צאתי תיאור של כנס רב-רושם שהתקיים בתודע אייר תשי"ד בתל אביב, בראשותו של כ"ק האדמו"ר זצוק"ל — וחושבני ועבדאי לשל-בו במסגרת המאמר הזה.

וכה נאמר מסביב לאירוע חשוב זה:

"תקופה קשה הגיעה ליהדות תורה בארץ התורה הרחוב הרי — והן בעז"ה כל הרחובות יהודיים הם במדינת ישראל — ובכש ע"י התחלונות, יהדות תורה נדחקה פנימה, ל"בתי גזאיי, אין זאת אומרת, שנס ליתת של יהדות התורה וכי פסקו תסיסתה ורענונותה — אולם חמציאות היא, שהתחלונות נדחקה, וישפחת תי"ר בגירתה, התנסה היהדות ת"מ מקורית לתוך בתיא והיא משתדלת להפית רוח חיים בקרב בניה, ה"קטנים עב הגדולים, לחוסם ולעז"ר דדם — עד כי תבוא העת, ויהדות התורה שוב תפרוש את כנפיה על פני ערי ישראל, מרחבת וחר"צותיה.

לכן, כל כינוס של יראי השם, שומרי תורה ומצוותיה, מוהות מ" עולה חשובה לחיזוק הדת בישראל לא רק הפגנה לשעה — אלא ח"י ריש עמוס על תלמי תלבוות המור"ש

וישך בעמוד הבא

כוללים, פועלים בעיר ובכפר, מת"יישבים, סוחרים ובעלי-בתים. ח"י סידים ישישים, אברכים צעירים ובערים ילדי הארץ, ליבם פועם יחד, אחדם ואיגדם התקשרות. ח"י חנית-נפשית לרבים הדגול, המנ"היג את הכלל לפי צרכי הכלל, ואת המוני היחידים — כל אחד לפי צרכיו ותרונתם המיוחדים.

המוני 'הודים, שהתורה והחסידות הן תולד חייהם, ממשיכים את אורח החיים של חסידות גור, כפי שקבע עבורם. אדמו"ר זצוק"ל, בדרך לקירוב הגאולה השלימה, וכי ציפיה לזהות לקראתה, במהרה ביימינו אמין.

★

ח"ל אומרים: "קשה לגדל תינוק אחד בארץ ישראל — מלגיון שלם בתוך לארץ, ואם בימיהם כך — מה נענה אנחנו ובימינו, אולי ה"קיר, וכמה קשה לגדל תינוק אחד בארץ ישראל לתורה — כשמונח, וכנגדו, לגיונות הלומות, של שלי"ח התחלונות הלומות. וכמה ק"ש — לאין ערוך — לגדל תינוק אחד בארץ ישראל לחסידות.

מי פילל ומי פילל כי בסייעתא דשמיא יקום דור ארצישראלי ת"ר דש, דור של "חסידות ארצישראלי", והנה התרחש הפלא: ק"ל ויהי: תת"סידות, הארצישראליה החדשה — היכתה שרשים עמוקים ותוקים ב"מרחבי מדינת ישראל, ובעקבותיה: התחזקות היהדות, התבססות העז"לם הישיבתי כילה, הקמת לגיונות של בני תורה חסידים, שאינם מת"בעלים בפני הרחוב ובפני "התור"בות" החדשה, ומקמים אלפי בתים לתורה וחסידות — מכצרים של חיי טוהר וחסידים.

רבנו הגאון הקדוש, רבנו אברהם מרדכי מגור זצוק"ל הורה את ה"דרך, וגם הקים את התאים החסידיים-התורניים הראשונים בשוב ה"חדש.

כתו בקדוש, וכיבודוהו גדולי יש-ראלי, ידעו שהאברך המופלא הזה — גדול וקדוש הוא.

★

המלכות התורנית-ח"י של בית גור, אשר הנהיגה את בית ישראל אל למעלה ממאת שנה, במשכת בעז"ה, בירושלים עיה"ק ת"י, כ"ק אדמו"ר זצוק"ל המצ"ח את ההנ"ה, מתוך נשיאה באחריות הב"י-ללישראלית, כפי שנשאו בה אבר"תיו מאורי ישראל: אביו רבנו אב"רהם מרדכי, סבו בעל "שפת א"מת" וסב"סבו בעל חידושי הרי"ם — וזכר צדיקים וקדושים לברכה, מדרשו המפורא וביתו של כ"ק האדמו"ר מגור זצוק"ל היו תלפ"ות להמוני ישראל וראשיה, גם יחד, הכרעות לאין ספור, לכלל ולחיד, לקרוב ולרחוק, פארץ ול"גולה — מביתו של האדמו"ר יצ"א.

יחד עם היהדות התורנית כ"ל, התחדשה והתגבשה מחדש גם חסידות גור בארץ הקודש, לאחר שהמוני יהדות התורה והמוני ח"י סידיו גור עלו בלהבות השמימה, על קידוש השם — בפולין, בת"קופת השואה האיומה, בחסדי ד"חוקם המרכזי התורני והחסידי הג"דול בארץ הקודש, יחד עם חידוש קוממיותו של עם ישראל, בדרך לגאולה השלימה, במהרה בימינו, א"מן.

המוני חסידיו גור דבקו בכל ל"בם וי"שם בכ"ק האדמו"ר זצוק"ל, ונשמעו לתוראותיו ולהדרכתיו ב"כל תחומי החיים.

צבור חסידיו גור הוא רבגוני ב"יחור, הוא מעורה בחיים השוביים, לכל הענפים התורניים והכלכליים, מורי הנראה ויושבי על מרין, רא"שי ישיבות, מנהלי מוסדות ח"י-גור, נציגים ועסקנים מדיניים ומ"ניציפאליים, בני ישיבות ואברכי

רף, כאלו הוא צדין במיטב כוחו"חיו הנושניים, מתחננים לפניו כי יגוה, כי הוא חייב לשמור על ב"ריאותו, למען הכלל כולו, כי הוא אביו ומורו של הדור כולו — אך הוא אינו רוצה לשמוע, גופו אינו חוסם מקום אצלו, כלל כלל, ה"המצאות בתוך עמו, בתוך הח"י תים היהודיים והחסידיים — הוא חוכן חייו, הוא מקריב את עצמו — ממש — למען בית ישראל ול"עזן כל יחיד מישראל, את זה ראה ל"אחד שהיה קשור אליה, או גמ"צא במחיצתה.

הוא חיוג רבבות: זקנים וצעיר"ים, בעלי בתים ולומדי תורה, יל"דים ובני גור, המונים מכל ה"הוגים ומכל העדות, דורות שלמים העמיד לתורה, ליהדות ולהסידות, דורות ל"היה מחנך כה גדול כי מוה"ו ודורות לא פיעל איש אחד כה הרבה לבניו של עם ישראל, ל"חינוק של היהדות, להמשכת המור"רשת התורנית — כמורה.

הוא ראה את עצמו אחראי לדור כולו — ולכן נשא על שכמו את כל כובד המשא הנורא הזה, לא השתמש ולא התאונן, בגפצו ח"ק דושה שמע את הקריאת האלוקית — ויאמר: הנני" עד תום כל כ"חיותיו ובכל כוחותיו המופלאים ו"הבלתי ניתנים להשיגים.

הוא היה מנהיג הדור כולה, ר"בי — לכל גדולי התורה ואדירי החסידות, כמו לכל פשוטי העם, ב"כל ספק, בכל עירפול, בכל הכרת בהכרעת מהירה ואיתנה — קבעה והכריעה דעתו, ודעתו קבעה לכל יהדות התורה, על כל חוגיה ושכ"בותיה, בארץ הקודש ובכל מרחבי העולם היהודי.

מנהיג תורני גדול כזה — היה גדיר גם בדורות קודמים, דורות גדולים, ואמנם גם בפולין שלפני העזאת, וגם בתיא אביו הגה"ק רב"נו אברהם מרדכי זצוק"ל — ח"יזו אלפים לאמרי פיו וקבלו דהר"י

לנו, אי"אפשר לפרש ולפרט, ואין כל צורך לפרש ולפרט, ידוע זאת ומרגיש — כל מי שהיה ק"אר א"ליו, וכמה הוא היה קשור לכולנו — אי אפשר להתאר, כולם מילאו את נפשו, לבבו ומוחו, הקדושים והטהורים, הכל היה גלוי לפניו, כל מסחרי חיינו, לבטינו, שאיפ"ר חינו ואורח חיינו, גם כאלה, שא"נחנו בכלל לא ידענו שהם קיימים, או שהם חסרים לנו.

הוא קבע והכריע ברוב דעתו הגדולה וברוח קדושו בהכרעות גור"רליות, שעניני חיים — רנהניים וגשמיים — ממש, ללא כל מלי"צות, היו חלויים בהם, והכרעותיו היו קוד"י אינו להרהר ואין לער"אל, לא רק שאסור היה להרהר, אלא שאל היה כל צורך וכל רצון להרהר, הוא היה עבורנו הסמל ה"חי, הדוגמא המקודשת לאמונת ח"י-מים, של צדיק גורו והקב"ה מ"י"ים, ידענו כי הוראותיו — סם ח"יים הם לנו, בהישמת הוראותיו יהיה טוב לנו, ברתנויות ובגשמ"יות.

בעת צלה ומצוקה, כמו בעת ש"שון ושמחה — ביתו היה פתוח ל"פנינו, לבנו, נפשו ומוחו מסורים לנו — כליל, כי הוא לא חי את חיינו תאיישים-הפרטיים — כלל וכלל, כולו קודש לבית ישראל, "עבד ל"עם קודש" — כך הוא היה, ובי"שמחה ובהקרבנה נשא את עול ה"כלל ועולו של כל יחיד ויחיד — עד הרגע האחרון לחייו המופ"לאים והנשגבים עלי אדמות, הוא רצה שייסדרו אותו וישאלוהו, אל יחוסו על סחלתו וצערו — כי כולם היו כנוי, אהבת נפש מופלאה א"יב את כולם, אהבת כמסירות ג"פשו, אשר ראיונה במתש.

ראינוהו סובל יסורי איוב, גופו וקדושו מחזיק מעמד באורח פל"אי — והוא מקבל אלפים, עם כל בעיותיהם, צרותיהם והסדרותיהם, סרונותיהם ומחלוקותיהם — בלי ה"י

"אבי, אבי, רכב ישראל ופר"שיו" — זעק הנביא אלישע, בעלות רבו ורבים של כל ישראל, אליהו הנביא, במערת השמימית "אבי אבי, רכב ישראל ופרשיו" — זועקים "בני הנביאים" בדורגה כל בית ישראל הדבקים באור האמת התור"ית — בהילקת מאיתנו אבינו ורבי"נו הקדוש, האדמו"ר רבי ישראל אל"תר מגור זצוק"ל, שעלה ב"סערה השמימה ביום ב' אדר.

גדול כים שברגו אין לנו מנחם, יתומים חיינו — ואין אב, ברוחג"יות ובגשמיות, יתמי דיתמי, כי הוא זצוק"ל היה לנו יותר מאב ומ"אם, יותר מכל מורה ומדריך — הוא היה האור אשר האיר את כל חיינו, על כל נפחוליהם ומבוכיהם, הוא כאב את כל כאבנו ושמה בכל שמחותינו — הרגשנו זאת ר"גובחנו בנאת, ממש בחוש, והרגש"ה זאת ידיעה זאת — הקלו על ל"בנינו ועודדו אותנו להתחזק מעמד בכל הסערות הנפשיות והגשמיות, הנהיגות והכללות, שהשתרגו ו"ע"לו על צוארנו.

הוא הורה והדריך, יסר כממד"ק רות חרב — בדבריו העזים התור"רים ללב ולכליות ומועזים את הנפש עד עומקיה הטמירים ביותר, ומיר ליטף בדברים רכים ונעימים, בעידוד עז, כסול הכאבים, המרגי"המשכית את כל הכאבים, ויצאת ממנו את כל הנפחולים — ויצאת ממנו בליה חדשה, קטן שנולה, כגר ש"נתגיר, וראית את העולם כולו באספקלריא חדשה, יהדותיה וחסיד"דת, מאירה ונהירה, ובה וברורה, ונמוגו של המכשולים והמכשולים — ואמנו כל הפסיקות והתפסקוים, הדרך גראתה בבה"אחת — ישרה"ללא כל מעשקים ועקלקלים, מתד"רז יצאת מחוקן, מוהשל מלא ב"י חזו בהשגחה העליונה, אסוף שמחה תורנית-חסידית.

"אביאבי" — אומרים ח"ל: "א"בי ואמ"י, וכזה בדיוק, הוא היה

אבי, אבי, רכב ישראל ופרשיו

המשך מעמוד קודם

עמים יחדיו. "בועקן יצילונ קיי בוציק" — כלל עתיד הוא, וריחו לא נמר וסוגותו בדוקה ומנוסת. המשבר, ונפשי העובר על כל יחיד כיום, נעלם וגו' — כאשר הוא נמ' צא במחיצת מאות יהודים השומי רים אימנים לך ולתורתו על אף הכל, וגם לא איבדו את רגשות שמחתם על שוכו להיות גמלים על המחנה התורתי. "איש את רעהו יע' זורו ולאחיו יאמר חוק", במחיצת הרבים אין יאוש ורפיון ידים. אחד משלים את נשנו, וכולם יחד נע' רים עיי גדולי התורה, רועי העי' דה בדור.

כל כנוס בחוגי יהדות התורה בימינו יש לו ערך חנוכי רב, לג' דולים ולקטנים, בבחינת "או דבריו יראי השב איש אל רעהו", ובדודאי שמשנה חשיבות יש לכינוס המת' כנס לשם השגת מטרות מוחשיות. הוא לשם תיקון ענין הורגני מסויים. לא יימלט שרישומם לא ייחרת בלב מש' תתפיו לתקופה ממושכת.

אחד הכינוסים רבי-הרושם ור' משפיעי החינוך התורני בימים האחרונים, היה כינוס חסידי גור בתל-אביב, בראשות כ"ק האדמו"ר מגור שליט"א — (וצוק"ל). הם התאספו חסידי גור, מכל שינות הישוב החדש, לקריאתו של רבם הנערץ, שמעו לצונו, כשם ירגילים הם לשמוע להוראותיו ו' להדרכתיו היומיומיות בכל תחומי חיייהם.

התאספו ברב-גוניהם. ראית צ' בור המעורה בחיי הישוב, לכל ענפיו הרוחניים והכלכליים. קהל המאות הרבות, כ"י, הת' הגס הפעם לפי קריאה האדמו"ר, לחוק את התנך התורני במדינה המתלבטת על קיומו. רצינות השעה הורגשה באולמי בית הכנסת הג' דול "רמה", בצפונה של תל-אביב, שהיה מלא ד. אש' מקום.

נוסף למטרה של הגברת המיתח החסידי-תורתי בקרב החסידים לבית גור, הייתה גם מטרה "פרו- ואית", השגת אמצעים לתנוך ה' עצמאי הנמצא במצוקה כספית. ול' כן הוגהו כל הגיונים הדרושים למטרה כזו, שערכה התורני רב גם לעצמה, כי ערכו של "בולקן" אינו גופל אצלנו מערכו של "יש- כר", סדר ארגוני שרר באולמי הכינוס, רמקולים, הרשמות, מקר' מות ישיבה לכל ומשמעת.

האדמו"ר מגיע, הקהל עומד על רגליו עד שבת הרבי על מקומו. הם הושלו, דממת מלכות שוררת, הגן יכול לשמוע אוושת זוכר ה' מתעופף. קהל החסידים, האפוף אמונת חכמים, יושב על מקומו, אף אחד אינו נע ממקום ישיבתו ועמידתו, הרבי עולה על מדרגות היכל הקודש ונושא דבריו. הוא מדבר תוך איתנות רוח, מלים קצרי בות ושקולות — חודרות חדרי לב אחרי השתפכן לחלל דרך הרמ' קול.

וכה אמר: "התאספנו למען חילוך תינוקות של בית רבן, אבי וצ"ל אמר פעם כאסיפה: כשמדובר בתורה לא יקר כל קרבן אצל היהודי, כל יהודי צריך להתרומם ולהתעלות. אין רבותא אם תורמים במצב של הר' וותה- אפילו בזמן דוחק יש לעשות באופן יוצא מהכלל.

הובע על כל יהודי המבין מה זה חינוך לתרנס יותר- מיכולתו. יש אנשים שחינוך ילדיהם עולה להם בכסף, גילם גם הם יתנו, אלה שאין להם, צריכים להשתתף שאתרים יחזיקו ויקיימו את ה' חינוך. איתא במערא, שהעולם מתקיים בזכות חשב"ר, כדי שלעולם יהיה קיום בכל הצרות המתרגשות וכאותו, צריך לחוק את החינוך.

שיחא לו קיום. זו לא רק אסיפה ל' ענין של התחייבות, אף אחד לא יחמק, כל אחד יתחייב ואח"כ יחזור למקומו. אף אחד לא ילך עד אשר יתחייב.

ואמנם, אף אחד אינו מתחמק, המנצח על סדר ההתרמה. מכריו על התרומות הנורמות: אלף ושר' מונה מאות לירה, אלף לירו', חמש מאות לירה, מאתיים, מאה וחמישים, מאה, התרומות העממיות נרשמות בהצהרות.

האדמו"ר יושב במרכז ומפקח כפקח שר-צבא על גדודיו, נציגי בתי החסידים בישוב החדש יוש' בים ליד השולחנות המיוחדים ומח' תימים את הקהל. ההצהרות מועבר' רוח לאדמו"ר והן נתונות לאישור רן או לדחייתו.

בינתיים ניתנת לך השמות להר' הר הראהים בעקבות כינוס חסי' די זה, כשאתה עומד ורואה במח' זה הנהדר של אסיפה זו, מתעורר בך מחדש הכאב הצורב על הש' מדת מיליוני יהודים יקרים מפז כאלה במזרח אירופה. ואתה גם מ' תחיל לחשוב, חבל, חבל, שאין אירעה חסידית יחידה במינה זו חודרת לכל תחומי החיים הישר' ראליים ומשפיעת עליהם משפע אורח וחינוכית. מה שונים היו או פני החיים! ועוד ראיתי, שיטה ארגונית למופת. ואני שואל את עצמי:

כוח ארגוני בדרך זה — למה לא יבוא לידי גילוי לעמים תכופות יותר? יש למצוא עידוד רב בעובדא, כי מטרה עליונה יכולה ללכד את חור' גי היהדות החרדית השונים — כי שם שהתלכדו בכינוס זה — רק יחייצבו אנשי הרות המקובלים על

הכל בראש המחנה.

★

ההתחמה נגמרת. הכרו מכריו: נחרטו 24.775 ל"י למען החנוך העצמאי.

לבסוף נמסרת ברכת האדמו"ר: תהיה הפרנסה שרוייה במעוניהם וד' ימלא משאלות לבנו לטובה. הקהל הרב מלווה בשירה ובר' קודים את הא'מו"ר ברחובות הצפון שנדמה, סרם ראו מימיהם הפגנה אדירה כזו לכבוד התורה.

★

גדול עדיין היגון, סרם תתאר' ששנו מהמכה האיומת ומהשבר הנר' רא. הן זה קרת בחטף מדיהם. ב' מוצש"ק התחלנו להגיד תהלים לר' פואתו של הרבי, ואמרנו במקהלות, כל הלילה וכל הבוקר, עד עלות נשמחו לגנוי מרומים. ואמרו בכ' כית' ובועקת, מול ארון הקודש הפתוח ובחוספת י"ג מידות של ר' חמים, אך לא זכינו. ובמקום בר' כת ההודאה — פרצנו בברכת: "בי' רוך דין האמת", כך גזרה חכמתו יחברך שמו — ואין לנו דשות להרהר אחרי מידותיו. נתייתם הדור — והוא רחום יכפר עוון ויתוס ו' ירחם על הדור תוקק לישועה ש' לימה.

אין לנו הימלת הנפשית והאפ' שרות לתאר את גורל דמותו הק' דושה של אדמו"ר וצוק"ל נסיים: שמים לרום, וארץ לעומק, ורחוב גדולת נפשו ורוממות חיי המופ' לאים, הקדושים והטהורים — אין חקר.

זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל, וכשם שמסר את נפשו עבור יש' ראל בחייו — כן ימליץ טוב בש' מי רום על עם ישראל וארץ יש' ראל — שניושה במהרה בישועת עולמים.

זכרו הקדוש של רבנו וצוק"ל — לא יסוף מבית ישראל ודמותו מ' איר לנו עד' ביאת יגון.

מילי רחספרא

כמה מילי דכאבא, מעומקא דלבא, ליום השלושים מהסתלקות כ"ק מרן אדמו"ר מגור וצוק"ל לגנוי מרומים, אביהם ומנהיגם של החסידים, ואביר הרועים, אבל גדול היהודים, בכי ומספד יוצע לרבים, ועל זה ידעו כל הדוויים, טף ונשים ואנשים, נודעו על העולם, ומכל החוגים, נצחו אדאלים את המצוקים, ונשבה ארון אלקים, תורה תורה תגרי שק, והתפלשי באפרים, אבל גדול עשי לך, ומספד תמוררים, מי יפענת צפוניים, ומי יגלה מסתוריים, מי יגדור גדרים, ומי יעמוד בפרצים, מי יקרב אברכים ומבוגרים, ומי יכבד זקנים, מי יחנך ילדים ונעורים, ומי ידומם ויקדש בחורים, מי ילחם מלחמתך, ומי ישיב לשערים, מי יתייצב עם פועלי און, ומי יקום עם מרעים, כלי מלחמה אבדו ונפלו גבורים, אוי ואבוי לנו, שוד ושבר לנותנים, אוי לנו כי חטאנו, כי בא השמים בצהריים, הדואב ומתאבל עם אחינו בית ישראל הנתונים בצרה גדולה, השי"ת ירחם עלינו במהרה ויוציאנו מאפילה לאורה, כי זאת נחמתנו היחידה לראות בקרוב בבנין בית הבחירה, ומלאה הארץ את ה' דעה.

ג.ת.א. באר-שבע.

שערים

מלכי בביקודש

יהדות תחורה בפולין.

ורוח אלוקים מרחפת על פני המים

בימי המלחמה העולמית השלישית פקדה שואה את יהדות פולין. בת שלשת המיליונים, והיא הושמדה כולה בידי הנאצים ימ"ש שמעתי ארצות וציונים, שלא שמעתם ארצות וציונים, היהדות החסידיים, ואתה צדק חסידי גור, היתה הראשונה להשמדה הנאצים ראו בה את ה"לון והחוש השדרה של העם היהודי".

גל, יאיר משה, מפעלה הבין גל

הנדים נתנו אותה טרף לטורפים ודורסים. האדמו"רים, הרבנים וכל בחור וטוב בישראל קידשו את השם בהדשים הראשונים לשואה. הם לא השתלבו ביוזבראטיס. בארבייטס דינסט, במסגרת היהודית, ובשום גוף, שיתוף פעולה עם רוצח. הם המשיכו לטוות את חוט הזהב של תורה ועבודת-השם, ללא התחשבות בתוצאות העונמות מכך על גורלם. והם אמנם שחו את כוס התרעלה עד חומה, והושמדו כמעט כליל, עם רבותי-הם הקרושים, בימים הראשונים להשמדה.

באותה תקופה אפלה הולידה שם לפליטה כמה מנהיגים גדולים בעלי שאריות בתנוגית, רומניה ופולין, עליהם הוטל התפקיד לבנות ולשקם את הריסות בית ישראל. מהשואה בהונגריה ורומניה נמלכו טו כדי להחיות עם רב. האדמו"ר מסטמר שליט"א, האדמו"ר מוויניץ, ניץ וצ"ל ואילו בגולת פולין ה"טילה ההשגחה את המשימה הזאת על האדמו"ר מרן רא"ם מגור, א"שר ברעג. האחרון ניצל בדרך נס עם כמה מבני משפחתו שיצאו דרך

מגור וצ"ל לשאלת העליה והתחבר נחלות בארץ ישראל, שהיתה ב"בילנו מגדלור של תקווה ועידוד ב"ארצות, בהן שפעה שואת ישראל ארסית, שפגעה בגדולים וקטנים. האדמו"ר מגור היה כמעט היחיד מבין גדולי הדור, שעודד ודירבן את חסידיו לעליה בעל"פה ובכ"ב. במכתבו תדעו והמפתיע של האדמו"ר וצ"ל, אחרי שחזר מבין קור. מארץ-ישראל ובו מירסם דעתו המקורית על הגרוא"ה קוק וצ"ל, ב"אופן מוגד לגמרי להתנות שהיו מקובלות אז בעולם האודאי, צ"ל היה על חסידיו להשקיע שליש מכס"ם בקרקעות של ארץ-ישראל. מכ"ב זה מאפיין את אישיותו הגדולה של כותבו, צדקתו ותומתו.

ואמנם רבים מחסידיו גור עלו לפני המלחמה ארצה והיו לקבוצה חסידיה מגובשת, עוד טרם הכתה היהדות החרדית שרשים בארץ. היא היתה השריד ליהדות פולין הגדולה שנספתה ביצואה, ובה כמה אלף חסידיו גור. העולים מחסידיו גור החיישו בכל מינות הארץ והיו הגרעין לכל היש החרדי ש"נוצר בארץ. עפ"י צו רבם הגדול שמו דגש מיוחד על הלבוש החרדי ועל חינוך הבנים והבנות ב"רוח התורה. אחרי חורבן יהדות אירופה היוו הם התשתית לבנייה של היהדות האנודאית על כל ענייניה. בנה של קבוצה מפורזת זו היה מנהיגו ר' בנימין מינץ וצ"ל וחבריו, ששילבו את יהדות התורה בבנייה של ארץ-ישראל והראו דוגמה של חיי תורה ויצירה בכל השטחים. חסידיו גור בארץ בימים ההם הצטרפו כמעט כולם לפועלי אגודת ישראל, כי האגודה היחיד שלמית פעלה בדרכים אשר לא הסכימו להן חסידיו גור. שנחלכנו עוד בגולה על הערכים היוצרים של

הנבצע או בדמנו ההערצה והה"עצרה למלכות גור, עליה שמענו וקראנו. ועל חוקי השמעתה התחברנו, במיוחד אחרי שידענו, כי ממנה יצאה הקריאה לאחר את יהדות התורה באירגון חי ופעיל, ל"פל ההשגים בכל שטחי החיים הנשי, והדלת לה ולמאמציה.

ידענו על מלכות-גור מרמי-סרי, שים, ידענו כי מאה אלף חסידים נחצו, ידענו על פתח-על, ידענו כי רכבת מיוחדת נוסעת מברוקש לגור, מלאה אלפי איש. ידענו כי מרן האדמו"ר רבי אברהם מרדכי וצ"ל הוא גאון הגאונים ומנהיג מורם מעם, שכל רגעיו ספורים ומדורים ואינו מוציא אף מלה ל"בטלה. ידענו כי איסוף ספרים נדיר לו, בן אלפי ספרים, נדומן לנו ל"רוא" שפעם לפעם מכתביו הקצרים, שלא היה בהם אות יתרה. ידענו על קדושת חייו ועבודתו את השם, ידענו עוד הרבה והרבה בדברים על גור והשפעתה, והיינו גאים ומלאי התפעלות, כי אדם נפלא כזה עומד בראש התנועה האנודאית, והוא ה"מכלכל את מעשיה ואת כל דרכי פעולתה. קראנו את חשבותו של האדמו"ר מגור וצ"ל על הבקורת של האדמו"ר ממיקנאטש וצ"ל כלפי התנועה האנודאית ולבנו רווח מ"שמחה. כי קס גאל ליהדות החרדית המאורגנת הסוכן "עליה ככ"ב נפיה. התפעלנו מהעובדה כי בראש התנועה האנודאית עומד חתנו של האדמו"ר מגור וצ"ל, הרי"מ לחין וצ"ל בנו של הגאון מבגדן וצ"ל. כל זה אור איתנו עוד לארגן פעולות אנודאיות נרחבות בסביבה מסת"יגת, ואף עוינת.

במיוחד עשה עלינו רושם בל יתואר יחסו של האדמו"ר הרא"ם

בארץ ישראל. לבנו היה מלא קנ"א על אחינו החרדים בפולין ו"בשאר ארצות, האומרים לפרוש של"סון התורה והאמונה על ארץ-ישראל הנבנית, על ידי השתחפות פעילה ליישובה ובנייה. הימים י"מי התרוממות נפש היו לקומץ צ"עירים בגולה טרנסליבנית הרוויה, אשר החליטו אף הם להתחיל ב"פעולה, למרות הקשיים הרבים.

רק כמה אירגונים לא גדולים של התנועה האנודאית קמו בפרו צת הימים בטרנסליבנית, אך הם שאבו חיוניותם מהיהדות בפולין הגדולה. הומנו את כל העתונות האנודאית, למן "טובלעט", "דגל-צ", "אידישע ארבייטער שטיממע", "בית יעקב וירגיל" ועד "ירבנות צהנות עונת זו פחתה אישקום לנו בכל השטחים, והיתה למורה דר"ענו בחיים. התחלנו באירגון שער רי דף-היומם, בהמונות קופסאות למען קרן התורה וקרן-הישוב, ופ"תחנו שני קיבוצי הכשרה, שנת"מלאו חוד זמן קצר עד אספ מקום. קראנו על אות ותג בעיתונות זו, התפעלנו מתוכן וצורת המאמרים, שהיו גושאים לוויכוחים בינוני, א"ב התפעלתי במיוחד מלהט נפשו וסגנונו בתיבתו של רבי אלכסנדר זוטא פרידמן וצ"ל. את כבורי ע"בדתי הספרותית בצורה של ש"ר"ים פירסמתי בעתונת: "ירבנות" די חודש בחודש, ואני אז בן ט"ו שנה, ר' א"ז פרידמן הי"ד נתב לי כמה מכתבי הערכה ובקורת, ששמרתי עליהם כעל קמץ עד י"ב התורבן. הייתי שרוי אז במצב רוח של פריחה והתעוררות. נלצי

ה"ל על דבר, מ"ש"ם" החוסס והר"מל"בבורה טרם קיץ. יחד עם

השם גור קשור וכרוך עם זכ"רנות לידות ונעורים, יקרים ונעי"מים ביותר. צעירים היינו ומלאים מרץ ודינמיות. מרחוק הגיעו אלינו הדים על ההארגנות של יהדות התורה בפולין, בגרמניה ובשאר ארצות. באירגון חרדי כל-עולמי, לשם פצולה מגוננת בשטח למוד התורה, ולשם החרת דבר השם בכל האי החיים הצבריים. המדיניים והסוצי"אליים. כל זה משך אותנו בחבלי-קסם להשתלב, כפרטים וכצבור, ב"עבודה מפורזת זו. אך במקום מ"גורנו, ובכל הונגריה, הסתייגו קובעי דפוסייהם של החיים החרדיים מ"עילות זה. האורטדוקסיה הנסדלת היתה מעומם ויסודם של חיי הצ"בור, וקשה היה להסתגל למצבים בארצות אחרות, בהן לא היתה ה"הפרדה קיימת. אך אנו הצעירים בחבורה, שאפנו להושיע יד"א חיים אל יראייהשם בכל הארצות, ולהיות עם יהודי שלם, הפועל ב"פל שטחי החיים, ולא רק שבט נפרד, שאין לו קשר אמין, עם שאר שבטי ישראל.

קסם לנו במיוחד הרעיון של ישוב ארץ ישראל, עליו באו אלינו השמועות מאירגוני התנועה האנודאית בפולין ובסלובקיה. היינו מ"שולחים למשמע על עלייתם, וצ"ל חלוצים חרדים על הקרקע, וגאון לת הארץ משוממוחיה. "הציונות" טרם תקעה צפרניה בסביבתנו, ולא ידענו לשנות את חילוניותה המב"הילה. ישוב-הארץ היה בעינינו ה"מחשה התורה והנבואה, והחייא"הם של ימים קדומים. הלכנו וקופי קומה בין ה"שקצים" אשר מרטו את הפאות שלנו, כשתקוה מהבה בת בנו, כי עוד מעט נשוב אל נחלתנו, ולא נראה גינים כחוכנו. שמועות הגיעו לאוננו על "הצתרת בלפור", המכירה כרובנית יהודית

ארצות האויב מפולין לאיסלית ו"משם לארץ ישראל, שם החלו לש"קם את הריסות הגולה. עם האדמי"ר מגור וצ"ל יצא גם בנו מהלא מקומה, שהיה בנו השלישי של ה"אדמו"ר מגור, הם באו בלי כל וכל, מיוחמים מכל בני-בתם, כש"בלבם יגון ושכול על השריפה א"שר שרף השם, בנסיבות אלה הת"גלה מלכות גור בכל חסארתה. היא המחישת לעין כל את הקרא "וי"דום אהרן", והחלה הכל מראש ב"מרץ, ברוח אלוקים, וברצון חוק ואדיר, הוקמה חיקף ישיבה להיגור כם של פרוץ הצאן, ונלקטו אחד לאחד בני העדר העובים, כדי ל"החיותם ולחיות בהם רוח חיים, מעמד מוצנע היה עד הופיע ה"אדמו"ר רא"ם מגור וצ"ל כחור"בת ר' יהודה חסיד, יחד עם כל גדולי ישראל, כדי לעוק וללהת ריע על השתיקה האילמת של ה"עולם כולו לאבדן שליש מבני-עמ"ג, וכדי לנסוך תקוה ובטחון בלב השורדים, אשר יצאו חיים ממחנות המות. אחרי המלחמה נודע, כי מ"אות אלפים נשארו עירום ועריה, שלדים שכמעט ואין בהם רוח. ה"אדמו"ר מגור וצ"ל שלח מכתב ע"דיו ונחם לפליטי בית ישראל, ו"אילו חסידו הנללב רבי בנימין מ"נץ וצ"ל שלח בעידודו עשרות צ"ל יחיים למחנות, לחשל רוחם, לה"סיה רוח בעצמות היבשות, ולה"צילם בגוף ובנפש. פעולה נפלאה זו עשתה גדולות ונצורות. רבבי וח"מיהדות הנאמנה, ושרידי יהדות פולין עלו ארצה, ישראל ו"החיישו בכדונם וצריפים, ובלבד לראות שמי ארץ ישראל על רא"שם, פרק נפלא זה ידוע לכולם, ואין צורך להאריך בו. מפליטי בית ישראל שעלו נכנתה היהדות החד"המשך בעמוד הבא

מלביב קודש

המשך מעמוד קודם

רדית על כל חלקיה. חלק נכבד יבאם התקשר שוב עם מקור מתי צבתם — גור, את בניהם שלהם למוסדות החינוכיים של גור, שמע לו שוב במתכונת זשבער, הלבוש החסידי יצא ממחבואיו ועיטר שוב את המוני החסידים של גור, שכלו במרחצאות דמים.

בעוד גור משקמת הריסותיה ויוצאת בתנועה לבנות את הכל מחדש, נפטר פתע הנאוה"ק רא"מ מגור זצ"ל, אליו נשאה עינים ב"תוחלת שארית בית גור בארץ. דאגה החלה מכרסמת בלבבות, מה יאל גורל המפעל החסידי הנפלא, שעמד באמצע פריחתו עד שנפתחה הצוואה ונודע, כי האדמו"ר זצ"ל מינה את בנו רבי ישראל אהרן זצ"ל למלא מקומו וממשיך דרכו בקודש. בנו השלישי הוא של ה"רבי זצ"ל היה ידוע כבר בשולין **לאיש דגל שרבה** **נצח מוסר** וב"חסידות ומסע בהדרכת התלמידים בכל עניינם. סמיכותו של אביו הגדול עשה אותו לרבה של חסידי גור בארץ ובחו"ל, ושכבר מנו אלפים. הוא האדמו"ר הרביעי ל"בית גור".

תחייתה הנפלאה של חסידות גור

בימי מלח האדמו"ר רבי ישראל אהרן זצ"ל באה הפריחה השנייה קום לחסידות גור בארץ ישראל, במה שאין לה אח ודוגמה. מספר הם של חסידיו, גור בארץ ובחו"ל הגיע לרבעות. ישיבות וכוללים של גור הוקמו, והקצו אלפי חניכי גור, שהשקיעו כל מעיינם בהורה ובי חסידות ועלו בכל הג לירושלים ל"התבשם מנועם זיו רבם הגדול וקדושת תפלותיו ותורתיו. קרית לבית גור הוקמו בכמה מקומות ב"ארץ, ואף בחצור הגלילית, וקידשו את שם החסידות, והנהיגו חזק דת. בציני קרובים נרחקים חצר גור אבן שואבת היתה לקרובים

ולרחוקים. כל חסידי סולין, שאבי דו רבותיהם בשואה קיבלו על עצמם מרותו של האדמו"ר מגור זצ"ל, ובניהם כבר היו חסידיו, גור מושי למים. האדמו"ר מגור זצ"ל קירב את פרחי הצאן כימיו עזו ושם לב להדרכתם. זל בחורי הישיבות של החסידות והליטאיות כאחת. כולם באו להיכל קדשו לשמוע אל הרינה והתפלה ויצאו מתפעלים ומושפעים. תוך פרק זמן קצר התאושש בית גור והיה מגדלור לאלפים ולרבעות. בכל קצות תבל התאוששו שרידי המתנות ושבו אל מקור מחצבתם ושוב היתה חצר גור מרכז גדול ועצום לתורה ול"חסידות בממדים שהזכירו הפארת הימים שעברו.

חסידות גור התבססה בארץ ישראל, בהדרכתו של האדמו"ר זצ"ל, על התורה, על העבודה הקשה על הלבוש החסידי, ועל השלמת התורה בחיים הצבוריים. ישיבת גור בבני ברק היא על יד ביתו ואוכל להעיד כי קול התורה בוקע בה יומם ולילה ללא הרף. כימי פגרא וכימים המיוחדים לחסידות גור כגון, ה' שבט וכדומה בוקעות מנגינות חסידיות מעל ההר וממל אות את חללה של התוכ כולם בני הישיבה כולם מעושרים בלי בוש חסידי מכף רגל ועד ראש, עד שכמעט אין להכיר זה מזה, וכן בכל ישיבת גור, בת"מים שלה, ובעשרות ה"שטיבלך" בכל הארץ בהם מתפללים כיום אלפים, משלמים כוללות והם כולם חיליים ב"מלכות גור".

אך השפעתה של גור תורגת מ"עבר לגבולותיה היא ומשתרעת למרחקים, ולכל מקום בו מפכים חיים יהודיים. כל אדמו"רי החסידים, ראשי הישיבות וראשי יהדות התורה הרכינו ראש בפני גור, ועונים א"מן לכל הגה שיצא מפיו זצ"ל. ה"אדמו"ר המנוח היה איש האמת והשלום במלוא מוכן המלה הח"י קשר יקרות עם כל ראשי ה"

שושלות החסידיות בארץ, וכל ראשי עם התורה, וזורה העובדא כי הלך להיפרד בחיפה מאת האדמו"ר מסמך שליט"א למרות תלוקי ה"דעות בענינים צבוריים, וכן עם א"י שי סגולה אחרים. הנחירה העצומה לגור מכל החוגים הגבילה את ע"תותיו עד המינימום, כל רגע ורגע היה פסון וחשוב. הוא הקציב רג"עם לתמצת בהן תשובות לשאלות ופניות. על אף זאת הקדיש רק לפני שבוע רבע שעה לשיחה עם הרב כהנא החרב דוד הלחמי על בעיות אחדות של יהדות התורה. כדרכו הקשיב בקשב רב לדברי ח"אורחם, השיב להם תשובה בידי דות ובגילוי לב, זה היה המגע הראשון בין ראשי תנועתנו לבינו. ר"אמר לי אחד המבקרים שהוא ר"א זה זאת לעצמו זכות גדולה.

*

בזמן האחרון הדרכותיו מלוות הפילוגים ביהדות התורה, הוא כי **בר מצוה עשית** **הנחמה על** המוקשים, כגורם משפיע במצוצת ג"דולי התורה התגבר לפני ארבע ש"נים על כל המפריעים ואיחד את פלגי התנועה האגודאית בעזו זב"סערה. מאז בא תקן לפילוג ארור, כי רגע באסון חיים כרצונה, הוא עשה את הנמנעות בכה רצון עז כהלמש. הוא היה מלא שמחה ב"אוחו, כי פעלו הצלית יותר מהמ"קחה ואויבים הפכו לידידים, ונשי אי כולם ברמה את דגל התורה, א"י לם שוב הגיעו ימי בחירות ושוב התעוררו החינוכים האישיים בכל המתנוח. יהדות התורה תלך כעת למערכת הבחירות, ללא ברכת ה"אדמו"ר זצ"ל, וללא הכרעתו העק"רונית, אולם המבין יבין כי ההכרעה שמלפני ארבע שנים כחה ישה גם כיום, שכן כל דבר לא קרה שיש זה אותה האחרות במחנה התורתי היתה שאיפת האדמו"ר זצ"ל ויהי רצון. ונכלל לקיימה ולתחזקה **בר מצוה**.

נפלה עטרת ראשנו

היה זה שבוע של אבל כבד ליהדות התורה, בו הוסרה העטרת ונסתלק מאתנו האדמו"ר רבי ישראל אהרן מגור זצ"ל. התיתחמנו, ואנחנו טרם מסוגלים להעריך את האבידה הגדולה. נלקח מאתנו רבנו הגדול, מורה הדרך והמנהיג הדגול אשר האיר את דרכנו בחשכת דוריתנום זה. אין לנו ח"ו כל כוונה לכתוב בשורות אלה על קדושתו ופרישותו, חסידותו וגדלותו בתורה של כ"ק האדמו"ר זצ"ל.

דבר זה רחוק מאתנו. עלינו לבכות ולקונן על אבדן הצדיק, אשר תהיך המוני ישראל והיה לנו לאב, לעוזר ולתומך, אשר בחכמתו הגדולה ניוט"ר כקברניט מנוסה — את סמיכותה של יהדות התורה בגלי הים הסוערים של תקופת עקבתא דמשיחא.

האבידה היא קשה ללא נשוא. האדמו"ר מגור זצ"ל היה מנהיגם של המוני יהדות התורה, ודברו היה קדוש לכל בית ישראל בארץ ובגולה. הוא היה הכרית החיכוך שאיחד את הכחות המגוונים של היהדות הנאמנה. הרבי זצ"ל שימש לנו, בדרך של פילוגים ופיצולים, סמל ומופת לאהבת ישראל באמנה, להשתדלות מתמדת למען השלום בשורותיה של יהדות התורה, בכל פעולותיו הצבוריות החלכטה דאגתו לשלמותה של היהדות התרדית, למנוע ריב ומדון, לקרב ולא לרחק.

זכורה לכולנו התמסרותו הנפלאה בתקופה האחרונה לאחות את הקרעים בתנועה האגודאית. כולנו היינו עדים לאהבתו הגדולה לכל חוגי יהדות התורה, ולמאמציו הבלתי פוסקים למען קירובם גם בתנועה החסידית היה האדמו"ר מגור זצ"ל הכח המל"דכ והמאחה, המדבר והמעודד לביסוס ולהתרחבות. הוא היה זקן האדמו"רים ורבי רבנו, הוא היה הרבי של כולם, הוא לא דאג רק לחסידות גור, אלא לתנועה החסידית כולה, ועל כן כולם אהבתו ובאו לשמוע לקח מפיו וליהנות מעצתו.

רבנו רבי ישראל אהרן מגור זצ"ל עודד רבים משרידי השושלות החסידיות, אשר כמעט נמחקו באסון השואה, לחדש את נעוריהם. הוא ביקר אצלם, ודירבן אותם לבנות ולהיבנות בארץ הקודש. הוא דאג לכולם, דאג לכלל ישראל. הרבי זצ"ל לימד אותנו, בדרך הקדושה ובמעשיו **הנאמנים**, פריקים, מפארים, באהבת ארץ ישראל ובהתמסרות ליישועה ולבני יינה. **הוא יצא לארץ** **לדאג** **לדאג** **לדאג** של דחינתם אף לרגע אחד מקדושת הארץ. הוא נתן עידוד לכל פעולה של יישוב והשתרשות בארצנו הקדושה. הוא השקיע כחות רבים בהצלחת המפעל הגדול של כינון יישוב חסידי בחצור הגלילית, והנה לא זכינו להמשך הנהגתו, הנהגה של תורה-אמת, של חסידות שרשית, הנהגה של עב אהב, דורש טוב לעמו ולרובו זלום לכל זרעו.

ועוד ידו היתה נטויה לעודד ולחזק, מי יתן לנו תמורתו ו אבד לנו מנהיגנו ומורה דרכנו. יתומים היינו — ואין אב. זכר צדיק לברכה!

מחשבת גור בנתיב המעשה

שערים

הו, למראהו בעת שבת בגור, כאן הוא פשט מעליו את כל מחצלות התולין, את עגמומיות חוסר הפרנסה ונעשה לבך-מלך שכל דא-נה חמריה ממנו וחלאת, גור בימי החגים!

מי שלא ראה חמנה מרהיבת עין זו, לא ראה חמנה יפה מימיו, רבבות חסידים היו מכונסים בחצר הגדולה, בית המדרש הגדול היה מלא מפה אל פה, ים של קפוטות משי, שטריימלים, טליתות ו-שמות עלאית שפוכה על כל פנים, נטשטשו התחומים בין וקו ונער, בין עשיר ועני, בין לפדן ויהודי פשוט, כולם היו שוים במעמד עליון זה.

הציונות ראתה בגור בעלת-פלוגתא חריפה, משום שגור ראתה, כאמור, את התארגנות החרדית כאת-גר שאין להתמיצו, על רקע זה צמחו גם הניגודים החמירים בין חל-קי הציבור היהודי הפולני, עם התעוררותו של העם היהודי בגלות לעלייה לארץ והתגברות השאיפה במיוחד בקרב היהדות הפולנית, החלה גם תקופת ההסתעפות של התנועה הציונית לכיבוש הקהילות ולהטבעת חזותה, על ה-ציבוריות היהודית.

זרמי החילוניות שהתלו להתפשט ברחוב היהודי לאחר מלחמת העולם הראשונה, לא מעט בעקבות הלחץ של הציונות החילונית להרחיב את השפעתה על כל תאי תחנים של הציבור היהודי, עוררו את התנגדותם של המוני החרדים לפעולות הציונות, חסיד גור היו המפעילים הראשיים להתנגדות זו, מתוך חשש לפריצת חשערים בכנין המבוצר של יהדות התורה.

אבל מי שנביר מקרוב יותר את המחנה הגדול של חסיד גור, ידע כי יהודים יקרים אלה נשאו בלבם תמיד את להט הכמיהה הגדולה לעלייה לארץ ישראל ולבנותה.

את החיבה והאהבה הגדולה לארץ ישראל, העביר האדמו"ר רבי אברהם מרדכי זצ"ל לחסידיו המרובים, נסיעותיו, התכופות לארץ ישראל ופעלו הגדול למען וישוב ארץ ישראל, העמידותו בשורה הרא-שונה של גדולי חובבי ציון.

המשך בעמוד הבא

כרחיים של התארגנות מודרנית, באה בראש וברא-שונה מהמרכז החסידי התוסס בגור, אבל טעות לחשוב כי גור עסקה רק בפוליטיקה... מי שהכיר את חכירות גור שהסתעפה על פני מ-אות ערים ועיירות בפולין ספוגות היהדות, ידע ל-העריך את יעודה וייחודה, גם ללא שמץ של התער-בות בפוליטיקה.

אלפי ה"שטיבלך" של חסיד גור שימשו בקיבוצי היהודיים בפולין כחממות לתורה ויראת שמים. יהודי שבא לכית חסידים דגור, לא נשאל לייחוסו ולמצב כסו, הוא היה אורח מקובל גם אם לא הביא אחר מיטען של ייחוס-עצמי, מספיק היה כי יהודי בא בקביעות להתפלל ל"שטיבלך", חנך את ילדיו ברוח התורה וביתו היה טהור, הפך באופן טבעי לחלק מהמחנה הגורי הנאמן, חסיד גור אמנם חיפשו את המקוריות בהתנהגות החסידית, לא השלימו עם הפשטנות, שהיתה נחלת ה"בעלי-ביתיות" הפולנית, אך בעת ובעונה אחת לא העפילו למדרג הפיכה, משום שביקשו להיות כ-רוב ככל האפשר להמון, ליהודי הפשוט.

ד.

העניית גור, בה נמצאה "חצר" גור, נעשתה לשם-דבר בעולם כולו, נוכח המטרופולין החסידי המ-הולל שבה.

חצר גור פרשה את כנפיה על מאות אלפים של חסידיה בכל קצות פולין וגם בארצות הסמוכות לה, לא היה ענין גדול או קטן בחיי החסידים שלא הביאוהו לפני הרבי לשאול את דעתו ועצתו, ולא היה מאורע יהודי ציבורי או מאורע עולמי, שלא מצא את הדו כ"חצר גור".

בית המדרש הגדול של הרבי מגור המה יום ולילה חסידים שבאו מכל קצוי המדינה כדי לשאוב כאן את המיטען הרוחני, שהיו דרושים להם בחיי יום-יום בבית, האפורים למדי.

לגור באו כדי לטבול במקוה של בטחון יהודי ושמת-האדם המאמין, מי שבא לגור, התבשם מה-אורה החסידית הלוהטת בלבד.

יהודים של "כל ימות השנה", הפכו בעת שהוחם בגור לבעלי חריסין, אינו דומה היה מראהו של אותו חנוני צמוק שישב ביום חול בתווני הדלה בעיירתו הקטנה, מלא דאגות כרימון להשגת פרנס-

הלך לפניו בין יהודי פולין כ"עליו מורשה", שפע וריפות וגדלות בתורה, הרי"ם זצ"ל הפך לסמל הגאונות הפולנית אף בקרב המתנגדים החריפים ביותר ביהדות פולין, הופעתו של הרי"ם בשמי החסידות הפולנית, גרמה לשינוי כביר ביחסם של הילומדים הפולניים ואכרכי החסידים שהסתופפו בצל חצרות הצדיקים בערי פו-לין ועוררו עליהם תגר בהתנהגותם הכלתי שגרתית כעבודת-הבורא.

ג.

הרבה פנים לחסידות גור, אבל מה שמאפיין את המהותית שלה היא היותה דבוקה ברעיון השיט-תיות בחיי היהודי.

משנת גור לא גרסה את הצמצום, את ההינתקות מחיי היום-היום לשם השגת השלמות, גור חיבה את ההתענגות במפריצי החיים, הפרטיים והציבוריים כאחד, למען השג את ההתעלות הרוחנית.

לפיכך לא הסתפקה חסידות גור בגדולות, לא ההבצרה רק בשלבים העליונים של סולם-הדרגות, אלא ירדה גם מטה כדי לשתף את ההמונים בהתחברות המרוממת.

זכות חסידות גור והפכה בתקופת השגשוג של יהדות פולין לאחת התנועות הפופולריות והדינא-מיות של העולם החסידי.

רבי אברהם מרדכי אלתר זצ"ל, שאדמו"רותו רבת-האנפין כבשה את לבם של יהודי פולין בסערה, היה מחוללה של תקופת הזהר בחיי היהדות החר-דית.

כמנהיג וכרועה רוחני של החסידות הגורית, שמנ-ה מאות אלפים, העמיד הרא"מ את ההשפעתיות והפעלתנות הציבורית לחינוך וביצור יסודות התו-רה ויהדות, כיסוד להמשכיות החסידות הפולנית, חסיד גור שבאו להסתופף בצל קדושת רבם ידעו היטב, כי רצונו של האדמו"ר הוא שנאמנו לא ית-בודדו כפינה מבודדת, אלא ירדו לעם, ישפיעו ב-אורח-חייםם ובלהט מסירותם על הסביבה כולה.

לפיכך נעשתה חיש מהר החצר הגורית למרכז הפעולה והיוזמה להתארגנותה של היהדות האורטו-דוקסית בפולין העצמאית.

רבי אברהם מרדכי זצ"ל היה אולי האדמו"ר הראשון שהתייצב בראש תנועה לוחמת בעלת גוון מודרני מובהק, הדחיפה להקמתה של אגודת ישראל העולמית, אף שמייסדיה דבקו לה כמה מסמנים ה-

א.

זכות חסידות גור שהפכה בתקופת השגשוג של יהדות פולין לאחת התנועות הפופולריות והדינאמיות של העולם החסידי.

רבי אברהם מרדכי אלתר זצ"ל, שאדמו"ריותו רבת-האנפין כבשה את לבם של יהודי פולין בסערה, היה מחולל תקופת-זהר בחיי היהדות החרדית.

כמנהיג וכרועה רוחני של החסידות הגורית, שמנ-ה מאות אלפים חסידים, הציב הרא"מ לקהל חסידיו ומעריציו את סיסמת הפעלתנות הציבורית כיסוד לחינוך וביצור יסודות התורה ויהדות, בכך ראה האדמו"ר זצ"ל ערובה להמשכיות של החסידות ה-פולנית.

חסיד גור שבאו להסתופף בצל קדושת רבם יד-עו, כי רצונו של רבם הגדול הוא שנאמנו לא יתבודדו כפינה מבודדת, אלא ירדו לעם, ישפיעו באורח חייםם ובלהט מסירותם לקדשי ישראל על הסביבה כולה.

מי שהכיר את חסידות גור על אפיה העממי שמ-צודתה היתה פרושה על פני מאית ערים ועיירות בפולין ספוגות תורה ויהדות, ידע להעריך את יעו-דה וייחודה, את להט אמונתה בדרך התורה והאמו-נה הסוללת מדור דור.

ב.

חסידות גור הטביעה את חותמה על יהדות פולין בתקופת הפריחה והשגשוג של גולה תוססת ומרובת-אוכלוסין זו, גור הפכה לחממה של שלמות התורה.

מלכות גור ניוונה ממענניה של חסידות שממית, נחלת יחיד סגולה, השיטות של היתפסות למדרגות העליונות בגרם מלכות שמים, מאותות מחזיקי-ה-אור של פשיטתה וקוצק עברו, לכאורה, ללא שינוי רב לגור, אבל גור הכניסה סדר בשיטות מרוממות אלה, היקנתה להמשכיותו מעמד של כלל-ישראליות נרחבת.

מורשת פשיטתה וקוצק נעשתה בגור למוקד ה-הידבקת ביהדות שלמה, שאינה מוכנה לוותר אף על מנהג קל שנשתרש בקיבוצי היהודים בגולה, את כוחה ומעוה של מלכות גור יש להפש ביוצרה ומחו-ללה — האדמו"ר הראשון לשושלת, רבי יצחק מאיר זצ"ל.

הרי"ם זצ"ל, מייסד שושלת גור המפוארת, היה גאון הדור לפני שנתמנה לרבי של חסידים. פרסומו

מחשבת גור בנתיב המעשה

המשך מעמוד קודם

בואו של הרבי בשנת תרצ"ה בירושלים לשם ישיבת קבע, עזר אצל מאות אלפי חסידיו בפולין וברחבי פולין תשוקה עזה לעליה לא"י, ואפשר לקבוע בוודאות כי אלמלי סגור שער הארץ ע"י האנגלים בשנים אלה היו עולים אלפי חסידיו גור מיד עם עלייתו של הרבי.

אולם באותו זמן קצפו כבר האגלים את ידם וכמעט ולא איפשרו ליהודים שלא נימנו על קבר צות החלוצים בעלי ה"סרטיפיקטים" המאושרים לעלות לא"י, וכך נמנעה והצלה הגדולה לרבים מחמת זה החסיד הגדול בפולין.

1.

רבי אברהם מרדכי זצ"ל היה מנהיג חסידי נערץ. שהשפיע רבות באישיותו הנאצלה על תקופה שלמה בחיי היהדות החרדית.

לא רק חסידיו הנאמנים ראו בו את מנהיגם ה"אמרי", אלא גם אחרים שלא נימנו על המחנה הגורני המלוכד, הכירו בו כמנהיג הדור.

התפיסה הגורית גובשה בימי האדמו"ר רא"מ בצורה משוכללת. ככה כושר המנהיגות, חכמתו וצדקתו הגדולה ריתק את חכמי הדור יגאוני.

הרבי מגור הפך לפוסק אחרון בכל בעיה השנויה במחלוקת ביהדות החרדית.

מבית מדרשו של גור יצא דין תורה לכל תפוצות ישראל. בכל ענין ציבורי שגרם לסערה בתוך עיר יהודית בפולין, כגון מינוי רב, שוחט, היו הצדדים היריבים מצפים למוצא פיו של הרבי מגור. ומלתו היתה קודש אף למתנגדי חסידות גור.

2.

חסידות גור היתה מושחתת, וצדיק מוסיפה היא ללכת במסורת זו — על נאמנות ומסירות נפש ל כל מה שנחקש במשך דורות.

בשטח זה משמש הרבי המשפיע הגדול על חסידיו הנאמנים לא לבטל אף קטעו של יוד ממנהג חסידי מקובל.

חסידות גור כשיטה, כתפיסה-עולם, שאינה תלויה רק בניסיון לרבי, הפכה לחלק מהמערכת החרדית בתקופה הסוערת ביותר של היהדות התורנית.

גור נתמזגו כמה וכמה שיטות בחסידות, שגדולי החסידות הנחילו אותן כמשך הרבה תקופות מבלי שתאבד את מקורותיה הראשונה.

השיטה הקצקאית-פשיסחאית ממשיכה להטביע את חותמה על ציירה המרכזיים של חסידות דינא-מית זו, אבל ביסוד הגישה העממית שלה וההתירה להתרחבות ולהכאת שרשים בתוך הציבוריות, מונח סוד קבמה וכח-משיכותה.

השואה הנאצית התריבה את כל מרכזי החסידות הפולנית והביאה חורבן על ענף חסידי גדול שמנה מאות אלפים. אך חסידות גור במתכונתה המהוללת הוסיפה להתקיים ולצמוח תחת מנהיגותו הגדולה של האדמו"ר רבי ישראל זצ"ל.

עם עליית רבי ישראל זכר צדיק לברכה לכה הנשיאות היתה תיבה כיצד תיראה חסידות גור בהנהגה החדשה, מה תהיה צורתה בניהול האדמו"רות, כי השפעתה הרוחנית על החסידים ובעיצוב מחדש של אותה תנועה גדולה שופעת-חיים שוהרת תועם עם חורבן יהדות פולין.

אך תקופת ההתייצבות לא ארכה זמן רב. האדמו"ר רבי ישראל זצ"ל הוכיח מיד, כי הוא ניהן בסגולות ודמות של אבותיו הגדולים, וכי הוא מוכן להתמודד עם הבניות הקשות שנגזרו עקב החורבן, למען קיומן הריסות גור המפוארת מחדש וליצוק לתוכה גם תוכן חדש שיהלום את דרישות השעה.

אבל לא בשינוי התוכן מדובר, אלא בהעמקת שימת הלב מטיפוח ה"עדה", כפי שעשו אבותיו, ליצירת חשיבות חינוכית רחבת-ממדים, שמסורת גור תעצב את דמותה הרוחנית.

הרבי מגור החל בביסוס הישיבה הגדולה "שפת אמת" בירושלים ובהתמסרות כלתו רגילה למאות בחורי הישיבה שלמדו בה. הוא נעשה לרבי ומנהיג רוחני במלוא מובן המלה, של הנוער החסידי, שנוסח-גור דבק בגופותיהם ובנפשותיהם.

בהשראת הרבי הוקמו ישיבות גור בכל אביב ובי מקומות אחרים בארץ ואלפי צעירים חסידיים חשו כי חצר גור בירושלים, יכולה לשמש עבורם מקום מקלט להליכה בדרך-חיים שתורת חסידות ברוכים בה יהיה.

בעת ובעונה אחת הפך רבי ישראל לדמות מס-הורה התחושה, כי בחצר בירושלים מתגורר ענק רור היצתו בקסם האישי שהפך מסביבו ובכחו הסגולי להכיר את אורחו לרגע במבט-עין אחד.

בימיו חזרה חסידות גור למעלותיה הקדומות. הורה התחושה, כי בחצר בירושלים מתגורר ענק רוח חני ממנו אפשר לשאוב אמונה ובטחון, להתעורר מברכתו ולקבל השראה רוחנית עם צאתו מחדרו, לימים רבים.

נטיח דמעה של "המודיע"

אלפי אלפי גליונות של "המודיע" נערכו ונפלטו אל רחבי-הציבור, ואם עוצבה לעתון הנה דמות מוסרית-ייחודית המבדיל אותו משל פני כל עתון אחר — הרבה, הרבה חבים אנו כולנו, עושי העתון וקוראיו גם יחד — לעין הפקוקה והחדה של כ"ק מרן האדמו"ר זצ"ל, שגלויות הספורות או הרמו שלו הציבו לנו סגורדטים של כהירה ושל פרסום, שימכיל אלה גקבע תקן המיוחד של "המודיע", שיתחדד לא רק על מה שהוא מפרסם, אלא הרבה יותר על מה שאינו מפרסם, וד"ל.

בה בניהו שחקניו אחריות רוחנית לקו של העתון והשיטתיו, דאגו בו גם משענת, כמעין אב ופטרון לצדו החומאי, כשהוא דואג והיבט לעמוד על גשר קיונו ונמשך בכך את קו ההנהגה של אביו הגדול, מרן האדמו"ר הזקן מגור זצוק"ל, שבה הרבה לטרוח ולדאוג על עתונות אגודתית בפולין.

בין תמוני האבילים על טילוקו של פאר הדור והדרה מנהיג של ישראל, מוצאים אנו לנכון להרגיש גטף-דמעה משל, "המודיע" ועובדיו, הנרגשים אף הם חלל ריק שבפער, על אבדן. משענת נאמנה, על הליכתו של מי יעודד וסער, דירבן והמריץ ללכת בשליחות הקשה הוה להתחזק ולקיים את כלי-הביטוי של היהדות הנאמנה ואגודת ישראל.

אלו שורות שבחיים-היומיו של מרן הר-אדמו"ר הקי מגור זצוק"ל לא יכולנו לכותבן, להזכירן או לרכנו עליהן, שהרי עליכן מקפיד היה ביותר על ריחוק מכל פרסום ולכן לא ידעו כי הוא כולל בתחום הרחב של מסכת-האחריות הכבדה שהוא נושא על גבו, גם דאגת רבה לעתון הזה, דאגת רוחנית, מוסרית וגם חומרית.

העובדים הנורמלים בעול הכבד של הוועדה והתכנת של "המודיע", חיבו מדי יום בינוני את העיתונאים של הרבי מגור זצוק"ל שניהן בהנחיות חדים של אבהות וביקורת, ובאמצעות החושים הסמויים שבהם עמד את הקשר עם המערכת — שיגעו במסורש או בגורמיו ניה כן ובה לא לעשות, ואין צורך לציין, כי כל זה היה כהקבל לא רק כהוראה שאין אחרת צרי ררין, אלא כהקבל כהור אהנה ורצון, השרכה והעצרה.

גוראות ושגגות כי יכו, ועתון המופיע תמידיו כסדרן, י"ש פעמים בשבוע, לא יכצר מינו שיימנע כהריגה ונשיאות, ותמיד היתה ניהרת התגובה להגיע, הרבה יותר מוקדם מכפי שניתן היה לשער, במבטו החד והתהיר היה כהון ותופס מיד דבר שאין לעשותו ואין לעבור עליו לסדר, ומיד היתה מגיעה התגובה אל עושי המלאכה וידעו להיזהר בניהול-היומיו גם להבא.

שערים

סמל של המשך הדורות וליכוד השורות

הטובות", או "שבע שני השבע". היתה זו הנהגה של "מקל נועם", שהרנינה את הלבבות וקירבה המונים לתורה ולחסידות.

באמר, ענין הנהגת הצבור זוהי חכמה גדולה וצריכה לימוד רב. הלימוד הוא בעיקר ממעשיהם של צדיקים, מהם לומדים — הלכה למעשה — איך להתנהג. לא מספיק ללמוד מתוך "ספר" לבד, אלא צריך ללמוד מ"זה ספר תולדות אדם" (בראשית ח' א'). וכפי פירושו הפשוט של הפסוק, זהו סיפור של תולדות אדם. מתוך סיפור דרכיהם של צדיקים (וגם מתוך כשלון דרכם של רשעים) לומדים, הלכה למעשה, ארחות חיים.

בדרך זו אפשר להסביר את מאמר הירושלמי נדרים, ס"ט, ה"ד) הידוע על מסוק זה: "הניא רבי עקיבא אימר, ואהבת לרעך כמוך, כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר, זה ספר תולדות אדם כלל גדול מזה".

דבריו של רבי עקיבא אינם מצדיקים הסבר מיוחד, ברור הוא, ש"ואהבת לרעך כמוך" הוא כלל גדול בתורה. אולם השאלה התמורה היא, איך מתקרבים, אפילו במקצת מן המקצת, למעלה גדולה זו. הצו הוא ברור, אבל הביצוע רחוק מאד מהאדם הרגיל, הדבר רחוק מטבע האדם הפשוט.

השאלה היא: איך מגיעים לכך, איך עושים זאת?

של זה בא בן עזאי ואומר: "זה ספר תולדות אדם" כלל גדול מזה, כי הדרך להתחנך ולהתקרב לקראת דרישה התורה, כמו "ואהבת לרעך כמוך" וכדומה, היא רק על ידי ראיית ולימוד הדוגמאות המוחשיות של התנהגות אבותינו ורבותינו הקדושים והתבוננות בהן. הלימוד התיאורטי בלבד איננו מספיק — ועל כן "זה ספר תולדות אדם" כלל גדול מזה, כי הוא הפותח דרך להגיע למטרות הגדולות על ידי הכרת דרך חייהם, התנהגותם ופנהיגותם של צדיקי הדורות.

ישמשו לנו האדמו"רים לבית גור סמל להנהגה של תורה שלמה, של עבודת ה' בשמחה של המשך וליכוד השורות. של עשיית נאמנה למען יהדות התורה מתוך שלום ואחדות.

לעתוננו של היום מצורף "גליין השלושים" להסתלקותו של האדמו"ר רבי ישראל אלתר מגור וצ"ל.

חולדות חסידות גור ומנהיגיה יש בהן כדי ללמד אותנו רבות בהלכות הנהגת הצבור ודרכיה.

יש לציין נקודה מרכזית ומכריעה בתולדות חסידות גור, בחקופה של קרוב למאה ועשרים שנה — מאז החלת הנהגתו של ה"חידושי הרי"ם" וצ"ל — עד היום הזה, ועד בכלל, הוכיחה חסידות גור את כוחה בהבטחת המשך המלא וליכוד השורות, ללא כל פיצולים ופיצולים. בזה סוד פריחתה והצלחתה של חסידות מפוארת זו. בנושא זה יכולה גור לשמש סמל ודוגמה ליהדות החזקה כולה, על כל זרמיה, תנועותיה ומוסדותיה.

תיקון יחסי צבור ודרכי הנהגה הם מהעבודות הקשות ביותר במקדש היהדות, כי המדובר בעיקר במצות שבין אדם לחברו, ביחסי אנוש. להתגבר על יצרים וללכוד בחטיבה אחת בעלי דעות ורעיונות שונים עיקר הקושי, כמובן, להתגבר על הניגודים ברצונות, אם כי בני אדם רגילים לעטוף את הסכסוכים והמחלוקות שביניהם במסווה של "חילוקי דעות"; אבל הרי אין כל ספק כי ההתנגשויות התמורות נובעות בעיקר מניגודי הרצונות.

הלכות צבור, כמו כל עניני החיים שבין אדם לחברו, קשה ללמוד מן הספר לבד. בהלכות אלה רק "שימוש תלמידי חכמים" ודוגמאות חיות של "מעשה רב" בכוון התורה לנו את הדרך. על כן יש חשיבות רבה בהעלאת דרך חייהם והנהגתם של האדמו"רים לבית גור, היכולים לשמש לנו דוגמא וסמל לפעולה נאמנה לטובת הצבור, לטיבת כלל ישראל ולהבטחת ליכודה של יהדות התורה ושלמותה. הם המורים המובהקים בדרך הנהגת הצבור, כפי שאנחנו רואים זאת מהתפתחות הענינים בחסידות גור מאז ראשיתה עד היום הזה.

כדאי להזכיר פה את העובדה, כי קהל החסידים קרא לשבע שנות ההנהגה של בעל ה"חידושי הרי"ם" וצ"ל "שבע השנים

האיש על העדה

אכלים הזכירו חבנים בדבריהם שעל אביהם עברה הרבה עגמת נפש בחייו וזה קירב את קצו. פתח הרבי את פיו כחכמה ואמר להם כדברים האלה: אין עגמת נפש הורגת אדם, אבל זו מתלישה את כוחותיו הפיסיים. הקב"ה נתן בגוף האדם כוחות שיוכל בעת הצורך להתגבר על כל מיני מחלות, אבל אם יש לו עגמת נפש נחלש גופו וממילא נוטל ממנו כח העמידה כשבאות מחלות הן מתגברות עליו ומפילות אותו.

אלה שזכו להיות קרובים למרן רבנו בשנים הראשונות יודעים שהיה ידוע חולה. יסורים קשים כיתסמו בקרבו, ובכל זאת המשיך בעבודת הקודש, בכתות כבירים התגבר על מחלותיו, ובכח יצירתו כתמיד המשיך למען עם ה' ותורתו, אבל בזמן האחרון לרגל המצב המעורר ביהדות החרדית היתה לו הרבה עגמת נפש ושמעו את זה מפיו הקדוש הרב קלמן כהנא והר"ד הלחמי שיבלחש"א שביקרו בביטויים שלישיו האחרון שלפני הסתלקותו ושמעו ממנו כה ברור על מפה הנפש מהפילוג ביהדות החרדית, כדאי שכל אלה אשר בידם לתקן את המעוות יתרהרו בכך, ובה יגרמו נחת רוח לגשמתו הקדושה הרבה הרבה יש לספר על גדולתו של מרן הרבי צדיק מגור וצ"ל עד כמה היה קרוב לכל מצוק ומר נפש בסימטאות ירושלים עוד לפני עלותו על כס הנשיאות, ואשר בזה המשיך גם אחרי שהיה כבר הנשיא הגדול בישראל כל שנות חייו. מאית משפחות אומללות ונוקדות היה מפרנס והן בכות מרת על פטירת אביו, ופטרונו, על עינוי המהירות הרחוקות ראות באספקלריא המאירה, הוא הנהיג כד ומשמעת בבתי החסידים להתפלה ולימוד התורה, ובתי החסידים הרבים כי של גור בארץ ישראל ובתפוצות משמשים לא רק כמרכזי תורה, הנדונים ביותר בישראל, אלא גם לסמל ולדוגמה איך להתפלל וללמוד בסדר ובתמורה.

הפעם טרם הוגדל והיגון עדיין טרי על האסון והאיום שקרה לנו עם הסתלקותו של מרן אדוננו ורבנו הקדוש עמוד הימיני ופטיש החוק. ווי לאי שופרא דבלעי בארצא, אבינו רבינו ימליץ טוב בעדנו ונמשיך בדרכנו בשלום ובמישור, כרצונו וכשאיפתו וזו"ע ודכ"י אמן.

הסברתי לעצמי כי זה נאמר במפורש בחזקתנו הקדושה: כשאמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה (בפ' פנחס) ויאמר ה' אל משה עלה על הרי העברים הזה וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל: וראית את אותה ונאספת אל עמך וגו', אז מבקש הרועה הנאמן שמסר את נפשו עבור צאן מרעייתו מא-לקי ישראל: יפקוד ה' אלקי הרוחות איש על העדה אשר יצא לפניו ואשר יבא לפניהם, אשר יוציאם וזאשר יביאם, ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה, הקב"ה ענה לו: קח לך את יהושע בן נון, איש אשר רוח בו וכו', ומהיכן וכה לך יהושע בן נון? מפני שהתמסר לשרת את רבו הגדול והקדוש בכל כוחותיו ולשמור עליו כיום ובלילה, כנאמר (בפרשת כי-תשא): ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מחור האהל, כן וכה מרן אדמו"ר למדרי גותיו הגבוהות ולהיות איש על העדה מפני ששרת כה נאמנה את אביו הגה"ק וצ"ל, למד אורחותיו והמשיך דרכו כפי שראינו, על נשיאות יהושע בן נון מביאים חז"ל את הפסוק: "נוצר תאנה יאכל פריה" ואפשר בהחלט לחזור על אותו פסוק כשאנו מזכירים את דרך ואורח חייו של מרן אדמו"ר וצ"ל.

הגה"ק הר"י כהנאן מפוניבז' וצוק"ל, כשהגיע לארץ ישראל באותו פרק זמן שהגיע האדמו"ר מגור וצ"ל גם הוא הגיע גלמוד ובגדד, בני משפחתו אבדו בשואה הי"ד וכשנכנס בכתות כבירים, לבנות ולהקים עולה של תורה בארץ התורה, היה רגיל לומר: אני רוצה זקן ואין צרכי בית ומשפחה מטריד דים אותי לכן עלי לנצל את כל זמני וכוחותי למען כבוד שמו יתברך, ולבנות מחדש את התורה שנת רבה, והיה רגיל גם לומר בדרשותיו, כי באם לא נחיה ולא נבנה ונקים מחדש גם את תורת החסידות שנחרבה גם לא יהיה קיום גם לימוד התורה, אפשר לומר כי מרן אדמו"ר מגור שהגיע לארץ ישראל במצב דומה ללא משפחה וכה יחד אתו לבית שטובי"ד ושקובי"ד, לקומם מחדש את ה' תורה ואת המלכות.

וכה כותב השורות להלואה פעם אל האדמו"ר הר"ה"ק הרמ"א מראדוין וצוק"ל לניחום אבלים, על כניו של חסיד, ת"ח גדול ובעל מעשים טובים, ש' נפטו בגיל צעיר, בשישב הרבי מראדוין בבית הר

בגופו אך איתן ברוחו, אך כעבור זמן נתווסף יגון על יגוננו הגדול, בחג מתן תורתנו של שנת תש"ח, כשירושלים היתה במצור ובמצוק אין יוצא ואין בא והכערה היתה גדולה ואיומה, בעת צרה זו עלה רבנו הקדוש תשמימה וחשכו עינינו, חשבנו אז שח"ו אנו אבודים ביגוננו, והנה כשנפתחה צוואת קדשו וצ"ל קראנו בו כי הוא מטיל את המשך הנהגת הנשיאות על בנו הגה"ק מרן אדמו"ר הרב י' ישראל אשר גם הוא היה שבע צער ושבע יגון, על אכזר בני משפחתו, והמוני היהודים והחסידים.

הנהגה קרה לעינינו הנס והפלא הגדול למעלה מתפיסת אנוש. לנסיך מלכות בית גור זה צמחו כנפיים וכוחות על-אנושיים כל הכחות הכבירים של אבותיו הקדושים, החל מראש שושלת הוהב מרן החידושי הר"מ, ועד לאביו הגה"ק רשכב"ג כולם התרכו והתלכדו בו. צדיק קדוש ורב הסכל זה הוכיח כוחות נפשיים ורוחניים כבירים. הצליח בחסדי השית"ב להקים מחדש עולה של תורה ועו"ל לה ותפארתה של חסידות גור ואתה כל תורת החסידות, בצורה ובממדים אשר גם בשנים כתיקונן ובזמנים רגילים היתה התחדשות שבו לפלא, ובפרט בתקופה כה איומה ובעת כה קשה וגיראה.

בעת שעמדנו בין הרבנות בירושלים בהליות הרבי הייתי שקוע במחשבות כי אנו מלוים לא רק איש קדוש וצדיק נשגב, אלא תקופה היסטורית, התחלת להזכר מתי זכיתי לראות את הרבי לראשונה וזכרתי שכבר עברו מאז לא פחות מחמ"ד שנים ושלוש שנים כשבאנו לאוטבוצק בשנת תרפ"ד. ולמרות שהייתי עדיין כמעט ילד צעיר בגיל הבר מצוה כבר הגיע אלי שמע הרבי הגדול מגור וכמו הרבה מגורי ישראלי בפולין היה שוהה כמה חד" שים באוטבוצק, אנו כרבים מכני גילי רצינו להכיר את צדיק הדור וראינו איך שהיה מוכנה לטייל ביערות אוטבוצק, ולידו היה צועד תמיד בנו מרן וצ"ל, שניהם שקועים בדברי תורה, כך היה שהיה כל שנה מספר חדשים באוטבוצק ותמיד נמצא בן יקר זה לצדו, שרתו נאמנה ושמר עליו יעל בכת עיניו וכשהממכתה לחשוב על כ"ט שנות נשיאותו של בנו הקדוש וצ"ל אשר בהצלחה כה גדולה זכת לגדל ולהקים מחנה של רבנות הולכים בדרך התורה ו' החסידות כ"י כפי שראינו באשכנח דרכי בהליות.

תורת החסידות מלמדת את היהודי להתחדש ו' להתעורר כל יום לעבודת השית"ב, וזה נאמר הן על קיום המצוות שבין אדם למקום והן על המצוות שבין אדם לחבירו. שעליך להתפלל לאביך שבשמים וללמוד תורתו הקדושה לא מפני שהנך רגיל כבר בכך מתמול שלשום, והנך לומד ומתפלל כבר כך וכך שנים, והנך זקן ורגיל בכך, אלא מפני שרק היום גולת מחדש, והנך בריה הדעה, ויש לך צמאון חדש להתפלל וללמוד היום מה שלא היה לך עד היום ולא מתוך שיגרא והרגל כמצוות אנשים מלומדה, וכן בנותן צדקה וכוהשטת עזרת לזולת לאחיד העני, אל תאמר שכבר עשית דברים טובים תמול שלשום אלא היה תמיד רענן ושמח בהלך, על שזכית היום לעשות מה שלא עשית לפני זה, לעבדו יתברך, ולעשות חסד עם ברייתו עלי אדמות.

דרכו ועבודתו בקדוש של עטרת תפארת ראשינו מרן הגה"ק מגור וצוק"ל אשר לפני תורה ימים צעדנו אחרי ארון הקודש וליונו אותו למרומי הר הזיתים בירושלים עיר הקודש והנצח ת"ו היו כור לו חידוש, על דורנו דור אומלל זה עברו שואה ר' אסון אשר מעטים דוגמתם גם בתולדות ישראל הר' עקובה דבס, ונזמה היה שח"ו הקיץ הקץ על עם יש-ראל ובפרט על יהדות התורה ובפרט על אותו חלק העם שבתר לו את דרך הבעש"ט ותלמידיו נ"ע, כי באותן הארצות אשר בהן התרכזה יהדות זו היתה התשדמה גדולה ביותר, ואם כל החסידים לסוגיהם ושיטותיהם סבלו אבידות כבדות, הרי חסידות גור שמרכזה היה בפולין המערבית, המדינה ששימשה לנאצים הארורים ימ"ש בית המטבחיים הגדול בי יותר של יהדות אירופא, סבלה את האבידות הכי כבדות וגדולות מכל שבטי ישראל המפוארים, היות ושבת זה היה חשבון הגדול ביותר בין שבטי ישראל בכמות ובאיכות, בעל אוכלוסין מורכב, בראשות גדולי תורה, ארזי לבנון וכבירי מעש, זכינו לראות בהתחלת שנות השואה ומלחמת העולם השנייה, כי בחסדי השית"ב ניצל נשיא השבט המפואר והגדול הזה, שהיה מוכר כנשיא ישראל ורשכב"ג מרן אדמו"ר הגה"ק הצדיק הנשגב הרא"מ מגור וצוק"ל. הוא הגיע לירושלים אחרי שעניו הקדושות ראו כה הרבה כעני עמו, הוא היה תשוש ושבור ורצון

ה ר ב י ז צ ו ק " ל

שערים

א. הרבי

הלב רוטט, היר רועדת והעינים דומעות. עדיין כה קשה להשלים עם המחשבה שמורגו ומאורגו, רבן של כל ישראל, האדמו"ר מגור, רבנו ישראל זצוק"ל נסתלק לגנוי מרומים. פנה הודנו, פנה זיוונו פנה חדרנו.

הנוהג שבועלים שמוסיפים לכל אדמו"ר את שם עירו ומקומו, האדמו"ר מכאן והאדמו"ר משם, יוצא מן הכלל הנה היה רבינו זצ"ל: הרבי זה היה שמו ותארו, היותו אצל הרבי, דברתי עם הרבי, ר' ידעו הכל כי המדובר ברבי מגור, כי הוא הרבי וכל הכל — של אדמו"רים ושל חסידים. של גבירים ומשכילים, של סוחרים ושל "עמך".

רבינו היה בחינת משה של הודו, "איתפשטותיה דמשה בכל דרא ודרא!" בחינתו של משה היתה "שידע לתלוד כנגד כל אחד ואחד", רבינו הקדוש ידע לתלוד כנגד כל אחד ואחד. לחכם בחכמתו, לעשיר בעושרו, לסוחר — במסחרו, ללמדן — בלמדנותו.

מי מאתנו יכול להעריך ולתאר את דמותו הר מופלאה והנפלאה של רבינו. זו היתה דמות יחידה במינה, ויחידה בדורנו. זמנינו נוכל אנחנו, ותמי דיתמי, לתאר את האישיות הנפלאה הזו.

רבינו אמר פעם באחת משיחותיו הקדושות ב"שולחן" של שבת: אברהם אבינו התלונן: "ובן ביתי הוא דמשק אלעזר". דמשק פירשו חז"ל ש" הית דולה ומשקה. אברהם אבינו לא רצה אדם ש" יהיה רק בחינת "דולה ומשקה" — "דלית ליה מ" גרמית כלום". אברהם אבינו רצה יורש, שיחיה יר צר ופורה משל.

הקב"ה הבטיח לאברהם "כי לא יירשך זה", יורשו של אברהם לא יהיה "דולה ומשקה", אלא זה אשר יצא ממעיני — מעים, סימן לחכמה. זה שיש לו חכמה משלו.

רבינו הקדוש יורשו של אברהם, היתה לו חכמה משלו. חכמת דיהודאי — זהו התואר האמיתי של רבנו וקוים בו: "תיב חכמתא לחכמי", הוא היה לא רק דולה ומשקה מתורת אביו אדמו"ר זצ"ל, אלא הית פורה והוגה מדיליה, עד שהיה לרבם של כל בית ישראל.

לא הערמה, חלילה, יש בדברים תבאים, אלא מעט מועיר, ממה שראו עיני מורד כבוד קדושת רבינו זצ"ל, שקרבני הרבה בימי נעוריו.

ב. בבחינת "שבת"

הרבי הקדוש מקצק, אמר פעם בשאגה: יודעים

אתם מי אני? היה הבעש"ט, המגיד ממזריטש. הרבי ר' אלימלך מליזנסק, ה"חזונו" מלובלין, ה"יהודי הקדוש", הרבי ר' בונים, ואני הוא השביעי — אני התמיצית, אני בבחינת שבת.

רבינו הקדוש היה השביעי בשושלת גור ש"ר אשית ברבי ר' בונים מפשיסחא, והוא היה התמיצית, בחינת שבת. הרבי ר' בונים מפשיסחא היה החכם שבחבורת לובלין, רבי מנחם מנדל מקאצק היה החריף, הבחבורת פשיסחא, הרבי הראשון מגור, בעל חידושי תרי"ם, היה הלמדן שבהנהגה, רבי חנוך הניך מאלכסנדר היה הנסתר שבהנהגה, בעל ה"שפת אמת" מגור, נוסף על למדנותו העצומה הצטיין באהבת ישראל שבו, הרבי זצ"ל הגה"ק רא"ם מגור — ירושלים היה המנהיג שבעדה, בעל הוכרן המדהים והידע העצום בספרות הקדוש ר' כביבילוגרפיה, כל אלה נתמזו ב"שבת" שבהנהגה, ברבינו הקדוש: חכמה, חריפות, למדנות, ענות ו" הסתתרות, אהבת ישראל בלי שיעור, ומנהיגות.

ג. חכמת דיהודאי

כל מי שביקש עצתו, כל מי שביקש הדרכה, היה מקבלה במתירות, בפקחות בלתי רגילה, די היה בשמיצת מלה אחת מדבריו והרבי כבר ידע כמה המדובר, והיה משיב על אחר בחריפות, בקיצור, בחכמה, כשספרת לרבי ענין מענינים ציבוריים, היתה תפיסתו מהירה ביותר ותובנתו מלאה חכמה וחדרכה.

ד. חריפותו ושנינותו

רבינו היה בחינת קאצק. הנהגתו היתה בחי ריפות ובשנינות בלתי רגילה.

כל מילה שלו בקעה רקיעים. תגובותיו היו תמיד מהירות ומיירות לענין. עוד בימי נעוריו, כשהצטיין בתסיסת הבלתי רגילה שלו, היו לו תמיד תשובות מבריקות וחד ריפות.

פעם אחת שקעו אביו הק' כשהוא שואל איפה דוד הקטן — "דער קליינער דוד", אביו הק' העיר, כדרכו בקיצור: גו, המכנה! היינו חרי יש בה משום כינוי לאדם ורבינו הק' השיב על אחר: חרי נאמר "דוד זה הקטן"...

פעם אחרת בשנפגש הרבי זצ"ל עם האדמו"ר רבי חיים מאיר מוויזניץ זצ"ל, שאהבה גדולה ש" ררה ביניהם, אמר לו הרבי מוויזניץ:

הרבי מגורו. אהבתי אליך, מן מתורה היא, ש" חרי נאמר, ואהבתם את "הגרו", עלינו לאהוב את הרבי מגור.

על אחר השיב לו רבינו: להיפך, מן התורה בר אמר שעלי לאהוב את הרבי מוויזניץ, שהרי לא נאמר ואהבתם את "גר", אלא את "הגר" — שם משפחתו של הרבי מוויזניץ.

אגב, בין אדמו"רי ייזניץ לבין רבינו הקדוש ש" ררה אהבה גדולה ביותר ומרבים היו לבקר זה אצל זה.

ענינו היו מלאות פקחות ומבטו חר, בלתי רגיל, וראה זה פלא: חריפות והמלה נמזו במבט עיניו, כובש הלבבות.

זכורני שהצגתי לפני רבינו הק' אחד מרבני אפי ריקת, תלה גיגש לתת שלום והיה צריך לחזור למקומו. נתן בו רבינו את עיניו ותלה במקום ל" חזור, המשיך ללכת ככוון החפז, בקושי התורתי למקומו. מה קרה לך — שאלתי. הרבי נתן בי עיניו ונחרתי לשכחתי את הכוון — השיב לי לפי חופו.

ה. הלמדן

רק אלה שהיו קרובים לרבינו הקדוש, ידעו את למדנותו העצומה ובקיאותו הבלתי רגילה, האמת היא שגם אלה לא ידעו, כי הרבי הסתיר את עצמו, רקופה ושם יצאו הדברים כלפי חוץ.

זכורני שברקתי פעם אצל מרן הק', עם אחד מ" גדולי התורה הידועים ביותר בארץ. אותו גאון פתח מיד בדברי תורה ותוך כדי דברים אמר: כענין זה — בעוניי קדשים — חידשתי חידוש גדול. שמע הרבי את החידוש, הוציא במרא מ" אדונו, והראה לאותו גאון שתירשו כבר אמור במהרש"א. התנצל אותו גאון: אצלנו ביישיבות ליטא, אין בקיאים במהרש"א...

סח לי הגאון רבי יעקב פינק שליט"א, אב"ד חיפה, בשם הרב רבי ברוך שמעון סלומון, ראש ישיבת כפר אברהם, שפעם נכנס רבנו זצ"ל ל" ביקור, שאלו רבינו: במה הגן עוסק? השיב לו רבי ברוך שמעון: במסכת זו, בדף זה, והיתה זו מסכת בסדר קדשים. שאיננו שנויה גם בפי למ" דנים מובהקים. על המקום אמר לו רבינו את מה שנאמר בדף שצוין ע"י הרב סלומון, מילה במילה, ואכן נמסר לנו שרבינו הק' השאיל אחריי חידושי תורה על ש"ס שהם מתגלות למדנותו העצומה.

ו. הנסתר

הסתרתו של רבינו הק' ממש בלתי ניתנת לתיאור. כל הנהגתו היתה בחינת הסתרה. במסורת של גור כל מופת געשה כחרף עין, כאילו בטבעיות. רבינו הסתיר את מופתו, את לי מדנותו, את קדושתו. רבינו היה אמן בהסתרת דמותו ואישיותו.

כמה זכמה שיחות היו לי בימי בחורתי בעיני היום ורבינו גילה ידע מדהים בכל הענינים והכל כאילו בדרך אגב, בדרך של בטול.

ז. אהבת ישראל

במקרה זו היה רבינו הקדוש בבחינת ראש ר ראשון. לא יאומן עד כמה געגוע לבו צרת אדם מישראל. לפעמים, כשהרגיש שאין יכולתו להיעץ לפונים אליו, היה מסתובב בחדרו, כארי בסוגר, והיה נרגש ביותר: ארי, איני יכול לסייע לו.

כל אלפי החסידים בישראל ובגולה, היו שמור רים בלבו ותיה שוחף לדאגותיהם ולצמחנות.

עד כמה געגוע ללבו ועד כמה זכר כל אחד קור סידיו ואפילו את ילדותם הקטנים ראיתי בעיני.

באחד מפגישותי אל הרבי עם שנים מילדי — הקטן שבהם היה בן שבע, בעוברנו בערב שבת לקבלת "שלום" בין מאות מקבלי "שלום" ראה הרבי בעיני הבדולת שלו בי גם ילד קטן עמי, אל ה"שולחן" הבאתי רק את הגדול, כי חשבתי שאין זה ענין לילד קטן כזה. כשחילק הרבי את היין הוא זכר שעל הגבאי, ר' חנינא' שוף, לקרוא בשמי עם שנים מילדי, השבתי שרק ילד אחד אתי, אבל הרבי לא ויתר: היו שנים! משאמרתי כי הקטן איננו, אמר הרבי: אבל הוא היה צריך להיות כאן! כשמהרתי להביאו והרבי ראהו באמירת "שבוע טוב" — זרחו עיניו.

כל זאת חוץ ניהול ה"שולחן" בוריות הנפלאה של הרבי ותוך ואגה להמון החסידים. יש גם לזכור שאמירת "שלום" של מאות החסידים אינה אורכת אלא כשנים-שלושה רגעים!

כך היה שמור אצל הרבי אפילו ילד מילדי יש-ראלי.

רבינו היה מקרב כל אדם מישראל — גם אלה שלא נהגו בחסידות הצרופה של גור, גם אלה שי נחרקו קמצא מבית אבא, גם אלה שנתרחקו ה" המשך בעמוד הבא

הרבי זצוק"ל

המשך מעמוד קודם

רבה, והיה משיב לב בגים אל אבותם. סת לי אחד שהוא כיום מוטיקי החסידים. בני עוריו נזרקה בו מינות. רבינו הק' חש בדבר, קרא לו וממש התחנן בו שיחזור בה. הלח העז ואמר: רבי, גם כיום הריני "לובש" חפילין, לא גער בו הרבי, לא זלכו מחדר. בנטיעתו לחיפה לקח אתו את אותו בחור ושעות הסב עמו, אף לקחו עמו ביחידות לטייל ביערות הכרמל, הראהו את מרחבי הכרמל, את הים הנשקף ממרומי ההר, ולא הרפה ממנו, עד שהיה לאחד מבחירי החסידים.

כך היה רבינו הקדוש מקרב בקרבה גפלאה כל אדם מישראל ומקרב, בתבונה ובחכמה, לצילא דמי הימנותא ואכן רביס'רכים גם מאלה שאינם מח' סידר גור, ראג ברבינו הקדוש, את רבם ומאורם. ועם כל בית ישראל הם זועקים בכאב: אבי, אבי, רכב, ישראל ופרשיו!

ח. המנהיג

בענין זה לא עלי לומר דברים. ראינו את ת' קיפוחו ומנהיגותו של הרבי בענינים מדיניים ו- ציבוריים. לא הית ענין מדיני וציבורי שלא ה' תיעצו בו ברבינו הקדוש, ובכל ענין היו מקבלים את תשובתו המהירה.

לעתים היה הרבי מגלה תקיפות רבה ביותר ועמד על דעתו והדברים ידועים.

בהכירנו את מידות אביו, אדמו"ר זצ"ל, שנת מוגו במידותיו של רבינו, הקדוש, מן הדין לציין את זכרוננו הפנימונלי של רבנו הקדוש הן במעשה החסידים בכל מקום ומקום, הן בשלוםם ובשלום משפחתם. כל אדם שרבינו ראהו פעם אחת, כבר זכר את שמו ומעשיו.

יח לי ר' יצחק חובב: בבואו בפעם הראשונה אל הרבי, הציג את עצמו: הריני חתנו של הרב מק' ואסניסטאב, שהיה מגדולי פולין. הביקור הבא היה לאחר מספר שנים. משנכנס ר' יצחק אמר: ה' רבי בוודאי אינו יודע מי אני. מיהר הרבי להשיב: בוודאי יודע אני הן חתנו של הרב מקראסניסטאב אתה...

גם ידועותי בספרים היתה מרובה ביותר ולא פעם העמידני במבוכה על ספרים שגדפסו וכו' חומר בענינים שעסקתי בהם ומעולם לא שמעתי עליה.

אוי לנו שנסתלקה שבת של החסידות ונתיחמנו כולנו. חגן עלינו זכות.

ת פ י ל ה

— מאת א. מרגלית —

המודיע

רבויות כאים אליו בוכים ויוצאים ממנו מחוייכים. שהוא דלה מנכסיו ליבנו כל' שהיה טוב והפית אותו לאש.

ואנחנו אמרנו כי עמו נצא לשחר פני גואל צדק, כי הוא ינחמו במחשכי הומן עד יפציע שחר הגאולה.

— ★ —

אנחנו מודים לך, רבנו של עולם.

שנתת לנו את הדמעה, אשר עומדת לנו היום, כל היום, בצרתנו כאשר לבנו חושב להישכר עד דק, כאשר הר המועקה גואל, והולך ואנו חוששים, שהגה הנה לא נוכל עוד לשאת את השבר הזה, את היגון התלוי על לבנו כהררים. כאשר המועקה חוסמת את גראנו והיא הולכת וחופפת וכגישה אל הסף, סף ההתנפצות, התנפצות היש — אז אתה גותן לנו, רבון העולמים, בתוך הגדול את הדמעה המשחררת, הממיסה את הר העיצוב, את אבן הבולת של המועקה. ואנחנו בוכים, הרבה פעמים, אין ספור פעמים ביום, ואנחנו שבים לחיים לאחר שהשחררה המועקה וזרמה אל אנלי הדמעה — ואנו מתחילים שוב לבנות את חומת הכאב, את הרי השכר את המחסום הגעצר בגרון, ואחרי גותן לנו ברחמיך הרבים שוב את מתנת הדמעות, וחזור הלילה.

כדי שנוכל לעמוד בזה, שלא נכרע תחתנו מן המשכר, הכאב שאין לו את, המועקה שאין לה רע.

— ★ —

ואנחנו מפילים תחינתנו לפניך, רבון העולמים; חן לנו כת,

חן לנו כת, כשנעבור על פני הבית הזה, שהיה לנו תל שכל הפיות פנו אליו, מוקד חיינו, המגדל, המגור שגשא אה כל משיח ליבנו — שנוכל.

שיעמוד לנו כת האיתנים — שלא נכרע תחתנו. שנשאב מן הבית הזה לא רק את מיכל העצב על פה שהיה ואיננו עוד, שנשאב ממנו גם עוז ותעצומות לימים יבואו.

חו לנו רבוננו.

שלא תאכל את זכרוננו תולעת השכחה ולא יכרסמנו עש הימים, שנוכח את הכל, דבר לא ישכח והיה הזכרונות לפיד בדרך חיינו. שיהיה לנו הכוח לחזק את לבנו ולהמשיך את המפעל הרוחני העצום שאורכילו ישב בבית הזה.

אנחנו מודים לך, רבנו של עולם.

אנחנו מתחננים לפניך, רבנו של עולם,

רבינו של עולם, חן לנו מלים.

כי המלים של יום-יום, גם מלות התג נעשות דיות ושחוקות, אין כת בהן לתאר את ההוד וההדר, העוז והענוות, תכלית המלכות ותכלית החמלה, תמצית התכמה והקשב, התוקף והרחמים, השקט והסער, את כל מה שהתמוג באישיות המלאכית הוה, אשר התהלכה בניינו, החגבים הגסים, ואנחנו הסתכלנו אליה, למעלה, אל העננים ומעליהם.

קטנות המלים, כרצונות תחת משאן הכבד, כי איך יצליח המילון שאנו משתמשים בו לכל צרכינו להגדיר את ההופעה העל' טבעית הזאת, העל' אנושית הזאת, החד פעמית הזאת, תפלא העצום והגדול, שקראו לו האדמו"ר מגור?

רבנו של עולם, חן לנו מלים חדשות, גדולות, ברות כדי שנוכל לבטא בממדי אמת את הגדולות הנשגבה הוה, כדי שנוכל להנצית בשבילנו, בשביל בנינו את דמות המאור הגדול שהתהלך עלי אדמות, ושאו ראינו אותו בעוצמת זריתחו עשרים וחשע שנים מלאות, אשר גם רגע אחד בהן לא נולד לריק, למען ידעו דורותינו כי איש אשר רות אלוקים בו נשלח בתסד ההשגחה אל הדור שאחר המבול, כדי לקדם אותו מהרסותיו, כדי להפית חיים בעצמות היבשות, כדי לכונו מחדש אחרי החורבן מלכית השם עלי אדמות.

חן לנו מלים, רבנו של עולם!

— ★ —

אנחנו מודים לך, רבנו של עולם.

שנכת אותנו, עשרים וחשע שנים רצופות ונתת לנו כל יום, כל שעה מחדש את חסדך הגדול, שיהא מלאך אלוקים מתהלך בתוכנו, שנראה במו עיני הבשר שלנו את הקדושה מרחפת באווירנו. שהרמת אותנו מתחתית הדיכוי של אחרי השיאה בתוך לנו את המנהיג הגדול של הכלל, האב הרחום של הפרט, המגדליר של הדור.

שנתת לנו לראות במו עינינו פעמים אין ספור את מה שראינו תמיד רק בספרים עתיקים, חד מן קדמאי בעל עין הנשר הרואה למרחוק, רועה צאן ישראל המשיב במלה ובמבט כל שה חוצה, ומנהל את כולנו ברחמים אל מי חישועה.

אנחנו מודים לך, רבנו של עולם, שלא הסתרת פניך מעיני הדור הזה, ננתת לנו איש, אשר הנמצא כות רוח אלוקים בו, אכן את חוליינו הוא נשא ומכאובנו סבלם, שעליו השליך הדור הזה את כל צוררות יגונו וכל עומס בעיותיו, והוא נטה שכמו ברחמים גדולים לסכול את כל מנעקותו הגדולות והפציות, שהיינו נכנסים אליו כורעים תחת המשח' ויוצאים מפוייטים; שהיינו, כולנו, רבוא

יעקב ברנר השפעה ומנהיגות

קשה לכתוב על האדמו"רים לבית גור, על גדלו
הם הנפלאה בתורה, על קדושתם ועל דרכם בעבודת
ה'. ב"ה" קשה הדבר למי שזכה להסתופף בצלם
ולבקר בתצורות קדשם.

אולם למטבע יקר זה הנקרא חסידות גור יש
שני צדדים. מצד אחד חסידות של התמדה בלימוד
התורה, עבודת ה' בשמחה, "להיות עירם ביראא",
אמונת צדיקים ודיבור בברים ועוד ועוד — ומאידך
חסידות של פעילות צבורית מטונפת, של השפעה
ומנהיגות ביהדות התורה כולה.

שורות אלה מכוננות בעיקר לשרטט בקיום כל-
ליים וקצרים את פעילותם הצבורית המקיפה ומנהי-
גותם של האדמו"רים לבית גור, והחסידות גור ככל-
לה. בעם התורה כולה.

כבר בתקופת סגנונותיו של האדמו"ר הראשון ל-
בית גור בעל ה"חידושי הרי"ם" זצ"ל נראו הסימנים
הראשונים של מנהיגות כללית, של התעניינות ודי-
תעסקות בעניינים של כלל-ישראל. רבים פנו לכעל
ה"חידושי הרי"ם", כגדול, חזק וגאוני. לקבל עצה
והושיה גם בעניינים צבוריים של כלל יהדות פולין,
ולאו דווקא של קהל החסידים שהיו קשורים אליו.

השפעת חסידות גור התרחבה והלכה וגברה עם
מנהיגותו של בעל ה"שפת אמת" זצ"ל. אלפים ור-
בבות גתרו אליו לשמוע את תורתו ולקבל את
עצתו והדרכתו, עד שאחד מגדולי החסידות בזמנו
קרא לו "מלך ישראל".

השפעת בעל ה"שפת אמת" זצ"ל לא הוגבלה
לתקופת הגהגתו. בהיותו בחיים חיותה, הוא הניח י-
סודות מוצקים להנצחת דרכו לדורות יבואו. בהש-
אירו לנו ספריו הנפלאים והבקימו דורות של מנ-
שיכים מנהיגים בהסד עליון הפועלים את פעולתם
עד היום הזה. השפעה זו לדורות מצאה את ביטוייה
המעשי והכריז בענין הקירבה לארץ ישראל וה-
עשייה למען בנייתה ותקומתה. בשעתו זה היה אר-
לי יותר בגדר של געגועים ושאיפות מאשר הלכה
למעשה. אולם הוא הכין בדבריו ובאחריו הגדולה
את הדרך לממשיכים ולבאים אחריו. הוא יצר בסבי-
בתו את ה"אוניברסיטת דארץ ישראל". והנה בנו האדמו"ר
רבי אברהם מרדכי זצ"ל זכה להיות ראש וראשון
ביהדות התורה להרמת קרנה של ארץ ישראל בפועל
ממש ולהבלטת אורה של תורת ארץ ישראל. הוא
עשה זאת בזמנים של הסתר ומבוכה, הוא
מנציח קשים ומרים. הוא לימד אותנו שהעיה
דיא העשייה, לעלות לארץ ישראל, לבנות ולג-
טוע — ולהתבסס בארץ ישראל ובתורת הארץ.
הוא אשר יסד בירושלים את ישיבת "שפת אמת" —
על שם אביו זצ"ל — אשר הורה לו הדרך לארץ

שערים

ישראל. אח"כ הוא יסד, כידוע, את ישיבת ה"חידושי
הרי"ם" — ע"ש ראש השושלת — בתל אביב, ובלב
הישוב החדש. פעולה זו הלכה והתרחבה משך עש-
רות בשנים עד היום הזה.

בשושלת גור היתה וקיימת המשיכות בטיפוח
אהבת ארץ ישראל. הניצנים הראשונים נראו עוד
אצל ראשי השושלת: פשיטת-קוצק-גור, והנה בא
בעל ה"שפת אמת". ושירטט לנו בספריו, בצורה שי-
טתית, את דרכה של ארץ ישראל. בצורה מעמיקה
הוא מלמד אותנו להכיר את הקשר המהותי-נצחי
שבינינו לבין ארץ הבחירה. במאמרים רבים מדגיש
בעל ה"שפת אמת", כי מילוי תפקידו האמיתי של
היהודי הוא רק בארץ ישראל ובכוחה של תורת ארץ
ישראל, אשר צריכה להיות בבחינת "מלה דקיימא
מעובדא". היינו לקיים את התורה במישור המעשי ולה-
שליטה בכל השטחים. דבר זה אפשרי רק בארץ
ישראל ולא בארצות טומאת העמים.

האדמו"ר רבי אברהם מרדכי זצ"ל הבנים למעשה
מהפכה בדרכי החסידות. הוא לא הסתפק בכך ל-
היות רבי החסידות, לא הכתפק בגדולתו הגדולה כי
כל מכמני התורה ובעבודתו את ד' כמדאך ממרומים
— אלא הוא הקדיש את כל כוחותיו הנפלאים לעם
ישראל. לעבודת הכלל במובנה הרחב ביותר. בצד
שקידתו על לימוד התורה ועבודתו בקודש היה מנ-
היג פעיל ומסור לכל עניני החיים של יהדות התורה
כולה. הוא ראה בארגונה של היהדות הנאמנה כי
מסגרת עצמאית ופעילה משלה עונג הצלה להבטחת
עתידה של תורה בנסיבות המיוחדות של תקופתנו.
ביחוד היתה מרשימה שקידתו על עבודת הציבור,
למרות זמירותו העל-אנושית לניצול כל רגע מחיו
ללימוד התורה ולעבודת ד' טהורה. הוא התחיל כי
צבור התרדי את הכרת התשיבות של המסגרת האר-
גונית, של עתונות חרדית, של חוגיות הפעולה ל-
מען העלית לארץ ישראל ובנינה על יסודות התורה
וכו' וכו'. פעילותו זאת לא הצטמצמה בהטפה גרידא.
כידוע שהשתתף בפועל ממש בעבודה הארגונית ועורר
בכל הורמנות לעתונות החרדית וכל הכיוון בה. גם
את אהבתו תלושת לארץ ישראל הכיע במעשים
גדולים של חיבוב הארץ בפועל ממש, של פעולה
ועשייה למען בנין הארץ בדרכים שונות. שר התורה
וצדיק הדור הדגים במעשיו, שכל התעלות תורתית
ורוחנית מניעה לדרגה העליונה שלה רק בהיותה
מנוצלת בטוה של דבר לטובת כלל-ישראל.

הוא הגשים בחייו ביתר תוקף ועוז את שיטתו
של אביו הגדול בעל ה"שפת אמת" זצ"ל בנידון
כפי שהיה באה לידי ביטוי בספריו הקדושים. והנה
דוגמא אחת מדבריו בעל ה"שפת אמת" בנושא זה.

בפרשת נשא, שבוע בו נפטר האדמו"ר רבי אברהם
מרדכי זצ"ל לעולמו:

"בענין סמיכות ברכת הכהנים ל-
פרשת נזירות, להודיע כי גם הפר-
טים המתעלים מבני דורם, נזיר קר-
דש לד', אף על פי כן צריכים לבטל
מעשיהם הטובים אל הציבור, ולידע
כי יצאו מן הכלל, ללמד על הכלל
כולל.

וכמו כן הכהנים שנבחרו מבני
ישראל להיות מיוחדים לעבודת ה-
מקדש, אף על פי כן הכל היה בע-
בור הכלל, שימשיכו הברכה לכלל
ישראל. ואחרון הכתן זכה למצוה זו
בכח זה הביטול, כדכתיב וישא אה-
רן את ידיו אל העם ויברכם, וכתבו
חז"ל שזכה מכאן לברכת כהנים, ש-
הכניס כל כחו לכלל ישראל, וזה
ידיו אל העם, והבין כי מאתם הוא
כח עבודתו וכולו".

(שפי"א על התורה, פרשת נשא, תרמ"ה)

האדמו"ר מנור זצ"ל ביטל את עצמו לכלל ישראל
והעמיד את כל כוחותיו הנפלאים לשרות הציבור.
הוא הבין לבעיות תקופתו ולאמצעית-הפעולה המ-
יוחדת הנדרשים במאבקנו בשעת-החיים. כאמור,
הוא חייב את כל אמצעי הארגון, הפירסום והתעמול-
לה המודרניים שיועמדו לרשותה של יהדות התורה
בעבודת-הצלה שלה.

כיום שאנו נתונים בסערת שנאה והלישנא-בישא
הפקיפות אותנו מכל עברים, שומת עלינו להיזכר
באישיות הקדושה ולהרים אותה על נס בתור דוג-
מא ומורה דרך לכולנו.

עם התגברות גלי השנאה בבית ומבחוץ עלינו
לפשפש במעשינו, ובעיקר בפעני שנאת החנם ומ-
חלקת שהתפשטו בתוך המחתה פנימה בצורת הא-
ימה ביותר. עונותינו הם שגרמו להסתערות המ-
בישה הבאה עלינו מחוץ למחנה הדתי. וכך כותב

האדמו"ר זצ"ל במכתב מירושלים, בשנת תרצ"ו:
"עוד זאת אדרוש מכם, כאשר רבו הצרות מבית
ומבחוץ, וגאונים דברי חז"ל בגלות הזה, מטעם
לשון הרע ושנאת חנם, ולזאת אבקש להתחזק בענין
שמירת הלשון מלשון הרע ושנאת חנם. ועצתי ש-
תלמדו בספר חפץ חיים ושמירת הלשון על כל פנים
בב' ימים בשבוע. ואעידה עלי שמים וארץ, כי
אחרי שגמרתי בספרים הנ"ל, הרגשתי בעצמי בה-
פעולה לטובה. ולזאת גם השלם במדותי יתפעל
על ידי זה וכולו".

במכתב לתלמידיו בשנת תרפ"ט הוא כותב בין ה-
שאר:

"באתי הפעם לבקש מכולכם דרישה אחת ששק-
ר לה אח"י נגד הרבה דרישות ובקשות. ואני מבטיח
בעזה"י להתחזק לכם טובה בעד זה, בזה ובבא, בכל
אשר יהיה לאל ידי וכן לכל מי יסייע לתוציא
מכה אלה הפועל. האמנם יש לי צער מהלבנת פני
רבים, עם כל זה באה השעה הנדרשת. ותדבר הוא
ידוע כי דבר זה חסר אצלכם, והוא האהבה ואהבה
ושלום שיהיו ביניכם. ובעז"ה נמצאים בבית חסידים
אחד כמה נכמה חלוקי דעות. וזה לא טוב, אך ש-
יהיה ביניכם שלום אמת ולעזר אחד לחברו הן
בגופו הן במאורו ועל ידי זה תוכלו לעמוד בספר
בכל עניני היהדות, כי הכל תלוי בהאחדות הנ"ל.
ובלי ספק בזכות זו יעורכם השי"ת בכל הענינים
בכלל ובענין פרנסה בפרט. זאת דרישתי ובקשתי
מאתכם, מקטן ועד גדול.

נאום ידידכם המבקש מכולכם למלאות מבוקשה
בשלמות.

אברהם מרדכי אלתר, מפה גור".

בך עמד על המשמר לתקן את הפרצת הנוראה של
שנאת חנם, שנבעה בחומת היהדות מאז תקופת
הבית השני — והיא שגרמה לחורבנו. תחידוש ה-
מיוחד ברבנו חזקו זצ"ל היתה שלמותו במדות ובי-
מעשים — ומאבקו נגד הפיצול והפירוד בפנים ה-
מחתה. הוא היה סמל ודוגמא של כל המעלות הטור-
בות שמנו חכמים בעוסק בתורה לשמה. היינו לשם
מטרתה האמתית של "גור מצוה ותורה אור". לפשט
את העקמומיות שבלב האדם, להתחזיר את האור
לפניו הנידחות שבו. לטהר ולצרף בהן את הבדיות.
האדמו"ר חזקו ז"ל היה שריו כל ימיו במאבק
למען התורה ולמען החדרתה בשכבות הריחות של
העם — ובכל זאת השפיע בכל עת בביוון של הת-
פיסות ושלום. בבחינת "דרכיה דרכי נועם וכל
נתיבותיה שלום". הוא קיים בעצמו — דווקא בזמ-
נים של מאבק מר ועקשני — לעולם תהא שמאל
דוחה וימין מקרבה, אפילו בזמן שמהתכרת הוא
לדחות בשמאל, להפעיל בכל זאת את כח ההתקרי-
בות של הימין בכל עתו ותפארתו.

אם הצליחה התנועה האגודאית בפולין — בניגוד
למצב אצלנו כיום — ללכד ולאחר מסביבה המונים
עצומים, שהיו מפולגים במשך דורות לקבוצות ידבר
תחת מונגות לאין ספור, הרי זה נעשה רק בכח של
איתו וקו, שהיה מלא על כל גדותיו רוח של שלום,
אהבה ישראל והתחשבות עם הכולל. רק בכח צד-
קות, סבלנות והיחלשות לשמור על כבודו של כל
אדם מישראל ולחפש בזכותו למרות כל הקטרוגין,
הושג מה שהושג.

המשך בעמוד הבא

המודיע

יתומים היינו ואין אב

מה. — הרגשה של יתמות ירדה עלינו אתמול כדעם ביום בחור. הרבנות לאין ספור שבערו אהרי הארון, עשו לעצמם אבל יחיד, ועל כל פה נישאה הקינח: יתומים היינו ואין אב! אין זו מליצה, כזאת היתה התחושה, ומי שלא ראה באשככתייה דרכי זה, מי שלא שמע את הגניחות השוכרות את הגי הלב, את נחלי הדמעות, את קולות הבכי והגהי שהרדו ברכבות ואפלי בתים משעה שנפוצה הכשורה. הרעה, אינו יכול להעריך זאת. אבל מי שראה, מי ששמע וחש את האבל הכבד שירד על בית ישראל ביום אתמול, יודע שאין כאן מליצה, יתומים היינו ואין אב, כי על כן היה כקש"ת מרן אדמו"ר זצוק"ל מגור, אב לכולנו.

על פתגם נשא את דאגת הכלל והפרט, הוא היה תל תלפיות שהכל פונים אליו ומשוחים בפניו את דאגותיהם, הוא היה מקור של עידוד ונחמה, וכל הרבר הקשה וביאו אליו. כי על כן ענינו היו צופיות על הליכות עם ישראל, ואנחנו היו קשובים לשמוע אמת הפרט השרוי במצוקה, כמאמר החכם, "שפתי צדיק ידעו רצון". מקדם כדי להעריך חלק זה של ההנהגה שהמליאה בכוונתיה העל אנדשים, את כל מי שזכה להכנס אל הקודש פנימה וליהנות מאור פניו שהיו מפיקים זוהר, זור ונשפי נוחם וחיוק לכל לב נשבר. כח שהוא כח גדיר בדורגה, כח שממנו נהנו עצה וחושיה אלפים וחבבות ושחיו משכמים לפתחו, לא רק מתוך העדה הקדושה שגדלה על ברכי חסידות שושלת הוהב של חסידות גור.

29 שנים נהג מרן כקש"ת אדמו"ר זצוק"ל מגור את נשיאותו ברמה. היתה זו תקופה גדולה, תקופה שבה נעוררה לחיים מתוך האפר של הכבשנים, עדה גדולה שצמחה במהירות ובגתה מחדש את חומותיה הכבירות נרכבים על נדבכים, מכח הנהגתו המופלאה ומגדולת השפעתו המקרינה למרחקים. גם ההתחדשות של חסידות גור לאחר השואה, לא היה יכול להתרחש, אילו לא זכתה למתנת אלוקים זו ברמותו של האיש על העדה, שירד ביצר ואין להנהיגה לשקם את הריסותיה ולבנותה מחדש.

עינו של מרן זצוק"ל היתה פקוחה על כל הגעשה. ידע לקרב רחוקים אל החסידות, אך עיקר כחו הקדיש לטפח את פרחי החסידים, אלה הצאן, תינוקות של בית רבן, ששמר עליהם כרוהה נאמן, נשא אותם על כתפיו עד שהביא אותם לחוף מבטחים. העמידם על רגליהם, השיגש בהם אהבת תורה ויראת שמים, המריץ אותם להוסיף על עצמם גדרות וסייגים, על מנת שיתגדלו ויתקדשו בעשר קדושות זו למעלה מזו, על מנת שיהיה בהם הכח והאומץ הנפשי לעמוד איתנים נגד הרוחות הרעות המגשכות.

אין זו המסגרת למנות ולפרט את שפחו של האיש על העדה, כי מורבים הם. אבל מותר לנו לומר במלוא הבטחון: חלקו של

השפעה ומנהיגות ביהדות התורה

סוף מעמוד קרדם

האדמו"ר רבי אברהם מרדכי זצ"ל נסתלק לבית עולמו כהג השבעות תש"ח. בירושלים הנצורה, עם תקומתה של מדינת ישראל.

מילא את מקומו בירושלים עיר הקודש בנו הר אדמו"ר רבי ישראל אלתר זצ"ל. הוא המשיך את שרשרת הוהב של אבותיו הקדושים בצורה נפלאה ומושלמת, כמנהיג הדור ומורה דרך באחת התקופות המסובכות ביותר ליהדות התורה. הוא בנה מחדש את חסידות גור בכל רחבי העולם אחרי התורבן וההרס של שנות השואה. הוא הפליא לעשות בהר חבת גבולותיה ומפעליה של חסידות גור בארצנו הקדושה.

והנה כראש חודש אדר נסתלק האדמו"ר רבי ישראל זצ"ל בירושלים לבית עולמו, ונשכחה מאת ני כל שמחה.

תקופת מנהיגותו היתה תקופה של פריחה לחסי דות גור, אשר במשך קרוב לשלשים שנה בנת אר תה מחדש, לתפארה, ממסד ועד הטפחית, בעקבות

מרן זצוק"ל בפריחתו של עולם התורה והחסידות בארץ ובהול, הוא תרג מן התחום המוגבל של עדת חסיד גור בלבד, ואפשר להמליך עליו את המאמר: "מי יוצא בירושלים ומצורתי פרושה על העולם כולו. מבטן חדר לא רק לנבכי חלם והנשיאה של הרבנות שביאו לחיות כגילוי, הוא חדר למרחקים ובכחו הסגולי מוצר רבים בעבודתו של אהבה רבה, שבעצמה גם כאשר היה צורך לומר דברי תוכחה קשים כגידים.

קשה, קשה מאד להסתכל למחשבה, שכל זה נעקר מתוכנו, וכי ישוב לא נזכה לחיות בנועם זו פני הדת הקודש, ישוב לא נזכה לעמוד לפניו, וכנעים בעבד לפני רבו. אחווים חידה ושרעפי קודש, גורית קשה ירדה עלינו, "הצדיק אבד ואין איש יש על לב", "הצדיק ישראל על בנותיו חלם" — אם הכלל והיחיד, כה הרי על אגדת ישראל, אשר לומר: "אבל הרי עשי לך" — השמש שירחה עליה בתקופת האחרונה, שקעה במהרה. היא האציל עליה מהותו והעניק לה את מלוא כחי הרוחני במנהיג ושיישר כשמת הקודש, מורשת אבות של מוסריות ומסירות, ואם היתה יכל ישראל מניגנים: יתומים היינו ואין אב, — הרי אגדת ישראל, מקוננת במר לבח: מי יורש דעק, ומי יצא לנו שייקם על זה הנה לבני, מי יטיל סביר בית מאווינו, יתומים היינו ואין אב.

אבותיו הקדושים.

האבירה היא קשה ללא נשוא. האדמו"ר מגור ז" צ"ל הית מנהיגם של המוני יהדות התורה, ודברו הית קדוש לכל בית ישראל בארץ ובגולה. הוא היה הכרית התיכון שאיחד את הכחות המגוונים של ת יהדות הנאמנה.

הרבי זצ"ל שימש לנו, בדור של פילוגים ופיר צוללים, סמל ומופת לאהבת ישראל נאמנה, להשתד לוח מתמדת למען השלום בשורותיה של יהדות התורה. בכל פעולותיו הצבוריות התלבטה דאגתו לשלמותה של היהדות החרדית, למנוע ריב ומדון, לקרב ולא לרחק.

זכורה לכולנו התמסרותו הנפלאה בתקופה האחרונה נה לאחות את הקרעים בתנועה האגודאית. כולנו היינו עדים לאהבתו הגדולה לכל חוגי יהדות התורה. ולמאמציו הבלתי פוסקים למען קירובם וליכודם.

גם בתנועה החסידית היה האדמו"ר מגור זצ"ל הכח המלבד והמאחד, המדבר והמעודד לביסוס ול התרחבות. הוא הית זקן האדמו"רים ורבי רבנו. הוא מית הרבי של כולם. הוא לא דאג רק לחסידות גור, אלא לתנועה החסידית כולה, ועל כן כולם אהבוהו ובאו לשמוע לקח מפיו וליהנות מעצמו.

רבנו רבי ישראל אלתר מגור זצ"ל עודד רבים משרידי השושלות החסידיות, אשר כמעט נמחקו באסון השואה, לחדש את נעוריהם. הוא ביקר אצלם, ודירבן אותם לבנות ולהיבנות בארץ הקודש. הוא דאג לכולם, דאג לכלל ישראל.

הרבי זצ"ל לימד אותנו, בדרכו הקדושה ובמעשיו הנאמנים, פרקים מפוארים באהבת ארץ ישראל ו בהתמכרות ליהשוב ולבניית. מאז עלה ארצה לא יצא לחוץ לארץ, כדי שלא להינתק אף רגע אחד מקדושת הארץ. הוא נתן עידוד לכל פעולה של יישוב והתחדשות בארצנו הקדושה. הוא השקיע כחות רבים בהצלחת המפעל הגדול של כינון יישוב חסידי בחצור הגלילית. ועוד ידו היתה נטויה לעודד ולחזק.

והנה לא זכינו להמשך הנהגתו, הנהגה של תורת אמת, של חסידות שרשית, הנהגה של אב אוהב, דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל ידעו.

חסידות גור ממשיכה בדרכה ובמפעליה. האדמו"ר רבי בונים שליט"א, בנו של האדמו"ר רבי אברהם מרדכי זצ"ל, ואחיו של האדמו"ר רבי ישראל זצ"ל, קיבל את שרביט ההנהגה לידו וכל קהל החסידים נוהר לירושלים לקבל את פני מורם ורבים.

עוד נכוננו לחסידות גור תפקידים ומשימות גדו לים בהנהגת יהדות התורה ובניית בארצנו הקדושה,

אורות ודורות במלכות גור

שערים

בין השאר כתב הגרא"צ פרלמוטר זצ"ל, על דמותו של ה"שפת אמת":
...תורת ה' ב"ה היתה אומנותו אף רגע כמימרה לא הסיח דעתו ממנה. כל פעולותיו וכל תנועותיו היו לפי דרכי התורה הקדושה

...וכן יראה ה' הופיע מגור פניו, והכמת אדם תר איר פניו הק' עד כולם יענו ויסתהו כי אין זה כי אם יראה ה' היא חכמה. מה נאה מדבריו וכן שפתו, לדבר עם כל איש ואיש בנחת ובקול דממה דקה, ושפתי דיק ידעון רצון, לדבר על לב נשבר דברי נתונים ודברים טובים, וכל באי שערי יצאו שבעי רצון וברוח תקווה להוושע מכל מצוקי העת אשר סבבותיו, והעולה על כולנה, כי כל רוח נאה וגאון — תושבת היתה לו, ומעורר לא התנהג ב' נשיאות ורבנות, רק כאחד האדם, עניו ושפל ברכ, עליו אמר הכתוב: "עקב ענתה יראת ה'".

...והנה כ"ק זצ"ל, לבד אשר התורה היתה מר-אשתו, בעונה מרגלותיו, ויראת ה' ב"ה על כל גדולתו, וכל מדות טובות שמנו חכמים נתקיימו בו, ומה נפלא היתה מדת ההסתפקות שלו עבור גופו ונפשו, ומבלי לקחת שום מהר ומתן מדי בשר ודם.

...הצדיק הזה, הנה נעים וזי פניו היה כמכריז ומעיד כי ה' ב"ה נתן לו רחמים, יועץ נאמן לה-מתעצבים בו, להתרדים, להנאורים, מרחם לכל אשר ירוחם, בגופו ומאודו, מבלי הבט על תואר איש ואיש, ואם לבוש בגדי ישיע, ואם מעיל צדקה מעטתו, מיליו כושל הקימו. כל תבא אליו מורדף וי מודאג, יצא שמח וטוב לב, שפתותיו סגופו מר, ותילול כלל אמרתו, וגם אשר לא מבני ישראל המה, בהמנוחם אליו בענינים ושונים, קיבל אותם בסבר פנים יפות.

והגיע חור התורה והעבודה — התגבר כארי וכלביא ולא נשא מפי איש גאון וגאון.

...מה גורא היה המחזה אשר חזיתי אני, עת בקר את כ"ק זצ"ל בחליו, כי גם אז תלי פניו מזהירים כמלך ה' צבאות, וכארי יתנשא בתגרת ועבודה, כאיש כל ידע מה מחסורים הנוראים, אשר חליו נשא.

מה גורא היה המחזה הנורא והמעצב, עת שכבר על מטתו, בהכינו את עצמו להשיב רוחו אל האלוקים, אשר נתנה, וגם אז ענינו מטיפיף על גוריו, ושפתיו מרחשין: האספו ואנייה כי ה' הוא האלוקים וה' אחד! המשיך בעמוד הכא

אשר כילתה את מיטב העם היהודי באירופה, וב' זכות אבותיו הקדושים ובגדול נפשו המהורה ובמ' סירות נפשו — לאין קץ ושיעור — למען ה' ותורתו עמו ונחלתו הית שלית ההשגחה העליונה לשקם את בית ישראל מתדש.

הסבא הקדוש בעל השפת אמת

אלפי חסידים ובני תורה מתוודעים בליל ה' שבט בתמוזעדות חסידיות בסעודות מצוה רבנות תוכן והשראה חסידית-תורנית, ומתייחיים עם זכר של ראש גולה אריאל, רבן של ישראל-לדורו ולכל הדורות הנאמן והצדיק הקדוש, מרן רבי יהודה אריה לייב זצוק"ל, האדמו"ר השני לבית גור, בעל ה"שפת אמת".

דמותו התורנית-חסידית הגדולה של מרן בעל ה"שפת אמת" זצוק"ל, אשר האירה את בית ישראל, בשעתו, באורה של תורה וחסידות, מוסיפה לה-איר לנו בכל זמנה ותפארתה, ספרי "שפת אמת" על התורה ועל הש"ס — הם ספרי יסוד בעולם התורני בעולמה של החסידות. בני ישיבות הור' גים בספרי ה"שפת אמת" על הש"ס — כהגנים בספרי גדולי התורה הקדמים, ותעלומות נפתרות להם, והם שמחים שמהם עצומה בהתרת הספיקות. בית ישראל — לכל שכבותיו ותורניו — לומר ו' מתעמק בספרי ה"שפת אמת" על התורה, ושואב מהם: יהדות ותורה, חסידות ותארה דקדושה, כל אחד ואחד, לפי תפיסתו, מוחותו ודרגתו.

ה"שפת אמת" הינו אחד מפרשני החסידות הגדור לים ביותר ומעמודי התווך של עולם החסידות. השואב את אורותיו מתורתו ומדמותו של קדוש-הקדשים, מרן הבעל-שם-טוב זצוק"ל. רבים הם גדולי ישראל, אשר ספרי ה"שפת אמת" אינם זרים מעל שולחנם, והם חוגים בקביעות בהם.

בעל ה"שפת אמת" נסתלק בשנת תרס"ה, במ' כחד שנתו, בטירתו היתה אבירתו עצומה ליהדות וכל בית ישראל התאבל מרה עליי. רבות נכתבו מאז על חיו המופלאים והקדושים, על הנהגתו ה' נאדרת בקדוש, על תורתו בגולה ובנחת, ועל ירו-שתו הרוחנית העצומה שהשאיר לבית ישראל.

כל תנועותיו — תורה

מספר מר על הסתלקותו של מרן ה"שפת אמת" כתב בשעתו הרה"ג חסיד, מהר"ר אברהם צבי פרלמוטר זצ"ל ראב"ד ק"ק ורשה, נדפס בספרו "דמשק אליעזר".

בהיותו בגיל עשר, נסתלק מרן בעל "שפת אמת" זצוק"ל בקדושה ובטהרה, את מקומו מילא בנו ב' כורו, רבם של ישראל, מרן רבנו אברהם מרדכי מגור זצוק"ל — ונהרו אחריו כל בית ישראל, כי הוא הית המורה לכל ישראל בכל הענינים ושפט את ישראל בדות אלקים שפעמה בקרכו.

רבנו ישראל זצוק"ל, מנערותו השקיע את עצמו ואת כל ישונו בחי' תורה וחסידות מופלאים וכל ימיו יגע בתורה והיה ידוע כגדול בתורה ובהלכה. בקי בכל חרי התורה, בגולה ובנסתר, ענק הרוח במחשבת הקדוש, וכל ר' לא אנס ליה. וזה בוסף לגדול קדושת חיו, שאין לתאר ולשער, כפי ז' הכל ראו ממש, קדושתו וטהרתו קרנו על פניו ה' קדושות — והקרנו טהרה על רבבות שזכו להסתיר פף במחיצתו ולחזות בו צורתו לעילאית.

הכל התייחסו אליו בתורת קדש והקשיבו בערגון לכל דבריו והגיונו בקדוש. כל מעשיו — תורה וחסידות היו, הוא חניך השפיע וטיהר גם בלי אומר ודברים, עצם ההימצאות במחיצתו, עצם חר' בטה בעינו שירו ויקי קדש מופלאים ובכל דמותו האפופה הוד קדש — עוררו הרהורן תשובה ב' כולם.

בהגיעו לפרקו נעשה לחתן דודו הגה"ק רבי יעקב מאיר כירדמן זצ"ל, חתנו של בעל ה"שפת אמת". גולדו לו בן ובת. בתו הבכורה רבקה ש' נישאה להרה"ח ר' אהרן רפפורט, בנו המופלא אריה לייב ואינם הרבנים ניספו כולם בשואה, הי"ד.

בשואה בשנת ת"ש, עלה רבנו ישראל לארץ הקדוש, עם אביו האדמו"ר הזקן מגור רא"ם זצוק"ל בדרך הצלה מופלא.

בשנת תש"ח, כאשר כבה נר ישראל (בהג ה' שבעות) נסתלק לשמירום רבנו אברהם מרדכי מגור בירושלים. עיה"ק ת"ו התחיל רבנו זצוק"ל לה' נהיג עתה ישורון, כפי שהטיל עליו מרן אביו הקדוש בצוואתו המופלאה, שפורסמה ברבים מרן זצ"ל, האדמו"ר הרביעי לשושלת הקדש של בית גור, המשיך בתור ותפארת, בכתר מל' כותה של תורה — את המורשת הגדולה של אבר' תנו הגדולים. ראשי גולה אריאל, אשר הנהיג את בית ישראל בדורותיהם בדרך המלך, מלכו של עולם וקירבו את לבות בני ישראל לאביהם שבי שמים. הוא מיוג בנפשו הקדושה את גדלותם — ויהי לדבר הדור, הדור אשר שרד מהשואה האיומה, בלימודי ובחייו מלכותו.

גדול עדיין היגון טרם התאוששנו מהמכה האיומה ומהמשבר הנורא, בתילקת מאתנו אבינו ורבנו הקדוש, רבם של כל בית ישראל הדבקים באור האמת התורתית כ"ק אדמו"ר רבי ישראל אלהר מגור זצוק"ל, שעלה בסערה תשימה ביום ב' אדר תשל"ו.

הן זה קרה בחטף מהזים, במוצש"ק התחלנו ל' הניד תהלים לרפואתו של הרבי, ואמרנו במקלות, כל הלילה וכל הבוקר, עד עלות נשמתו לגנוי מרומים, ואמרנו בבכיות ובזעקות, מל ארון הקדוש הפתוח נהוספת י"ג מידות של רחמים, אך לא זכינו, וב' מקום ברכת ההודאה — פרצנו בכרכ: "ברוך דיין האמת", כך גורה חכמתו יתברך שמו — ואין לנו רשות להרהר אחרי מידותיו. נתייתם הדור — והוא רחום יכפר עוון ויחוס וירחם על הדור הזקוק ל' ישועה שלימה.

גדול כים שברנו, אין לנו מנחם, יתומים היינו — ואין אב, ברוחניות ובגשמיות, יתמי דיתמי. כי הרבי זצוק"ל היה לנו יותר מאב ואמם, יותר מכל מורה ומרדכי. הוא היה האור אשר האיר את כל חיינו, על כל נפתוליהם ומבוכיהם.

הוא כאב את כל כאבינו ושמה בכל שמהותינו — הרגשנו זאת וזוכנו בזאת. ממש בחוש, והרגשה זאת וידיעה זאת — הקלו על לבטינו ועודדו אותנו להחזיק מעמד בכ' הסערות הנפשיות והגשמיות היתודיות והכלליות, שהשתרגו ועלו על צוארנו. אבי, אבי, רכב ישראל ופרשיו" — זעק הנביא אלישע, כעלות רבו ורבים של כל ישראל, אליהו הנביא, בסערה תשימה. "אבי, אבי, רכב ישראל ופרשיו" — זועקים כעת "בני הנביאים" בדורנו כל בני ישראל המאמינים כי משה אמת ותורתו אמת, ואמת הוא דברם של ממשכני מורשת סיני, גדולי התורה וצדיקי הדורות. כולם חשים את גור ראות האבדה לכלל ישראל כולו.

פרקי חיים מופלאים

כ"ק אדמו"ר מרן רבנו ישראל אלהר מגור נולד לאביו, כ"ק האדמו"ר הזקן מגור, רבנו אברהם מרדכי אלהר זצוק"ל, במרכז החסידות, גור אשר בפולין — ביום כ"ד תשרי תרנ"ה. עד גיל עשר וכה להימצא במחיצת סבו הגדול קדוש ישראל ותפארתו, רבנו יהודה אריה לייב מגור, בעל "שפת אמת" — שחיבב ביותר את נכדו זה, שהיה מופלא בלימודי ובחייו מלכותו.

אורות ודורות במלכות גור

המשך מעמוד קודם

שכינה דיברה מתוך גורנו

הרה"ח רבי יעקב יצחק מאלעזלובסקי ז"ל, היה מגדולי החסידים בזמנו — דור דעת תחסינות ה' טהורה. מחסידי הגאונים והצדיקים הקדושים. מרן ורבנו, רבותיהם של ישראל! הרבי הוקן מקאצק, בעל "חידושי הרי"ם", רבי חנוך העניך מאלכסנדר, בעל ה"שפת אמת", והאדמו"ר רבי אברהם מרדכי מגור — וזכר צדיקים לברכה.

כאשר נסתלק ה"שפת אמת" ובנו ממלא מקומו, רבי אברהם מרדכי וצוק"ל, התחיל להנהיג את העדה — רבץ בו הרה"ח ר' יעקב יצחק מוולצלווק ז"ל. עם קבלת המרות מסר ר' יעקב יצחק ו"ל כ"ק ארמז"ר זצ"ל, "פתקא חסידית".

"פתקא חסידית" זו, הינה קונטרס שלו — המ' כיל את יסודות החסידות, באספקלריית רבותיו ה' קדושים.

"הפתקא" מלאה רו וקדוש — ומסיימת כהת' קשרות נפשית לכ"ק האדמו"ר זצ"ל.

"פתקא" חסידית זו מסר כ"ק האדמו"ר ראי"מ זצ"ל לבנו כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל כשנה לפני פרוץ ה' שואה האיומה. האדמו"ר זצ"ל פירסמה בין אלפי ה' אבדכים והבחורים, אשר שינונה והתעמקו בה.

רבי יעקב יצחק זצ"ל מעלה ב"פתקא" את דרכיהם בקודש של רבותיו הגדולים. בהגיעו למרן ה"שפת אמת" זצ"ל הוא אומר, בין השאר:

..כל היצירים קודש ושירי-השירים קודש-י' דשים. הוא ניהו אביו, מרן הקדוש ז"ל נבג"מ, זכותו יגן עלינו. הוא אשר היה מאיר בתורתו וקדושתו על כל פני תבל מקצה הארץ ועד ק' צהו.

ועליו אמרו חז"ל: אחד יש בוינינו, שראוי ש' תשרה שכינה עליו כמשה רבינו, אלא שאין דדור ראוי לכך.

הוא אשר מסר נפשו על כלל ישראל, כמשה ר' בינו ע"ה, שנאמר "וירא בסבלותם", פירש"י ז"ל, שנתן עיניו ולבנו להיות מצר בצרתם של ישראל.

עליו אמרו חז"ל: עמוד אחד יש בעולם, מן ה' ארץ ועד הרקיע, ומנו צדיק, ונקרא ע"ש האחדות הקדושה.

מה אומר ומה אדבר. יותר ממאת פעמים הייתי בגור במשך ל"ה שנה שעברו. הרבה תורה שמעתי ממנו, ועפ"י רוב מה שהבנתי — הבנתי בנקל, ומה שלא הבנתי, לא די ידדתי לסוף דעתי, אלא אף להתחלה דעתי לא עמדתי.

כי כל מי שהיו לו עיניים לראות ולב להבין, היה רואה בעין שכלו, כי שכינה מרכבת מתוך גורנו של אותו צדיק. דברים עמוקים מאד, ריון דרוין, סמורין וגניוין. וכל מי שאמר שיש לו השגה ב' דבריו הקדושים — מוטעה הוא. לבד יחיד סגולה. עמלתי ויגעתי ושפכתי שיח ותפילה, וכמה פ' עמים סמרת שערות ראשי, שיחוני לי ה' דעת, להבין אמרוני, ולא נענית, היה לי צער גדול מזה..

..נחמתי בעיני, אף עפ"י שאמרתי שלא למדתי ממנו כלום, אעפ"י למדתי ממנו ומתורתו הק' מה שהבנתי דבר אחד, שהיה ראוי לקרוא בשם רבי, אלוסי ומיודעי, כי למדתי ממנו, כי כל מה שלמדתי אצל רבותיו הק' זי"ע, בימי נצורה, ואמרתי בלבי שהרבה חכמה ודעת למדתי מהם, נודע לי בזמנו, כי אפילו כספה מן הים לא למדתי אצלם.

ולא עוד, אלא כל מה שהשגתי אצל אביו מרן הק' ז"ל בנסיעה הראשונה, וכאשר נסעתי פעם שנית, וכן בנסיעה שלישית, וכן לעולם, כאשר באתי לביתי — נודע לי, כי כל השגות שמקדם לא נחשב לכלום, כי ערך קדושתו ית' — אין סוף, ותכלית היריעה — שנדע שלא נדע.

..והתורות מאביו מרן הק' ז"ל גבוהים מאד עור מדים ברומו של עולם, על כן לא הבנתי אותם.

האב הגדול רבנו אברהם

מרדכי וצוק"ל

מרן כ"ק רבי אברהם מרדכי אלתר אדמו"ר מגור זצ"ל, רבם של ישראל בדור האחרון היה. נשא על שכמיו את משא ההנהגה, לא רק של רבנות חסידיו, אלא של העם כולו. על בעיותיו העצומות וצורותיו האיומות. בארץ הקודש ובארצות הגולה. ברטט ובראית הכבוד חיכו הכל לדבריו ולהוראותיו. כעניני הפרט כעניני הכלל. על פיו ישק עם התורה כולו — לכל שכבותיו וחוגיו. לדעתו שאלו בהרדת קודש, בכל הענינים שעלו על הפרק יום יום בחיי עם ישראל. והיתה תשובתו — קודש. סוף פסוק. דברו קובע, בכל הענינים העומדים ברומו של עולם. עמדתו — מכריעה את הכף. לא רק אצל המוני ישראל, אלא גם אצל גדולי ישראל. הוות דעתו — דעת הנורה.

גדול בתורה

כאבותיו הקדושים, רבותיהם של ישראל בדורו- תיהם, אביו מרן הגה"ק בעל "שפת אמת", וראש השושלת מרן הגה"ק בעל "חידושי הרי"ם" זצ"ל — מפורסם היה גם יורשם רבינו אברהם מרדכי זצ"ל, בכל העולם היהודי, הן כגדול בהנהגה האדמו"רית. והן כגאון בתורה, לכל הסתעפויותיה.

עוד בהיותו אכרך צעיר יצא שמו כגדול בתורה, וניהל משא-מתן תורני, בעליפה ובכתב, עם גדולי הדור.

כלי מוכן לשלימות

אביו הגה"ק בעל "שפת אמת" שקד בעצמו על חינוכו התורני מילדות, ועד מהרה יצא שמו כעילוי, ונבאו לו גדולות.

בהגיעו לגיל מצוות, ראה בו אביו זצ"ל "כלי מוכן לכל השלימות".

וכה כותב מרן ה"שפת אמת" אל ש"ב הגאון ר' הצדיק הישיש, רבי פינשש"ק אבר"ק פולין זצ"ל:

"הנני להודיע לכו"ח כי בני אברהם מרדכי שיח"י נעשה ברי-מצוה בעוה"ת ז' לחודש טבת ה'פעל"ט.

יום ה' יוגש. אבקש מאד להתפלל עבורו שיצליח בתורה ובעבודת הבורא ית"ש, ואשר הבורא יתברך שמו יתן בו רוח סהרה כי הוא בעוה"ת כלי מוכן לכל השלימות וכו', כי רצונו היה לעסוק בתורה הרבה יותר מאשר עלתה בידו, ועוד אין אני מייאש את עצמי, אך כעת אבקש מהש"ת לפתוח לב בני שיח"י בתורה ויראת ד'".

לחשוב תמיד בתורה הקדושה

למרות סדרותיו העצומות כמנהיג הדור, וכד' אדמו"ר שפנו אליו כל יום מאות יהודים — עם מאות בעיות וענינים — היו כל שעותיו קודש, ביום ובלילה. לעסוק בתורה, מתוך יגיעה עצומה.

על הנהגתו הקדושה כעניני תורה ותסידות, אפשר לעמוד ממכתבו שכתב בשנת תרמ"ה (בהיותו בן תשע עשרה) לאחד מידידיו ר' אהרן יוסף וידיסלבסקי ז"ל. המכתב כולל עצות והדרכה בעבודת הבורא. בין השאר כותב בו מרן זצ"ל:

..בקיצור חדבק תמיד במחשבותיך במלכות ש' מים. שלא לסור אף רגע מרביקות בו יתברך".

ואמת הדבר אשר יש בכוח איש ישראלי תמיד להשיג קדושתו יתברך, "אולם אחר חקבלה צריך שמירה יתירה, שלא להתערב עמו מחשבה אחת בגשמייות וכדומה, כי כזה בורחת הקדושה, כי אין אני והוא יכולין לדור ככפיפת אחת".

...וצריכים לשמור על הדיבורים שלא להוציא מפיו חס ושלום, לבטלה, רק להתורה. וגם ל' חשוב תמיד כתורה הקדושה" — כך היתה דרכו בקדוש — וכך התעלה בגדלותו התורנית החובקת ורועות עולם.

מסרב להורות

כל ימיו היה לפון בקדוש פנימה יעסק בלמוד התורה, בנגלה ובנסתר, וכתב חידושי תורת וחי סידות. לאין שעור.

כאשר התפרסמה גדולתו בתורה, פנו אליו רבים וגדולים בשאלות להלכה, אך הוא סירב בתוקף להורות כעניני איסור והיתר.

דרכו זו משתקפת במכתבו (משנת תרנ"ט) ל' מחותנו ר' לייבוש ברלינר ז"ל.

"קבלתי מכתבך, ולמל זה תשאל לשמי בדבר השייך להוראת איסור והיתר וכו', ובעצם שאלתך, תפנה אל בעל הוראה, כי בכל אופן לא נכון שתהי' הסכמה על ידי מטעם הכמוס עמדי".

אולם, למרות הסתייגותו מלהורות הלכה למעשה, כתב חיבורים תורניים רבים, וגם השיב אלפי מכתבים, הדנים כעניני תורה והלכה.

אביו מרן בעל "שפת אמת" זצ"ל, מביא בספריו על הש"ס מחידושי תורתו.

חידושי תורתו ומכתביו ההלכתיים מפורסם בס' פרים רבים, שנכתבו ע"י גדולי הדור — שעמדו אתו במשא-ומתן הלכתי, וע"י רבים גדולים — שהיו חסידיו וחרדו בהרדת קודש לכל דבריו.

אולם לא זכינו, חיבוריו הרבים שכתב בכל מ' קצועות התורה בהלכה ובתסידות, נאכדו בפולין, בשואה שבה ניספו על קידוש השם המוני ישראל בפולין המעטירה, כל החיפושים אחיהם טרם העלו דבר, גם מאלפי המכתבים שכתב השיב בדברי תורה, נשארו רק שרידים.

קורא לבני ישראל לעלות

ולהתיישב בארץ ישראל

"הנני שבע רצון מאד, בראותי כי יכולים גם לבוא אל המנוחה ולהתנהג שמה ב' דרכי היהדות, כאשר חורונו אבותינו ר' אבות אבותינו" — כה כתב כ"ק האדמו"ר מו"ר מגור, מרן רבנו אברהם מרדכי ז' צוק"ל, במכתבו הגדול ליהדות הגולה "על הספינה", בחזירתו ממשעו הראשון לארץ ישראל, בחודש אייר תרפ"א.

ובפניה מיוחדת אל החרדים בעלי הון כותב כ"ק האדמו"ר מגור צוק"ל:

"ומי אשר חננו השי"ת בהון, יוכל, בלי שום ספק, למצוא שמה פרנסתו במנוחה שלמה ולשמור היהדות כראוי, באין מע' צור.

המשך רעמוד הרא

אורות ודורות במלכות גור

הישיבה שפת אמת בעיה"ק ירושלים, מצאתי ראיתי יותר ממה שקויתי, כי התלמידים שוקדים בתורת השו"ת, כי מצווה עלינו.

ראש הישיבה היה הגאון רבי יעקב חנוך סנקביץ זצ"ל, כעת עומד בראשה הרב הגאון ר' פנחס מנחם אלתר שליט"א. בהנהגתו של האדמו"ר זצוק"ל, כמו כן מכהן כר"מ הרב הגאון ר' יצחק פלקס שליט"א, מבחירי תלמידי לובלין ו"שפת אמת". נשיא הישיבה הוא כ"ק מרן אדמו"ר רבי שמחה בונם אלתר שליט"א.

בשנת תרצ"ו, כאשר פעל האדמו"ר זצ"ל גדולות לחיזוק ההנהגות והחסידות בארץ ישראל, התחיל להקים ישיבה חסידית בלב הישוב החדש — בתל-אביב. ע"י מפעל זה קיווה האדמו"ר לבסס את החיים החסידיים גם בישוב החדש.

באחד הימים פנה האדמו"ר זצ"ל אל בנו כ"ק מרן אדמו"ר רבי שמחה בונם אלתר שליט"א ואמר לו: "הייתי רוצה לראות בחורי חמנד כי אלו גם בתל-אביב, מן הראוי שהישיבה תתקע יתד גם בתל-אביב".

מקורבים ניסו להשפיע על האדמו"ר זצ"ל שיותר כדאי לייסד את הישיבה בבני ברק הוותיק, אולם הרבי השיב בפסקנות.

"חלילה לנו להזניח את תל-אביב, ד" ווקא משום שאופייה חילונית מובהקת, הננו מחויבים לנעוץ כאן קנה ולחעלות שטרון של תורה וחסידות".

נועז היה הרעיון אז, כאשר מעטים היו החסידיים בח"א. אולם בקשתו המפורשת של הרבי הפכה מיד לצו קדוש. כי הכל ידעו שהרבי דאג דאגה רבה לעיצוב דמותה של תל-אביב, המולדת והמפתח לכרך גדול, כרוח היהדות, וכי הוא יראה בחסידות ובישיבה חסידית את הבסיס להתרחבות חיי תורה שלימים בתל-אביב ובישוב החדש.

חוזר לפולין והגיגיו באר"י
הרבי חזר לפולין — אולם כל הגיגיו הם בארץ ישראל.

מפולין גם המשך כתיבתו הקמת הישיבה בתל-אביב ביישוב החדש, את הביצוע הטיל על בנו כ"ק מרן רבי שמחה בונם שליט"א, אשר נשאר בארץ"ק זמן רב.
לנו, קבוצת בחורים, תלמידי ישיבת "שפת אמת" אשר בירושלים, הגרים בתל-אביב יבני ברק — ניתנה הוראה ע"י מרן האדמו"ר שליט"א, בשם כ"ק אדמו"ר זצוק"ל, להישאר בתל-אביב ולתקום בתוכה סניף לישיבת "שפת אמת".

לישיבות של חסידות גור אופי מיוחד בעולם הישיבות, שהוקמה ע"י התמדה, התעמקות בלימוד, ו- המשך בעמוד הבא

אדמו"ר זצ"ל גר בירושלים עיה"ק עד לאחר חג הפסח תרצ"ו. היו אלה חרשים גדולים ליהדות הארצישראלית. אחרי פסח חזר אדמו"ר זצ"ל לפולין, כדי להסדיר את הענינים ולחזור בהקדם לארץ. בינים חזירתו של האדמו"ר זצ"ל פרצו מאורעות הדמים והפרעות של הערבים, אותם המאורעות אשר נמשכו שלוש שנים תמימות ועלו לנו במאות קריבנות קדושים.

אולם מצבה המדיני והכלכלי של יהדות פולין היה בכל רע. פרעות ורדיפות היו מנת חלקם הימיומי, והודוי פולין לא נתנו לאדמו"ר זצ"ל לתור לארץ.

בתרצ"ט פרצה מלחמת העולם השנייה, אשר בי-מהלכה, הושמדו ששת מיליון מאחינו הקדושים באירופה. אדמו"ר זצ"ל הצליח להיגל מחתופת — בחסדי ד' — עם חלק קטן מאד ממשפחתו. עלה לארץ ישראל, גר בירושלים עיה"ק וזכינו לי-הסתופף בצילו עד חג שבועות תש"ה. עם התפוגה הראשונה, כאשר נשבה ארון האלקים ונתחבקש ל-ישיבה של מעלה.

האדמו"ר מגור זצ"ל בונה יהדות וחסידות בישוב החדש

כאמור פעל האדמו"ר מגור זצ"ל גדולות בכל מסעותיו, לבנין ארץ ישראל תורתית, תשומת לב מיוחדת ועמל רב השקיע אדמו"ר זצ"ל בבנין החדש ונתינים החסידים בארץ ישראל. בחיזוק חסידות בארץ ישראל ראה את הבסיס האיתן לישוב חרדי המשתרש בארץ, בונה אותה ונבנה בה.

באחד ממסעותיו בשנת תרפ"ו, ייסד האדמו"ר זצ"ל בירושלים את הישיבה החסידית הגדולה, ע"ש אביו זצ"ל, רבן של ישראל ותפארת העם, בעל "שפת אמת" זצוק"ל.

באחד ממכתביו הקדושים הוא מגדיר את מטרותיו ביסוד ישיבת "שפת אמת".

"כאשר כעת מתייסדת בעיה"ק ירושלים ישיבה מכונה בשם שפת אמת, לזכר שם אמי"ו זצ"ל, והוא דבר נחוץ לבני הנעורים המוכרחים להיות שמה, והישיבות בשם אין מספיקות לתלמידי דים החדשים, גם סדר הלימוד שבהם אין מתאימים כפי רוח הלימוד של מי דינות פולין".

במסע נוסף, כותב האדמו"ר זצ"ל: "הן אמת ניתן לכתוב, כי בבקרי את

בין השאר כותב האדמו"ר מגור זצ"ל: "הגיעה השעה לעשות דברים ממששים בפועל... ונבון שתהי' אספה של מועצת גדולי התורה, וגם הא-ספה הכללית של האגודה (קאנפרענץ) למען הגדל עבודת הישוב בארץ הקודש בפעולות ממשיות. ובתמשך מכתבו הקדוש נאמר:

"בטה כבר ידעתם כי בוועד, על ה-אסיפה של מועצת גדולי התורה, החליטו שהאגודה תעסוק בעבודה ממשיות ב-כל המקצועות בישוב ארץ ישראל, מבלי הבט על התנאים הפוליטיים, המתחל-פים ובאים.

וכן הוא באמת דעתי, אשר מצות י-שוב ארץ-ישראל שנצטוונו בתורתנו ה-קדושה איננה דבר התלוי בזמן, רק ב-היכולת והאפשרות, ולכן גם עתה צרי-כים להשתמש בהאפשרות של עכשיו ו-לעבוד בכל עוז, כי ברבוי העולים החד-דים לא"י תתגדל השפעתם שמה, וזה יגרום שמירת קדושת הארץ".

בנין ארץ ישראל —

דרך תורתית ברורה

זוהי הדרך התורתית הברורה, הבהירה והקד-שה, אשר רבנו זצ"ל תורה לעם ישראל.

ורבנו זצ"ל, כדרכו תמיד בכל הוראותיו, קיים קודם כעצמו מה שהורה וצוה לכלל ישראל.

חמש מסעות ערך אדמו"ר זצ"ל לארץ, משנת תרפ"א ועד שנת תרצ"ה. לכל מסע צירף האדמו"ר זצ"ל מלווים רבים, ביניהם מגדולי ישראל, וכל מסע נערך בפירסום גדול, כדי להראות את דרך העליה הגדולה לארץ הקודש — לכל בני הגולה.

בכל מסע פעל האדמו"ר זצ"ל גדולות למען ישוב ארץ ישראל בכלל, ולמען התישבות היהודים בפרט.

כל מסע גרר אחריו גלים אדירים של התעוררות גדולה בבנין ארץ ישראל עפ"י התורה.

ואלו זכינו ועם ישראל היה נשמע לקולו, הוראתו והדרכתו של כ"ק רבנו זצ"ל — כודאי שפני מדינת ישראל היו תחתיהם יותר, וגם חלקים יותר גד-לים מהדורי הגולה נמצאים בארץ ישראל.

בשנת תרצ"ה עלה האדמו"ר זצ"ל לארץ ישראל להשתקע בה. הוא גר בדירה המיוחדת שהוקמה עבורו בבנין ישיבת שפת אמת בירושלים, בהג-הסוכות של שנת תרצ"ו לא חגג יותר האדמו"ר זצ"ל את חידו"ט שני של גלויות ואז יודע לכולם — הרבי השתקע בארץ ישראל.

המשך מעמוד קודם

אולם גם אלו שאין יכולים ואין חפצים להשתקע בארץ"ק, דעתי — בכדי לעזור לאחיהם בני ישראל החרדים להתישב שמה — יפרישו כל אחד מהונו סכום מסוים, ולקנות לו שם חבל נחלה. והוא נושא פירות גם בעוה"ז.

ואולי ע"י רמזו חז"ל: שלישי בקרקע — הכוונה על קרקע ארץ-הקודש. כי במסכת ערכין דף כ"ט מבואר בגמרא ש-קרקעות חוץ לארץ המה כמו מטלטלי דארץ ישראל (ועל דרך הלצה יש לפרש בזה מה שאמרו חז"ל: עתידים בתי ישראל בחז"ל להקבע ולהתטלטל לארץ ישראל) ולכן כספים אין להם שמירה אלא בקרקע, כי על ידי זה תישמר גם שארית ההון שבחוץ לארץ, כמו שכתוב: "יברכך ה' מציון" וכו'.

"אזנים לכותל" — המערבי

על ביקוריו ליד שרידי בית מקדשנו, הכותל המערבי, כותב מרן זצ"ל:

...כמה פעמים בקרתי והייתי אצל כו-תל המערבי, אשר אמרו חז"ל, כי לא

זזה וכו'. והבנתי כי זה הרמז במה שאמר ר' חז"ל: אזנים לכותל. ושפכתי שיה פני כוחן לבנות, עבור אחינו שבגולה, בכללות ובפרטות, ועבור אנ"ש ומשפחתנו ש-

נושע בכל הענינים.

ובענין הקריעה, כפי הנקלט בזכרוננו שצריכים לקרוע עד שיגלה את לבו. אר-

לם מעידים רבני קשישי שקרעו רק מלבוש אחד, ואמרתל שאם כי "הוא, ה-

פירוש עד שיגלה את לבו הוא, שתהי'

הקריעה בהרגשת הלב, כמו שכתוב:

"קרעו לבבכם ואל בגדיכם", וכמו שכי-

תוב: "לבי לבי על חלליהם" וכו'.

מצוות ישוב אר"י — נצחית

במכתבו הגדול הזה כותב מרן זצ"ל על כל מסכת הבעיות של ישוב ארץ ישראל, חיווקת של תנועת אגודת ישראל — על בסיס של פעולה רבת תנופה למען ארץ ישראל, קריאה קדושה להשכנת שלום בירושלים — בין אוהדי הגר"א

קוק זצ"ל ומתנגדיו, וארגונה של אגו"י באר"י ובגולה.

אורות ודורות

המסך מעמוד קודם

אורה החיים החסידי, המובלט ע"י חזונו החיצוני של התלמידים, התנהגותם ומהותם.

מזיגה הלכתית-הנהגתית

על דרכו המקורית בהוראותיו החסידי-תורניות, יעיד — מכתבו דלקמן, למנוע קריאה עתונים בבתי החסידים ובשבת ויו"ט: "כבוד ידידי היקרים, הגבאים ומנהלי בתי החסידים של אנ"ש שי".

האמנם אני מהמחזיקים ומסייעים בהופעת המכתב-העתני ה"יוד", עכ"ז כי אשר שמעתי כי נעשה קבע באיזה בתי החסידים לקרות המכתב"ע בבתי ה"ש-טיבלך", אבקש להשתדל למנוע מזה, כי בתי החסידים מקדש מעט, מקודש רק בעסק תורה ותפילה וכל מידי דקדושה. וכן דבר הקריאה גם בבית בעתים המ' קודשים, בשבת ויו"ט, שהגם שבספרי האחרונים מקילין, אולם המגילים ב' שם החסידות, לפני משורת הדין, ע' ליהם לאחוז בשיטת היש-אומרים, שה' ביא הרב רבי שניאור זלמן ז"ל, בא"ח סימן ש"ז. סקל"ב, למנוע בשבת ויו"ט הלימוד בכל ספר החכמות וכו', רק ב' דברי תורה ויראת שמים.

מובן כי כל ה"ל הם מהדברים שצ' ריך למימריהם בניחותא כהיכי דליתקבל. יכמאמר החכם, דברי תורה (אם) בנחת (הם) נשמעים".

מין האדמו"ר רבי שמחה בונם שליט"א — בונה החסידות בישוב החדש

נתמנתו כי לא עזב ה' חסדו ואמיתו עם השושלת הגדולה והקדושה של בית גור — ומלכות התורה והחסידות נמשכת. וכינו המורשת המפוארת ואת ה' מנהיגות התורנית-חסידית הגדולה, ממשיך אחיו ה' צעיר של כ"ק מרן זצוק"ל — יבלה"א כ"ק מרן רבי שמחה בונם אלטר שליט"א. הוא מפורסם בגדור לתו בתורה ובחסידות, חכימא דיהודאי יד ימינו של אביו הגדול כ"ק מרן רבינו אברהם מרדכי אלטר זצוק"ל בנהגה הכלל-ישראלית ובבנין ארץ ישראל תורתית-חסידית.

כידוע, נשלח מרן שליט"א ע"י אביו זצוק"ל פ' עמים רבות לארץ הקודש בשליחותו — לעסוק ב'

תנופה גדולה בבנין ארץ ישראל ולהקים תאים חסידיים בישוב החדש. הוא גם ישב באר"י שנים רבות ישיבת קבע — ופעל בה רבות להרחבת ישובה ובניינה, לכינון חיי חסידות ולהקמת הישיבה החסידית הראשונה בישוב החדש, ישיבת חידושי הרי"ם. אפשר להגיד — ללא כל פקפוק — כי כ"ק מרן שליט"א בנה את החסידות הארצישראלית בישוב החדש.

הנני נזכר בחבלי היצירה ובבלבטים אשר ליוו את הקמת ישיבת חידושי הרי"ם — ע"י מרן האדמו"ר שליט"א:

מסביב אימה ומאורעות דמים ממושכות. הימים י' מ' הפרעות של תרצ"ו-תרצ"ט, ואנו — מעוררים בברכתו של האדמו"ר זצ"ל רבינו אברהם מרדכי ובציוויו — השקענו את עצמנו בלימוד תורה ודברי כ"ו הישיבה החסידית בת"א. תר"י והמדרין הרוחני היה הרב הגאון ר' ישעיה מונדרי זצ"ל, מבחירי תלמידיו של מהר"ם שפירא זצ"ל מלובלין ומבחירי תלמידיו ישיבת "שפת אמת".

כעבור תקופה קצרה חזרה קבוצת היסוד ל"שפת אמת". קבוצה צעירה יותר באה, בהדרכתו הרוחנית של האב"ד המופלא הרב הגאון והצדיק ר' שמחה בונם לורסון זצ"ל, אשר כ"ק אדמו"ר זצ"ל הוקירה, העריכו ואהבו מאד. הוא גפטר רח"ל, בדמי ימיו ותלמידיו ומוקיריו לא ישכחוהו.

לאט, לאט התבססה הישיבה והתרחבה. מסנף הפכה לישיבה עצמאית. ע"ש שר התורה והיראה, כ"ק האדמו"ר הראשון מגור, בעל "חידושי הרי"ם" וצוק"ל. כראשה הועמד הרב הגאון ר' גדליה תרץ שליט"א. מבחירי תלמידיו "שפת אמת", ר"ם בעל רמזה תורנית גדולה ומשפיע רוחני-חסיד מנולה.

לימינו של נשיא הישיבה, כ"ק מרן רבי שמחה בונם שליט"א, התלקט חבר עסקנים חסידיים מסורים, בראשותו של העסקן המופלא התבלתי נשכח, ה' רה"ת ר' פנחס מונדרי ז"ל. במשך הזמן הוקם הבנין הגדול ברחוב פרץ, בלבה הסואן של תוכך הגדול. ברחובות ת"א נראים עשרות תלמידי הישיבה בל'

200 אֶלֶף איש השתתפו בהלוויה של האדמו"ר מגור

שעל הרי-הזיתים.

זו היתה הלוויה שירושלים לא ראתה כמוה. חושבים שמספר המלווים הגיע למאתיים אלף. הרחובות של ירושלים נחסמו (היו סגורים) לגמרי בזמן ההלוויה.

* אדמו"ר — ראשי-תיבות של: אדוננו, מורנו ורבינו. זהו כינוי לרבי של חסידים.

י"הנשחר רבבות בהלווית הרבי מגור

רבבות מלווים הלכו אחרי ארונו של האדמו"ר מגור, רבי ישראל אלטר זצ"ל, שהובא למנוחת עולמים ביום אחרון לאחר הצהריים בבית העלמין על הרי-הזיתים בירושלים. האדמו"ר נפטר אהמול בשעות ה' בוקר, כחוצאה ממחלה קשה במעיים ממנה סבל בשנים האחרונות. בן 84 היה במותו.

הידיעה על פטירתו של האדמו"ר פשטה במהירות בכל המדינה ואל' פים רבים מחסידי הפטיק עבדוהם, סגרו את עסקיהם ועלו במאות כלי רכב מכל הסוגים לבירה, כדי להש' חתף בהלווייתו.

האדמו"ר רבי ישראל אלטר נולד בעיר גור בפולין. הוא בא ארצה יחד עם אביו האדמו"ר מגור רבי אברהם מרדכי אלטר, אשר השיף לעליה לארץ ישראל ועלה ארצה עם בני משפחתו בשנת 1945. הוא הכתר לרבי עם פטירת אביו בערב חג השבועות בשנת תשי"ח בעת מלחמת השחרור בירושלים הנצורה. מיום בוא לא יצא האדמו"ר ממנוח את הארץ אפילו לשעה אחת. (ע)

ביום ראשון נפטר בירושלים ה' אדמו"ר * מגור, רבי ישראל אלטר זצ"ל (נפ' צדיק לברכה). אחריו מחלה קשה, שממנה סבל בשנים האחרונות. בן 84 היה במותו.

הידיעה על מותו של האדמו"ר התפשטה במהירות בכל המדינה. אלפים רבים מחסידי גור הפסיקו את העבודה, סגרו את העסקים ונעלו לבירה במאות פלירכב, כדי ללוות את האדמו"ר בדרכו האחרונה. ה' אדמו"ר מגור נקבר בבית-הקברות

בושם החסידי המיוחד והמיוחד. ניתן לקבוע כודר אות, שהמטרה שהוצבה בייסוד הישיבה הושגה. הישיבה הפכה למרכז תורה וחסידות, שוקק חיים טהורים, שהטביע את חותמו בעיר. מאות בחורים, מכל רחבי הארץ, וגם מהתפוצות, לומדים בישיבה. הרמ"ם והמשגיחים — ידועים ברמתם התורנית ה' גבוהה ובהשפעתם הרוחנית-חסידית. בין כותלי ה' ישיבה הושגה מזיגה נאה של תורה וחסידות. ישיבת "חידושי הרי"ם" נעשתה למעין מובלעת חסידית בעיצומו של הכרך הסואן. השוהה שעה קלה בין כותלי הישיבה, מעורר בנפשו זכרון חי ותוסס לחסידות פולין. שחרבה.

לישיבת "חידושי הרי"ם" אופי מיוחד במינו בעולם הישיבות, שזוקנה ע"י רמת הלימודים הגבוהה, ו' אורה החיים החסידי, המובלט ע"י חזונו החיצוני של התלמידים, התנהגותם ומהותם.

"ורח השמש ובא השמש", עד שלא שקעה שמשו של מרן צדיק הדור ומנהיגו רבינו ישראל זצוק"ל — ורחו שמשו של מרן אדמו"ר שליט"א. יהי רצון מאת השל"ת כי יזכה כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א להנהיג עדה ה', בבריות גופא ונהורא מי עליא, עד כי יבוא ינון, בב"א.

שערים

גור במבחן התקופות הגורליות של המאה האחרונה

לות על הדרישות, בלבבות המולי ביות ישראל.

בתקופת נשיאותו של רבי אברהם מרדכי זצוק"ל, הגיעה חסידות גור לשיא פריחתה. גור נעשתה לגור רב מרכזי בחיי היהדות התורנית בפולין ספוגת תורה ויראת-שמים. רבבות חסידים נהגו אל העירה הקטנה, סמוך ללודזש, בירת פולין, כדי להסתופף במחיצתו. גור הפכה לתל-תלפיות של לומדים מכל הקיפים, אברכי-משי' הסמוכים על שול' חן הוריהם, ושל יהודים פשוטים העוסקים כפרקמטיה ובמלאכה כי אחד.

שמה של גור נישא למרחקים, הן בכת השפעתו הרוחנית הגדולה של הרבי על קהל חסידיו, והן בגלל התגבשותה של תנועה עצמית גדולה שהתפתחה ברת חדשה בקרב קיר בוצי היהודים במזרח-אירופה.

ב.

רבי אברהם מרדכי אלתר היה כידוע זנוב גדול של ארץ יש' ראל. שימש דוגמה לחסידיו ולמי עריציו הרבים בקיום יישוב ארץ ישראל הלכה למעשה. הוא עלה לארץ ישראל שנים מספר לפני ה' שואה וכפי שמקובל על מקורביו, היה בדעתו להשאר בה לצמיתות. אולם מחמת הפצרותיהם של חסידיו הרבים בפולין, שראו את עצי' מם מיתומים ללא מנהיגם הנערץ, הוא חזר לפולין זמן קצר לפני מל' חמה העולם השנייה ונשאר שם כי עת הפלישה הנאצית לפולין.

גם הצלתו של האדמו"ר מגור מצד הנהגתו הנאצית הארוכה, שאף כי בעו פרס למי שסיגורוהו לידהם, מהווה פרשה מופלאה של מאמץ

שלוש תקופות מאפיינות את ה' סידות-גור, התנועה החסידית הג' שלה ביותר של התקופה. א. הקיר סת החסידות הלומדית חריפת-המנ' חין, נוסח קונקספשיסחת. ב. ת' קופת החסידות העממית הכובשת לבבות ומטילה את השפעתה על חיי המונים בתפוצות ישראל. ג. ת' קופת הקימום ובנייה מחדש של מסגרות חיים מוצקות שעלו בלה' בות בעת השואה הנאצית.

במידה מסוימת חפפו תקופות אלו את אדמו"רי גור שכוננו את השושלת. האדמו"ר הראשון רבי יצחק מאיר אלתר זצ"ל, מתלמידיו המובהקים של רבי מנדלי מקוצק זצ"ל, בעל ה"חדושי הרי"ם, סימל במנהיגותו הרוחנית, אחרי קוצק, את המויגה המושלמת של לומדות עם יראת שמים ועבודת-הבורא מ' לאת התלהבות דקדושה בדרך של רבותיו הגדולים.

גם ה"שפת-אמת", האדמו"ר הש' ני לשושלת גור, רבי יהודה לייב אלתר זצ"ל המשיך במסורת זו וכי ימיו החששטה חסידות גור בכל רחבי פולין ומדינות אחרות במז' רח אירופה והפכה לתנועה שהחלה לצמות מלמטה למעלה. כלומר, היא החלה להכות שרשים גם בקרב ה' מוני החרדים נקלהלות ישראל, ולא רק בין לומדים, חסידים ואנ' שי מעשה.

אבל לשיא של תנועה עצמית גדולה, הגיעה חסידות גור רק ב' ימיו של האדמו"ר השלישי, רבי אברהם מרדכי זצ"ל, אשר הצליח בכח מנהיגותו הרוחנית הגדולה ל' הציג את אש החסידות ה"עממית", הממוגת קיום מצוות וליומד תורה עם הליכות-חיים פשוטות האדמו"ר

מושכם בגולה אחרי שיצאו מהפי' חנות בגרמניה.

היתה תיחה כיצד תיראה חסיד' דות גות בהנהגה החדשה. מה תהי' יה צורתה בניהול האדמו"רות. בהש' פעתה הרוחנית על החסידים וב' עיצוב מחדש של אותה תנועה ג' דולה שופעת-חיים שוהדת העם עם חורבן יהדות פולין.

אך תקופת ההתייצבות לא ארכה זמן רב. האדמו"ר רבי ישראל זצ"ל הוכיח מיד, כי הוא ניתן בסגולות דומות של אבותיו הגדולים, וכי הוא מוכן להתמודד עם הבעיות הקשות שנוצרו עקב החורבן, למען קימום הריסות גור המפוארת מחדש וליצוק לתוכה גם תוכן חדש שיהלום את דרישות השעה.

אבל בשינוי התוכן מדובר, אלא בהעצמת שימת הלב מטיפות ה"ערה", כפי שעשו אבותיו, ליי צירת תשתית חינוכית רחבת-מד' מדים, שמסורת גור תעצב את ד' מותה הרוחנית.

הרבי מגור החל בביסוס הישיר בה הגדולה "שפת אמת" בירוש' לים ובהתמסרות בלתי רגילה ל' מאות בחורי הישיבה שלמדו בה. הוא נעשה לרבי זמנחג רוחני במ' מורה לא מועט מקבילה ומשלימה של התאים הפוליטיים והארגוניים שהתמן גרמם.

חסידות גור בפולין עד לשואה, היתה בבואת נאמנה של מאות אל' פי יהודים נאמנים לתורה וליראת-שמים שהתנהגותם ולבושם החי' צוני שימשו בני-לוחיה מושלמים למסגרת-חיים שלא נשתנתה מעור' לם.

בגור טפחו מסגרת זו באופן שלא השאירה כל ספק, כי זוהי הערר בה הנאמנה לקיום עם ישראל ו' אין לשנות מצורתה אף כהואזה. אלפי בתי חסידים דגור ברחבי פול' לין וארצות אירופה אחרות, מיל' או משימה נפלאה של שמירה על אהבה, אחווה ודעות, ותפיתת בט' חון וערך-עצמי למסתופפים בצל החסידות הגורית.

מה היה כחה של חסידות גור, מה היה סוד משיכותה שהפכה במאה הנוכחית לתנועה דתית-עממית י' יאיר רביה

והורר להשפעתה של חסידות גור על דורנו. גור הפכה להיות השאור שבעיטה בהתארגנות היהדות החר' דית. בפולין שלאחר מלחמת העז' לם השנייה, גור ניחנה בראייה ל' מרחקים ובהערכת הזמנים שדרשה היערכות חדשה בדרכים לשימור תוכה וברה של היהדות הנאמנה, בהשפעת האדמו"ר רבי אברהם מרדכי זצ"ל נוסדה אגודת ישראל בפולין שהפכה במרוצת הז'מים ל' גורם מרכזי בהתארגנות הארגונית והפוליטית של המתנה החרדי, ב' תקופה שבין שתי המלחמות. העול' מיות.

מגור יצאו כל ה"מגפסטים" לה' צטרפות ל"שלומי אמוני ישראל" ולתחלוצות למאבקים הפוליטיים ב' קהילות ישראל בפולין, ראשי ומנ' חגי אגודת ישראל, משורות חסיד' די גור יצאו, רבי יצחק מאיר ל' ווין זצ"ל, מנהיגה של אגודת יש' ראל ומייסדה, היה חתנו של האדמו"ר מגור רבי אברהם מרדכי, ונחי' שב כבא כחו הנאמן של הרבי בהנה' גת התנועה הפוליטית-החרדית, בצו' התנועה החסידית הגדולה שהיתה ב' מורה לא מועט מקבילה ומשלימה של התאים הפוליטיים והארגוניים שהתמן גרמם.

חסידות גור בפולין עד לשואה, היתה בבואת נאמנה של מאות אל' פי יהודים נאמנים לתורה וליראת-שמים שהתנהגותם ולבושם החי' צוני שימשו בני-לוחיה מושלמים למסגרת-חיים שלא נשתנתה מעור' לם.

בגור טפחו מסגרת זו באופן שלא השאירה כל ספק, כי זוהי הערר בה הנאמנה לקיום עם ישראל ו' אין לשנות מצורתה אף כהואזה. אלפי בתי חסידים דגור ברחבי פול' לין וארצות אירופה אחרות, מיל' או משימה נפלאה של שמירה על אהבה, אחווה ודעות, ותפיתת בט' חון וערך-עצמי למסתופפים בצל החסידות הגורית.

מה היה כחה של חסידות גור, מה היה סוד משיכותה שהפכה במאה הנוכחית לתנועה דתית-עממית י' יאיר רביה

דולה שהטביעה את חותמה על היהדות הנאמנה הדבקה בתורת ישראל וממשיכה במסורת-אבות? חמופלא שבדבר, שסודה טמון ב' פשטותה. חסידות גור מעולם לא התיימרה להיות "חובקת עולמות". היא כרכה את קיום מצוות ה' בהצ' נע-לכת, בהתנהגות יום יומית טב' עית, ללא ליצמדות להליכות שאין בהן תוכן ומשמעות ממשיה.

לפיכך גורם הזמן והדייקנות מ' שמש אצל גור אחד מיסודות דר' כה. בגור לא מאתרים אף רגע ב' תפילה, לא משבישים לוח-זמנים ש' נקבע מראש כאילו שהכל מנההל לפי מסלול שאין לשנותה אלא מחמת כורח כלתי רגיל.

אך בורדאי שקיימת גם "מלכות גור", זו אינה מלכות של תפארת חיצונית, של התנשאות, של היר' ארכיה, אלא של קבלת משמעת מוסתית הכרוכה בציות לכל מלה ה' יוצא מפיו של הרבי.

הרבי הוא מורה הדרך ופוסק את' רון בחייו של החסיד הבא לש' אול עצה בכל ענין שבקדושה וב' חולין. לפני הרבי "הכל שווים", אין מיוחסים. לפני הכניסה לתדרו של הרבי עומדים חסידים, ללא הב' דלי גיל, זקנים ונערים, עשירים ו' לעניים, בדחילו ורחימו, ומצפים ב' לב חרד לפגישת אישית, לנתינת שלום ולברכתו של מנהיגם הרוח' ני.

קרוב לשלשים שנה נהג רבי ישראל אלתר בנשיאות, כשהיה ע' ליו, בעקבות החורבן הגורא. לצ' קת יסודות חדשים לבגין שמט ל' נפול חלילה בתקופת השואה. בימי נשיאותו גדלה והתרחבה חסידות גור בכמות ובאיכות. כשהדגש גור שם על חינוך דור חדש של בחורי ישיבה, לומדי תורה לשמה, שאי' גם משנים אף כקצו' של יוד מן הדרך והלבוש, לפי המסורת והמקור' בל בעם היהודי, רבבות חסידים ומאות האלפים הנוספים שהלכו א' חרי מישתה, חשו בעת הלוחיה את משק כנפי התקופה שהיתה מעוצ' כח באישיותו ובהשפעתו הרוחנית של הנפטר הגדול, וברוח תגן על'י גו.

שערים

יהודה נחשוני

עוד לא נותקה השלשלת

שהכריתה רוב רובם של החסידים, וגם בני משפחתו של האדמו"ר. הוא ניצל באורח פלאי עם שלשה בנים ומעט בני-משפחה. הקים עוד חצרו בירושלים ברוב תפארת, אך נפטר בימי מלחמת הקוממיות בשנת תש"ח. הוא השאיר צוואה שבנו האדמו"ר רבי ישראל זצ"ל ימלא מקומו.

★

תקופת כהונתו של האדמו"ר רבי ישראל זצ"ל היתה תקופת הת-אוששות ליהדות התרדית בארץ-ישראל. הרבי מגור זצ"ל התבלט כמנהיג בעל שיעור קומה, המדריך את קהל עדתו בדרך התורה והחסידות, אך השפעתו תרגה ממסגרת עדתו, והקיפה את כל חלקי יהדות התורה. הרבי מגור זצ"ל שיקם את הריסות השואה, בהקימו ישיבות ובתי-אולפנא, בהם נתחנכו אלפים על ברכי התורה והחסידי-יות, כמו בימים מקדם. הוא אירגן בתי-תפלה מיוחדים לכל הסרים למשמעתו, קבע להם סדרי תורה ותפלה, והתעטרות בלבוש חסידי, אלה עלו לרגל לירושלים בשבתות וחגים, לשם קבלת השראה ישירה באורחות תורה וחסידות. השפעתו של גור הורגשה בכל חצרות צדיקים, בכל הישיבות, ובאירגוני עם-התורה. דברו של האדמו"ר מגור זצ"ל צו היה לכל החוגים והשכבות ביהדות התורה. הוא היה אוהב שלום ורודף שלום, לא נח ולא שקט, עד שיהדות התורה התלכדה בחזית תורנית אחידה. הוא היה גם יחיד בין חבריו שלא עזב את ארץ-ישראל, אף כשרופאים ציוו עליו כך. על גדולתו הבלתי ניתנת לתיאור יעידו מאתיים אלף המלווים, שהלכו אחרי מטתו, כשנפטר בן פ"ב שנה.

★

זורת השמש ובא השמש. מקומו של מרן מגור זצ"ל ממלא כעת אחיו הצעיר, מרן רבי שמחה בונם מגור שליט"א. ידוע היה מרן מאז ומתמיד לעמקן ואיש תבונות, מופלא בתורה ובחסידות, וחביבו של אביו הרא"ם זצ"ל. הוא היה איש עצה ותושיה והתחבב על הצבור בצניעותו, ובאחבתו לכל אדם מישראל. אין יפלא, כי עם היוודע הידיעה שקט גואל לבית גור, נהרו רבבות לברכו דלהתברך ממנו. והוא כזקן ורגיל, לבו פתוח כפתחו של אולם, למשאלותיו ומחסוריו של כל אחד. והוא משפיע עליהם דברי ייחודה ורחמים. זכות אבותיו הקדושים מסייעתו להנהיג את העדה בדרך גור המקורית, להפיץ תורה וחסידות, ולהיות למחיה לעם רב. יאריץ ימים על ממלכתו עד ביאת גואל צדק בבי"א.

בה לריכוז החסידי הגדול שלו בוורשה. בגדלותו הכירו גדולי החסידי-דים והמתנגדים. אלפי סיפורים בפי החסידים, על גדלות אישיותו, ודרכי הנהגתו. בשנת ה'ר"ז נולד נכדו רבי יהודה אריה לייב, בעל "שפת-אמת". הוא גדל והתחנך על ברכי סבו הגדול, אשר האציל עליו מרוחו הקדושה. בן תשע עשרה היה בעל שפת-אמת כשנפטר זקנו. על פי צוואתו של החידושי הרי"ם נתמנה בעל שפת-אמת לרבה של גור. אולם את העדה לא רצה עדיין לנהוג, ועל כן הכתירו ה-חסידים את הצדיק רבי חנוך הניך מאלכסנדר לרבה אולם ימי נשיאותו ארכו ארבע שנים בלבד.

★

אחרי פטירת רבי חנוך מאלכסנדר זצ"ל תורה הנשיאות לבעל שפת-אמת זצ"ל. הוא מחמת ענוותנותו לא ישב בראש השולחן. אלא באמצעו, וכך נהגו אחרייו כל אדמו"רי בית גור. בימי השפת-אמת" התפשטה חסידות גור וכבשה רבבות. ככה תורתו ועמקות הגותו של השפת-אמת. שיטתו בתורה היתה בדרך ההגיון והסברה הישרה, שמצאה מהלכים אף בישיבות המתנגדיות. ומאידך הגותו בחסידות היתה מיוחדת במינה, ומשולבת רעיונות של כל חכמי המד-חקר וההגות, בדרגת של המהר"ל, ובדרך המקורות אותו סלל בעל שפת-אמת.

שלושים וחמש שנה ארכו ימי נשיאותו. תכונות נפלאות הוריש לבניו ומעריציו בקדושה חכמה, בדיקנות וזריזות. הוא נפטר ביום ה' שבט תרס"ה, בהיותו בן חמשים ותשע שנים. השאיר ירושה עשירה של ספרים בחריפות ובחסידות, אך במיוחד השאיר יורש מופלא בנו "רבי אברהם מרדכי זצ"ל, שנולד בשנת תרכ"ו. מעניין שיום ההילולא שלו מונצח בכל בתי החסידים של גור, יותר מיזמא ההילולא של אדמו"רי גור.

★

הצדיק רבי אברהם מרדכי יחיד בדורו היה בתורה, בעבודה, בה-תמסרות לענייני הכלל, ובניצול כל רגע ורגע לעבודת הקב"ה ולענייני הצבור. את אישיותו הגדולה מיותר לתאר. אין בדורנו מי שאינו יודע את עוצם גדולתו ופלאי מעשיו. הוא האיש הגדול, שהניח היסודות לתנועה האגודאית, וקבע את מהלכיה. הוא שעורר רבים לשיבת ציון ולבניית א"י על פי התורה. מכתביו מעידים על קדושת תורתו ועל דרכי כהונתו את הצבור. במלה אחת או ברמז. בימיו הקיפה חסידות גור מאות אלפים. אך בימיו ירדה עלינו גם השואה הנוראה.

מאה ושש עשרה שנה קיימת, פועלת ומשפיעה חסידות גור, מאז הסתלקותו של האדמו"ר מקוצק זצ"ל ביום כ"ב שבט תרי"ט. הרבי הראשון לבית גור, בעל חידושי הרי"ם זצ"ל, הוכתר אז למנהיג העדה. בנו הבכור של הרבי מקוצק רבי דוד מורגנשטרן זצ"ל המשיך אף הוא עדה, אולם רוב רובם של חסידי קוצק, בחיירי העדה, שני בניו הצעירים של הרבי מקוצק, חתניו, ה"אבני-גזר" זצ"ל וכן גיסו, מקורביו ואנשי סודו של האדמו"ר מקוצק, כולם קיבלו את מרותו של בעל חידושי הרי"ם, שהיה מפורסם כבר לגאון-הגאונים בתורה, לעובד השם במסירות-נפש, ולמנהיג מורם מעם. שידע לכלכל ולפרנס המון רב בתורה ובחסידות בדרך של אהבת ישראל, וכשיטת הנהגה מוכנת לכל, ולא דוקא של קוצק, שהיתה מיוחדת בעיקר ליחיד סגולה.

בעל חידושי הרי"ם הגדיר פעם את שיטתו בלשון זו: הרבי ר' בונם הנהיג את ה"עולם" ב"אהבה". הרבי מקוצק ב"יראה", ואני בתורה. ואמנם לימודי-התורה תופס מקום מכריע בגור מאז ייסודה ועד היום. במדה בלתי מצויה אצל שושלות חסידיות אחרות. החידושי הרי"ם הוכר על ידי חכמי דורו כאב בתורה ובחכמה. חסידותו נבעה ממעיינות התורה והוא כיוון את הנהגים אחריו לראות בתורה את יסודה של חסידות ותכליתה המעשית. אלפים רבים נהרו מכל פולין אל בעל החידושי הרי"ם כדי להתעמק בתורה ולהתעצם בעבודה, למגינת לבם של החסידים נמשכה הנהגתו של בעל חידושי הרי"ם שבע שנים. בלבד. הוא הסתלק מעולמנו השפל, בכ"ג כסדר.

★

שלשה עשר בנים שיכל בעל חידושי הרי"ם בחייו: ביום י"ט שבט תקע"ו נולד לו בנו רבי אברהם מרדכי, שראוי היה מכל הבחינות למלא מקום אביו. הרבי מקוצק בא אתו בברית השידוכין ואירס את בנו רבי בנימין, עם בתו של רבי אברהם מרדכי. אולם גם על בן יקיר זה נגזרה הגזרה, ונפטר בחיי אביו ביום השבת. במצאי-שבת פרץ בעל חידושי הרי"ם בבכי רב. אמר: לא על פטירתו אני בוכה. ה' נחן ח' לקח, אלא על שניטלה ממני מצוות "ושננתם לבניך", ניתנו חסיד אחד ואמר: הלא יש לו לרבנו נכדו רבי לייבלה (בעל "שפת אמת"). נחה דעתו של חידושי הרי"ם.

★

בעל חידושי הרי"ם העביר את האדמו"רות מוורשה לגור הסמוכה. ראשית כל מפני שאביו שימש רב ואב"ד בגור וגם מפני שהיתה קרר

סוד שיח בירכתי בית המדרש

שבעה הרואים את זיו פני הצדיק - וכל אחד מזוית-ראיה שלו

„מי מדד בשעלו מים
ושמים בזרת תכן
וכל בשלש עפר הארץ —
ושקל בפלס הרים
וגבעות במאזנים“.

(ישעיה מ', י"ב)

אכן יש חזיונות בעולם, יש תופעות בחיים אשר הם אמנם כה ממשיים וכה מציאותיים שהם כאילו נכללים בכושר הקליטה וההבנה של תחושתנו: אנו פשוט ממששים אותם בידינו — כגון מים ועפר. ואנו נוגעים בהם ואפילו מטפסים עליהם ומדשדשים בהם כמו רגלינו — כמו הרים וגבעות; ואנו אף רואים אותם כמו עינינו ומרימים את מבטינו — עד לפסגותיהם; ואנו מצליחים אפילו לדמיין את רומם ואת עומקם — כמו השמים; וגם זאת, שאנו מסוגלים כמו חושינו להשתאות ולהתפלאות על זיום וקסם יופיים — כדוגמת שמירת-כלת. ובכל זאת — עד מה מוגבלים אנחנו בתפיסתנו זו. כי מי ימדוד והאיק ימדוד את עומקם ואת תוקפם של ימים ואוקיינוסים? ומי ימנה ויאמוד ויטכס במספרים את עפר הארץ ואת חול הים? ומי ישים על הפלס וישקול במאזני-צדק את ההרים ואת הגבעות?

אמנם כן, יש ומתהלך בתוכנו איש דגול מרבה, איש מורם מעם, איש אשר מעצמת התרשמותו אנו מדביקים לו את התו „ענק הרוח“. והודות לציון מכובד זה אנו כאילו „משלימים“ עמו, אנו כאילו „מסתדרים“ אתו. אנו „מכניסים“ איך-שהוא את הענק לתוך מסגרת השגותינו הדלות ומתייחסים אליו כמו אל „חלק מן המציאות“.

אך הנה יורד עלינו בפתאומיות איזה רגע של זעזוע, כאשר בבת-אחת נלקח מאתנו ונעלם מעינינו אותו „ענק הרוח“, כי אז אנו מוכים בתמהון ובתדהמה, אנו תוהים ובוהים, אנו מרגישים בחוש שאנו לאמיתה של המציאות היינו כל הזמן כאילו ממששים באפילה, פשוטה כמשמעה.

„וצדיק יסוד עולם“ — כתוב ואנו מתוך עוצם ההתפלאות וההתפעלות נענים ומנוענים בראשינו: „צדיק זה — מפלאי העולם הוא“.

אני כאילו ראינו את הצדיק חי ומתהלך בתוכנו — אך מה חזינו ובאיזו קנה-מידה ידענו למדוד את גדלותו?

לכל היותר דמינו כמי שמתכלל בסערת הים, אשר אפס את הקצף על פני גליו רואה הוא, ומה יודע הוא על אודות החיים העשירים כל-כך והמופלאים כל-כך שמתחת לפני המים ועל אודות תעצומת הסערות הפנימיות הבלתי-נפסקות שבתוכו?

אנו כאילו נתבשמנו זעיר זה זעיר שם מקרני זיו של דיוקנו הרוחני, כגנו נרגש ונפעם מדי פעם מהדרת פני קודשו. ובעתות של רצון, וברגעים יקרים ונדירים חשנו אפילו באיזו צריכה של טהרה ובאיזה משכרות מזכך ומרומם בהיותנו במחיצתו, כאשר חונן אותנו במבטו החודר והנוקב, המלטף והצורב כאחד, המרגיע והמסעיר בבית אחת, הבוער תחילה והמחמם לאחר-מכן, מאתר שאותה „אש שורפת“ היא ההופכת להיות „אש מאירה“ — — —

ואף-על-פי-כן נדמינו למי שמרים עיניו כולו פליאה על הודם והדרם של שמי-תכלת — אך לאחר שמוזמן לו לחזות בפה-הנפץ של השחק בשעת בין-הערביים, כאשר בקצה השמים, בפאתי מערב, מתחלפים מדי רגע ברגע כל צבעי-הקשת, בכל רגע ורגע נראה האופק בעיטוף ססגוני שונה ומשתנה, ומרגע לרגע צומח ועולה, עולה וגדל, גדל ומתגדל הכוסף אשר בנפש — — — והנמשל?

אכן, זכינו להציץ ולהביט ברגעים של רצון בקלסתר פניו של הצדיק — אך מה שזכינו זכינו לחזות בריסיו-זהר מאישיותו הקורנת. „עיני פנים לתורה“ — קבעו ואמרו חז"ל, והיה צדיק הדור, אשר נפשו נודככה כל-כולה בים היגונו של הדור, והוא נהיה לעינינו ממש דמות אשר כולה רוחניות, כולה תורה — — —

א/ סיפורו של חסיד ישיש

„אני חייתי בשלושה עולמות — ועל לוח לבי חרוטים שלוש תיבות: הרבי — הקדוש — מגור“

פתח ואמר חסיד ישיש, אחד משרידי דורי-המבול:

— אתם שואלים אותי ומבקשים ממני, שאסביר לכם בדיוק גמרי מי ומה היה הרבי הקדוש מגור?

במטותא מכס, אבל הנכם דורשים מאתי דבר-מה שאיננו כלל בגדר התישג! דווקא זאת, למה זה? בעצם משימה כה קשה בכדי להרים אותה — זאת אנסה להסביר לכם בפרוטרוט, ואולי תוך כדי כך נוכל לקבל מושג-מה על אודות הפירוש הנכון לשלושת ביטויים אלה, אשר בכל אחד ואחד לחד טמון גונו עולם השופע טהרה ומדעשה:

הרבי — הקדוש — מגור

ואם תשאלוני תיכף ומיד, בפתיחת הדברים: „מנין באה לי העזה שכוז? מתוכן שואף אני את העוז ואת התעוזה לנסות ולהתמודד עם נושא „משולש“ כגון זה, נושא שכל-כולו קודש? אז אגיד לכם: אדרבא, הביטו והסתכלו בי!“

הריני נראה כבן שבעים, אך אל תדמינו זאת ואל תאמינו בכך. היות שלאמיתו של דבר חש אנכי, שהנני כבר בן מאה, מאתיים ואפילו שלוש מאות שנה. כלום יתכן, שכל מה שעבר עלי מתקפל בתוך מסכת חיים אחת? דומה עלי, כי חייתי בשלושה עולמות שונים ונפרדים מכל וכל: (א) עולם שמלפני המבול; (ב) עולם שבתוך המבול; (ג) והעולם שלאחר המבול. התוכלו להבין זאת? החיים שלי הם כדוגמת אותן חפירות עתיקות, אשו ככל המסך בעמוד הבא

סוד שיח בירכתי בית המדרש

המשך מעמור קודם

שחופרים יותר הושפים יותר שכבות של עולמות שנהרסו. סלחו לי, כי ירדתי בינתיים מן המסילה מכיוון שלא על עצמי מתכוון אני לספר, כי אם על אודות הרבי הקדוש מגור. ובכן, דווקא מתוך נסיוני האישי מלפני שנים רבות-רבות, מחוייב אני לומר לכם קודם-כל מה משמע: „רבי“, ובנידון זה יש לי לומר לכם כמה דברים נוקבים.

כל ענין ההתקשרות הנפשית אל הצדיק נובעת מאמונת חכמים, כפי שאמרו חז"ל: „ברוך אשר בחר בהם ובמשנתם“, ועוד אמרו: „מורא רבך — כמורא שמים“, ואטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא? אולם אינני מהסס כלל להגיד זאת, שמי שנכנס אצל רבינו הקדוש זכר צדיק לברכה, לא היה נזקק כלל ועיקר לשום מאמץ בכיוון של אמונת חכמים. מכיוון שעל אמונה נאמר „ואמונתך בלילות“, וזה ענין שבהסתר ושבעסיונות, אבל אצל רבינו הלוא כולנו „אינו כמו עינינו את רוממות קדושתו. בכל החושים שלנו חשנו זאת וידענו זאת בהכרח מלאה, כי הוא אמנם „מוצב ארצה“ אולם „ראשו — מגיע השמימה“. ואין לי צורך להרחיק לכת, מספיק להעתיק לכם מה ששמעתי זה היום מפיו של נהג ירושלמי פשוט, נהג מעדות המזרח.

בקשתי ממנו שיקח אותי להר הנוחים אל קברו של הרכי מגור — והוא השיב לי במלים בוטות ובמבט לוהט כאש:

„אל תאמר רבי! הוא היה מלאך! ראיתי אותו כמה פעמים מטיל במבואות העיר, אור היה על פניו אני נשבע לך, כשהסתכלתי בו ראיתי אור גדול! אני מבני העדה הכורדית והיהדי פשוט אני, אבל אני מבין מה זה „אור“, ונשבע אני, כי פניו האירו כמו והשמש, והיה קשה לי להביט בפניו!

— כי אז אומר לכם, שלאחר ששמעתי מה שאומר נהג ירושלמי פשוט, כבר מוכן ומוחזר לי הכל ואינני משתאה עוד מי הועיק את כל אותן רבבות המלווים מכל העדות ומכל השכבות אל ההלווייה העצומה? „פוק חזי מאי עמא דבר“ — כך קבעו ואמרו חז"ל. ובכן, מה החידוש שבדבר, כי יהודים כמוני וכמוכם אשר גדלו וצמחו ממש על מבועי האמונה, ואמונת צדיקים בכלל זה, שכולנו היינו נוהרים אליו, היינו צמחים ונכספים לחזות בוני פני קדושו?

אך הרי הבטחתו להסביר לכם, למה ומדוע אנו מתקשים לתאר במשהו את דמות דיוקנו של הצדיק, לא כן? לכן אדגים לכם זאת בצורה מוחשית. גיתי ונחזי. כל העולם ידע זאת והשתומם עד מאוד על עוצם הכמתו של רבינו, ומי הוא שאינו יודע להעיד על כך? כל מי שרק נכנס וכא במחיצתו, ולו לרגע קט, אבל אני אומר לכם, שוויי בעצם טעות נוראה, טעות כללית, טעות מעצם יסודה ואין טעות גדולה מזו!

ב/ סיפור בתוך סיפור

מעשה במלון בירושלים עיר הקודש. שאלתו של האדמו"ר מסוקולוב ותשובתו של האדמו"ר הזקן מגור...

ואל תתמהו, כי ברצוני להסביר זאת ביתר פירוט.

אולם מקודם עלי לספר סיפור קצר, המשתייך כבר לנושא „גור“ במובן הנרחב יותר. וזה סיפור מהימן ומדויק ממקור ראשון, בשנת תרפ"ד שהו בירושלים עיר-הקודש והתאכסנו בפונדק אחד האדמו"ר הזקן מגור ביחד עם האדמו"ר מסוקולוב, וזכר צדיקים לברכה, שהיה, כידוע, נכדו של השרף מקוצק. שני האדמו"רים היו ידידים נאמנים, נמנו יחדיו על ראשי „מועצת גדולי התורה“ של אגודת ישראל בימי תפארתה של יהדות פולין, והאדמו"ר מסוקולוב, בהיותו „צאצא קוצקאי“ הצטיין בחריפות מוחו וכן בחידוד לשונו.

וכוונת המציית הסיפור: יום אחד נכנס האדמו"ר מסוקולוב לחדרו של האדמו"ר מגור — ושניהם התאכסנו אז ב„מלון רוזנברג“, שנמצא בימים ההם ברחוב שכם — ושאלה-משאלה בפיו:

„למדנו רבנו מעלת כבוד ידידי הרבי מגור! הלוא גם אני נוהג באדמו"רות וגם לי קהל חסידים, אם כי הוא מעט חכמות ואין כלל להשוותו לעדת חסידי גור. והנה, מאחר שנפגשנו בפונדק אחד, שמתי לב, כי כבוד ידידי האדמו"ר מגור מסדר תשישה, אחת-שתים את המוני חסידיו, המתדפקים על חדרו פה במלון בירושלים. ואני כולי תמיהה. גם אלי

באים חסידים לבקש עצה ותושיה. והמה מועטים. ובכל זאת, אני מאמץ את מוחי, מקשיב להם באזניים כרויות, בחזן ובנדק את משאלותיהם, חוקר אותם לפרטי הדברים, ואחר-כך — נותן להם עצה, כי איך אוכל אחרת? אם לא אעמוד על טיבם ואופיים של הענינים, הרי תוכל חסידותי ללכת לצאת מפי עצה בלתי-נכונה ובלתי-הגונה. נכון?

„כי על כן אני כולי משתאה ומשתומם, משום שבהיותי פה שכנו של האדמו"ר מגור, התבוננתי בדרך התנהגותו. כבודו מקבל את חסידיו, ארשה לי לומר, בוריוות וגם בחיפזון, זה יוצא וזה נכנס, וזה שנכנס אף הוא נמהר לצאת. ואין לי שום פקפוק, כי הם באים הנה לשאול גם בדברים רציניים וכבדי-משקל, ולא-דווקא סתם „להוכיח“ את עצמם ולבקש ברכה ותצלחה. ואם כן, הכיצד? היתכן שכבוד ידידי לא ישקול כהוגן כל ענין וענין בטרם ישיב להם דבר?

והאדמו"ר הזקן מגור, אשר רחש ידידות עמוקה אל האדמו"ר מסוקולוב וראה בו גאון בתורה וחכם בהוויות העולם, מה היה המענה אשר בפיו? וזהו „המסמר“ שבסיפור. „יאמין לי כבוד ידידי האדמו"ר מסוקולוב, כי אינני יודע מה ששואלים ואינני יודע מה שאני משיב להם את מה ששמים בפיו מן השמים אני משיב“ — השיב בתכלית הקיצור האדמו"ר מגור.

סיפור מעשה זה שמעתי מפי איש מהימן, אשר שמע אותו במו אוניו מאת האדמו"ר מסוקולוב, אשר הוסיף והעיר מצדו בחריפות ביטוי: „באותו רגע במלון בירושלים למדתי להכיר את האדמו"ר מגור, כפי שטרם הכרתי עשרות בשנים. ולא שאלתי יותר אף מלה. הוא נשתתק ואף אני נשתתקתי, וכי מה היה לי לשאול עוד?”

ואתם, פה, התבינו את פשר הסיפור? התוכלו לרדת לעומק משמעותו של הסיפור? חכם — זה איש שיש לו כושר שכלי גדול ועצום. יש לו לחכם בלי-קליטה וגם בלי-ביטוי לכלל דברים שבמציאות, לראות אותם נכונה, כמה שנאמר: „החכם עיניו בראשו“, ולהביע דברים שבהגיון מה לעשות ואיך להתנהג.

ברם, החכמה ניתנת במידה והיא נמדדת במשקל, ועם זאת היא מוגבלת ואף פעם לא תוכל לעבור מעבר לגבולות שלה. נכון, כי „החכם עיניו בראשו“ — אבל גם לכושר הראיה של העיניים יש תחום וגבול.

ואני רוצה שתבינו אותי היטב, אדרבא, הבה ונחשוב רגע, מה היתה דרך ההתנהגות אצל רבינו בירושלים. מקודם, לפני שנים היה פתוח „חדר השלום“ („שלום-שטוב“) שלוש וארבע פעמים ביום. בשנים האחרונות מפאת חולשתו של רבינו נצטמצמו שעות הקבלה לפעמיים ביום, בבוקר ולפנות ערב. עם חלוף השנים הלכו ונחרבו חסידים ומעריצים וסתם יהודים שבאו לבקש עצות והם צבאו על דלתו של הצדיק. הם כולם נכנסו אל הקודש פנימה ועננים כבדים רובצים על פניהם — וכולם בדרך כלל יצאו משם מאוששים ומעודדים ופניהם מביעות רגשי בטחון וחזקת.

אז מה יגידו לי, כי זה ענין של חכמה גרידא?

או שיגידו, שזה ענין של „הצטברות נסיון“? כלומר, כי רבינו בהיותו איש חכם וגבון, איש דעת ותבונה, הכיר את קהל חסידיו בתוך חוכם (כמו שאומרים: „דורך און דורך“), וממילא, בו ברגע שאחד מחסידיו פתח את דלתו, נפתח „אוטומאטי“ התיק האישי שלו בתא-הזכרון של המוח הגדול, „תמונת המצב“ היתה עלי-כן ברורה ולכן גם התשובה הקולעת לא איחרה לבוא...

ג/ ועוד סיפור נאחז בסיפור

גם מאחורי פרגוד החכמה אפשר להסתתר — איך היהודי התמים מרומניה נחפץ לחסיד גוראי נלהב

וכאן, בנקודה מהותית זו נעוצה טעותם הגדולה של רבים וכן טובים, אשר ראו בדמותו של רבינו את „החכם“ בה"א הידיעה. ואם כי זה דבר נכון שלעצמו, הרי מותר להעזי ולומר, מתוך התבוננות-מקורב ורבות-שנים בהליכותיו של רבינו, כי היה בכך לא רק „מעשה טעות“ אלא עוד יותר „מעשה של הטעיה“. זאת אומרת, כי רבינו אשר חסידי

המשך בעמוד הבא

סוד שיח ברכת בית המדרש

להוליך אתכם אל „מחוז הילדות“ שלי, אל אותו מעין ממנו שאבו עוז ועוצמה אומץ ושגב דורות של יהודים גיבורי-רוח, אל אותו מעין של רוח ורוממות, של התקדשות והתרעננות ושמו גור.

אהתן איזה אוצרות של תורה וחסידות, אוצרות של קדושה וטהרה, אוצרות של מסירות-נפש למען היהדות, אוצרות של הוד ותפארת מקופלים בתוך שלוש אותיות אלו: ג-ו-ה. ואודה ולא אבוש, שלאחר כל „הסיבובים“ ובכל גלגלי החיים שלי, מתקשה אני להגדיר ולמצות כיאות את המושג: „חסידות גור“ ומכל-שכן את שלשלת-תפארה זו אדמו"רים לבית גור.

בנוהג שבעולם החסידות, כי שרביט ההנהגה עובר בירושה מדור לדור, וכך זה מקובל כי הכוח המוריש זה עיקר כוחו אצל היורש: „ברא כרעא דאבות“, — כה אמרו חז"ל, ובשפה עממית פשוטה מותר לפרש זאת, כי אם כס המלוכה בהנהגת האדמו"רים נשען על ארבע רגלים — הרי יתכן לומר, כי שתיים מהן — הן „בזכות אבות“ ושתיים — בזכות עצמן. והנה באמת-מידה כגון זו לא יתכן כלל להתייחס אל אותה שושלת-של-פז, המכונה: גור. הבן גדול לאדמו"ר הראשון לבית גור — בעל „חידושי הרי"ם“.

איזה „כתב יחוס“ היה ברשותו — וזה בעיקר לא של הורים (אם כי הוא היה מצאצאי מהר"ם מרוטנברג), הרי של מורים, בהיותו תלמיד מובהק של קו"ניץ-פשיסחא-קוצק, ואף-על-פי-כן, כלום נזקק היה לזכות אבות?

הרי מספיק היה זכותו של „ספר הזכות“ שלו לבסס את מנהיגותו בחסידות, ודי היה בגדולו העצומה בתורה, בהיותו אחד מיוחד בין גאוני פולין, להעלותו לפיסגה הרוחנית אצל יהדות פולין, ולאמיתו של דבר הרי נחשב מוכר בתור „האדמו"ר הבלתי-מוכתר“ של וורשה רבתי, מכיוון שבמשך כארבעים שנה ערך וניהל בפועל ממש את כל המלחמות בבית וכן בחוץ למען קיום התורה וביצור חומות היהדות.

כל אחד מאתנו נאחז ברטט של קדושה ישעיה שמזכירים את האדמו"ר השני לבית גור, בעל „שפת אמת“.

נכון אמנם, כי הוא ברוב ענוותנותו הסתמך תדיר על תורתו של „אדוני אבי זקני“: בספרו, אשר נתקדש מכבר מתוך יגיעתם של שנים-שלושה דורות של יראים אנשי-הגות ואנשי-מעשה, המשקיעים בדפי הספר את מיטב היגים ושואבים מתוכם השראה עילאית להתעלות במעלות אמונה טהורה וחיים של הזדככות לאיין-ערך מתאמץ הוא להיתלות באילן הגדול של אימרות סבו הקדוש, בנוסח: „שמעתי מפי קודשו“ וכד'.

אך זוהי עובדה ברורה לעין כל, כי בעל „שפת אמת“ סלל בעצמו נתיבות חדשות ומופלאות וכן מקוריות ביותר בלימוד התורה (ראה: ספריו על סוגיות הש"ס, שנחקבלו כספרייסוד אף בישיבות בנוסח ליטא), על אחת וכמה לכמה בתורת החסידות, אשר על כל תג ותג בספריו על התורה ניתן לדרוש חלי-תלים של דברי הגות שכולם דברי אמת.

והלוא כולנו אנו מבני הדור הישן שוכניו לשחות במידת-מה מבאר מים חיים שלו האדמו"ר השלישי לבית גור — הצדיק רבי אברהם מרדכי, בנו בכורו של „שפת אמת“.

והרי זה ידוע וכל אשר באו בסודו העידו על כך, באיזו חרדת-קדוש וברגשי רחת העלה על שפתיו את שמו של „שפת אמת“, וכאלו מלים רוטטות ומרטיטות כל לב נוסחו דברי ההקדמה להופעת ספרו „שפת אמת“ על התורה: „כאשר בעוונותינו הרבים נלקח מאתנו ארון האלקים ובא השמש בצהרים ותהי רק זאת מעט נחמתנו בעינינו, כי השאיר אחריו ברכת, כתוב בעצם כתב ידו הקדושה —“.

ועם זאת, הלוא הרא"ם מגור ראוי היה להנהיג את העדה בזכותו הוא, ואם כי עליו עברו כל סערות התקופה, כל המלחמות וכל המהפכות, והוא נתעלה לדרגת מורה ומדריך של כל היהדות הנאמנה ושל עם התורה המאורגן בעולם כולו, והוא שהתניע בשער ונלחם בכל הרוחות הרעות ונאבק כנגד כל האליילים המודרניים, ואף פרץ את דרך העליה לארצנו הקדושה והוא שניצל בנסיגנים מתוך גיא התופת אשר ביבשת אירופה, וזה לשחול את גיצני התקומה הרוחנית בארץ-הקודש —

והאדמו"ר הרביעי לבית גור — הקדוש והטהור רבינו ישראל זצ"ל, אשר אביו הצדיק מסר לו במפורש, בצוואתו הכתובה את שרביט ההנהגה — הרי אנתנו קרובים מדי אל החלל, שנוכל לראות ולהעריך כיאות את מלוא שיעור קומתו, אך זאת נדע בתכלית הבהירות, ימשך בעמוד הבא

המשך סעוד קודם

הדור הישן העידו עליו עוד בראשית דרכו שהוא חכם מחוכם, וגאון עצום בחכמת ההסתרה ושהכל אצלו בהצנע והצנעה, רבינו אכן התאמץ ואף הצליח בכך להסתיר את עצמו מאחורי המסווה של חכמה.

ואפילו בשנה האחרונה לעת „שיח חסידי“ מרגש עם אחד מנאמני ביתו, לחש לו האדמו"ר כאשר הלז ביקש הדרכה בענינים עדינים, העומדים ברומם של עולם החסידות: „על צדיקים מלפנים אמרו, שיש להם רוח הקודש. אני אינני כזה, אבל בעזרת השכל אוכל משהו להשיג“ —

ואכן, כאן טמונה נקודת ההטעיה, „השכל? אך ורק בעזרת השכל“? ובכן, שמענו מה שמסר לי אחד ממקורבי בית גור, על אודות סוחר אחד, מיוצאי רומניה, יהודי פשוט ותמים, אשר הוא נמצא אתו בקשרי מסחר. ליתודי הזה יש מסחר בסיטונאות בצעצועי-ילדים בתל-אביב ולמספר — חנות בקמעונאות לצרכי-כתיבה ולמשחקי-ילדים בבני-ברק.

והיתודי התמים הזה סח לפי תומרו: „אשתי חלתה במחלה אנושה, וכל אחד מבין כבר באיוו „מחלה“ מדובר כיים, הרופאים עצמם לא ידעו מה לעשות: כן ניתוח? לא ניתוח? אמרו לו אנשים ברחוב: „סע אל הרבי מגור, כולם הולכים אליו לבקש עצה וברכה“.

„נסעתי לירושלים, ונכנסתי לבית-המדרש הגוראי, ואף אחד לא שאל אותי, מי אני ומה אני רוצה? ראיתי שהדלת אל הרבי פתוחה בשביל כל אחד. רק דבר אחד לא יכולתי בשום אופן להבין. גם אני הייתי נוהג עוד בימי צעירותי ברומניה, ואני ילד עיירה קטנה בבוקובינה, לחפש ברכה והצלחה בתצורות צדיקים. הכל היה מובן לי. שמתי „פדיון“ הגון על שולחנו של הצדיק, והצדיק התפנה מיד מכל עיסוקיו הקדושים והקדיש לי שעה ארוכה לשמוע הכל, והיה שואל על כל פרט ופרט, ואחר-כך המטיר עלי ברכות לרוב...

„וכאן, אצל הצדיק מגור, הכל שונה ומשונה. כי אינו מקבל „פדיונות“, זה כבר ידעתי בטרם נסעתי אליו. אבל לא חשבתי שזה הולך אצלו בחפזון שכזה, בטרם שאחד נכנס לחדרו המיוחד של הצדיק, אני כבר רואה איך שהוא יוצא. ואני? מה אעשה אצלו בפנים? הלוא צריך אני לשים הכל על השולחן, את כל השקליא וטריא של הרופאים: כן ניתוח או לא ניתוח? הרי זה ענין שבפיקוח נפש וזהם בעצמם אינם יודעים להתליט, במה הסכנה יותר גדולה וחמורה, כן לנתח או לא לנתח?

„לבי היה כבר עלי, ובדלית-ברירה נכנסתי פנימה. ועד היום הזה אינני מבין מה שהתרחש אתי שם. אמרתי רק שתי מלים: „אשתי בסכנה“, והצדיק תפס את הכל. והוא שאל כל מיני שאלות, בטרם סיפרתי לו את כל הפרטים. ושאל הרבה, והייתי בטוח שזה לוקח

זמן רב. והצדיק פסק: „לא לנתח“, והעניק לי ברכה חזקה. הרגשתי את עצמי טוב מאד, יצאתי ותבטתי על השעון, כל זה לקח אולי שתי דקות. וכשיצאתי ראיתי כי כל „התור“ נעלם.

ואני עד היום שואל את עצמי ואינני מבין בשום פנים ואופן. מילא שזה היה צדיק גדול, „צדיק גור“ והקדוש ברוך הוא מקיים — זאת יודע אני. אבל לא באתי לבקש רק ברכה אלא עצה. והאיך הצדיק קרא כל המחשבות שלי? אצלנו בחצרות הצדיקים ברומניה, כאשר בא קהל כזה אל הצדיק היה לוקח חצי יום ועוד יותר עד שכולם „נתקבלו“, ואצל הצדיק מגור — אף לא נתתי „קוויטל“, כי הייתי צריך לכתוב „מחברת“ שלימה...

או מה תאמרו לי: כי זוהי אך ורק „חכמה“? הלוא אפילו היהודי התמים הזה מרומניה הבין כי אין זה „ענין פשוט“ כלל וכלל. ואני, דווקא עם „השכל הפשוט“ שלי, אך עם „הנסיגון“ הארוך-הארוך האיש שלי שמלפני המכול ושלאחרי, לא אהסס ואומר, כי אם אכן „חכמה“ כאן, הלוא ברור בהחלט לכל בר-דעת כי אין זה אלא גיצון והתנצצות ממקור „החכמה העילאת“?

ד/ מבט לאחור על גזע וענפים

כתבי-היוחסין של האדמו"רים לבית גור — אך כל ענף וענף פורח ומצמיח בזכות „יחוס עצמי“

ואם תשאלו אותי שאלה נוקבת: „מהיכן דנתנו?“ — אין לי ברירה אחרת כי אם

סוד שיח בירכתי בית המדרש

כית נאמן פה בארץ ישראל...

עד כאן סיפורו של שמחה'לי האופה עליו השלום. ולאחר שעברו מספר שנים מאז שהושמע לראשונה הסיפור הזה, אוכל להוסיף על כך עוד נופך להשלמה, היות שבזכות הברכה הזאת, כי "זה יביא תועלת לבנינו", זכו אכן שנים מבניו להיות בין המשמשים בקודש בחצרו של האדמו"ר מגור, ואילו חתנו זכה בזכות הגדולה להיות הרבה שנים בן-בית הנאמן שבנאמנים בקודש פנימה! —

ו/ סיפורו של שריד מבוכנוואלד, מיתומי השואה
חיפשתי טיפה של חום והרבי נתן לי את כל הלב — הוא היה רופא-פלאים לגוף ולנפש גם יחד!

בענה ואמר אחד שהציג את עצמו בקיצור נמרץ: "קאצטניק" אני, מילדי, "בוכנוואלד": כעלה נידף הייתי, כאשר סופת ההשמד עברה עלי, והיא דרסה והרסה הכל, את גזע העץ, ואת כל הענפים ולא השאירה בד בודד. ואני בתגלגלתי עם סערת הכליון עד לשערי בוכנוואלד, עד למפתנו של תנור-המשרפה. אלא שהתנור לא הספיק לגמור עם הכל, כי האמריקאים התפרצו ובאו. ואני נשאיתי הלאה כעלה נידף. מה הושיט לי האמריקאים? קופסאות של חלב מרוכז וממותק, הפיסות שוקולדה שמנה אשר, "גמרו" חישמהר עם רבים מאתנו. ואני מאסתי בשוקולדה כי חיפשתי טיפה של חום. נכספתי ליד של אבא, ללטיפה של אמא, למילת-עידוד של אח ואחות, למבט רחום של סבא וסבתא.

והיכן מצאתי הכל?
מולי גרם לי, שנקלטים לירושלים עם תבורה של יתומי-שואה יחפים וערומים כמוני. והיכן נתרפאתי? בבית מדרשו של האדמו"ר מגור. רופא נפשות היה, ולא סתם, "רופא" ולא סתם, "נפשות". וכי מה אספר לכם וכלום תבינו אותי? כולם קראו לו אדמו"ר, ואני הייתי צריך להוסיף לו עוד תואר ארוך מדי: אבא — אמא — ידד (לא סתם, "ידד", אלא מה שקוראים, "ידד נפש")! אח ורע — מדייק ואפטרופוס.

זהעיקר מה שאמרתי: רופא-פלאים, רופא לגוף ולנפש, כך זה היה בדיק. מקדם רופא לגוף, ואחר-כך רופא לנפש.

בוקר אחד ניצב אני בחדרו של האדמו"ר, השם עלי, "מבט" סוקר מלמעלה למטה, ומלמטה למעלה ושואלי: "מה, כואב לך? הרי פניך לא כתמול שלשום". ואני עונה בפשטות ואפילו בטיפה של פינוק עצמי: "הרגל כואבת לי חזק-חזק!"... והאדמו"ר אומר לי, או יותר נכון: מבקש אצלי, ואולי עוד יותר נכון לומר: מתחנן בפני ממש כאמא רחממאית: "אבא, תראה לי את הרגל, איפה זה כואב לך?"... ואני המתפנק, אינני חושב הרבה, ומוהש למעלה את המכנס האחד, וחושף את הרגל, והאדמו"ר כופף את עצמו, "זה כלום! אל תדאג, עם וועט דיר גארנישט זיין?" (לא יאונה לך כל רע)...

וכך אירע זה לא פעם אחת. אם אומרים, כי אבא מבין הכל ואמא מרגישה הכל, הרי אצל האדמו"ר הלך הכל ביחד.

ובכל זאת מצאתי איזה הבדל בין אבא ואמא ולבין האדמו"ר מגור. משום שעל-פי סדר הבריאה ודרך העולם, זה אמנם קורה שנמצא, "בן יחיד" להורים, ובחיותו, "בן יחיד" ואי יקר להם ואהוב עליהם ביתר שאת. אבל כלום זה יתכן שלאבא ולאמא יהיו כמה וכמה "בני יחידים"? ובאמר לא עשרות ולא מאות כי אם אלפים ממש של "בן-יחיד-לעך" שכאלה! ונשבע אני לכם שמנסיני רבי-השנים, ומתוך הסתכלותי מקרוב נוכחתי, שכל אחד מבין שארית-הפליטה, כל שריד שנותר בתבערת השואה נחשב אצל האדמו"ר ממש כ"בן יחיד"! זה שאמרתי, שעבור כלם היה רופא-פלאים. רופא לגוף וגם רופא לנפש. אמנם בנידון דנו לא אוכל לגלות הרבה. רק על פרט אחד ארמו ותן לא.

אירע שלא התנהגתי כל-כך בסדר, אחרתי ב"שעורים" שלי, וידעתי שהאדמו"ר מקפיד על כך. הוא שלח לקרוא לי, כיבד אותי בכוס, "תה" שהמתיק בכבודו וטעצמו והתחיק אלי: "הבטנא, השפילי את עצמך אליך עד לכפות רגליך, (האב זיך אראב-געלאזט ביו צו דינע פיס!) וגם זה לא מספיק!" —

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

כי עוד משחר ילדותו היה נודע לגאון ונתקייט בו בשלימות גמורה הפסוק: "ישראל אשר בך אתפאר" — — —

ה/ וסיפור קצר של חסיד פשוט
מעשה חסד פועט מלפני 40 שנה — איך ברכתו של הצדיק נתקיימה במלואה
אצל צאצאיו של אותו חסיד

מה נאמר ומה נדבר ודעתנו קצרה מלהשיג אף את קצה דרכיו, כי צדיק נסתר היה וכל מעשהו בהסתר אף-על-פי שדלתו וכן לבו היו תמיד פתוחים לרווחתה לכל דורש ואילו באנו לספר בשבחו — במה נתחיל? כאשר חסידים ישישים ידעו לספר, כי בעל "שפת אמת" היה נוהג לקרוא לו "רבי", אם כי הוא היה אז עדיין עול-ימים ובהיותו כבן אחת-עשרה נסתלק הסבא. ובכל זאת הדביק לו את התואר "רבי ישראל", ותואר זה הדבק רק לו ולא לאף אחד מיתר הנכדים הקטנים שהיו כמורכז חביבים על הסבא. וזאת לדעת, כי בעל "שפת אמת" לא היה רגיל להשתמש בהגדרות משעשעות, מעין מילתא דבדחיתא, אלא מה שאמר — אמר בכל כובד הרצינות.

גם, במעללי יתנוכר נער, אם אך ואם ישר פעלו — מעיד הכתוב ומי היה מוסמך יותר להעיד על נכדו המצויין בין המצוינים מהאי סבא קדישא?
ובכן, לאחר כל הסיבוב המקיף הזה חזר אני אל תקופת המנוח, היות שמותר להניח כי אף בחצרות צדיקים אולי טרם צמח פרי-הילולים כגון זה.

וזה מובן בתחלט אף בפשטות הדברים, כי חז"ל אמרו, שאין דומה צדיק, לצדיק בן-צדיק, ומכל-שכן שהמזוהר בצדיק בן צדיק, בן-בנו של צדיק, שהוא כמורכז גינו של צדיק!
ולאחר כל זאת מן הדין להדגיש, כי האדמו"ר עצמו אף בנושאו על כתפיו משא נכבד שכות של יתום-אבות ברח מן השררה, כל ימיו התהלך בין אנשים, לא רצה להטריח שום איש, והיה מכיר טובה במידה בלתי-רגילה באם מירשהו עשה משהו למענו. ואצלו אמנם אירעו מעשים כאלה בחינת: "רש קונה עולמו בשעה אחת".

ואספר לכם עוד מעשה שהיה, מעשה שהתרחש לפני ארבעים וחמש שנים בערך. וסיפור-מעשה זה שמעתי מפי האיש עצמו.

היה זה בשעתא דחרווא, בבית-החסידים הגוראי הראשון, אשר ברחוב הקישון בתל-אביב, ב"שטיבל" זה אשר היווה מעין, "משתלה" של חסידות גור-בתוככי הישוב החדש, קם ממקומו אחד החסידים, ושמו ר' שמחה האופה, אחיו הצעיר של החסיד הוותיק ר' איצ'ר יהודא בערס' והרים כוס, "לתמים":

— "נכנס יין יצא סוד", או אגלה לכם את הסוד והכמוס אשר בלבי. כל ימי תוהה אני על עצמי, מנין נפלה גם על ראשי זכות כזו, להינצל מן התופת ולהישאר בין החיים? כלום הייתי יותר טוב מכל יתר בני משפחתנו? מילא, אחי איצ'ר זה כולכם יודעים יותר טוב ממני, שזה ענין שונה לחלוטין. אבל אני? או אגלה לכם, זכותי מהי. לפני שנים רבות עוד בחיותי בחור צעיר ומשפחתנו התגוררה באוטבוצק, אני הייתי אופה ועזרתי לאבי בבית-המאפה. וכשאני חוזרתי פעם במסילת-הברזל, ההולכת מוורשה לאוטבוצק, רואה אני לפתע את האדמו"ר מגור, שכבר היה אז מקובל ומפורסם אצל החסידים, על אף שלא היה לו שום תואר והתנהג כאחד מאנ"ש, כשהוא נושא עמו כמה מוודות ונוסע אף הוא לאוטבוצק.

או מה אני, שמחה'לי בעקער" (אופה) עושה אינני חושב הרבה ואינני שואל שאלות, רק חוטף את המוודות של האדמו"ר בשתי הידים ואני אומר אל הרבי: "ווא לא עבודה בשבילי, זו עבודה בשבילי!" משראה הרבי שאני עושה זאת בתשק גדול וממש בנפש חפצה, נתן לי לשאת את המוודות, אולם הוסיף בחיך גלגל בלשון זו: "עם וועט דיר צונוץ קומען, שמחה'לי, פאר דינע קינדער?" (זה יהא לך לתועלת למען הבנים שלך!). — כלום אתם מבינים זאת? אני הייתי. או עדיין בחור, והרבי העניק עלי ברכה על הדורות הבאים! בזכות זו נמלטתי מבעוד מועד מעמק הבכא אשר בפולין, ובזכות זו הקימותי

סוד שיח בירכתי בית המדרש

המשך מעמוד קודם

ז/ סיפור של אברך חסיד לווה

אף מלה טובה לא זכיתי לשמוע מפיו של האדמו"ר — תמיד הוא רק תבע ממני עוד ועוד, לטפט ולעלות, להתאמץ ולא להרפות!

נכנס לדבריו, כרוח סערה ממש אחד האברכים בלבוש חסידי, גוראי" מובהק, כמו שאמרים במלוא האריות המקורית, היינו, „אריגינאל-פאקונג“, ומפיו נפרצו רשפי אש: — בספר, „הזכות הלבכות“ נאמר זאת, כי כל איש, „נחבע לפי הכרתו“! ומהיכן יש לנו מושג במעלותיו ודרגותיו של צדיק הדור? הלאו שנוכח ותחיה לנו בגיעה כלשהי בנקודת האמת, כפי שפירשו זאת: „מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי“. הכוונה הנכונה היא, לכל הפחות למשהו של נגיעה, א, „האצולע אנריי“, כלומר — מגע כחוט השערה, אלא מאי? בדור שפל זה, דווקא דור שפל זה זכה מן השמים לצדיק הדור, שישפיל את עצמו אלינו. ובמרי-עינינו ראינו זאת, ובכל חושינו הרגשנו זאת שוב ושוב, ממש בבחינת „הדבק במידותיו“, כמה שכתוב: „אנכי ארד עמך מצרימה ואני אעלך גם עלה“!

— והנה בספר „שפת אמת“ בפרשת שקלים כל זה מוסבר ומחוור. הוא אומר, כי „העשיר לא ירבה“ הכוונה אל הצדיק, אשר מבטל את עצמו כליל, „לכללות ישראל“, והיות שרצו הצדיק מתכנס בתוך כלל ישראל ממילא זה מתקיים כי „הדל לא ימעט“, היות והצדיק נותן מחלקו עבור כל הדלים וכל עניי-הדעת.

ומעתה ניתן להבין במקצת, מי זמה אנחנו כולנו? היות וזכינו להסתופף בצל, וגם זה היה בכוחו של הצדיק, וקיימנו בפועל ממש „משכני אחריו — גרועה“, השקיע בכל אחד מאתנו את „מחצית השקל“ שלו ובעל „שפת אמת“ מפרש זאת: „למה מחצית השקל“? מכיוון ששלימות הגופש הישראלית היא בחינת „מחצת על מחצת“, מחציתו במרומי שמים, וזו „מטבע של אש“, ומחציתו למטה בעולם השפל. והצדיק הושיט לנו גם את המחצית אשר למטה, ממש „אנכי ארד עמך“, ולאחר שהשפיל את עצמו אלינו, וירד אחרינו אל הבוץ, כפי שהסביר זאת האי סבא קדישא, בעל חידושי הרי"ם, השכיל להעלות אותנו, כפי שזה הובטח, „אנכי אעלך גם עלה“.

אחתי! על המעלות והמורדות הללו, על כל אותן הירידות והעלויות שכל נפש מישראל מתלבטת בהן, כי זה לא יתכן, אחרת מאחר שכזה יסוד הבחירה, „ולאום מלאום יאמץ“, וכל הומן זה כך, זה לעומת זה, על כל זה יש לכל אחד מבינינו סיפור אישי של „יציאת מצרים“, ומי יספור ויספר הכל? והלא „סיפור“ משמע בירור מוחלט של האמת, מלשון „לבנת הספיר“! כי על כן נאמר: „כל המרבה לספר — הרי זה משובח“, היינו הוא משביח את עצמו — —

אך אל תטעה בי כי לי אין שום דבר לספר. וכי מה אספר לך, שלא זכיתי לשמוע במשך כל השנים הללו (והרי מבחינת נפשית הייתי צמוד אל האדמו"ר ממש למן אותה שבת ראשונה לאחר חג השבועות של שנת תש"ח ועד לאותה שבת אחרונה של ראש-חודש אדר תשל"ו), ובמשך כל השנים הללו לא זכיתי לשמוע אף מלה טובה אחת ותמיד אך ורק תבע ממני עוד ועוד, לטפט ולעלות, להתאמץ ולא להרפות. „וילכו מחיל אל חיל“, עוד ועוד!

ח/ סיפורו של איש-ביזנס מפאריס

„הן לי את הילדים שלך“ — ביקש ממני הצדיק, כאשר נכנסתי אליו לבקש עצה בענייני ביזנס, ואינני מתחרט שנתתי לו את הילדים!

„חוט השיח“ נחטף בירגע מידיו של האברך הלוהט על-ידי מישהו, שלא היה בחזותו החיצונית שום סימן-יחור של חסידות — והוא קפץ ישר לתוך השיחה הגועשת:

— בטוח אני שאף אחד אינו טועה בי. אינני חסיד גוראי כלל וכלל, ובכל זאת, גמשכתי מזה שנים אחדות אל החרד הזה, אל הפיגה הזאת. מפאריס אני בא להנה. המון קרובים יש לי בארץ וידידים לרוב מבני-עירתי, ומאלה שהיו לי „אחים לצרה“ בגלות סיביר הרחוקה. אבל כזה היה מנהגי בשנים האחרונות. בכל פעם כשהאווירון הוריד אותי בלוד, לקחתי מכונת ישר להנה...

האיך נקשרתי אל הרבי? זוהי גם חידת עבור עצמי. נכנסתי סתם-ככה, בלי כוונה

עמוקה. היתה לי שאלה מסובכת בעיני „ביזנס“, אמר לי אחד מבני-עירתי: בין כת וכו', הנה מתרוצץ אצל עורכי-דין? או מה תפסיד באם תשאל גם בעצתו של הרבי מגור, כאשר זה לא יעלה לך אפילו פרוטה שחוקה? באתי להנה. היה אמנם „תור“, בכניסה אל הרבי, אבל זה הלך אחת-שתיים. נכנסתי ואמרתי שברצוני לשאול עצה. והרבי החל לחקור אותי בדיוק בכל ענייני „ביזנס“ המסובך. לא שאל אותי כלל מי אני ומאיפה באתי, רם שקל הכל בתכמה ובתבונה, והרגשתי גם הריפות וגם בקיאות בהוויות העולם. והרבי נתן לי עצה נבונה, והצלחתי במאה אחוז. אבל לא-דווקא בגלל זה נתקשרתי חזק כל-כך.

כתום השיחה, לאחר שהייתי מרוצה מהתשובות הברורות שואל אותי הרבי „כאילו בדרך-אגב“, „מי יש לך בבית?“ שני בנים צעירים יש לי אתי בפאריס — אמרתי „נתנו לי אותם! מה יצמח מהם אצלך בפאריס?“ — פנה אלי הרבי במבט חם כזה, במבט כזה של דאגה וחרדה לשלום הילדים שלי, עד שנעשה גם לי חם בלב. ולא יכולתי לסרב.

ובכן, כלום אוכל לתאר לכם על רגל אחת את כל העסק? אגא, לכו והביטו אצל הילדים שלי! אינני מתחרט חס-וחלילה על העסק. הרבי ביקש את הילדים והבאתי אותם ארצה. הרבי הציע לי שאמסור אותם להתחנך בישיבת ליטאית, והם לא החליפו כלל את לבושם המודרני. והם אינם נראים כלל כחסידים, אבל הם חסידים שרופים, תאמניו לי. ובכל פעם הם כתבו לי, לפאריס, עד היכן הרבי מתעניין בי ובעסקים שלי. ואני, כשנזכרתי-עד כמה הרבי מגלה ידידות עמוקה שכזו עבורי ועבור כל משפחתי נחפזתי תמיד לסור להנה, מיד עם בואי ארצה.

ומה אוכל לומר לכם? התאמינו לי, שהרבי ידע את כל פרטי העסקים שלי לא פחות ממני וכאשר רק פתחתי את הדלת הרעף עלי מטר של שאלות מפורטות וענייניות, כאילו רק אחמול נפרדתי ממנו? אלא שבתוך זרם השאלות העיסוקיות נשתרבה איוז שאלה על אודות „אידישקייט“ בפאריס, כשרות, שבת, טהרת המשפחה, ואני הבינתי היטב את כל הכמוזים...

ובכן, מה יש לכם לשאול עוד? לכו אל הבנים שלי, והם יגלו לכם הכל, הכל...

ט/ סיפורו של תלמיד בישיבה ליטאית

חיפשתי שמחה בלבי והרבי יעץ לי לומר בכוונה את ברכות השחר — גלא נתן לי להחליף את לבושי, כי „העיקר הפנימיות“

ברגע זה נתעורר מן הצד אחד שהאזין כל הזמן למהלך רב-שיח זה ובלע כל הנגה וכל מלה, והוא אשר ורק קריאה מפתיעה שכוז:

— אני אכן תלמיד ישיבת ליטאית, כמו שאומרים, ואני ממשפחת מתנגדים בני מתנגדים, אמנם לא נולדתי בפאריס, וההורים שלי אינם כלל מבין שארית תפליטה משום שהם דור חמישי וששי בארץ, ואף-על-פי-כן...

הייתי רוצה להוסיף כמה מלים מנסיוני האישי אצל האדמו"ר מגור. בבוקר השכם אחד עברתי על-ידי בית-המדרש הגוראי. אמנם נחפזתי אל הישיבה שלי, אך משום-מה נעצרתי ליד בית-המדרש. גממתי כי גלים של חדוה ושמחה צפים ועולים משם. וזאת, אמנם היתה משאלת-לבי, שהיתה גנוזה בקרבי. שאפתי ללמוד תורה מתוך שמחה, מתוך עליצות הנפש. ומשהאזנתי בחוץ לניגון הגמרא אשר זרם מבפנים, חשתי בעליל שזה אמנם אותו ניגון הגמרא ובכל זאת מהדהדת בו איוז נעימה מרעננת, בוטחת, הממריאה אל שחקים.

לא היססתי הרבה, התדפקתי על חדרו של הרבי והבעתי את מבוקשי. „מרגיש אני שחסרה לי שמחה לעת לימודי“ — אמרתי. „לימוד התורה, זה התענוג הכי-גדול בעלמא הדין“ — התפלא הרבי — אני ממליץ לך לומר בכוונה את התפילה בהשכמת הבוקר, „והערב-נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל“, ותכוון את לבך לסיום הברכה: „ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל“, ורגשי החדוה יציפו אותך כל היום.

פעם אחת השמעתי באוזני הקשובות כל-כך של הרבי משאלה אחרת. „חשקה נפשי להתפלל בכוונה, ואני מחפש עצות לך“ — והרבי השיב לי מניה זכית: „לפני כל מצוה מקדימים ואומרים: „לשם יחוד קודשא בריך הוא“, ומוסיפים לאחר-מכן „ביחודא שלים

המשך בעמוד הבא

סוד שיח בירכתי בית המדרש

המשך מסמך קודם

בשם כל ישראל". כל מי שרוצה להתפלל בכוונה צריך להכניס את תפילתו בתוך כלל ישראל, ובפרט בזמנים אלה, כאשר כלל ישראל צריך להיוושע במהרה, וכן רצוי לעשות, ואז גם הפרט יוושע ביחד עם הכלל ובזכותו של הכלל".
ושב פעם, לאחר שנקשרתי בכל נימי הנפש אל הצדיק והרגשתי את עצמי ממש כמו חסיד מושבע והתחלתי להרגיש לא-טוב בלבושי המודרני, הנבדל כל-כך מן הלבוש החסידי — החלטתי להביע מועקה זו בפני הרבי. אך הרבי חתך את הענין בו במקום. "הרי הגד יודע, שאצלי העיקר הפנימיות, ותמיד בהתנהגותך כפי שהתנהגת עד כה" — פסק הרבי.

וכך הוזה.
ויכולתי אמנם לספר על אודות עוד שיחות קצרות והכרעות חותכות שכאלו. ויכולתי להוסיף עוד כהנה וכהנה סיפורים על אודות מאות ואולי אלפים בני-ישיבות כמוני, אשר נדבקו בלהט החסידי וחשים את עצמם חסידים גוראים לכל דבר מבלי שזה יראה מבחוץ, מכיוון שכוון היתה אמת-הבחן אצל הרבי מגור: "העיקר הפנימיות!" —

י/ סיפורו של מלמד תינוקות
"כבדתי רועה עדרו" — איך הצדיק רכש וקידש לנצח בסקירה אחת כיתה התלמידים של תלמוד-תורה, אשר עברו בסך ליד דלתו הפתוחה

ואולי יורשה גם לי לצרף כמה מלים? אם כי בסך-הכל הגני רק מלמד תינוקות! — נשמע לפתע קול מאופק וצנוע, אשר הוליד איוה חיוך טוב-לב ולא-ידווקא מבשר-סבלנות אצל החברותא.

אמנם אני מלמד תינוקות, ובכל זאת אגיד לכם איזו הערה בעיניי אותות ומופתים. הכל יודעים, שאצל חסידי גור אינו מקובל לספר סיפורי נפלאות על אודות מעשי נסים אשר הצדיק מחולל אותם בבחינת "צדיק גזור — והקדוש ברוך הוא מקיים"! ואם תרצו אפילו מלמד כמוני יכול לרוקן לכם פה לעיניכם שק מלא של מעשי פלאות, אשר נצטברו אצלי בראש מפי השמועה. ואולי היו דברים מפליאים, שהייתי אפילו עד להם, עד-ראיה ממש.

אבל האדמו"ר מגור העיר בהודמנות אחת בשיח-יושיג עם המקורבים שלו: "המופת הכי גדול בעיני — זה למשוך נשמה יהודית ליהדות" (כלשונו): "געוונען א אידישע נשמה פאר אידישקייט".

אז מה אוכל לחדש לכם? מלמד תינוקות אני ודווקא בעינים כגון אלה אני מבין קצת, ואעיד מה שנוכחתי בעצמי, איך האדמו"ר היה נוהג להפיח רוח ממרום, רוח טהרה וקדושה לתוך גפשותיהם של התינוקות ואף הפעוטות. ואם אומר לכם, כי האדמו"ר היה מחנך בחדר עליון — אך אמרתי מעט מועיר. משום שהפליא וידע את מלאכת החינוך ואת חכמת ההשפעה הרוחנית על כל דרגותיה, החל מ"גנן" ומלמד-דרדקי וכלה בראש-כולל המכוון ומאמן פוסקי-הלכות.

ואציג בפניכם אפס קטע קטן אחד משל אותם החידושים המהפכניים בשדה החינוך, אשר האדמו"ר מגור ניסה ואף ביסס אותם בהצלחה יתירה.

"עשרת ימי תשובה" בחצרו של האדמו"ר מגור. העונה הגדולה בעיצומה. המוני בית ישראל צובאים על דלתו של הרבי. רבים באים לבקש "שנה טובה ומבורכת". אצל רבים זה נחשב לזכות רבתי להיכנס, כדי לאחל לאדמו"ר "שנה טובה". ואילו החסידים, ובפרט האברכים המצויינים וכן הבחורים המהוללים, הכל חפצים להיטהר ולהיזכר לקראת יום-הדין. והאדמו"ר מקבל את כל אחד, "ביחידות". אצל כל אחד מחפש ומגלה תוך כדי רגע את הויק ואת הויקה המיוחדים אשר בכל נפש ונפש. ולכל אחד ואחד מרעיף טיפות-גוהם, טיפות-חיסון, טיפות תמריץ בהתאם לצורך.

ובתוך עצם ההמולה הגדולה הזאת של "עשרת ימי תשובה" מתייצב אני ומביא עמי את כל כיתת הפעוטות שלי ומסדר אותם בשורה ארוכה אל מול דלתו של האדמו"ר. והנה האדמו"ר קם ממקומו, פותח את הדלת, ומכוון את מבטו אל קהל הילדים.

והפעוטות? כאילו זרם חשמל תקף אותם. רגעים מספר הם נעצרים כולם, כאילו קפאו במקומותיהם. הרבי מעביר עליהם את מבט עיניו היוקדות, ובסקירה אחת, ובשטף של רחמים רבים, ממש כמה שנאמר: "כבדתי רועה עדרו". ולאחר-מכן ניצב הרבי על מפתן הדלת הפתוחה לרווחה, והפעוטות עוברים אחד אחד על ידו. ממש כפי שכתוב: "מעביר צאנו תחת שבטו". והרבי שם את כפו על ראשו של כל פעוט לחדר. זה לוקח אך שבריר של דקה. הפעוטות זזים והכף עוברת מראש אלי ראש. הרבי ממלמל, כמדומני, משהו בשפתיו. ובטוחני כי אומר: "קודש! קודש! קודש!" וכך מטביע הוא הוהם של קדושה והתקדשות על כל פעוט ופעוט.

וכי מה אומר לכם? מי יראה במו עיניו כמוני, את המהפכה הרוחנית הזאת שנתחוללה אצל הפעוטות הללו הודות למחיי-כף אחד של הרבי, אשר ממש נהפכו בן-רגע ליעוורים אחרים, יותר רציניים, יותר ממושמעים, יותר קשובים ודרוכים לכל ענין שבקדושה; ומי שנוכח כמוני שעצמת התרשמותו והשפעתו המהפכנית של מחיי-כף זה עמדו בהם לאורך ימים בפשטות גמורה על-פי הפסוק במשלי: "חנוך לנער על-פי דרכו — גם כי יוקץ לא יסור ממנה" — זה הידע מה המוכן הנכון של עשיית גפשות, כמה שנאמר אצל אברהם אבינו: "ואת הנפש אשר עשו בחרן".

וזה שהתכוונתי לומר, כי אינני מוכן להחליף שק מלא סיפורי פלאות ומופתים, אשר אכן התגלגלו בפה מכל צד ועבר תמורת אותו נס ופלא לטוהר וקידוש נשמתו של פעוט יהודי אחד לשם שמים!

והנה זוהי אך דוגמה קטנה אחת מפעולותיו של רבינו מגור, ודוגמה זו יש להכפיל פי אלף ואולי פי רבבה, היות שהאדמו"ר מגור המתנן הרגול עמל וטרה לקדש דור שלם מבני-הנעורים. והיוצא לנו מדברינו, שכל מה שסיפרתי אינו אלא מעשה אחד למופת ולדוגמה — ואידך זיל גמור! —

יא/ סיפור ברמזים של איזו המשמשים בקודש
אצל האדמו"ר היה הרבה "סתום" מאשר "גלוי" ושני "סודות" מן המעשים שבכל יום ויום הוכיחו לי שאינני יודע כלום!

לאחרונה נסחף סוף-סוף עם שטף השיח השתקן שבחבורה, אשר כפי הנראה, האלם קשה עליו ובשום אופן לא יכול היה להתמייז בו. ואם כי נבקע אצלו הקליפה החיצונית המכסה על המעין הטמיר שבנפש, והמעין תסס והתסס וזרמו פרץ החוצה — נשאר עם כל זה "שתקן" כמו שהיה וחישימהר התברר, "שמה שנפתח בנפשו פנימה אינו אלא כמעין סדק קטן בתוך חומות השתיקה.

והיה זה. — ממש בקדש, מנאמני ביתו של האדמו"ר מגור עד לרגעים האחרונים. מה רציתי לומר? אצל חסידים ישישים כהחלכת אימרה "שנוגה", שאין לך להפש חסידות אצל המשמש". ואצל רבינו היה זה מן ההיפך להיפך. אנו, שזכינו לשמש בקודש פנימה, מי שפחות ומי שיותר, היינו לפעמים מבוהלים בינינו ומפי כולנו נשמעה אותה הודאה עצמה: "אין חסידים מוטבעים של האדמו"ר מגור כמוני, המשמשים דווקא!" וחסידיהם היינו לא רק בגלל מה שהיה, "בבחינת גלוי" אלא עוד יותר מפאת זה שנשאר בחינת "סתום" גם אצל מי "זוכה כאילו", להציץ פנימה.

אומרים, כי האדמו"ר היה גאון גם בכך, איך להחביא את עצמו ואיך להסתיר את דרכי התנהגותו מעין רואה. ומי לא אחת נכחה ברוחני? דווקא המשמשים, המשמשים דווקא! אם הרמב"ם ניסח את רום מעלת האמונה, כי זוהי "תכלית הידיעה שלא נדע" — אנו למדנו זאת אצל רבינו "יוב וטוב" לדעת הכל בבירור שאיננו יודעים מאומה!

איך נוכחנו בכך? איך לידנו זאת? נמש בכל יום ויום, בכל הזדמנות גדולה וקטנה, אילו באתי לספר עובדות, לתאר מעשים קטנים וגדולים, לא הייתי מספיק, אפס פרט אחד אתיק לדוגמה. אצלנו, אצל המשמשים, התבססה במשך הזמן ידיעה ברורה, כי האדמו"ר יושב הרבה ימים בצום. אך אף אחד מאתנו לא ידע לקבוע בוודאות גמורה: "הנה, היום

המשך בעמוד הבא

סוד שיח בירכתי בית המדרש

המשך מעמך קודם

צ"ם האדמו"ר, היום יושב הוא בתענית... וכל זה למת? משום שהאדמו"ר ידע היטב, איך לבלבל אותנו, וטרח להצניע את התנהגותו, ותמיד עמל לקיים כלל זה בעצמו: אין לך דבר יפה מן הצניעות.

כיצד השכיל להצליח בכך? הנה אתן לכם דוגמה. סיפור קטן, אשר ממש בדידי הוזה עובדא. זה ידוע, שהאדמו"ר היה נוהג להחזיק בביתו בויכוח משמשים אחדים. מדוע? ומפני הטעם הפשוט, שיוכל לבלבל את כל אחד לחוד, ושהאחד לא יתפוס מה שעושה האחר. והסיפור הקטן הזה — יוכיח.

האדמו"ר קרא לי פעם אחת, שאכנס אליו בדלת האחורית, הפונת אל החדרים הפנימיים, בכוח למטבח. נכנסתי וגדמתי. האדמו"ר סוגר את הדלת על המגעול ומצווה עלי: "טל את הידים! הכינתי עבורך סעודה טובה!"... זורק אני מבט על השולחן הערוך לסעודת צהריים. הכל מוכן ומוזמן. כל זה הכין כנראה, המשמש השני, האדמו"ר מחיך אלי ואומר: "אכול הכל, ואל תפצה פה! בכל זאת קצת תשאיר, על הצלחת עבור, "שירים"... עשיתי, כמובן, כמצוות האדמו"ר. אכלתי הכל, כל המנות שהוכנו במיוחד עבורו. הבינתי הכל, כי יום צום היום הזה. אולם האדמו"ר לא רצה שאיש ידע על כך. לכן לא גילה את הסוד, ונתן שיכינו את המאכלים ויכניסו לו הכל. ורק ברגע האחרון החליט להמתין סוד זה עמך, מתוך אימון מלא שאני יודע לשמור סוד. וכך הוזה. על הסוד הזה שמרתי עד היום הזה...

אך האמת היא, שזה רק חלק אחד מן הסוד ההוא, ואילו החלק האחר נודע לי דווקא מפיו של אותו, "משמש שני", אשר הכין את הסעודה עבור האדמו"ר והגיש אותה אל השולחן. היכן נעלמת פתאום לעת סעודת הצהריים? — שאלתי אותו בתמימות שכוון, הרי אני נאלץ הייתי למלא את מקומך, לא כן?"

"לא על אודות הכל מותר לי לספר לך, — השיב במלוא הרצינות — אך זאת אגיד לך, שנשלחתי לאחד מראשי הישיבות המפורסמים. בעצם לא נשלחתי אליו, אלא שהוטלה עלי השליחות להיוודע בדיוק, איך מצב הפרנסה בביתו של ראש הישיבה, האם אינו חי במחסור, וכמה זקוק הוא למחיתו והיות שמפרסם הוא ספרים כל הזמן, האם יש לו מקורות מספיקים וכו' וכו'".

"השליחות זו נמסרה לך בדיוק לאחר שהכינות את ארוחת הצהריים?" — שאלתי.

"כן בדיוק, ולא אוסיף לך יותר, רק אגיד, כי לראש הישיבה בטח לא היתה סיבה להצטער על שליחות זו, בנת?" —

ואמנם, זה החלק השני של "הסוד", אם כי לא כל פרטיו נמסרו לפרסום, וזה כבר שייך אל הצד השני של "סתם וגליא", יותר סתום מאשר גליא.

יב/ סיום מעין הפתיחה

שבעה שדובבו את לבכם ונוסף עליהם נהג מונית ירושלמי, אשר נזכר בסיפור מעשה מופלא מלפני 23 שנה

שבעה, אשר שוחחו ודוכבו את לבכם — שוחחו ותמצית שיחם מהי בעצם? הלוא בכל שיחם של אלה, השתקפה מעל לכל השתאות גדולה. התפלאות שאין לה קץ וגבול.

זה בדיוק כאילו משהו מנסה לתפוס בכפות ידיו משהו מתוך הים הגועש והשואג בגשוא גלילי. או כאילו איוה אמן מתיימר לצייר במכחולו על פיסת בד קטנה ואפילו על יריעת בד רחבה, את שגב ההוד וההדר ("אין צייר כאלקינו") של זיו שמי תכלת.

ואף-על-פי-כן, זה מאופיו וטיבו של האדם שהוא גמשי דווקא אל הפלא הבלתי-נתפס, וכל מה שזה יותר בלתי-נתפס — מושך יותר, ובדיוק אל זה נכסף יותר ויותר, שוב ושוב, עוד ועוד.

"דור דור ודורשיו" דור דור ותכמין, דור דור וצדיקיו — אם כן, הרי בדיוקנו של צדיק הדור, משתקפת בבואתו של הדור כולו.

ואם באותו, "ספר תולדות אדם" של הבריאה נרשמה מאז ימות אדם הראשון, התכנית הכללית של "דורשי כל הדורות" — אין זה תימת שלדור מיוסר ומופלא שכוה בשלח מן השמים צדיק מיוסר ומופלא, אשר כל עצם שליחותו היתה לרדת אל מעמקי תהומות של מכאובי הדור ומשם להעלות את שרידי המבול אל פסגות השגב של חיי טוהר עילאי.

קבעו ואמרו חז"ל: "הדבק במדותיו", כי על כן נאמר: "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלה גם עלה".

"אנכי ארד עמך" —

ובני הדור אכן הרגישו זאת, ואולי הרגישו זאת בתחושה חריפה במיוחד דווקא מבין אלה שנתדרדרו מטה מטה במדרגות הירידה של הדור.

כלל לך, למשל, אל נהגי המוניות, אשר להם גמגמ יומיומי הדוק וישיר עם כל שכבות האוכלוסין, והאויזן להם מה שיש בפיהם.

איוה גילוי מוזר, כי דווקא לנהגי המוניות, אשר אינם מצטיינים בעדינות יתירה, יש הרבה לספר, בנידון.

הנה נחלק בימים אלה נהג כזה בחבורה של אברכים חסידיים, מבני-ברק, שנסעה לירושלים והגהה פונה אליהם בהכרות מרעישה שכוון:

"אל תסתכלו שאני מתהלך בגלוי ראש, לא נולדתי כלל אצל חסידים. מוצאי מקהלה יהודית על הגבול בין הונגריה ורומניה. איש, "עמך" אני. ומה שאספר לכם אירע עוד לפני הרבה שנים, אומר לכם בדיוק, בתי הגדולה היא כעת בת עשרים ושלוש. וזה היה בשעת לידתה. לא שפר עלינו המזל, אשתי הפילה מספר פעמים ל"ע, והצדיק מגור הציל או את התינוקות ואת אמה! שמעו, שמעו.

"לקחתי את אשתי לבית-חולים, "שערי צדק", הרופאים אומרים לי: לא טוב! סכנה חמורה לחיי היולדת, כי כנראה היא נושאת בקרבה ילד מת. נדרש ניתוח בירבמקום. כל רגע קובע. ואני מקשיב ומשיב להם: "מוכרחים לחכות עוד חצי שעה! אני רץ לשאול עצה! אחרת, לא אחתום על יפוי-כוח לגיתוח!"... לא אמרתי לרופאים לאן אני רוצה לרוץ.

אני נהג, ונהג יודע הכל. שמעתי שנמצא צדיק גדול ברחוב דוד ילין, וגמרתי בלבי, ארוץ מ, "שערי צדק" לרחוב ילין. אני בא אל דירת הצדיק — סגור! החסיד השמש, אומר: זה לא הזמן לקבלת אנשים. וחוז' מזה הוא שואל אותי: "איך נהג בא הנה בלי כובע, בלי כיפה?" "אני בצרה גדולה! אלך לחפש כיפה, אבל תן לי להיכנס אל הצדיק, אחרת אקרא למשטרה!"... איזו משטרה? מה ענין משטרה אל הצדיק? מתוך יאוש ועקתי כר. אבל הצדיק דווקא שמע את זעקותי ופתח את הדלת מחדרו המיוחד...

"ברגע זה הרגשתי שיש לי מזל. הצדיק פונה אל השמש ונוהג בו: "למה אינך שואל מה רוצה היהודי הזה?" — אז אני מתחיל לבכות ואומר שאשתי בסכנת-מוות, העובר מת והרופאים אומרים לנתח חיי-מהרה... והצדיק תוור לחדרו ומרמן: שאני אמתין בחוץ. אחר-כך יוצא השמש ושואל אותי: "מה שמך ושם אמך? ומה שם אשתך ושם אמה שלה?" — והוא נכנס שוב ומביא לי תשובה של שתי מלים: "היתה טובה!" אז אני רץ אל בית-החולים וחוזם על יפוי-כוח: לנתח! כי הצדיק אמר לי, שיהיה טוב. וכך זה נסתים!

"ממתין אני בחוץ. פתאום שומע צווחה חדה כשל רך שנוול. האחות מציעה החוצה: "קרה לך נס! יש לך ילדה חיה!" הרופאים לא מבינים מה שהתרחש. לאחר כמה רגעים שוב באה האחות: "דרוש דחוף! שתי מגות דם, להציל את האם! לך ותביא דם לעירוי, זה דחוף ביותר!" אני מבולבל, מאיפה אקח דם? אני יוצא החוצה. איוה יהודי רואה אותי. "למה אתה מבולבל כל-כך?" — הוא שואל, ואני זורק לו: "מה ענין שלך? כלום תוכל לעזור לי? אני צריך דם?" — "בסדר, אני נותן לך מגת דם!" או היתה לי מגת אחת, אך ראיתי שיש לי ברכה מן הצדיק וניגשתי ישר לעוד יהודי בחוץ: "אולי תתן לי מגת דם להציל יולדת?" — "אני הולך אתך ואתן לך דם!" — כך זה היה, אשתי ניצולה והילדה היתה חיה, והיא כבר בעצמה אם לילדה. והכל בזכותו של הצדיק.

תם צורר הסיפור, לא נשלם כל עיקר. ברם, כוז היתה דרכו של צדיק הדור, סתום יותר מאשר גליא —

אבי אבי רכב ישראל ופרשיו!

בצאתו...

השך בעת צאתו מאור השמש
גם אור נכון היום כבין ערבים
התלבשו קדרות פני השמים
חלף מאור יומם ויוכת אמש.
קול נאקת רועים במר נשמעת
קול צעקת הצאן ואוי יריעו
קול יללת שרים והי יביעו
קול שאגת עמים ולב קורעת.

התפוררה התמוטטה הארץ
כל יושבי בה נבהלו נחפזו
כל מוסדות הרים מאר ירגזו
אף מלאכי שלום ודרי ערין.

רועה לרועים היה הוא
מנחיה לצאן עמו כמשפט צדק
יועץ לגדולים מחזיק כל ברק
רבים לקדושתו ותכמתו ינהרו.

אפנה לכל פינות ולא אראנה
כי נפתחה הדרך ולא נגלתה
כברק עננים נראתה נכסתה
אן אלקה אחקור ואמצאנה.

העור בחיים הוא מאור עינינו
אוי זה לבבי הוא אשר רימני
אך לא חלום זה לי כחקיין אני
כי צוף דבריו עוד אלי יראני.

שבת פרשת שקלים בעיר הקדש והמקדש, כשהכל התכוונו לקריאת התורה על מחצית השקל, מטבע של אש הראה הקב"ה למשה רבינו לכפר על נפשותיכם, יצא הצדיק הגדול מבית מדרשו לעבור לישיבה של מעלה, וביום הראשון לסדר "להעלות נר תמיד" עלה בסערה השמימה האדמו"ר צדיק יסוד עולם רבי ישראל אלטר מגור וצוק"ל, ושמע בת-קול מסוף העולם ועד סופו שגיות ספורות והודעונו אמות הספים. כל הקירות רעדו מבכיות מתירות וזעקות אימים שנשמעו עד לרקיע השביעי.

אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, על מי נטשתנו בשעה זו, המנהיג הגדול שכה הבין לרוחו של כל אחד, הן של הכלל והן של הפרט, שמו ישראל — כי נשא על לבו את כאבו ויסוריו של עם ישראל, שלגד עיניו ראה וחוה את שואת אירופה ד' י"ד, שעלו בדם ואש ותמרות עשן, אשר השאיר שם את צאצאיו שהיו גדולי עולם: בתו בשם רבקה ע"ה, שאמרו עליה כי אפשר לתת לה "קויטלך", ובנו הגדול בתורה ויראה ר' אריה לייב הי"ד.

וכשהגיע לארה"ק נחת עליו רוח ד', רוח חכמה ובניה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ד', והחל להפיח רוח חיים בעצמות היבשות של אודים מוצלים מאש, לטפח ולגדל צאן קדשים לחסידות, פרישות ויראת שמים, והשפעתו התפשטה למרחקים בלתי גודעים. מה גדולה היתה השתדלותו לעמוד בקשר עם כל חוגי היהדות החרדית, עם כל גדולי הדור, שנא: "יחד לב וגל אבן מפני באר מים".

ספק אם היתה פעם תקופה של כה הרבה תסבוכות, בלבול וחלוקי דעות כפי שהיתה מנת חלקו והוא בפקחותו כי רבה מצא פתרון ותשובה לכל הצדדים בכל הבעיות, שנא: "ויחכם מכל אדם". רכזו של קדושה, חכמת התורה פרישות ואהבת ישראל שהיו מנת חלקם של אבותינו הקדושים מצוקי ארץ: בעל החידושי הרי"ם, בעל השפת אמת, האדמו"ר הוקן מגור וצ"ל, התוו יחד אצלו והיו לשלהבת אש קודש, אשר האיר בחשכת הימים לרבבות בית ישראל בכל מקום שהם, ובטל גזרות, מחלות ויסורים, פעל בעליונים ובתחתונים שנא: "ותגזור אומר ויקם לך".

שומה עלינו חובת בשעה זו שבעוה"ר צריך הי' צדיק הדור לכפר שנעורר את הלבבות של עצמנו ואחרים, ונעשה בדק הבית ככל שטחי החיים להרכות בהתמדה ובעמקות בלימוד התורה ובספרי מוסר ויר"ש, להתחזק באחדות ובשמיחה"ל, בשמירת הצניעות מבית ומחוץ, לא להדמות לאלה מהרחוב, בזה נגרום נחת רוח לנשמתו ויפעל למענו גדולות ונצורות, כי ע"י מעשים טובים ותשובה וחזקת היהדות מחזקים את ידי הצדיקים לפעול ישועות. נשתדל לקרב רחוקים לתורה, טהרה ויר"ש, להפיץ את דבר ד' לכל הפינות הזועקות לאור הגאולה הרבי נשא עמו השמימה את כל יסורי ומצוקות ישראל שעברו בזמנו מן הגולה הרוויה עד לארה"ק, ושם יתנה אותם ויפרוש את היריעה לפני פמליה של מעלה אשר בודאי ובודאי יכבדו את כף המאזניים לזכות את בית ישראל.

כותב בעל ה"לקוט מעם לועז", כי הצדיקים הגדולים אשר התפללו ופעלו גדולות למען ישועת ישראל תפילתם עשתה פירות ויהו מן הראשונים לקבל פני משיח צדקנו, שנא: "בנשוא נס הרים תראו, וכתקוע יופר תשמעו, וד' אלקים בשופר יתקע אל כל יושבי תבל וישוכני ארץ".

ונזכה במהרה לחשיעת עולמים אמן ואמן. שנא: אני גגלה לכם ראשון וכונה לכם ביהמ"ק שנקרא ראשון ופורע לכם מעשו שנקרא ראשון ושולח לכם משיח שנקרא ראשון, באיזה חודש — בחודש הראשון הוא חודש ניסן.

אבא שאול: לשכנעו ולאעלה

ב"ה, כרך שמיני
גליון כפול 193-194
ניסן תשל"ז

החסיד, בשעת מעשה, הירחר אולי במידת הצ' לחתו העסקית. אולם הרבי בפקחותו העמידו מיד על כך שיש לבדוק גם את ההצלחה האמיתית: חינוך הבנים!

וכך נהג היה להאיר נקודות ופרטים קטנים שני-עלמו מעיני השואלים.

פעם אחת בא לניהום אבלים בבית אחר מראשי הישיבות הגדולות. בצאתו משם מסר לאחר מצעירי הבית שהכירו סכום כסף גדול, וביקשו למוסרו לראש הישיבה. בכך רצה לסמל את תמיכתו בישיבה שמצבה הכספי היה קשה באותם הימים.

הצעיר הכניס את חפצת השטרות לכיסו והינהן בראשו שאמנם יעשה כן. אך הרבי גער בו בחיבה:

— כסף צריך לספור!

בכך ביקש ללמדו פרק בהלכות החיים.

נוהג היה לשים לבו לפרטים קטנים, לדברים ש-אדם דש בעקבו, ואלה הם דוקא המלמדים אותו שוב ושוב עד כמה היה גדול האיש שהלך מעימנו. ספרו כי לא אחת נהג לגשת בבית מדרשו למי מה-מתפללים ולהגיש לו הומש למען ישמע קריאת ה-תורה מתוך החומש.

את סדר יומו הגדוש קשה לתאר. כל דקה היתה מנוצלת ואת המסתופפים בצלו עודד לנצל כל רגע.

ולנצל — פירושו ללמוד. תמיד פקח עין אם לומ-דים בבית המדרש, אם חסיד-חלילה אין מפסיקים לל-מוד. תמיד היו תלמידים שקמו בשעה הראשונה א-חרי חצות והחלו לעסוק בתורה. אחרים נעורו בשעה שתיים אחרי חצות ושקדו על לימודיהם. במשך כל הלילה היה האור דולק ואנשים למדו בבית המדרש. אפילו בהפסקות שבתפילה, כמו בין שחרית למוסף, היה מטפח את הניצול של פסק הזמן ללימוד. אף הנשים למדו אז.

את אהבת התורה שלו הכירו רבים. אולם דוקא אברר חשוב אחד שראה כי חבריו כולם כבר עוס-קים בפרנסת ביתם והוא עודנו לומד ב"כולל", חל-שה דעתו. הוא בא לשאול על כך את הרבי.

— ולמה אתה ממחר! — שאל הרבי — עדיין יכול אתה לשבת וללמוד. כך נהג לטפח את בעלי ה-כשרונות האמיתיים ולחזקם להמשיך בלימוד. כש-בוע לפני פטירתו שאל את אחד מאנשיו על כל אחת מהישיבות הגדולות בירושלים וברר מי נושא בעול המעמסה הכלכלית במוסדות האלה.

המשך בעמוד הבא

מספרים: פעם בא אליו חסיד ממקורביו לשאול אם כדאי לקנות דירה ברחוב פלוני. (ומי שלא גדל ב-בית חסידי ישראלי: ומה מבין הרבי בעסקי דירות? ולא היא) — הרבי מיד שאל:

— האם חלונות הדירה פונים לסניף של ארגון הנוער שנמצא בשכונת לבית?

— לא — השיב החסיד.

— אם כן, תוכל לקנותה — היתה התשובה.

השיקולים של הרבי היו חשובים פי כמה מאלה של חסידיו. שכן דירה איננה רק מקום מגורים אלא גם מקום חינוך לילדים. והרבי לא רצה שבעתיד יס-תכלו ילדיו של החסיד לתוך מועדון תנועת נוער בל-תי רצויה.

אם כן, הרבי מבין בדירות, והוא מבין גם בחינוך ילדים.

ומכאן לילדים בפרט. לפני ביתו, במקום מגוריו הקודם, היו עוברים יום יום ילדים ההולכים ללמוד תורה. הוא היה מתבונן בהם באהבה רבה, שכן אהב ילדים והתעניין בלימודיהם. גם לתנועת "בית-יעקב" שימש פטרו. אם חזרו מטיול בשעת לילה מאוחרת אל בית הספר שהיה בשכונתו היה שואל ודואג. ה-קשר המהותי האמין שלו עם צעירים בא לידי בטוי גם בחצרו שכן הצליח לרתק אליו דוקא את בני התשחורת מבין החסידים, ועל חינוך הצעירים הושם רגש מיוחד בשיטת הנהגתו.

ומעשה שבא חסיד אחד לפניו ושאל האם לאחוז במסחר מסוים.

שאל אותו הרבי: וכיצד ישפיע עסק זה על בניך?

מוצאי שבת קודש, בחצרו של הרבי מגור ברחוב מלכי ישראל אשר בשכונת גאולה בירושלים. מאות חסידים ממתינים להיכנס להגע אל הרבי ולאמור "שלום". לא זו בלבד, לכל אחד יש בעיה. מנקר ספק. חוסר עצה בנקודה מסוימת. לכל אחד נדמה כי שעות רבות של דיונים לא יפתרו את בעייתו, את צרתו. בתור הארוך שמודנב ניצבים הרבה חסידי גור, אך גם אברכים מישיבות של "מתנגדים", ובני עדות המזר-רת, וכולם מצפים לפתחו של הרבי מגור.

והנה הגיע התור. אתה עומד לפני איש בעל עי-ניים נוראות-הוד, עיניים החודרות לתוכך כקרני רנטגן. נדמה לך שהוא קורא את כל מחשבותיך ויו-דע את רגשותיך. אתה חש התרגשות עצומה. רעד עובר בך. אם לא רעד גופני, הרי לפחות רעד נפ-שי, פנימי... כמעט ששכחת לשם מה באת, אך הוא כבר עונה לך. אתה מקבל תשובה מתאימה. אתה יוצא מאושש ומעודד. עד מה פשוט הדבר אחרי שהרבי נתן לך סימני דרך. אבן נגולה מעל הלב, ו-אתה עומד ותוהה: איזו גאונות יש בתשובה! כה מדויקת היא ומיוחדת רק לו!

כן, ר' ישראל אלתר, הרבי מגור, היה מקבל לע-חיים עד מאה ועשרים איש בשעה. ובתוך כך הפך את כולם מנבוכים לאנשים שהותרו ספקותיהם. את כולם שמע ולכל אחד הראה את מירב ההתענינות האישית, ואצל כל אדם ואדם בדק את הפרטים המ-אפיינים בבעייתו, ופתר את מצוקתו.

כיצד הצליח לעשות זאת? קשה מאד לענות. רק איש כמותו שהיה משכמו ומעלה הרבה-הרבה מעל לכולם, רק אדם כמותו שהצליח לחיות ולכאוב את מצבו של השני עד הסוף, יכול היה להושיע אנשים ממצוקותיהם.

משכמו ומעלה

המשך מעמוד קודם

כמנהיג גדול דאג לא רק לשיבתו שלו, אלא ראה את מצוקת הכלל לנגד עיניו. הוא בקש לדעת אם גם במסורות התורה האחרים הכל שפיר. זוהי אהבת תורה אמיתית!

ועוד. ביצר היה שם לב לכל נקודה, ומחנך כל אחד ואחד. חתן נכנס לקבל ברכתו, עם חמיו שיהיה רב חשוב מאד. אמר הרבי לחתן:

— קלוף תפוח עבור חמיר.

ויחשיים אמר לחתן:

— ועכשיו קח תפוח לעצמך.

החל להלך לקלף גם לעצמו. אולם הרבי שם לב ומיד אמר:

— אתה צריך לאכול עם הקליפה.

הרי זהו חינוך על כל צעד ושעל בחיים! והוא דאג גם לחינוכם היהודי של תושבי הגליל. כר יום את מפעלו הגדול, הקמת הקריה החסידית בחצור הגלילית. אנשיו החלו לפעול בחצור הגלילית במטרה ליהר את הגליל מבחינה רוחנית.

וגם בין אנשים המגדירים את עצמם חילוניים יש "חסידים" לרבי. ומעשה שהיה כך היה:

ד"ר ג. פנה אל החסיד שעמר בפרוזדור ואמר:

— אשתך חיבת לעבור נחות, אין עצה אחרת, ור אני מקוה שהכל יהיה בסדר... הדברים נתכו כי ברך על ראש הצעיר. הוא חשש מאד לפגוע בכבודו של הרופא, אולם בכל זאת אמר בגמגום:

— אני רוצה קודם כל לשאול את הרבי מגור...

מיד הגיב הרופא בהתלהבות:

— אני שולח אותך לשאול אותו, תגיד לו שאני שלחתי אותך אליו... ואני בטוח שישכים כי גם הוא שולח אלי...

האיש בעל המיוזג המושלם של כל התכונות החיוביות, שהנהיג את עדתו ביד רמה ובתום אבהי — כבר איננו איתנו. לפני חודש, ביום ב' באדר נדרש לבית דין של מעלה. וכל מי שראה אותו רק פעם אחת בימי חייו לא יוכל לשכוח אותו, את ר' יש-ראל אלתר האדמו"ר מגור.

הרב שמחה אלברג, ניו יורק

גדול מרבן שמו

כנו, בכדי להראות לדור — בבחינת "הדור אתם ראוי" — את שיעור קומתו של "רבי" בשיא השלימות.

"גור" מאז הרבי הראשון של שו"ת שילתא זו, בעל חידושי תרי"ם, היא סמל לא רק של חסידות דמוחא כי אם גם של לומדות בממדים נשגבים מאד. את היסוד לשושלתא דגור הלא הניח ה"חידושי תרי"ם", שהיה מפורסם סם בגאונותו החריפה. ועד ימינו, ועד

בכלל, לומדות הוא הקו האופייני ביותר של חסידות גור. החסידות בגור הינא באיתגליא וחלומדות באיתכסיא. בחייו של בעל ה"שפת אמת" זצוק"ל לא ידעו אודותיו שהוא גאון עמוק, מחדש מקורי בכל מקצועות התורה, וגאון עצום בכל מכמני התורה. רק אחרי פטירתו כשהופיע הספר: "שפת אמת" על קדשים ועל מועד, הופתע עולם הלומדות לראות איזה גאון נפלא היה ה"שפת אמת". וכשם שה"שפת אמת" על התורה מצטיין בעמקות נפלאה כן גם ה"שפת אמת" על הש"ס מלא חידושים עמוקים ואמיתיים.

גם בנו האדמו"ר הזקן זצוק"ל — הרבה לא ידעו על גאונותו, כי הלומדות העמוקה שלו היתה בחביון, באיתכסיא. רק יחידים ידעו על גדולתו. מורי ורבי הגאון המפורסם ר' מנחם זמבא זצ"ל, שהיה רגיל להתכתב עם הרבי מגור בחיד"ת, היה אומר: "הרבי מכוון לאמיתת של תורה", כי כשלומדים בקדושה ובטהרה מגיעים לאמיתת של תורה.

בכל דור ודור, כך מלמדת אותנו תורת הסוד, נשאר יחיד-שריד, שלפי מהותו וצביונו, לפי השגב שלו במקצועות שונים של תורה קדושה ויראה, חכמה ודעת, אינו שייך כלל לדור בו הוא חי ופועל. כי הדור אינו ראוי לאדם עילאי כזה שכולו פרישות וקדושה. אדם כזה החי בספירות העילאיות ביותר אין לו שום שיח ושיג עם הדור היתום שאנשי מעלה מועטים בו. אדם כזה שבאלף-אלפי ראשים הוא למעלה מדורו, כולו מנותנין לדורות הקודמים, עשירי גאונים וקדושים בעלי מוח ולב. ולמה זה נגזר על איש עילאי כזה להביא לדור שפל ויתום ולהשכינו בתור כנו? המשימה היא, מלמדת אותנו הקבלה, להראות לדור הנוכחי את דמות דיוקנו של אדם עילאי מדורות קודמים. הוא צריך לשמש סמל ודוגמא מה הוא מראהו של אדמו"ר אמיתי ואיך צריכים להיות אופיו וצביונו של רבי, איך צריכה להיות דמותו של רב אמיתי, של גאון אמיתי. ולכן משימים מזכים לדור שתהא לו האפשרות להסתכל ולחזות בכל ההיקף: צדיק גדול, רב גדול, גאון גדול, יחיד מיוחד כזה מהווה את הטבעת הצרופה בשלשלת הדורות, המקשרת דור אחד למשנהו, והוא המקור הרוחני שכל הדור יונק הימנו.

* * *

האדמו"ר מגור זצוק"ל לא השתייך לדור הנוכחי. הוא היה משכמו ומעלה — במובן הרוחני — גבוה ונשגב מן הדור. הוא השתייך לדור-דעה של הדורות הקודמים. ברם, שריו היה בתור

"גיב המורה" — אדר תשל"ז

אף בנו כ"ק האדמו"ר רבי ישראל זצוק"ל, שמקום משכנו היה בירוש-לים, המשיך את מסורת גור לא רק בחסידות כי גם במישור הלומדות אצל חסידים תורה וקדושה הן צמודות זו לזו. אין מסך המבדיל בין תורה לקדושה. ואמנם תורה הנלמדת בקדושה היא אחרת ומיוחדת — ובגור לומדים תורה בקדושה ובטהרה.

האדמו"ר מגור זצוק"ל, עוד לפני חמשים שנה, בפולין, איפה שהאווירה היתה ספוגה קדושה, כבר אז הוכירו בו בתור איש קדוש וטהור. יהודי מלין, כידוע, לא שיחקו סתם במלים מצלצלות. שם היו היהודים מבינים בטיב קדושה. ואם קדוש זה ישב יומם ולילה על התורה, אזי תורתו תורת אמת, דעתו דעת תורה אמיתית.

* * *

האדמו"ר רבי ישראל זצוק"ל יצר מחדש את חסידות גור. ה"חידושי תרי"ם", ה"שפת אמת", באו במדתימה אל המוכן. הם קיבלו בירושה את החסידים והמשיכו. האדמו"ר רבי ישראל זצוק"ל נאלץ היה לקומם ולבנות מחדש עדה חדשה של חסידות גור. חורבן היטלר ימ"ש השמיד הרבה רבבות חסידים. נותרו יחידים, שבבים, שרידים מפורזים בכל רחבי העולם. והנה הרבי מגור בכח עצום ונשגב הצליח לקומם את בני-גור שנהרס. הוא שחידש את מלכות-גור, את משכנו החסידות, מבצרי תורה, ישיבות וכו'. ללים עד שהחזיר עטרת גור ליושנה. זכותו תעמוד לנו ולכל ישראל.

אוי לעולם שאבד מנהיגו, אוי לספינה שאבדה קברניטה!

כבוד קדושת מרן האדמו"ר מגור זצוק"ל

מורן אגוי עטופים יגון וכאב ביחד עם כל בית ישראל המנכים את השריפה אשר שרף ה' בסילוקו של כקש"ת מרן האדמו"ר מגור זי"ע, ראש וראשון במלכות התורה והחסידות של דורנו, שבמשך כ"ט השנים האחרונות הלך והאיר כעמוד האש לפני מנחת עסדת התורה, ויהיו ידיו אמונה בהנהגת הזומה והאציל מהודו עלינו עד בוא שמשו בצהרים.

האדמו"ר מגור, קדוש עליון, מן השמים הועידו אותו להיות הברית התיכון ועמוד התווך של היהדות החרדית בתקופתנו, והגדירו גם סמכותו היו חופפות על כולו אף מחוץ למעגל הפנימי של ועדת החסידים הגדולה. נבצר ממנו לבוא בסוד אישיותו של הגדול בענקים, מי מאתנו מסוגל לידע אפילו עקבותיו, אלא כמו שאמרו חז"ל, "הרצה לידע גובהו של דקל (ומתירא לעלות שמה יפול) יסודו קומתו מצל קומתו" — ממידות הצל שפיצל ועסוכך הדקל ממנו והלאה, ניתן ללמוד את גובהו; וכן מהיקף ההשפעה והסמכות של האי רעיא מהימנא, שהטביע חותמתו על פני תקופה שלמה, נמצאו למדים שפך מגובהו הרוחני המרקייע. במלכי קדם לעמנו היה, לבנו לב כל קהל ישראל לנלשונו הזהב של הרמב"ם בהלכות מלכים) והיה טוב לאומה, ויותר מטיפה של גשמים", "יותר מגולגל חמה", והיותר מאב ואם" (השוה סנהדרין דף ק"א). החייאת הדיקטטורה הגוראית מתוך אפרות הכבשנים, לאחר השואה, בתנופת צמיחתה ושגשוגה שכולנו רואים בכל אתר, היא בלבד עדות מורחשית על החזון והרוח הגדולה שהפעמתה.

אך לא רק היא. היה לו חלק מכריע בקיבוץ הריסות עמ"ה בכללו.

מיטב כוחותיו השקיע בטיפוח הדור החדש, בני הנעורים, כלגיונו של מלך. עוד אביו הקדוש, ראש גולת אריאל, יצר מהפכה בחסידות כאשר שת פניו אל הצעירים. בפליק לפני השואה היתה נפוצה אימרת-כנף של האדמו"ר מסוקולוב זצ"ל: "הכו גודל לרבי מגור שי"ז לו עשרות אלפים חסידים שאינם מזהים תפילין וזיגנס צמים כיום כפור" — ילדים לפני גיל המצוות, חדאנה לדור העתיד עמדה בראש סולם חדאנות. אף הוא זצ"ל כשנטל לידיו את שרביט המלוכה, אחרי הסתלקות האב בשנת תשי"ח, התמכר באופן מופתי לשיקוד על צמיחה בריאה של הדורות הבאים הן בתוככי גור הן בשאר שבטי ישראל. מכאן המסירות והנשיאה-בעול שהוכיח במסגרות החינוך התורני, תשב"ר ובית יעקב, ישיבות וכוללים, במדה פלאית.

כל זמן שהיה שרוי בתוכנו הדור לא היה יתום. הדור ביקש וקיבל ממנו עצה ותושיה, כח עמידה, אורז והאצה למלא יעודו. הוא הטיף לא בלבד לשמור על הגחלת מסיני כי גם ללבושה לאש גדולה ומאירה. בכניסה הגדולה של אגויי שנת תשי"ד התבסס בדברי חז"ל על ד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום, כשהוא מפרש את חכונת ל' אמות של הלכה, שמים חורבן ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא אותן, ומאי טעמא תקינו רבנן ולא ליינו לאינציווי, ההתחזקות

בתורה משמשת ערובה טובה לאחדות. ומרגל"ז בפומיה: חז"ל אמרו שברך יעקב לשבט שמר עון כי יעמדו מזרעו מלמדי תינוקות שפרנסתם אינה מצויה להם ברווח, וכי סלקא דעתך שישראל סבא מברך ככה, שתתקפח הפרנסה משבט שלם ביוצאי חלציו? בודאי לא נתכוון לזה, אלא בראותו כי עז אפס וקשתה עברתם ברכם להיות מלמדי תינוקות, נמצא שבהכרח ישתנו, כי הרי "לא הקפדן מלמד", אף הוא היה דורש את המקרא, "והגדת לבנך", והגדת מלשון המשכה, בכח האהבה דייקא, לפי שכן היא דרכה של תורה בענין החינוך.

סביבתו בעל, "חידושי הרי"מ" התבטא לאחר הסתלקות בנו רבי אברהם מרדכי זצ"ל: "הצד זיק אבד", אימתי פטירת הצדיק היא כאבידה שאינה חוזרת, כאשר "אין איש שם על לב", היינו אם לא מתעוררים לתשובה בעקבות סר לוקו הקשה לפני הקב"ה כשריפת ביהמ"ק. המאורע חייב להחרידנו משאננותנו. נחפשה דרכינו ונשובה עד ה'.

באגרת ראשונה שכתב לחסידים בתפוצות אחרי שנטל לידיו את ההנהגה, בשנים קשות לישראל, ציטט מדברי אביו האדמו"ר הקדוש זי"ע שפירש דברי חז"ל, "אם ראית מלכיות מתגרות זו בזו צפה לרגלו של משיח", כלומה, אתה היהודי עשה את שלך, עסוק בתורה ובעבודתה, ובה תצפה לרגלו של משיח. גם עכשיו כשהפליא הקב"ה מכתתו, בהילקח הרועה הנאהב מעל ראשו, חובתנו להמשיך ולרעות גדיינו על משכנות הרועים לתורה וליר"ש צרופה בדרך ששלל לפנינו.

אדרת גור הצפה

ישראל ארליך

שבת ראש־חודש אדר. שבת שקלים. אל בית־מדרשו של האדמו"ר מגור, בי ליבה של ירושלים, נתקבצו כשבת זו רבנים רבים. אומרים: כאלף ושלש מאות חסידים התפללו בבית־המדרש בליל־שבת, התפללו בבית־המדרש ב שבת שחרית.

בית־המדרש „החדש" מלא מפה לפה. מרבית העומדים כאן צפופים בלבוש חסידי, כנהוג בגור; זביצה ארוכה של שיראין שחור. רבנים רבים הם הצעירים, פחותים מהם הקשישים. ח' בניונין, פחותים מהם הקשישים. ח' בולטים ביותר הם צעירי־הצאן, תלמידי ישיבת שפת־אמת, בולטים בלבושם — החלוק שחור, הגרביים השחורים, ח' מגבעת השחורה, ויותר מזה בולטים הכל בזריזות תנועותיהם, במהירות דבורם, בביטוי האשכנזי־פולני של ידיש שבמיותיהם. בולטים הכל בחום תפילותיהם, בניגונים המיוחדים. לוח שים לך: זה של ר' יעקב תלמוד, ש־חבר המנגינה...

שם כותה יושב „הוא" — הרבי, אדמו"ר של חסידות גור, שמונים־ושתיים השנים שהוא נשאר על כסותו נהג בו אותיותיהם, זקנו הלבני, פיו אגוזי הלבני, שוב אין להם אותו גוון והבהב כבזמים עברו. אך מבטו נשאר כשהיה — חודר, מעמיק, כשעניו נתקלות בו, לא תוכל עוד לעמוד בפני חידרתו. אחת משפיל מבט, ויודע שהוא קורא מחשבותיו, יודע עוף הכלל... עתה, בשבת ר"ח אדר, שקלים — יושב הרבי כשהוא עטוף בסליתו. אחמו לו לפני כניסתו ח' שבת, עוד קבל שם כל הבאים — במהירות, במהירות־החירוף שבכוונת פיו. „שלום" מפי הרבי, עתה, תפילת שחרית של שבת, הרבי מתפלל כשעניו עצומת, מפעם לפעם עובר עיוות בקמטי פניו. האם סובל הוא מכאובים? האם קשה עליו שכיבתו? לפני התיבה עובר ר' משה שיינפלד חורב אבי. חסיד גור ושי"ב לבית גור. אחת חזרת־הש"ץ של שמונה־עשרה של שבת, הכל מאוונים לסימות המתנגנת בראש־חודש ובג — המברך אל עמו ישראל בשלום" — תקדמת לקריאת הלל. והנה מבחינה אנו של ר' ראובן ט"ל, חסיד בן חסיד גור מעוררו המכיר יפה את סגנונו של ר' משה שיינפלד, שאין הסיים כמקובל — המלה „בשלום" נאמרת בחטף, נפלה שחידה ריגית־האדמו"ר רב בודדים הרגישו שהרבי

ביקש לקום, יצא בדלת המיוחדת לו אל עבר הדריה. אחרי יצא מיד אחיו, ר' פנחס־מנחם, ועור מבחוריו, שתיקה שאיש אינו יודע פשרה, ר' משה שיינפלד עובד את התיבה, ובא אחר תחתיו שעתיד לאמור הלל ולהתפלל מוסף, אלא שעניי כולם מוסכות עכשיו אל עבר דלתו של הרבי... וממתנינים... הרבי יצא — וממתנינים לו לאמירת הלל. ממתנינים... שותקים... דממה עמוקה צננה את כל אלה־ושלש־מאות חסידיו גור, ישישים ובעלי־חשירות — שותקים ונושאים עינים אל עבר דלת חדרו של הרבי... כך עשר דקות... כך עשרים דקות... כך חצי שעה... פלוגי יוצא מדלת צדית, מורה להתחיל ב"הלל", איש אינו שואל — מתפללים ביתר־דבקות, קריאת־התורה, עו"ד ישעיה פריבס מתל־אביב, תמה: הרבי לא נכנס — מי יאלץ לשש? והנה ר' ליביל היינה עלה לשש, ר' פנחס־מנחם, אחיו של הרבי, עלה למספיר, סימן שחל לאהז גלד ומחמיר. אט־אט והלחיש עוברת מפה לאוזן: הרבי אינו מרגיש בטוב.

יצורי כפיו של הרבי

ר' ראובן ט"ל ועו"ד ישעיה פריבס שניהם חסידיו גור, דור אחר דור, נוהגים הם לעלות מפעם לפעם מתל־אביב, לקבל שלום מפי הרבי, להתפלל בבית־מדרשו, לכושם ככר מורדני, וכן הלך־מחשבותיהם. אך — כמובן: חותם גור עליהם. מעידים הם על עצמם: אנחנו יצור־כפיו של הרבי, יותר מבית אבא־אמא, יותר מהישיבה, יותר מכל הסוכב אותם — לש אולם הרבי בנש־מוהים, עשאו חסידיו גור. הם לשבת זו עליו ובאו לכאן, להתבשר בשמנים של הרבי, של בית־המדרש, של התפילה כאן — של גור. עתה צוערים הם מבית־המדרש לעבר בית־סילונים, לפעודה של שבת — כנבון, השיחה נסבה על הרבי — ויותר מזה על אחת מהצית השעה של שתיקה מוחלטת, של המחנה הרוכה, של מאות העינים שמוסכות היו אל עבר דלתו של הרבי... כמובן, השיחה נסבה על הרגשות הרעה של הרבי...

עוד שעה, הגיעו שלושה רופאים, הרבי אינו רוצה לנסוע לבית־החולים, „הדעה", מפני קרישה השבת. הרופאים מעניקים לו טיפול ביתי, כנהג המחזות גוברת — אין „שולחן", ומאות־מאות של חסידים סובבים הלוך־ושוב בחזית בית המדרש, מה הוא בלילה? הבלדה, סילפנים אל ר' בונם, אחיו של הרבי, השוהה בספריה, כי ימחר ישוב ליורשלים. כמות ממתנינים בבית המדרש, כפינו זו עורכים שני הידידים, ט"ל ופריבס, שבאו מתל־אביב, כנהגים רגעים הם, כנהגו, לישול ברכת פרידה מהרבי, כדי לשכב לנחתם. לפתע, במהירות, נכנס הגכאי בשקט השורר כאן — נקישת כף ידו בשיטתו, היא אל מוחתו, הוא מכריז בידו: „דער רבי האס געצויגן, או ווער אדאפטס א היום מארן, זאט פארן געזונט דער היסט..." הרבי צויה, כי כל הצריך לשוב לביתו, יטע שלשום... הכל מבנינים, כי אין הרבי יכול לקבל את הנאצי פים. הרוב מתחולל והולך —

ראשון בשבת, שעת צהרים, כיו מכות האושר בוסים והמכונות שעלו לירושלים, להלוויתו של האדמו"ר מגור, היו גם מכונותיהם של טגיל ופריבס, המכונות עמוסות היו נוסעים לעיפם, בדרך שיטתו לו עם זה בתכונותיו של הרבי, בכונות אודות הרבי.

ר' ראובן ט"ל מספר זכרונותיו על הרבי, עוד כילמי אביו, הרבי הוקר רבי אברהם־מרדכי זצ"ל, היה רבי ישראל חלפית לכל צעירי־הצאן שבין חסידיו גור, שבין בניהם של חסידיו גור, עוד אנו, כאשר היה לו אן חדר באכסניה של באב"ד, ולאחר־מכן בדירתו שמול בית־המדרש הישן, ולאחר־מכן — כאשר נחכת לאדמו"ר, מספר טגיל על בקורים אצל האדמו"ר, שאלת עצה, בקשת בקשה, „קוטל" לפני נחמה של אביו, ותמיד — כמאור־טנים, בהנחת הדברים בקצרים, בורחות — וחשובה שלא הכילה אלא מילה או שתיים, והכילה הכלל... ושובת זו — לעולם לא תשכח. חצי השעה של ההמתנה... ובארבע לפנות־דבוקה, הטלפון שהעיר והזעיק לבוא לטפיל לפרט החילים...

העו"ד ישעיה פריבס רואה עצמו כנילוש בנש־שו עלילידי כפות ידיו של הרבי, הוא כיוון דרכו, ונשאו „אדווקאט", תלדו התפלל מורוהו, מפני חותו, מקיצור הדברים ומדיוקם. כאמ־פדגוג הלך עם כולם, החל מוקצו החסידים ועד לתל־מדי ישיבתו, אותם ביקר לפעמים אף בשבתם, לאחר הצות־לילה, לראות את המתמידים בלומד תורה... כן, הוא ווכר את הרבי מיום שעמד על דעתו, כאשר הרבי בא לתל־אביב, והחלחל בבית־אביו, ר' ליביל פריבס, מוהיקי החסידים בגור, מספר לנו עו"ד פריבס: — אספר לך דבר, ותראה מכך פקתותו ווריי וות של הרבי, היה זה לפני כשנה, התעשיין הרמציגני ר' יואל־אמרי פיק, מתסיד גור המוכנסים, שניצול יחד עם הרבי בימי השוהה — חלה ונפל למשכב. כאשר חזר מבית־החולים לביתו שבמרתגן, בא הרבי לבקר בקור־חולים. קודם שבא הרבי, הוצרו אנשי־ביתו לריים פיק כי אולי יבטב שסיר את תכונת הרבי, צויר מעשה אנון, התלחית לו בקיר המורה, ריימ פיק סירב. הוא רוצה להעמיד פנים, הרבי בא — והעמידו כסאו כשכבו אל התמונה, לכל תפסל כה, שהה כמות ששעה, ולאחר ברכת רפואה והחלפת קם לצאת, עוד מבט אחד, מבט לתמונה, והתרה בת שתי מלים בידו: „שמרתה כל כך הרבה", כאם לעבן? — יצא...

שלושה תאריכים

עד שצוה זה, סככה חסידות גור סביב שלושה תאריכים: כ"ג באדר, ח' שבט, חג השבועות. כ"ג באדר שנת תרכ"ז נפטר רבי יצחק־מאיר מגור, בעל „ידידות הריים"; בחמישה־עשר של סדרה נפטר רבי יהודה־אריה־לייב (נכדו של הר"ם) בעל „שפת־אמת"; בחג השבועות תש"ח — נפטר רבי אברהם־מרדכי, שטמן כחצר בית־מדרשו ביורשלים, השבו ניספ תאריך חרש: ם" אדר — נפטר רבי ישראל אלתר מגור, הרביעי לגושאי כהרש של חסידות גור, הרפודה חידושי הריים ושפת־אמת — ואגודת־ישראל.

אין הגיע הרבי, רבי ישראל זצ"ל, להנהגה? השאלה כמיאה איננה לא בית אחיו, הוא ר' פנחס־מנחם, כנהגיו אנודת־ישראל העומד ב"ראש ישיבת", שפת־אמת" ביורשלים, לפני כשמונה עשרים באנו לביתו — הבית שהיה גר בו

לפנים, אביו, הוא האדמו"ר הוקר, הראים מגור, שיהא ארוכה שוהתנו או על בית־גור ועל אביו האדמו"ר זצ"ל. אלא שראינו או פתק — שלא ראנו מרבית חסידיו גור, שוהתנו תחילה על צ" הדרלים של ר' פנחס־מנחם, שבין־קונים היה לאביו, על ר' מאיר, שנספה בשוהה; על ר' יצחק, שנפטר בתי אביו; על האדמו"ר רבי ישראל; על ר' פנחס־מנחם סיפור לנו, כי בשנת פנחס־מנחם: על ארבע הבנות ועל תנחיתו, מכאן באנו לשווח על העברת ההנהגה לאדמו"ר רבי ישראל, ר' פנחס־מנחם סיפור לנו, כי בשנת תרצ"ו, בחיות אביו הראים, בן שבעים — ביקר או ביורשלים — וכתב צוואה, ובין היתר כתב: „הנהגה העדה צריכה מנהיג — נגמר ונמנה אצי להשאיר את ההנהגה בידו אתי ר' משה־כצאל שילושלם, הוא קשור אצלי בלב ידו ונשמתו, הוא ימשיך את לכנס לאביו בשמנים..." אך — הדברים בעולם נתגלגלו בדרך אחרות, והשו"א, והטלטולים, פתק נשאר מר' משה־כצאל שנספה בשוהה, בן נאמר: „כאשר היה כדעת ב"ל היה לחזרת אחי גדולות — ובצוה"ר זכיתי לזה, מבוקשי עי"ם — יאציל־נא עליו רוח שנה, רוח דעת ויר"ש, לשוכ בתשובה שלמה ולנלות להשיב לשונתי אמרי אמת כרצוני ית' ביר..."

והנה קם ר' פנחס־מנחם, אן אל המגרה, שבאור הספרים הגדול, יאשר בדירתו הנאה, מוציא משם נרתיק, פתחו, ומראה לנו — הומנה לתנוה. מן העבר השני רשום בעפרון בכתב־יד ועי' — וזה: ! זאת האמונה של האדמו"ר הוקר, הראים מגור, קראנו את הכתוב: „של זה נכתב קיום השעוריות, אולם כאשר פנים הדעות בא, אני מסר ההנהגה לבני מי יראה שיהיה וישרה מה שלא טוב היה עניו..."

בשבועות תש"ח נפטר רבי אברהם־מרדכי זצ"ל — ורבי ישראל כיכל הנהגת חסידיו גור, עתה, בשנים באדר, ממהרת שבת־שקלים, נת בקש רבי ישראל לפצילא של מעלה — על מי תפול עכשיו האדמו"ר? אנו סובבים בין חסידיו גור, מנסים לדעת, לנהש, להעלות השערות, יש אמרים הם מצויה צוואה שהרבי השאיר, יפתחותו כתום השבעה, ויידעו כי ינהיג את העדה, יש האומרים, כי אין זו דאית שהרבי אכן כתב צוואה, מוכירים שמת: ר' בונם, ר' פנחס־מנחם, ר' יעקב בנן של ר' בונם, על מי תפול אדרת האמונה וההני הגה של חסידיו גור?

סיפורו של גור

חסידות גור זקוקה עדיין לסופר גדול שיספר אותה, שיחקור אותה, שימסור אותה אף לנו, שאיננו מספופים בחצר זו ונשמותינו לא נילושו על־ידי רבותיו.

כמובן שיש להתחיל בפשיסאם, לספוג חוטב את קוצא, להתבשר אף מהקטן מאלכסנדר, ככאן להגיע אל רבי יצחק־מאיר — נעוריו, טלטוליו, תפסם שלו בין קונוני לפשיסאם, דבקותו בחברו רבי מנדלי כמצוק, אסונות שאירעו לו בביתו, שכל בניו מתו לו פניו, והוא חלה ואת פרישיות מבית קונוני, מכאן יש לעבור לנכדו, ר' יהודה־אריה־לייב (בן ר' אברהם־מרדכי) בעל „שפת־אמת" הריים עלה ונתעלה בגאונות ב"חורה, נכדו השפא עלה ונתעלה בחסידות, מכאן יש להגיע לרבי אברהם־מרדכי, במינו רחבה

וגדלה חסידות גור, והגיעה אלפים ולרבבות, מנהיג ליהדות החורה והחסידות של פולין, ניצב בראש אנודת־ישראל, ונסיעותיו המרובות של הראים לארץ־ישראל, היו מהפכת חיות הדתית של פולין, באירופה, על־ידי כך נתעוררו יהודים דתיים רבים לעלות לארץ, חמש פעמים הגיע הראים לארץ כתייר, ובכל פעם הביא עמו עשר רות חסידים, ששוארו בארץ, מאותם בקורים ידועים הספורים על פגישותיו עם מרן הראי"ה קוק זצ"ל, שיותותיהם גם ויכוחותיהם, ידועים מכי חביו של הראים לחסידיו בפולין כהם מתאר הוא את הראי"ה זצ"ל כדמות אצילה, איש חזרת ואיש אמת, ומפריך את טענותיהם של מתנגדים שלא ראוהו ושלא שמעוהו ושלא הבינוהו... בפעם הששית עלה הראים לארץ, בתוך ימי השוהה — הוא כהן שכולו שבור, ניצול בדרכי נסים, פסוליו לנוצח של איטליה, שהיה בימי הפסה באבאציה הסמוכה, ובאנית האיטלקית „מרקו פולו" — לחיפה, או ניצלו גם עוד כמנין מבני־ביתו של הרבי, גם רבי ישראל, שעליו נפלה אדרת ההנהגה, גם מסירת אביו הראים בחג השבועות תש"ח.

כשלושים שנה נהג רבי ישראל כדעת גור, בארץ, הוסיף נוסח משלו לנוסח הישן של גור, תכלין מיוחד של ארץ־ישראל, תוך שלושים השנה גדל דור חדש של חסידיו גור — שנשמו, תיהם גילושו על־ידי, והם אחושים היו באכנסו, נשאו עיניהם למוצא פיו, מהם שלא עשו דבר מבלי לשאול פיו, מהם שהרבו לסקוד לדלות בית־מדרשו, מהם תלמידי ישיבותיו, מהם המברי שמים בשמנים אלו של רבי ישראל מגור, הוא היה מרכז לחייהם — בחול ובקדוש, בבית ובחורב, בכל.

כניינו, לא כל מאתיים־אלף המלוות את מיטתו מבית־מדרשו שכלב ירושלים ועד להר־היזרים, לא כולם הם חסידיו גור ולא כולם התפסקו על דלתותיו ודבוקי בידית הדלת של הרבי, אך רבנים רבים הלכו מלאי עצב, כשאנוי כל מאתיים־אלף המלוות כריות לשמוע שבתו, על מי תפול עתה אדרת גור?

בירור דברים

ביום ששי, ז' באדר, פורסם ב"ה הצפה" מאמר מפני עטו של מרן ישראל ארליך על הרבי מגור זצ"ל, כמבאר זה נוכח שמי וגמסור בן פרטים עליו וזאת שלא לרצוני ולא על ידעתי, מר ארליך, שתינו גל חבר וידיד, שווחת עמי על השבת האחרונה בבית מדרשו של הרבי זצ"ל ביורשלים, לצערי הרב לא כיבד מר ארליך משאלתי שלא לצטט דברים בשמי, כן לא הסכמתי שייכ חוב דברים עליו אישית, נוסף לכך, מופיעים כמבאר דברים בשמי שלא באנו על ידי או ששובשו הדברים, גם אינו רואה את עצמי כמקור לסמיטת מידע על חסידות גור, ודאי שיש רבים וטובים הראויים לעשות כן יותר ממני. אני מאצטר על שרובו שמי במאי מר הלל והנכר גרם לי עגבת נפש, תל־אביב ישעיהו פריבס

כלל ישראל טרויערע

א גרויסען פארלוסט

The Gerrer Rebbe zt"l

THE SUDDEN *p'tira* of Rav Yisro'el Alter, the late Rebbe of Ger, in Y'rushola'yim on Sunday, 2 Ador 5737, put his tens of thousands of *chasidim* in a state of shock, and saddened uncounted thousands more of Jews who had come under his influence during the nearly 30 years of his tenure as *rebbe*. He was succeeded, immediately after the *shiv'a*, by his brother Rav Bunim Alter.

Born in Ger (Gora Kalwaria), Poland on *isru chag* of Sukos 5655, he was the son of the previous *rebbe*, Rav Avrohom Mordechai, who was the son of Rav Aryeh Leib, the author of *S'fass Emess*. The *S'fass Emess* loved his little grandson and greatly favored him. Rav Yisro'el married his cousin, the daughter of Rav Yakov Ma'ir Biederman, a son-in-law of the *S'fass Emess*.^{*} He survived the Holocaust and came to Eretz Yisro'el with his father, whom he succeeded in 5708. He rebuilt the House of Ger, establishing a worldwide network of Gerrer yeshivos and *yeshivos-k'tanos*.

^{*}His wife and children were killed by the nazis.

פאר ווינע חסידים איז ער נישט בלויז געווען א מייץ און א מנהיג, ער איז געווען א טאטע מיט א הארציג פאטערליכער געפיל וואס האט אין געציילטע מיניטען וורכענעדיגען דער באגער פון איטליכען און ויך כאקענט מיט טיפער אינטערעס יעדען שריט און טריט פון יעדען פון ווינע נאכפאלגער.

ער איז געוועהן א זייל פון שטארקייט אין אידישען ציבור א גדול פון א געוואלדיג גרויסע מדרגה און א שורש פון השפעה פאר א יעדען איינציקען. ער וועט יעדען אויספעלען מיט טיפען צער און עגמ"ג.

ינחם השם אותנו בחוך שאר אבלי ציון וירושלים.

גלייכצייטיג ווילען מיר אייך מיטט-יילען אז גערער חסידים האבען מכתיר געווען דעם פערטען וון פון פריערדיקען גערער רבין זצוק"ל האדמו"ר רש"ב שליט"א פאר וייער נייעם רבין. השי"ח זאל העלפען ער זאל האבען כוח פיזיש אנצוגיין מיטן גרויסן ווערק וואס זיין ברודער זצ"ל האט אויפגעשטעלט. איינער פון די חשובע חסידים האט ויך אויסגעדרוקט מש"ר האט אנגעהויבען פירען דאס אידישע פאלק צו אכציק יאהר און געפירט ביז הונדערט און צוואנציק אמן כ"ר.

פאר די פילע גערער חסידים, פוילישע אידען און גאנץ כלל ישראל אומעטום איז וואס אדר ב' געווען אטרויערען פיינליכער טאג. דער גרויסער געאכטער מנהיג האדמו"ר מגור זצוק"ל איז פלוצלונג נסתלק געווארען איבערלא-זנדיק א צעמישטע וועלט א אנגעוויי-טיקטע כלל, און א חלל ריק.

פאר כלל ישראל איז ער געווען א גדול פון העכסטען אינסטאנץ, א מנהיג מיט דעצידידירטע דעה, א משפיע פון דעת תורה אויף אירע מנהיגים מיט וייערע קהילה'ס. קיין שום החלטה אדער וויכטיקער ענין וואס האט אפגעטריט דעם תורה אידנטום איז געווארן דערליי-דיקט אדער דעצידירט אן ויין קרישטאל קלארן מיינונג און אחריותיקען אינט-רעסט און איבערגעגעבנקייט פאר יעדן פרט פון דעם כלל.

צו הונדערטער ארימע און נויטבאדע-רפטיקע פאמיליעס איז ער געווען א תומך בחסד עליון אויפן באשיידנסטען אופן העלפנדיק ברוחניות און גשמיות מיט פארשטענדליכקייט און רעספעקט. אפילו וייענע נאנטסטע מענטשען האבען נישט געהאט קיין אנונג וועגען די פערזענליכ-קייט פון די נאכמיס-דורך דעם גרויסען איש החסד והמעשה.

דער רבי ר' ישראל אלטער איז נפטר געווארן אין ירושלים, ארויסגערופן א גרויסן טרויער אין דער גאנצער חסי-דישער וועלט און ספעציעל ביי די גערער חסידים. אויף און פאריו פילט מען איצט דעם דאזיקן טרויער אין אלע היגע חסידישע קרייזן און נישט דווקא ביי גערער חסידים.

ווי דער שטייגער איז וועגן א גרוי-סן רבי, ווערט אויך דערציילט פאר-שידענע גייסטיקע ווערטלעך וועגן פאר שטארבענעם גערער רבי, אזוי צ. ב. ווערט דערציילט אז ווען דער רבי האט ויך דערוואלט וועגן די רציחותי קע קאמפן וואס זענען אין 1970 אויס געבראכן צווישן די טעראריסטן און דער יאדאנאישער ארמיי זאל ער האבן אויסגערופן: "דער אייבערשטער זאל העלפן און ביידע זאלן זיי מצליח זיין".

מיר זענען אבער בכלל נישט זי-כער אז דער רבי האט טאקע אזוי געזאגט. דאקעגן איז יא זיכער אז ווען ס'איז אויסגעבראכן די יום-כיפור מל-חמה און א חסיד האט אים געפרעגט צי מען מעג אין אזא הייליקן טאג גיין אויפן פראנט, האט דער רבי אים גע-ענטפערט: "ווער זאגט דען אז דו זאלסט גיין? אין אזא הייליקער מלחמה לויפט מען צום פראנט!"

כבוד זיין אנדענק.

א. עורי

טרויער

ביי חסידים

אין פאריז

נאך דער פטירה

פון גערער רבי

ווען מען וואלט אמאל, ביז צו דער צווייטער וועלט-מלחמה, גערעדט וועגן חסידים אין פאריז, וואלט מען עס זי-כער געהאלטן פאר א חזק, און ווער שמועסט נאך, ווען עמיצער וואלט דאן גערעדט וועגן פאריזער גערער חסי-דים, וואלט מען אים בכלל געהאלטן פאר א "גרינעם", וועלכער ווייסט נישט וואס קומט פאר אין יידישן פאריז. די לאגע האט זיך אבער שטארק געענ-דערט נאך דער צווייטער וועלט-מלח-מה, ווען וועגן פאריז קאן מען אפשר זאגן אז זי איז געווארן אן עיר ואם בישראל, האט זיך געשאפן אזא לאגע אז די פראנצויזישע הויפט-שטאט איז געווארן די איינציקע שטאט אין גאנץ אייראפע ווו ס'דערשיינט א יידישע טאג-צייטונג און עס זענען אויך פאראן א געוויסע צאל חסידים-שטיבלעך פון פאריזדענע רבי'ים און אפילו אויך פון גערער "הויף".

האט טאקע די ידיעה אז דער גע-

וזרחה לכם שמש צדקה

בסוף פ' משפטים נאמר: "ויעל משה אל הר האלקים". לפני קריאת התורה יצא האדמו"ר מגור וצוק"ל מבית מדרשו בירושלים, וביום הראשון לפ' תרומה שנאמר בה "ועשו לי משכן — אל תקרי משכן אלא משכון, בעוה"ר נתמשכן צדיק הדור ועלה בסערה השמימה, כשנשמע בת קול ומודרעוים שמים וארץ. הכל חש ברעדה גדולה שהרעידה תבל ויושבי בה כי אחד מעמודי התווך עלה לרקיע.

"לא גבראו ברכים ורעמים אלא לישר את העקמומיות שבלב" כי אילו זכינו הי' מנחה אותנו יחד עם כל הצדיקים לקראת משיח צדקנו אחרי שנשא על שכמו ולבו את יסורי הכלל והפרט, אחרי שראה במו עיניו תורבות שריפות ר"ל מלחמות ויסורים. הי' מרטיב את הכרים לשלמראשותיו בדמעותיו ששפך על מצב ישראל. ועכשיו שטרם זכינו חיבים אנו לפשפש במעשנו האם גמלנו לו חסד כפי שעשה עבורנו בכלל ובפרט. "עד זקנה ושיבה" היה קם אחר הצות כל ימיו. קשה להבין זאת אפילו על אישיות רוחנית בעלת מדרגה גבוהה.

מי מסוגל למלא חלל כה גדול שנוצר בתורה, במעשים, בחכמה, בזכויות, בתפילה, בכל מכל כל. חייב לקום ועד רוחני בעל שעור קומה, שיכיל אנשי אמת יראי אלקים אנשי חיל ולתכנן כל הדברים שהוא וצוק"ל חפץ ובקש, בלימוד, במוסר, בגמ"ח, בצניעות, בשמירת הלשון, בהפצת תורה.

השגיאה שלנו שאנו שמחים בגדולי הדור כי הם מתעלים בעבודת ד' במסיר"ג מגינים ומצילים, מתפללים לרפואתנו, לפרנסתנו, לשדוכנו, לשלומנו ועוד. אילו היינו מחזירים להם טובות רוחניות היינו מרבים בלימוד התורה בעמקות, אילו היינו משתדלים לשים משמרות והשגחה לא לדבר בבתי כנסת, לעשות שעורים בשמירת הלשון, במוסר, בהלכות, במידות היינו משפרים את מצב הצניעות והלבוש בבית כפי שהוא וצ"ל ביקש. ישנם יהודים צדיקים שדיבר אתם על זאת, ואנו צריכים לעזור לשאת במשא העם ולא להטיל משא כבד על יחידים, וכוה מחזקים את ידי הצדיקים כפי שנאמר אצל משה רבנו "כאשר ירום משה יד וגבר ישראל". "כל העוסק בתורה לשמה וזכה לדברים הרבה", בעולם המודרני מוציאים מליארדים רבים כדי לעלות לירח ולהביא משם חתיכת אדמה, ואילו הוא וצוק"ל זכה להביא תרופות וישועות ישיר מן השמים ככח תפילתו ויראתו, חכמתו ורוח קדשו.

השתדלותו הרבה וחפצו האדיר להכניס אחדות בין החוגים והעדות המה משמשים לסמל ודוגמא, עד כמה חייב אדם להתרומם מקטנוניותו, מן האופק הצר של ה"אני", ויש להרחיב את האופק כי זהו הכלי המחזיק ברכה ביותר, ועי"כ מקבלים שפע משמים. החכמה והצדקות של אבותינו הקדושים בעל חידושי הרי"מ, בעל השפ"א, ורבי אברהם מרדכי זי"ע התרכזו אצלו יחדיו והיו לשלהבת קודש תוך טהרה וחכמת חיים, היה אב רחום לכלל ולפרט, וכאן המקום להזכיר את זכותה הגדולה של אמו הצדקנית חי' ראדע יהודית ע"ה, שמכרה את תכשיטיה כדי שהאדמו"ר וצוק"ל ישב ללמוד, ואמר האדמו"ר בהלוייתה: כי ראשי תיבות של שמה זה חיה ראדע יהודית בת ג' — "חריבון", כמו שנא' אצל ר' תנינא: כל העולם אינו גיוון אלא בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בכף חריבין" הסתפקות במועט, התרחקות ממותרות, ואהבת

תורה. דקדוק בקיום המצוות ולא כמצות אנשים מלומדה — כל זה מוכה לגדל גדולי ישראל אשר מביאים אור חדש ומגרשים היסורים והחושך מן העולם.

*

בתחילת בראשית נאמר הכתוב "ורוח אלקים מרחפת ע"פ המים". זה רוחו של מלך המשיח, שיבוא ע"י תשובה, שאין מים אלא תשובה שנאמר: "שפכי כמים לבך בוכה פני ד'". בעל חידושי הרי"ם וצ"ל אומר: כל האומר ממעמקים "אנא ד' כי אני עבדך", אנו מוכן להכנע ולבטל רצוני מפני רצונך, וזכה ל"אנא ד' הושיעה נא".

ואומר הילקוט מעם ילועו: "כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אישה לד'", כי שאר ודבש מסמלים גאווה. וכל דבר שיש בו שמץ גאווה איננו רצוי לשמים. וכך כותב בעל החידושי הרי"ם, שמצד אחד יאמר אדם "אנכי עפר ואפר", ומצד שני כשנחנך לעשות מעשים יאמר "בשבילי גברא העולם". ובעל השפת אמת וצ"ל כותב, כי ע"י תשובה, תפלה ומעש"ט אפשר להפוך מ"נגע ל"ענג", ומ"צרעת" ל"עצרת".

בפ' ויחי מרומז שמו של בעל השפ"א, "גור אריה יהודה" אריה יהודה מגור. מסופר

על אמו וצ"ל חיה שרה כי המגיד מקוויניץ שגידלה בכיתו הבטיח לה כי תלד בן שיאיר את עיני כל ישראל. "וכל אשה תכמת לב בירי' טור" — אומרים צדיקים הם טו את הירייה הגדולה הנמשכת מהר סיני עד ביאת משיח צדקנו במהרה בידו. "עורו אחים, התעוררו לתשובה ומעשים משיח מחכה לנו!

משל להתנונה שהגיעו אורחים עשירים ונכבדים, והמחותנים טרם הגיעו. אמרו הגדולים: בלך בינתיים לפעול וללמוד, שמעו העניים והבינוניים ורצו ללכת. עמם. עמד שם פיקח אחד ואמר: אל תזוו מאן אם ברצונכם להשתתף בשמחה. כיון שלגדולים והנכבדים יקראו ולא יעשו חתונה בלעד, אולם אנחנו צריכים לעמוד כאן על המשמר. רבותי! כמה חיבים אנו לפעול ולהשתדל ולעשות כדי לזכות להשתתף בשמחת הקב"ה עם כנסת ישראל, "לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה". יש קונה עולמו בשעה אחת, כשהמצוות הן מובחרות מוזככות בלי נגיעות ורדיפת כבוד בקדושה ובצניעות, ללא דברי בטלה הרי הם משברים את המשטימים והמקטרגים ומביאים אורה ושמחה לעולם.

בזמנו של בעל התפ"ח הי' מעשה שערכו מגבית להקמת בית זולם. הראו לאספה שהשתתף בה צבור מגוון, סוחרים ובני ישיבות. קם אחד הנגידים ואמר כי הוא תורם 100 מיטות לביה"ח. ותוך כדי כך שהיה מרוצה מעצמו אותו נגיד, פנה אל התפ"ח וצ"ל ושאלו: כמה תורמים בני הישיבה למען הענין? ע"ז ענה לו התפ"ח: הם תורמים כמה אלפים מיטות שלא יכנסו לביה"ח. זוהי הסטטיסטיקה של "הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה".

"איוהו מקומן של זכחים קדשי קדשים". אמרו חז"ל — איוהו מקום שנחנך להכניס בעיקר תקונים ויפורים במקומות של הקדשי קדשים, וכשם שראינו השגחתו ית' אצל משה רבינו שלמרות הגזירה של פרעה גדל משה רבינו בביתו, והיה מחבקו ומגפפו. כך אסתר המלכה ומרדכי היהודי נפצו בכח התשובה והתפילה את כל השקר והרשעות. וכך בימינו יחיש אבינו אב הרחמים את ישועתנו ופדות נפשנו שנא': "ישמע אלקים את נאקתם".

*

ע"י הפצת תורה בכל הפינות, ע"י הרחבת התנוך, ליהדות ויר"ש טהורה שזו חיתת משאת נפשו של האדמו"ר וצוק"ל נעשה נתת רוח לנשמתו הגדולה ונתחזק את בותו שיעורר רחמים גדולים מאב הרחמים להחיש לנו את רוח אפינו משיח ר' אמן ואמן כ"י".

כוס תה, לפנות בוקר, עם הרבי מגור

מעריב

ז' באדר תשל"ז

מ. כהנא

הם, "הודי טוב" — אמרו לכל ה"יורה, "א. גוטער איד", כך היו המגידים בפולין מכנים איש צדיק ובעל מופתים.

מי שרצה להכיר את הפן השני של הרבי מגור, היה נאלץ להטריח את עצמו, להשכים קום לפנות בוקר ולהציץ לחור בית המדרש הגוראי.

אימרת חסידיית גורסט: "תולה מ" סוכן וקוק במיוחד לרופא גדול" דווקא דור שבור ורצון כסות, דור שהושלך עד לתהומות השואה, גוק, לרבי דגול!...

על הרבי מגור אמרו, כי הוא נשלח לדור זה משום שבאמונתו הלוותה ובאישיותו הכובשת ידע להמליך את עצמו, על מנת לדרת עד למעמקי גורלו של הדור, כדי להשיג לזרוע משם עד מרומי הסיגה הררי חנייה.

שעה של טרם-שחרר בבית המדרש הקטן בקומה התחתונה של הבניין המפואר. הספלים שמלאים עד אפס מקום. ניגון הגמרא חוגג עתה את שעתו הגדולה. העולם מבחנך גתון עוד בחרמה עמוקה. זוהי שעת של אורורה טהורה. אומרים בעלי המוסר. ההוללים ובלו מכבר על משכבם ציינים וסחוטנים. גם היצר הרע לוקח לעצמו "קצת תופשי" זוהי שעת של צלילות הדעת ובחירות המאשפת לראות בחור. וניגון הגמרא משתקף בנעימת של כוסף. כולם למדנים כאן בחשק. בחורים צעירים הלומדים בוגות, אכזרים המתגנבים זה עם זה בחלכה. וגם לא מעט יהודים באים בזמן, אשר מתעמקים בשיעור, "הרף היומי".

"שומרים לבוקר" — זה עקרון "סוד אצל חסידי גור. חסידות גור אינה גיוסט. שיעור בחסידות", אלא התעמקות בחורה לשמה מבחנך הפשוט כמו שנאמר: "לא עם-הארץ חסיד". המצית חסידות גור — לימוד התורה והיגיעה בה העליות אצל חסיד גור — אלה הם הלמדנים הגדולים. העוסקים בחורה ימים וילות.

הגן מסתכל מסביב ושואל את עצמו: מי מעורר את כל אלה באישון ליל? מי מקפץ אותם מתוך המיטה החמה? הצו של הרבי? לא דווקא, כי גור אינה רגילה לצוות על חסידים, אלא לשבוע אותם, לחנך אותם בכיוון הנכון.

באשר אני נכנס אל הרבי לשאול מפי אינו עצה בענינים משפחתיים, — לזרוע אלא אחד בגיל הצעירה, כבני הילומים יומיים את, "הרף המשך בעמוד הכא

שהרבי מקבל את כולם ביחידות. הם התקשו, ואמרו שזה ענין משותף לשניהם. משיצאו, לא היה צריך כלל להציג להם שאלות, כי הם פתחו את פיהם.

אומר האחד, בעל זקנוק טטופה: "החסידים לא יודעים, איזה צדיק גדול יש לכם פה? אני תלמיד ישיבת 'פורת יוסף', בשכונת, בבנין ממול. כעת מורה אני חשוד-בלי חיות. לא שאלתי איש, גמריתי בלבי שאכנס ואבקש ילדים אצל הצדיק פה. ציפיתי שלוש, ארבע שנים, ואשתי בכתה הרכה בליילת. הייתי כאן, בחדר זה, כשפתחתי הדלת אל הצדיק, נשפך ממני ים של דמעות, 'מה חסר לך?' — שאל הצדיק, 'אין לי בני' — אמרתי ובכיתי כל הזמן, 'סע עם אשתך לטבריה, ולכו יחד להתפלל על קברו של רבי מאיר בעל הנס. אתריכר תבוא אלי'."

נסעתי וחזרתי. הצדיק אמר לי: "ספר הכל". סיפרתי: התרפקתי על קבר בעל-הנס וגמרתי כל ספר זה תהלים, ולא זזתי מן הקבר הקדוש כל הלילה. גם אשתי הייתה שם, ור באמצע. התהלים נדרמתי-והלמתי. כמו עני ראיתי שבעל הנס קם מן הקבר ושאל אותי: "מה משאלתך?" וזרק לי איור תכשיטים, צמידים של כסף, אחד, שנים, שלוש. ואני קורא אליו מתוך החלום: "לא רוצה תכשיטים, רוצה ילדים!" (וא בעל הנס זרק אלי כבעת קטנה אחת, והתעוררתי). כל זה סיפרתי באני הצדיק פה. הצדיק מתיר אלי: "תני לך שלוש בנות או אחד..." וכך זה נחמאת לפני שבע שנים זה היה, וש לנו כבר שלוש בנות יפות וזה לאחרונה נולד לנו בן זכר..."

חברו מענע כראשו ומאשר בפה בלל: "הכל אמת ייעיב" ומוסיף: "אני באתי שתצדיק יתן גם לי ברכתו!"

בין האברכים שנמצאו בחדר החי צונו נתרער רעש גדול. אחד אמר: "זה תמיד ככה, בפני אנשים מבחנך הרבי לא מחסיר את עצמו, ואברך אחר משיב לי: 'מה אתה רוצה?' יכולט לאסוף כאן מופתים מלאה ה" שקל אד-וכיכרא מה שאמר הרבי 'כיום בשיטתא': 'אותות ומ' פים — באדמת בני חס'..."

היו אומרים חסידיו של, "התוצאה" — אינו רוצים רבי שיטעם אותם כי נסים ינפלאות! אע רוצים רבי שי יציע לנו את הגדלים יינים בהם סעל אדיש-קייס (יהדות)!"

ספת יהודים שאין בהם שום תו ליהודי.

● נכנסים מודאגים, יוצאים מעודדים

מה מחפשים הם אצל הרבי? האם מבקשים רק ברכה או שהם גם שוארים לים עצות? ואם כן, או איך אפשר לסדר אותם חשימתם, כמו שאומרים צייק-צאק? זה נכנס ועוד נכנס ויצא ותבא נכנס אחרי נכנס ושוב זה לוקח דקות ספורות והרלת בחדרו המיוחד של הרבי ופתחת שוב.

את חטאי אני מוכיר היום. סקרן הייתי לדעת, מה תרול שם בפנים החדר. התבוננתי מן הצד בחבצות פניהם של הנכנסים והיוצאים. והתיישבתי, שכמעט כולם יוצאים מעודדים. מקודם נראו לי מודאגים, ול-אחר-מכן כאלו התאוששו. רציתי להיווכח, אם התרשמותי נכונה, נ"י גשתי לענין בעדינות יתירה. אצל האברכים לא היה לי כל קושי, וסגן שאלותיהם היה מובן לי בין כה, גם אצל אלה אשר נראו לי יותר כאורחים מאשר כחסידים. חטאתי מלהרשם, מלהרשם. וכך שיחורתי לי פחות או יותר את מה שהתרחש עם "סע" מסויים של החור.

אחד האברכים הוכיר את אביו החולה, והשאלת החמורה: לעשות גיתות או לא? אברך אחר, אשר תורתו אומנתו וכל מחשבתו בחורה, בא לשאול, אינו מסכת בשים יתחיל, לאחר שאמש ערך סעודת-סיום עם חברות הלומדים. זה בלבוש לפי ה"אופנה האחרונה, הביא ענין מסובך, אם להתחלק עם השותף שלו בבית התרשמת הגדול, ואם לשלם חלקו במומנים, או להשתוות אתו בנכסי דלא נידה. אחד בא לבקש, "עצה טובה" בענין שידוך עבור בןו, ו"הגויש כמפירש, שתיא שואל גם כי שם בתו מכיוון שהיא ישיבה בכה חרבי, וישיבה אתה עם הרבה" וכן — לא הייתי צריך לחקור אותו הרבה, כי הדבר היה ניכר, שהוא ענין ב"רשומים" ובהתאם למצב רוחו כעת, נראה שהרבי היה לו סכים תגון יתור נעזר בו בנקבות...

● האיש, שביקש ילדים

הפצצה גדולה, התפוצצה" בי כפתיע בינו עני יהודים ממוצא ספרדי-דומא. "ימים נהנו יחד לחזור של ה" רבי המשיב-החנין ליד הדלת ביקש מהם, שכל אחד יכנס לחור, משום

עירת הולדתו, סיפור הצלתו, יורשו

פטירתו. כממשיך דרכו גבחר או הכן הגדול מבין שלושת האחים, ואדמו"ר זה, רבי ישראל אלתר, בנה מחדש את מרכז חסידי גור שהפכה לתנועה המונית מחדש. השבוע נפטר הרבי בירושלים, ה"י סידר גור מניחים והאדמו"ר ה"י חרש לבית גור יהיה הרב שמחה בונים, נשיא ישיבת, "שפת אמת" בירושלים שהוא כבן 80. אחיו הצעיר ממנו, הרב פנחס מנחם, הינו ראש ישיבת, "שפת אמת" ויושב ראש הוועד המרכזי אגודת ישראל בארץ ישראל.

במקומות שונים בנסו וורשה. הודות למאמצים גדולים של "ועד ההצלה" שנוסד באמריקה בנסה להציל את הרבי מגור, נשלח שליח מיוחד לוורשה "כ"י בושח.

אך הוצא הרבי מגור מעמק הבכא — זה סיפור הרפתקאות שלם. מפולין הגיע לאיטליה ו"י משם עלה ארצה והתיישב בירושלים יחד עם שלושת בניו, עם בואו עבר מרכז חסידי גור לירושלים והרבי הוועד המרכזי את עדה חסידיו עד לשנת תש"ח, שנת

גור — עיריה בפולין, לא הרחק מעיר הכורה וורשה, א"י שר שמה בפולנית, "גורא אל" וורשה" — נתפרסמה בעולם כולו תודות לשושלת בית-גור שהאדמו"רים שלה התגוררו שם.

כשפלטו הנאצים מפולין בשנת 1939, כבשו גם את העיריה גור. יחידה מיוחדת של הגסטאפו תת" לה לחפש את ה"וונדר רבינר" (הרב עושה הנפלאות) הוקן, אבל לא מצאו אותו. כי הרבי ומשפחתו ברתו מגור בעוד מועד והסתתרו

דמותו של מנהיג חסידי גור, שרבים השכימו לפתחו כדי לקבל עצה ועידוד ו"להיושע" בעניני בריאות ואף שידוכים * סירב לנסוע לשווייץ בעצת רופאיו והודיע שלא יעזוב את הארץ אפילו ליום אחד * עודד עליית חסידיו מן התפוצות ובזמן מלחמת יום הכיפורים אמר כי הערבים פתחו במלחמה בזמן טוב ליהודים, כי "ביום זה כל היהודים מטוהרים ולאייב תהיה מפלה"

דוחית ושל התפרצות מעינות החדות והבטחון מתוך מעמקי הדורות ואולי חסידות גור באה אף היא לבשר, כי יהדות פולין לא נעקרה לחילה, מן השורש מכיוון שיש המשך למורשתה של חסידות על-פי גוסט פולין?

● "אן גוטער איד"

אילו באתי לשרטט את דמותו דיוקנו של האדמו"ר מגור, רבי ישראל אלתר זצ"ל, שהחל לעולמו שבציורים ואף שבעיגונות, הייתי אומר, כי זו הייתה אישיות נזירה וכן מופלאה. מכיוון שהיוו כל כמה מרכיבים אנדיים בהחלט ניתן לי השוואת אותו לאותן דמויות-פלאים, המצויות בסיפורי העם ואשר עליון ועל חיותו נקמה האגדה החסידית. אישיות שהורכבה משורה של ניגודים: חכם וגבון וחרף-ימות בעצמה בלתי-רגילה ועם זאת בעל לב רך ורחום עד קצה הגבול; שברך ש"י אינו מוכן לוותר על קוצו של יוד ויחד עם זאת פתוח למדי לחידושים של תעידן המדעני. גם כבנתני חסידיו המגין תכונות סותרות, אשר בתולדות החסידות מסמלים אותן ה" שמות, "קוצק", — "דוקר", מצד אחד העין וגיבש כמו ידיו דור של עינית חסידות חדשה בחוץ של חשישים

דוחית ושל התפרצות מעינות החדות והבטחון מתוך מעמקי הדורות ואולי חסידות גור באה אף היא לבשר, כי יהדות פולין לא נעקרה לחילה, מן השורש מכיוון שיש המשך למורשתה של חסידות על-פי גוסט פולין?

● "אן גוטער איד"

אילו באתי לשרטט את דמותו דיוקנו של האדמו"ר מגור, רבי ישראל אלתר זצ"ל, שהחל לעולמו שבציורים ואף שבעיגונות, הייתי אומר, כי זו הייתה אישיות נזירה וכן מופלאה. מכיוון שהיוו כל כמה מרכיבים אנדיים בהחלט ניתן לי השוואת אותו לאותן דמויות-פלאים, המצויות בסיפורי העם ואשר עליון ועל חיותו נקמה האגדה החסידית. אישיות שהורכבה משורה של ניגודים: חכם וגבון וחרף-ימות בעצמה בלתי-רגילה ועם זאת בעל לב רך ורחום עד קצה הגבול; שברך ש"י אינו מוכן לוותר על קוצו של יוד ויחד עם זאת פתוח למדי לחידושים של תעידן המדעני. גם כבנתני חסידיו המגין תכונות סותרות, אשר בתולדות החסידות מסמלים אותן ה" שמות, "קוצק", — "דוקר", מצד אחד העין וגיבש כמו ידיו דור של עינית חסידות חדשה בחוץ של חשישים

תלוכת-האבל לאחר מיתו של הרבי מגור זצ"ל בירושלים — אשר עוד לא הייתה כמותה בארץ זו — דיה להעיד הן על עצמת השתרשותה של חסידות גור במחוזותה הישראלית והן על תוקף השפעתה של תנועת החסידות בכללה.

זהו תוין תבתי-ירוחני מאלף, בעל השלכות חיוביות לעתיד. החסידות המקורית, אשר הופעתה קשורה ב" אישיותו האגדית של הבעש"ט, צמח מה מתוך המצוקה הנפשית האנושית, בעקבות גזירות תת"ת, ואשר עליון שהסמן תמי"ל (תמליצק) טבת ו"י הים את מרכיב החיות הקיטורית ב" מורה אירופה. ההיסטוריונים רואים על-כן מעין, "נס היסטורי" בהופעת החסידות, שהפיקה רוח של התחברות ותרעננות בעצמות הרצוצות של שארית האנושה.

ואולי אף הפעם, בתקופה של לי-אחר-שואה, נושאת עמה החסידות המתחדשת דווקא על אדמת המלחמה, בשרה של התאוששות ורוחנית יהי

תלוכת-האבל לאחר מיתו של הרבי מגור זצ"ל בירושלים — אשר עוד לא הייתה כמותה בארץ זו — דיה להעיד הן על עצמת השתרשותה של חסידות גור במחוזותה הישראלית והן על תוקף השפעתה של תנועת החסידות בכללה.

חסידי גור מתאבלים על רבם

מאת ד"ר הלל איידמן,
סופר, "הצופה" בארה"ב

איתו נוכחנו לדעת מה כוחה הרב של חסידות זו בניו יורק. יש בה כעשרה בתי-חסידים (שטרי בלאר) של גור, המהווים מוקדי פעילות, לחירה, ללמוד ולתרגמה, לצדקה וחסד, לחזקת ישי' בות בישראל. הם מהווים גם כוח ניכר באגודת ישראל שאת ועדותיה ממלאים נתן מוסדותיה מחזקים לפי הנחיות הרבי.

קיימים גם ישיבה ו, "כולל" אברכים מיסודם של חסידי גור, והם מן הגדולים והמשועלים בכרך זה. רובם ככולם מתסידים אלה הם שרירי השואה או בנייהם. כאשר יצאו שבורים ועיריים ממתנות המוות, הגיעו לאמריקה, עדיין היו שרויים ב"מצוקה נפשית. הם היו זקוקים מאד ל"תינוק" ואת זה קבלו מהאדמו"ר ר' ישראל אלטר, בעצמו כעל ואב שכול, שסבלם — סבלו, וכאבם כאבו. לכן ידע את נפשם של הנמלטים ממתנה השמחה.

הקשר עם הרבי היה ברובו הגדול אישי, שכן ססו לירושלים להיות במחיצתו, לקבל ממנו עצה וחשיבה ובעיקר, חיזוק ועידוד. מעטים חסידיו בניו יורק שלא בקרו לפחות פעם אחת אצל רבם בירושלים.

השפעתו היתה רכה באגודת ישראל, אם במי' שרין באמצעות חסידיו פרס, גם בעקידתו עלי ידו השפעתו על האגודה בישראל. היה גורם מרסן ומאזן גם פה. עמד בקשר עם מספר רב של אנשים, והיה לו מידע מדויק על הנעשה בצירוף פה וגם על כמה וכמה יחידים.

רמת האינפורמציה

בהקשר זה כדאי להעיר על רמת האינפורמציה של עיתונות על הנפטר הגדול. העיתונות האנגלית כמו "ניו יורק טיימס" הקדישה מקום מועט למאמר אבל הצליח להכניס לרשימה קטנה כמה וכמה אידיוקים ודברים שלא היו, כמו שהאדמו"ר אבד נברים בשואה, (כידוע היו לו רק בן ר' לייבל, ובת נשואה, רבקה, הי"ד), שהיה סגור ומסגור בשנים האחרונות, ללא קשר עם אנשים וכדומה.

והעור בדבר שגם עיתונים יהודיים, וסטי"א חזרו על דברים אלה. בהזמנתו זו התחלל תפי קידו המיוחס של השבועון האדי, "דער אלגעז מיינער זשורנאל" שהקדיש שני עמודים על חסידות גור, תולדותיה ומותה והביא דיווח מלא על נסיונות פטירתו של האדמו"ר מגור ועל תולדותיה.

רצו להמלט מכאן, הרגיש אותם הרבי מגור, ואני בעצמי זכיתי או לשמוע מפיו את המלים המרנינות: "אל דאגה! כימי צאתך מארץ מצרים אראנו בפלאות!"

הרבי על מלחמת יום הכיפורים

בעיצומה של "מלחמת יום הכיפורים", כאשר ראשי המדינה ראו את עצמם כמעט על סף היואש, שמעתי דברים לוחטים מאת הרבי מגור:

"הם פתחו במלחמה בזמן הכיפורים ליהודים. בימי הכיפורים כל היהודים משתחררים. כולם מנוקים מתחטאים ולכן תהיה להם מלחה!"

חסידות גור היא חסידות לוחמה. הרבי מגור היה מנהיג לוחם לוחם חת. בעניני האמונה, בשמירה על יסודות הדת והמסורת, לא ידע שום פשרות. הוא ניצח כראש הלוחמים כנגד "השרות הלאומי לבנות בצבא", וציונה גור, גיסו, הרב יצחק מאיר לוין ז"ל, שהיה שר'הסעד, לעזוב את הממשלה. הרבי מגור נחשב כאחד האישים המכריעים של "מועצת גדולי התורה" שחזק המוסר העליון בתנועת אגודת ישראל, והוא שהיה במשך השנים כמה "הצופה קוסמוס" להצטרף אל הקואליציה הממשלתית, בתרכב זה או אחר. ונימוקו העיקרי — כי אינו יכול בשום אופן להיות שותף לאותה, "אחריות קולקטיבית", המתייבט את המצטרפים לממשלה, מפאת המצב הירוד במדינת מכתונה דתית וינסירות גם יחד.

הרבי מגור היה זה שיום את הקמתה של הקריה החסידית בחצור הגלילית, והושיט את מלוא העזרה למפעל חלוצי מובהק זה, המהווה דחיפה ל"לוחם את הגליל" והוא שהשקיע באמצעים מרובים לביסוס של גרניו תלוצ'ה חסידיו. אשר אמנם משחרר והולך ומוכר כמות מעמדות'הויוק של "כובשי הגליל".

נושא זה של הקריה החסידית בחצור מאלי בגלל איזו נקודת דעות שבי, קבוצה המייסדים של הקריה, כולם מנאמני בית גור, ביקשה לקרוא לקריה בפורש: "גור, גור", או איה שם בדומה לו שיטבט בנייה את זהות היקמה התלוצית הוותיקה. אך הרבי מגור לא הסכים, כי הוא היה במש קצוני במידת הענווה שבו, הוא לא נתן לנפשו ברמה בשם, ברח ימן הפרסום ומכלישן מן הפרסומות והתאמן להעשנת המידע. מישם כל ידעיהם אגנם ביציבות הרבה על תחזיון היחיד של "גור, יאך האדמו"ר מגור זצ"ל. גם רמ"ם כעל הגאון רבי יצחק הוסנר, יבלי"ח נאחרים היו ביחסים קרובים ונעל חיקף פעולותיה של חסידות גור.

דעתם לוו מכאן, התורים לא העזו להביט רצונם, אפילו אם רצו בזאת, שהבנים ישובו אליהם.

— פני מערוב ולבי במורה — המורה בפני אחד החסידים, שהתדר כעגן באיזור ברויפארק בנייורק — תאמין לי, כי יש לי פה הכל, ובכל זאת אין לי כלום. כל מחשבותי שם, מספר פעמים בשנה אני נוסע ארצה. כל פעם יש איזו שמחה משפחתית. מאה חוטמים קושרים כבר אתי לשם. תאמן שבתיינו — שם ואני פה בצל. עוד מעט נארוז ויש אצטנו את התסעים."

ביר, כי הלכירות מעין אלה לא צמחו מתוך חלל ריק, אלא הם תוצאה ישירה של מרכיבות של ארץ-ישראל בתורת החסידות. כאשר תלה הרבי לפני מספר שנים וסכל הרבה מהתקפות השיעור, בשל מחלת הברוכים, הרופאים דרשו ממנו שיטע לתקופת-ריפוי להרי שווייץ — לא רצו לשמוע על כך בשום פנים ואופן. ואני מוכן לצאת מן הארץ אפילו ליום אחד" — אמר ואכן סבל ממחלה זו עד לימי האחרונות.

הגאולה — קמעא קמעא

התשקפה החיובית הכספית של חסידות גור לארץ ישראל וכן למדינת ישראל מצאה את ביטוייה הנוקב באמירתו של הרבי מגור הקודם, אשר נפטר כחדש ימים לאחר קום המדינה בירושלים, בה השבועות של שנת תשי"ח, "כך גאולה של ישראל, קמעא קמעא" — ציטט הרבי הישן, אשר בנסי נסים ניצל ממלחמות הנאצים, את דבריו התלמוד.

כפני מנהיגי חסידות גור אף פעם לא עמדו בהבניה אף לומר, "כן, או לא" למדינת ישראל, "ממני שהם נמצאו בפנים ולא ראו כל אפשרות להיות מכתוץ. גור אף פעם לא עשתה "טובת" או נחנה בכל צורה שתאח "שוות" למען המדינה. חסידות גור חדרה עמוק-עמוק הכרת אחריות כללי-ישראלית, על כל היא נמצאת בתוך המגבל הארצישראלית מכפונת. מנהיגי חסידות גור לא ראו אגנם מנהיגי ישראל הליזנות את התנש"ת כות חזון גאולה ישראל. אבל דא"כ בה הצלת ישראל באופן המושיש ביותר, ומני כל פעם את הנסים ואת הנפלאות, המרחשים פה לעינינו יראו בכל אלה את דרכי התשגה העליונה להציל את שארית ישראל.

וזכרנו, כי זמן קצר לפני "מלחמת ששת הימים", כאשר השתררה אוירת הרדה ונאכאן בארץ ורבים מתלפזלי חו"ל, הלומדים בישיבות גור בארץ

השנים האחרונות. השנה מציינים מלאת מאתיים שנה לעליית החסידות הראשונה מסולין. הרבי הראשון מגור נסנה על מייסדיו והומכי "כולל פולין" בירושלים ועובדה היא, כי קו עקבי זה של דירבון העליה והמכיבה בעליה לארץ-ישראל מאפיין את חסידות גור עד היום הזה.

הרבי דירבן לעליה

הרבי מגור הקודם, רבי אברהם מרדכי אלתר זצ"ל, רשם כמה דפים מהזיכרון בהתעוררות העליה מפולין לארץ-ישראל, מיד עם הקמתה של מלכת פולין והצמאתה. עוד בשנת 1921 ערך הרבי מגור, אביו של הרבי שנפטר זה עתה, את מסעו הראשון לארץ-ישראל ותנועה גדולה של עולים בתעוררה על-ידי מכתביו המלהיבים למען בנין הארץ. הרבי האחרון פעל אף הוא הרבה למען עליית חסידיו גור מתפוצות הגולה למדינת ישראל.

בשנים האחרונות נעשה מאמץ שיטתי ונמרץ על-ידי הרבי מגור למשוך ארצה את בני הדור הצעיר מחוגי שארית הפליטה, אשר מסיבות שונות נקלטו במרכזי הגולה, ובפרט בארצות הברית. הנה סיפורו של אחד ממכרי, משרידי השואה, אשר עלה ארצה בשנת האחרונה ממקסיקו סיטי:

"היתה לי פרנסה כבכוד במקסיקו והחלטתי שם די יפה, אבל הרבי לא נתן לי מנוח. שם גודלו הרבי ארבעת ילדים, והרבי משך אותם ארצה אחד אחד. הם חונכו על השפה המקסיקאנית והרבי הפך אותם להיות חסידיו הנלהבים. באינו עקביות ובאיוו הכמה עמוקה למדי עשה ואח: בקיצור, שלושה ילדים, שתי בנות והבן הצעיר, הבחתי ארצה, פה התחתנו על-יפי עצותיו המפורשות של הרבי, ופה הם הקימו בתים ויש לי בורח השם נבדים תלומדים, "צברים" ממש, ולבסוף נבשכתי גם אני אחריהם. עוד כן אחד, הגדול, נשאר כנולה, הוא מחגור בנייורק. אף הוא השתלכ בחוגי גור באמריקה, ומהם נמשכים כל הזמן עולים ארצה, ואקוה שגם הוא יעלה וישלים את משפחתנו פה..."

בעת שהותו בארה"ב, לפני כתצי שנה, למדה לדעת, איך נוקמים החוטמים הצעירים ככיוון העליה, קודם משך אליו הרבי את הבהורים הצעירים, שיבואו ללמוד בישיבות של גור. בארץ, בדרך זו נתאקלמו הצעירים עד כדי כך, שלא עלה על

המסך מסעוד קודם היומי" בשעה מוקדמת שכוו — הוא מעיר לי כאילו דרך-אגב: "ומה למדת השבוע? יש לך שיעור קבוע?" וכשנאש מחזור לקום כל בוקר הוא יודע בדיוק, כי אני נמצא פה."

ועוד דבר-מה, "סודי בתחלטה". מדי פעם בפעם הך מכתיו בשעה מוקדמת זו, שאישיקשר של הרבי מופיע כאילו על קצות האצבעות ורומז באצבע קטנה למישומו מבין הוצעירים תלומדים: "האם שתיי כבר כוס תה תוקר? הרבי מומין אותך למעלה".

אהבת ישראל וארץ ישראל

כוס תה אצל הרבי בדירתו למעלה — זו המורה חשובה ביותר, וזה היה מנהגו הקבוע של הרבי מגור, לקום בשעה שלוש בלילה ולפתוח או את "סדר יומי" החדוש. ובין שיעורו למשך שלו עצמה, היה מומין לכוס תה, ואף לעתים מוגז בעצמו את הטוס לכבוד האורחים, ותוך כדי כך היה שואל: "מה למדת? מי השותף שלך?"

גור — זו מסורת של אהבת ישראל ואתה מלארץ-ישראל. זה הוא לירי ביסוי מלא בתורת החסידות של הרבי הספר, "שפת אמת", הנתשכ סופר קלאסי במחשבה החסידית רבתי הקדוק, שופע רעיונות נעלים על אהבת ישראל ואתה בארץ. תלמידיו הקרובים של הרב קוק, והרב יעקב משה ויל"ס בראשם, העידו על כך, כי הספר, "שפת אמת" של יורד מוטלחנו, ואכן מי שיתעמק בדבר לא יתקשה לגלות כי כמה מרעיונותי השרד אצל הרב קוק. על אודות מדיניותה של ארץ-ישראל בהשקפה עולמית של היהדות, ניגן מתוך "שפת אמת", למשל, ודעיון הכספי בתורת הרב קוק על "הורה נסוח", שהיא תולדה בנסיונות הגלות ו"הורה טבעית", אשר מקום צמיחתה והתאמ"ת תותה היא ארץ ישראל — מרומם בספר, "שפת אמת" בפרשת, "כי תבואו אל הארץ ונתתם", כלומר, מעשכשו מתחילה הנטישה הטבעית של חיי התורה.

לגור יש השקפה מובחשת למען אחדות כללי-ישראלית בכל התנאים על אף כל הנסיבות הממורות. את חקו והשקפתו הנה גיבש עוד הרבי הראשון לבית גור, הרב יצחק מאיר אלתר, הידוע בשם ספרו, "הרדשי רמ"ם", ואשר חקרו תולדות יהדות פולין, ראו בו את, "הגאון הגדול אשר יהדות פולין הוציאה מלחכה במאית

חסידים מספרים על הרבי

השבוע הלך לעולמו הרבי מגור. בחייו התנגד לשיטת המופתים ודגל בגישה פרגמטית לכל תופעות הטבע והחברה.

הנולה האחרונה

בחשובה עד יום מותו. משיחות עם חסידיו נאמר לי, כי "ייתכן להבין מדבריו שהגרי קיסניג'ר עשוי לחזור בתשובה". ועל כל פנים הוא התייחס אל שליחותו בחיוב. עוד בפולין היתה חצר גור התצר החסידית הגדולה ביותר, ולפי הערכות שונות נימנו עמה כרבע מליון איש. לכל מקום אליו הגיע הרבי מגור נאספו אלפי חסידים. כשנכנסו הנאצים לווורשה הם חיפשו את האדמו"ר הזקן מגור, רבי אברהם מרדכי, אביו של רבי ישראל החסידים הפכו עולמית. הם אספו כמאה וחמישים אלף זהובים ונתנו אותם כשנודע לפקיד נאצי בכיר, זה העמיד לרשות הרבי קרון מיוחד, עליו שכרו אנשי הגסטאפו. כך הגיע הרבי לאיטליה ומשם בעזרת שלימים נוספים הצליח לעלות לארץ-ישראל.

האדמו"ר ניצל יחד עם בנו, אך כל שאר בני משפחתו נרצחו. האב ובניו עלו לירושלים וניסו לקיים את הרישומים שהציר החסידית שנחרבה בימיו. בהג השבועות ה"ח"ח ביום בו נכנסה לתקופה שביבת הנשק הראשונה, נפטר האב. בו ביום כמש כמסדו התפוזות בירושלים, דבר שאפשר לערוך חלוצה נאותה לאדמו"ר שהלך לעולמו, האם פלא הוא שהחסידים ראו בכך אות מן השמיים? כבר בחום התלויה הכריזו זקני החסידים על רבי ישראל אחר כך על יורשו ונכדו מקומו של אביו.

אלא שעוד לפני מות אביו כבר היה הרבי ישראל מציין "הצי רבי". אחד החסידים סיפר לי, כי בתקופת מלחמת השחרור באו אנשי אצ"ל אל סמינר שהיה שיוך לאנשי גור וחבטו ממנו כי יאפשר להם להקים "סליק" בתוך הסמינר. מנהל הסמינר בא' במבוכה: כמד אחד חשש שמא יגלו האנגלים את הסליק ואז יסכן את עתיד המוסד, מצד שני היו גם אנשי אצ"ל חקפים בתביעתם. בצר לו פנה הכנהל. למובן, לרבי הזקן ("צעדין היה בחיים). כמ קובל רשם את בקשתו על פתקה — הלא היא, "הקווי-טעל" המפורסם — והמתין בהדרגה. רבי ישראל פגש בו וביקש ממנו לראות את "הקוויטעל". הוא שקל את הבעיה, נתן עצה ופנה לדרכו. לאחר מכן נכנס המנהל אל הרבי הזקן, "מישהו כבר קרא ב'קוויטעל' הזה" אמר הרבי וסמך את ידיו על העצה שנתן בנו.

"ברוך הקודש ראה הרבי שמישהו כבר קרא בפתק זה", הסביר לי החסיד.

אותות ומופתים

חסידים מצפים מן האדמו"ר שלהם שיעשה "מופתים" כלומר מעשים שהסבר להם איננו בדרך הטבע. הרבי מגור היה ידוע כאדמו"ר שהתנגד בתוקף למופתים והספורים על מופתים שעשה היו לביזת רוחו. את על המסך בעמוד הבא

ה

כאמור היה הרבי מגור מעורה בחיים הפוליטיים, בסגרת מועצת גדולי התורה הקשורה לאגודת ישראל, רק לעיתים רחוקות היה מביע דעות, וכאשר עשה זאת — נעשה הדבר בקיצור גמרי. מלה בסלע, בקרב הציבור החרדי, האמון על מחלוקות אינספור וקרבות מרים על עמדות כוח, היתה שמורה לו זכות האחרונה. הוא מיעט לנצל את זכותו זו והתערב בתים הפוליטיים רק כאשר יש כי הכרחי הדבר בעיניו. אך כאשר אמר את מלתו — איש לא העז לערער עליה. וגם אם מיהו הדרה הרהורי עבירה בלבן — בוודאי לא היה לו האומץ לחלוק בפומבי על דברי הרבי, כי מי שיקם נגד הרבי מגור — לא היתה לו עוד תקומה.

לא תמיד תאמו דעותיו את דעת הקיצונים בציבור החרדי. כך, למשל, יצא תוצץ נגד, "מלחמת השבת" ש- התנהלו במאה שנים בירושלים. הוא התבטא אז, כי האבנים שהחרדים מייכים במחללי השבת הן, אבני סתירה ולא אבני בנין. הוא היתרה בתלמידיו לבל יטלו חלק בהתפרעויות והוסיף, כי המאבק המתחולל במאה שנים הוא, "דחיקת בעיית השבת לסימטה צרה". כאשר נחטף הילד יוסליה שוחמכר מחוריו והוסתר מעיני החוק, פעל האדמו"ר מגור למען החזרתו המיידית של הילד להוריו, כדי למנוע ביוון התורה וחילול השם.

על כוחו וגבורתו המיוחדים ניתן ללמוד מן הסיפור הבא: קבוצה של אברכים נשואים, באו לרבי וסיפרו לו כי מסיבות שונות אין עוד באפשרותם להמשיך ללמוד בכלול הרבי התיר להם ללכת לצבא! הבהורים התגייסו, ומובן ששירותם הצבאי נעשה תחת פיקוחו המלא של הרבי. אלא שכאן היה חקדים שיכול לקבל רק אדם בעל עמדה כמו זו של הרבי מגור: האדמו"ר התיר לבחוריו "שיבה לתל" גייס לצבא. חסידיו מספרים, כי במלחמת יום הכיפורים החזיק הרבי רשימת אותם אברכים, שהיו מגויסים, והתפלל עבורם, ועובדה: כולם חזרו מן החזית בריאים ושלימים.

אכן, בניגוד לאדמו"רים אחרים שהסתגרו בד' אמר תיהם עם קהל חסידיהם כשהם מנתקים מגע עם "מדינת הציונים הכופרים" הי האדמו"ר מגור עם אצבע על דופק החיים. הוא לא ויתר בשום ענין, ודקדק בקצו של יד ובקצה של קפותה, אך הבין כי יש להסתגל ולפעול בתוך המסגרות שהציבה המדינה.

לכן, גם בניגוד לאדמו"רים אחרים לא היה בודק ב- ציציותיהם של אלה שבאו לקבל את ברכותיו ועצותיו. בין הבאים אליו היו שרים, אנשי עסקים וקציני צבא. הוא נהג לקרב כל יתורו בהאמנו, כי כל אדם יכול לחזור

ירושלים כבר מורגלת להלוויות ה- מצות — אך הלוויה כנז נו שהיתה לאדמו"ר מגור, רבי ישראל אלתר שנפטר בתחילת השבוע, טרם היתה. כמאה אלף אנשים מכל קצוות הארץ ואף מארצות-חוץ סגרו את עסקיהם, עזבו את עבודתם ונהרו לירושלים לחלוק כבוד אחרון למי שהיה הדמות הדומיננטית ביהדות החרדית בארץ בעשרים השנים האחרונות.

אך מספר האנשים שהשתתפו בהלוויה הוא, בעצם, פרט שולי בלבד. מה שהרשים היה ביטוי הכאב שנתגלו, הצער האישי שחש כל אחד מן המשתתפים. אנשים קרעו בגדיהם כדון, זעקו מצער והתייפחו בלא-מעצור, לא רק מפני שהלך לעולמו אחד מגדולי התורה, אלא מפני שכל אחד מהם חש כאילו נעזב על-ידי, "האב הגדול". לא היה זה רק האבל הקולקטיבי, זה היורד על הציבור כל אימת שמנהיג גדול נפטר, זה היה שחשו כי אבד להם קרוב יקר, משענת ומרדך דרך.

וזה היה סוד גדולתו של האדמו"ר מגור. בפסיכולוגיה הדתית מחלקים בין המנהיג שהוא TASK-ORIENTED והי זה שתגשמת המשימות היא בראש מעייניו לבין המנהיג שהוא PEOPLE-ORIENTED והי זה הנותן ליבו יותר לצרכיהם של האנשים מאשר למשימה הקבוצתית. האדמו"ר מגור היה מויגה נדירה של שני סוגי המנהיג.

שנים רבות היה האדמו"ר מגור מעורב בחיי הציבור, הוא היה שותף לבנייתן של ישיבות ובתי כנסת לעשרות; הוא היה היוזם להקמתה של הקריה החסידית בחצור הגלילית; הוא היה מעורב גם בחיים הפוליטיים, כראש "מועצת גדולי התורה" של אגודת ישראל; יחד עם זה ידע מי מתסידיו אינו מצליח לשדך את בתו הרביעית; מי מתלמידיו אינו מתקדם כיאות בלימוד; מי מאנשיו באנטורופן מתקשה בגלגול כספים בעסקי היהלומים שלו; ידיעתו לא היתה פאסיבית. יום ולילה היו אנשים משכימים לפתחו לקבל עצות וברכות. האדמו"ר היה נותן עצות בכל התחומים. בעניני כספים, בעניני רפואה, בעניני חקלאות, וכמובן בעסקי משפחה ובדברים שבגנו לבינה. לא היה עולה בדעתו של חסיד לפתוח עסק, להשיא בת, להיכנס לניחות, להשקיע כסף, להתחיל בלימודים או ל- רכוש דירה, מבלי להתייעץ קודם לכן ברבי.

אנשים רבים היו באים אל הרבי מגור גם כדי שיתפלל עבורם. כך אנו מוצאים כי בשנת 1966, פנתה משלחת ממושב קוממיות אל הרבי וביקשה ממנו כי יתפלל למען ירידת גשמים. לא רק חסידים ביקשו זאת ממנו; אנשים רחוקים מיהדות היו באים אליו בער להם ומבקשים כי יתפלל בעדם.

שאלהבת

אדר תשל"ז

ב"ה גליון 78

הרבי מגור זצ"ל

בתחילת חדש זה, הוסטה הפרוכת וגולה ארון הקדש בבית מדרשם של חסידי גור בירושלים. אלה שגילו את ארון הקדש לא טעו בתאריך, היה זה אמנם ב' באדר שמרבים בו שמחה, אך שמינו של יום זה כוסו ערפילים, נפטר בו הרבי מגור זצ"ל, וכבר נאמר שקשה סילוקם של צדיקים יותר מחרבן בית אלוקינו, לכן הוסטה הפרוכת וגולה הארון כפי הנהוג ביום אבלנו על חרבן בית קדשנו ותפארתנו.

האדמו"ר מגור רבי ישראל אלטר זצ"ל נולד ביום כ"ד תשרי תרנ"ה בעירה החסידית גור שבפולין. משחר ילדותו נודע כעילוי רביכשרונות ובעל הנהגה קדושה שאינה מצויה בבני גילו. כל ימיו היו רצף אחד של יגיעה בתורה ועבודת ה'.

תכונות רבות ציינו את אישיותו ובכל תכונה נדמה היה כאילו זו התכונה היא הגדולה שבתכונותיו.

ידוע היה כפקח עצום ובעל כשרונות עצומים היוזע לנתח לפענת ולקבל החלטות תוך שניות בבעיות הסבוכות ביותר.

כ"דחיל חטאין" החושש ומפחד מפני החטא — ויהא הקטן ביותר — כמפני אש לוהטת או חית טרף העומדת דרוכה לזינוק על טרפה העומד מולה.

מבט עיניו החודר היה מזעזע, וכל מי שעמד בתוך כהכנס לחדרו (והיו אלה עשרות אלפים בשנה), נאלץ היה להרהר בתשובה על מעשים שהרגיש בעצמו שאינם בסדר, מתוך הרגשה שכולם היו שותפים לה שהרבי חודר לעמקי נשמתו ומרגיש וחש אם בסדר הוא אם לאו, ודמות זו המטילה אימה על האדם העומד בד' אמותיו היתה כולה שטופה רחמים ואהבה לכל' הנברא בצלם, ולב ארי זה היה רכרוכי ומלא רחמים על כל נשבר' ונדכא עני ומר נפש.

הסיפורים הקטנים על מעשיו הרבים, אם נדבר בשפת המספרים, יסתכמו באלפים רבים, וספרים עני כרס יצרו מהכילים. אך מעבר לסיפורים מאונחים המוני בית ישראל בזעזוע הגדול שפקדם באבדם את רבן של ישראל הרבי מגור זצ"ל.

חסידיים מספרים

פי כן התעקשו חסידינו לספר סיפורי נפלאות שעשה, ובי דרך להלוויה הגדולה וכמנה ספר כל אחד אגדות מהצר הרבי.

מעשה ביהודי אחד מארצות הברית שבא לרבי לבקש את ברכתו. הרבי התייחס אליו בולנול, הטיח בו עלבונות ואף דחה את הקוויטעל שנתן לו. אותו חסיד זכה להבין את פשר התנהגותו של הרבי רק לאחר מספר חדשים: אשתו קשתה בלידתה. התינוק נולד מת ואילו היא ניצ' לה כנה. התספר: הרבי ראה ברוח הקודש כי נגורה גזירה על המעפחה ועל כן עשה מה שקרוי בספרי הקבלה "המתקת דינים". על ידי העלבוניות שהעליב את החסיד הומתקה כביכול הגזירה וכך ניצלה האישה.

רב ספרדי אחד סיפר לי כי פעם רצה לנסוע מהארץ לתקופה של שנה, כשבא לקבל את ברכת הרבי — אסר עליו לנסוע. הרב לא הבין את פשר האיסור אך כמובן, לא העז לנסוע. והנה, כעבור זמן-מה חלה אביו של אותו רב והוא טיפל בו והצילו ממוות. "כן, בוכות הרבי מגור, ניצל אביו" אמר הרב (אגב, החסידות היא, כמובן מוסד אשכנזי מובהק ורק אצל הרבי מגור ניתן היה למצוא חסידים ספרדיים).

סיפור אחר: ערב אחד פנה הרב אל אחד מחסידינו וביקש ממנו להתענות אליו, "יש לי בבית ילד קודח מתום ומצבו קשה", אמר לו החסיד, "שטויות" אמר הרבי, "עורב אותו והתלווה אליו", החסיד נדהם אך חוקה עליו מצוות הרבי. והנה, כשהור החסיד לביתו כעבור שעה קלה מצא כי חלה הילד במצב ניכר במצב הילד וכי הוא יצא מכלל סכנה.

"הרבי ידע עלי כל דבר", אמר לי חסיד אחר בעיי ניים דומעות. "הוא זכר כל בעיה שהיתה לי, ואף אם זו נפתרה כבר שנים רבות קודם לכן". תור ארוך היה משתרך לפני דלתו בישיבות הקבלה שלו. כל אדם היה רשם, כאמור, על פתקה את בעיותיו. האדם היה נכנס לרבי ונותן לו את הפתקה. זה היה מעיין בה תוך שניות רבות את עצתו. זו היתה ניגנת בלישון טלגרפית. לעיתים היה מסתפק במילה אחת או ברמז. רק לעיתים נדירות היתה מתמשכת פגישה עם הרבי יותר מדקות ספורות.

סיפורים נוספים: הרבי המליץ לא לנתח אשה חולה, בניגוד לדעתם של הרופאים. הניתוח בוצע ולאחריו חלה בדר, כי בעצם היה מיותר בלישון טלגרפית. שארע כרבי עצמו: הרופאים כיצאו אצלו גידול והציעו לנתחו. הרבי התנגד, וכעבור מספר ימים — הגידול נעלם. ויש עוד לאין-ספור סיפורים מסוג זה.

אך כאמור, דעתו של הרבי לא היתה גותה מספיקי הכופתים. הוא היה יותר פרגמטי ולא נטה להדגיש את היסוד המיסטי בהסידות. כך, למשל, נהוג בישיבות חסידי גור ללמוד עשה אחת לפני תפילת שחרית, ובישיבות אלה אפשר למצוא לומדי תורה כבר בשעה חמש בכו. הרבי הקפיד כיצור גם כעניני הצניעות והלבוש. מקובל אצל חסידי גור, כי אפילו בעל ואשה אינם הולכים ברחוב זה עם זה. כמו כן מקובל אצל חסידיים שכאשר הם מגישים את ה"קורטעל" הם מצרפים לכן סכום כסף, כל אחד לפי יכולתו. כסף זה, קרוי "פדיון נפשות". בגור

בוטל מנהג זה. כל חסיד מישלם, דמי כוללות" שנתיים לטובת מוסדות גור. כסף זה ותרומות אחרות איפשרו לרבי להקים מוסדות הנוגן מפוארים ויודרניים, ובהם לומדים למעלה מאלפים תלמידים.

בליל שבת אחד נודען לי להיכנס להצרו של הרבי מגור. שם הייתי עד למלחמת קיום שלא הייתה מוכרת לי. מאות בתורים צעירים דחפו זה את זה בכל כוח, הפעילו מרפקים, דחקו ונדחקו כשהם מפעילים את גופם כמכש. לא הכנתי את פשר התופעה, עד שמרחוק ראיתי שולחן. זה היה השולחן שליידו היה הרבי אמור לשבת וכולם נדחפו כדי לזכות במקום טוב. האולם היה דחוס עד אפס מקום. נראה הדבר שכאשר ירצה הרבי להיכנס, יהיה עליו לצנוח אל מקומו מלמעלה או להגיע לשם במנהרה תת-קרקעית. לפתע הושלך הס. הרבי הגיע. עד היום אינני יודע איך קרה הדבר, אך מספר אברכים מגודלי גוף יצרו שביל פגור בתוך הקהל הדחוס והרבי עבר דרכו עד שהגיע למקומו. אז שמתי לב לתופעה מעניינת: הרבי לא ישב בראש השולחן, כי אם במרכזו. אחר כך התברר לי כי זהו מנהג נושן אצל אדמו"רי גור: לא חשוב היכן יושב האיש, חשוב מי הוא.

אחרי שהרבי התיישב הוא רמז לעיניו וזה קרא למספר אורחים לבוא ולתפוס מקום ליד השולחן. באות עיניים ננעצו בקנאה בכל חסיד שזכה לכבוד הזה. אחר הרבי קידש, ביזר על החלה והחל לומר דברי תורה. מאות החסידים ניצבו במקומם ועיניהם תלויות ברבי כמהופנטים. הם לא התחקו עיניהם מן הרבי שישוחח על פרשת השבוע, כשהוא דורש את הפרשה במין חומר, לפי מיטב המסורת החסידית. איכשהו, הצלחתי להתקדם מעט לעבר השולחן ואו שמתי לב לתופעה מדהימה: מתחת לשולחן וחלו בחורי ישיבה. אברכים שכבו מתחת לשולחן כדי שיוכלו להיות קרובים יותר לרבי, להיטיב ולשמע את דבר התורה שהוא משימע, ומי יודע, אולי יוכלו אף לזכות בנתח קטן מן "השיריים"?

"השיריים" כידוע, תופסים מקום נכבד אצל אדמו"רים. לפי הנאמר בגמרא הרי שמצווה היא לאכול משיירי סעודתו של צדיק. כל רבי היה נוהג מנהג שונה בשיריים. הרבי מגור נהג להשליך תופני שקדים לעבר הקהל. ומי שזכה בשקר — ידע אושר מהו.

כאדם, שגדולתו היתה אמיתית לא חשש רבי ישראל מגור מפני מהרהרים. בהיסטוריה של החסידות ידועות מתי-חויות בין אדמו"רים על רקע של תחרות גלויה או מוס-וית כ"מחלוקת לשם שמיים", אך האדמו"ר מגור עודד אדמו"רים אחרים. ידועים קשריו האמיצים עם הצר ויזיין כאשר נולד בן "לינוקא" מבעל, לאחר שנים ארוכות של נישואין ללא ילדים, כובד הרבי מגור בסני דקות ולא הרבי כוויזיין שהוא סבו של הילד. ידועי דבר סיפורו, כי הילד גולד לא לפני שהרבי מגור נתן את ברכתו לינוקא.

אדמו"ר הולך ואדמו"ר בא. מי יהיה הרבי הבא בגור? התשובה לכן מצויה בצוואתו של רבי ישראל, שחיפתה ביום א' הקרוב. אחד משני אחיו הוא שיוכה לשבת בכס זה. אין כמעט ספק כי גם האדמו"ר המשיגי לבית גור יוכה לאותה מנה הערצה לה וכן קודמיו.

נאך די פטירה פון האדמו"ר הק' רבי ישראל מגור זצוק"ל

ירושלים וויינט און כלל ישראל וויינט מיט

אריבער זענען די ערשטע מינוטן פון די ביטערע בשורה. ווען מיינ פארשטאנד האט אויפגעהערט צו פונקציאנירן ווען כ"האב נישט פארשטאנען פארוואס עס שיינט נאך די זון, ווען פאר מיר איז די וועלט מיט איינמאל געווארן א פינסטערע און א פוסטע, אן א טעם און אן א צוועק. אריבער זענען אויך די נאכפאלגענדיקע שעה'ן ווען כ"האב אנגעהויבן צו באגרייפן די גרויסקייט און טיפקייט פון שרעקליכן אומגליק ווען איך בין אריין אין א טיפן יאוש און פארצווייפלונג. ווען כ"האב מיט אמאל דערפילט הילפסלאז און פאר-לויפן.

און נישט בלויז מיינ וועלט איז געווארן ענג און פינסטער, באלד בין איך איבערצייגט געווארן אז די ביטערע בשורה האט ווי א ריווקע אטאם באמבע אויפגעטרייטלט דעם גאנצן רעליגיעזן כלל ישראל. פון די כסדר'דיקע טעלע-פאנישע אנפראגן פון גערער חסידים ווי פון אסאך אנדערע, און פון דעם יאמער און ביטערניש פון דעם טאן פון זייערע אנפראגן האב איך אנגע-הויבן צו אנערקענען אז די פטירה פון האדמו"ר הקדוש מגור זצוק"ל איז א וועלטס אומגליק, אן אומגליק וואס זיינס גלייכן איז פארן כלל ישראל שוין לאנג נישט פארגעקומען. איז עס אמת? האבן יידן געפרעגט אין ביטערע פארצווייפלונג אבער וואס איז געשען? האבן יידן געיאמערט.

איך האב געהאט דאס געפיל דאס קיינער האט נישט געגלייבט אז אזא זאך האט געקענט געשען. דער גערער רבי זצוק"ל איז דאך באשאפן געווארן פארן כלל ישראל און ער האט שטענדיק מתחיל געוועזן פאר יעדן יחיד און איין פארן כלל, והמתפלל בעד חברו... אט דאס איז געווען דער טאן פון דערשטוינונג, דאס איז געווען די פאר-ווינדערונג פון "וואס איז דא געשען?" אלע זענען מיר געוועזן זיכער אז מיטן

גערער רבין וועלן מיר אקייגן גיין משיח צדקנו. איך האב זיך דערפילט א פארשעמטער, ככלל מלא בושה וכלימה, א שולדיקער, מיר האבן אלעס קאליע געמאכט. מיר האבן נישט זוכה געוועזן. מפני הרעה באסף הצדיק.

זאגט מיר א מתנגדישער ייד: מיר האבן פארלוירן דאס שענסטע וואס מיר האבן געהאט. א צווייטער פריינט א חסידישער ייד יאמערט: "אלעס האבן מיר פארלוירן, וואס וועט זיין, וואס וועט זיין?" איך האב דערפילט דעם ווייטאג פון די דאזיקע יידן, אבער פארקלעמט בין איך געווארן. ווען איך האב אנגעקוקט די גערער יונגעלייט, זיי האבן כמעט ווי נישט גערעדט, א ביטער רחמנות האט מיך ארומגענומען זיי אנצוקוקן. זיי האט מען צוגענומען דעם רבי'ן דעם מורה דרך און דעם טאטן, די מאמע, אלעס, קיילעכיקע יחומים זענען זיי פארבליבן ר"ל. זיי האבן געוויסט דאס זיי האבן געהאט אזא גרויסן רבין און אזא הייסן טאטן, א רבי וואס האט "געשינדן די הויט", ממש אנגעווארפן א פחד, בבחינת קאצק, און א טאטן וואס האט זיי ליב געהאט, געזארגט פאר זיי עס זאל זיין גוט זיין, נישט בלויז אויף יענע וועלט נאר אויך אויף די וועלט. א רבי'ן און א טאטן וואס האט געוויסט גענוי די פראבלעמען כוחותיו ובגשמיות פון יעדן פון זיינע חסידים און נאכפאלגער, ווי אזוי איז עס מעגליך דאס א רבי פון צענדליקער טויזנטער חסידים וואס האט צו די זעלבן צייט געזארגט פארן גאנצן כלל ישראל זאל האבן צייט פאר יעדן יחיד און פאר יעדן ענין? פאר די יידן וואס האבן אביסל געקענט דעם גערער רבין זצוק"ל איז דאס איבערהויפט קיין קשי' נישט און פאר אנדערע איז כדאי צו דערמאנען דאס באקאנטע וועלטס ווארט אז "א טרוד, א פארנומענער מענטש האט צייט פאר אלעס", און דער הייליקער גערער רבי זצוק"ל איז שטענדיג

דיג געוועזן א טרוד... ס'איז פאר-שטענדיג פארוואס גערער חסידים איבער די גאנצע וועלט האבן נישט געקענט איינזיצן און געמאכט זייער וועג קיין ירושלים ביי די ערשטע גע-לעגענהייט. אפילו נאך די לוי'.

אין ירושלים עיה"ק האבן מיר דאס ערשטע באגעגנט די ריווקע אפיין אין צענטרום אויף וועלכע איז גע-שטאנען אין גרויסע אותיות "כ"ק מרן האדמו"ר מגור זצוקלה"ה עלה בסערה השמימה, בשבת ארון הקודש, כבת נר ישראל, עטרת תפארת ישראל, רבשכבה"ג הגאון הקדוש פאר הדור, צדיק יסוד עולם, בוציא קדישא, מנהיג הדור, רכב ישראל ופרשיו און נאך און נאך צענדליקער אויסדרוקן פון טיפן צער און אבשאוונג פון די גרויסע אבידה, די מעלדונגען זענען געקומען פון אלע, ממש אלע טיילן פון די ארטאדאקסישע באפעלקערונג אין ארץ ישראל צווישן וועלכע ס'האט זיך אויך געפונען א רוח פון די עדה החרדית פאר "ביטול מלאכה" אין די צייט פון די לוי'. אט דאס אלעס האט זיך ארומ-געדרייט ארום די ווערטער "האדמו"ר הקדוש מגור זצוקלה"ה. איך טראכט פאר א וויילע, בין איך וואו, אדער איז דאס בלויז א שרעקליכער קאשמאר, א בייזער תלום? וואס פאר'א וועלט קען דאס זיין אן גערער רבי'ן? די וועלט אין ירושלים האבן געקלאגט, אבן מקיר תועק, איך האב פון דאסניי דערפילט דעם חורבן און דעם ווייטאג.

ווי געוויינליך, ווען איך קום קיין ירושלים פירן מיך דארט פיס צום ביהמ"ד פון גור, און אזוי איז עס אויך געוועזן דאסמאל, אבער אנשטאט וואס יעדעס מאל קומענדיג נאענטער צום ביהמ"ד בין איך געווארן מער און מער בשמחה, פול מיט האפנונג דאס קוראליך וועל איך זיין בקדוש פנימה,

נהגה זיין מזיו השכינה, בין איך דאס מאל, קומענדיג נענטער אריינגעפאלן אין א נאך טיפערן טרויער. איך האב זיך געשראקן פאר מיינ אריינקומען אין די "שלוש-שטוב" וואס וועט זיין פוסט, אפילו די הארציקע שלום-עליכם'ס וואס איך פלעג באקומען פון צענדליקער באקאנטע אויפן וועג צום רבי'ן זענען דאסמאל פארוואנדלט געווארן אין שטומע אבילות. אראבעלאזטע קעפ מיט איינגעזונקענע אויגן אין זייערע גרויע פארצוקטע פנימער, אט זע איך א באקאנטן לאנדאנער בחור, ער שטעמט מיר אפילו נישט קיין בליק, ער זעט מיר אויס בלויז האלב לעכעדיג, א שרעק האט מיך ארומגענומען.

און אט שטיי איך נאענט צום טויער פון די שלום-שטוב, ארום שטייען הונד-דערטער מענשן, מ'גייט אריין און מ'קומט ארויס, אסאך פון די מענשן קענען מיך גוט אבער נישט ווי א טרויעריקן בליק באקום איך נישט, עס מישט זיך מיר אין קאפ און ס'ווערט מיר: ענג די וועלט אבער אימפולסיוו פירן מיך מיינע פיס צו די שלום-שטוב, אינעווייניג כאפ איך דעם ערשטן בליק אויף רעכטס ווי עס שטייט דער טיש און דאס פאר'תומיטע בענקעל, דער רבי איז טאק נישטא? איך האב נישט קיין סאך צייט צו טראכטן, אין צימער א טיפע אבילות'דיקע שטיל-קייט, אויף לינקס אין א ווינקל זיצן אויף נידעריקע בענקלעך די צוויי ברודער פון גרויסען הייליקן גערער רבי'ן זצוק"ל און אט זיך איך קעגן-איבער זיי, קוקנדיק אויף דעם טיפן צער וואס איז אויסגעגאסן אויף זייערע הייליקע פנימער פארשטיי איך וויפיל טויזנט מאל מער איז זייער ווייטאג אין די הערצער, איך פיל פארקלעמט און איך ברעך צוזאמען... איך בין שנעל מנחם און לויף ארויס, איך קען נישט מער.

תפילת מנחה ווערט געדאוונט מיט פונקטליכקייט און מיט די גרעסטע ארדנונג מיט הונדערטער יונגעלייט און בחורים, פונקט אזוי ווי פריער... הרה"צ רבי בונם שליט"א דאוונט פארן עמוד אין די שלום-שטוב מיט די טיר אפן צום ביהמ"ד וועלכער איז כמעט פול און הרה"צ רבי פנחס מנחם שליט"א זאגט דעם קדיש יתום נאכן גערער רבי'ן זצוק"ל, עס פארקלעמט דאס הארץ, דער רבי איז טאק מער נישטא! צווישן מנחת און מעריב מאך איך מיינ וועג צום גרויסן ביהמ"ד. הונד-דערטער יונגעלייט דרייען זיך ארויף און אראפ מיט צוריסענע בגדים פאר-טרויערטע פנימער און צובראכענע הערצער. עס כאפט אן א ווייטאג זיי אנצוקוקן, איך זע ווי יעדע פאר מינוט קומט אן אן אנדערער יונגערמאן צום מזרח פון ביהמ"ד נעבן עמוד ווי עס שטייט נאך דעם רבי'נס בענקל און גערקט צו די וואנט און געבנדיג אויפן פענסטער ברענט א גרויס נשמה ליכט, אויפן געדאנק קומען הונדערטער "ביל-דער", שבתות, ימים-טובים, דער גע-פאקטער עולם, די בליקן פון רבי'ן צו דעם אדער יענעם, דעם רבי'נס אריינ-קומען אין ביהמ"ד אדער ארויסגיין, דער "קריעת ים-סוף" דער יראת הכבוד פארן מלך ישראל, די איינשטארקע שורות פון די גערער בחורים וועלכע קיינער האט נישט געקענט איינברעכן א חוץ א וונק פון רבי'ן וועלכער האט געמאכט פלאץ פאר א שוואכן מענטש אדער אן אלטן ייד, מיט איין בליק האט ער געמאכט זיכער אז א ייד א תלמיד, חכם זאל נישט געשטערט ווערן און שטיין באקומען ביי די תפילות, און אט שטייט דאס פארלאזטע בענקל באוואכט ביים נשמת ליכט, איך קוק אריין אין פנים פון א יונגערמאן וואס קען נישט אוועקנעמען זיינע אויגן פון אט דעם מקום קדוש, דאס פלאמל פון פארזעצונג אף צווייטע

למלא את החלל במעשים

מ—ה — עם הסתלקותו של מרן כקש"ת האדמו"ר זצוק"ל מנור, נגמר חלל ריק בהנהגה הסמכותית של היהדות החרדית כולה, ולא רק בין חסידי גור, לעמים רחוקות מתמונת באישיות אחת, כל כך הרבה השפעות וסגולות חקושות אותה מורמת מעם, מנהיג כהם עליון שמתוך גורו מרבה השכינה וסמכותו ניכרת הרחק ממסביבתו הקרובה.

ככל שנרבה לדבר על עוצמת הגדולה שהתרכזה בקרבו של האיש איש עוב אותנו לאנחות, לא גוכל למצות אלא אפס קצה כותה של סמכות זו, תופעה נדירה שהיינו אנוסים על פי הדיבור, לא לדבר עליה בחיותו אהנו בין החיים, בוודאי יהיה עוד בידהם של רושמי רשומות ההיסטוריה לתהלים יוח' הליבור על אוצרות כוחות הנפש, על הגדלות והגאונות בחורה בחסידות ובפרישות; על הצדדים השונים של אישיותו, שבשאיפות השנים האחרונות הפך להיות אישיות מרכזית ככלית התיכון המלכד סביבו את המהנה החרדי.

אין אנו מתכוונים לחזיר במקום זה לדבר בשבחיו ובגורלותו, אם אנו מתקשרים לעבור לסדר היום, הרי זה בשל הרהא המכרסמת בלבנו, לנהיגה החלל שנוצר בהנהגת היהדות החרדית. על הסתלקותו של האיש אשר היה למורה דרך ומעצב דמותה בתקופות הסוערות ביותר, על המשיך של הכוח ועוצמה רוחנית ללא תחליף, שנעלים לפתע פהאום מעל במתה של היהדות החרדית ושל אגודה ישראל בפרט. חלל זה לא יתמלא עד מהרה. כיון שלעמים נדירות צומחת אישיות כה גדולה שהיתה משופעת בכוחות אדירים, אלה הם מן הדברים שאין משימים אותם מלמעלה. היינו אומרים שזוהי תופעה שמימית, מין מטאור שהתריק על כדור הארץ שמופיע לעמים רחוקות. ובכדי למנוע אי הבנה, אנו מדגישים שהיהדות החרדית איננה ענייה במנהיגים ורוחנים ומורי דרך שהשפעתם גדולה, ואנו מתכוונים לחלל הריק שנוצר בגין הסתלקותו של האיש אשר שמר על החותם הקדוש של כהן גדול בהיכלה של תורה ותסידות כפי שהם משולבים גם יחד. על החלל הגדול שנוצר בהנהגת הרוחנית של אגודת ישראל העולמית והאמצית בחוקי הסמכות וההשאה שהשרה עליה.

כדי שנוכל להתחזק מעמד, לעמוד במבחנים ושלא תיפול רוחנו אחרי המכה הקשה שהוכיחו, נצטל עלינו חובה קדושה, להתלכך כבחינת מאוחרים כדי למלא את רצונו הטהור, להמשיך באותה מלאכת קידש שבה עסק עד יציאת נשמתו. כיוון שרק בדרך זו נוכל להבטיח את ההמשכיות והרציפות ההיסטורית, דוקא הרגשת היהדות, היא המחייבת אותנו להכפיל ולשלב את המעשים, להוסיף נרבים לחומתנו, ולבצר אותה בנדרים ופיונים. אך בראש ובראשונה נעשה זאת, באחדות הלבבות, כסילוק המפריד ובחיפוש אחרי המאחד.

בכך נעשה לא רק נחת רוח לגשמתו של מרן זצוק"ל בגנוי כרמים, כי הלא זה היה כל רצונו הקדוש, כי אם גם נמלא במקצת את החלל שנוצר בסמכות ובהנהגה, שהיא תחסר לנו כל כך עוד ימים רבים וארוכים.

אם בכלל הצבור החרדי והחסידי כך, על אחת כמה וכמה בתוך אגידת ישראל שאותה נשא על כסיו כנושא אומן את הנוק, שהיה על קינמה כמו שחרר על שלימותה של מורשת בית אבא, היא היתה יקרה בעיניו ודאג על רציפותה והמשכיותה. לכן אנו מצוים במשינה חייקף להתגבר על כל המכשולים וללכד את השורות ולהגדיל את כוח העשייה, כדי שנוכל להתמודד עם הבעיות ובכך נבצר את כורשתו הרוחנית.

הרב שלמה גרינבוים

„אבי, אבי, רכב ישראל ופרשיו“

„דאס אירישע ווארט“

האט ער געדאוונט תפלת שחרית, אין „בהלל“ האט ער מפסיק געווען, ווייל ער האט געקראגן שרעקלעכע יסורים. שפעטער, ווען סאיזו אים בעסער געווארן האט מען אים צוריק אנגעטון דעם טלית און ער האט באלד אנגעהויבן צו דאזי נען „תפלת מוסף“, האבן די מקורבים וואס זענען געווען דעמאלט ביים בעט געזאגט, אז ער האט נאך נישט געדאוונט הלל. האט ער געזאגט די ווערטער „לא הסתים יחלנו ייח“ דאס נעלבע איז געווען ביי כ"ס מרן אדמו"ר זצוק"ל, ווען אייניקל זייער.

אין האב געזאגט אנהויבן מיט די ווערטער אז „מיר שטייען איצט נאך דער פטירה מיט צעבראכענע הערצער“, אבער ווער סאיזו געווען אין ירושלים אין די ימי האבל און געזעען די טויזענטער מענטשן וואס זענען געקומען אין רבי'נס בית-מדרש בכדי צו דאזענען וואו ער האט געדאוונט און מנחם זיין די אבליים ווער עס איז געווען אין די ימי שבועה אויפן הרהייתים און דאָרט געזעען ווי עס ליגן ביים אריינגאנג אין דער מערה די גרויסע צאל אברכי חסידי גור אויס-געמישט מיטן פרישן זאמד, — פאר דעם איז דאָס וואָרט „צעבראכענע הערצער“ נישט גענוג געזאגט. איך האָב זיי געזעען אין די פילע הונדערטער, און זיי האָבן אויסגעזעען מער ווי שאַטנס ווי מענטשן. איך האָב בלויז געהערשט די קולות פון זייער געוויין, און זיי האָבן מבט בוקע ריקעיס געווען.

און נישט קיין חידוש. ערשט מיט אַ חאָך פריער זענען זיי געשטאַנען נעבן זייער רבי'ן, ויך צוגעהערשט 'צו ווען חורף אַריינגעקאָמען בקודש פנימה און באַקומען קלאָרע תשובות צו זייערע שאלות. ווי האָבן געהאַט אַ מעגלעכקייט צו האָבן די זכ"י אַריינגערופן צו ווערן אין די פרימאָרגן שעה'ן צום רבי'ן פאַר אַ גלאַז טיי, ויך צוקוקן פון דער נאָנט צו ווען הייליקער צורה און צו קריגן אַ ניי חיות אין זייער נשמה. און איצט — איצט גייען זיי צו ווען ציין... דער צער, דות צעבראָכנקייט, דאָס געפיל פון יתמות, לאָזט זיך פשוט נישט איבערגעבן אַר ווערטער.

איצט ווען בעה"ר מען האָט פון אונז צוגענומען דעם ארון הק' כ"ס מרן אדמו"ר זצוק"ל זייער וואָס מיר זאָלע האָבן ויך אין אים געקלאָמערט און וועלכע האָט אונז אַלע מחזק געווען און מחזק געווען, ליגט אויף אונז יעצט אַ חוב גדול ויך מחזק צו ווען, ווי אויך מחזק צו ווען איינער דעם אַנדערן, און איינס פון די עקרי החיות איז דער חיות פון די אַלע געקער מוסדות און אונזער הייליק לאַנד ככלל און בפרט די הייליקע ישיבה „שפת אמת“ אין ירושלים עירי'ק, וואָס איז געווען אונטער דער שטרענגער השגחה פון כ"ס מרן אדמו"ר זייער, וואָס זיין פאַטער הגה"ח מרן אדמו"ר זצוק"ל האָט מייסד געווען, און אַ דאָנק וועלכן מיר האָבן היינט די טייערע פירות וואָס באַשיינען אונזער הייליק לאַנד ככלל און די שטאָט ירושלים בפרט.

עס איז כדאי איבערצוגעבן די ווערטער, וואָס אונזער טייערער רבי און טאָטן זצוק"ל זייער האָט געזאָגט ביים לייגן דעם גרונטשטיין, אין ר"ח אייר תש"י ער הוציא אבן הפינה לבנין ישיבת הק' שפת אמת: „דוד המלך ע"ה אמר (תהלים קמ"ז) „בונה ירושלים ד' נדחי ישראל יכנס וכו'“, ישוב אריינשלאַל היא להרבות הבנין הקמתו של כל בניו נוסף בארץ ישראל הוא בכלל המצוה של ישוב ארץ ישראל, בונה ירושלים ד', צריכים לבנות עם ד' כלומר להרבות כבוד שמים וכבוד התורה, כשבני ישראל טוסקין בבנין הארץ נמצוה עלינו תהקב"ה יקויים טיפה דקרא, גודלה ישראל יכנס ואין דרך אחרת, הרופא לשבורי לב' היינו כל אלה שטבלו ונוניסדו חצרות המלחמה יזכו למצוה רפואה, תרופה לשבר לבט העומקים והחומכים בהקמת בית המועד לתורה ויראת שמים להגדיל כבוד שמים והתורה יזכו בזירה זה לגאולה שלימה, נאולות הנפש וגאולת הגוף משמים ומעל“

מיטן העלפן די הייליקע ישיבה וועלן מיר פאַרשאַפן אַ נחת רוח אין ג'ערן פאַר מרן אדמו"ר זייער, און בפרט שגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייתם, וועט דער זכות פון הייליקן רבי'ן מ'גין ווען אויף די אַלע וואָס וועלן העלפן אונז ווערע טייערע מוסדות בכל מילי למיטב, און צו ביאת גואל צדיקנו בב"א.

די חז"ל זאָגן, אז ווען אלישע האָט געזען אז אליהו גייט אַרויף אין הימל אַריין בטערה (עלה אליהו בסערה השמימה) האָט ער געזאָגט: „אבי אבי רכב ישראל ופרשיו“. פּרעגן אַלע מפרשים וואָס עפעס דאָלט? אבי אבי... נאָר דער תירצן איה, אז ער איז געווען סיי זיין פאַטער און סיי זיין מוטער. וואָרום אליהו אַ חזק דעם וואָס ער איז געווען זיין רבי און דער רבי פון באַנין כלל ישראל (אליהו ווערט דאָך אַנגערופן „חשבי“, ווייל ער וועט פאַרענטפערן אַלע קשיות ובעיות אַלע ספיקות), איז ער אויך געווען צו אלישע'ן ווי אַ טאָטע און אַ מאָמע.

דאָס נעלבע לאָזט זיך אויך נאָכן וועגן אונזער גרויסן רבי'ן. ווייל צו וועמען פון אונז איז כ"ס מרן אדמו"ר זצוק"ל נישט געווען ווי אַ טאָטע און אַ מאָמע? און מיט זיין „עלה לשמים“ האָבן מיר פאַרלוירן סיי אַ טאָטן און סיי אַ מאָמע. וואָרום וועלכעס קינד האָט דען די זכיה אויפגענומען צו ווערן פון זיין טאָטען מיט אַזא „סכר פנים יפות ופנים שחקות“ ווי מיר האָבן געהאַט די זכיה בעת מיר זענען אַריינגעקומען „בקודש פנימה“? ווער עס זאָל נישט זיין, סיי אַן אדם חשוב אָדער סתם אַ פשוטער. מענטש, ווען נאָך ער האָט איבערגעטרעטן די שוועל פון רבי'ן האָט געקענט פילן כחשו צו ווען ער האָט געזאָגט, וואָס ער האָט געטראָגן איך האָרץ צו יעדן איד.

און איצט יתוומים היינו בלא אב ואם...

ווי קען מען דען פאַרגעסן, ווי עס האָט אויסגעזען 4 פאַרטאָגס אין ירושלים, ווען מען איז געשטאַנען אַנגעשפּאַרט ביי די פּראָנסטוואַנט פון בית-המדרש און דער רבי זצוק"ל איז אַרויסגעקומען אויסן באַלקאן נעבן זיין חדר, מיט זיין הייליקע צורה וואָס ס'האַט געשיינט ווי די זון און די ליכטיקע אויגן, וואָס בלויז איין בליק אויף זיי האָט געמוזט אַרייברענגען אין מענטש אַן התעוררות.

איצט איי-דאָס ליכט פאַרלאָזן געוואָרן, אַנשטאָט די ליכטיקייט וואָס מען האָט געהאַט אַריינגאָסן, האָבן מיר איצט צום גרויסן אומגליק געווען די שטערן בייטאָג, ווי די גמרא זאָגט, אז ווען יעקב אבינו איז נפטר געוואָרן „ראו כוכבים ביום“, דער „חזון איש“ זצ"ל האָט טאָקע אַמאָל געדרושט אַט דעם מאמר חז"ל, אז דאָס רעדן די חכמים וועגן דער פינטסטעריש וואָס האָט זיך אַראַפּגעלאָזן אויף דער וועלט ווען יעקב אבינו איז נפטר געוואָרן. בייטאָג וועט קען נישט קיין שטערן, ווייל די ליכט פון דער זון פאַרשטעלט זיי, אַבער ווען די זון זעצט זיך, דעם מען די שטערן, ווען יעקב אבינו איז נפטר געוואָרן, האָט מען מיט זיין פטירה מיטאַמאָל דערנעמן די שטערן.

דאָס נעלבע לאָזט זיך נאָכן וועגן עלה למרום פון רבי'ן זצוק"ל. מיט זיין אַזעקייט, איז אונטערגעגאַנגען די זון פאַרן כלל ישראל. וואָרום ער איז נישט נאָר געווען אונזער רבי, נאָר דער צדיק הדור, נישט בלויז געקער חסידים האָבן ביי אים געזען מופתים און ישועות, נאָר יעדער איד וואָס איז אַריינגעגאַנגען צו אים בקודש פנימה מיט אַ צעבראָכן האָרץ און צעריסענע נשמה, איז אַרויסגעקומען פון אים מיט אַ פנים פול מיט האַפּענונג.

אַלע ווייסן, אז דער רבי זצוק"ל איז געווען אַן איש מופת און איך וויל בלויז דערמאָנען איין נאָך וואָס מען האָט געזען אין ירושלים דעם שבת ערב די פטירה. סאיזו געווען, ווי באַוואוסט, שבת ב' דר"ח אדר און דער רבי אינמיטן פון דאָר נען שחרית זענען אים באַפאַלן שרעקלעכע יסורים. און נאָך ברכת כהנים האָט ער געמוזט פאַרלאָזן זיין מקום קדוש אין בית המדרש און אַריינגיין „בקודש פנימה“. שפעטער, אז די יסורים האָבן אַביסל נאָכגעלאָזן, האָט ער געדאַנט תפילת מוסף און מנחה, אַבער קיין חלל האָט ער נישט געזאָגט.

איז עס אינטערעסאַנט, אז ווען הייליקער זיידע, דער בעל שפת אמת זצוק"ל איז עלה למרום געווען נאָך אַ שווערער קראַנקייט אין ה' בשבט תשס"ה, דאָס איז דעמאָלט געווען מיטוואָך און ר"ח שבט איז אויך געווען אין „שבת-קודש“, ער האָט אויך געהאַט גרויסע יסורים און ווען סאיזו אים געוואָרן אַביסל ליכטער,

פארזעצונג

נשמה ליכט שפיגלט זיך אב אין ווינע אויגן. עס כאפט אן א ציטער...

א באקאנטער פירט מיך צום הר הזיתים ווי איך טרעף א באוועגונג פון מענשן וואס קומען און גייען אלץ צו איין פלאץ צו די מערה פון האדמו"ר הקדוש רבי ישראל מגור זצוק"ל. אינ-ווייניג ערשט א הייליקע שטילקייט. יידן שטייען ארום דעם פרישן קבר מיט תהילים'לעך אין די הענד און זענען הייס מתפלל. דער קבר איז בלויז 3 טאג אלט און שוין איז ער באדעקט מיט "קוויטלעך" פון אנגעוויינטע און צובראכענע חסידים און סתם יידן וועמען ס'איז פארשטערט געווארן דער מרכו ווי ס'איז געזען דער צדיק הדור וועלכער האט פאר זיי מתפלל געווען אויסגעהערט זייערע לידן און הצטרות, זיי געגעבן די ריכטיקע עצה און אנווייזונג. זיי האבן באקומען דאס ריכטיקע ווארט וואס האט זיי געטרייט און גלייכגעשטעלט. יעצט זענען זיי זיך משתטח על קברו און בעטן פאר זיין אונטערפעלאציע ביים סכא הכבוד.

„טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משחה באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו“ האט געזאגט דער חכם מכל האדם. ווער ס'איז נישט גע-וועזן אין די שבעה טעג אין „בית גער“ האט נישט געזען קיין „בית אבל“, נישט בלויז די צוויי ברודער פון אדמו"ר הקדוש זצוק"ל נאר ממש גאנץ בית גער די טוינטער חסידים און די תלמידים פון די גערער מוסדות התורה זענען געווען איינגעטונקען אין טיפע אבלות, אלט און יונג און באוונדערט די יונגעלייט וואס דער רבי זצוק"ל האט אויפגעהויבן נענטער צו זיך. יע-דער פון זיי איז געוועזן א חרס הגשבר — א צובראכענער שארבן, א גרויס רחמנות רופט ארויס זייער אנבליק, גאנץ גער האט געוויינט, און ירושלים און גאנץ ארץ ישראל האט מיט זיי מיטגעוויינט, ציון במר תבכה וירושלים תתן קולה.

די צווייטע און די דריטע צו קלאגן זענען די מנהיגים און חברים פון אגודת ישראל איבער די גאנצע וועלט.

ראשי פרקים מתולדות כ"ק אדמו"ר זצ"ל

כ"ק אדמו"ר מרן ישראל אלטר זצוק"ל איז געבוירן כ"ד תשרי תרנ"ה אין גור, די הויפטשטאט פון פוילישן חסידות, צו זיין גרויסן פאטער כ"ק אדמו"ר מרן אברהם מרדכי זצוק"ל. די ערשטע צען יאר פון זיין לעבן איז ער געווען אין די סביבה פון זיין גרויסן זיידן דער שפת אמת זי"ע וועל-כער האט אים זייער ליב געהאט. ווען דער שפת אמת איז נסתלק געווארן איז דער צען יאריגער אייניקל שוין פאררעכנט געווארן אלס עילוי און מתמיד, פון זיין פריעסטע יוגנט איז ער געוועזן א מתנהג בחסידות ופרישות, געלערנט יומם וליילה און באקאנט גע-ווארן אלס א גאון מובהק און בקי בכל חדרי תורה. ער איז געווארן אן איידעם ביי זיין פעטער הגה"צ רבי יעקב מאיר בידרמאן זצ"ל וועלכער איז געוועזן אן איידעם פון שפת אמת זי"ע פון דעם זוג איז געבוירן געווארן א טאכטער רבקה וועלכע איז געווען פארהייראט צו הרה"ח ר' אהרן רא"פ פאפארט הי"ד און א זון ארי' לייב הי"ד. די רעבעצין און די קינדער זענען אוועק על קידוש השם צווישן אלע זעקס מיליאן קדושים הי"ד.

איבערזעצליכע כוחות האט ער אריינגעלייגט אין חינוך פון דעם יונגן דור, א חינוך געבויט אויף תורה און חסידות. ער האט געמאכט ביי זיינע חסידים א פארשטארקט פון לימוד התנ"ך און האט געהאט א שטארקע השגחה אויף די אויפפירונג פון יונגעלייט, מיט זיין אייגענארטיגן וועג האט ער נוצה געווען אריינצוברענגען קדושה וטהרה אין טוינטער הערצער פון נאענט און ווייט, און פארוואנדלט גערער חסידות אין דעם עמוד אש וואס גייט פאראויס אלס וועגווייזער פון רעליגיעזן אידנטום. טוינטער אידן פון אלע קרייזן איבער די גאנצע וועלט זענען געקומען צום רבי'ן מיט פערזענליכע און קהלישע פראבלעמען אלץ האבן געפונען א אפגעטירט און א סימפאטיש הארץ וואס האט באטראכט דעם פראבלעם ווי אן אייגענער. יעדער איז אוועק מיט א לייכטער הארץ און טיף בא-איינדרוקט פון דעם רבי'נס פקחות און אהבת ישראל. זיין איבערגעגעבעהייט צו אגודת ישראל איז א קאפיטל בפני עצמו וואס דער פלאץ איז צו קליין דאס צו שילדערן. ער האט עס אלץ גערופן „דעם טאטענ'ס אגודת ישראל“, מיט פינף יאר צוריק איז דער רבי זצוק"ל שטארק קראנק געווארן אבער בעזעה"י האט מען איהם דעמאלס אויס-געבעטן. דאס מאל אבער זענען בעזעה"י די טויערן געווען פארמאכט ונצחו אראליס את המצוקים ונשבת ארון אלקים, זי"ע ועב"י.

אידישע טריבונלע

פון רעדאקטאר

די שרעקליכע אבידה פארן יהדות החרדית

די פטירה פון גערער רבי'ן הגה"צ והקדוש רבי ישראל אלטער זכר צדיק וקדוש לברכה איז א פארלוסט וואס קען נישט ווערן לייכט אבערשאצט. דער דאזיקער פארלוסט האט אריינגעווארפן דאס גאנצע יהדות החרדית אין א שווערן מצב.

זקנים משער שבתו. די קינה קלאגט אויפן פארלוסט פון די זקני ישראל, ווען א שיף פארלירט איר קאפיטאן דאן איז די שיף אין א שווערן מצב. מיטן גאנצן טארטאראס וואס טוט זיך אין די וועלט, און אפילו אין די יידישע וועלט, וועגן יוגענט, יוגענט, איז נאך ביים תורה יידנטום געבליבן דער אמת פון „ביששים חכמה“, פיר שטאלצירן מיט אונזערע זקנים און ספעציעל די זקני הדור, זיי זענען דאס שטענדיג געוועזן אונזערע מורי דרך און אזוי וועט עס ביי אונז שטענדיג זיין.

דער גערער רבי זצוק"ל איז געוועזן דער זקן שבחבורה, דער ארי שכתבורה, אלע אויגן האבן זיך געווענדעט צו אים, זיין ווארט איז געוועזן דער יסוד פאר אלע וויכטיקע באשלוסן וואס זענען געוועזן נוגע דעם ציבור פינקט אזוי ווי זיינע ווערטער זענען געוועזן דעצידירענד פאר די טוינטער פון זיינע חסידים און נאכפאלגער. ער איז געוועזן דער ראש פון מועצת גדולי התורה בפועל און דער מנהיג פון רעליגיעזן יידנטום.

ער האט שטענדיג באשיינט די כנסיות און אסיפות פון אגודת ישראל און געוועזן דער נור וטערה פון די גאנצע באוועגונג, אין זיין אנוועזנהייט זענען טוינטער יידן שטענדיג געזעסן מיטן גרעסטן יראת הכבוד.

גרויסע יידן ביים יידישן פאלק נאכן חורבן אייראפע זענען נאר געוועזן איינצעלנע און צו אונזער גרויסן ווייטאק, ווען איינער פון זיי גייט אוועק לאזט ער א חלל ריק, אנדערע, פון זעלבן קאליבער פארנעמען נישט זיין פלאץ און דאס פארדאפטל דעם ווייטיק, די פטירה פון גערער רבי'ן זצוק"ל איז דער גרעסטער פארלוסט וואס דאס רעליגיעזע יידנטום האט געליטן פאר צענדליקער יארן אין רופט ארויס באוונדערן זארג ביים יהדות החרדית, דער פארלוסט פאר ארץ ישראל איז באוונדערט גרויס: ויצא מבט ציון כל הדרה.

ס'איז נישט פאר אונז צו געבן אן אבשאצונג איבער די גרויסקייט, הייליקייט און פערזענליכקייט פון דעם גרויסן נפטר. דאס דארפן און וועלן טוען, מיט דער צייט, אנדערע גרויסע יידן וואס זענען ראוי דערצו, אבער איין זאך קענען מיר יא פעסטשטעלן דאס זיין קדושה וטהרה, זיין חכמה, און דער עיקר, זיין עצה און הדרה וועט אונז אלעמען פעלן אויף יעדן טריט און שריט, ווער וועט יעצט זיצן אויבן, ווער וועט געבן די ריכטיקע עצה, ווער וועט זאגן דאס דעצידירענדע ווארט וכו', דאס זענען פראגן צו וועלכע מ'וועט נישט לייכט געפונען קיין ענטפער.

דאס רעליגיעזע יידנטום איז די גאנצע וועלט באוויינט די פטירה פון איר מנהיג רוחני און דרוקט אויס די האפנונג אז דער רעליגיעזער ציבור איז ארץ ישראל וועט אוועקווארפן אלע קליינליכע מחלוקה'לעך און מאכן אן אמת'ן און דויערנדיגן שלום וועלכער איז יעצט דרינגענד נויטיק און דאס וועט זיין דער בעסטער אנדענק פארן גערער רבי'ן זצוק"ל וועלכער האט שטענדיג מוותר געוועזן ווי ס'איז נאר מעגליך געוועזן לסובת השלום.

גער - פון ירושלים ביז ניו-יאָרק

תמיד גענוג געווען אנצוצינדן א "אש דת". די הצלחה איז בעיקר גע- לעגן דערין וואָס דער רבי האָט תמיד באַוווּן ווי ער איז אין זיך "כולל אַלע נשמות" וואָס זיינען פאַרבונדן מיט גער.

דער גערער עולם אין אמעריקע, און אזוי אויך די גערער מוסדות, די גערער מתיבתא, די ישיבה "יגדיל תורה", דער גערער כולל, די גערער שטיבלעך, זיינען זיך ב"ה מיט דער צייט צעוואַקסן. אָבער ווי שוין געזאָגט, איז דאָס אַלץ צו פאַרדאַנקען דער השראה פֿון רבי'ן אויף יעדער אונטערנעמונג און יעדער נייער איניציאַטיווע. דער רבי האָט פונדערווייטנס, פון ירושלים, אָנגעהאַלטן א פערזענלעכן קאָנטאַקט מיט אַלעס און אַלעמען. דער רבי האָט געקענט אַלע תלמידי דים, אַלע רבנים, אַלע עסקנים, אַלע גבאים און יעדן לויט זיין שטיי- גער, ווי עס שטייט, "לפי רוחו של כל אחד ואחד" אינספירירט און מעורר געווען צו ווערן א חלק פון כלל און בייצוטראָגן אויף זיין נאָכפֿאָלגער זיין חלק צו גער אין אמעריקע.

די הצלחה פון די גערער מוסדות אין אמעריקע איז אויך צו צושרייבן די וואַכסאָמקייט פֿון רבי'ן זצ"ל, אָז עס זאָל הערשן שלום און אחדות צווישן די גערער חסידים; אָז עס זאָל זיך נישט אַרייַנרייסן וועלכע ס'איז אַפֿילו לשם-שמים'דיקע קאָנקורענץ צווישן די מוסדות אָדער מיינונגס-פאַרשידנהייטן צווישן אירע עסקנים ס'איז באַקאַנט, אַז אחדות מיט אַלע אַנדערע און אורזא צווישן זיך, איז אַן אַלטע מסורה פון גער. שוין דער רבי הגה"ק ר' אברהם מרדכי זצ"ל פלעגט וועגן דעם כסדר מעורר זיין זיינע חסידים און דאָס זעלבע האָט געטאן דער רבי זצ"ל, וועלכער האָט געוויינט, פשוט געציטערט, פאַר יעדער שמן פון מחלוקת.

כעוויס נישט צי ער האָט עס געטאָן מיט אַ ספּעציעלער כוונה, אָבער איך דערמאָן זיך, אַז ביי אַ צווייטע געלעגנהייט, ס'איז געווען אין פ' יחי און געווען דערביי אַ צאָל חסידים פון אמעריקע, האָט דער רבי ביים קידוש אָנגעוויזן דערויף, אַז אויפן וואָרט "שכיל את ידיו" זאָגט דער תרגום, "אחכמינו לידוהי", יעקב אבינו האָט נישט סתם אַרױפּגעלייגט די רעכטע האַנט אויף אַפֿרים, ס'איז געווען מיט אַ חשבון, אויב אזוי, פאַרוואָס האָט יוסף געזאָגט "לא כן אביו", נאָר דער ענטפּער איז, אַז יוסף האָט געדענקט וואָס עס האָט מיט זיך גע- ברענגט דאָס וואָס יעקב האָט אים געגעבן אַ "כתונת פסים", און ער האָט גע'טענהט, אַז ווען אַפֿילו טאטע דו האַסט עס געטאָן מיט חכמה, מיט אַ העכערן חשבון, איז עס אויך נישט כדאי, אויב ס'זאָל חיו ברענ- גען מיט זיך מחלוקת. ...

טאָקע צוליב אַט דער פּערזענלעכער אױפּמערקזאַמקייט וואָס דער רבי זצ"ל האָט תמיד אַרױסגעוויזן צו "גער אין אמעריקע", און דעם כסדר'דיקן חיוון וואָס ער האָט דאָ געגעבן יעדן פון אונז, איז דאָס געפיל פון יתמות דאָ אזוי שטאַרק, אָבער מיר זענען זיכער, אַז זיין השראה וועט בלייבן אויך ווייטער, נאָכמער, זיין זכות וועט בע"ה מגין זיין אויף די אַלע וואָס זענען ממשיך דאָס הייליקע ווערק וואָס איז אױפּגעשטעלט געוואָרן לשם ולתפארת אַ דאָנק זיין הייליקער השפּעה און השראה.

דער רבי זצ"ל האָט נישט געהאַלטן קיין דרשות, קיינמאָל דירעקט קיינעם נישט אױפּגעפּאָדערט, ביי קיינעם נישט געמאַנט און כמעט צו קיינעם נישט געשריבן. ס'איז גענוג געווען בלויז איין וואָרט, אָדער איין קליינע באַמערקונג, ביים שלום נעמען, ביים געזעגענען, ביים קידוש, אָדער אַ גלעזל טעה פאַרטאַגס, און ער האָט אָנגעצונדן אַ באַגער אין האַרצן נישט נאָכצולאָזן און נישט אױפּצוגעבן; זיך נישט לאָזן שוואַך מאַכן מיט דורכפאַלן און שוועריקייטן, נאָר ווייטער ממשיך זיין, אַ וואָרט פון דאָרט, אַ גרוס, אַ כרכה, איז געווען גענוג אנצוצינדן אַ באַנייט פּייער אין די הערצער פון אַ סך אידן, וואָס האָבן גענומען פאַרשטיין, אַז זיין דאַרפן צוטראָגן אַ ציגל צום ווידעראױפּבוי פון אַמאָליקן גערער בנין. ...

איר דערמאָן זיך ווי מיט בערך צען יאָר צוריק, איז אַ פּירנדער עסקן פון דער גערער מתיבתא אַרייַנגעגאַנגען צום רבי'ן און אים געבעטן רשות זיך אַפּצוואַגן פון זיין אַמט. ער קען נישט מער טראָגן דאָס פּעקל — האָט ער גע'טענהט — מען העלפט אים נישט גענוג; און דערצו מאַכן אַנדערע נאָך שוועריקייטן... דער רבי האָט נאָטיר- לעך יענעם געקענט זאָגן: "ח"ו דו טארסט עס נישט טאָן — און יענער וואָלט זיכער געפּאָלגט, אָבער אַנשטאָט דעם האָט דער רבי אים גע- זאָגט: ס'איז אױפּגעשטאַנען אַזאָ שיינער דור — און דו ווילסט דאָס אַלץ אױפּגעבן? כ'קען עס נישט גלויבן, עי, קענסט דאָס נישט מיינען אויף אַן אמת". ...

צומאָרגנס נאָך יענעם טאָג, ס'איז געווען שבת פ' מקץ, האָט דער רבי ביים קידוש געמילעך געזאָגט אַ דבר תורה, ער האָט געזאָגט: עס שטייט, אַז ראובן האָט געזאָגט צו יעקב אבינו: את שני בני ונומת אם לא אשיבנו אליך און רש"י זאָגט דערויף, אַז יעקב האָט טראָצדעם נישט געוואָלט אים פאַרטרויען בנימינען ווייל: "בכור שוטה הוא זה, הוא אומר להחית בניו וכי בני הם לא בני?" דאָקעגן ביי יהודה, וועלכער האָט געזאָגט, "אנכי אעורבנו מיד תבקשנו", און וועלכער האָט לויט רש"י אױפּגעשטעלט זיין עולם הבא, אים האָט יעקב יאָ אָנפאַר- טרויט בנימינען, פאַרוואָס יהודא יאָ? וואָס איז דאָ דער אונטערשייד? איז דען יעקב אבינו נישט געווען טייער אויך יהודא'ס עולם הבא? נאָר דער ענטפּער איז, אַז ראובן האָט פּאַקטיש נישט געוואָלט אױפּשטעלן אַלץ וואָס ער האָט פאַרמאָגט, ער האָט געהאַט 4 זין, און געוואָלט איי- בן שטעלן נאָר צוויי, דאָקעגן יהודא איז גרייט געווען אַלץ אױפּצושטעלן, און יעקב אבינו האָט געטראָכט, אַז מצליח זיין וועט נאָר דער וואָס איז גרייט אויף מסירת נפש, אױפּצושטעלן אַלץ; אַן פשרות, און אַן וויתורים, יאָ, האָט דער רבי נאָכאַמאָל אױפּגערעג'חורט, אַז מען וויל מצליח זיין, מוז מען זיין גרייט אויף מסירת נפש. ...

אַט דאָס זעלבע וואָרט איז צו יענעם עסקן געווען אַ רמז, אַז

מען דאַרף זיך נישט לאָזן אַפּשרעקן פאַר אַביסל שוועריקייטן, ווייל נאָר אין מסירת נפש, ליגט דער סוד פון הצלחה אין יעדער אונטערגעמונג.

אָבער ס'איז נישט בלויז געווען דער כח פון אַ וואָרט אָדער רמז צו אַ הייד וואָס איז אין גער — לויטן נוסח פון אַמאָליקן קאַצק —

דאָס וואָס עס שטייט אין ספרי חסידות, אַז דער צדיק איז אין זיך כולל אַלע נשמות פון זיין דור, און כפרט פון זיינע חסידים, איז זיכער אַ הויכער ענין וואָס איז נישט אזוי לייכט צו באַנעמען פאַר אונז, וואָס מיר לעבן מיט חושמ'דיקע באַגריפן, אָבער ביים גערער רבי'ן זצ"ל, האָבן מיר פשוט אויך געווען בחוש, אין אונזער טעגלעכן עולם המעשה, ווי ער האָט אונז אַלע כולל געווען אין זיך.

מען האָט דאָס באַזונדערס געקענט זעהן, אין דעם אױפּקומען און וואַקסן פון די גערער מוסדות החינוך, ספּעציעל דאָ אין אמעריקע.

די הצלחה פון די גערער חינוך-מוסדות אין אמעריקע, דער פאקט וואָס אין אמעריקע האָט געקענט אױפּבליען אַ יונגער גערער דור וואָס האָט אין זיך אַ ממשות'דיקע ענלעכקייט צו לאָדזש, וואָרשע און קראָקע, איז צוצושרייבן נישט בלויז די אומדירעקטע, נאָר טאָקע די דירעקטע השפּעה פון רבי'ן זצ"ל וואָס מצותו איז תמיד געווען פרוסה, איבער יעדן קער און וועג פון אַלעס וואָס איז דאָ געשאפן און געבויט געוואָרן.

אורזא, זיינען דאָ למעשה די מוסדות געגרינדעט און אויסגעבויט געוואָרן דורך איבערגעגעבענע עסקנים און נדבנים, אָבער דאָס אַלץ וואָלט נישט מעגלעך געווען, אַז דער כסדר'דיקער השראה, חיוון און התעוררות, וואָס האָט אומאױפּהערליך געשטראָמט צו די גערער חסי- דים פון דעם הייליקן חדר פון גערער רבי'ן זצ"ל אין ירושלים.

מען דאַרף עס נישט פאַרגעסן, נאָר די התחלה פון גער אין אמעריקע איז געווען אַ דאָרנדיק-שווערע ביז נאָר, גערער חסידות מיט אַמע- ריקע, האָבן זיך נישט אזוי לייכט געפאַרט, און די ערשטע טריט פון פאַרלייגן דאָ איז ניו-יאָרק אַ גערער מוסד פאַר בחורים לויטן גערער שניט, האָט געהאַט אױפּצורעוואַוינדן אַן אַ שיעור שוועריקייטן און אבני- נגף, למען האמת, איז די פאַרוואַרצונג פון אַנדערע חסיד'ישע באַ- וועגונגען און מוסדות אויך נישט געווען קיין לייכטע. אָבער פון אַלע חסיד'ישע שטרעמונגען אין דער וועלט, האָט דווקא גער — וואָס איז געווען די גרעסטע חסיד'ישע פעסטונג פאַרן חורבן — דאָ אין אַמע- ריקע געזאָגט די שוואַכסטע כאַזע, אויף וועלכער צו בויען און איבער- פלאַנצן.

דער גערער רבי אין ירושלים, מיט זיין שאַרפן מוח, זיין ווייט- זיכטיקן בליק און זיין בליץ-שנעלער תפיסה פון אַלעס וואָס גייט אַן אין דער וועלט, האָט דאָס גוט געוואוסט, אָבער דאָס האָט אים נישט צוריקגעהאַלטן פון אַרייַנבלאָזן אין זיינע חסידים און אַן אַנדערע אידן פון חסיד'יש-פּוילישן אַנשטאָם, די אַנטשלאָסנקייט פון ממשד' זיין אויך דאָ דעם וועג פון אַמאָל און די אמונה, אַז ס'איז פאַראַן אַן עתיד פאַרן פּוילישן חסידות אין אמעריקע.

ווי אזוי דער גערער רבי זצ"ל האָט דאָס געטאָן, איז איינס פון אַלע אומפאַרשטענדלעכע פלאַים, וואָס עס האָט באַוווּן אַט דער צדיק און מנהיג, וואָס איז אַליין געווען כולו פלא, און וועמענס פלאַדיקן כח פון מיטרייסן און דערהויבן אַ גאַנצן דור, מיר וועלן מן הסתם שוין קיינמאָל נישט משיג זיין.

די פטירה פון גערער רבי הילט איין אין טיפן טרויער דעם יידנטום

דאס יידישע הארט

בוענאס-
אירעס
אדר-ניסן
ה'תשל"ז

א טרייסט'ווארט פון חינוך, אזוי ארום
איז ער געווען גער מחזיר עטרה ליושנה
און איז פאררעכנט געווארן אלס גרויסער
מנהיג און בעל השפעה, און האט געהערט
כלי ספק צו די גרעסטע קאלירפולסטע
גדולי ומנהיגי החסידות ותורה פון אונז-
זער דור.

עס איז פון אונדז אוועק א לויכטנדיקע
פערזענלעכקייט. איינע פון די הערלעכ-
סטע געשטאלטן פון אונזער דור, א גדול
בתורה, א חכם וצדיק, א מוסטער פון ער-
לעבגייט און לויטערע מידות, און צו דעם
אלעמען, אן איש חי ורב פעלים.

אויף דער פטירה פון דעם גערער רבין
קען מען ריכטיק זאגן אזוי לו לעולם
שאבד מנהיג, אוי לה לספינה שאבדה
קברניטה (כ"ב צא). די וועלט האט פאר-
לירן אז מנהיג, ווי דער שיפס-קאפיטאן,
וועלכער האט געוויסט צו פירן די שיף
מיט חכמה א מאל מיטן שטראם... און א
מאל קעגן. אזוי איז אויך געווען דער
גרויסער נפטר, וואס האט געוויסט ווי צו
פירן זיין עדה און צו זיין א מורה-דרך
פאר אלע. קשה סלוקן של צדיקים כשרפת
בית אלקנה. די אבידה פון גערער רבין
איז אן אבידה פארן גאנצן כלל ישראל
און זי דערשיינט אונדז אלע ביז גאר
און מיר גלויבן באמונה שלמה, אן זיין
גייסט וועט ווייטער לעבן צווישן אונדז.

מיר דערמאנן איצט זיין הייליקן זכר
מיט יראת הכבוד און מיר בעטן אים ער
זאל ווייטער זיין דער מליץ ישר פארן
כלל ישראל ווי ביז איצט. אין מעורר
רחמים זיין, פארן כסא הכבוד לטובת עם
ישראל און ארץ ישראל, פאר וועלכע ער
האט א לעבן לאנג זיך מוסר-נפש געווען.
חבל על דאברין ולא משתכחין.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

סירט און געשטיצט דעם חינוך פון מר-
צפת גדולי התורה. ער האט געהאט א
קלארע מיינונג אין אלע ענינים פון כלל
און ער האט זיין קלארע שטעלונג גע-
לאזט הערן ווען עס איז געווען נייטיק.

ער האט זיך אינטערעסירט מיט אלע
כלל-פראבלעמען און דערמאנט יעדע
איניציאטיוו און אונטערנעמונג וואס האט
געקענט שטארקן תורה אינעם ישוב אין
דער גאנצער וועלט. דער גערער רבי ר'
ישראל האט מיט זיך פארגעשטעלט א
מוסטער פון דיסציפלין און ארגאניזא-
ציע. ער האט זיך געקענט דורכריידן מיט
אלע גדולי ישראל, אויסשטרעקנדיק א
האנט צו אלעמען, ווען עס האט זיך גאר
געהאנדלט וועגן בויען עדי עד פאר
תורה.

דער גערער רבי האט אויך געהאט אן
אפן אויער און הארץ פאר יידישע צרות,
און ער פלעגט יעדן ייד מקבל זיין מיט
גרויס ליבשאפט.

טראץ זיין דבקות אין עבודת ה' האט
ער געפונען צייט צו די מאסן יידן, וואס
האבן געקלאפט אין זיינע טירן, און זיי
אלע מקבל געווען מיט ליבשאפט. יעדן
מקרב געווען, אויסגעהערט זייערע בקשות
און ארויסגעוויזן אומבאגריפענע רחמ-
נות פאר יעדן ייד. צוליב זיין חכמה, דעת
התורה און אהבת ישראל האט דער לעצ-
טער גערער רבי געהערט צו די פירנדי-
קע פערזענלעכקייטן פון דער מועצת
גדולי התורה און האט מיט זיין השפעה
פיל בייגעטראגן צו דער ארגאניזירונג פון
דעם תורה-יידנטום.

מיט זיין באצויבערדיקער פערזענלעכ-
קייט האט ער צוגעצויגן נישט בלויז גע-
רער חסידים, נאר אויך חסידים פון אנ-
דערע רביים און סתם יידן, וועלכע פלעגן
קומען צום רבין נאך אן עצה, א ברכה,

פאראייניקט גאונות און צדקות, מוח-
שאפקייט, אצילות, קדושה אין פרישות.

אין משך פון די לעצטע 30 יאר איז
דער רבי געווען א סימבאל פון א באנייט
יידיש לעבן אין ישראל, א צענטראלע פי-
גור אין דער רבנישער וועלט ווי ער איז
ניצל געווארן בחסידי השם פון דער איי-
ראפעישער קאטאסטראפע און ער איז
געשטאנען ביים רודער פון יידישן תורה-
אויפגעבונג אין הייליקן לאנד, און אלס
אזעלכער האט ער געהאט א גרויסן חלק
אין דער ווידער-אויפבאנונג פון תורה-די-
קן יידישן לעבן נאך דער מלחמה בכל
תפוצות ישראל בכלל און אין ישראל
בפרט.

גערער חסידות, וואס איר גרינדער איז
געווען איינע פון די גרעסטע גוונים,
וואס דאס פוילישע יידנטום האט ארויס-
געגעבן אין לעצטן יארהונדערט. האדמו"ר
ר' איטשע מאיר אלטער בעל חדושי
הרי"ם, איז באקאנט געווען אין פוילן און
אין דער חסידישער וועלט אלס תורהדיקע
חסידות. דער יסוד פון דאזיקן חסידות
איז געווען לימוד התורה מיט עמקום און
מסירת נפש. דער באקאנטער חסידישער
פאמיליע-שטריך איז באזונדער געקומען
צום אוסדרוק ביי דעם לעצטן גערער רבין
ר' ישראל זצ"ל. וועמענס אהבת תורה איז
געקומען צום אויסדרוק אין אלע זיינע
געבענטשטע מעשים.

אויף דעם זאגט עדות די נעץ פון גע-
רער ישיבות וואס זיינען געגרינדעט גע-
ווארן דורך זיין השפעה אין ישראל ווי
אויף דער גאנצער וועלט. זיין זארג פאר
תורה-חינוך איז אבער נישט נאר געווען
באגריפענעט נאר צו זיינע חסידים, נאר
צום חינוך פון אלע יידישע קינדער, דער-
פאר האט ער זיך אזוי שטארק אינטערע-

דאס וועלט-יידנטום בכלל און דאס רע-
ליגיעזע יידנטום בפרט האבן אין די לעצ-
טע טעג פארלוירן איינעם פון זיינע גרעס-
טע מנהיגים, מיטן אויסלעשן זיך דאס
שעפערישע לעבן פון איינע פון די ליכ-
טיקסטע געשטאלטן אין דער היינטיקער
געשיכטע פון דעם יידישן פאלק, איינע
פון די גדולי התורה והוראה, איינע פון
די קאלירפולסטע פערזענלעכקייטן אין
עולם החסידות, דער זקן האדמו"ר, דער
גערער רבי ר' ישראל אלתר זצ"ל, וועל-
כער איז נסתלק געווארן ב' אדר תשל"ז.

איבער הונדערט טויזנט יידן, צווישן
זיי אדמורים, דבנים, ראשי-ישיבות, חל-
מידים און יקירי ירושלים, האבן באגלייט
די ריזיקע לוויה פון דעם מנהיג הדור,
וועלכער איז נפטר געווארן בשיבה טובה,
נאך א קורצע אבער זייער שווערע קראנק-
הייט. די דאקטוירים אין שפיטאל הדסה
אין ירושלים האבן אלץ אנגעהויבן אים
צו ראטעווען, זייערע באמאנונגען זיינען
אבער געווען אוממיססטע. דער גרויסער
מנהיג פון צענדליקער טויזנטער יידן,
דער גערער רבי, האט אפגעגעבן נשמתו
לבורא בקדושה ובטהרה, אזוי ווי ער
האט געלעבט בקדושה ובטהרה.

מיט דער פטירה פון גערער רבין אין
ישראל, איז אוועק א לויכטנדיקע פער-
זענלעכקייט. דער הויפט-יורש פון גערער
חסידות, דער זון פון צדיק הדור ר' אב-
רהם מרדכי, דער מנהיג פון פוילישן
יידנטום, אן אייניקל פון שפת אמת, און
חידושי הרי"ם, אין למעלה בקודש.

דער גערער רבי איז געווען פאררעכנט
אחוץ אלס מנהיג און בעל השפעה, ווע-
מענס חסידים און אנהענגערס האבן גע-
ציילט אין די צענדליקער טויזנטער יידן,
אלס גדול בתורה, וועלכער האט אין זיך

אוי מה הי לנו

אידישע טריבונע

גאנצע רעליגיעזע יידנטום איז געבליבן פאר'יחוס'ט. דער גערער רבי זצוקל' איז געווען גישט בלויז דער רבי פון זיינע חסידים נאר א מנהיג הדור ער האט געווייטאקט פארן גאנצן רעליגיעזן יידנטום און פארן גאנצן כלל ישראל. ער האט געוויסט וואס עס טוט זיך אין יעדן יידישן קיבוץ איבער די גאנצע וועלט, געגעבן זיין עצה און אנווייזונג. ביי אסאך באראטונגס טישן אין די יידישע וועלט האט מען געוואלט וויסן „וואס עס זאגט דער גערער רבי“, דאס גאנצע רעליגיעזע יידנטום איז דער- שטערט פון די פטירה פון א טייערן און גרויסן מנהיג.

ס'איז נאך צו פרי צו טראכטן און צו באגרייפן ווי גרויס ס'איז די שרעק- ליכע אבידה. דער דרך העולם איז דאס ווען א מענטש פארלירט א גוטן פריינט אדער אפילו א גאנצן קרוב ווערט דאס געפיל פון פארלוסט שוואכער פון טאג צו טאג און מיט דער צייט ווערט דאס כמעט ווי פאר- געס. אנדערש איז דאס מיט א רבי'ן, ספעציעל א רבי וואס איז געווען א מנהיג הדור, דער פארלוסט געפיל ווערט שטארקער פון טאג צו טאג און זיין אבוועזענהייט ווערט דערפילט מער און מער ביי יעדע געלעגנהייט ווען עס שווימט אויף א פראבלעם, נישט קיין חילוק צו דער פראבלעם איז א יחידישער אדער א ציבורי- דיקער. עס וועט פעלן דער נאטיר- ליכער אויסוועג צו אלע שווערע פראב- לעמען: „לאמיר שרייבן צום רבי'ן“ אדער „לאמיר אריינגיין צום גערער רבי'ן“ האט געמיינט אז יעדע „דבר הקשה יביאון אל משה“, אט דער פארלוסט וועט דערפילט ווערן מער און מער ווען די שאלות וועלן ארויפ- קומען.

י'תומים היינו ואין אב. נפלה עטרת ראשנו איז נא לנו כי חטאנו.

שטיין, אם יש מכאוב כמכאובי, שבת משוש לבנו, אוי!

דער פארלוסט פארן ציבור איז נישט קיין סאך קלענער. דער הייליקער גער- ער רבי, רבי ישראל זצוקל', הגם ער האט נישט געטראגן קיין שום אפיצ- יעלן טיטל איז ער אבער געווען דער פאקטישער ראש פון אגודת ישראל אין די וועלט. ער האט געהאט דאס דעצידירנדיק ווארט אין אלע אינסטאנצן פון אגודת ישראל, ער האט דאס איבער- גענומען פון זיין גרויסן און הייליקן טאטן זצוקל' און ער האט די דאזיקע ירושה שטארק אבגעהיטן ביזן לעצטן טאג. „קיום האסטו א השפעה אין אגודת ישראל, טו וואס דו קענסט“, האט מיר דער רבי זצוקל' אמאל גע- זאגט און צוגעגעבן „מיין טאטע זכרוננו לברכה האט זיך מוסר נפש געווען פאר אגודת ישראל און זיין זכות וועט דיר ביישטיין“.

טויזנטער יידן פון די גאנצע וועלט האבן געשטראמט צום גערער רבי'ן זצוקל' קיין ירושלים, און א ברעקל צייט אין גער איז ווערט געווען אן אוצר, מער ווי איינמאל האב איך געזען הונדערטער יידן דורכלויפן נעמען שלום אדער זיך געזעגענען, ווייל ס'איז נישט געווען קיין צייט, צייט איז אין גער פון אייביק אן געווען א ווערטפול ארטיקל, פונדעסטוועגן האט דער רבי זצוקל' שטענדיג געפונען צייט פאר אגודת ישראל, ער האט אוועקגעגעבן לאנגע שעהן פאר יוצונגען אין מועצת גדולי התורה און פאר אגודת קאב- פערענצן, הגם ער האט שטענדיג גע- רעדט קורץ, ממש געציילטע ווערטער, האט ער שוין מיט זיין אנוועזענהייט אליין אריינגעגעבן א רוח חיים ביים באהאנדלען אז ענין, ער האט מיט זיין אנוועזענהייט באשיינט אלע טישן פון אגודת ישראל, שווער, יינער שווער זיך פארצושטעלן די אגודת ישראל אן אים, און נישט בלויז אגודת ישראל, דאס

שווער בכדי אונז אלעמען ארויסצו- העלפן ווען מיר האבן זיך דערין גע- נויטיקט.

פון מיר האט מיין הייליקער רבי גארנישט פארלאנגט. נישט קיין געלט און נישט קיין שום אנדערע טובות. זיין גאנצע ארבייט איז געווען פאר מיר און טויזענטער אנדערע אויז ווי איך, ויין גאנצע ארבייט איז געווען בלויז צוליב אהבת ד' און אהבת ישראל. ער האט געוואלט דאס איך זאל דאווענען און לערנען און האבן וואס מער יראת שמים, מיין רבי האט געוואלט דאס עס זאל מיר גוט זיין בזה ובבא, ער האט פאר מיר געזארגט מער ווי איך אליין, ער האט מיר אבגעהיטן ווי אן אויג אין קאפ, פונקט אויז ווי איינער היט אב א טייערן בן יחיד, יעדער איינער פון אונז טויזענטער האט געפילט אז נאר ער איז דער בן יחיד...

מיין פען קען נישט ארויסגעבן ריכ- טיק וואס מיין רבי האט צו מיר געמיינט, דאס וועט בלייבן פאר אייביק טיף אין מיין הארץ און נשמה. ארויס- געבן קען איך בלויז די בריווענדע כוואלעס און די איבערשווימענדע גע- צייכענען די צוגעבונדענקייט פון יעדן פון אונז מיט טויזנטער נשמה'קייט צו אונזער גרויסן און הייליקן רבי'ן? איז עס דען מעגליך צו בא- צייכענען די צוגעבונדענקייט פון יעדן פון אונז מיט טויזנטער נשמה'קייט? צו אונזער גרויסן און הייליקן רבי'ן? איז עס דען מעגליך ארויסצוגעבן די איבערליכע סאטיספאקציע, ממש די שמה וואס יעדער פון אונז האט גע- האט פון דאזיקן קשר? דאס וועט בלייבן ביי יעדן א טיפער סוד, יעדער לויט זיין מדרגה, דער ווייטיק פון פארלירן דאס אלעס איז ביי מיר מא- מענטאל ארויסגעקומען אין דעם איינעם ווארט — אוי-וויי!

אוי, מה הי לנו, אדרבה, הביטו קוקט אויף מיר, קוקט אין מיר אריין, וראו, און זעט, אדער פרובירט פאר-

פאר מיר געהאט דאס ריכטיקע ווארט וואס האט מיר גלייכגעשטעלט, זיין עצה האט אויפגעלויכטן מינע אויגן און זיין ברכה דערווארימט דאס הארץ.

און ווען איך האב פון צייט צו צייט דערפילט די נויטווענדיקייט פאר א ביסל רו פון דעם טאג טעגליכן גשמיות- דיקן הרה'א, האב איך דאס באקומען אין די סביבה פון מיין הייליקן רבי'ן, ער האט געוויסט גענוי וואס מיר פעלט און וואס פאר מיר איז גוט, ער האט, ווי חסידים זאגן, „ארויסגענומען די נשמה פון א מענטש, זי אויסגעוואשן און איר צוריק אריינגעזעצט“, מיין רבי האט זיך צו מיר אראבעגלאזט און מיר אויפגעהויבן ווי ווייט איך האב זיך געלאזט.

יהא מורא רבך כמורא שמים, פאר מיין רבין האב איך מורה געהאט, איך האב אים רעספעקטירט אלס מיין מנהיג, מיין מורה דרך, איך האב זיך אין אים פארטרויט ווי אין א טאטן, און איך האב אים ליב געהאט אלס מיין בעס- טער פריינט, ווי פאר אלע טויזענטער וואס האבן אים נאכגעפאלגט, אויז האט ער אויך פאר מיר שטענדיג געהאט אביסל צייט, ער האט געוויסט מיין גוטע ווייט און אויך מינע שוואכקייטן, ער האט געקענט מינע מעגליכקייטן בעסער ווי איך אליין און ער האט מיר פארשטאנען בעסער ווי איך זיך אליין, ער האט מיר געשטראפט און געגלעט צו דער זעלבער צייט.

מיין רבני איז געווען נישט בלויז ויין פריינט נאר אויך דער טייערער פריינט פון מיין גאנצע משפחה, נישט בלויז האט ער פאר מיר מתפלל געווען ווען איך בין געווען אין אן עת צרה נאר ער האט דאס אויך געטון פאר מיין ווייב, מינע קינדער, מינע איי- ניקלעך און פאר מינע פריינט און באקאנטע, גארנישט איז אים געווען

בלויז איין ווארט האב איך ארויס- געברענגט — אוי-וויי! ווען מיין איינ- פארמאנט האט מיר איבערגעגעבן די ביטערע בשורה פון ירושלים: דער רבי איז אוועק, נישט מער דער גערער רבי, אין דעם יאמער פון ביידע ווייטן פון טעלעפאן האב איך מער נישט דערהערט, בלויז האלבע אבגעהאקטע ווערטער.

איך האב מיט איינמאל באגריפן די שרעקליכע אבידה פאר די גערער חסידים אין ארץ ישראל און איבער די גאנצע וועלט, די שרעקליכע אבידה פאר אגודת ישראל, די שרעקליכע אבידה פארן גאנצן רעליגיעזן יידנטום. די פטירה פון דעם צדיק הדור, פון דעם גרויסען און כאליכטן רבי'ן האט אלעמען אריינגעווארפן אין טיפן צער און טרויער, מיט איינמאל זענען מיר אלע געבליבן כצאן בלא רועה, נישטא דער רבי, נישטא דער מנהיג, נישטא... אממערסטן אבער האב איך דערפילט די אבידה וואס איך האב פערזענליך געליטן, וואס האב איך אליין פאר- לירן? א רבי'ן, א מנהיג, א טאטן א פריינט, אלעס, אלעס אינאיינעם און אויז פלוצים, אומגערעכט, און פון מיין ברוסט האט זיך ארויסגעריסן דאס איינ-און-איינציג ווארט — אוי-וויי, וואס האט פאר מיר אליין פארגעשטעלט מיין שרעקליכע טראגעדיע.

וואס איז דען מיין רבי פאר מיר נישט געווען, האב איך געהאט א וויכטיקע שאלה בין איך צו אים אריין און די שאלה איז פארענטפערט גע- ווארן, האב איך געהאט א פראבלעם האט ער ווי א גוטער טאטע דאס געהאלפן לעזן, האב איך געהאט עפעס א פארוויקלטע ענין אין עניני ציבור האט מיר מיין רבי און מנהיג געגעבן די ריכטיקע הדרבה, איז מיר געווען ענק אין דעם אדער יענעם פערזענליכן ענין האט מיין רבי און פריינט שטענדיק

נאך דער הסתלקות פון גערער רבי זצ"ל

דאס מלכות פון חסידות - פון גער קיין ירושלים

פאר העכער הונדערט יאר איז גער אויפן הויפט-פראנט אין דער מלחמה פאר תורה און פולער אידישקייט. — און די מלחמה גייט ווייטער אן מיטן גאנצן חסידישן ברען.

א שטיקל התנצלות

פון וואנען נעמט מען א מאס צו מעסטן גייסטיקע ריזן? — זיינען דאס בלויז א בינטל שטריכן, שפליטערן פון הייליקן קוואל.

א שטיקל התנצלות און קורצער אריינפיר. דער נביא (ישעיה מ') רופט און פרעגט: „מי מיד בשעלו חיים ושמם בזה-חכז" — ווער קען מעסטן מיט א הויפן די וואסערן פון ים און ווער קען אויספלאגירן די הימלען מיט א שפאן? טא פון וואנען-זשע זאלן מיר, פשוטע מענטשעלעך, נעמען די ריכטיקע מאס צו מעסטן די גרויסקייט פון גייסטיקע ריזן, וואס מיט זייערע פיס שטייען זיי טאקע מיט אונז צוזאמען אויף דער ערד. אבער מיט זייערע קעפ, זייערע השגות און מחשבות, מיט זייער גאנצן רוחניות'דיקן לעבן, גרייכן זיי אין די הויכע הימלען?!

דערפאר פילן מיר זיך אזוי קליין און נישטיק אין אזעלכע מיר גוטן ווען מיט דער פלוצימדיקער קראפט ווי פון א בליק, ווערט פאר אונזערע אויגן אנטפלעקט די געשטאלט פון אזא „ענק הרוח", פון אזא שטראלענדער פערזענלעכקייט, וואס האט באליכטן אונזער גאנצן חורבן-לור און האט משפיע געווען קדושה און טהרה אויף אלעמען ארום, סיי אין דער ברייט און נאכמער אין דער טיף.

„קטונתי" — צו נעמען דאס מאל די פערדער אין האנט, און ווען כ'האב אפילו זיך כאמיט במשך פון יארן מקיים צו זיין „והוה מתאבק בעפר רגליהם" און געהאט די זכיה זיך-אנצוהאלטן — ווי חסידים זאגן — „אין דער גערער קליאמקע", נו קומט מיר דער ענין אן נאך שווערער. און אזוי טייטשט אפ דער „שפת אמת" דעם פסוק: „וסיביו נסערה תאד", ארום-און-ארום שטרעמט און ברויזט אלץ; דאס מיינט נישט קיין „יראת העושה", נאר דווקא „יראת הרוממות". און דאס קען עדות זאגן יעדער איינער וואס האט באזירט די „גערער קליאמקע" — מיט וואסער מאס פון „יראת הרוממות" ער איז פארקאפט געווארן.

און אז מען האט שוין אמאל מצליח געווען א נאש-צורטון, טועם צוריק, פון דעם שפרודעליקן מקור — קען מען דערפון האבן די ריכטיקע השגה ווי טיף און ווי געבענטשט עס זיינען אירע לעבעדיק-ריילענדיקע אונטערדישע אור-קוואלן...

האט פאסירט אין ארץ-ישראל אין די אויפציערנדע מינוטן פון דער הסתלקות און די קאשמארפולע שעה'ן פון דער לוויה פון הייליקן גערער רבי זצ"ל — דאס איז געווען ווי דער אויסברוך, דער מעכ-טיקער אויפרייס פון טיף-פארבארגענע, רייך-פארהוילענע וואסער-

דאס אידישע ווארט

ניסן, תשל"ז

אזא סארט געהייליקטע דערהויבנקייט, וואס גייט דווקא געפארט מיט צער און פארקלעמעניש.

גער, דער גערער רבי — די לוויה פון גערער רבי, זכר צדיק לברכה, אין ירושלים — און דאס איז גרייכלעך דער געוואלדיקער פלא, די סאמע גרעסטע איבעראשונג; וואס'ארע שייכות, וואס'ארע קאג-טאקט האבן די דאזיקע אלע צענדליקער, הונדערטער טויזנטער, וואס'ארע גייסטיקן באריר האבן די דאזיקע אלע מענטשן-קעפ געהאט מיט גערער חסידות?!

דער הייליקער גערער רבי — אויף טעלעוויזיעס האט מען אים קיינמאל נישט געוויזן (ווייל ער איז אנטלאפן דערפון ווי פון פייער), אויף דעם ראדיא האט מען זיין ווארט קיינמאל נישט געהערט (ווייל זיינע ווערטער זיינען געגאנגען גלייך אין די הערצער, אן שום פאר-מיטלונגען). אין די צייטונגען האט מען וועגן אים גאנץ ווינציק גע-שריבן (ווייל ער איז געווען הימל-ווייט פון דעם וואס רופט זיך „פובל-ליסטי") — טא פון וואנען-זשע זיינען אין ווינציקע 4-3 שעה גע-קומען אהער צופלייצן אזויפיל מענטשן פון אלע עדות און שיכטן?

איך האב זיך טיפער איינגעקוקט אין די פארלאשענע פנימער און פארוויינטע אויגן — און מען זאגט דעם אמת, אז מיט איינמאל האב איך דערווען דעם ישראל'דיקן ישוב אין א גאנץ נייעם ליכט.

דווקא די מעכטיקע, געוואלדיקע לוויה, וואס נישט בלויז אין ארץ-ישראל, נאר אויך אין אמאליקן פוילן פון „פארן מבול" האט מען אזעלכעס נישט געווען, איז געווען ווי א בליץ-באליכטונג פון דער אידישער פאלקס-נשמה.

דאס רעטעניש פון דער גראנדיזער גערער לוויה אין ירושלים — וועט לאנג-לאנג נישט לאזן צורו אלעמען, ווער עס האט נאך די זכיה געהאט צו זיין א שותף צו דער דאזיקער אויפטרילענדעדיקער איבערלעבונג.

ג.

דער צדיק-הדור

אלע פעקלעך פון כלל-ישראל ווי אויך פון ר' ישראל אל, — דאס אלץ צו שלעפן אויף די פלייצעס, — אן אויטענטישע געשיכטע דערציילט פון א ספר-דישן יונגערמאן, וואס קלינגט ווי א מעשה פון בעל-שם'ס צייטן.

אויב צו זיין דרייט אנצורופן די דערשיינונג ביים ריכטיקן נא-מען; אין גאנג פון דעם אומגעזעכטן לוויה-צוג איבער די גאסן פון ירושלים, פון דעם נייעם גערער בית-המדרש ביז צום אלטן הר הזיתים, איז דאך אנטפלעקט געווארן דער פלאים'דיקער כוח פון צדיק הדור, וואס אין דער קען-צייכן, דער סימן מובהק ביים צדיק הדור? אז ער איז איינס מיטן כלל ישראל; זיין הארץ פילט-אפ כסדר דעם צער און שמערץ פון כלל; זיינע תפילות און ברכות שטראמען אריין אין די אדערן פון כלל ישראל.

אבער דאס אלץ איז נאר איין זייט פון דער מטבע, און די אנ-דערע זייט? וואס דער צדיק הדור פארמאגט דעם כוח צו דערקענען אין יעדן יחיד, אין יעדן איינציקן איד דעם שפילג פון כלל ישראל, צו דערווען אין יעדן איד דעם „עולם מלא" און דורך דעם תיקון הנפש פון א יעדן איד צו זוכן דעם תיקון פון דער וועלט.

דער הייליקער גערער רבי זצ"ל — ער איז דאך געווען דער רופא נפשות פון אונזער צעבראכענעם דור.

ווי זאגט עס דער פסוק אין תהלים (קאפיטל מ"ב): „כל מחברך

— פארמאך איך די אויגן און עס טראגט מיר, עס רייסט מיר מיט דער מענטשן-ים, איך גיי נישט מיט מיינע אייגענע פיס, די כוואליעס הוידלען מיר, איך ווער פארפלייצט פון ים מענטשן-קעפ — און ווער בין איך דא? קוים א טראפן, א שפרינקעלע, אן אפשפריץ פון ים.

ערגעץ ביי אן עק-גאס, ביי אן אפניג פון א גאסן-ווינקל, ווערט דער פלייצענדיק ים אויף א וויילינקע פארהאלטן, א שטרייכלונג אין מיטן וועג, א ריזיקער אויטא, א לאסט-מאשין וואס איז אויך אנגע-פראפט מיט מענטשן-קעפ, איז דא פארקראכן און געבליבן פאר-שטעקט, נישט אהין, נישט אהער, אבער די מענטשן ארט דאס גאר-נישט, וואס איז דען דער נפקא מינה? ס'איז דאך די זעלבע לוויה, דער זעלבע צער, די זעלבע אויפטרילעונג.

פארשליס איך ווידער די אויגן, ווייל דאס בילד איז צו-שטארק, צו-מעכטיק, די פאנטאזיע קען עס קוים אויפנעמען, און ווען די אויגן שליסן זיך — צעשפילט זיך דאס בילד טיפער פון אינעווייניק, געוואלד געשריגן, פון וואנען קומען די אלע מענטשן דא אהער? ווער האט זיי געטריבן? ווי איז דאס ככלל מעגלעך געווען?

דער זיגער איז איצטער קוים 4 נאכמיטאג, ערשט מיט ווינציקע שעה'ן 12 בייטאג, האט דער ראדיא געבראכט די פינסטערע בשורה, די בראך איז דאך געקומען אינגאנצן ווי אומגעריכט, אין די פארגן-צייטונגען איז אפגערעדט, אבער אויך אין די אונטער-בלעטער, וואס זיינען נאכמער פאפולער, איז קיין שום אנדריט נישט געווען, טא ווער-זשע האט דא צוזאמענגעבראכט אהער צו דער אייליקער לוויה אזוי-פיל מענטשן, הונדערט טויזנט מענטשן, צוויי מאל הונדערט טויזנט — אזוי האט עס אפגעשאצט די ישראל-פאליציי.

קוק איך זיך איין, פון דער ווייטנס ווען זיך בלויז קעפ, אבער פון דער גאנצט, זע איך קודם-כל — אויגן, פאררוינטע, פאררוינערטע אויגן, א געוואלדיקע אכלות שרייט ארויס פון די אויגן, און עפעס

דאס מלכות פון חסידות - פון גער קיין ירושלים

פארזעצונג פון פריעריקער זייט

וגליך עלי עברו" — אלע דינע מעכטיקע כוואליעס און קליינע וועלן זייערע איבער מיר אריבער. אלע גרויסע צרות פון כלל ישראל ווי צוגלייך די קליינע צרה'לעך פון ר' ישראל ברענגט מען צום צדיק הדור, און ער נעמט אלץ אויף זיך און טראגט אלץ אויף זיינע פלייצעס. אדרבא, קוקט זיך איין די אבלידיקע פנימער פון די מענגעס מלחים, וואס שטראמען כסדר פון אלע עקן ירושלים — וועסטן מיט אַמאָל פארשטיין סיי דאס גרויסע רעטעניש און סיי די וואונדערלעכע לעזונג פון רעטעניש, און אזוי וועסטו תופס זיין דעם טיפערן אמת, און יעדער איינער איז דא געקומען אבער מיט זיין אייגענעם חלק ווייטאג און טרויער.

פנימער — אאז שאַרפער קאנטראסט: חסידישע בחורים און יונגעלייט, וואס "הכרת פניהם ענתה בס", אז זיי זיינען עובדי השם, וואס זייער גאנצער מין און מאַטער איז אין תורה און חסידות. פון מאַדערנע, עלעגאַנט-געקליידעטע מענטשן, דווקא נישט קיין יונגע, גיכער אין די מיטלייארן און פון זייערע אויגן גיסן זיך טרערן, און ירושלימדיקע טיפן מיטן פולן מאה-שעריס'דיקן טראכט און די ווייטע קאפלען אונטער די פלאך-שווארצע ספאָדיקעס, סרוגות, מיט זייערע אויסגעשטריקטע "מיניאַטור-יאַרמולקעס" לערנען אין "ישיבות תיכוניות", זיי זיינען אויך דא פאַרטראַטן, און אזויפיל סתם-אידן, וואס פאַרמאָגן נישט קיין באַזונדערן סטעמפל אויף זייער אויסזעהן, מענטשן פון המון.

כאַפּט מען אַ בליק אויבן-אַרויף — צו די דעכער און טעראַסעס פון די הייזער — איז דער חידוש נאָך גרעסער, אימערמאל פול מענטשן, אַ שפּילקע נישט אַריינצואַוואַרפן, דווקא ספרדישע טיפן, פון אלע פאַרבן, וואס נאָר ירושלים איז אזוי רייך מיט זיי, און פרויען, און קינדער, און מאַמעס מיט פּיצלעך אויף די הענט, קוק זיך איין איין זיי — נישט סתם צוקוקערס זיינען עס, נאָר אַזעלכע וואס פילן אויף זייער אופן די גרויסע, שרעקלעכע אבידה, וואָלסטו געפרובט איינעם פון זיי אַ פרעגטון: "וואָס קערט איר זיך און מיטן גערער רבי'ן? — ערשט דעמאָלט וואָלסטו פאַרשטאַנען וואָס עס מיינט יורקלעך "צדיק הדור".

ערשט אַנמלט האָט אַ ספרדישער יונגעראַמאָ, אַ געוועזענער תל-מיך אין דער ישיבה "פּורת יוסף", מיר אַנגעטרויט זיין סוד: "הרבי מנחם, שלכם הוואָ צדיק שלנו הוואָ, של כולנו" (דער גערער רבי איז אייערער? ער איז דער צדיק פון אונז אלע!) — דרימט ער מיר איין, איין אויער — איך אליין בין ביי אים געהאַפּטן געוואָרן, מיט יאָרן צוריק בין איך אַריין צום צדיק און געבעטן רחמנות, איך האָב נישט קיין קינדער, האָט דער צדיק מיך גוט אויסגעהערט און געזאָגט נער האָט געוועט צו מיר "עברית", אַז איך זאָל מיט מיין ווייב פאַרן קיין טבריה און מתפלל זיין אויפן קבר פון רבי מאיר בעל הנס, און דערנאָך צו ריקומען צו אים, בין איך געפאַרן און נאָכדעם נאָך אַמאָל אַריין צום צדיק, "דערצייל מיר אַלץ" — האָט ער באַפּילן און איך האָב אַלץ גענוי דערציילט, ווי איך האָב אַ גאַנצע נאָכט געוויינט ביים "בעל הנס", אויסגעזאָגט גאַנץ תהלים, בין איך איינגע-שלאָפן דאָרט ביים הייליקן קבר און אַ חלום איז מיך באַפּאַלן

אין חלום זע איך, ווי דער בעל-הנס הויבט זיך אויף פון קבר און פרעגט מיך: "מה בקשתי?" (וואָס ווינטסטו זיך?), און ער נעמט מיך וואָרפן אַזעלכע תכשירים, בראַסלעטן, איינס, צוויי, דריי... שריי איך פון חלום: "אני רוצה ילדים!" (איך וויל קינדער!) וואָרפט ער מיר צו נאָך אַ רינגל (טבעת), און כּיהאַב זיך אויפגעכאַפּט... שטייכלט צו מיר דער צדיק און זאָגט: "ויוו לך שלוש בנות וכן אהוה" (וועסטו האָבן דריי טעכטער און איין זון)... דאָס איז געווען מיט אַ צען יאָר צוריק, דריי טעכטער האָבן מיר שוין געהאַט, און דאָ לעצטנס איז מיר געבוירן געוואָרן דער בן-זכר...

טראַכט איך: ווער קען זיך דערגרונטעווען צו די געהיימניספולע "צינורות" פון דעם צדיק הדור? וויפּיל מאָל האָט מען באַמערקט אין דער "שלום-שטוב" פון גערער בית-המדרש ספרדישע אידן, וואָס קיינער האָט נישט געוואוסט ווער ברענגט זיי אַהער? אָבער זיי האָבן שוין דווקא יאָ געוואוסט וואָס זיי זוכן דאָ!

ביי דעם צדיק הדור זיינען קענטיק צוויי סאַרטן פייער: "אור המאיר" און "אור השרף"; דאָס זיינען צוויי באַזונדערע אורות, אפּשער קען מען דאָס אַנרופן "קאַצק" און "וואורקע" — אהבת האמת און אהבת ישראל, ביי די אייגענע חסידים, כּפרט פון יונגן דור, פלעגט דער רבי מאַנען און מאַנען, און ווי הייסט עס אויף חסידיש לשון ממש "טרייבערן די אַדערן"... אָבער פאַר פרעמדע, סתם-אידן, איז ער געווען ווי אַ טאָטע און ווי אַ מאַמע: פלעגט זיי דערוואַרמען און דערמוטיקן און זיי צוגעטיילט ברכות בשפע.

ד.

100 יאָר מלחמות פון גער

אַן איבעראַשענדע אַנטדעקונג וועגן גער. — "גורא קאלוואַריא" אַלס אַ היסטאָרישער צענטער פון דער... קאטוילישער קירכע אין פוילן, וואָס זיי האָבן גערופן "ניי-ירושלים".

פאַרשליס איך ווידעראַמאָל די אויגן — און פון מיינע אייגענע טיפענישן, די טיפענישן פון אַ נישט-דעריבערענטער האַלעוועשקע אין חורבן-דור, טויכן אויף לאַנג-פאַרגעסענע, לאַנג-פאַרזונקענע בילדער פון פארן מבול.

מאַסן-בילדער, מענגעס מענטשן, אַ לעבעדיקע, קאַכעדיקע חסידישע וועלט, זיילן פייער פון התלהבות, פלאַמיקער אַטעם פון דבקות, גאָלדענער ניגון פון חסידישע בענקענישן, בליצן פינקלען אין די אויגן, טייכן שווייט פון חסידישער האַרעוואַניע, אַלט און יונג, שאַרפע געלייטערטע חסידישע חכמה, יונגער אַדלער-פלי פון חסידישער

דרייסטיקייט, אַ וועלט, אַ לעבן, וואָס איז געווען אַזאָ סאַרט בריק פון "עולם הזה" צו "עולם הבא".

גער — מלכות פון חסידות.
גער — מלכות פון תורה און חסידות צוזאַמען.
גער — די גייסטיקע קרוין פון פוילישן אידענטום.
גער — די לעבעדיקע, ניצול-געוואָרענע ירושה פון פוילישן אידענטום.

זינט ווען איז איינגעטלעך געהייליקט געוואָרן דער דאָזיקער גאָ-מען: גער? דאָס איז דאָך דער פאַראַידישטער גאַמען פון אַ אידיש שטעטל, וואָס אין פויליש הייסט עס: "גורא קאלוואַריא" און אידן האָבן דעם גאַמען פאַרקירצט און פאַרזייכט און פאַרהיימט: גער, סך-הכל האָט "גער" גענומען פאַרשרייבן זיך אין דער געשיכטע פון פוילישן אידענטום מיט דער קרוינע פון ערשטן גערער רבי, דער וועלט-גאון פון פוילישן אידענטום, רבי יצחק (איטשע) מאיר אַלטער, וואָס איז באַרימט מיטן גאַמען פון זיין ספר "חידושי הרי"ם" — און ער איז געוואָרן רבי אין גער, אין יאָר תרי"ט, נאָך דער פטירה פון קאַצקער "שרף".

גער — זינט דעמאָלט, זינט "די זיבן פעטע יאָרן" פון דער חסידישער מנהיגות פון ערשטן גערער רבי'ן, איז דער דאָזיקער גאַמען איינגעקריצט אויף אייביק אין דער מאַפע פון טויזנט יאָר אידיש לעבן אין פוילן: און זינט דעמאָלט און דער גאַמען אויסגעברענט מיט שוואַרץ פייער אויף ווייסן פייער אין דער געשיכטע פון די אומאויפ־הערליכע מלחמות אין די לעצטע דורות צו דערהאַלטן תורה און צו שמייך ווייטער די גאַלדענע קייט פון תורה-פאַלן.

דערווייל ציט ווייטער דער לאַנג-לאַנגער לווי-צוג אַרויף-צה, באַרג-אַרויף, צום הר הזיתים, און די אויגן ווערן מיט איינמאָל צע-פּראַלט: די פאַנאַראַמע פון ירושלים, די פראַכט פון ירושלים, ווי עס איז געשריבן אין תהלים: "יפה נוף ונחשו כל הארץ" — "די שיינע לאַנדשאַפט, די דערפריאונג פון דער גאַנצער וועלט".

גער — און ירושלים: פון גור ביז ירושלים —

און דאָ שווימט מיר אויף אין געדאַנק די אַנטדעקונג, וואָס ס'איז מיר אויסגעפאַלן צו מאַכן לעצטנס בשעת פאַרש-אַרבעט אין איינעם פון די ארכיוון פון ניו-יאָרק, זוכנדיק היסטאָרישע קוואַלן צו דער געשיכטע פון אידן אין פוילן, איז מיר געקומען אין האַנט אַ מערק-ווירדיקע פובליקאַציע פון דער קאטוילישער קירכע אין דער פוילישער שפראַך מיטן גאַמען: "גורא קאלוואַריא", וואָס רופט זיך "גאָרע-יעראָוואַלימא", דאָס מיינט — "דאָס נייע ירושלים".

איז דאָס פאַר מיר געווען אַ מורא-דיקע איבעראַשונג, וואָס באַ-ווייזט פאַקטיש און אויך פון אַ טיפערן היסטאָרישן בליק, אַז "גער" איז פון אַנפאַנג אָן געווען אין אַ דירעקטן פאַרמעסט מיט די כוחות פון טומאה: אַז "גורא" (גער) איז במשך פון 700 יאָר און נאָכמער געווען די שטאַרקסטע פעסטונג פון "קאטוילישער הייליקטום" און דווקא דער דאָזיקער פלאַץ איז געוואָרן פאַרוואַנדלט אַלס די הויפט-פעסטונג פון תורה און חסידות און אין פאַן טרעגער פון מלחמות פאַר אידישקייט במשך פון העכער 4 דורות.

זוכט מען די וואַרצלען פון "גער" איז גישט גענוג צו גיין ביז קאַצק און פּשיסכע און קאזשעניץ און לובלין (דער "חוזה") — טאַקע נאָכדעם ווי עס איז מיר קלאָר געוואָרן וואָס "גורא" (איז פויליש — אַ באַרג) באַדייט אין דער היסטאָריע פון דער קאטוילישער קיר, תאָב איך גענומען גריבלען און נישטערן ביי די לעצטע שרידים פון דער "גערער משפּחה", וועלכע זיינען אַליין געבוירן אין גער, און דאָ בין איך דערגאַנגען צו אַ נייער אַנטדעקונג:

פארזעצונג אויף צוויילטע זייט

דאס מלכות פון חסידות - פון גער קיין ירושלים

פארזעצונג

— אלס קינד געדענק איך נאך — דערמאנט זיך אזוי קלאר הרב פנחס לעווין, דער יושב־ראש פון ועדה־הפועל פון אגודת ישראל אין ירושלים — אז מען האט מיר אנגעוויזן אויף א שטיין אין מיטן מארק, אז דארטן איז אמאל געשטאנען דער הייליקער בעל־שטיטוב אין גע' האט אן ענטלעכן וויכוח מיט די גלחים, די שפיצן פון די קלויס' טערס דא, ווייל זיי האבן פארבאטן אידישע קינדער צום שמד!
(און א קורצע וויסן־באמערקונג: אין די מקורות פון שבחי בעש"ט און אנדערע חסידישע סיפורים איז פאראן א גאנצע געשיכטע וועגן א גלח, פון די הויפטן פון דער קירך אין פוילן, וואס דער בעל־שם האט פאר אים אויפגעדעקט זיין אמת'ן שורש, אז ער שטאמט פון אידן און אים מחזיר למוטב געווען, — איז אנצונעמען, איז ליכט פון דעם געפונענעם היסטארישן מאטעריאל, אז די דאזיקע מלחמה האט זיך אפגעשפילט אין גער.)

דער „חפץ־חיים“ וועגן גער

וואס דער פאנעוועזשער גאון, הרב ר' יוסף כהנאמן זצ"ל האט דערציילט אין נאמען פון „חפץ־חיים“ — גער אלס הויפט־פעסטונג פאר אידישקייט.

יא, אבער וועגן דער ערשטער מלחמה, וואס דער ערשטער גערער רבי, דער חידושי הרי"ם, האט אויפגעהויבן נאך מיט 120 יאר צוריק קעגן דער ביטערער גזירה פון רוסישן צאר, אז אידן אין פוילן טארן נישט טראגן קיין בערד און פאות און מוזן טוישן זייער אידיש' טראדיציאנעלן לבוש — דאס איז דאך פארשריבן קלאר און אויס' פירלעך, ערשט מיט א פאר יאר צוריק איז דערשינען אין ניו־יארק אלס אויסגאבע פון „יו"א“, א פארשארבעט אין 3 בענדער פון ד"ר יעקב שאצקי, א לינג'געשטימטער היסטאריקער, אונטערן נאמען „געשיכטע פון אידן אין ווארשע“, זיינען דארט אויף צענדליקער זייטן באשריבן די מלחמות פון חידושי הרי"ם און אויך פון זיין נאכפאל' גער, דעם „שפת אמת“, סיי קעגן די גזירות אפצושניידן די בערד און סיי קעגן אלע אנדערע תחבולות אריינצוברענגען די „השכלה“ פון בערלין קיין פוילן.

פון ד"ר שאצקי'ס אריגינעלן היסטארישן מאטעריאל שווימט ארויס דער שווידיקער אמת, אז „גער“ האט צוריקגעשלאגן די מגיפה פון דער „השכלה“, וואס איז געשטיצט געווארן פון דרויסן פון דער צארישער מאכט, ווי צוגלייך פון די פוילישע אויפשטענדער, און ווידער פון אינעווייניק האבן זיך געגעבן די הענט די „דייטשע רע' פארמער“ מיט די „פוילישע אסימילאנטן“, און אויב עס איז גערא' טעוועט געווארן תורה־אידישקייט אין ווארשע און אין קאנגרעס'פוילן — איז דאס קודם־כל געווען דער אויפגייענדיקער כוח פון גער, און אפשר איז דא וויכטיק צו ברענגען א באלערנדיקן עדות פון א גאנץ אנדערן כאראקטער און גאנץ אנדערער מדרגה, מיט א צענדליק יארן צוריק, בעת א פייערלעכער מסיבה, אין אן אינטימען קרייז, לכבוד דעם גרונדשטיין צום גערער „כולל“ אין

בני־ברק, האט דער אומפארגעסלעכער פאנעוועזשער רב, הגאון ר' יוסף כהנאמן זצ"ל זיך פארטרויט מיט זיינער אן איבערלעבעניש פון אמאליקע צייטן:

— איך מוז איך אויסזאגן א סוד, איך האב גאר א נאנטע שייכות מיט גער, ווייל דאס איז ביי מיר א צוואה פון „חפץ חיים“. אלס בחור האב איך געלערנט אין ראדין, גו, האט דאן פאסירט, אז עמיצער האט פאר מיר אנגעטראגן א שידוך מיט א ווארשעווער נגידי, א גערער חסיד, און ווי איך אלע ווייסט בין איך דאך אן אמת'דיקער „ליטוואק“ מבטן ומלידה, האב איך נישט געוואלט צומאל הערן פון אזא שידוך, האט מיר אריינגערופן דער „חפץ חיים“ און מיר געזאגט: „גער איז דאך תורה, גער פירט מלחמות פאר אידישקייט; מיט גער מעג מען זיך משדד זיין“...

און דער פאנעוועזשער רב האט צוגעגעבן מיט א שמיכל: — פון יענעם „שידוך“ איז נישט געווארן צוליב זייטיקע סיבות, אבער יונט כח־האב געהערט די ווערטער פון „חפץ חיים“ פיר איך אלע יארן א שטיקל „שידוך“ מיט גער... איך ווייסט דאך, אז איך גיי אפט אריין צום היינטיקן רבי'ן, איך טו נישט קיין זאך נאר לויט זיין עצה, ער איז דאך אזא מורא'דיקער חכם, אבער אויך דעם „חפץ חיים“'ס „צוואה“ שטעקט דערין...

...אך! וואוהין זיינען מיינע געדאנקען דערווייל פארקראכן? דא ציט זיך אלץ דער לאנג־לאנגער לוויה־צוג און מיר קומען אין קאפ אריין קאפיטלעך „היסטאריע“, מלחמות פון גער, דער כוח פון גער...

ו.

די צוואה: „ווייטער ממשיך זיין!“

די מורא'דיקע אבלות אלס שטויס־קראפט צו בא' נייטע מלחמות פאר אידישקייט. — וואס דער „דבר“ האט געשריבן וועגן גערער רבי'נס לוויה.

אבלות — איז דווקא א געוואלדיקער כוח, נישטא א גאנצערע נאך ווי א צעבראכן הארץ" — אזוי האט געזאגט דער „שרף“ פון קאצק, אבלות — איז נישט חס וחלילה קיין יאוש, פארקערט גאר, ווייל מיט דער צעבראכעניקייט פון אזא סארט אבלות ווערט אויסגע' שמידט דער המשך־רינג צווישן דעם „דור הולך“ און דעם „דור הבא“, און קיינער האט נישט אריינגעלייגט אויפ'יל ברען און אויפ'יל מסירת נפש דווקא אין דער חשיבות פון המשך ווי דער לעצטער גערער רבי זצ"ל, אלע זיינע לעצטע שבת'דיקע שמועסן האבן זיך געדרייט ארום דאזיקן פונקט: „ממשיך צו זיין ווייטער“.

און דער רצון פון צדיק איז דאך ממש ווי אפגעשפיגלט געווארן שוין אין סאמע גאנץ פון דער מעכטיקער לוויה, אויף די פנימער פון די פיל צענדליקער טויזנטער מלווים איז אויסגעגאסן אזא שרעקלע' כער צער, אבער אין זייער טרויעריקן גאנג, אין זייער צוואמענג' שלאסנקייט איז אויך געלעגן אן אומגעהויערע עקשנות, דאס איז גע' ווען ווי אן ערד־ציטערניש, וואס האט אויפגעצייטערט אין ארויסגע' בראכט די טיף־פארבארגענע אונטערערדישע קוואלן, דווקא אין דער שעה פון אבלות האט דאס תורה־אידינטום אין ארץ־ישראל דעמאנסט' רירט זיין כוח און זיין אחדות: — מיר זיינען דא!

טשיקאווע, ווי איינער פון די ישראל־דיכטער פון „דור הפלמ"ח“, דער בארימטער פון איי, חיים גורן! פון די הויפט־שרייבער אין „דבר“, דעם ארגאן פון „הסתדרות“, האט זיך איינגעקוקט אין דעם לוויה־צוג (ציטירט ווערטערלעך פון „דבר“:

„אז פאלק! צענדליקער טויזנטער האבן באגלייט דעם גע' רער רבי אויף זיין לעצטן וועג צום הר היתנים, ווען זיי האבן פארנאכט צו צוריקגעשטראמט פון דער לוויה און געפליצט אויך צו דער כותל, האב איך־דעמאלט א פאלק, וואס איז מיר אומ' באקאנט... אייניקלעך פון די פירוש'ים, חלומי'דיגקייט וואס לעבן אינטרהאלב ישראל, די חילוני'דיקע און אויך געצענדי' נערישע... דער גאנצער פארקער איז אפגעשטעלט אויף א לעב' גערער צייט, איך בין געווען אויפן וועג קיין יריחו, אראבער און טוריסטן זיינען געווארן ארוםגעקאפט מיט שטיוונג און התפעלות, און חיללים אין זייערע טאווערע לאסט־אויטאס — און דער שטראם ציט זיך אין שטראמען אן אויפ'הער, זאך דער קבורה פון אדמו"ר מגור, ביז איך האב מיך געפרעגט א צעטראקטענער: „ווער בין איך און ווער זיינען זיי? און צי זיינען מיר קינדער טאקע פון איין פאלק? — — —“

דאס איז גריילעך די סאמע פיינלעכסטע און די סאמע אנטשיי' דענסטע פראגע: „ווער איז דאס פאלק? ווער איז עס ישראל, כלל ישראל? זיינען דאס חס וחלילה די „מאדערנע ישראל'ים“, וואס זייער גאנצער נאציאנאלער „שטאלק“ דריקט זיך אויס אין א נצחון בעת א פארמעסט פון „פוטבאל“ אדער „בייבאל“? אדער זיינען עס די בני תורה, די ממשיכים און חיללים פון עס החורה?!

אט טאקע אויף צו פארזיכערן דעם צביון און גייסטיקן פרוצאן פון דעם גייס דור אין ישראל, דעם דור וואס וואקסט אין דער אי' דישער מדינה — אט דערויף האט אוועקגעגעבן אלע זיינע רוחניות' דיקע, ממש לעגענדארישע, פאנטאסטישע כוחות און כשרונות דער לעצטער גערער רבי.

„פנים חדשות באו לכאן“ — א נייע וועלט, א נייע ווירקלעכקייט, א נייע געשטאלטונג פון אידן און אידישקייט, — מיט דעם דאזיקן טיף־סימבאלישן אויסדרוק „פנים חדשות“ האט דער מנהיג פון כלל ישראל אין דעם פאר־מלחמה־דור, דער אלטער גערער רבי, הרא"מ זצ"ל, באצייכנט אין זיין צוואה די נייע צייט וואס רוקט זיך אן פון חורבן און נאך־חורבן, און אט פאר דער דאזיקער דערשינענדיקער תקופה האט ער באשטימט אלס זיין ממשיך און ממלא־מקום דעם עלטערן זון יינעם, וואס איז נאך אין פוילן פון פארן מבול באטראכט געווארן צווישן יודע'יחן אלס „נישט־געקרוינטער רבי“.

29 יאר האט דער לעצטער גערער רבי געפירט זיין עדה — „גע' פירט“? ער האט דאך ממש מיט די אייגענע הענט זיין עדה אויס' געקענט! ער האט דאך פון די חורבן־רעשטלעך אויפגעשטעלט אזא מעכטיקע חסידישע ארמיה, אין די „עצמות היבשות“, ריכטיקער גע' וואגט: די אפגעווענקטע ביינער, שפליטערן פון אוישוויץ און מיידאנעק, פון בוכענוואלד און טערעזיענשטאט — אין זיי האט ער אריינגע' הויכט א נייע נשמה, א פלאמענדע נשמה! מיט דער נייע־אנגעצונדענער אריגינעל־חסידישער התלהבות מקדש השם צו זיין ביים לעבן, צו פירן א הייליק אידיש לעבן — דערמיט האבן זיי נאך אפשר איבער' פארזעצונג אויף צווייטע זייט

דאס מלכות פון חסידות - פון גער קיין ירושלים

פארזעצונג פון פריערדיקער זייט

געשטיגן דעם פאטאס פון קירוש השם ביי די קאלדאיוונס!
און האט עמיצער געוואלט וויסן וויזויט דער גערער רבי האט
מצליח געווען אין זיין שליחות - האט ער עס געקענט ארויסלערנען
אין גאנג פון דער לחיה פון דעם מאסן-אויפשטראם, פון דעם מאסן-
אויפמארש צום לוויה-צוג, וואס קיינמאל ביז איצט האט מען נאך
אזעלכעם נישט געזען.

דער נסיהצלח

„דאס אידישע קעניגרייך“, אזוי האט א פראנצויזי-
שער רייזענדר געשילדערט גער נישט לאנג פארן
חורבן. - און דער נס פון ראטעווען גער אין די
אויגן פון איינעם וואס זוכט „תשובה צו טאן“.

— — רייס איך אויף און עפן ברייט די אויגן. עס איז אין
דרויסן פינטערלעך, און די טרערן, די ביטער-געזאלצענע, שטעקן
אביסל אין די אויגן. מוז מען אויפרייסן זיי.

דער מענטשן-שטראם צוריק פון הר-היותים. נאך איצטער
ווערט שוין דער ים צעפילצט. יעדער איינער קערט אין זיין ריכטונג.
יעדער קוקט צוריק אריין אין זיך. יעדער איינער הויבט אן מיט זיין
אייגענעם חשבון-הנפש. ווייל „גער“ איז דאך א מאָנונג, איז אן אַרױס-
פאָדערונג — און „גער“ לערנט קודם-כל צו מאַנען פון זיך אליין.

קום איך צוריק פון הר היותים — צוריק אין גערער בית-המדרש.
און מיט איינמאל וואקסט פאר מיר אויס דער נס הצלה אין זיין
גאַנצן ריזנהאפטן פארנעם. וויל איך — איז עס מיין אייגענער חשבון
נעם איך עס אביסל ערנסטער, גרינדלעכער — איז עס דער חשבון
פון אונזער גאַנצן דור.

עס לויפן-אויף בילדער, אלץ ווערט אזוי קלאר און פארשטענד-
לעך. גער האט סימבאליזירט און אויך פארקערפערט דאס נולכות פון
אידשקייט אין פולן, ווי וואלט זיך אויסגעדריקט אזא נתן בירנבוים,
אז גער איז להלכה ולמעשה דאס ווזה-הפאקל. איז דען געווען א חידוש,
וואס דער שטן המשחית האט זיך דווקא פארלייגט אויפצוזוכן און
טאקע אויפצוכאפן דעם הויפט פון גער, וואס זיי די נאציס האבן גע-
רופן אין דייטש „וואונדער-ראבינער“?

דער נאציסער געיעג נאכן אלטן רבי'ן זצ"ל איז דעריבער געווען
לאגיש אויסגעהאלטן. עס איז גענוג געווען, אז אין דעם רוצח-
שטאב פון ס.ס. און געסטאפאן זאל מען כאפן א בליק אין דעם בא-
רימטן רעפארטאזשן-בוך פון באקאנטן פראנצויזישן ווערנאליסט
אלבערט לאנדער אונטערן נאמען „דער עוויגער יודע“ (דער אייביקער
איד). וואס איז דערשינען אין עטלעכע אויסגאבעס אויף דייטש, און
דארט איז געווען אויספירלעך באשריבען זיין באווד אין ווארשע און
אין גער. - און יעדער פראנצויזישער גוי האט דווקא דערשנאפט אין
גער און אין חסידישער ווארשע „דאס יודישע קעניגרייך“.

דער גור-דין אויפן פוילישן אידענטום, אוי ווי ביטער און גרוי-
זאם איז ער געווען, אבער פון הימל האט מען פארט רחמנות געהאט.

אז עס זאל בלייבן א גייסטיקע ירושה פון „טויזנט יאר פוילן“ — טא
עפנ'זשע די אויגן און זע דעם נס הצלה אין זיין פולן אויסמאס, אין
זיין פולער אויסוירקונג. קוק זיך איין ווי דאס מלכות פון חסידות
איז געווארן ארויסגערעטעוועט פון די קאלדאיוונס ממש, כדי צו
ווערן איבערגעפלאנצט פון גער קיין ירושלים.

און עס דערמאנט זיך מיר ווידער א דערשיטערנדע איבערלעך-
בעניש טאקע דא אין ירושלים, אויפן ווינקל אנטקעגן דעם גערער
בית-המדרש.

א קילער פרימארגן, ס'איז א ראש-חודש-טאג, איך בין אין ירו-
שלים און אייל זיך, מיטן טלית-זעקל אונטערן אָרעם, צום מנין אין
גערער בית-המדרש. ביים גאס-ווינקל געפינט זיך א סטאציע פון שטא-
טישן אויטאבוס. גיי איך פארביי די סטאציע און עמיצער כאפט מיך
אן פארן ארבל:

„עלום. משה! זה אתה פה? האת, הנך רץ להתפלל, או אומר לך,
טוב שפגשתי אותך. לע לך, אני רוצה לתזור בחשוכה, תעזור לי!“
(דאס ביטו פארן דא? אן, דו לויפט דאווענען, זאג איך דיר, גוט
וואס כ'האב דיך געטראפן, זאלסט וויסן, איך וויל תשובה טאן, העלף
מיר ארויס!)

אזא איבעראשענדע באגעגעניש. שוין היפשע יארן נישט געזען
דעם מענטש, אבער גענוג פון אים געהערט. דאס איז איינער פון די
חלוצים-וועטעראנען פון קיבוץ עין חרוד. זיין נאמען איז: זאב, אבער
אין היימישן קרייז ווייסט מען זיין אריגינעלן נאמען: וואווע יאס-
קאוויטש, טאקע פון די ריכטיקע יאס-קאוויטש'עס, די משפחה פון
חסידים-נגידים פון לאדזש. נאך מיט א 40 יאר און מער איז ער מיט-
גערופן געווארן מיטן חלוצישן שטראם, און פארגומען א גאר וויכטיקן
פלאץ אין דעם „קיבוץ המאוחד“ א צייט לאנג אפילו געווען דער
רעדאקטאר פון זייער אָרגאַן „מבפנים“ און ווייט-ווייט אוועק פון אי-
דישקייט. טא וואס-זשע האט מיט אים פלוצים פאסירט, אז ער וויל
דווקא „טאן תשובה“?

נו, קורץ צו דערציילן, דאס „מנין“ האב איך שוין פארשפעטיקט,
אבער דערפאר געלערנט א מורא-דיקע געשיכטע איבערן געראנגל
פון א אידישער נשמה. עס ציט אים צום חסידישן שורש — דערציילט
ער — האט ער אויף טשיקאווועס זיך אזוי שטיל און אומבאמערקט
אריינגעגאבעט פרייטאג-צורנאכטס צו „קבלת שבת“ אין גערער בית-
מדרש. נו, קען עמיצער זיך פארשטעלן וואס מיט אים איז געשען?

„ערשט איצט פארשטיי איך דעם נס פון ראטעווען גערער חסי-
דות! מיינע גאנצע פערציק יאר פון חלוצישן פאטאס בין איך גרייט
אוועקצוגעבן פאר איין שעה פון חסידישער התלהבות און שבת-דיקער
קדושה! אזא רייניקייט, אזא לויטערקייט, איך שווער דיר, אז במשך פון
מיינע 40 יאר דא האב איך נישט זוכה געווען צו זעען אזא שיינעם
בלאזן הימל, אזא שטערנדיק הימל ווי בעת דער גערער „קבלת שבת“!
וואס דארף איך דיר דערציילן, אז דער רבי לעבט אין א קדושה-
דיקער וועלט? אבער די חסידים, די יונגעלייט, די בחורים, די יונג-
לעך! זיי זיינען דאך אלע ווי איין שטיק נשמה, איין וועלט פון שירה,
די נשמה יתירה שיינט אראפ פון אלע זייערע פנימער, דאס זיינען
הימלישע פנימער, איך שווער דיר! דער שבת-קודש הויבט זיך אויף
צו די הימלען, און דער רבי גיט זיי פליגל צו קענען פלאטערן הויך.

הויך“...

„איך שווער דיר, אז דער אמת ברענט מיך ווי א העליש פייער.
40 יאר האב איך געלעבט מיט „עראץ“, און אויב כ'האב געהאט
עפעס א כוח אין מיר, און דערוועגן וואלט דיר געקענט דערציילן
אזא נתן אלטערמאן (פון די בארימטסטע דיכטער און פובליציסטן אין
ישראל, געשטארבן מיט עטלעכע יאר צוריק) אדער משה שמיר (פון
די הויפט-בעלעטריסטן אין דער נייער העברעאישער ליטעראטור, א
פראדוקט פון „השומר הצעיר“, וואס זוכט לעצטנס א וועג צו אמונה),
זיינען עס געווען די פייער-פונקטן פון „קאצק“ און „גער“, וועלכע
האבן אלע יארן געטליעט אין מיין נשמה...“

„און אז כ'האב מיט איינמאל דערווען, אז דער חסידישער פייער
פלאקערט ווייטער ממש ווי אמאל, און אז היטלעך דער שטן המשחית
האט דאס גארנישט געקענט אומברענגען, ווייל די פלאמען פון אוי-
שווייז זיינען צורשוואך אנטקעגן דעם פלאם פון חסידות, דארף איך
תשובה טוען, אבער כ'האב נישט גענוג כוח, העלף מיר ארויס!“ —

ה.

די הייליקע ירושה

א חסידישער שמועס אין א ווינקל פון גערער בית-
מדרש. — „והייתם קדושים לאלוקיכם“, דאס זיינען
געווען די לעצטע ווערטער וועלכע דער עולם האט
געהערט פון רבי'ן זצ"ל.

— — נו, בין איך ווידער פארקראכן אן א וייט, טא נאך-וואס
האב איך דערציילט דווקא איצט די גאנצע געשיכטע (פאקטיש איז
דאס בלויז א קורצער פראגמענט דערפון)? כדי צו ווייזן ווי ווייט
„גער“ איז גערעכט, אז מען טאר זיך נישט מייאש זיין פון אידן, און
ווי דער גייסטיקער דורשט איז גרויס און געוואלדיק, און ווי אזוי
דאס הייליקע פייער פון גער, וואס איז אויפגנוי אנגעצונדן געווארן
אין ירושלים גרייכט ווייט-ווייט.

דער כוח פון קדושה, דער כוח פון דער גערער ירושה!
אין א ווינקל פון בית-המדרש סוד'לען זיך עטלעכע פאראלעל-
חסידים, רוימט איינער איין דעם צווייטן שטיל אין אויער, ווייסטו,
וואס דעם רבי'נס צוואה איז געווען? איך בין געשטאנען בעת דעם
לעצטן „שחרית“, שבת פרשת שקלים, וואס דער רבי האט געדאוונט
מיטן עולם, האב איך באמערקט, ווי דער רבי דרייט זיך אויס, ווי
מיט די לעצטע כוחות און לאזט אויס אויפן קול דעם לעצטן פסוק
פון „קריאת שמע“: — „והייתם קדושים לאלוקיכם“, און דער רבי
קוקט אזוי ארום און ארום, איבערן בית-המדרש.

דאס איז דאך געווען דער גאנצער לעבן פון רבי'ן, זיין גאנצער
דרך, זיין גאנצע הארעוואניע, און ספעציעל זיין גאנצע מסירת-נפש
פארן יונגן דור און דאס איז די „צוואה“, וואס יעדער איינער פון אונז
דארף איינקרייצן ביי זיך אין הארצן:

„והייתם קדושים לאלוקיכם“ — — —

דער גערער רבי

אייראפע — אזוי האט ער צוריק אויפגעבויט אגודת ישראל אין ארץ ישראל און אין דער וועלט. אויך אגודת ישראל האט געקראגן אונזערער זיין אנפירערשאפט א פנים חדשות. זיין ווארט האט געענדיגט אלע דיסקוסיעס, אלע ספיקות. זיין מיינונג איז געווארען א באשלוס. זיין ווילן איז געווארען א הייליגער באפעל. ס'איז שווער זיך פארצושטעלן ווי עס וואלט אויסגעזען דאס אידישע לעבן אין ארץ ישראל אן אים. אן זיין הנהגה וויל ער איז געווען נישט נאר א רבי פאר גערער חסידים, נאר א רבי פאר פיל אנדערע חסידים, א פירער פאר פיל אידען, וואס זיינען נישט חסידים. ער איז געווען א רבי פאר פיל רבנים, ראשי ישיבות, גדולי תורה. דער גערער רבי איז געווען דער רבי פון רבי'ס.

גער איז אזוי גרויס און רייך באכות און בכמות; אזוי שטארק, סאליד און צוזאמענגע- שלאסען, אז זי האט אלעמאל געקענט באווייזן איר ברייטהארציגקייט און וואוילטעטיגקייט צו אנדערע רבי'ס, צו אנדערע חסידים, און צו אנדערע אידישע באוועגונגען.

פונקט ווי זיין גרויסער זייער, דער בעל השפת אמת, און זיין פאטער, הצדיק רבי אברהם מרדכי זצ"ל, האט דער גערער רבי אין ארץ ישראל געהאלפן און געשטיצט אין פארשידענע געביטען רבי'ס און גדולי תורה, אנדערע חסידים און פארשידענע אידישע אונז- טערנעמונגען. ער האט געהאט זעהר גוטע בא- ציאונגען מיט רבי'ס וואס לעבען אין ישראל, אין אמעריקע און ארום דער וועלט. ס'איז בא- קאנט, צום ביישפיל, זיין טיפע פריינטשאפט און ליבשאפט צום פריערדיגן וויזשניצער רבי'ן דאדמ"ר רבי חיים מאיר זצ"ל. ס'איז געווען דער גערער רבי וואס האט דערמאנט אין

אכ"ב, און קיינער האט נישט געוואוסט וואס עס דערווארט די אידישע מדינה וואס איז דאמאלט אלט געווען אינגאנצען איין חודש. אין און שרעקליכער צייט, אין אזעלכע פיגור- טערע טעג — האט דער גערער רבי אנגעהויבן בען בויען די פנים חדשות פון דער חסידישער באוועגונג, פנים חדשות פון גערער חסידות, פנים חדשות פון עם ישראל.

ער האט סימבאליזירט דעם פך השמן, דאס קריגעלע פון בויעלע וואס איז געבליבען נאכ'ן חורבן, און פונקט ווי דער פך השמן אין צייטען פון מתתיהו כהן גדול איז אויך ער געווען מוסף ויהולץ, אויך ער האט באוויזען דעם מופת, דעם נס או פון א קליין קרוגעלע פון בויעלע קאן מען פון ס'ניי באלייכטען די וועלט.

דער גערער רבי האט מחדש געווען די חסי- דות באוועגונג אין ארץ ישראל. אונטער זיין פיר- רערשאפט איז אויפגעבויט געווארען דער פראכט פון חסידות, ער האט אנגעפירט מיט דעם רענעסאנס פון תורה און אידישקייט אין ישראל.

גער איז קיינמאל נישט געווען אן אפגעזונ- דערטע חסידות. די גערער רבי'ס האבען אלע- מאל געשפילט א ריזיגע ראלע נישט נאר אין דער חסידישער וועלט, נאר אויך אין דעם אלגעמיינעם אידישען לעבען אין מורחא-אירא- פע. פון גער זיינען ארויס איניציאטיווען און פון גער זיינען ארויס באשטעטיגונגען פאר אנ- דערע איניציאטיווען. אן גער האבען אמאליגע רבי'ס און גייסטיגע פירער גארניט געטאן. גער איז געווען חסידות פון און פאר כלל ישראל.

אויך דעם געביט האט דער גערער רבי, הצדיק רבי ישראל זצ"ל, צוריק אויפגעבויט, אן אים האט זיך גארניט געריירט אין אידישן לעבן, אזוי ווי זיין גרויסער פאטער האט גע- בויט די אגודת ישראל באוועגונג אין מרח"י

... אולם כאשר פנים חדשות בא אנו מוסר והנהגה לבני מ' ישראל שיחיה". די ווערטער האט געשריבן אין זיין צווייטער צוואה, נאך דעם שרעקליכען חורבן, דער אדר מו"ד הצדיק רבי אברהם מרדכי אלטר זצ"ל. נאך זיין פטירה אין ירושלים, אין שבועות תש"ח, איז די אנפירערשאפט איבערגעגאנגען צו זיין זון דאדמ"ר רבי ישראל, און זיין ערש- טען טאג אלס רבי ביז צום לעצטען טיג, די וואך וונטאג, איז ער באמת געווען דער רבי פון א פנים חדשות, און התחדשות, פון באניי- אונג.

רבי ישראל איז געווארען רבי, אבער אין יאר תש"ח איז די חסידות - באוועגונג גע- ווען זעהר שוואך און צעבראכען. פון דעם אמא- ליגען ריזיגען פלאם-פייער, וואס האט באלויב- טען די אידישע קהילות אין מורחא-איראפע, זיינען געבליבען בלויז שטיקלעך פארברענטע האלץ.

רבי ישראל האט געקראגען די הנהגה, אבער די צאל גערער חסידים אין יאר תש"ח איז גע- ווען א קליינע, א פאר מניינים חסידים וואס האבען טולה געווען קיין ארץ ישראל נאך פאר דער מלחמה. אין ירושלים איז געווען די ישיבת שפת אמת און אין תל אביב א קליינע ישיבה. עס האבן אנגעהויבען קומען די שרידי חרב, די פליטים, שנים מעיר ואחד ממשפחה, אבער דאס אלץ איז געווען קוים א זכר פון דער אמאליגער גער, פון די צענדליגער טויזענטער גערער חסידים, וואס זיינען אומגעקומען אין דעם שרעקליכען חורבן.

רבי ישראל איז געווארען אביהם של ישראל, אבער אין יאר תש"ח (1948) איז עס ישראל געווען דערשראקן און צעמישט. ירושלים איז געווען באלאגערט און באמבארדירט. די עגיפ- טישע ארמיי איז געשטאנען גיט ווייט פון תל

מדריך געווען די בעלזער חסידים צו קרוינען רבי ישכר דוב שליט"א, אלס רבי, און מקבל זיין זיין הנהגה.

א דאנק זיין איניציאטיווע זיינען אויפגע- שטעלט געווארען ישיבות, נישט דווקא חסיד- שע ישיבות, נאר אויך פיל ליטווישע ישיבות, מיט זיין דערמוטיגונג זיינען געעפנט געווארן צענדליגע שטיבלעך איבער גאנץ ישראל. נישט דווקא גערער שטיבלעך, נאר אויך שטיבלעך פון אנדערע דינאסטיעס, מיט זיין באפעל זיי- גען אויפגעבויט געווארען ריזיגע אונטערנע- מונגען.

ווער עס האט געזעהן ווי טויזענטער חסידים גיין-דורך פאר אים ראש השנה ביינאכט נאך מעריב צו וואגן אים "שנה טובה", אדער די טויזענטער וואס האבען זיך געשטופט אין גע- רער בית המדרש אין ירושלים צו זען ווי ער צינדט הנוסחאליכט, אדער די טויזענטער וואס האבען נאך דעם פורים-טיש געטאנצט פאר אים, אדער די לאנגע-לאנגע רייע חסידים, וואס זיינען געשטאנען יעדן פרייטאג און יעדן שבת נאכט פאר זיין שטוב צו נעמען שלום אדער געזעגענען זיך — האט געקענט פארשטיין דעם כוח פון גער, דעם כוח פון גערער רבי'ן, און ווי ווייט און ווי גרויס עס איז געווען זיין דער- פאלג פון צוריק אויפבויען די פנים חדשות פון גער.

אבער די וואס זיינען אריינגעגאנגען אין "קודש פנימה", אין זיין צימער, די וואס האבען אוועקגעלייגט פאר אים א קוויטל אדער געבע- טען אן עצה, א ישיעה, די וואס האבען געקוקט אויף אים — האבען געזען אין אים דאס פנים פון אמאליגען רבי'ן, פון דעם אמאליגען צדיק, א המשך פון לובלין, פון פשיסכע, פון קאצק, פון זיין זיידע און פאטער.

פארזעצונג אף צווייטע זייט

דער

גערער

רבי

פארזעצונג

און ווי די אמאליגע צדיקים און אדמו"רים, האט אויך דער גערער רבי באוויזן די זעל-טענע קאמבינאציע פון א מנהיג בישראל און א טאטע צו יעדן איד; א פירער פון אן עדה און א מורה דרך פאר יעדן יחיד, א רבי פון חסידים און א רבי פון יעדן חסיד.

צו יעדן איינעם האט ער גערעדט אין זיין שפראך, צו יעדן איינעם האט ער געהאט ספע-ציעלע ווערטער און א באזונדערן צוגאנג אין א געוויינליכען וואכענדיגען טאג האט מען גע-קענט זען צוויי מאל א טאג א לאנגע רייע אידען וואס האבען געווארט אריינגענויט צו אים. און אין דער רייע איז געשטאנען ווייט ביי זייט איי-נער לעבן צווייטען, א שארפער יונגערמאן און געטאן אין באקאנטען גערער לבוש און אויס-זען, און לעבן אים — א באוואוסטער באנקיר פון תל אביב, אן אלטער ירושלימער איד, און לעבן אים א יונגער סאלדאט אין יוניפארם; א באקאנטער רב פון בני ברק, און לעבן אים א אויסגעפוצטער, עלעגאנטער טוריסט פון מעק-סיקא; אן איבערגעשראקן קליין אינגעלע, און לעבן אים א פירער פון א רעליגיעזער פארטיי א מתבר און א תלמיד חכם פון ברוקלין, און לעבן אים א חרדי'שער עסקן פון חיפה; אן אלטער גערער חסיד און לעבן אים א גע-נאלטער ביזנעסמאן.

איטליכער פון זיי מיט זיינע פראגעס און פראבלעמען, מיט זיינע צרות און זארגען, און יעדער איינער פון זיי האט געראגען פון רבי'ן אן ענטפער, קורץ און קלאר, אן איבעריגע דיי-בורים. צי די פראגע איז געווען וועגען אן אפע-ראציע, וועגען א פאליטישען באשלוס, צי וועגן א שידוך אדער וועגען א געשעפט.

א ספעציעלע באציאונג האט דער גערער רבי געהאט צו אידן וואס האבען מיטגעמאכט דעם חורבן, וועלכע זיינען געראטעוועט געווארען פון די שבעה מדורי גיהנום. צו זיי האט דער רבי גערעדט מיט א ספעציעלן טאן, ווי האט

ער אויפגענומען מיט א באזונדערער נאענט-שאפט. צו איינעם פון זיי האט אמאל דער גע-רער רבי געזאגט: איר ווייט די קדושים פון דעם דור, א ברוקלינער איד, נישט קיין גערער חסיד, א פליט פון דער שווארץ, און אמאל אריי-געקומען צום גערער רבי'ן, ער איז געבליבען שטיין א דערשראקענער פון פייערדיגע בליק פון רבי'ן, נאכדעם ווי ער האט דערציילט דעם רבי'ן אז ער קומט איצט צוריק פון דייטשלאנד וואו ער האט ערות געזאגט אין א פראצעס קע-גען דעם דייטש פאס, וועלכער האט דערמאן-דעם זיין מוטער און פאטער — איז דעם רבניס וכליך געווארן ווייכער און ער האט זיך געזעגנט פון דעם איד מיט ווארעמע וואונטשן.

א באקאנטער גאון, וואס לעבט אין אמע-ריקע, נאך א לאנגען שמועס מיט'ן גערער רבי'ן, האט געזאגט: איך קען מעיד זיין, אז דער רבי פארגעסט נישט פאר קיין איין מינוט דעם שרעקליכען חורבן. קיינער ווייסט נישט און וועט קיינמאל נישט וויסען מיט וואס פאר א ווייטאגדיגע זכרונות, מיט וואסערע שמערצן אויף דער פארלירענער אמאליגער חסידישער וועלט האט דער גערער רבי געבויט פון ס'ניי-די פנים חדשות פון גער, פון דער חסידישער בא-וועגונג פון כלל ישראל.

אויך חסידים פון חוץ לארץ האבען געפילט ביי אים א באזונדערע נאענטשאפט. ער האט געווינדמעט פאר זיי אביסל מער צייט, נאך א פאר מינוט. ער האט זיי דערמוטיגט און מחוק געווען, מיט זיין הדרסה, מיט זיין אינספיראציע זיינען לעצטע יארן אויפגעשטעלט געווארען די גרויסע און פרעכטיגע גערער מוסדות אין ניו יארק. דער רבי איז געווען דער וואס האט געזעכען דעם נאמען „יגדיל תורה“ פאר דער גרויסער גערער תלמוד תורה אין בארא פארק. ער האט געשיקט א יונגענמאן, א תלמיד חכם, צו שטיין בראש פון דעם גרויסען גערער כולל אין ברוקלין.

די גערער חסידים האבען זיך נישט גערע-כענט מיט געאגראפישער ווייטקייט, און אין יעדער זאך, קליין אדער גרויס, האבען זיי געכע-טען דעם רבניס רשות, עצה און הדרסה, אין משך פון יאר פלעגן צינדליגע גערער חסידים פארן פון אמעריקע קיין ירושלים, יעדער איי-נער פון זיי האט מיטגענומען קוויטלעך און פדיונות פון זייערע חברים. רבנים, ראשי ישי-בה פון אמעריקע האבען באזוכט דעם גערער רבי'ן אין ירושלים. סתם אידען טוריסטען פון אמעריקע זיינען אלעמאל צוגעגאנגען צו דעם גערער בית מדרש אין ירושלים, אריינגעגאנגען זאגען „שלום“, קריגען א ברכה, אדער צו זען ווי ער האט געפירט „טיש“, ס'איז געווען פאר זיי א געהויבענע איבערלעבעניש צו זען גער, צו זען דעם גערער רבי'ן, צו זען ווי חסידות לעבט און בליהט.

פיליפיל אידען, ניט דווקא חסידים, נישט דווקא אידען וואס לעבען אין ישראל, וועלן היינט פילן דעם ריוויגן וואקס וואס דער גע-רער רבי האט איבערגעלאזט מיט זיין פטירה. אידען האבען געוואוסט אז אין ירושלים לעבט דער גערער רבי, און דאס איז געווען פאר זיי גענוג, דאס איז געווען ווי א לעבעדיגע גא-ראנטיע, אז מ'וועט איבערלעבן אלע צרות, אלע שוועריגקייטען — ווייל ס'איז דאך דא א גערער רבי וואס דאווענט און כעט פאר אונז, וואס זאגט פאר אונז, וואס האט אונז אלע אין זינען.

זיי האבן אין אים געפילט די פארווירקליי-כונג פון דבר ה' מירושלים.

א פטירה פון א רבי'ן, א צדיק, רופט מען הסתלקות. ער גייט אוועק פון דער וועלט צו עולם הבא. דער גערער רבי איז אוועק פון ירושלים של מטה צו ירושלים של מעלה, אויך דארט וועט ער בעסן פאר אונז, וועט זארגען פאר אונז, וועט האבען אונז אלע אין זינען.

דעם רבי'נס לעצטער טיש

דאָס אידישע וואָרט

עמיצער געזאגט, אז די טישן ווערן דורך די יונגעלייט "סכנת נפשות", האט דער אלטער גערעדט רבי זצוקל, ביי וועמען די "טישן" זיינען געוואקסן געזאגט: "עי, חס ושלום, דאס איז חקנת נפשות", אין אזוי אז עס אויך געווען אנגענומען און אמת, דאס שטיין אין דער שורה, איז געווען אזוי מסירת נפש'דיק, אז נאך די וואס האבן געשטרעבט צו "חקנת נפשות" האבן עס געקענט מיטמאכן.

נאך גרויסן חורבן האט מען פאר א וויל געמיינט, אז די דאזיקע "שורה" אינסטיטוציע איז אונטערגעגאנגען, אבער חס ושלום, זי איז באנייט געווארן ביים רבי'ן און איז ווידערגעמאל געוואקסן פון יאָר צו יאָר, מיט מחנות יונגעלייט וואס האבן געוואלט "חקנת נפשות"...

דאס שטופעניש ביים טיש איז אויסערגעוויינלעך, אבער ווען דער רבי קומט אריין ווערט מיטאמאל געוואלטיק שטיל, מיט שנעלע טריט שפרייט ער אדורך דעם בית-המדרש, הייסט דעם גבאי תניגא צורופן נאך א רב צום טיש. (דער רבי פארזעט קינמאל גיט מכבד צו זיין א תלמיד-הכם, בפרט נאך ווען יענער איז א גאסט) און נעמט זיך אליין ביים טיש, צו זיין רעכטער זייט זיין ברודער, הגאון ר' פנחס מנחם, פון דער לינקער — זיין שוואגער הרב ר' פנחס לעווין, דער רבי הויבט אן צו טיילן חלה מיט הערינג, ער טיילט אליין, מיט א סדר און מיט א חשכון, מען ברענגט אריין א סך פירות מכל המינים, און דער רבי טיילט איינעם מער איינעם ווייניקער, איינעם מיט א סעך וועלט און איינעם מיט די הענט, דער רבי פארזעט גיט קיינעם, די שמשים קענען אמאל פארזען אימיצן, אבער גיט דער רבי, ער האט יעדן אין זכרון, יעדער חסיד, יא, יעדער וואס קומט דא אריין און בית-מדרש, אפילו א קליין איינגעלע, האט דא א חשיבות און קריגט דעם רבי'נס אויפמערקזאמקייט, א קליינקייט — א אידישע גשמה?

ביים סוף פון די פירות און די מאנדלעך, גיט דער רבי א וואָרף שיריים, וועלכע דער עולם כאפט מיט חלהבות, דער רבי אליין איז כמעט נישט טועם פון דעם, נאך כדי צו טיילן שיריים, אבער די בחורים וועלכע ליגן אונטערן טיש, דערלאנגען דעם רבי'ן טיי מיט צוויבאק (סוכארקעס) וואס דער דאקטאר האט אים דערלייבט צו עסן, מען זינגט ומירות, חניגא הויבט אן אויסצורופן ווער עס שטעלט ביר, און עס פאנגט זיך אן די לאנגע שורה צו דריי מיטאמאל, וועלכע גייען ארויף אויף די טרעפ צו ווינטשן דעם רבי'ן לחיים, מען קען דאָרט לאנג נישט פארברענגען, די שורה גייט, כסדר, און אויב מען האט א זכ" צו כאפט דעם רבי'נס בליק, גייט מען אראפ א גליקלעכער.

מיט איינמאל ווערט שטיל, דער רבי האט גענומען דעם בעכער אין האנט און זאגט תורה, עס ווערט ענג, יעדער וויל כאפן א וואָרט, דער רבי רעדט אויף זיין שטייגער, מיט זיין תנועה, נישט זייער הויך: "וקדשתם היום ונחחר" — "יש חחר לאחר זמן", ער איז ממשיך, אז קבלת התורה האט געמוזט זיין שבת, וויל שבת איז מרמז אויף תשובה, ר"ת שבת בו תשוב — און דורך תורה קומט מען צו תשובה און דאס ברענגט קדושה, "זכור את יום השבת לקדשו", דער רבי האט גע-ענדיקט, מען זינגט נאך א זמר, דער רבי הייסט געבן בחורים פון חברונער און מירער ישיבה משקת אין מען בענטשט.

פאר מעריב גייט דער רבי, ווי תמיד, אריין אויף א פאר מינוט צו זיך, נאך מעריב הבדלה, המבדיל און טויזענטער אידן זאגן דעם רבי'ן גוט וואָך, דער רבי שטייט ערנסט ווי געוויינלעך, שאקלט יעדן צו מיטן קאפ, אבער זיינע גרויסע און שארפע אויגן שיינט פריינט-לעכקייט און גוטמוטיקייט, איך אליין בין געוואלטיק, דער רבי האט גע-שוין זיך צו קענען אויסרוען, אבער דער רבי קען דאס נישט, צען מינוט שפעטער פאנגט ער אן געזעגענען דעם עולם, וועלכער דאָרט נאך מוצאי שבת אהיים פארן, וויל וונטיק אין דער פרי דארף מען אין איי זיין ביי דער ארבעט, הער רבי ווייסט עס, און וויל דעריבער פארזעצונג אף די אנדערע זייט

אט באוועגט דער רבי, דעם פינגער, און די כהנים מיט די לווים גייען צום וואָשן, נאך א מאָך מיט דעם פינגער און מען לייגט א טעפיק פאר די כהנים צום דוכענען, דער מעמד פון ברכת כהנים מאכט א קאלאסאלן איינדרוק, אבער אט האלט מען שוין ביי דער הפסקה, דער רבי פארלאזט דעם בית-המדרש און דער עולם נעמט זיך לערנען, מען דארף זיין א גיט-געבענטשטער דיכטער בכדי צו קענען אפשיידערן אט דאס לערנען אין גערעדט רבי'נס בית-מדרש ביי די שבת הפסקות אדער פרימארגנס, די דאזיקע הפסקות האט נאך איינ-געפירט דער אלטער רבי זי"ע, בכדי דער עולם זאל שבת לערנען, און זיי ווערן טאקע פארוואנדלט אין א הימלישע תורה-סימפאניע, הונדערטער אידן, יונג און אלט, זיצן איבער אפגעגעמרות אדער מדרשים און לערנען אויפן קול, און דער קול-תורה הערט זיך איבער אלע שכונות-דיקע גאסן, גענוי אזוי הייליך ווי דער קול תפילה.

ביי קריאת התורה איז דער רבי עולה שיש, די עשרת הדברות, (דאס איז דאס לעצטע מאל וואס דער רבי האט עולה געווען לתורה), ביי דעם ארייפגיין און אראפגיין פון דער בימה ווערט א וואָרע, אזוי ווי ביי קריעת ים-סוף.

נאכן דאווענען זאגט דער עולם צום רבי'ן גוט-שבת און ס'נעמט א לאנגע ווילעלע ביז דער גאנצער עולם גייט אדורך, אבער דער רבי וויינט גיט ארויס קיין מדיקייט.

אלע כיבורים אין בית-המדרש — עליית, שלוחי-ציבור, אפילו הגבה, לילית, הוצאה והכנסה ווערן באשטימט דורך דעם רבי'ן, אויך באשטימט דער רבי שפעטער יעדן איינעם ווער עס זיצט ביים טיש, איך האב באמערקט ווי דער רבי האט געמאכט א קליינע תנועה מיט דער האנט, און צוויי יונגעלייט האבן געביטן זייערע פלעצער, איי-דער דער רבי האט זיך אהענקגעזעצט, אונטער דער עין פקוחה פון רבי'ן, זיינען אין גערעדט בית-מדרש גיט פארען קיין צופעליקייט, אלעס איז דא פלאגירט, מיט א חשבון צו שענקען יעדן איינעם זיין אויפמערק-זאמקייט.

מנחה דאווען מען ווי געוויינלעך בערך 45 מינוט פאר דער שקיעה, אבער נאך פאר דעם דאווענען גרייט מען זיך שוין צום שלוש-עשרה-עבודות-טיש, און עס הויבן זיך אן צו שטעלן די אזויגערעפנע "שורות", יעדער וויל זיך זיכערן זיין ארט, זיין "פאזיציע", איז דאך דאס אין די לעצטע יארן דער איינציקער שבת-טיש, וויל זייט דעם רבי'נס מחלה, פירט ער מער נישט קיין טיש פרייטאָג צו-נאכט, נאך שלוש-עשרה.

איידער דער רבי קומט אריין איז דער געדענג זייער גרויס, די ערשטע שורה וועלכע באשטייט פון יונגעלייט וואס גייען דערויף מיט מסירת נפש איז שוין פארמירט, און עס איז צו באוואונדערן זייערע איבערמענטשלעכע כוחות אויסצואלטן עטלעכע שעה פון געוואלטיקער פיזישער אנשטרענגונג, כאטש דער וועטער איז א מיל-דער, איז דא ביים טיש די היץ א געוואלדיקע, און די ערשטע שורה באקומט עטלעכע מאל פלעסער וואסער אפצוואוואשן זייער פנים, כדי צו קומען אביסל צו זיך.

אויך די "שורות" זיינען אן אלטע גערעדט טראדיציע, און שטא-מען נאך פון די "טישן" ביים פריערדיקן רבי'ן זי"ע, הונדערטער, אפשר טויזענטער, חסידישע יונגעלייט פלעגן אמאל אזוי שטיין ביי די טישן צונויפגעקוועטשטע, צעדיקטע, אפמאל קוים צו כאפן דעם אטעם, און דערביי געשעפט חסידישע השפעה, ווען ס'האט אמאל

די וועלט טייטשט דעם פסוק "וראית את אחורי", אז ריכטיק באגרייפן און אפשאצן דאס חשיבות פון א געוויסער פאסירונג, קען מען אפט ערשט א צייט שפעטער, אין רעטראספעקט, עס איז דער-פאר שטרענגענדיק, אז בשעת מעשה האט קיינער נישט פארשטא-נען אפצוואשן וואס דער שבת פ' ויתרו, תשל"ו שטעלט מיט זיך פאר; אז דאס וועט זיין דער לעצטער שבת וועלכן דער רבי זצ"ל וועט פאר-ברענגען מיט דעם עולם; דער לעצטער שבת וואס ער וועט פירן טיש, אזויווי דריי "מיוחס'דיקע" שבתים האבן נאכגעפאלגט איינער דעם אנדערן: פ' בשלח — שירה; פ' יתרו — קבלת התורה און פ' משפטים — שבת ר"ח און שקלים, האבן זיך חסידים איינ-געטיילט אזוי, אז אויף יעדן פון די דערמאנטע שבתים, איז נאך גע-צעלהייטן פון אט דעם לעצטן שבת... (שבת שקלים, איז דער רבי ארויס פון בית-המדרש אין מיטן שחרית, און מער נישט צוריק-געקומען).

איך האב אויסגעקליבן פ' יתרו, וויל איך האב דעם קומענדיקן שבת שוין געדארפט זיין אין ניו-יאָרק, און איך באמי מיך אנצו-שטרענגען מיין זכרון צו געדענקען און פארשרייבן וואס מער איינ-צעלהייטן פון אט דעם לעצטן שבת... (שבת שקלים, איז דער רבי ארויס פון בית-המדרש אין מיטן שחרית, און מער נישט צוריק-געקומען).

ערב שבת יתרו ביים שלום נעמען איז דער רבי זצ"ל געשטאנען ביי דער טיר און דער עולם איז אדורכגעגאנגען בליק-שנעל, דער רבי האט אויסגעזען גוט, בסבר פנים יפות, און נישט ארויסגעוויזן כלפי חוץ צו האבן וועלכע ס'איז יסורים, די מקורבים האבן מיר אויך באשטעטיקט אז די לעצטע עטלעכע וואָכן, האט עס אויסגעזען ווי ער וואלט זיך געפילט בעסער, און ער פלעגט אפילו גיין אויף א שפאציר, ווי באקאנט פלעגט דער רבי אין די פריערדיקע יארן זייער א סך גיין צופוס, אבער נאך זיין אפעראציע מיט עטלעכע יאר צוריק, האט דאס כמעט אויפגעהערט.

כלל איז דעם רבי'נס דערשיינען יענעם שבת געווען פול מיט געערגיע, מיט לעבן, עס איז בשום אופן פון זיין חצונות נישט גע-ווען מערקבאר, אז דאס זיינען זיינע לעצטע טעג, פרייטאָג צונאכט, ביים דאווענען, איז ער כדרכו בקודש מערסטענס געשטאנען "ופניו אל הנס" מיט א שארפן אָבער אויך ליבן בליק, טוט ער אויפמערק-זאם באאמאכטן די גרויסע צאל תנוקות של בית רבן, וועלכע ער הייסט שטיין אין דער ערשטער רייע, אבער עטלעכע מאל איז מיטן דאווענען גייט ער טיף אריין אין בית-המדרש, און ווי געוויינלעך איז דער פחד און דער יראת הכבוד א געוואלטיקער, עס איז אזוי שטיל, אז מען קען הערן דאס קלאפן פון אייגענעם הארץ.

שבת פרייטאָג, דער רבי קומט אריין פינקטלעך, ער זעט נישט אויס מיר, ער שטייט כמעט ביים גאנצן דאווענען, ס'איז קוים צו גלויבן, אז דאס שטייט איינער וואס איז שוין אין זיינע שמונים, ווען די קאפלע זייגט "אל אדון" זינגט דער רבי מיט אין א געהויבענער שטימונג.

דער גאנצער עולם פאלגט נאך מיט גרויס תהרגשות יעדע תנועה פונם רבי'ן, חסידים ווייטן, אז יעדער תנועה פון רבי'ן, איז תורה און יראת שמים, "וללמוד אני צריך", מען קען דערפון לערנען און תהוויר ווערן צו העכערע מדרגות אין יראת און אהבת ה', און דערפאר לאָזט מען גיט אראפ קיין אויג פון רבי'נס הייליכער צורה.

די קדושה פון גער

דאס אידישע וואָרט

זאל האָבן אַלץ. וואָס דאָס היינטיקע לעבן פאַרלאַנגט. אָבער — על טהרת הקודש. וויפל כח האָט ער אַריינגעלייגט. כדי אגודת ישראל זאל האָבן איר אייגענע צייטונג! ווי האָט ער געשטיצט „בית יעקב“ כדי מחנך צו זיין די אידישע טעכטער אין ריכטיקן אידישן גייסט! ווי האָט ער געשטרעבט אָדער רעליגיעזער ציבור זאל האָבן זיין אייגענע פאַרלאַמענטאַרישע רעפּרעזענטאַנץ! ער האָט פאַר דער אגודת ישראל אַוועקגעגעבן דאָס טייערסטע.

וואָס ער האָט פאַרמאָגט — זיין איידים, הרב ר' יצחק מאיר לעווין זצ"ל, כדי צו אַקומענטירן, אַז אגודת ישראל איז אים אַזוי נאָענט, וואָס גענטער קען עס שוין נישט זיין.

גערער חסידות איז געוואָרן אַזוי ענג פאַהבונדן מיט דער אגודת ישראל, אַז מען האָט פשוט אידענטיפיצירט ביידע. דערביי איז אָבער קיינמאָל נישט אויפגעדרוקט געוואָרן דער טעמעפל פון גערער חסידות אויף דער אָרגאניזאַציע. דער גערער רבי האָט קיינמאָל נישט גע-וואָלט זיין דער ערשטער. ער איז געגאנגען צו אַלע גדולים און צדיקים און אויסגעשטרעקט זיין האַנט צו זיי. פאַר אַלע האָט ער געהאַט פלאַץ אין דער אגודת ישראל. יעדער יחיד, גרויס און קליין, האָט געדאַרפט זיך געפינען אין דער אגודת ישראל, ווייל דאָס איז געווען דער וועג צו קדושה פון כלל ישראל.

4.

ווען זיין זון, רבי ישראל זצ"ל, האָט איבערגענומען די הנהגה, איז גערער חסידות און די אגודת ישראל געווען מוראדיק אָפּגע-שוואַכט צוליב דעם חורבן פון אידן בשעת דער לעצטער מלחמה. אַ גרויסע סכנה האָט געדראָט דער „שארית הפליטה“ פון רעלי-גיעזן אידענטום. גראַד נאָכדעם ווי די בלוטיקע געשעענישן פון די מלחמה יארן האָבן קלאָר געוויזן, אַז מיר אידן קענען ניט זיין קיין טייל פון דער גוי'אישער וועלט. האָט מען געוואָלט ערוועקן די אַלטע קאַנ-צעפציע פון קדושה מיט עפעס נייעס. „ככל הגוים“ — איז געוואָרן אַ סלאָגאַן, אַ לאָזונג. וואָס האָט געקענט פאַרפירן דעם כלל ישראל. די סכנה איז געווען אַ סך גרעסער ווי אַמאָל אין פּוילן. די אסיר

מילאַציע אין פּוילן האָט געוואָלט מרחק זיין דעם איד פון אידישקייט אין גאַנצן, אַן רעשטלעך. דער קאַמף איז געווען אַ ביטערער, אָבער עס איז געווען קלאָר, ווער עס גייט אַוועק פון אידישקייט, דער איד איז מחוץ למחנה. דער מאַדערנער „ככל הגוים“ איד זאָגט אָבער, אַז ער איז דווקא אַ איד. ער האָט גאָר אַ „מאַנאַפאַל“ אויף צו זיין אַ איד. באמת האָט ער גאַרנישט פון אידישן פּאָלק ביי זיך און אין זיך. אָבער ער האָט די עזרה צו לייקענען, און דער רעליגיעזער איד איז דער היסטאָרישער אַנאַלאַט און דער יסוד פון אידישן פּאָלק. דערביי איז די אגודת ישראל געשטעלט געוואָרן פאַר נייע אויפגאַבן אין די לעצטע דרייסיק יאָר. זי מוז כסדר דערמאָנען דעם כלל ישראל, אַז דאָס אידישע פּאָלק איז אַ וויליק פּאָלק. ניין, נישט „ככל הגוים“! ניין, מיר זיינען דער ערשט!

דער דאָזיקער קאַמף איז געפירט געוואָרן אונטער דער אָנפירונג פון גערער רבי'ן, דעם אמת'דיקן מנהיג ישראל, וואָס איז איצט אַוועק געריסן געוואָרן פון אונז. מיט זיין שאַרפּקייט, זיין בליץ-וואָרט, האָט ער משפיע געווען אויף אַלע דור. וואָס ער האָט געזאָגט אין וואָרט איז עס געווען מער וואָגיק ווי לאנגע רעדער פון אַנדערע. דער כלל ישראל האָט זיך צוגעהערט צום וואָרט פון גערער רבי'ן זצ"ל מיט אַזאַ רעספעקט, ווי נאָך צו קיינעם נישט אין היינטיקן דור. מען האָט געשפּירט, ווען מען האָט אים געזען, אַז דאָס איז אַ קדוש עליון. ער איז געווען דער רעפּרעזענטאַנט פון דער קדושה נישט נאָר פון גער, נאָר פון אַלע דריי קדושות צוזאַמען: פון השם-יתברך, פון אורייתא און פון עס ישראל. וואָל זיין זכות ביישטיין דעם דור, וואָס איז פאַר'יוואַלט געוואָרן.

2.

זיין ווידע, דער בעל „שפת אמת“ זצ"ל, האָט אין פרשת קדושים געגעבן די שענסטע דערקלערונג, אויב מען פאַרטראַכט זיך אין „שפת אמת“ פרשת קדושים, פאַרשטייט מען אַביסל גערער חסידות. עס איז באַוואוסט דער מאמר: „קדושה בריך הוא ואורייתא וישראל כולו זה הוא“, צו דעם גיט צו דער „שפת אמת“, אַז דאָס זיינען דריי קדושות — די קדושה פון הקדוש ברוך הוא, די קדושה פון דער תורה און די קדושה פון אידישן פּאָלק. די קדושה פון אידישן פּאָלק — דאָס זיינען די מצוות, ווייל מיר זאָגן דאָך „אשר קדשנו במצותיך“, יעדער מענטש האָט רמ"ח אברים און שס"ה גידים און דאָס איז דער מספר פון די תרי"ג מצוות. די תורה פאַרמיטלט די קדושה צווישן השם יתברך און די בני ישראל.

אין אַן אַנדער וואָרט אויף דער פרשת קדושים זאָגט דער „שפת אמת“, אַז ווייל דער מענטש איז זוכה צו קדושה דורך די מצוות, מוז ער זיך באַמיען, אַז עס זאָל עפעס בלייבן אין זיין נשמה פון דער דאָזיקער „כאלייכטונג פון דער קדושה“ (תארת הקדושה), צו דעם העלפט דער שבת, וואָס איז דאָך „קדוש היא לכם“ — אָבער דער רושם מוז בלייבן „לכל ימי המעשה“.

און אין נאָך אַ מאמר אין פרשת קדושים זאָגט דער „שפת אמת“, אַז אויף זוכה צו זיין צו קדושה מוז מען זיך אַנשליסן אין כלל ישראל, ווייל עס שטייט דאָך „כל העדה כולם קדושים“, די פרשת קדושים איז געזאָגט געוואָרן „בהקהל“, די קדושה פון כלל ישראל איז די העכסטע און דערביי איז אַ „כנסת“ לשם שמים סופה להתקיים, אַז איז דער יסוד, אויף וועלכן עס איז אויפגעבויט גערער חסי-דות: קדושה פון כלל ישראל. דער יחיד ווערט געהייליקט דורך די מצוות און דורך זיך משתתף זיין אין כלל ישראל, וואָס איז געהיי-ליקט דורך השם-יתברך.

עס האָט נאָך קיינער נישט אַזוי פשוט פאַרמולירט דעם היסטאָ-רישן שאַרפּקער פון אידישן פּאָלק. גאַנצע היכורים וואָלט מען גע-קענט שרייבן וועגן דעם פּראָבלעם „וואָס איז אַ איד?“ — און דער „שפת אמת“ זאָגט דאָס אין געציילטע ווערטער. קורץ און שאַרף, קלאָר און דייטליך, „צריכין לעשות המצוות לשם כל ישראל וזוכין להקדושה שקדשנו במצותיו שזה הוא לכלל ישראל והם לעולם קדושים“.

3.

דורכדעם האָט דער נאָכפאלגער פון „שפת אמת“, זיין זון רבי אברהם מרדכי זצ"ל, אַזוי ליב געהאַט די אגודת ישראל. ער האָט אין איר געזען דעם הייליקן אידישן ציבור, וואָס בויט זיך אויפן יסוד פון די דריי קדושות. צוזאַמען מיטן „חפץ חיים“ און מיט ר' יעקב דאָזענהיים האָט דער גערער רבי ר' אברהם מרדכי איינגעזען די נויטיקייט פון אַן אָרגאַניזאַציע, וואָס זאָל דערהאַלטן די קדושה פון אידישן פּאָלק. ער האָט געוואָלט, אַז אַלע רעליגיעזע אידן אויף דער וועלט זאָלן צוזאַמען אַרבעטן, כדי צו דערהאַלטן די קדושה פון עס ישראל. אין זיין ווייטן בליק האָט ער געזוכט אַלע וועגן, וואָס פירן צום דאָזיקן צוועק. ער איז געפאַרן צו די כנסיות גדולות, כדי מחוץ צו זיין די אגודת ישראל, ער האָט פאַרלאַנגט, אַז דער רעליגיעזער ציבור

1.

זינט דעם יאָר תר"ט, ווען דער בעלי „חידושי הרי"ם“ זצ"ל האָט מייסד געווען דאָס גערער חסידות, ציט זיך אַ גאַלדענע קייט, וואָס ווערט שטאַרקער פון דור צו דור. עס האָבן נישט אָפּגעשוואַכט דאָס דאָזיקע חסידות נישט קיין מלחמות פון דרויסן און נישט קיין בייווע ווינטן פון אינעווייניק. גערער חסידות איז געוואָרן שטאַרקער פון יאָר צו יאָר.

די, וואָס האָבן געקענט גערער חסידות פון פּוילן, די הונדער-טער שטיבלעך אין וואָרשע, לאָדזש און אַנדערע שטעט, וואו עס האָט געברויט אידיש לעבן אין שענסטן זין פון וואָרט, ווייסן, אַז דאָס איז געווען אַן אומבאָיאָגאַרע מחנה. כל-זמן עס האָט געלעבט דאָס פּוילישע אידענטום, איז גערער חסידות געווען אין פאַדער-פראַנט. און ווען דער שרעקלעכער חורבן האָט פאַרשניטן דאָס לעבן פון מיליאָנען אידן און עס האָט זיך געקענט דוכטן, אַז דאָס פּוילישע איי-דענטום איז אונטערגעגאַנגען, איז געקומען גערער חסידות און צוריק אויפגעבויט די אַלטע פעסטונג.

אין די גערער שטיבלעך הערט זיך ווידער דער קול תורה, עס בלייבט אידישקייט, אביי און רבא באַהערשן ווידער אונזער לעבן. אָבער פּלוצלינג איז אומגעפאלן דער גרויסער מנהיג פון דער מחנה, געבליבן איז דאָס אידישע פּאָלק כּצאן בלי רועה, אַוועקגע-ריסן איז געוואָרן דער מלך, וואָס איז געשטאַנען אין שפיץ. עס איז געוואָרן פינסטער אין מיטן טאָג.

איז דאָ אַ טראַכט צו געבן: וואָס איז איינגעלעך דער מחנה פון גערער חסידות? וואָס האָט איבערגעלאָזט דער לעצטנס נפטר-געוואָרענער גערער רבי זצ"ל אַלס טרייסט פאַר דעם פאַרבליבענעם דור און אַלס גאַראַנטיע, אַז זיין דרך וועט ווייטער פאַרבלייבן?

לעצטער טיש ביים רעבין

פאַרזעצונג

ניט אויפהאלטן דעם עולם, נאָך אַ גאַנצן שבת פון עביהו, ווערט ער ניט מיד איצט ווילדעראַמאָל יעדן צו שענקען די פערזענליכע אויפ-מערקזאַמקייט. בכדי זיי צו באַראַטן, שטאַרקן און בענטשן, איד באַ-וואונדער דעם רבי'ס אויסדויער און פרישקייט. די אַלע אידן האָבן דעמאָלט נישט געהלומט, אַז דאָס איז דאָס לעצטע מאל וואָס מען ווינטשט דעם רבי'ן אַ גוטע וואָך, און וואָס מען האָט געכאַפט שיריים, דאָס לעצטע מאל וואָס מען העלט זיין ברכה ...

און אַזוי קלינגט מיר נאָך אין די אויערן די לעצטע תורה פון דעם גרויסן מנהיג, וועלכער האָט נאָך דעם שרעקלעכן חורבן אויפ-געשטעלט צוריק דעם גרעסטן חסידישן כוח אין א"י, און וועמענס ריכטיגלייכע זיינען אייביק געווען „תורה מיט קדושה“, איז אַפּשר זיין לעצטע תורה אַ צוואה צו זיינע טויזענטער חסידים, „וקדשתם היום ומחר“, איר זאָלט אייך הייליקן היינט, ווען דער רבי איז דאָ, אָבער אויך „מחר“, און „יש מחר לאחר זמן“, איר זאָלט אייך הייליקן אויך שפעטער, נאָך דער צייט פון דעם רבי'ס פטירה, און דער זכרון פון דעם רבי'ן זצ"ל וועט מער זיין צו תורה און קדושה.

גערער יונגעלייט און בחורים

דאס אידישע וואָרט

פון די רייען פון אַט די גערער יונגעלייט, זיינען מיט דער צייט אויך אַרויסגעקומען אַ גרויסע צאָל פון כלל-עסקנים, באַזונדערס עסקנים פון אגודת ישראל. זייער ערנסטקייט און אידעאליזם פון די יאָרן פון חסידות, האָט אויך משפיע געווען צו דער דינאמישקייט און ווירקזאָם קייט פון זייער עסקנות. אַזעלכע באַקאַנטע אגודת פירער ווי ר' אלכסנדר זושא פרידמאַן, ר' בנימין וואָלף הענדלעס, ר' יוסף משה העיבער א. א. זכרונם לברכה האָבן געהערט צו די א. ג. „גערער יונגעלייט“.

גערער שטיבלעך אַלס ישיבות

אַרום די דאָזיקע יונגעלייט איז אין גער אין פאַרלויף פון די יאָרן צווישן די צוויי וועלט-מלחמות אויסגעוואַקסן אַ ריווקער עולם פון גערער בחורים פון נאָכן בר-מצוה עלטער ביז צו זייער חתונה. זיי האָבן אָנגעפילט די הונדערטער גערער שטיבלעך אין פוילן, און לויטן היינטיקן לשון, קען מען זאָגן, אַז זיי האָבן די שטיבלעך פאַרוואַנדלט אין ישיבות. די מחנה פון אַט די גערער בחורים איז זיך מיט דער צייט אַווי צעוואַקסן, אַז ס'איז כמעט געווען קיין גערער שטיבל אין פוילן וואָס זאָל שטיין ליידיק וועלכע ס'איז שעה אין מעת-לעת. די גערער בחורים זיינען אין די שטיבלעך געזעסן און געלערנט יומם ולייל, מיט גרויס תמדה און מיט חסידישן ברען, און זייער קול תורה האָט זיך אַפּטמאַל צעשאַלט איבער גאַנצע הויפּן פון די אידישע גאָסן אין פוילן.

די דאָזיקע שטיבלעך האָבן נישט געהאַט נישט קיין אַרגאָניזאַציע און נישט קיין אַפיציעלע הנהלה, נישט קיין בהדושה און נישט קיין הכנסות. זיי זיינען נישט דערשינען אין קיין שום שול-טאַטטיסיק, לכאורה האָבן זיי אויך נישט געהאַט קיין לערן-פראָגראַם, נישט קיין ראשי-ישיבה און נישט קיין אַפיציעלע מגיד-שיעור, אָבער דאָס האָט נישט געשטערט, אַז אין די דאָזיקע שטיבלעך זאָלן אויסוואַקסן בחורים לומדים, וואָס זיי נען געווען אָנגעזאָפט מיט ידיעות אין ראשונים און אחרונים און אין אַלע אנדערע מקצועות התורה.

ווייל, הגם ס'האָט דאָ אַלץ אויסגעווען ווי אַן אַ סדר, האָט למעשה דאָ געוועלטיקט אַ פינקטלעכע און שטאַרקע זעלבסט-דיסציפלין, יונג-געלייט האָבן געהאַלטן אַז אויב אויף די דערוואַקסענע בחורים און דערוואַקסענע בחורים אויף די יונגע, די א. ג. „קאָמאָדאָנט“ פון די שטיבלעך, האָבן געקענט יעדן בחור דורך און דורך און זיי מדרין געווען אויף די וועגן פון חסידישער שלימות.

אין געראַנגל מיט די טומאות פון דער גאַס

אַז די דאָזיקע גערער בחורים זיינען געווען אַ מוסטער פון אַפּ-געהיטקייט, איז נאָר ווייניק געוואָס, פאַקטיש, האָבן זיי אויף זיך געאַרבעט צו דערגרייכן מדרגות אין קדושה און טהרה, ווי ווייט מעגלעך, האָבן זיי אויסגעמיטן די גאַס מיט אירע טומאות, נסיונות און מהומות, און ווען זיי האָבן געמוזט גיין אין גאַס, זיינען זיי איר דורכגעלאָפּן ווי דורך אַ „פּיער-בראַנד“, „עינים למטה ולבם למעלה“, אַפּטמאַל מיטן פנים פון דער וואַנט, בכדי נישט נשאל צו ווערן און נישט מיטגעריסן ווערן אין די הבלי העולם, מען האָט די גערער בחורים געקענט דערקענען מיט זייער הילון און מיט זייער לבוש וואָס האָט טאַקע געהאַט דעם ציל אַרועקצושטעלן אַ שטאַרקע מחיצה צווישן קדיש און חול, צווישן טומאה און טהרה.

אויך די בחורים פלעגן גאָר אַפּט פאַרברענגען אַ סך שבתים, און אַוואַד ימים טובים, און באַזונדערס טאַקע די עשרת ימי תשובה אין גער, אַפּטמאַל פלעגן בחורים פאַרברענגען אין גער פאַר אַ פאַר וואָכן, אַנפילן דאָרט די „שורות“ ביים רבי'נס „טישן“ אין אַהיימפאַרן מיט אַ באַנייטען תלחבות און ענטוויאָם צו אַרבעטן אויף זיך אין תורה, יראת שמים און חסידות.

דער איבערווייגנדער רוב פון אַט די גערער בחורים, איז געווען פאַרזעצונג אַף צווייטע זייט

ספרי מהר"ל און ספרי חסידות, טראַצדעם וואָס זיי זיינען געווען יונג אין יאָרן, זיינען זיי אָבער געווען רייך אין זייער דעת, מיט הויכע השגות אין תורה און מדרגות אין יראת שמים און עבודת ה'.

„מען פלעגט זיי אויך רופן „שארפע יונגעלייט“, און פאַקטיש האָבן זיי זיך אויסגעצייכנט מיט זייער שאַרפּקייט, זייער הריפות, זייער נישט קענען פאַרטראָגן קיין עצלות און זעלבסטצופרידנקייט, זיי זיינען געווען מבקשים און געשטרעבט צו שטייגן אין מדרגות פון חסידות אויף „אַז אמת“, אַן גענאָר זיך, אַן איינרעדענישן, נאָר אַלץ לשם-שמים

נאַלעוויקיס 19

געווען ספעציעלע שטיבלעך פון אַזעלכע יונגעלייט, וואָס די באַרימטסטע פון זיי איז געווען דאָס „נאַלעוויקי“ שטיבל אויף די נאָר לעוויקיס 19 אין וואַרשע, אָבער דאָס איז ווייט נישט געווען דאָס איינציג סטע, ענלעכע שטיבלעך זיינען געווען אין לאָדזש, אין קאַליש און אין אנדערע שטעט, פול מיט יונגעלייט וואָס זיינען געווען תוכם ככרם מיט זייער פלאַם-פּיערדיקע חסידות.

ס'איז כדאי דערביי אַנצוואַוייזן, אַז אַ היפשע צאָל פון אַט די יונגעלייט וואָס זיינען געווען מלא תורה ויראה, און פּיערדיקע עובדי ה', זיינען דווקא נישט תמיד באַשטאַנען פון קעסט-יונגעלייט וואָס בלויז „תורחם אומנחם“, געווען צווישן זיי אַזעלכע וואָס זיינען שוין געווען אין „עולם המסחר“, זיך געמוזט מאַטערן פאַר פרנסה, אָבער דאָס האָט זיי נישט געשטערט צו זיין ראשם ורובם סיי אין לערנען און סיי אין חסידות. זיי האָבן בשלימות מקיים געווען דער „תהא מלאכתך ארעי ותורתך קבע“, אַ פאַר שעה אין טאָג האָבן זיי טאַקע עוסק גע-ווען אין געשעפט, אָבער דעם רוב שעה'ן פון טאָג און אַוואַד ביז שפעט אין דער נאָכט, האָבן זיי אָנגעפילט די בענק און טישן אין די גערער שטיבלעך און געשטאַק געלערנט גמרא מיט ראשונים און אחרונים אין ספרי חסידות, אַדער עוסק געווען אין אנדערע מעשים טובים.

אינם גערער הויף

פילע הונדערטער אַזעלכע יונגעלייט פלעגט מען זען אין גער אויף שבתים און ימים טובים און באַזונדערס אין די טעג פון עשרת ימי תשובה, אין אַט די פאַרטיקע טעג פלעגן די גערער שטיבלעך אין לאָדזש, וואַרשע, קראָקע און אנדערע שטעט איבער דער לענג און ברייט פון פוילן זיין כמעט ליידיק, די יונגעלייט פלעגן אין אַט יענע טעג רובם ככולם פאַרברענגען אין גער און זיך אַנצומלען נייע השגות און נייע כוחות אין זייער עבודת ה'.

גער איז טאַקע אין די טעג פון עשרת ימי תשובה געווען מסוגל צו שטייגן אין תורה און חסידות, שוין דער עולם פון טויענטער אידן איינגעטונגען אין תורה און קדושה, אין התלהבות'דיקער תפילה צום כורא עולם, האָט מיט זיך געברענגט רוחניות'דיקע דערפרישונג, אַזוי איז אויך געווען אַ שבועות, שמחת-תורה, אירע אַ תוכה אין גער, דערצו איז אויך געווען דאָ טרעפן זיך ביחידות מיט אַלטע חסידים וואָס האָבן נאָך געדענקט זיך צייטן פון „שפת אמת“ און געווען מלא וגדוש אין תורה און חסידות, אין גער האָבן זיי זיך אויך געטראָפּן מיט יונגעלייט פון אנדערע אַרטשאַפטן, וואָס אַלע האָבן זיי געהאַט אין און די זעלבע שטרעבונג, אָבער בעיקר טאַקע, האָט דאָ געווינקט די נאָענטקייט צום רבי'ן, וועלכער האָט געהאַט אַן אָפּן אויער אין אָפּן האַרץ פאַר די אינדיוידועלע גייסטיקע ראַנגלענישן פון יעדן פון זיי באַזונדער, און וועלכער האָט זיי געהאַלטן זיך צו דערהויבן צו די געשטרעכטע מדרגות.

דער באַגריף „יונגעלייט“ איז אַלט אין פוילישן חסידות, צו זיין שטאַרקסטן אויסדרוק איז ער געקומען אין קאַצק און צו דער מולער פאַרווירקלעכונג איז ער געקומען אין גער, וואָס האָט פאַר דער מלחמה און איצט ווידעראַמאַל (באַזונדערס אין אַרץ-ישראל) די גרעסטע מחנה פון חסידישע יונגעלייט און בחורים.

און טאַקע דערפאַר ווייל אונטער דער הנהגה פון איצט נפטר-געוואָרענעם גערער רבי, האָט גער ווידער גענומען שטאַליצירן מיט איר חייל פון יונגעלייט און בחורים, איז היינט כדאי אַיפּצופרישן און דערציילן וועגן די גערער יונגעלייט און בחורים, וואָס זיינען געווען איינס פון די גלאַריעס פון גערער חסידות.

„יונגעלייט“ אין קאַצק

אין קאַצק, הגם ס'זיינען דאָרט געווען אַ סך יונגע חסידים, איז דער באַגריף יונגעלייט, נישט געווען דווקא אין בוסשטעבליכן זין פון וואָרט, אין קאַצק האָט אַ „יונגערמאַן“ געקענט זיין איינער וואָס איז שוין געווען אַ זיידע, כל זמן ער איז געווען פריש און מונטער אין תורה, אין עבודה און אין דעהויבענער חסידישער הנהגה, דערפאַר האָט מען געזאָגט אין קאַצק, אַז אַ „חסיד ווערט נישט אַלט“, פאַרקערט, ווען ער ווערט זעכציק, איז ער צוויי מאל דרייסיק; זיבעציק — צוויי מאל פינף-און-דרייסיק, נישט אַזאָ זאָך ווי קנה צווישן אמתע חסידים... די קאַצקער „יונגעלייט“, זיינען טאַקע צום רוב באַשטאַנען פון אידן נישט דווקא אין גאָר יונגען עלטער און אַזעלכע וואָס האָבן שוין גע-האַט באַוויזן ממלא זיין כריסם בש"ס און פוסקים, אין ספרי חסידות און צו דערווערפן זיך די השגות און די כלים צו קענען זיין אַ חסיד, אַ גאָר יונג, וואָס האָט נאָך נישט געהאַט גענוג געלעגנהייט זיך צו דערהויבן אין מדרגות פון דעת און מעשים, האָט מען דווקא נישט אַזוי שנעל אַריינגענומען אין דער „חברא“ און מען האָט געקוקט מיט ביטול אויף זיין שטופען זיך צווישן גרויסע... וואָס שייך בחורים, האָט דאָ געגאַלטן דער כלל אַז זיי קענען וואַרטן; זיי דאַרפן זיך קודם-כל פאַרנעמען מיט לערנען און אַז זיי האָבן גענוג צייט אויף פאַרזאָרען חסידות...

יונגעלייט און יחידים-גדולים

אַזוי איז עס געווען אין קאַצק, ביים „חידושי הרי"ם“ און אויך ביים „שפת אמת“ און דערפאַר פלעגן פיל חסידים פאַר דער מלחמה דערציילן, אַז ווען דער גערער רבי הגה"ק ר' אברהם מרדכי זצוק"ל האָט זיך גענומען מקרב צו זיין יונגעלייט אין גאָר יונגען עלטער, און באלד דערנאָך אַפילו בחורים, און זיי באַטראַכטן ווי חסידים, האָבן אַלטע חסידים עס נישט געקענט אַזוי לייכט מקבל זיין... אָבער מיט דער צייט, אונטער דער השפעה פון רבי'ן, איז דער אונטערשייד צווישן יונג און אַלט כמעט ווי אינגאנצן פאַרשוואונדן, נאָכמער, יונג-געלייט, טאַקע אין גאָר יונגען עלטער פון נאָך דער חתונה און אַפילו בחורים, זיינען געוואָרן וויכטיקע ווילן פון דעם כסדר וואַקסענדן גערער חסידות.

דאָס וואָרט „יונגעלייט“ זאָגט זיך אַרויס, ווי עס וואָלט זיך גע-האַנדלט אין עפעס אַ מאַסע, אַ המון, אָבער, ווען אַפילו ער רעדט זיך וועגן אַ גאָר גרויסן עולם פון פילע הונדערטער, און אפער ממש טאַקע טויענטער, זיינען דאָס צום גרויסן טייל פאַקטיש געווען יונגע מענטשן פון אַ גאָר הויכן קאַליבער, געווען צווישן אַט די גערער יונגעלייט פילע הונדערטער וואָס האָבן געדענקט גאַנצע סדרים אין ש"ס, וואָס זיינען געווען באַהאַונט אין ספרי מוסר פון ראשונים, אין

גערער יונגעלייט

פארזעצונג

„תורתם אומגתם“ אָבער געו האָט אויך נישט מוותר געווען אויף די בחורים וואָס האָבן שוין אין גאָר יונגען עלטער געמוזט אָנפאַנגען אַרבעטן בכלל באהילפֿיס צו זיין אין דער פרנסה פון זייערע עלטערן. פֿאַר אַט די בחורים האָבן זיך געשאַפֿן אַ צאָל ספּעציעלע שטיבלעך מיט א. ג. „סחרישע בחורים“ וואָס האָבן געהאַט ווייניקער צייט צו לערנען אָבער אויך זיי זיינען דורך די שטיבלעך אַריינגעצויגן געוואָרן אין אַ פֿראַצעס פון אינטענסיוון לימוד התורה און אַרבעט אויף יראת־שמים. אַ סך פון אַט די בחורים האָבן יעדער פֿרייע מינוט פון די פֿריע פֿרימאָרגן שעה'ן און אין די אָונטן פֿאַרבֿראַכט אויסשליסלעך אין די שטיבלעך איבער אָפּענע גמראַס און ספֿרי מוסר וחסידות. און אויך פון צווישן זיי זיינען אויסגעוואַקסן פֿיל אַזעלכע וואָס וואַלטן היינט געקענט באַצייכנט ווערן אַלס לומדים.

צווישן אַט די בחורים האָבן זיך אויסגעשיללט אַזעלכע וואָס האָבן דערגרייכט הויכע מדרגות אין לומדות און אין חסידות און געוואָרן די בעלי־השפּעה אויף די אַנדערע. די דערמאָנטע האָבן זוכה געווען צו באַזונדערע התקבֿות ביים גערער רבי'ן זצוק״ל און טאַקע אין זיך פֿאַרמאָגט געוואַלדיקע כוחות מקרבֿ צו זיין יונגע בחורים און זיי באַזייטערן צו זוכן שלימות אין תורה און חסידות.

מסירת נפש אין די תורבנייאָרן

די מדרגות אין אידישקייט וואָס די גערער בחורים און יונגעלייט האָבן זיך דערוואָרפֿן אין אַט די שטיבלעך, זיינען אַמבֿולט'סטן געווען צום אָויסדרוק אין די ביטערע מלחמה־יאָרן, ווען טויזענטער זון זיי האָבן אונטערן יאָך פון די דייטשע עמלקים אויפגעלאָטן זייער חסידישן לבוש און לעבנס־שטייגער און ממשיך געווען גיט מסירת־נפש זייער תורה לערנען און חסידות אָפּגעהיטנקייט. ס'איז באַקאַנט, אַז ווען דער בעלזער רבי זצוק״ל, האָט גאָר זיין ראַטעווען זיך פון די דייטשן קיין אַרץ־ישׂראל דאָס ערשטע מאל באַגעגנט דעם גערער רבי'ן זצוק״ל האָט ער אים געזאָגט: „גערער רבי, זייט וויסן, אַז אייערע בחורים און יונגעלייט האָבן אונטער די דייטשן מקדש השם געווען, איך ווייס עס, ווייל כ״האָב עס אַליין געזעען“.

(ווי באַקאַנט, האָט דער באַקאַנטער אַרטאָדאָקסישער שריפט־שטעלער, און תורבני־היסטאָריקער ר' משה פֿראַגער, אָנגעשריבן אַ ספּעציעל ווערק וועגן די חסידישע בחורים און יונגעלייט אין די געטאָס און קאַנצענטראַציע־לאַגערן, א. ג. „אלה שלא נכנעו“, אין וועלכן ער שילדערט זייער מסירת־נפש פֿאַר אידישקייט אין די פֿינסטערע מלחמה יאָרן.)

דער שארית הפליטה פון אַט דער גרויסער מחנה בחורים און יונגעלייט, זיינען פֿאַקטיש געווען דער „נוקלעאָס“ פון וועלכער גער האָט זיך ווידער אויסגעבויט און צעוואַקסן, און דאָ האָט אָן ספֿך אַ סך גורם געווען דערצו וואָס די תּהגה פון גער איז איבערגעגאַנגען צו דעם, וועלכער האָט פֿאַר אַלע יאָרן געהאַט אַ גאָר גרויסן חלק אין דעם וואַוקס פון אַט דער יונגער גערער אַרמיי.

ווייל ס'איז אַ פֿאַקט, אַז דער עולם גערער בחורים און יונגעלייט, איז אין אַ גרויסער מאָס דירעקט און אומדירעקט, געשטאַנען אונטער דער השפּעה פון איצט נפטר געוואָרענעם גערער רבי הגה״ק מרן ר' ישׂראל זצוק״ל, וועלכער האָט נעבן זיין פֿאַטער געהאַלטן אַ וואָכ־וואָס אויג אויף אַט דער חיליקער מחנה, זיי מדרוך געווען און געוואָרן ווערן דאָס גרויסע חייל אין דינסט פון הקב״ה. ס'איז געווען „ר' ישׂראל דעם רבינעס“, ווי מען האָט אים אין יענע יאָרן געוואָרן, וועלכער איז געווען דער מורה־דרך און הויפט־זעצן פון די א. ג. „קאָמאַנדאַנטן“ פון די שטיבלעך און דער מקור השפּעה פֿאַר זייער חסידישער התלהבות און הדרכה מיט אַנדערע.

דוד זאריצקי

„דאָס אידישע וואָרט“

שוואַרץ אויף די גאַסן

— שוואַרץ אויפן האַרצן

עס איז געווען שוואַרץ אויף אַלע גאַסן און שוואַרץ אויפן האַרצן. נאָך קיינמאַל האָט דער טרויער נישט אַרומגענומען אַלץ וואָס הייסט „אידישקייט“ אין ישׂראל, ווי אין די טעג און אין די שעה'ן ווען קנאַפּע צוויי הונדערט טויזנט אידן זיינען נאָכגעגאַנגען נאָך דער לווּי, שטיל, מיט געוונקענע קעפּ, מיט אויסגעהוילטע אויגן און מיט אַן אויסגעליידיקט האַרץ.

דער גערער רבי זצוק״ל, האָט זוכה געווען צו דעם וואָס, לפי עניות דעת, קיין אַנדער גדול אין דעם דור האָט נישט זוכה געווען בשלימות. עס האָבן זיך אַרום אים גרופירט צענדליקער טויזענטער אידן פון אַלע פּאַלקס־שיכטן, פון די אַלע רעשטלעך וואָס זיינען געווען אויסגעשריפֿט, אויסגעהוילט, צעשניטן אויף שטיקער, פֿאַר־יחומ'ט און עלנט, מיט אַ פֿאַרבֿרענטן עכר, מיט אַ שאַקלענדיקן־זיך הווה און אַ יאָש־דיקן עתיד, טויזענטער וואָס האָבן אין פֿוילן „געווען הערט“ צו אַנדערע הויפּן, האָבן זיך צוגעקלעפּט צו אים. ערלויבט מיר צו זאָגן: נישט צו גער, נאָר צו אים, צום רבי'ן זצוק״ל, און דאָס איז אַ זעלטנהייט.

זיין אַרבעט, נאָכדעם ווי ער האָט איבערגענומען די מנהיגות פון גער, איז געווען פֿיל שווערער ווי זיין גרויסן פֿאַטערס, ווייל ער איז געשטאַנען אויף חורבות, אונטער די פֿיס האָבן נאָך גערויכערט די האַלעוועשקעס פון די גאַראַויוונס, פון די פֿאַרבֿרענטע שטיבלעך און וויערע מתפללים, אַרום אים האָבן זיך געוואַלט האַלב פֿאַרבֿרענטע, האַלב טויטע, גאַנץ פֿאַריאָשטע חסידים, פֿאַר וועמען גער איז געווען דאָס פינטלע, דאָס לעצטע וואָס זיי איז געבליבן נאָך זייערע פֿרויען און קינדער, נאָך זייערע טאָטעס און מאַמעס, נאָך אַלע זייערע באַגעגענישן און ער זצוק״ל האָט אויפגעשטעלט צוריק נישט נאָר די אימפּעריע „גער“, נאָר צענדליקער טויזענטער מענטשן, נייע נשמות אַריינגעגעבן, נייע געזיכטער אויסגעפורעמט, ווייל מען האָט געדאַרפט אָנהויבן פון בראשית, און אַריינאַטעמען אַ נשמת רוח חיים, ווי אדם הראשון, פון פֿאַרקוילטע מענטשן שאַפֿן לעבעדיקע וועזנס, וואָס זאָלן אָנהויבן טראַכטן נישט נאָר ווי חסידים, נאָר קודם־כל ווי מענטשן, ווי אידישע מענטשן, ערשט שפעטער ווי חסידים און ערשט נאָך שפעטער — ווי גערער חסידים לויטן ספּעציפֿישן דרך.

און ער זצוק״ל האָט געשאַפֿן דאָס אַלץ, רואיך, מיט אַ קליין ווערטל, מיט אַ פינגל מיט די ליכטיקע, אַזוי געוואַלטיק פֿיקחות־דיקע אויגן, און ער האָט בליץ־שנעל פֿאַרשטאַנען נישט נאָר דעם „קוויטל“, נאָר דעם מענטשן, וואָס זאָג איך? דעם מענטשן, אַז דער מענטש אַליין האָט נישט פֿאַרשטאַנען וואָס ער וויל, האָט ער זיי אויסגעלערנט וועלן, און וויסן וואָס צו וועלן, און דאָן האָט ער זיי אויסגעלערנט בעטן און זייסן וואָס צו בעטן, און ערשט דאָן האָט ער דערלויבט אַ שמיכל צו טאָן.

און ער אַליין, ווי איר וויסט, איז געווען אַ שטיק ווייטאָג פון

פֿאַרזעצונג אַף צווייטע זײַט

שוואַרץ אויף די גאסן - שוואַרץ אויפן האַרצן

פארזעצונג

אייגענעם ווייטאג. פאר'תומ'ט און איינזאם האט ער געגעבן אלץ וואס א ריווק מוח קען געבן; אלץ וואס די קלוגסטע קאפ קען אויס-טראכטן; אלץ וואס אן אומבאגראנעצט הארץ קען אויסלויכטן - האט ער געגעבן.

ב.

איז דען א וואונדער, אז ארום אים, און ארום אים אליין, האבן זיך געטוליעט אלע שיכטן פון אידישע אידן? פון חברונער אדער מירער ישיבה-בחרים, ביז אַזוינע „ליטוואקעס“ ווי איך? איז מען געקומען צו אים פשוט דערציילן, און די גוואלדיקע מעלה איז געווען ביי אים זאקל, וואס מען האט נישט געדארפט קיין סך רידן, און נישט קיין סך זיך אויסריידן, אז איר האט נישט אוספיעט צו אויסדרייבן א טרער פון אויג, האט ער שוין אייר אפגעווישט, מיט א נחמה, מיט א גוט ווארט אדער מיט א נזיפה, וואס איז געווען גלאטער ווי א גלעט, און ער האט יענעם פארשטאנען נאך איידער יענער האט זיך אליין פארשטאנען, און ער האט יענעם געזאגט נאך איידער יענער האט געבעטן...

האט איר שטענדיק געווען ביי זיין טיר א שלענגל פון מענטשן, מיט פארשידענע געזיכטער, בא'פראו'ט און כאכערדלט, מיט לאנגע ציצית אויף דרויסן, עלעגאנטע יונגעלייט מיט גלאנציקע געשוירקע פנימער (האט א פנים ווי מיין באבע!...) ישיבה-לייט פון אלע סארטן ישיבות, וואס זיינען געשטאנען געציטערט און געצופט אן אומשולדיק בערדל, מחמת פחד...

יא, פחד! ווייל, אזוי האבן מיר מענטשן געזאגט, נישט גערער חסידים, אז ווען מען איז געשטאנען פאר אים און ער האט אויפגע-הויבן די בראוועס פון זיין שטרענג געזיכט, האט א בליק געטאן אין זיין איינגעווייז; האט ער נישט געוואוסט וואו זיך אהינצוטאן, און גער, ווי איר ווייסט, ווערט נישט נחפעל פון מופתים, און מען האט אים דערציילט אלץ, וואס איז געווען אויפן הארצן, אין א פאר ווערטער, ווייל מען האט פשוט מורא געהאט זיך אויסצורידן אן איבעריקן ווארט, ער האט דאך קיין צייט נישט געהאט, אז וועלטן האבן זיך געטוליעט צו אים, וועלטן, זאג איך איין!

ג.

עס זיינען געווען פראבלעמען וואס די חקופה האט זיך ארויפגע-לייגט אויפן טיש, און ווי באוואוסט איז זיין טיש געווען שטענדיק אן געשטאפט מיט פראבלעמען, פון כלל ישראל און פון פרטיות'דיקע קליינע מענטשעלעך, איך קען מעיד זיין מיט וואס פאר אן אומבא-שריבלעכער פלינקייט ער האט ריון פראבלעמען געלעזט, מיט איין

ווארט „יא“ אדער „גיס אזוי גוט“, אדער „לאז אפ“ מיט א שמייכל-באגלייט, נאך ווען עס איז געווען כובע א האר כחודי של מלח, טאמער וועט מען אנרירן עמיצן, דעם נאענטסטן אדער דעם ווייטסטן, א חבר אדער אפילו א „געגנער“ (כלומרשט) איז עס געווען טריף מלכתחילה, זיין וועט איז געווען גראד, גראד, אבער איבער אלץ, איבער אלע קלארקייטן איז געשטאנען דער כבוד פון צווייטן, דאס פארשטיין פון יענעם, דאס ארויסהאבן יענעם שיטה, אויב נאך עס איז געווען בבחינת שיטה, אפילו ער האט נישט געהאלטן פון דער שיטה, אבער קיינער האט נישט געטארט זאגן א ווארט, ווארום אלע זיינען דאך אידן, בני אברהם יצחק ויעקב, אלע ממש שארפע אין מעסיקע ביז זיינע אידן גענע חסידים, און אלעמען דארף מען פארשטיין, נישט ווי מען וויל, נאך ווי מען פארשטייט זיך אליין, אן נגיעות, נישט ווייל איך געהער

אהער, מוז איך דעם „אהין“ נישט פארשטיין, נאך אדרבא, וורק.

דעריבער זיינען געגאנגען קרוב צו צוויי הונדערט טויזנט פאר-טרויערטע אידן נאך זיין ארון; דעריבער איז די יללה געווען מורא-דיק ווען מען האט זיין אויסגעווייליקטן גוף ארויסגעטראגן פון בית-מדרש...

נישט נאר א רבי'ן האט מען פארלארן, נאר א פאטער; א הארץ איז שטום געווארן, א מוח וואס האט קולט געווען חרפ'ס ענינים מיט איינמאל; וואס האט פארשטאנען הונדערטער זאכן בסקירה-אחת - האט אויפגעהערט צו טראכטן פאר מיר, פאר איין, פאר יענעם און פאר יענער.

ד.

עס איז געווען און עס איז נאך היינט א שווערע חקופה איבער-האלב דאס ארגאניזירטע אידענטום אין אגודת ישראל, מען דארף נישט דערמאנען אינזערע ליינער וועגן דעם, אבער יעדער איינער ווייסט פאר וועלכע פראבלעמען די מועצת גדולי התורה, און בעיקר - דער גרער רבי זצוק"ל במיוחד, ווי עס איז באוואוסט, איז גע-שטאנען אין געוויסע מאמענטן, פאר אנדערע איז עס אפשר געווען לייכטער צו פסקענען, אבער פאר אים, ווען אלע זיינע קינדער, זיינע קינדער ממש, וועמען ער האט אויסגעהאדעוועט, וועמען ער האט אויפגעלעבט, אויפגעשטעלט, א נייע נשמה אריינגעזאטעמט - פאר אים איז עס געווען א גיהנום-פלאג, זייענדיק אין יענע טעג נאענט און וויייל דעם מצב, ווייס איך ווי די יסורים האבן אים געפלאגט; ווי ער האט נישט געקענט בשום אופן זאגן צו איינעם יא און צום צווייטן - ניין, ער ווייס דאך און קען דאך זי, ווי זיינען אלע אין זיין הארצן איינגעקלעפט און מען וועט זיך קיינמאל נישט קענען ארויסרייסן, אפילו מיט צוואנגען, און ער האט געקעמפט מיט זיין גאנצער רוחניות'דיקער קראפט, מיט זיין גאנצער הייליקער פערזענלעכקייט, כדי צו פאר-שטיין אלעמען און געבן צו פארשטיין אנדערע, אז אלע זיינען גוט, אפילו אין די מאמענטן וואס מען מיינט אז זיי ווילן נישט זיין גוט, ווייל אלע זיינען געגאנגען אין איין חדר און אלע זיינען רעשטלעך פון יענער גרויסער חקופה ווען זיין פאטער, דער גרעסטער אידישער מנהיג פון יענעם דור - האט געשמידט גער.

און זעט און שטוינט! פון אלע זייטן האט מען אים ליב געהאט, נישט נאר מכבד געווען, נאר פשוט ליב געהאט, אלע האבן פארשטאנען זיין וועג, דאס איז נישט געווען די דרך הפרשה וואס איז אנגענומען ווען עס איז נישטא קיין אויסוועג, דאס איז געווען די דרך פון גערער רבי'ן זצוק"ל, א וועג אויסגעפלאסטערט מיט שטאלץ און חסידות'ס ברען, מיט ווייטאג און מיט פרייד, מיט עקשנות און מיט ליבע, זיין איינגארטיקער וועג, וואס האט געטראגן, גייענדיק אויף דעם וועג, אלע שיכטן, מיט אלעמען זיך באגרייט הארציק, יעדן געשאקלט די האנט מיט א ליבן „שלום עליכם“, און ווייטער געטאנען זיין אייגן-ארטיקן, גערער וועג.

און ווען ער האט זיך ארוםגעקוקט, ערשט ס'זיינען נאך אים צע-נער טויזענטער, נישט קיין גערער און אפילו נישט קיין חסידים, עס זיינען נאך אים אלע וואס זוכן אַזא וועג'דיקער. און דעריבער האט ער אזוי מצליח געווען מיטן אויסהאדעווען דעם יונגען דור פון גערער חסידים, א דור וואס טראגט דאס חסידות און די תורה מיט גוואלדיקער גאווה; א דור וואס שטייט ווי א וואנט קעגן יעדעס פיצל פון אפטרעניקייט; א דור וואס האט זיך געהאדעוועט שטרענג אונטער זיינע אויגן, און ער האט זי נישט אפגעלאזט נישט ביי-

טאג און נישט ביינאכט; נישט פארטאג און נישט אינמיטן טאג; שטענדיק זיי געהאלטן פאר זיינע אויגן און זיי האבן געוואוסט אז ער קוקט אויף זיי און ארומגעגאנגען אויף די שפיצן פינגער, פול מיט פחד פארן אמת וואס שפרייט אין זיין חדר מיוחד און טראכט וועגן אלץ אין דער וועלט, נאך נישט וועגן זיך.

ה.

און אזוי האט ער געטראכט וועגן אלעמען ממש ביז דער לעצטער מיינוט, ביז די טויט-יסורים האבן אים געבראכט אין שפיטאל און מער האט ער שוין נישט גערעדט.

אינטערעסאנט, ער האט קיינמאל נישט געזאגט קאטעגאריש; קבלו דעתו, כאטש אין געוויסע מאמענטן האט ער עס געקענט און אפשר געדארפט זאגן, און כמעט שטענדיק איז זיין דעה אויפגענומען גע-ווארן דורך אלעמען, ווייל יעדער איינער האט געוואוסט, אז להלכה איז ער טאקע דער רבי פון גער, אבער למעשה איז ער דער מנהיג פון כלל ישראל התרדים לדבר ד', און אז ער האט נישט קיין צוגע-בונדנקייט, קיין התחייבות, קיין נייגונג אויף א מילימעטער צו וועמען עס איז, אויב ער זאגט א דעה, איז עס מחמת די דעה זאגט אזוי, און דעריבער פלעגט מען שטענדיק שיקן פרעגן; וואס זאגט דער גערער רבי, און אלע האבן געוואוסט אז מען פרעגט נישט דעם גערער רבי'ן נאך ווייל ער איז גערער רבי, נאך ווייל ער האט געהאט א זעלטענע פיקחות פון כאפן יעדע זאך ביים גרגרת, פון ארויסהאבן יעדער טריק פון אנדערע מחנות - ביזן סוף, און מען האט געוואוסט, אז ער טראגט אן א קוצו של יוד פון אנוכיות, נאך בחינת „כך הורינו מן השמים“, אויב מען מעג היינט אזוי זיך אויסדריקן.

ער איז געווען דער אַנערקענטסטער רבי פון א סך טויזענטער מתנגדים, זיי האבן טאקע נישט געכאפט קיין שיריים, נישט געקומען א סך צו די „טישן“, זיך נישט געשטופט ביים זאגן „גוט שבת“ אין דעם ענג געווארענעם בית-מדרש זיינעם אין ירושלים - אבער זיי זיינען געווארן תלמידים מובהקים, נישט געטאן קיין זאך, אפילו א שידוך, אן זיין הסכמה אדער עצה, געלאפן פרעגן וויאזוי מען שרייבט א קוויטל, און ער האט א שמייכל געטאן צו אַזא לייזונג ווי איין, ווען איך האב געשטאמלט אז איך ווייס נישט...

די לוו' איז געווען ריווק, וואס אזוינס האט נאך ארץ-ישראל נישט געזען, זי האט זיך געצויגן דורך צענדליקער גאסן און געסלעך.

די לוו' איז געווען ריווק, זי האט זיך געצויגן דורך אלע קעפ, דורך אלע הערצער, דורך אלע אויגן האט זי זיך געצויגן.

די לוו' איז געווען ריווק, זי וועט זיך ציען לאנגע יארן, ווארום ביז משיח וועט קומען וועט נישט זיין מער אַזא פערזענלעכקייט וואס זאל קאאָרדינירן ארום זיך אלעמען, אן אן ערעור, אן א טענה, ווי עס וואלט געווען א דבר פשוט, אז ער איז דעם מנהיג און אלע דאָרפן זיך קלעפן ארום אים, פון אלע חסידישע שאַטרינגען, פון אלע עדות, פון יעקעס ביז מאַראַקאנער, פון ליטווישע גדולים און קטנים ביז ספרדישע רבנים און מורי הוראה, פון „תיכונת'קעס“ ביז אַפּיצערן אַין דער ארמז...

אַזא ריווקע לוו' האבן מיר נישט געזען, נישט ווייט אזויפיל מענטשן זיינען איר נאכגעגאנגען, נאך ווייל אזויפיל מענטשן וועלן נישט האבן וואהן צו גיין.

„רב הדומה למלאך ד' צב-אות“

לעבן אן ענלעך התלהבות — ווער האט עס דען אפילו בלויז געוואגט צו חלומען? אבער דאס אומדערווארטעטע וואונדער, איז פארט גע-שען, עס האט גיט לאנג גענומען און אונטער דער פירערשאפט פון א גיטגעבענטשטן מנהיג האט פון דער הייליקער שטאט ירושלים, גער ווידעראמאל גענומען שפראצן און בליען און אויסשפרייטן אירע פליגלען איבער דער אידישער וועלט.

גער האט צוריקגעוואונען איר כח המושך, דאס גערער בית-מדרש איז ווי אמאל צוריק אנגעפילט געווארן עד אפס מקום; ביי די טישן שבת און יום-טוב האבן זיך ווידער גענומען זאמלען „שורח“ און פארן אריינגאנג אין קודש פנימה האבן זיך ווידער גענומען שלענגלען לאנגע רייען פון אידן פון נאענט און ווייט.

פאר טויזענטער אידן אין דער וועלט, איז גער אין ירושלים, ווידעראמאל געווארן די היים און דער צענטער פון זייער לעבן, ווי דעראמאל האבן אידן אין אלע עקן פון כדור הארץ גענומען פרעגן מיט יראת הכבוד: „וואס זאגט דער רבי?“ און דערציילט זייערע פריינד, אז זיי פלאנען צו „פארן קיין גער“, אדער זיינען גאר וואס „געקומען פון גער“.

פון ירושלים ביז ניו יארק

אין ארץ-ישראל, וואו גאר ס'איז פאראן א גרעסערער אידישער ישוב, אין תל-אביב ווי אין בני-ברק, אין פתח תקוה ווי אין חיפה, האט איר ווידעראמאל גערער שטיבלעך, וואו מען דאוונט און מען מאכט הפסקות, לויטן אלטן נוסח, מיטן זעלבן ניגון און זעלבן קנייטש, און וואו מען איז מחנך די קינדער אזוי ווי אמאל, און אזוי אויך אין פיל לענדער אין חוץ-לארץ, אין לאנדאן, אין אנטווערפן און אין ניו-יארק.

מיר האבן גיט מיט אונזערע באגרעניצטע חושים, די מאס צו מעסטן גרויסע מענטשן, וועמענס מחשבות, וועמענס בליק אויף מענטש און וועלט, וועמענס אפילו טעגלעכע מענטשלעכע מעשים, זיינען הימל-העכער פון אונזערע השגות, דער גערער רבי זצוקל"ל געהערט זיכער צו אט דער קאטעגאריע, דערפאר קענען מיר גאר עפעס משיג זיין פון זיין גדלות, ווען מיר זעען פאר אונזערע אויגן וואס ער האט אויפ-געטאן און באשאפן אויף אונזער עולם השפל.

גענוג בלויז טאקע היינט צו אבסערווירן זיין ווערק — דעם ווידערגעבורט פון גער — בכדי צו קענען אכטל פארשטיין דאס ליכט וואס האט געשיינט אויף אונזער אידישן הימל אין די לעצטע 29 יאר, ווייל גאר איינער וואס האט זוכה געווען צו הימלישע-כחות האט דאס געקענט באווייזן; גאר א רב הדומה למלאך ד' צב-אות, האט געקענט אנטווערפען אויפאל אידישע הערצער און ארייבלאזן א ניי לעבן אין אויפאל טויזענטער עצמות יבשות.

און דערפאר איז אזוי גרויס דער טרויער און ריס אינס הארצן, זאל ער זיין א מליץ יושר פאר אונז אלעמען, זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל.

און וועלכע זיינען איבעראל געווען די קושניעס פון תורה, חסידות און עבדות השם, א שטאט מיט א גערער שטיבל, אדער א גאס מיט א גערער שטיבל, האט תמיד געלייגט א הייליקן חותם אויף דער גאנצער סביבה.

אלטע גערער חסידים, וואס זיינען נאך געפארן צום „שפת אמת“, לומדים און חסידים, זיי זיינען דאך איבעראל געווען דאס שיינדל פון יעדער גרעסערן און קלענערן אידישן שטעטל, די טאך-געבער, די כלל-טוער, צו וועמען אלע האבן ארויפגעקוקט מיט יראת הכבוד און מיט שטאלץ.

שארפע גערער יונגעלייט, מיט זייער וריות, זייערע חריפות-דיקע מוחות און זייער אויסגעוויקטקייט אין חסידות! איבעראל זיינען זיי דאך געווען די „שומרי התומות“ פון אידישקייט, די בויער פון חדרים, די גרינדער פון די בית-יעקב שולן, און די באקעמפער פון יעדער פירצה און אפנויג פון אלטן אידישן וועג.

און די גערער בחורים, די „וויצענע היטעלעך“! זיי האבן יעדער אידיש שטעטל צוגעגעבן אן אטמאספערע פון והירות און קדושה און מיטגערירטן אנדערע נאכצוטאן זייער ביישפיל פון „ואל יחבייש בפני המלעיגים“ און „ויגבה לבו בדרכי ה'“!

א שבת אמאל אין גער

הונדערטער, טיילמאל טויזענטער, חסידים, יונג און אלט, בעלי-בתים, גרויסע למדנים, שווי אפגעזעצט פון רבנים, דינים, אוי אב-הערע כלי-קודש, פלעגן זיך אין שבתים און ימים טובים פארוואמלען אין גער, און דארט זיינען מיטאמאל אפגעווישט געווארן אלע אונטער-שיידן און אלע מחיצות צווישן ארים און רייך, צווישן למדן און גע-וויינלעכן איד, צווישן דעם זקן און דעם יונגסטן בחור'ל, אין גער האט מען זיך געפילט ווי כיום בארג סיני, אלע „כאיש אחד בלב אחד“... אין גער האט מען זיך אויפגעלעזט פון אייגענעם אפגעזעצטן איד, מען האט זיך איינגעשלאסן אין כלל, מען האט זיך געטיילט איינער מיטן אנדערן מיט דעם אלעם וואס, מען האט מיטגעבראכט פון דער-היים, מיטן מאלייט און אפטמאל אפילו מיטן געלעגער, עס האט אויפגעהערט יעדער מחיצה פון פרווואטקייט און אייגענער פערזענ-לעכקייט, מען איז צוזאמענגעקוקט געווארן, מען איז צוזאמענגעגלייט געווארן דורך דעם הייליקן כוח פון אמונה און אחדות.

אזוי האט דאס ליכט פון גערער חסידות געלויכטן, געווארימט, געברענט די גרויסע חסידישע תורה-וועלט, ביז עס איז געווארן פינסט-טער און חושך על פני תהום, ביז עס איז אנגעקומען די מוראדיקע מלחמה וואס האט חרוב געמאכט און אויך חרוב געמאכט די גרויסע מלוכה פון גער.

דאס באנייטע גער אין ירושלים

וואס, וואס, אבער אז גער וועט גאר ווידעראמאל זיין גער, אז דאס אלץ וועט זיך ווידעראמאל צוריקערן; אז מען וועט זוכה זיין ווידעראמאל צו זען די זעלבן פנימער, הערן ענלעכע ניגונים, מיט-

שמש וירח קודו, וכוכבים אספו נגהם
(די זון און די לבנה ווערן שווארץ
און די שטערן נעמען אריין זייער שיין)
(יואל ב')

מיט דער הסתלקות פון גערער רבי'ן זצ"ל איז „די זון אונטער-געגאנגען און די שטערן זיינען געווארן פארטוגעלט“.

ווען מען דערמאנט דאס ווארט גער, נערטר רבי: מינט דאס סיי א תקופה און סיי א שיטה, א לעבנס-וועג, וועלכער האט געלויכטן לאנגע יארן און געלייגט אן אייגנארטיקן חותם אויף דעם אידישן לעבן אין דעם אמאליקן פוילן און אויך אין אלע אנדערע אידישע קייטוצים אין דער וועלט.

שווער שלום צו מאכן מיטן געדאנק

אנהויבנדיק פון ערשטן גערער רבי'ן דעם בעל „חידושי הרי"ם“ ביזן לעצטן גערער רבי'ן זצ"ל האט גערער חסידות געשיינט און גע-גלאנצט אין דער לענג און אין דער ברייט פון דער גרויסער חסידי-שער וועלט, גער האט אין זיך פאראייניקט תורה, חסידות, חכמה און כללי-ישראל אחריות, און דאס אלץ מיט א געוואלדיקן התלהבות, א הייליקער פלאם האט תמיד געברענט אין די הערצער פון צענדליקער טויזענטער אידן חסידים, וועלכע זיינען געפארן און זיך געקלאמערט אין גער, אזוי איז עס געווען אמאל, ווען גער האט ארומגענומען פילע צענדליקער טויזענטער אידן, און אזוי איז עס אויך היינט, נאכדעם ווי גער איז וואונדערליך באנייט געווארן אין אונזערע טעג אונטער דער הנהגה פון גערער רבי'ן, וועלכער איז איצט נסתלק געווארן אין ירושלים.

ס'איז דעריבער שווער צו שלום-מאכן מיט דעם געדאנק, אז אט דער גרויסער צדיק און חכם הדור, וואס האט נאכן חורבן באוויזן מחזיר צו זיין עטרה ליושנה, איז מער נישט מיט אונז, אז אויך ער, דער גרויסער מנהיג, וועלכער האט מיט זיך נאך פערזאנליכעייט, די גלארע פון אמאליקן פוילישן חסידות, האט שוין אויך עולה געווען לשיבת של מעלה, און מיר וועלן מער נישט קענען נהנה זיין פון זיין פלאמיק-הייליקער הנהגה און השפעה, וואס האט איבערגעשפרייט די אקעאנען פון אלע קאנטינענטן.

יתומים היינו אין אב, אין לוו מנחם ומשיב נפש.

גער אין אמאליקן פוילן

גער, גערער שבתים, גערער ימים טובים; גער, אפילו אין פשוט וואכעדיקע טעג, וואוהיין עס האבן געשטראמט מיט דער ספעציעלער קאלעקטע טויזענטער און טויזענטער חסידים בכדי צו זיך נאענט צום רבי'ן, נאענט צום קוואל פון וועלכן עס איז ארויס אזוי פיל תורה, יראה און חסידות פארן כלל ישראל, — ווער קען דען דאס פארגעסן? און ווער געדענקט דען נישט די הונדערטער גערער שטיבלעך וואס האבן עקזיסטירט אין אלע גרויסע און קליינע שטעט פון פוילן

גערער רבי — מנהיג פאר'ן רבים און יחיד

צווישען די זאכען וואס דער גרויסער נסתר האט „גישט גע- גליכען“ אין געווען רגילות- רותיו, דאס זאבלאניש באנאלע, וועל איך דאס אויסמיידען און אנצייכענען שטריכן פון זיין גרויסקייט און השפעה פון איי- גענעם בליק, נאך פון מיין גאנצטקייט מיט אים פון וואר- שע של מעלה, איך וועל דעריי- בער צוריקהאלטען דעם פער- זענליכען וויי און פרוואנען ענט- פערן אויף פאלגענדע 5 פראגן:

1. איז וואס איז באשטאנען זיין אייגענמאך?
2. וואס איז געווען זיין מנהג און שיטה?
3. וואס איז געווען זיין דרך און הנהגה און השפעה?
4. אויף וויפיל איז ער גע- ווען דער ממשיך און אויף ווי- פיל דער מחדש?
5. וואס איז געווען זיין ארט אין צבור?

לאמיר גיין כסדר.

אינעם זיין אייגנארט איז בא- שטאנען בעיקר אין דער סיג- טענע פון געגענוועזענע עלע- מענטען, פון אהרן, מחשבה און רגש, שארף, און אין תודת, פולגענפעסט אין דעות און לאכניביג צו פארמיידען מח- לוקת, האט פארמאגט קאצקער פונקען, צווישען זיי — געגען שטראם זיך שטעלען, פונדאנען זיין שטארקייט זיך געגענשטעלן דעם שטראם פון מחלוקת, נישט נאכגעגאנגען דער דאזיגער מא- דע אפילו ווען אנדערע האבען

געשאסן מיט „דעת תורה“ (ער האט די טערמינאלאגיע קיינמאל נישט באנוצט).

ער איז געווען אומבוגזאט, אבער זיין השפעה האט דווקא געמחשט, פארגלעט חלוקים, לרוב פאבריצירטע, אויסגע- גלייכט סכסוכים, ס'רוב קינסט- ליכע, זיין אויטאריטעט האט דערהאלטען די גאנצקייט (אים) האט אויך הרב מחס פרוש גע- פאלגט זיך אפצוזאגן פון דער כנסתו) פון אגודת ישראל, איר ערליכקייט און גלאנץ.

איז טיף אריינגעדרינגען מיט אנאליטישער קלוגשאפט, אבער ארויסגעקומען ביי אים איז עס אין מאנאמענטאלער פשטות, אויסגע'חשבוניג, אבער גיך, אויפ'ן ארט, מאמענטאן א בליץ.

ער האט געקענט „אריינזאגן“ (וועמען ער האט געליכען...), אבער זיינע אויגען האבען אים פארראטען, אין זיין שארפען בליק האט געפינקעלט הארציג- קייט, סענטימענט.

סיי די חכמה, סיי דער רגש זיינען געווען בלויז פנימיות, ער האט געמוזט זיין אנדערש ווייל ער איז געווען איינציג- ארטיג.

כאראקטער פון שטאל

צוויי זיין שיטה האט יונג גע- ווען פון חידושי הרי"ם, שפת אמת, און רבי אברהם מרדכי זצ"ל, אבער זיין דרך איז געווען זיין אייגענער, פונקט ווי יעדער

פון זיי איז געגאנגען אין זיין וועג.

כדי אזוי אויסקלייטען נשמות, אז קיין סת זאל זיי נישט קענען „קנייטען“ — מענטשען פון שטאל — מוז מען אליין זיין א מענטש נישט פון טייג, נאר פון שטאל, — און דאס איז ער געווען.

כדי משפיע זיין אויף א בריי- טער פערזענליכע מוח די נקודה הפנימית, — ווילן ריין און הייליג, און דאס איז עס ביי אים געווען, ער האט פארקערפערט דעם באגריף ווי ס'האט אים אויסגעבויט זיין זיידע, דער שפת אמת, און זיין פאטער דערנאך, דאס האט געשטעקט זיין כח אין השפעה, צעבראכענע שאר- בענס ארויס האלב'טויטע פנים חורבן (מאי לי דקטליה כולא...), זיינע דורך אים צוזאמענגעבונ- דען געווארען, אידען אין עת צרה, אין שווערע מצבים, האבן ביי אים געפונען חיזוק, ער האט מחזק געווען שוואכע מיט זיין אן איינציג ווארט, און נאך מער מיט זיין שטראלענדיגער פער- זענליכקייט, ער האט געוויקלט שוין מיט זיין „וויין“ גופא צווי- שען אונז.

כח המיוחד און כח המאחד

הריי, אזוי איז ער געווען א מנהיג נישט נאר פאר'ן צבור, — דורך אגודת ישראל דעהווי- בען און געפירט פון זיין מנהג, — נאר איך פאר'ן יחיד נישט

בלויז פון אייגענע חסידים.

ער האט געהאט אן „אויסער“ אויף מענטשען — און אן „אויג“, וואס האט איך דורכגענומען, ווי מיט „עקס רעי“ שטראלען... פארמאגט דעם סת המיוחד און דעם סת המאחד, איינציגארטיג און אחדות-פארבונד.

דעריבער האט ער, דער שארפטער פון זיי אלע, דווקא אפגעטעמפט „שארסקייט“ פון קנאות לשם מחלוקת, פארנייט ריסען, פארמיטען מחלוקת, גע- היטען אחדות.

דאס איז געווען זיין השפעה אין אגודת ישראל און דער כח פון אגודת ישראל.

ער האט חקשר געווען נישט בלויז צו זיך, נאר אויך באווי- דער גרופען מיט איינזאנדר, און אלע צום כלל, דערמיט האט ער ארויפגעלייגט זיין מנהיג סטעמפעל אויף אגודת ישראל — געגען צעברעקלענדיגע כוחות.

כלל-אחריות

פיר, אין מחשבת החסידות און אין כלל באציאונג האט ער ממשיך געווען די גראדע ליניע פנים חידושי הרי"ם, שפת אמת, רבי אברהם מרדכי אלטער זצ"ל, דער צד השנה, כלל-אחריות, דער ערשטער גערער רבי, איז געווען פון די ראשי הקהל אין ווארשע (זע מיין ארבעט וועגען דער „ווארשעווער קהלה“, איי- דיש, פויליש), און דער קהל איז דעמאלט נישט באשטאנען פון גערער חסידים... פארקערט.

דער שפת אמת האט אנגעפירט מיט כלל-ענינים, רבי אברהם מרדכי זצ"ל, וועמען כעסאב גע- האט די זכיה צו פאלגען אין מינע אטמען, איז געווען דער צעמענטירענדיגער כח אין פויר- לישען אידענטום, א דאנק דעם איז אגודת ישראל געווארען א דעציזירענדיגער כח אין פאראל- מענט, אין שטאטראטען, אין קהילות, אין זיך הנהגה און אגו- דת ישראל צוגעשטאנען צום וואל-בלאק מיט יצחק גרינבוים, אין 1922, און איז ארויף אויפ'ן דרך המלך פון פירערשאפט אין כלל, די שפעטערע שפאלטונגען האט געפירט גרינבוים געגען די דעם רבי'ן.

אויב דא היינט, ביה" א גרוי- סער עולם גערער חסידים אין ישראל, איז עס ווייל דער גערער רבי האט גערופען צו עליה, און אויך צו אינוועסטירען אין ישר- ראל, און איז אליין געווען א ביישפיל.

דעסגלייכען וואלט הרב יצחק מאיר לעווין נישט געווארען א מיניסטער אין דער ערשטער ישראל-רעגירונג אן דער הסכמה פון זיין גרויסען שווער.

דער פערטער גערער רבי, ר' ישראל זצ"ל, האט ממשיך גע- ווען צו זיין דער צעמענטירענ- דיגער כח (אגב, זיי פאלט די בא- צייכענונג „סעקטע“ אין געווי- סע צייטונגען פאר דעם חסי- דות!).

ער האט אויפגעשטעלט גרוי-

אלגעמיינער זשורנאל

סע „כוללים“, אבער האט אויך כולל געווען פיל מער, האט גע- פארעמט חסידישע יונגעלייט הונדערט - פראצענטיגע, אבער האט אויך מקשר געווען אלע הונדערט פראצענט, דער קשר טיף און ברייט.

האט „גישט געפרעגט נאך דער וועלט“ (נוסח קאצק) אבער נישט „געשטויסען“ די שארפע שפיצען זיינען געווען ארויף — נישט צו שטעכן... ודיל.

פינף, איז דעריבער זיין ארט אין אונזער תקופה פון א ווי- דער-אויספויער פון חורבות, גיט בלויז פון זיין חסידות, נאר פון חסידישער וועלט.

איז געווען א מנהיג מיט כלל- ישראל אחריות, ווי שארף ער איז געווען, האט ער נישט געלאזט פאלען א ווארט געגען א יחיד — און געגן א רבים אויך נישט...

נישט פארגעסן דעם חורבן

שווערען מאמענטען ברעכען צעברעכליכע כאראקטערן אבער מאכען שטארקער — שטארקע, כ'בין געווען מיט אים אין געטא ווארשע ביים אמהיב (ווי גאשריבען פון דר, פראנק און משה פראגער), דאן מיט זיינע קינדער, זיין איידעם ר' אהרן ראפאפארט און דעם רבי'נס בת יחיה רבקה, פון די גרויסע פריווען פון דור, הי"ד, אין לא- גער וויטעל, כ'בין געווען אין טארזעצונג און צווייטע זייט

גערער רבי

פארזעצונג

פארבינדונג מיט אים פון דאָר-
טען, דער רבי האָט וועגען חורבן
נישט גערעדט, אָבער עס האָט
געפלאַקערט אױ אים און באַ-
שטימט זיין דרך.

פון וואָנען ווייס איך עס?
בעת מיין ערשטען באַזוך אין
ישראל, אין 1948, זאָגט מיר ר' **נחמן** עלבאָם, אַז דער רבי פאַר-
בעט מיך אויף קידוש שבת אינ-
דערפרי. דער רבי האָט דעמאָלט
געזאָגט תורה, דער תמצית (איך)
וועל עס אײַה ברענגען אינגאָנ-
צען באַזונדער: נחם חטא (וישט
וישכח) איז באַשטאָנען אין דעם
וואָס ר׳האָט געטרינקען דאָס
ועלבע גלעזעל וויין ווי פאַר-
מבול. „ער האָט פאַרגעסן אין
קליינגיקייט.“ — האָט ער זיך
צו מיר געווענדעט, — „אַז אינ-
צווישען איז געווען אַ מבול...“

ער האָט נישט פאַרגעסן! און
יאַ געלערענט פון דעם, און יאַ
געצויגען מסקנות.

ווייל ער איז געווען אַ מנהיג
נאָך איידער ער איז געוואָרען
רבי, נאך אין וואַרשע האָבען זיך
געקלאַמערט אין אים „שאַרפֿע“
יונגעלייט, מצוינים, וואָס זייער
אויסערליכער סימן איז געווען
זייענע היטלעך, פון נאַלעוויקי
19 ביו קאָמיטעטאָראַ 4 (זיין
וואַוינונג) איז געווען אַ דירעק-
טע ליניע...

ער איז געווען דער איינציג-
גער פּוֹנֵז פּרעזידענט רבינאָס
זי, וואָס האָט געהאַט אַ נאָכ-
פּאָלגערשאַפט נאָך בחי אָביו.

ווייל ער איז געווען אַ גיט-
געבענשטער געבוירענער מנהיג,
זאָל השי״ת מחזיק זיין די וואָס
ספּעלט זיין חיזוק!

אדמו"ר ר' ישראל זצוק"ל

און אַ טייל פון גערער רבי'נס משפּחה אַרויסגעראַטעוועט געוואָרן פון
וואַרשעווער געטאָ קיין ארץ־ישראל, און נאָך דער פטירה פון זיין
פאָטער, שבועות תש״ח, האָט ער לויט זיין פאָטערס צוואה, איבער-
גענומען די הנהגה פון גערער חסידות.

די תקופה פון זיין הנהגה אין פאַרלויף פון 29 יאָר, קען מיט רעכט
באַצייכנט ווערן, ווי די תקופה פון אַ פלאַדיקער און פענאָמענאַלער
התחדשות פון גערער חסידות, ער האָט נעמליך איבערגענומען די
הנהגה פון גער גאָכדעם ווען דער איבערוויגענדער רוב פון גערער
חסידים זיינען געהאַט אומגעקומען אינם גרויסן חורבן פון אייראָ-
פעאישן אידענטום און בלויז דאָ און דאָרט האָבן זיך געפונען צע-
בראַכענע שרידים פון אַמאָליקן גערער חסידות, אָבער אונטער זיין
הנהגה, האָט גערער חסידות צוריק אויפגעבליט אַלס דער גרעסטער
חסידישער כוח אין ארץ־ישראל און אויך אַלס גרויסער חסידישער
פאָקטאָר אין אַלע וועלט־טיילן.

תל תלפיות פאר חסידים פון אַלע קרייזן

אונטער זיין השפּעה האָט גערער חסידות אויסגעבויט דעם גרעסטן
נעץ פון חסידישע מוסדות אין ארץ־ישראל וואָס האָבן זיך פאַרשפּרייט
און אריינגעדונגען אַפילו אין דער טעריטאָריע פון מאָדערנעם ישראל-
ישוב, אזוי אויך האָט גערער חסידות גענומען אויסאיבן אַ גרויסע
השפּעה אין אַנדערע אידישע צענטערן איבערן כדור הארץ.

אין ארץ־ישראל גופא, איז דער גערער הויף געוואָרן אַ תל-
תלפיות גיט בלויז פאַר אַלע וואָס האָבן געהאַט אַ היסטאָרישע שייכות
צו גער, און פאַר אַלע אַנדערע וואָס האָבן געהערט צו אַנדערע חסי-
דישע צווייגן פון פוילן וואָס זיינען פאַר׳תומ׳ט געוואָרן פון זייערע
רביים, נאָר אויך פאַר תורה־אידן פון אַלע קרייזן און שייכטן, אַלע
האַבן אין אים געזען דעם צדיק און גדול הדור און אַרויפגעקוקט צו
אים פאַר תורה־דיקע הנהגה און השפּעה. מיט זיין אויסאָרשטעט האָט
ער געהאַלטן אויפשטעלן און באַנייען אַנדערע חרוב געוואָרענע חסי-
דישע דינאָסטיעס און רבי׳שע הויפן און געהויבן דעם אָנזען פון
מוסדות התורה, ישיבות און כוללים פון אַלערליי נוסחאות.

ווי זיין פאָטער זצוק״ל האָט ער אויך געהאַלטן ווידעראויפבויען
די אַלגעמיינליכע אגודת ישראל, וועמענס מיטגלידערשאַפט איז דער-
צימירט געוואָרן אין די יאָרן פון גרויסן חורבן. ער איז געווען דער
עמוד־התורה פון דער מועצת גדולי התורה, איינער פון די איינציג-
טאָרן־גרינדער פון חינוך עצמאי און בכלל תמיד געווען פון די סאַמע
ראשונים צו יעדער איינציאָטיווע פאַרן חיזוק פון אידישקייט אין ארץ-
ישראל ווי אין דער גאַנצער וועלט.

די ליבשאַפט, פאַרעהרונג און יראת הכבוד וואָס דער גערער רבי
האָט זיך דערוואָרפן אין אַלע קרייזן מיט זיין תורה, זיין חכמה, זיין
צדקות און זיין אהבת ישראל, איז בולט געקומען צום אויסדרוק ביי
דער ריזן לווי, וואָס אַזעלכעס האָט נאָך ארץ־ישראל ביז היינט גיט
געזעען.

דער גערער רבי אדמו"ר ר' ישראל זצ"ל איז געבוירן געוואָרן
כ"ד תשרי תרנ"ה (מיט העכער 82 יאָר צוריק) אין גער ביי זיין פאָ-
טער הגה"ק מרן רבי אברהם מרדכי זצוק"ל, בעת דער רבי אין גער
איז נאָך געווען זיין זיידע, דער בעל „שפת אמת“.

ילד שטעטיש פון „שפת אמת“

דער רבי אַליין איז טאַקע נאָך טיילווייז אויפגעוואָקסן אויף דער
שויס פון זיין זיידע, וועלכער האָט — ווי אַלטע חסידים פלעגן דער-
ציילן — אַרויסגעוויזן אַ באַזונדערע ליבשאַפט צו זיין אייניקל, וועלכער
האָט זיך נאָך אַלס קינד אויסגעצייכנט מיט גרויסע כשרונות, חכמה
און שנעלע תפישות. דער רבי אַליין פלעגט טאַקע גאָר אַפט דערמאָנען
זכרונות פון „שפת אמת“ פון זיינע קינדער־יאָרן.

נאָך דער פטירה פון „שפת אמת“ (שבט תרס"ה) איז זיין פאָטער
ר' אברהם מרדכי געוואָרן רבי און ער איז אויפגעצויגן געוואָרן און
געלערנט אין זיין פאָטערס הויז, ער האָט זיך דערביי געקלאַמערט
און געווען נאָענט צו די זקני חסידי גער, וואָס זיינען אין זייערע יונגע
יאָרן געווען מקורבים אין קאָפּ און ביי דעם בעל „חידושי הרי"מ“.

איידעם פון הגאון ר' יעקב מאיר בידערמאן זצ"ל

שוין אין די גאָר יונגע יאָרן איז ער מפורסם געוואָרן מיט זיין
לומדות און בקיאות אין אַלע מקצועות התורה און איז גאָר יונג גע-
וואָרן אַן איידעם פון זיין אַנקל דער באַרימטער גאון און שפעטער
רב אין וואַרשע ר' יעקב מאיר בידערמאן זצ"ל, וועלכער איז געווען
אַן איידעם פון „שפת אמת“.

אין הויז פון זיין שווער אין גער און שפעטער אין וואַרשע, וואָס
איז געווען אַ „בית ועד לחכמים“ פאַר לומדים און אַלטע חסידים איז
אדמו"ר ר' ישראל געזעסן פאַר פיל יאָרן על התורה ועל העבודה,
אָבער ער האָט שוין דעמאָלט אַלס יונגערמאַן אָנגעהויבן אויסאיבן אַ
גרויסע השפּעה אין גערער חסידות.

מדרים און משפיע פון „גערער יונגעלייט“

גער האָט צווישן זיין גרויסן עולם חסידים (דער גרעסטער ציבור
חסידים אין קאָנגרעס פוילן) געהאַט פילע טויזענטער יונגעלייט און
בחורים, וואָס זיינען געזעסן על התורה ועל העבודה אין הונדערטער
חסידים שטיבלעך איבער אַלע גרעסערע און קלענערע שטעט אין
פוילן, דער גערער רבי, ר' אברהם מרדכי זצ"ל, האָט געשענקט גרויס
אויפמערקזאַמקייט אַט דעם יונגן דור חסידים צווישן וועלכע עס
האַבן זיך געפונען סך יונגעלייט לומדים מובהקים מיט הויכע השגות
אין חסידות, און הגה"ק אדמו"ר ר' ישראל זצ"ל, וועמען מען האָט נאָך
דעמאָלט גערופן „ר' ישראל, דעם רבי'נס“ איז געווען זייער הויפּט-
משפיע. ער האָט פערזענלעך אָנגעהאַלטן אַ קאָנטאַקט מיט די גערער
שטיבלעך, איבער דער לענג און ברייט פון פוילן און זיך באַזונדערס
אַ סך אָפגעגעבן מיט די בני עלי' צווישן זיי, ער האָט אויך פון צייט
צו צייט באַגלייט דעם רבי'ן אויף אסיפות און נסיעות קיין ארץ-
ישראל און חוץ לארץ.

באַנייאונג פון גערער חסידות נאָכן חורבן

נאָכן אויסברוך פון דער מלחמה איז ער צוזאַמען מיט זיין פאָטער

אידישע וועלט שרייער אויף פטירה פון גערער רבי'ן

איבער הונדערט טויזענט ביי דער לוי'ה אין ירושלים. — הונדערטער חסידים פון אמעריקע פארן קיין ירושלים מנחם אבל זיין. — גערער רבי'נס ברודער רבי שמחה בונים ווערט דערווארט צו זיין דער ממלא מקום. — די חסידישע וועלט האט פארלוירן דעם זקן האדמורי"ם. — ליובאוויטשער רבי שיקט א דעלעגאציע פון פינף פארשטייער צו מנחם אבל זיין די ברודער פון נפטר.

די רעליגיעזע אידישע וועלט איז היינטיגע וואך געווען איינ- געהילט אין טיפען טרויער אויף דער פלוצימדיגער פטירה פון וועלט-בארימטען גערער רבי'ן, אדמו"ר ר' ישראל אלטער זצ"ל, וועלכער איז לעצטען זונטאג פרי נסתלק געווען אין ירושלים.

די ידיעה וועגן דער פל- צומדיגער הסתלקות פון גרויסן חסידישען מנהיג, האט זייער תסידים און פילע טויזענטער

פארערער אין ארץ ישראל פון אין אלע וועלט-טיילען, ווי בכלל די גאנצע תורה-וועלט, געטרא- פען ווי א דונער אין מיטן העלען טאג און ארויסגערופן אזא טרוי- ער און ווייטאג ווי מען האט זי שוין לאנג נישט געזען אין דער רעליגיעזע אידישער וועלט, די לוי'ה וואס איז פארגעקומען זונ- טאג נאכמיטאג אין ירושלים ווערט באצייכענט אלס די גרעס- טע, וואס איז ווען געזען געווא- רען אין ארץ ישראל.

דאס פלוצימדיקע אומגליק

דאס אומגליק איז געקומען

די רעליגיעזע אידישע וועלט פלוצלינג, דא אין אמעריקע אין די ידיעה וועגן דעם היינטיגן קראנק- הייט אנגעקומען מומאלישעם באלד נאך הברלה און אין הונ- דערטער חסידים שטיבלעך און שוהלען איבער גאנץ אמעריקע האבען טויזענטער אידען א גא- צע נאכט פארברענגט אין זאגען תהלים פאר'ן געזונט פון רבי'ן, אבער אינמיטן פון די אומאנ- טערבראכענע תפילות איז זונטאג פארטאגס אנגעקומען די טראג- יקע ידיעה, אז דער רבי האט אויסגעהויכט זיין הייליגע נשמה. לויט די ידיעות פון ירושלים האט זיך דער גערער רבי גוט געפילט א גאנצע וואך, ער האט אויפגענומען פילע הונדערטער מענטשען, יחידים און גרופען, וואס זענען צו אים געקומען פאר זיין עצה און אנהייבונגען אין סלל ענינים ווי אין פערזענליכע פראבלעמען, ער האט געדאווענט בציבור אין זיין בית-מדרש, אבער שבת פרי פאר הלל (ס'איז געווען פאריגע וואך שבת ראש חודש אדר) איז דער רבי אריינגעקאנגען אין זיין צימער, מען האט ארויסגערופען דאס טוירים, אבער ווי מען גיט איר

בער האט דער רבי נישט דער- לויכט מען זאל אים נעמען אין שפיטאל ביז נאך יציאת שבת, ווען ער איז איבערגעפירט גע- ווארן אין הסתה-האספיטאל אין ירושלים. דארט האט זיך זיין מצב סדר פארגערגעט און אינ- מיטן דער נאכט האבען די דאס- טוירים באשלאסען דורכצופירען אן עמוריה-זשענסי-אפעראציע, בעת ארום די גאסען פון שפי- טאל האבען פילע הונדערטער אידען געוואכט און געווארט אויף א גוטער בשורה, לידער איז דאס נישט געקומען, נישט לאנג נאך דער אפעראציע איז דער רבי נסתלק געווארען.

העכער הונדערט טויזנט ביי לוי'ה

די ידיעה וועגן גערער רבי'נס פטירה האט זיך שנעל פארשפרייט איבער'ן גאנצען לאנד און אין אויסלאנד, און פון אלע טיילען פון ארץ ישראל הא- בען באלד גענומען שטראמען הונדערטער ספעציעלע באסעס און טויזענטער קארס פון אידען וואס האבען זיך געציילט צו בא- טייליגען אין דער לוי'ה'ס דער

לוי'ה זענען געקומען אלע רבי'נס רבנים, ראש ישיבות, בני ישיבה און סתם אידען פון אלע קרייזען און שייכטען. דער לוי'ה צוג איז געווען אזוי גרויס, אז ער האט זיך געצויגען פאר לאנגע מילן, אזוי ווייט, אז גרויסע נייעס אנגעטויערען און ישראל צייטונגען האבען געשאצט די צאל באטיי- ליגטע ביי דער לוי'ה איבער הונ- דערט טויזענט פערזאנן, ווען אפ- לו די צאל איז צוקארגענעם, לויט א טייל צייטונגען, געווען איסל איבערשטריכען, האבען אלע אבער באצייכענט דעם פאקט, אז דאס איז געווען די גרעסטע לוי'ה אין דער געשיכטע פון ארץ ישראל, די גאנצע ירושלימער פאליציי, און פאליציי אפטיילונגען פון ארום ירושלים זענען אלאמירט געווארען צו האלטען ארדענונג און צוליב זיכערהייט-סיבות איז דער לוי'ה צוג באגלייט געווארען פון אויבן דורך פאליצייאישע העליקאפטערס.

דער רבי איז געברענגט געווא- רען צו קבורה אויפ'ן הר הזיתים זונטאג נאכמיטאג נאך פאר דער שקיעה אויף דעם חלק וואס עס האט מיט יארען צוריק געקויפט זיין פאטער, דער אלטער גערער רבי אדמו"ר ר' אברהם מרדכי זצ"ל און וואו עס ליגט שוין זיין שוואגער, דער בארימטער אגודת ישראל פירער הרב יצחק מאיר לעווין זצ"ל, הארצייטענדיג-ר'.

רעכטע סצענעס האבען זיך אפ- געשפילט אויפ'ן הר הזיתים בעת דער לוי'ה און די געוויינען פון פילע טויזענטער חסידים האבען זיך געהערט אויף לאנגע שטרע- קעס. פילע טויזענטער האבען זיך געריסען קריעה נאך זייער גרויסען און באליבטען רבי, אין דער לעצטע מינוט זענען אויך אנגעקומען צו דער לוי'ה א פאר ספעציעלע טשארטער עראפלא- נען פון א צאל אייראפעאישע לענדער מיט חסידים וואס האבן געוואלט באגלייטען זייער רבי'ן אויפ'ן לעצטען וועג.

געבוירען אין גער

דער גערער רבי איז געבוירען געווארען מיט 82 יאר צוריק (כ"ד תשרי תרנ"ה) אין גער ביי זיין פאטער אדמו"ר ר' אברהם מרדכי זצ"ל, בעת דער רבי איז גער איז נאך געווען דער גרוי- סער בעל "שפת אמת", דער גע- רער רבי אליין איז נאך טאקע טיילווייז אויפגעוואקסען אויף דער שוים פון זיין גרויסן זיידען, וועלכער האט — ווי אלטע חסי- דים פלעגן דערציילען — ארויס- געוויזען א באווערע ליבשאפט צו זיין אייניקל וואס האט קינד- ווייט אן זיך אויסגעצייכענט מיט גרויסע כשרונות, חכמה און שנעלע תפישות. (דער רבי אליין פלעגט אין אלע יארען גאר אפט דערמאנען זכרונות פון "שפת אמת" פון זייער קינדער יארען).

נאך דער פטירה פון "שפת אמת" (שבת תרס"ה) איז זיין פא- טער געווארען רבי און ער איז אויפגעצויגען געווארען און גע- לערנט אין זיין פאטערס הויז אין גער, וואו ער האט זיך אויסגע- צייכענט מיט א געוואלדיגער פרישות און וואו ער איז שוין יונגערהייט געווארען מפורסם מיט זיין לומדות און בקיאות אין אלע מקצועות התורה, ער איז געווארען אן אידעם פון זיין אג- קעל, דער בארימטער גאון און שפעטער רב אין ווארשע ר' יע- קב מאיר בידערמאן, וועלכער איז געווען אן אידעם פון "שפת אמת".

הגם ר' ישראל אלטער האט נאך זיין חתונה געוואוינט אין ווארשע, האט ער תמיד געשפילט א גאר וויכטיג פירענדע ראלע אויפ'ן גערער הויף, ער איז אומ- אפיציעל געווען דער מדרוך און משפיע פון יונגע גערער חסידים בני עליה, וואס האבען זיך אויס- געצייכענט מיט זייער לומדות, טיפער חכמה אין חסידות און מיט זייער אייגענארטיגער חסידי- שער התנגות, וועלכע האבען אנגעפירט מיט די טויזענטער בחורים אין די גערער שטיבלעך אין פוילען, אין אט דער ראלע איז ר' ישראל תמיד געווען גא- ענט צו זיין גרויסען פאטער, וועמען ער האט אפט באגלייט אויף נסיעות, אסיפות און בארא- טונגען.

אין יאר ת"ש (1940) איז ער צוואמען מיט זיין פאטער ארויס- געראטעוועט געווארען פון וואר- שעווער געטא און אנגעקומען קיין ארץ ישראל און אין יאר תש"ח (1948) ווען זיין פאטער איז נפטר געווארען איז ער, לויט דער צוואה פון אלטען רבי'ן בא- שטימט געווארען אלס זיין ממלא מקום.

אידישע וועלט פארזייער אויף פטירה פון גערער רבי'ן

אלגעמיינער זשורנאל
ALGEMEINER JOURNAL

און געבעטען, אז א דעלעגאציע פון 5 באוואוסטע פערזענלעכ-קייטען זאלען גיין מנחם אבל לויין אין זיין נאמען די גערער אבליים. דער ליובאוויטשער רבי האט אנגעוויזען, אז די פינף זאלען זיין אלע נייגעקומענע וועלן אדער די וואס האבען איינגעוואנדערט קיין ארץ ישראל, פונקט ווי דאס איז געווען דער גערער רבי זצ"ל.

רושם אין דער היגער תורה וועלט, ווי מען גיט איבער האבען גערער חסידים פארברענגט דעם וואסאגאגאציע טאג אין וויקערע שטיבלעך, חיי קריעה גערימען אויף דער ידיעה און געלערנט משניות פארן זכר פון דער נשי מה פון רבי'ן.

בעת די שורות ווערען געשרי-בען איז נאך גישט גענוי קלאר ווער ס'וועט זיין דער ממלא מקום, ופון די קרייזען פון די גע-רער חסידים ווערען מיר גע-וואויר, אז אין פאל מען וועט גיט אנשטעלען קיין צוואה וואס זאל גענוי באשטימען א ממלא מקום, וועט עס נאכדעם ווי דער רבי האט גישט איבערגעלאזען קיין קינדער, זיין דעם גערער רבי'נס יונגערער ברידער הרב ר' שמואל בונם (באקאנט אלס ר' בונם), וועלכער איז זינט יארען דער נשיא פון ישיבת חידושי הרי"מ אין תל אביב און פירער פון "איחוד מוסדות גער".

דעלעגאציע פון ליובאוויטשער רבי'ן
זינט דער פטירה פון גערער רבי'ן שטארבען טויזענטער אי-דען פון אלע קרייזען צום מנחם אבל זיין די צוויי ברידער און אנהערע בני משפחה פון דעם גרויסען נפטר.

דעם דינסטאג האט דער לוי-באוויטשער רבי שליט"א זיך פארבונדען טעלעפאניש מיט ווי-גע פארשטייער אין ארץ ישראל

וואסען צוריק, האט ער אין שיי-כות מיט דעם מעמבערשויפ קאמפעיין פון אגודת ישראל אין אמעריקע, געשיקט א ספעציעלען מעסעזש צו זיינע חסידים אין אמעריקע, אז זיי זאלען זאלע ווע-רען חברים אין אגודת ישראל. ער פלעגט יעדעס מאל שיקען א ברשה צו די אגודת ישראל קאג-ווענטאנס אין אמעריקע און צו אגודתאסיפות אין אנדערע לענ-דער.

גרויסער רושם פון גערער רבי'נס פטירה

דער רושם פון גערער רבי'נס פטירה קומט נאך אלץ צום אויס-דרוק אין ארץ ישראל דורך די רייזע דיינע וואס מען וועט אין ירושלים ארום דעם גערער בית מדרש פון אידען וואס קומען מנ-חם אבל זיין זיינע ברידער הרב ר' בונם און הרב ר' פנחס מנחם ווי אויך די פארבליבענע רביצין און די שוועסטער פון נפטר הר-בנית מאטל לעווין, די אלמנה פון הרב ר' יצחק מאיר לעווין, מען שאצט, אז טויזענטער מענטשען ווענען שוין דורכגעגאנגען, אבער די רייזע זאלטען נאך אן טאג און נאכט, פיל אידען וואס הא-בען פארשפערט די לויין קו-מען איצט קיין ארץ ישראל בסדי מנחם אבליים צו זיין.

אויך דא אין אמעריקע האט די פטירה פון גערער רבי'ן ארויסגערופען א דערהריקענדען

מיט זיין פענאמאנאלען זכרון זיי אלע געקענט און זיך כסדר אי-טערעסירט מיט ווערע פערזענ-ליכע פראבלעמען, מיט'ן חינוך ווי מיט'ן פערזענליכען פיזישען און גייסטישען וואוילזיין פון ווערע קינדער.

אין פירעשאפט פון מועצת גדולי התורה

גענוי ווי זיין גרויסער פאטער, האט אויך דער איצט נפטר גע-ווארענער גערער רבי זיך כסדר אינטערעסירט מיט אלע פראב-לעמען פון רעליגיעזען אידענ-טום און דערפאר געשפילט א פירענדע ראול אין דער אגודת ישראל, און באזונדערס אין איר העכסטער תורה'דיקער אינס-טאנץ די מועצת גדולי התורה, גישט געווען קיין איין פראבלעם אין תורה'דיגען ישוב אין וועל-כען ער זאל זיך נישט אינטערע-סירען און ווענען וועלכען מען זאל גישט קומען הערען זיין חזון'דיגע און דערהארטען פון אים הדרכה און חיזוק, ער איז נאטירליך געווען פון די מייסדים פון חינוך עצמאי און געוואקס און געשטארקט יעדער אנדערע אונטערנעמונג צו שטארקען חו-רה אין ארץ ישראל, ער האט זיך אויך אינטערעסירט מיט די פראבלעמען פון אידישקייט אין חוץ לארץ און געהאלפען שטאר-קען די אגודת ישראל אין אנדע-רע לענדער, ערשט מיט צוויי

שטיבלעך, ישיבות און כוללים. אין ניו יארק אליין געפינען זיך מערערע גערער שטיבלעך און מוסדות און קלענערע גרופען פון גערער חסידים ווענען טעטיג אין אנדערע טיילען פון אמערי-קע, דאס אלץ איז אויפגעבויט געווארען אונטער דער השפעה און פערזענליכען וואסאמער אויג פון גערער רבי'ן אין ירו-שלים.

אבער זיין השפעה, איז אין פארלויף פון די יארען ווייט ארויס פון די גרעניצען פון אייגענער חסידות, דער גערער הויף אין ארץ ישראל איז גע-ווארען א תלית'לפיות פאר צענד-ליגער טויזענטער אידען פון אלע קרייזען און שיכטען, אפילו פאר אידען פון לענדער, וואו מען האט אמאל דעם נאמען גער קוים גע-הערט, פילע טויזענטער אידען פון אלע וועלט'טיילען פלעגען אין די לעצטע יארען באקאנען דעם גערער רבי'נס הויז און דאָרט געקומען מיט ווערע פער-זענליכע פראבלעמען וואו זיי הא-בען גענאסען פון אן עצה, א בר-כה און חיזוק אין אן עת צרה, דער גערער רבי, טראץ זיין הויז-כען עלטער און שוואכען געזונט צושטאנד, האט קיינמאל נישט אפגעוואגט פון אויפגעמען וועל-כען ס'איז איד בכדי אים מחזק צו זיין, וואס אנבאלאנגט זיינע חסידים, הגם זיי ציילען ווידער גיין די פילע טויזענטער, האט ער

פארזעצונג צוריק אויפגעבויט גער נאכ'ן חורבן

ווען ער האט איבערגענומען די הנהגה פון גערער חסידות, איז גערער חסידות כמעט ווי געווען חורבן, אויסער ארץ ישראל האט דער באגריף גער, נאכ'ן גרויסען חורבן, מערס ווי גישט עקזיסטירט, בלויז דא און דאָרט האבען זיך געפונען קליינע קע-מערלעך פון יחידים צווישן דער שארית הפליטה וואס האבען גע-דענקט די אמאליגע גלאריע פון גער, אבער אונטער זיין געעכטש-טער הנהגה איז גער צוריק אויפגעשטאנען צו ווערען דער גרעסטער חסידישער כוח אין ארץ ישראל און איינע פון די גרעסטע חסידישע באוועגונגען אין דער גאנצער וועלט.

אין ארץ ישראל גופא פאר-נעמט גער דעם גרעסטען אָרט אין דער תורה'וועלט מיט אירע בארימטע ישיבות "שפת אמת" אין ירושלים, חידושי הרי"מ אין תל אביב, דער כולל גער אין בני ברק און א געץ פון פיל אנדערע ישיבות קטנות וגדולות און כו-ללים אין פארהיידענע טיילען לאנד ווי אויך מיט א גרויסער צאל חסידים שטיבלעך אין פיל שטעט און מושבים אין ארץ יש-ראל, צו דעם איז אויך אויסגע-וואקסען א גרויסער כוח פון גע-רער חסידים אין פיל לענדער אין חוץ-לארץ מיט חסידים

הונדערטער חסידים פלען קיין ישראל

פון אמעריקע און קאנאדע זענען די וואך געפלויגען קיין ישראל הונדערטער חסידים צו מנחם אבא זיין די צוויי ברידער פון דעם גערער רבי'ן און זיין שוועסטער, די אלמנה פון דעם בארימטן פירער פון אגודת ישראל, הרב ר' איטשע מאיר לעווין ז"ל.

ר' נחום עלבוים, דער אייגענער סימער פון "אידישעל טורס", און א באאמטער גערער חסיד, האט אראפשיקט די הונדערטער רייזעס די וואך קיין ירושלים. ער האט איבערגעגעבען, אז א גרויסער סער עולם גייט זיך צו פארען צו די שלושים פון דעם נפטר.

אויך פילע דעלעגאציעס פון אידישע ארגאניזאציעס, רבנישע גרופעס, רעליגיעזע פארטייען און רבישע הויפטן זענען געקומען מנחם אבא זיין די אכלים. פון ירושלים דערווייט זיך דער "אלגעמיינער זשורנאל", אז דער גערער חבי האט איבערגעלאזט ווער פיל כתבי-יד און חידושים אויף ש"ס. איצט האט מען געפונען די דאזיקע מאנוסקריפטן.

מען האט אויך געפונען פארציילטעס פון רבי'ן דברי תורה און שמועסן וואס ער האט געהאט ביי פארשידענע געלעגנהייטן. ביים פירער טיש אין פאראוויז פון די 29 יאר וואס ער האט אנגעפירט מיט דער גערער חסידים שער באוועגונג.

אין גערער הויף האבען זיך פארשפרייט קלאנגען וועגען א

צוואה וואס דער גערער רבי האט איבערגעלאזט, און וואס געפינט זיך ביי ר' חיים משה קנאפ, דער בעל קורא פון גער. אבער די דאזיקע קלאנגען זענען נישט באשטעטיגט געווארען. אין דער צוואה ווענדעט זיך ווער וועט געקרוינט ווערען אלס דער ניער רבי פון גער.

הרב שרגא שאנפער אויף לוי

די הסתדרות הרבנים איז געווען פארטראטען אויף דער לוייה פון גערער רבי'ן זצ"ל דורך איר ערן "פרעזידענט הרב שרגא שאנפער, וועלכער איז אויך א גערער חסיד און דער זון פון א באקאנטער משפחה פון גערער חסידים.

צו דער זעלבער צייט האט הרב שמואל ווארצבערגער, פרעזידענט פון הסתדרות הרבנים, גערופען אלע רבנים צו ריידען פון זייערע בימות וועגן דער גרויסער ראליע פון גערער חסידות און פון דער אבידה מיט דער פטירה פון גערער רבי'ן זצ"ל. אויסער זיין שטעהן בראש פון א גרויסער חסידישער עדה, וואס איז ביז צום חורבן פוילן געווען דער רוקענבין פון פוילן לשען אידיענטום, איז ער געווען א גרויסער קאנטרוווערסי ווער כח אין תורה-ישוב אין ישראל, וואו זיין השפעה און איינפלוס האבען אומגעווענליך פיל בייגעטראגען פאר דער פארשטאנדונג פון די תורה-פאזיציעס און פאר אחרות, וואס הרב ווארצבערגער געזאגט.

הונדערטער לומדי דף היומי

האבען געפייערט סיום מסכת סוכה

אין בארא פארק

איבער טויזענט אידן לומדי דף היומי זמקירי תורה, ראשי ישיבות, רבנים און באקאנטע עסקנים זיינען זיך צוגעפונען צו זונטאג אונטער, אין גרויסן זאל פון אגודת ישראל אין בארא פארק, צו פייערן דעם סיום מסכת סוכה און התחלת מסכת ביצה. טראץ דעם שלעכטן וועטער איז דער זאל געווען געפאלט און הונדערטער אידען האבען געהאלטן אין איין שטראסען מען צום כינוס.

די שטימונג אויף דעם פרעכט-טיגען תורה-כינוס איז געווען א שווערע צוליב דער טרויעריגער ידיעה וועגן דער הסתלקות פון גערער רבי'ן אין ירושלים דעם זעלבען טאג. עסקנים פון וועד להפצת דף היומי, וואס האבען ארגאניזירט דעם כינוס, האבען געוואלט אפלייגען דעם כינוס און האבען געפרעגט ביי רבנים זיי ער הוות דעת, לויט א באפעל פון הגאון ר' משה פיינשטיין האט מען באשלאסען אנצוגיין מיטן כינוס. ר' משה פיינשטיין האט געזאגט: "דבר שעסק בו אותו צדיק טאר מען נישט אפ"

שוואכען, און ער האט צוגעגעבן ווען, וואס האט אים ויבער דער רצון פון דעם הייליגען רבי'ן זצ"ל.

געעפנט דעם כינוס האט דער בעל אכסניה, דער נשיא פון אגודת ישראל ד"בארא פארק, ר' שמואל ראטה נ"י, אין קורצע אבער ווארעמע ווערטער האט ער באגריסט הרבנים הגאונים הרב פיעקאסקי, הרב עלבערג, הרב גרינבערג, קעזמארקער רב, הרב פערלאו, גאומאנסקער רבי, ווי אויך די אנדערע ראשי ישיבות און מגידי שיעור, און אלע חבורות לומדי דף היומי, און איבערגעגעבען דאס ווארט דעם ישיב ראש פון וועד העולמי להפצת דף היומי, הרב ר' יהודא ארי' שליט"א.

הרב ליש"ה האט פארגעלייענט א בריוו וואס דער גאון הדור הרב ר' משה פיינשטיין שליט"א האט געשיקט צום כינוס, און דערמאנט מיט א פאר ווערטער וועגען דער שרעקליכער אבידה וואס כלל ישראל האט געליטען דעם זעלבען טאג, און איבערגעגעבען דאס ווארט צום טשער-מאן פון אונזער, דעם ראש וואר-

שון לכל דבר שבקדושה, וואס איז באקאנט און באליבט אין אלע תורה-קרייזען, ר' משה ברוינפערד נ"י, ער האט מיט א געבראכענער שטימע דערמאנט דעם חשוב'ן עולם, אז דער כינוס קומט פאר אין זעלבען טאג פון דער לוייה פון גרויסען גערער רבי'ן זצוק"ל, וואס איז געווען באוואוסט פאר זיין גרויסער שטיצע פון לומדי דף היומי, ווי זיין פאטער, דער פריערדיגער גערער רבי זצוק"ל, וואס איז געווען דער ערשטער צו הייסען זיינע טויזענטער חסידים אנצוהייבען לערנען דעם דף היומי אין ר"ה תרפ"ד, אנהייב בענדיג פון דעם ערשטען בלאט מסכת ברכות.

דער חשוב'ער פארויזער האט אפערירט צום גרויסען פארוואג-מעלטען עולם, וואס איז באשטאנען מסלחה ומשמנה פון ניו יארקער אידיענטום, און אליין לומדי דף היומי, צו פארשפרייטען דעם לימוד דף היומי מיט מער מסירת נפש און איבערגעבענקייט, און דערמיט וועלן מיר ממלא-זיין דעם רצון פון דעם גרויסען מנהיג הדור זצ"ל, דעם

חסידים דערציילן...

„דאס אידישע ווארט“

„ישראל אשר כן אתמאר“...

חסידים פלעגן א סך דערציילן וועגן דער גרויסער ליבשאפט וואס עס פלעגט ארויסווייזן דער בעל „שפת אמת“ צום רבי'ן זצ"ל, בעת ער איז געווען א קינד. איינס פון די זאכן וואס ווערן דערמאנט איז, אז ווען מ'האט אים ביים בריית א נאמען געגעבן ישראל, האט דער „שפת אמת“ געזאגט מיט התרגשות: „ישראל — אשר בן אתמאר“...

„א חידוש אפילו אין קאצק“...

סאיט באקאנט ווי אזוי דער רבי זצ"ל פלעגט אין זיינע יונגע כהרזישע יארן, און שפעטער אלס יונגער מאן, זיין אדוק אין זקני חסידים וואס זענען נאך געפארן קיין קאצק, צו ר' הענעך פון אלעקסאנדער און חידושי הרי"א, איינער פון זיי איז געווען דער ישיש אין גער ר' בן-ציון אסטראווער זצ"ל, וועלכער איז בשעתו געווען פון די געהויבענע חסידים-יונגע לייט אין קאצק און איז שפעטער געווען פון די חשוב'ע חסידים ביים חידושי-הרי"א און „שפת-אמת“, און ס'איז געווען ר' בן-ציון אסטראווער, וועלכער האט פאראויסגעזאגט גאר גרויסעס וועגן „ר' ישראל דעם רבי'נס“, ווען ער איז נאך געווען יונג, ער האט זיך אמאל אויסגעדריקט: „אט'דער יונגערמאן וואלט נאך אין קאצק געווען א חידוש“...

אלס יונגערמאן — נוסח קאצק...

דער רבי זצ"ל איז נאך אין זיינע יונגע יארן געווען א „איש פלא“ און פאראן אזעלכע וואס גע'דענקען נאך ווי אזוי מען האט געקוקט אויפן רבי'ן בעת ער איז געווען א יונגערמאן אין חאדשע וועגן דעם שרייבט הרב שמחה עלבערג אין דער פריערדי קער אויסגאבע פון „דאס אידישע ווארט“: „... מיט זעכציק יאר צוריק, ווען וועלט איז געווען א קרושיס-העלט, האט מען אויף אים געזאגט: א קדוש יאמר לו. דער גערער רבי איז געווען א דירעקטער יורש פון קאצק, איבערגענומען די גאנצע קאצקער קדושה... דערערט מיט קאצקער שפראך שפיוק שארף... קורץ, קאנווענסירט, עמוקייק אין תור כיו למעלה מדרך הטבעדיקע רייד... דאס האט ארויסגעשפראצט פון ארויסגענומען קדושה, ער וויל קדושה גיט פון זיך ארויס אש דה, און איין פונקט מייער מאכט אמאל א רושם אויף א גאנץ לעבן. חארשע תבירה, די שטאט פון קדושים און סהורים האט געגעבן א פסק-הלכה: ר' ישראל דעם רבי'נס

(אזוי האט מען אים גערופן) איז א קדוש וסהור, לעבט א פרישות-לעבן, דעריבער האט קאצק ארויס גערעדט מתוך גרונו... כלשון קצרה, אין געציילטע ווערטער האט ער אויסגעדרוקט דעם טיפסטן געדאנק און פארמילידט זיינע חשובות אויף די ערנסטע פראגן, זיינע רייד — בליץ-פיערדיק, אן טאגאציע, אן נעשליפענקייט, נאר רייד וואס ווערן גערעדט דעמאלט ווען א רוח ממרום דיקטירט זיי...“

פענאמענאלער זכרון

אלע ווייסן, אז דער רבי האט געהאט א פענאמענאל זכרון. פון דעם וואס עס דערציילן הונדערטער אירן איז צו זעהן, אז ווען איינער, אפילו א פרעמדער, איז צו אים נאך איינמאל געקומען מיט א פראבלעם, האט ער אים שוין שפעטער קיינמאל נישט פארגעסן. באווונדערט האט ער געקענט כמעט דעם גאנצן עולם חסידים וואס איז אמאל געפארן קיין גער, הגם די צאל גערער חסידים האבן געציילט אין די צענדליקער טויזנטער און כראצדעם וואס געווען צייטן ווען ער איז געווען אפגעשלאסן על התורה ועל הכוונה אין חארשע און געקומען קיין גער בלויז אויף די ימים טובים.

נאר באווונדערט האט דער רבי געקענט דעם יונגען עולם גערער חסידים, ווייל אפילו אין די יארן וואס ער איז געווען אין חארשע, האט ער אנגעהאלטן מיט זיי א קאנטאקט און געווען זייער משפיע. (זע ארטיקל: גערער יונגלייט און בוזורים).

ווען גערער חסידים מארכע פינות העולם האבן אנגעהויבן צו אים קומען נאכדעם ווי ער איז געווארן רבי, האט ער דעריבער זיי שנעל דערקענט, ווען ער האט אמאל איימיגן גיט דערקענט, האט ער זיך אליין גע'חידושת און געזאגט: „כיקען ניי פארשטיין, פארנוואס איך געדענק אים נישט“.

דערציילט אונז ר' נחמן עלבוים, איך בין אמאל געווען מיטן רבי'ן אויף א בריית ביי א קרוב אין חל' אביב, געווען דאס א גרויסער עולם חסידים, און ערעדט אין א נויטל איז געשטאנען א מאצקער גע'ליידעטער איד, וועמען קיינער האט נישט געקענט. מיטאמאל האט דער רבי געלאזן דעם גאנצן עולם חסידים, צוגעגאנגען צו יענעם און געזאגט: שלום עליכם חיים, וואס מאכסטו? האט ער גע'חידושת. צוריקגעצויקט האט דער רבי באמערקט צו איינעם פון די מקורבים: „סאיז שוין א מעשה פון פערציק יאר, ער האט געמיינט, אז כ'חול איז נישט געזענען, איך האב שוין דעמאלט געהאט אויף אים אן אויג...“

ארויסגעשטעלט האט זיך, אז יענער איז אמאל געווען א חסיד'שער בחור אין גער, אבער איז נישט געווען תוכו כבוד, און דער רבי האט אים נישט גע'טויט... דער סוף איז געווען, אז ער איז טאקע אוועק אלס חלוצ קיין ארץ-ישראל און זיך דערוויי'טערט פון אידישקייט, ווען ער האט געהערט, אז דער גערער רבי עמינט זיך אין זיין שכנות, איז ער ספעציעל ארויסגעקומען, סאיז אים נישט איינגעפאלן, אז דער רבי וועט אים דערקענען נאך פערציק יאר... נאכדעם ווי דער רבי איז אוועק, האבן זיך א פאר פארזאמלטע גענומען אינטערעסירן ווער ס'איז דער חיה, וועמען דער רבי האט באגריסט, און יענער האט דערציילט, אז מיט כערך פערציג יאר צוריק האט אים דער רבי (דעמאלט נאך ר' ישראל) אמאל אפגעשטעלט אויפן הויף אין גער און אים געזאגט: „חיים, דו געפעלט מיר נישט, כ'נע זיך נישט ביי די טישן און גיט ביים דאווענע...“ און דער רבי איז גע'רעכט געווען, ס'איז טאקע געווען אט די צייט, ווען כ'האב זיך געהאט אויסגעלייטשט, און ער האט גוט אין מיר אריינגעזען...

ניט אויסגעגעבן...

פון דער לויי וואס איז פארגעקומען אין ירושלים און דעם טרויער אין דער גאנצער אידישער וועלט האט מען קלאר געקענט זעהן מיט וואסער ליבשאפט און פארעהרונג דער רבי זצ"ל איז געווען איינגעבאן דער וועלט, אבער ווען דער רבי זצ"ל האט איבער געגויבען די הנהגה פון גערער חסידות אין יאר תש"ה, האט ער — נאכן חורבן — למעשה בלויז פאר מאגט א קליינעם עולם, אבער פון דער ערשטער מינוט אן האט דער רבי ארויסגעוויזן אן אנטשלאסן קייט גיט מותר צו זיין אויף קיינעם וואס האט אמאל געהאט א שייכות מיט גער, אדער ווי מען זאגט עס, אויף יעדן וואס האט אמאל געהאט „אנגערייט די גערער קלאממע“.

אין דער פריערדיקער אויסגאבע פון „דאס אידישע ווארט“ ברענגט הרב משה שערר א געשיכטע וואס ס'האט אים דערציילט א גערער חסיד פון דער „שארית הפליטה“ וואס האט נאך דער מלחמה גע'וואוינט אין זייערלאנד:

„ווען איך בין אין יאר תש"ט, נישט לאנג נאכן אלטן רבי'נס פטירה, געקומען קיין ירושלים צום נייעם רבי'ן, האט ער מיך געהאלטן אין איין אויס'פרעגן וועגן „הייבישע“, איך האב געקענט זעהן דעם

רבי'נס צעה, ווען איך האב אים געמוזט אויסזאגן, אז דער אדער יענער, האבן זיך נאך נישט צוריקגעפאסט צו פירן א אויש לעבן. אבער מאזנע, יעדעס מאל ווען איך בין צו אים אריינגעקומען האט ער נישט אויפגעהערט צו רעדן וועגן זיי. איינמאל, נאכאמאל און א דריט מאל און ביים אפגעקוקטן צוריק אהיים האט מיר דער רבי נאכאמאל וועגן זיי אויסגעפרעגט, איך האב דערפון ארויסגעפילט (און אזוי האבן מיר מער טיפערע חסידים אויפגעקלערט), אז דער רבי וויל זיי בשום אופן נישט אויפגעבן, ווען איך בין אהיימגעקומען, האב איך נאך געזאגן איין „קליינע קייט“, איך האב צוויי פון זיי אויפגעזוכט און זיי דערציילט, אז דער גערער רבי האט זיך אויף זיי געפרעגט און ס'האט גע'פועלט... צוויי האבן שפעטער האבן יענע אויפגעגעבן זייער וואוינארט, זיך צוריק באזעצט אין א ארישן ישוב און צוריק גע'ווארן „הייבישע“.

קירוב לבבות...

דער פאקט איז טאקע, אז צייטן די פילע גערער חסידים אין ארץ-ישראל אין אן חזק'לארץ זענען פאראן אזעלכע, דערהאקסענע ווי יוגענטלעכע, וואס האבן זיך שוין געהאט דערהייטערט פון חסידות'ס לעבנס-שטייגער, א טייל פון זיי האבן דערווייטערט ווייטע לענדער, זיי זענען געקומען צום גערער רבי'ן קיין ירושלים בלויז צוליב דער „גאסטאליגע“ צום אמאל... אדער צוליב כבוד בית אבא, דערפאר וויל זייערע עלטערן זענען אמאל געהאט געפארן קיין גער.

אבער ס'איז געווען גענוג בלויז איין „באוור“ ביים גערער רבי'ן, אז זיי זאלן זיך בשלימות צוריקקערן אהיים, א טייל פון זיי זענען מיט דער צייט צוריק געווארן חסידים ממש און ביי אנדערע האט גער על כל פנים צוריקגעוויזען זייערע קינדער, געהווענע גערער חסידים, וואס האבן זיך שוין אביסל מאדערניזירט, פלעגן אונזאן זייערע קינדער וואס זיינען געפארן אויף א באוור קיין ישראל, זיך אריינצוכאפן צום גערער רבי'ן און געבן שלום „אכער מערסטנס איז עס נישט געבליבן בלויז דערביי, דאס „שלום“ זענען האט גע'פועלט צו א התקרבות און דערצו, אז זיי זענען געווארן פיערדיקע חסידים און זיי האבן אויך מיטגערירט זייערע משפחות זיך צוריקצוקערן בלב שלם.

פארזעצונג אויף צוריישע זייט

חסידיים דערציילן...

פארזעצונג

גאונות בתורה

אין פשיטע ווי אין קאפ, האט מען בדרך כלל באהאלטן דאס לומדות. וועגן גאונות פון קאצקער רבי'ן איז מען, ערשט געוואויר געווערן פון "חידושי הרי"מ" און נאכמער פון זיין איידעם דער בעל "אבני נזר", וועלכער האט געשריבן אין איינעם פון זיינע ספרים, אז דעם אמה'ן שניט און דרך אין לערנען האט ער באקומען פון זיין שווער דעם קאצקער רבין.

עפעס ענלעכעס איז אויך געווען ביים "שפת אמת", עס האט אונז דא דערציילט איינער פון די גרויסע ראשי-שיבה, אז בשעתו, ווען מ'האט אפגעדרוקט דעם "שפת אמת" אויף מועד און קדשים, האט דאס ארויסגעדרופן א גרויסע סענסאציע אין דער תורה וועלט. מען האט נאטירלעך געוואוסט, אז דער "שפת אמת" איז א גרויסער רבי, א צדיק און א קדוש, וועלכער זאגט ביים טיש טיפע חסדישע חזרות. אבער, אז ער איז אַזא גאון עצום בתורה האט קיינער נישט געזאגט.

יצחק אלפסי שרייבט אין "שערים" וועגן אדמו"ר ר' ישראל זצ"ל:

"נאך די וואס זענען געווען זייער נאָענט צו רבינו הקדוש, האָבן געוואוסט פון זיין געוואלטיקע לומדות און אומגעהויערע בקיאות. אבער דער אמת איז, אז אויך זיי האָבן נישט געוואוסט, ווייל דער רבי האט אויך פון זיי דאס אויסגעהאלטן און נאך דא און דאָרט איז עס צופעליק אַרויסגעקומען.

אין דערמאָן זי, אז אין בין אַמאל געווען ביים רבי'ן מיט איינעם פון די באַקאַנטע גדולי התורה אין ארץ-ישראל. יענער האָט באַלד אָנגעפאָנגען שמר עסן אין לערנען און געזאָגט אַ חירוש אין אַן ענין פון קדשים. דער רבי האָט דערויף אַרויסגענומען אַ גמרא און אים געוויזן, אז דער חידוש שטייט פאַקטיש אין מהרש"א. דער גאָסט האָט זיך פאַרן רבי'ן מתנצל געווען: כַּוֹעַל אייך מודה זיין, אַז ביי אונז איז מען נישט בקי אין מהרש"א..."

אלפסי ברענגט דאָרט נאָך אַ צאָל ענלעכע מעשיות פון רבי'נס בקיאות, און אגב, וועגן רבי'נס לומדות קען מען אויך געוואויר ווערן פון די תורה-כריז וואָס זענען אָפּגעדרוקט פון אדמו"ר רא"מ זצ"ל. אַ ריי ברייה, אין לומדישע ענינים, זענען אַדערסירט "לבי מ' ישראל שי".

חובב ספרים

אַז אדמו"ר ר' אברהם מרדכי זצ"ל איז בשעתו געווען איינער פון די גרעסטע ספרים-קענער, איז גוט באַקאַנט. וועגן אדמו"ר ר' ישראל ווערט מען ערשט איצט געוואויר. אַז גענוי ווי זיין פאָטער איז אויך ער געווען אַ געוואלטיקער חובב ספרים. עס שרייבט

וועגן דעם אין "המודיע" הרב שיה רפאל אַט-וואָס: "זיין פאַראינטערעסירטקייט אין וועלטענע ספרים האָט נישט געהאַט קיין גרענעץ. יעדער נייער ספר אָדער כתב-יד וואָס איז דערשינען, מיי ספרי הלכה און מיי ספרים וועגן חסידות, אָדער מאַנגאָרפּיעס פון גדולי-ישראל, אַלץ האָט אים אינטערעסירט. אויך זיין פאַרלאַנג פלעג איך אים ברענגען און באַרגן. (ווי ער האָט געזאָגט: "שונא מתנות יחי") יעדער ניידערשינען ספר, צווישן אַנדערן האָב איך אַמאל געברענגט דעם פירוש רמב"ן על התורה, וואָס ס'האָט אַרויסגעגעבן אין אַמעריקע הרב שמועל. צומאָרגנס האָט מיר דער רבי גערופן און מיר געוויזן, אַז מ'שטייט דאָרט אין דער הקדמה אַ צייטאָט פון "שם הגדולים" פאַרן מהר"י בירב, "נהגה לישב על טיפת דיו של הרמב"ן שבעה נקיים", אבער האָט דער רבי געזאָגט — איך האָב נאָכגעקוקט אין "שם הגדולים" און ס'געפינט זיך דאָרט נישט אַזא זאך פאַרן מהר"י ב"ר. מיר ווכט זיך, אַז מ'שטייט אין ערגעץ נישט אַזא זאך. פונדעסטוועגן וואָלט כּדאי געווען אויסצוגע- פינען אויב דאָס האָט אַ מקור. איך האָב מיר דעריבער געשטעלט אין פאַרבירונג מיט הרב שמועל און הרב שמועל האָט מיר אָפּגעשיקט צום רעדאָקטאָר פון דער רמב"ן אויסגאַבע הרב ר' אברהם דרום זצ"ל. אבער אויך הרב דרום האָט נישט געקענט אויפגלעזן פונ- וואָנען דער דערמאָנטער אויסצוג איז אַריין אין מבור. דער סך איז געווען, אַז די צווייפּלעכטע צייטאָט פאַרן מהר"י ב"ר איז אַרויסגענומען געוואָרן פון די שפּעטערע אויפגאַבעס פון רמב"ן אַ דאָנק דער וואַכזאַמקייט פון רבי'.

ווי ווייט דער רבי האָט מחשיב געווען נייע איס- גאַבעס, האָבן חסידים געקענט זען דערפון, ווי ביי סליחות האָט דער רבי געהאַלטן אין האָנט די נייע סליחות אויסגאַבע פון ר' דניאל באַלדשמיט, וואָס איז באַזירט אויף חילופי נוסחאות און כתב-יד מיט אַ נייעם פירוש.

אַ מינוט איז גאָלד...

נאָך דער אַלטער רבי אדמו"ר ר' אברהם מרדכי פלעגט זאָגן:

— פאַרוואָס גיט מען אַ חתן אַ גאָלדענעם זייגער? — בכדי ער זאָל וויסן, אַז אַ מינוט איז גאָלד!
ביים רבי'ן זצ"ל פלעגט מען עס זעען טאַקעני- לעך. יעדער מינוט איז געווען אויסגעדרוקט און די פינגטלעכקייט איז געווען אַ שטוינונגענע. מ'האָט גע- קענט ממש אָנשטעלן דעם זייגער, לויט דער צייט וואָס דער רבי פלעגט אַריינקומען אין בית-מדרש צום דאָווענען, צום טיש, צום שלום-זעמען און צום געדענען, אַלץ האָט מ'אָס געקלאָפּט ווי מיט אַן עלעקטראָנישן זייגער וואָס האָלט זיך קיינמאָל נישט אויף און פאַרשפּעטיקט זיך קיינמאָל נישט.

אָבער נישט נאָר איז אַזוי געווען אין גערער בית- המדרש, וואו מען האָט געוואוסט, אַז דער זמן מוז שטרענג אָפּגעהיטן ווערן, נאָר אַפילו אין דער אגודת ישראל — האָט אַן אגודה-עסקן דערציילט: האָט דער רבי אומדירעקט איינגעפירט אַ פינגטלעכקייט, און דאָס איז געווען פשוט. ווען נאָר מען האָט דעם רבי'ן זצ"ל געבעטן קומען צו אַן אסיפה אין אַ באַ- שטימטער שעה, איז דער רבי דאָרט געווען צו דער רגע. אין די ערשטע צייטן איז עס טאַקע געווען גאָר פינגלעך, ווען דער רבי איז געווען דער ערשטער צו קומען. אָבער מיט דער צייט האָבן זיך במלא אַלע אויסגעלערנט צו קומען צו די אסיפות פינגטלעך.

ביקור חולים

דער רבי זצ"ל האָט שטאַרק מקפיד געווען אויף דער מצוה פון ביקור חולים. וואו נאָר און ווען ער איז געוואויר געוואָרן פון דער קראַנקהייט פון אַ רב, אַ רבי, אַ תלמיד-חכם, אַ חסיד אָדער עסקן, פלעגט ער טראָץ ווין פאַרנומענקייט זיך מאַכן צייט יענעם מבקר חולה צו זיין. אַ טייל פון די חולאים פלעגט ער מבקר-חולה זיין מערערע מאל, ווען אַפילו ער האָט דערויף באַדראַפּט פאַרן חוץ-לעיר.

צווישן די יעניקע וואָס דער רבי זצ"ל האָט באַזוכט בעת ויזיער, קראַנקהייט, זענען געווען פיל אַזעלכע וואָס זיי האָבן עס קיינמאָל נישט דערוואָרט און פאַר- וועמען דער באַזוך איז געווען אַן איבערזאָנונג. דער גערער רבי — פאַר וועמענס טיר עס שטייען טעגלעך הונדערטער אידן, וועלכער האָט אַזוי ווייניק צייט און פאַר וועמען די צייט איז אַזוי שטער — זאָל צו זיי קומען? זיי האָבן עס ממש נישט געוואלט גלויבן. אָבער דער רבי האָט עס גענומען פשוט. וואָס איז זיך דערויף צו חידושי'ן? אַ באַקאַנטער איד איז קראַנק — איז ווי שייך מען זאָל אים נישט מבקר-חולה זיין? אגב, ביי אַרימע תלמיד-חכמים פלעגט דער רבי נאָר אַפּט איבערלאָזן אַ "פדיון"...

בעל כרחך אתה חי...

וועגן איינעם פון די ביקור חולמים ביי אַ גדול בתורת דערציילט ר' נתן אַלבוים:
איך האָב באַגלייט דעם רבי'ן ווען ער האָט מבקר חולה געווען דעם בראַשאַווער רב זצ"ל, וועלכער איז געווען אַ גרויסער בעל-יסורים. דער בראַשאַווער רב האָט אים דערציילט, אַז ווען זיין שווער איז אַמאל קראַנק געווען האָט ער זיך געפּרעגט אַ שאלה אויב ער מָג ער מחפּל זיין ער זאָל שטאַרבן. ראיין געווען שוין אַלט און שוואַך און געפּילט אַז ער פאַלט אַ צירשוערע לאַסט פאַר זיינע מקורבים. "גערער רבי" — האָט דער בראַשאַווער רב געזאָגט — "איך האָב היינט אַן ענלעכע שאלה". די מענטשן אַרום האָבן פשוט אויסגעציערט הערגריק דעם בראַשאַווער רבי'ס שאלה.

"ס'איז גאַרניט קיין שאלה בראַשאַווער רב" — האָט דער רבי אויף זיין שטייגער שנעל אָפּגענוער- פערט — "איינער שווער איז געווען אַ גרויסער ער- ליכער איד און האָט אים אַמאל געקענט פאַלגן אין הימל... אויף אייך אָבער איז געזאָגט געוואָרן "בעל כרחך אתה חי"..."

הללוית המת און ניהום אבלים

דאָס זעלבע איז אויך געווען מיט הללוית-המת און ניהום אבלים. נישט געווען קיין רב, רבי, ראש-השיבה אָדער אָנגעווענער תלמיד-חכם און חסיד, וואָס דער רבי, טראָץ אַלע טרדוה, זאָל נישט גיין צו דער לחי- אָדער נחם אבל זיין. נאָטירלעך פלעגט ער דאָס טאָן אויף זיין שטייגער מיט געוואלדיקער רויוות. אָבער ער פלעגט תמיד דערויף געפּונוען צייט.

צו איינעם וואָס האָט זיך דערויף גע-חידושת, האָט איינער פון די מקורבים געענטפערט, דאָס ער האָט אַמאל געהערט פון רבי'ן, אַז איינער וועלכער היט עס די צייט, געפּנט אויך גענוג צייט אויף אַלעם וואָס איז וויכטיק...

אהבת ישראל

דער רבי האָט, כיוצא, געהאַט אַ שטרענג פנים. ער האָט — גוטס קאָפּ — געענטפערט אויף טראָגן קורץ, מיט אַ זאָך און אַפילו אַפּט מיט אַ רמז. ער האָט נישט פאַרטראָגן קיין צעקראַנענקייט, בקשות וועגן קליינלעכקייטן און סתם שאלות פון "מה בכך". אידן וואָס פלעגן קומען מיט אַזעלכע קשיות און בקשות האָט ער, טיילמאל אַפילו גאַנץ שאַפּף און שטרענג שנעל אָפּגעפערטיקט.

אָבער ער איז מערסטענס ביים אויפנומען אידן געווען אַ לובש צדקה ופושט צורה. באַוונדערט האָט מען דאָס געקענט זען, ווען ס'איז צו אים געקומען אַ איד, אַ מר גפש, אַן אָנגעווייטאָקטער פון פער- זעלעכע משפּחה צרות. אין אַזעלכע מאָמענטן, איז דעם רבי'נס געזיכט ממש אין אַ רגע נשחנה גע- וואָרן און פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַן אויסדרוק פון מלא רחמים.

אַ איד וואָס האָט דורכגעמאַכט אַ סך צרות האָט דערציילט:

נאָך אַלעם וואָס ס'האָט מיר פאַסירט, האָב איך זייענדיק ביים רבי'ן נישט געקענט מער איינהאַלטן און אויסגעבראַך אין אַ געווייזן. דער רבי, וועמענס פנים איז פריער געווען ערנסט און אָנגעצויגן, האָט מיטאַמאל נאָכאַמאל אָנגענומען מיין האָנט און ווען איך האָב אויפגעהויבן די אויגן האָב איך דערזען אַ צורה וואָס איז געווען פול מיט מיטליידי. איך האָב געקענט זען אויף זיין פנים ווי ער איז זיך משתחף מיט מיין צער. אָבער מיטאַמאל האָט דאָס פנים ווי

פארזעצונג אויף צווייטע זייט

חסידים דערציילן...

פארזעצונג

אויפגעלויכטן און ער האט ווי אויסגעשריגן: שוין, שוין גענוג! הערסט פון היינט אן וועט ווין גוט. פאר געזונטערהייט וימלא ר' כל משאלות לכך לטובה! איך האב ממש באוהר רגע געפילט, און כ'בין א געהאלפענער... וכך הוזה...

וי אויבערדעמאנטע געשיכטע האט דערציילט א גערער חסיד. אבער דעמעלכן געפיל האבן געהאט פיל אידן, אפילו פרעמדע, וועמען ער האט קיינמאל פריער נישט געזעהן.

שלאלפלאזע נעכט

געזען אידן, וואס אחוץ קוויטלעך, פלעגן זיי שרייבן פונדערווייטנס לאנגע בריוו צום רבי'ן, ס'איז באקאנט, אז ער האט אלע בריוו געלייענט מיט גרויס סבלנות. אפט פלעגן אידן אין די בריוו אביסל מגזם זיין וויערע פראבלעמען. צו איינעם פון די מקורבים האט דער רבי אַמאל, נאכדעם ווי ער האט דורכגע' לייענט א לאנגען בריוו זיך אויסגעדרוקט:

זיי האבן א סך צייט צו שרייבן און מגזם זיין, אבער דערווייל קען איך פון וויער שרייבן נישט שלאסן גאנצע נעכט...

ניט געוואלט פארלאזן ארץ-ישראל

טראץ פילע בקשות פון חסידים און אנדערע, האט דער רבי קיינמאל נישט געוואלט פארלאזן ארץ-ישראל. מערערע מאל זענען אפילו צו אים געקומען דעלע- גאציעס און אים: געוואלט איבערציגן. און וויינט נסיעה קיין חוץ-לארץ, וואלט געברענגט א טובה צו ענינים אין וועלכע ער איז געווען שטארק אינטער- רעסירט. אבער ער האט תמיד אפגעזאגט.

אגב, כדאי אנטווארטיין, אז ער האט קיינמאל נישט אנגעגעבן קיין סיבה פארוואס ער וויל נישט פארלאזן ארץ-ישראל. אבער נאָענטע חסידים האבן געהאלטן אז ער אידענטיפיצירט חוץ-לארץ מיט טומאה און אז ער קען זיך פשוט נישט שידן מיט דער קדושה פון ארץ-ישראל. אמנה, ער האט דאס קיינמאל אמן נישט געזאגט, ווייל ס'איז נישט געווען זיין שטייגער צו האלטן רעדעס און מאכן דעקלאראציעס.

נאכמער, ער האט אויך נישט געוואלט פארלאזן ארץ- ישראל, ווען דאקטוירים האבן אים רעקאמענדירט א קוראציע קיין שווייץ. ווען די דאקטוירים האבן דאס פארגעשלאגן, האט ער זיך בלויז פארקויפט און דערמיט מרמז געווען אז ס'האלט נישט דערוויי, אגב, דער רבי איז וואקא געווען א מקפיד איז ענינים פון שמירת הבריאות. אפנים אבער, אז די דאזיקע רע- קאמענדאציע ארויסצופארן פון ארץ-ישראל האט ער געפילט, אז ער קען נישט נאכקומען...

כ ט ח ו

אָנגעהאַלטן די שפּאַנונג מיט נאַסערס אַרמייען, זענען צו אים געקומען א סך חוץ-לארץ'דיקע ישיבה- תלמידים און געמרעגט אים זיי נאָלן אַהיימפאַרן צוליב דער דראַענדער מלחמה-געפאַר. בדרך כלל איז דער רבי, טראָץ דער געדריקטער שטימונג אין יענע טעג אין אַלע קרייזן, געווען פּויל מיט בטחון און אַלעמען געהייסן בלייבן אָן מורא.

אינטערעסאַנט איז אָבער, אז ער האָט שוועל אַפּ- געזעגנט און מסכים געווען צום אַהיימפאַרן פון די אַלע וואָס האָבן אים דערציילט דאָס די עלטערן פאַר- לאַנגען אַז זיי נאָלן אַהיימקומען. אַז די עלטערן האָבן מורא און פאַרלאַנגען עס, איז עס פאַרבונדן מיט כיבוד אב ואם, און מען דאַרף זיי פאַלגן ווען אַפילו וויער מורא איז אַן אומזיסטע...

ת ה ל י ב

נאָך דער יום-כיפור מלחמה, זענען צום רבי'ן צו'ל גאַר אַפּט געקומען דעלעגאַציעס פון חשובים סיי פון ארץ-ישראל און סיי פון חוץ-לארץ צו הערן זיין מיינונג וועגן דעם נייעם שווערן מצב. דער רבי האָט זיך קיינמאל נישט אַריינגעלאָזן אין סתם גע- שפּרעכן וועגן פּאליטיק און מיליטערישן מצב. ער האָט אַלעמען געגעבן דעמוועלכן ענטפער: מען דאַרף מתפלל זיין.

איינמאל איז צו אים געקומען א חשובער רב פון אַמעריקע און געזאָגט:

— גערער רבי, איך בין געקומען צו אייך הערן וואָס איר זאָגט צום מצב.

— וואָס איך זאָג? האָט דער רבי צוריקגעפרעגט, און מיינה ובה איהם זיין חריפות-דיק שאַרפן שטיי- גער געענטפערט:

— איך זאָג תהלים... טוט אויך דאָס זעלבע!...

„אעירה השחר“...

דאָס לייגן דעם טראָפּ אויף לימוד התורה איז אַ טראַדיציע אין גערער חסידות נאָך פון די צייטן פון בעל „חירושי הר"מ“, און אַזוי אויך די טראַדיציע פון לערנען ביצבור, דאָס הייסט, אַז דער עולם זאָל לערנען אין בית-מדרש.

ווען דער גערער רבי רא"מ צו'ל האָט בשעתו איינגעפירט זיין זין אין בית-מדרש דאָס דאָווענען פינקטלעך 7.30 פריי, וואָס איז באלד איינגעפירט גע- וואָרן אויך אין אַלע גערער שטיבלעך אין פוילן, האָט ער אַמאל געשריבן צו די חסידים אין אַ געוויסן שטיבל, אז אויב דער אייגנער וועט אויף וועלכן ס'איז אופן פונדעריקטעס איינגעפירטע שיעורים, זאָל מען דערויף מוהר זיין און ויך פירן ווי ביו אינעם. אויך די הפסקות אין גער פרייטאג-צונאכט און שבת בייטאָג זענען איינגעפירט געוואָרן פאַרן צוועק פון לערנען צוזאַמען מיטן ציבור.

אדמור"ר ר' ישראל צו'ל האָט איינגעפירט דאָס לערנען פון תורה פאַרטאָגט, אין די פרימאָרגן שעה'ן. לויטן נוסח פון קאַפּע, האָט ער געהאַט און גע- וואָרנט קעגן דעם „שינה של שחרית“... און אַזוי איז טאַקע דאָס גערער בית-מדרש אין די פרימאָרגן שעה'ן תמיד פויל מיט יונגעלייט און בחורים וואָס זיצן און לערנען געשמאַק. אַזוי איז עס אויך אין אַלע גערער ישיבות און אין אַלע שטיבלעך אין ארץ-ישראל.

דער רבי נישט אַכטונג...

ביי אידן ציילט מען נישט און דערפאַר איז נישט פאַרנאָן קיין סטאַטיסטיק ווי גרויס ס'איז די מנהג פון יונגעלייט און בחורים אין גער. ס'איז בכל אופן יוכער, אַז זיי ציילן בלי פון-הערע אין די פילע- פילע הונדערטער. און דאָס אינטערעסאַנטסטע איז, אַז דער רבי האָט זיי אַלע פערזענלעך גוט געקענט. אָבער ווען מען זאָגט געקענט, מיינט עס נישט גאַר, אַז דער רבי האָט געקענט יעדן ביי זיין נאָמען, נאָר ער האָט ממש געוואוסט וואָס יעדער טוט: אין וועל- כער ישיבה אָדער כולל ער לערנט און אַפילו וואָס און וויפיל ער לערנט. כמעט אַלע גערער בחורים און יונגעלייט האָבן געהאַט דאָס געפיל, אַז דער רבי נישט אויף זיי אַכטונג. און פאַקטיש איז עס אַזוי געווען. ג'ט איינמאל האָט אַ יונגעמאַן אָדער בחור געהערט פון רבי'ן אַ פאַרוואָרף, אַז ער „שלאַפט צופיל“... דער רבי האָט ממש געוואוסט, ווער עס פאַרפּעלט צו קומען אין בית-מדרש לערנען פאַרטאָגט. און ווער עס בטל'ט אַוועק די צייט בייטאָג אָדער אין אַוונט... און פלעגט זיי פערזענלעך מורו זיין צו לערנען מער און מער.

א ליטווישער ראשי-ישיבה דערציילט

נישט נאָר האָט דער רבי געקענט די גערער בחורים און יונגעלייט אין ירושלים און אין ארץ-ישראל, נאָר ער האָט אויך געקענט די גערער יונגעלייט און בחורים אין חוץ לארץ. עס שרייבט וועגן דעם הרב משה שערער אין דער פריערדיקער אויסגאַבע פון „דאָס אירישע וואָרט“:

„מיר. האָט דערציילט אַ חשובער ליטווישער ראש- הישיבה אין אַמעריקע, ווי בעת אַ באָזן ביים גע- רער רבי'ן האָט רעדן זיך כפרטיות נאָכגעפרעגט וועגן אַלע תלמידים וואָס שטאַמען פון גערער היימען. „איך האָב פשוט געשטוינט — האָט מיר דער ראש- הישיבה געזאָגט — און כ'וועל איך מורו זיין, אַז כ'האָב ויך אַביסל געשעמט... דער געקער רבי האָט פונדעריקטעס בעסער געקענט די גערער תלמידים פון אונזער ישיבה ווי איך. מיר זיינען געווען באַקאַנט בלויז די תלמידים פון מיין שיעור, אָבער ער האָט געקענט אַלע... און מיט אַ סך פרטי-פרטים. איך האָב ערשט נאָך מיין זמן אין ירושלים געוואמען פאַר-

שטיין דאָס געוואלטקין כוח פון גער“...

יעדעס אירישע קינד...

אָבער אַזוי איז נישט נאָר געווען מיט דערוואַקסענע בחורים און יונגעלייט. ער האָט אויך נישט פאַרגעסן און פאַרנען וועלכעס ס'איז קינד וואָס ער האָט געזען. וועגן דעם דערציילט יצחק אלפסי אין „שערים“ דאָס פאַלגענדע:

ביי איינער פון מיינע נסיעות צום רבי'ן וואָב איך מיטגענומען מיינע צוויי זין, וואָס דער יונגערער פון זיי איז געווען זיבן יאָר, נאָטירלעך האָב איך אים אויך מיטגענומען צום „שלום“ נעמען, אָבער צום „טיש“ האָב איך בלויז מיטגענומען דעם עלטערן. דעם קלענערן האָב איך געהאַלטן פאַר צווייג... אָבער ווען ס'איז געקומען צום טיילן פון וויין, האָט דער רבי מיך געלאָזן אויסרופן מיט מיינע צוויי זין, ווען דער גאָר ר' חנינא שוץ, האָט אים געזאָגט, אַז איך בין נאָר דאָ מיט איין יונגל, איז דער רבי באַשטאַנען אויף דאָס ווינקען: „ער איז דאָך נעכט דאָ געווען מיט צוויי קינדער“ — האָט דער רבי גע- זאָגט. ווען איך אַליין האָב געזאָגט דעם רבי'ן, אַז איך האָב זיך מיטגעברענגט דעם יונגערן, האָט דער רב זיך געפרעגט: פאַרוואָס? איך האָב מיך דערויף צו געאייילט און צום זאָגן „גוט-וואָך“ שוין געהאַט מיט זיך אויך מיין יונגערן זון, ווען דער רבי האָט אים געזען, האָבן זיינע אויגן אויפגעלייכט.

געשפּרודעלט מיט לעבן...

אין „המוריע“ שרייבט צו די שלושים הרב שילה רפאל, אַז די יודעה פון רבי'נס פטירה האָט אַרויס- גערופן אַזאָ אויפברויח, ווייל מ'האָט זיך גאַרנישט געקענט פאַרשטעלן דעם רבי'ן נישט צווישן די ליכער- דיקע, ער שרייבט:

„עס לאָזט זיך נישט שרייבן וועגן רבי'נס „לעבנס- קאָפיטלעך“, ווייל אַלע זיינע יאָרן זענען געווען אויסגעפילט מיט לעבן. נישט נאָר יעדער שעה, נאָר ממש יעדער רגע, יעדער ברוך-טייל פון אַ סעקונדע, איז געווען פויל מיט תורה, קדושה און מעשים טובים. מיר האָבן קיינמאל ביי אים נישט געזען אַ רגע פון מנוחה, פון שוואַכקייט, ווייל יעדער רגע איז אויס- געדעכנט. מען האָט ביי אים נישט געקענט מערקן וועלכע ס'איז שוואַכקייט טראָץ זיין הויכן עלטער. ס'האָט קיינמאל נישט געקענט פאַסירן, אַז דער רבי זאָל זיך פאַרשטעלן צום דאָווענען, צום טיש אָדער ביים אויפנעמען מענטשן. און אַלעמאל איז ער דער- שיינען מיט זיין פולער פראַכט 'און' שטאַרקייט. ער האָט געשפּרודעלט מיט לעבן און דערפאַר איז אַזוי גרויס געווען זיין צענטומלעניש ווען ס'איז אַנגעקומען די איוב בשורה פון זיין פטירה. ס'איז דאָך נישט פאַראַן קיין גרעסערע מתירה ווי דער גערער רב און דער באַגריף פון טויט“.

ישראל האט פארלוירן א מנהיג הדור

פון דוד פלינקער
מחבר: יצחק שרענברג

אזא גרויסען, טיפען פאלקס-טרויער, וואס האט ארומגענומען אלע שיכטען, אלע עדות, האב איך נאך נישט געזען — האבען אויך די זקני ירושלים נישט געזען — ווי אין דעם זונטאג, בי באדר תשל"ה, ווען ישראל האט באגלייט למנוחת עולמים אויפ'ן הר הזיתים אין ירושלים דעם זקן האדמו"רים, דעם גערער רבי'ן רבי ישראל אלטער זצ"ל. שבת האט דער רבי זיך דער-פילט שוואך, ער איז אבער גע-ווען געגען אפפירען אים אין שפיטאל צוליב קדושת השבת. ערשט מוצאי שבת האט מען אים געבראכט אין א האספיעטאל, די גרעסטע פראפעסארן פון ירו-שלים האבען געפרואווט אים ראטעווען, מען האט דעם רבי'ן אפערירט, אלע מיטלען האבען אבער נישט געהאלפן, און ווא-טאג האט דער רבי מחיר נש-מתו בקדושה ובטהרה לבורא.

די ביטערע בשורה איז ווי א הליץ דעריבער האט דאס גאנצע לעבן און האט אויך דערגרייכט צו די אידישע קיבוצים אין דער תפוצה, ביי פרומע אידען, און באזונדערס אין ירושלים, ווארט מען נישט מיט קיין לוויה, פונ-דעסטוועגען האבן עטליכע ערא-פלאנען פון דער שווייץ און בעל-גיע באזייערן אנצוקומען צו דער צייט קיין ירושלים. אין אלע שטעט און שטעטלעך, און בכלל אין אלע מקומות אין דער גאנ-צער מדינת האט די טרויעריגע ידיעה אויפגעטרייטעלט דעם גאנצען רעליגיעזען ציבור. אד-מו"רים, רבנים, ראשי ישיבות מיט זייערע טויזענטער תלמידים האבען זיך געלאזט אויפ'ן וועג קיין ירושלים. אויך "עמק" האט זיך געלאזט אין וועג. סתורים האבען פארמאכט זייערע קרא-מען, בעלי מלאכה האבען גע-שלאסען זייערע ווערקשטעלן, טויזענטער ארבעטער האבען זיך באפרייט פון זייערע פאבריקען, כאאאסטע האבען באקומען דער-לויבעניש צו פארלאזען זייערע שטעלעס, הונדערטער אויטא-בוסן און טויזענטער פריוואטע אויטאס און טעקסיס האבען פון אלע זייטען געשטראמט קיין ירושלים.

הונדערטער טויזענטער — טייל שאצען אפ דעם עולם אויף העכער, א האלבען מיליאן — האבען באגלייט דעם גרויסן מנ-היג למנוחת עולמים. ניוק, עס איז נישט געווען קיין "קאזאנע" ארדענונג אויף דער לוויה פון גערער רבי'ן, עס זיינען נישט געווען קיין מיוחסים, וואס האבן "באקומען בילעטן", מען האט אויף דער דאזיגער לוויה נישט געטיילט קיין כיבודים, רביים, רבנים, ראשי ישיבות זיינען גע-ווערע פנימער און זייערע איי-גאנגען האנט ביי האנט מיט'ן פראסטן פאלק, מיט'ן בעל-מל-אסה, מיט'ן עמד-מעשה, מיט דעם בחוריל פון דער ישיבה, אויף אלעמענים פנימער איז אבער געלעגן הערעלכער טי-פער צער, אין אלעמענים אויגן איז געווען הערעלכער גרויסער ווייטאג, פון אלעמענים הערצער האט זיך געריסען דער העלבער קרעכץ אויף דער גרויסער אבי-דה וואס יעדער באווענדער האט אין דער גאנצער וועלט געלייטען, עס איז געווען אן אמת'דיגער אידישער פאלקס-טרויער, אן אמת'דיגע איי-דישע פאלקס-לוויה, יא, עס האבען זיך געפונען אויף דעם ארט אויך פיל פאליציי-לייט אין מוגידען און אין ציוויל, אויך איז א העליקאפטער געפלייגען איבער די קעפ פון דעם הונדערט טויזענט-קעפיגען עולם, זיי הא-בען נישט געדאכט האלטן אר-דענונג, זיי האבען נישט גע-דארפט זארגען פאר מאכן א "ווארע" פון "הויכגעשעצטע לייט", אידען האבען אליין גע-היטען די ארדענונג, און ביי אן אמת'דיגער אידישער לוויה זיי-נען אלע גלייך, און מען דארף פאר קיינעם נישט מאכען קיין "ווארע", זיינען זיי, די אידישע פאליציי-לייט געווארען איינס מיט'ן גאנצען עולם, און אויך זייערע פנימער און זייערע איי-

גען האבען אויסגעדרוקט דעם זעלבען צער און דעם זעלבען טרויער. קיין הספדים האט מען נישט זיגאלטען, יעדער האט ביי זיך אין הארצן געזאגט זיין אייגע-נעם הספד. אין שבועות תשי"ח איז נסתלק געווארען דער אלטער גערער רבי, האדמו"ר רבי אברהם מרדכי אלטער זצ"ל, ירושלים איז דאמאלס געווען באלאגערט פון אלע זייטען, און טאג און נאכט האבען די אראבער נישט אויפ-געהערט צו באמבארדירען די שטאט, עס איז דאמאלס נישט געווען מעגליך צו ברענגען דעם רבי'ן לקבר ישראל אויפ'ן הר הזיתים אין ירושלים, האט מען דעם אלטען גערער רבי'ן קובר געווען אין חצר פון גערער בית המדרש אין ירושלים, און ביזן היינטיגן טאג געפינט זיך דארט דער קבר פון רבי'ן. אין דער דאזיגער שווערער צייט פאר ירושלים און פאר'ן גאנצען ישוב האט זיין זון רבי ישראל איבערגענומען די הנהגה פון גערער חסידות, עס איז נישט געווען אזא פשוטע זאך צו ווע-רען דער יורש פון אזא גרויסען פאטער, האדמו"ר רבי אברהם מרדכי זצ"ל איז מיט זיין נא-מנות בנגלה ובנסתר, מיט זיין צדקות און חכמה, געווען דער במשך דורות אנערקענטער מנ-

היג פון גרויסן פוילישען אידן-טום, גער איז אונטער זיין הנהגה געווען דער גרויסער צענטער פון תורה און חסידות, ווי אויך פון כלל ישראל טעטיגקייט, גער איז געווען דער גרויסער רוח-ניות'צענטער נישט בלויז פון פוילישען אידענטום, אויך אין אלע אידישע קיבוצים אין גאר דער וועלט האט מען זיך צוגע-הערט צום ווארט פון גער, איז דאס איבערגענומען און ירושה נישט געווען קיין קליינע לאסט און אחריות פאר זיין זון, איז אין דער דאזיגער ערשטער צייט פון רבי ישראל'ס הנהגה אריינגעקומען צו אים אן אלטער באקאנטער נאך פון די "יוגענט" יארן, ביידע זיינען במשך אלע יארן געווען אויך "פער דו", זיינען ביידע א לענגערע וויל געשטאנען איינער אקעגען דעם אנדערן אן ווערטער און נישט אראפגעלאזט אן אויג איינער פון אנדערן, מיטאמאל האט ער, דער באקאנטער פון די יוגענט-יארן, זיך אנגענומען מיט כוח און גע-זאגט: — רבי... — דו אויך ?? האט רבי יש-ראל שארף צו אים א זאג גע-טאן, און עס איז געווען אין די דאזיגע ווערטער א מין הקפדה, אז אויך ער, א יוגענט-חבר, לייגט אויף אים אויך ארויף אזא מורא'דיגע לאסט און אזא אומ-

דערטרעגליכע אחריות. דער יוגענט-חבר האט אבער נישט מיט קלענערער שארטיקייט געענטפערט: — אז דער עולם זאגט רבי, איז רבי! און דער עולם, דער גאנצער גערער עולם, האט טאקע גע-זאגט: רבי, און דאס גאנצע רע-ליגיעזע אידענטום אין ישראל האט געזאגט רבי, און אלע תפר-צות ישראל האבען איינשטימיג אפגעענטפערט: רבי'ן גערער רבי'ן און דער גערער רבי רבי ישראל אלטער זצ"ל, האט דריי-סיג יאר געטראגען אויף זיינע פלייצעס דעם שווערען עול און די גאנצע אידישע וועלט האט אין אים געזען דעם רבן של ישראל, עס זיינען געווען שווערע, מורא'דיגע שווערע דרייסיג יאר, עס זיינען געווען די ערשטע יא-רען נאכ'ן חורבן פוילן, און עס זיינען געווען די בראשית-יארן פון מדינת ישראל, עס זיינען געווען די ערשטע יארן ווען קיין ארץ ישראל האבען זיך גערא-טעוועט די שארית הפליטה פון פוילישען אידענטום, עס זיינען געקומען אידען וואס האבען זיך על פי נס געראטעוועט פון די שבעה מדורי היטלער גיהנום, עס זיינען געקומען אידען, פאר-מושעטע, צעבראכענע בנות פארזעצונג, די אנדערע זייט

ישראל האט פארלוירן א מנהיג הדור

פרייטאג, מערץ 4, 1977

שען וואס זיינען נאך ווייט פון חסידות, מענשען וואס פארנע- מען גאר הויכע שטעלעס אין דער מדינה, און זיי זיינען געק- מען הערן די דעה פון גער וועגן זייער דעליקאטע פארוויקעלטע מלוכה-פראבלעמען, און ווען איך האב אמאל אזא איינעם גע- פרעגט וואס זוכסטו אין גער? האט ער מיר געענטפערט: חכם עדיף מנביא.

האמו"ר רבי ישראל אלטער זצ"ל האט גע'שמיט'ט אין דער אי- דישער וועלט נישט בלויז מיט זיין גדלות בתורה בגולה ובנס- תר, נאר אויך מיט זיין טיפער אידישער לעבנס-חכמה און אה- בת ישראל, דעם לעצטען שבת ראש חודש האט ער נאך געדא- ווענט שחרית מיט'ן עולם אין בית המדרש, אין מיטען דאווע- נען האט ער זיך דערפילט שלעכט, דאס איז געווען דאס לעצטע מאל ווען דער עולם האט געזען דעם רבי'ן, צומארגענס איז דער גערער רבי נסתלק גע- ווארען בקדושה, און מיט זיין הסתלקות האט ישראל פארלוירן דעם גרויסען מנהיג הדור, עס טוט מיר לייד דאס צו זאגנען, אבער עס איז נאך שווערער צו שווייגן, איך האב אויף דער לוייה נישט געזען דעם נשיא, נישט דעם ראש הממשלה, און אפילו נישט דעם שר החינוך, איך האב ביי היינט אפילו נישט געהערט אז זיי האבען געשיקט א קאנ- דאלענץ, אין טאג פון דעם פאלקס-טרויער זיינען זיי געווען פאר'שמחה'ט מיט'ן זיג פון די פילקע-שפילער, וועלכע האבען אין בעלגיע באזיגט די רוסען, מיגערט עס נישט דעם כבוד פון גרויסען נפטר, אבער עס מי- גערט ליידער יא דעם כבוד פון דער מדינה.

קאצו של יוד פון אידישקייט, און אויף דעם געביט מאכט מען נישט קיין שום פשרות, אין דער זעלבער צייט איז גער ווייט פון די דרכים פון די קנאים, גער איז גורם אהבת חינוך אפשטאט שנאת חינוך, און דער עיקר אה- בת ישראל אין אהבת ארץ יש- ראל, און קודם כל אהבת ר' ישראל.

דער אלטער גערער רבי איז געווען דער גרינדער פון אגודת ישראל באוועגונג, און במשך אלע יארען איז ער געשטאנען בראש פון דער אגודה, און זיין ווארט איז געווען דאמינירענד, אין דעם זעלבען דרך איז אויך געגאנגען האמו"ר רבי ישראל זצ"ל, ער איז געשטאנען בראש פון דער מועצת גדולי התורה און אויך צו זיין ווארט האבען זיך צוגעהערט די רעליגיעזע קרייזען אין דער מדינה, ווי אויך אין חוץ לארץ.

האסטו געטראפען אין רבי'נס שטוב אויך עלטערע און יונגע, וואס האבען געזוכט אין התעמ- קות אין תורה אין חסידות און האסט אויך געטראפען אידען אי- דען מיט א פעקעל צרות, וואס האבען ביים רבי'ן געזוכט א טרייסט און ישועה, גאר אפט זיי- נען ביים רבי'ן געזעסן עסקנים און אידישע פארשטייער, וועלכע זיינען געקומען זיך באראטן ווע- גען ערנסטע מלוכה-עניינים, און זיי האבען געוואלט הערן דעם רבי'נס דעה, און נישט זעלסטען זיינען אויך אין רבי'נס שטוב געקומען מענ-

אויף פון א סתם איד, זיין טיר איז אסער טאג און נאכט גע- שטאנען אפען פאר דער יוגענט, איינער האט געזוכט א דרך אין חסידות, א צווייטער האט זיך גענויטיגט אין א תיקון פאר דער נשמה, א דריטער איז גע- קומען זיך אראפערעדען פון הארץ פון סתם א צרה, פאר יעדען האט רבי ישראל געהאט אן אפן הארץ אן אפענע האנט און א גרייטקייט צו העלפן.

דער דאזיגער כות פון גערער רבי'ן, ר' ישראל אלטער זצ"ל, צוצוציען צו תורה חסידות די יוגענט איז געקומען באזונדערס כולט צום אויסדרוק אין די לעצ- טע דרייסיג יאר פון זיין התנהגה אין ישראל, ער האט באוויזען במשך די דאזיגע דריי צענדליג יארען אויפצושטעלען יונגע דו- רות פון חסידים גער, וואס גייען אין די דרכים פון זייערע אבות און ציען ווייטער די גאלדענע קייט פון תורה און אידישקייט, גער איז בימיו ווידער געווארען דער גרויסער צענטער פון רע- ליגיעזען אידענטום, וואס דינט מיט זיין מוסמעהאפטען לעבען אלס ביישפיל פאר אנדערע און האט נישט בלויז געהאט אן אייג- פלוס אויפ'ן רעליגיעזען לע- בענסשטייגער אין דער מדינה, נאר האט אויך געהאט נישט קיין קליינע ווירקונג אויפ'ן אל- געמיינעם געזעלשאפטליכען און פאליטישען לעבען פון דער מדינה.

אין גער איז מען מקפיד על

פילט א באזונדערע צוציאונגס- קראפט, נישט בלויז די יוגענט פון גערער שטיבלעך, עס האבן געשטראמט קיין ירושלים דגער יוגענטליכע פון מתנגדישע שטיבער, און אפילו פון נישט- רעליגיעזע הייזער, דער גערער רבי, רבי ישראל, האט פונקט ווי זיין פאטער, געהאט א בא- זונדערן כוח צו געוויינען די הער- צער פון דער יוגענט, רבי יש- ראל זצ"ל איז געווען דער דריי- טער זון פון אלטען גערער רבי, זיינע צוויי עלטערע ברידער, רבי מאיר און בנימין ומר צדי- קים לברכה, ווי אויך זיינע צוויי אינגערע ברידער, רבי בונם און רבי פנחס מנחם צו לאנגע יארן אין ירושלים, יעדער פון זיי האט געהאט, און האט אויך ווייטער, א באזונדערן דרך בתורה וחסי- דות, רבי ישראל'ס הויפט-עוב- דא איז געווען און געבליבען מחנך צו זיין דעם יונגען דור צו תורה און חסידות, איך געדענק נאך דעם דאזיגען דרך זיינעם נאך פון יענע יארען אין ווארשע און גער.

אין ער שטענדיג אין גער, סיי ערב שבת, סיי ערב יום-טוב — שטענדיג געווען ארומגעריג- געלט פון יונגעלייט און בחורים וואס האבען זיך נישט געקאנט אפרייסען פון אים און זיך צוגע- הערט פון יעדען ווארט זיינעם, ער האט געוואוינט אין וואר- שע אויף סאסנאווע גאס, נישט ווייט פון מיין וואוינונג, ער האט געפירט א שטיל, רוהיג, באלע- באטיש לעבען, אין פלוג אט

און צומאמען מיט זיי זענען אויך געקומען אנדערע, עס זיי- נען געקומען אויך די יעניגע וואס דער גורל האט פארשפארט זיי מיטצומאכען די געטאס און די היטלער-לאגערן, אבער אויך זיי האבען זיך גענויטיגט אין א גייסטיגען אנלען, און עס זיינען נישט אפגעטראטען פון אים די אלע, וואס האבען מיט יארן צו- ריק געזאגט איינגעאטעמט אין זיך די לופט פון גער, די אווירא פון תורה און חסידות, מיט וועל- כע גער האט דורות-לאנג גע- שטראלט, איצט האבען זיי אין ירושלים דערפילט די אמאליגע ריחות פון גער, דיזעלבע רוח- ניות'דיגע ריחות פון זיין פאטער און פון זיין זיידען, דעם שפת אמת, און פון זיין עלטער-זיידן, דעם חידושי הרי"ם, און פון קאצק אית דער בית המדרש דער גערער אין ירושלים שבת און יום-טוב ווידער געווען אי- בערפולט מיט טויערענטער אידן, און ווען דער רבי האט געזאגט תורה מיט דעם אלטען גערער ניגון און מיט'ן אלטען גערער קרעכץ, האט זיך יעדען געדאכט אז צו אים רעדט דער רבי, אז אים מיינט ער, אז וועגען אים טראכט ער, און אז אים גיט ער צו בטחון, און ביי אים וויל ער שטארקען אמונה, אז אים רופט ער צו תורה און אידישקייט.

און זיי האבען טאקע קיין טעות, נישט געהאט, ער, דער רבי, האט טאקע גערעדט צו אלע און צו יעדן באזונדער, די ישראל-יוגענט האט גע-

בנפש, עס זיינען געקומען מענ- שען וואס האבען פארלוירען אין גיהנום אויף דער ערד זייערע פרויען און קינדער, זייערע טא- טעס און מאמעס, זייערע ברי- דער און שוועסטער, עס זיינען געקומען מענשען פארלוירענע פאר וועלכע די וועלט איז געווען איין גרויסע מורא'דיגע חשכות, עס זיינען געקומען אידען, וואס האבען געזוכט אן אנשפאר, וואס האבען נישט געזען פאר זיך קיין אנלען, וואס האבען גע- דארפט האבען איינעם, פאר וועמען זיי זאלען קאנען אויס- וויינען, אויסשריינען, אויסקלאגען זייער וויי, זייער חורבן, זייער פארלוירענקייט, זייער חשכות, זייער עלענד, ביים גערער רבי'ן אין ירושלים האבען זיי געפונען אן אנלען און אן אנשפאר, אויך ער, רבי ישראל, איז געווען אי- גער פון זיי, אין ווארשעווער געטא האט ער פארלוירען זיין פרוי און זיין טאכטער — זיין איינציג קינד, האט ער פאר- שטאנען אלע עלענדע און אלע פארלוירענע, זייער צעבראכענ- קייט און זייער פיין אין עלענד- קייט און זייערע ליידען, און זיי האבען זיך געטוילעט און גע- קלעפט אין אים, ער האט גע- האט פאר יעדען פון זיי זיין טרייסט-ווארט, ער האט פאר יע- דען פון זיי געפונען דאס ריכ- טיגע ווארט, וואס האט צוריק- געגעבען מוט, בטחון און אמונה, האבען זיי זיך געזאמלט ארום אים אין זיין בית המדרש, ווי אמאל ביי זיין פאטער אין גער.

דער איד

גאנצע אידישע וועלט איינגעהילט אין טיפן טרויער נאך הסתלקות פון גערער רבי זצ"ל

פראבלעמען וואס זענען געווען אויף דעם סדר היום, ווייזענדיג א וועלטער גער פיקה, האט ער שנעל חנוכה געווען. דעם גאנצען ענין, און מיט זיין שפידשארפען בליק, האט ער אדורכגענומען יעדן איינעם.

טויזענטער חסידים האבן געפירט נעץ אין אים זייער רבי און מנהיג, פירער און וועגווייזער, ווייזענדיג דער לעצטער "שריד" פון די גדולי פליסי אדמורי"י פוילן, און געטרייבן ער ממשיך פון מלכות געה, וואס איז פאר 3 דורות געווען די מעט-ראפאליע פון פוילישן חסידות.

אין די קרוב צו 30 יאר וואס דער גערער רבי זצ"ל האט אנגעפירט מיט מלכות גער אין א"י, האט ער אויפגעהאדעוועט א ניי דור, פון פילע טויזענטער חסידישע יונגע לייט און בחורים מיט'ן אמאליגען לבוש און איסוען, אז עס האט זיך צומאל ממש אויסגעדאכט ווי דאס פוילישע אידענטום פון אפאל וואלט אויפגעשטאנען בתחייה אין א"י.

אחוץ דעם גערער רבי'נס השפעה אויף זיינע חסידים, האט ער אויך געהאט גרויס איינפלוס אויף בער אנדערע חסידישע אדמורי"ם און ראשי הישיבה אין א"י.

ער איז געשטאנען אין שפיץ פון די "מועצת גדולי התורה" פון דער אגודת ישראל אין ארץ ישראל, געווען דער צענטראלער פיגור ביי אלע ויצוגען, צו וועס אלע אדמורי"ם אין א"י האבן ארויסגעקוקט מיט חרדת קודש און יראת הכבוד, ווייזענדיג איינער פון די גרעסטע רבי'ים.

דער גערער רבי זצ"ל איז געווען שטענדיג אין גאנצעם און גוטע פארענטווער אויף אנדערע

וועלט מלחמה, ז"ש. — ווען דאס פוילישע אידענטום, צווישן זיי אויך די מערסטע גערער חסידים, צו זאמען מיט זיין ווייב און קינדער זענען אנגעקומען על קידה"ש הי"ד. אין אים געלונגען זיך צו ראטעווען מיט זיין פאטער אדמורי"י וואס האט געוואלט אין ווארשע, וואו זיי האבען אריינגעבלאזן א רוח חיים אין די עצמות היבשות פונעם שארית הפליטה פון פוילן-שען אידענטום.

שברעות הש"ח נאכן הסתלקות פון זיין פאטער זצ"ל, האט ער אים בערגענומען דעם כתר מלכות בית גער, און אונטער זיין נשיאות און הנהגה, איז אויסגעוואקסן "חסידות גער" אלס א וועלט אימפעריע, מיט צענדליגער מוסדות, ישיבות, און חסידים שטיבלעך אין א"י און אין חוץ לארץ, מיט צענדליגער טויזענטער חסידים איבער דער וועלט.

אין א"י איז דער גערער רבי זצ"ל געווען דער אנערקענטסטער און גרעסטער חסידישער מנהיג און טאגזעבער, פאר וועמענס ווארט עס האבן געציטערט טויזענטער פון גאנצע און פון ווייט, ערליכע און פרייע, ער איז געווען מפורסם מיט זיינע שארפע, און קורצע תשובות אויף פארשידענע

וואקסן בתורה ובחסידות. שוין אלס 14-ייעריגער בחור איז ער געווארן א חתן מיט די טאכטער פון זיין פעטער, הגאון ר' יעקב מאיר בידערמאן זצ"ל, מגדולי רבני ווארשע, און אן איידעם ביים "שפת אמת" זי"ע. נאך דער חתונה האט ער געוואוינט אין ווארשע, פוילן, וואו ער איז געווען על הי"ד תורה ועל העבודה, און גרופירט ארום זיך צענדליגער בחורים און אברכים, און זיי מדרך געווען אין תורה וחסידות, און משפיע געווען אויף וייער צוקונפטיגן אויסבויען ערליכע חסידישע הייזער, און א לעבן פון קדושה וטהרה. ער האט אויך פיל ענינים אין חסידות מקבל געווען פון דעם מלאמפייערדיגן קאצקער חסיד, הר"ר חסיד הישיב המפורסם ר' בן ציון אסטראווער ז"ל וועלכער האט ממזין געווען תורת קאצק במשך פון 3 דורות, ווייזענדיג א "שריד" פון נעם קאצקער חדר.

שוין אלס יונגעמאן, האט אים זיין פאטער זצ"ל אנפארטרייט וויכטיגע שליחות'ן אין עניני ציבור ווייזענדיג א פיקת עצום און א חכם בהוויות העולם, און געשפילט א גרויסע ראלע ביי ווישישע אסיפות אין ווארשע.

ביים אויסברוך פון דער 2-טער

היג החסידות אין פוילן — בן הרה"ק ר' יודא ארי' בעל השפת אמת" מגער זצ"ל, בן הרה"צ ר' אברהם מרדכי זצ"ל בן הרה"ק בעל "הידוש הרי"ם" זי"ע.

ער איז אלס קינד מגורל געווארן אין חוץ פון זיין זידן, דער וועלט-בארימטער מנהיג וקדוש אין פוילן, דער "שפת אמת" זי"ע, וואו לימוד התורה דרך החסידות זענען בא-נאנד געגאנגען, און איינס האט פארפערטיגט דאס צווייטע.

דאס גערער חסידות האט געצויגן איר יניקה פון דעם שארפן קאצקער דרך, מיט שפיציגע און טיפויניגע דקות'דיגע רמזים און ענינים אין חסידות, אבער אין דער זעלבער צייט געלייגט גרויס געוויכט אויף לערנען בעיני תורת הנגלה וועלכעס די למדנים ביי די מאסען אין פוילן האבן געפונען אין די גאנצישע ספרים פון די אדמורי"י גער זי"ע, "הידוש הרי"ם", און "שפת אמת" אויף ש"ס, וואס האט געוויקלט מיט א שטארקען צואראונגס-קראפט צו דעם אנשליסען זיך, פון ארום 100 טויזענט אידן אין פוילן-צו "חסידות גער".

ווייזענדיג גאר יונג איז ער שוין געווען פון די עלויים און לומדים אין פוילן, און אונטער די הנהגה פון זיין פאטער זצ"ל, איז ער גע-

ער ליידט פון אן אינערליכן בלוט-אויסגוס אין מאגן ר"ל.

בלויזשנעל האט זיך פארשפרייט די ביטערע ידיעה אין א"י, פיל משמורות האבן געוואלט תהלים די גאנצע צייט, עס זענען אלארמירט געווארן די צדיקי הדור שליט"א אין חוץ לארץ, אומעטום האט מען גענומען מעורר רחמים זיין אויף זיין געזונט, ספעציעלע שליחים האבן מתפלל געווען אויף די מקרי מות הקדושים, מען האט געהאפט אויף א ישועה.

זונטאג פארטאגט איז זיין מצב ליידער ערגער געווארן, ער איז אדורכגעגאנגען א שווערע אפעראציע, און די דאקטוירים האבן גע-פרוואוּט אפראטעווען אים, אבער שפעטער האט ער געליטן א הארץ-אטאקע ר"ל, און עלף אזויגער פאר-מיטאג האט דער מנהיג וצדיק מפורסם צוריקגעגעבען זיין נשמה צום ארון כל, בשעת עס זענען גע-שטאנען געבן זיין בעט די גאנצע שטע משמשים, זאגנדיג "שמע יש-ראל" און פסקי היחוד.

•••

דער גערער רבי זצ"ל איז גער-בוירן אין גער, פוילן, שנת תרנ"ה, צו זיין פאטער כ"ק אדמורי"י הרב הצדיק ר' אברהם מרדכי אלטער מגער זצ"ל, — דער גרעסטער מנ-

די גאנצע אידישע וועלט איז דערשיטערט און איינגעהילט אין טיפן טרויער נאך דער פלוצים-דינער פטירה אין ירושלים פון איי-נעם פון די גרעסטע זקני מנהיגי התורה החסידות בדורנו, כ"ק אדמורי"י הרב הגאון הצדיק המ-הודוס רבי ישראל אלטער, דער גערער רבי זצ"ל, וועלכער איז נס-תלם געווארן זונטאג פ' תרומה נאך א קורצער קראנקהייט אין עלטער פון 82 יאר.

דעם פארגאנגענעם שבת שקלים האט דער גערער רבי זצ"ל נאך גע-דאווענט שחרית אין זיין ביהמ"ד, אבער ווען ער איז ארויסגעגאנגען צו דער "המסכה" פאר הלל, איז זיין ציטער האט פלוצים דער גערער רבי זצ"ל דערשפירט שרעקליכע יסורים, עס זענען באלד ארויסגער-וואן געווארן די גרעסטע פראפע-פארן און דאספאטירט אין לאנד, וועלכע האבען באלד געזאגט א ער מוז תיכף אריינגיין אין שפיטאל, אבער דער גערער רבי האט צוליב שבת גישט געוואלט גיין אין שפי-טאל, א גאנץ שבת האט מען אין אלע נתי מדרשים געזאגט תהלים, נאכן זמן פון מוצאי"ש איז ער אפ-געפירט געווארן אין "הרבה" שפי-טאל אין ירושלים, וואו די דאק-טוירים האבן פעסטגעשטעלט אז

גאנצע אידישע וועלט איינגעהילט אין טיפן טרויער נאך הסתלקות פון גערער רבי זצ"ל

(פארזעצונג פון זיט)
באציאונגען מיט די חברי הכית
דין צדק דעדה החרדית ב' ירושלים. און אלץ געווען גרייס אויף זייער רוח צו מלחמת הדת.
קעגן די גזירות קשות אין ארץ ישראל. זיין לעצטער עפנטליכער ארויסטריט איז טאקע געווען מיט עטליכע וואכען צוריק, ביי דער מא' סערהפגנה אין ירושלים פארוואס דורך דעם ביד'ק דעדה החרדית אין ירושלים, קעגן די הארבע גזיר'ה פון „גיוס בנות“.
נאָענטע מקורבים זיינע וויסען צו דערציילן פון זיין סאלידאריטעט מיט דער עדה החרדית אפהאלטענ'דיג פיל מאל געוויסע פאליטיקאנ'טען וועלכע האבן געוואלט אונטער-גראבען די סמכות פון די גאוי'צ חברי הכיד'צ שליט"א.
(כדאי צו באמערקן, אז דער ביד'צ פון די עדה החרדית האט זונטאג פארמיטאג פאררופען א „יום תפילה“ מעורר צו זיין רחמי שמים פאר'ן געזונט פון גערער רבי'ן זצ"ל, און ווען די גערער שמים זענען שוין, בעה"ל, געווען פארשלאסען, זענען די איינציגע פלאקאטן געווען ווידער פון ביד'צ פארארדענדיג „ביטול מלאכה“ צו דער לוי'ה).
ער איז געווען גוט באפריינדעט מיט — יבלח"ט כ"ק אדמו"ר הגה"ק מסאטמאר שליט"א. וועל'כער האט זיך מיט אים באגעגנט בעת זיין באזוך אין ארץ ישראל מיט יארן צוריק.
זיין פלוצימדיגע פטירה האט געטראפן די גאנצע אידישע וועלט ווי א דונער אינמיטן טאג. צענ'דליגער טויזנטער חסידים געה'א'בן זיך געריסן קריעה מיט הארצ' רייסענדע בכיות. די לוי'ה איז

ארויסגעגאנגען פון זיין ביהמ"ד אויף רחוב „גאולה“ און רחוב „מל' כי ישראל“ אין ירושלים.
ס'איז געווען אן אויסערגעוויינ'ליכע הארצרייסענדע סצענע בעת די מיטה איז אנגעקומען אין אמבר לאנס צום ביהמ"ד. די בכיות און יללות פון די צענדליגער טויזענטער פאר'יתומ'טע חסידים האבן בוקע רוקיעס געווען. עס האבן נישט אויסגעפעלט קיינע הספרים ווייל דאס צעבראכענקייט איז אזוי אויך געווען אין לשער גרויס.
ביי די לוי'ה האבן זיך באטיי'ליגט לויט דער פאליציאישער אפי'שאצונג איבער 100 טויזענט אידן לאנגע רייען פון אויסטאבאסען און קארס איבערגעפולט מיט מענט'שען פון גאנצען לאנד. האבן זיך געשלענגעלט לענג אויס די גאסען אין ירושלים, מיט הונדערטער פא'ליציי אויף פערד פארקערעווענדיג דעם פארקער. יעדעס ווינקעל און געסל איז געווען באלאגערט מיט מענטשען, עטליכע קילאמעטערס ווייט איז געווען שווארץ פון דער מענטשעןמאסע. עס איז כמעט נישט מעגליך געווען אנצוגיין מיט דער לוי'ה צוליב דער געדענג. די טהרה און טבילה איז אפגעראכט געווארן דורך געציילטע משמשים, וועלכע האבן זיך פון פריער גע'טובלט אין מקוה.
די טויזענטער חסידים זענען גע'שטאנען, דערשיטערטע און פאר'אבל'טע מיט אראפגעלאזטע קעג'אן האבען זיך געריסען „קריעה“ ביים אפענעם קבר אויסן „הר הז'ותים“, וואו ער איז געקומען ל' קבורה אויף א ספעציעלער חלקה, אפגעקומען פון פריערדיגן רבי'ן זצ"ל. דאס עס ליגט אויך דעם גע'רער רבי'נס איידעם בורה ר' איט'

שע פישעל היינע זצ"ל.
מיט דער הסתלקות פון גערער רבי'ן זצ"ל איז אויך אוועק א גלענצענדע תקופה און א גלאר'רייכע פערזאנע פון דעם פארמל'תמה'דיגן שעפער'ישן פוילישען אי'דענטום, זייענדיג דער זקן וגדול האדמו"רים אין ארץ ישראל. פון די גלענצענדע געשטאלטן פון יהדות החרדית, און זיין פטירה איז אן אכידה שאין לה תמורה פאר'ן גאנצען כלל ישראל.
זכר צדיק לברכה!
פיל גערער חסידים אָנשטעלונגן קיין ארץ ישראל
ניו יארק. — די פילע גערער חסידים אין אמעריקע וועלכע האבן נישט געקענט אנקומען צו דער לוי'ה זונטאג מיטאָג אין ירושלים, פון גערער רבי'ן זצ"ל, זענען אפגע'פלויען מאַנטאָג, דינסטאָג און מיטוואָך... מנחם אבליצו זיין — יבלח"ט — די ברידער הרה"צ ר' פנחס שליט"א. זיי וועלן בלייבען איבער שבת און אויך אָנוועזנד זיין בעת מ'וועט מפרסם זיין די צוואה. נאך דער שבעה, בנוגע דעם ממלא מקום אלס גערער רבי.
פון אייראָפּע — לאַנדאָן, אַנט-ווערפּין, וויען, ציריך, פאריז און מינכען — זענען אנגעקומען צו דער לוי'ה פילע הונדערטער חסי'דים אין ספעציעלע טשארטער-עראפלאנען.
אין די מערסטע גערער שטיב'לעך אין אויסלאנד האבן גערער חסידים, בשעת עס איז פארגעק'רעט, זיך לוי'ה אין איי, זיך קורע געווען כזין און זיך אראפגעזעצט אויף א האלבע שעה אויף דער ערד און נותן געווען אבילות.
פון גאָעט און פון ווייט קומען איצט אן אָנמאָסן פון פינאנציעלע הילף צו די „מוסדות גער“, אין אן אויסגוס פון זאָרג פאר די צוקונפט פון דער חורתי'חיסודות אימפעריע וואס איז לשם ולתמארה.

פון כ"ק אדמו"ר מגור וצוק"ל

- * יעדער איינער זאל אויף זיך מקבל זיין קובע צו זיין עתים לתורה.
- * יעדער איינער זאל אויף זיך מקבל זיין נישט צו רעדן אין בית הכנסת אין די צייט ווען דער ציבור דאוונט און אין די צייט פון קריאת התורה.
- * יעדער זאל אויף זיך מקבל זיין נישט צו ליינענען פרייע צייטונגען אדער פרייע ביכער.

מאסן יידן שטראמען צום ציון פון אדמו"ר מגור וצ"ל

מאסן יידן פון ירושלים און פון אלע טיילן פון ארץ ישראל שטראמען אן אויפהער צום ציון פון האדמו"ר הקדוש מגור וצוק"ל וואס געפונט זיך אין די ספעציעלע מערה אין חלקת פוילן אויפן הר הזתים.
א ריוויקער עולם איז געקומען צום ציון דעם ערשטן טאג נאך די שבעה צווישן וועלכע עס האבן זיך געפונען טויזנטער גערער חסידים פון ארץ ישראל און פון חוץ לארץ און געזאגט תהלים מיט גרויסע בכיות. דער שטראם פון גרויסן עולם האט זיך אנגעהויבן שוין פון די פריע שעה'ן פון טאג און האט דערגרייכט צו טויזנטער. ביי די צייט ווען ס'איז אנגעקומען כ"ק אדמו"ר מגור שליט"א. די תפילות אין בקשות ביים ציון האבן זיך געצויגן כיון אונט.
„אגד“ האט אראנזשירט א ספעציעלע בוס ליניע צום הר הזתים דעם גאנצן טאג, א חוץ דעם זענען אנגעקומען הונדערטער פריוואטע קארס מיט יידן פון אלע טיילן פון לאנד, א שטארקן רושם האט געמאכט אויפן עולם דאס אנקומען פון הונדערטער תלמידים פון די תלמוד תורה'ס בראש פון זייערע מלמדים און מנהלים.
דער שטראם פון מענשן צום הייליקן ציון הערט נישט אויף און יעדן טאג קומען אן הונדערטער מענשן פון אלע שיכטן זיך משתטח זיין על קברו פון אדמו"ר הקדוש מגור וצוק"ל.

רבי ישראל אלטער, גערער רבי

וואס איז איצט נפטר געווארן אין ירושלים

ער איז געווען דער פערטער רבי אין דער גערער חסידות שער דינאסטיע. — פריער ריכט גערער רבי'ס און זייער קאלע אין אירשן לעבן. — די גערער חסידים אין דעם ארמאט פון דעם נײַעם ארץ ישראל. — זיין פירערשאפט אין דער אגודת ישראל. — זיין שיינע פערזענלעכקייט.

פון הרב אהרן בן ציון שורין

די פאליטישע פאקטור פון דעם בארימטן גערער רבי'ן, רבי ישראל אלטער, זצ"ל, אין ירושלים, האט ארויסגעצויגן גרויסע פער און טרויער אין אלע רעליגיעזע קרייזן פון ישראל און פון אמעריקע.

ערשט, לעצטן שבת צורנאכט איז אנגעקומען צו די היגע גערער חסידים די ירישה, און דער גערער רבי איז אדעסגענומען געווארן אין האפטיגאל און מ'האט געבעטן מתפלל זיין פאר אים, אין די געדער חסידישע שטיבלעך ווי אויך אין ישיבת האס מצע מתפלל גע' ווען פאר זיין געזונט, אבער 4 אויבער איז מיטן דער נאכט, ניו יארקער צייט, איז שוין אנגעקומען די טרויערדיקע ידיעה, אז דער רבי איז נפטר געווארן, נאך אן אפער ראציע, וועטקייט, 11 אויגער פרי אין ירושלים, אויף ישראל צייט, די לוחית איז פארגעקומען דעם זעלבן טאג 4 פארנאכט און ער

איז געקומען צו קבורה אויפן הר הזיתים אין ירושלים.

ביי זיין מותה אין ירושלים האבן ווי באטייליקט צענדליקער חתונטער אידן פון גאנץ ישראל, צווישן זיי פאל דבניה, חסידישע רבי'ס, ראשי ישיבות, מיט ישיבה תלמידים, ווי אויך פארשטייער פון דער מדינה, מיינסטערן און כנסת מיטגלידער, די אלע באגלייטער האבן געזען אין דעם גערער רבי'ן נישט נאר דעם בארימטער גערער מנהיג פון דער בארימטער גערער דינאסטיע, נאר אויך איינעם פון די לעצטע גרויסע אידן פון דעם ארשטיגענעם פאלישן אידיש'טום.

אויב באשט מ'זענען נישט געוואלט צווייטן זיין חסידים, האבן אבער די חסידישע באגלייטער צווישן זיך דערמאנט ווערונג און עפאנדן פון דעם פאמאליקן עקזיקוטיוו אין גער, פוילן, אונטער דער פירערשאפט פון זיין גרויסן מאטער, ווי אויך פון זיינע זיידעס — די גרויסע חסידישע רבי'ס פון דער גערער דינאסטיע, און דער גייער דור גערער חסידים פון ישראל האט דערציילט צווישן זיך וועגן די גרויסע דערעכטיקטע פון גער אין מדינת ישראל שוין אונטער דער פירערשאפט פון דעם איינציגן גרויסן נפטר.

דער גערער רבי, רבי ישראל אלטער, וועלכער איז נפטר געווארן אין אלטער פון 82 יאר, איז געווען דער פערטער רבי אין דער גערער דינאסטיע זינט דעם חידושי הר"ם

(ר' יצחק מאיר ראסענבערג), וועל' כער איז נפטר געווארן כ"ג אדר, תרכ"ד 1866. דער חידושי הר"ם, דער ערשטער גערער רבי, איז נאך רימט אין דער לומדישער וועלט מיט זיינע תורה ספרים אויף ש"ס, ווי אויך מיט זיינע שאלות ותשר בת ספרים.

גלייכצייטיק הארץ דערמאנט ווערן אז אלע גערער חסידישע רבי'ס האבן ווי אויסגעצייכנט מיט זייער למדות, און נאך מער ווי זיי אליין זיינען געווען גרויס אין תורה, האט גערער חסידות שטענדיק געשטעלט דעם טראג, דעם העכשטן צווישן זייערע חסידים, אויף תורה לערנען, און דערמאנט זיינען געווען פיל גערער חסידים, אפילו בעלי בחים, בא' רימט אלס גרויסע למודים.

דער 2טער גערער רבי איז גע' ווען רבי יהודה אריה לייב אר' סער, אן אייניקל פון חידושי הר"ם, באקאנט אין דער תורה וועלט מיט זיינע ספרים, נאך וועל' כע מ'דעמט אים דער "שפת אמת".

אויך דער דריטער גערער רבי, רבי אברהם מרדכי אלטער, איז גע' ווען בארימט מיט זיין גרויסקייט אין תורה, ער האט אויך איינגע' פירט אין די גערער חסידישע שטיבלעך און קלויזן "המסקנות" אין שבת'דיקן ראווענע, כדי די חסידים זיין וואלן לערנען תורה אין מיטן ראווענע, שבת פרי איז די "המסקנה" א גאנצע שעה צווישן שחרית און קריאת התורה, און פרייטיק צו נאכט — א האלבע

שעה צווישן וכלת שבת און מע' ריב.

די גערער דינאסטיע האט נאך א אייך אויסגעצייכנט מיט נאך א גרויסער בעלה, מיט זייער איבער'געגעבעניס צו דעם נײַעם אויסבוי פון אידישן לאנד, נישט נאר שטייען זיינע די גערער חסידים אין די פאדערשטע רייע פון די בויער פון אידישן לאנד, מיט פארשטייער אין כנסת און שטאטיראטן, וועלכע וואכן איבער דעם גייסטיקן תורה'דיקן לעבן פון דער מדינה, נאך נאך מיט פיל יארן צוריק, אין "ג' תר"ב פון די 20ער יארן, זיינען שוין גערער חסידים געווען פון די ערשטע פאנערדישע חסידים, וועל' כע האבן געווען די אידן אין די גערער חסידישע שטיבלעך עהלא צו זיין קיין ארץ ישראל, און צו בויען דעם לאנד, אויך די ערשטע שוואלדן פון פועלי אגודת ישראל, אין ארץ ישראל, זיינען געווען גער' דער חסידים, און אס דער פיאנערן גייסט פון די גערער חסידים צו בויען ארץ ישראל אין געקומען אלס ענטפער אויף דעם ווארעמען רוח פון דעם פריערדיקן גערער רבי'ן, רבי אברהם מרדכי אלטער נ"ע, און לעמיר דא אויך דערמאנט גען, אז אויך דער כנסת גדולה אין מארינבאד, וואו מ'האט באקאנט דעלם די פראגע פון "החלוקה" פון צעטיילט ארץ ישראל, מיט דעם ציל פון אויסבויען א אידישע מדינה, האט דער גערער רבי, רבי אברהם מרדכי, געשטיצט דעם "החלוקה" פלאן.

רבי אברהם מרדכי אלטער האט באזוכט ארץ ישראל פינף מאל, און הויבענדיג דעם יארשטן מאל אין דעם יאר פסח פון דעם יאר תרפ"א (1921).

אין זיינע בריוו צו זיינע קינדער, אין פון זיין בארימטן איידעם, רבי איסעל מאיר לעווין, האט דער גער' דער רבי דאן געשריבן, נאך זיין באזוך אין ארץ ישראל:

"סאזן מירן מיינט, אז די מצוה פון ישוב ארץ ישראל איז נישט אפגעגעבן אין צייט נאך אין דער מעגלעכקייט, און דערמאנט, האבנדיק איצט די מעגלעכקייט, דארפן מיר מיט אלע אונזער כח חות פארשטארקן די עליה פון הרד"שע אידן, און וואס מער פרומע אידן טוען וויין אין ארץ ישראל, אלץ מער השפעה וועלן זיי דארפן האבן, און דאס וועט שוין אויך העלפן צו שטארקן די קדושת הארץ".

כ"י זענען באזוך אין ארץ ישראל האט דער גערער רבי (ראמ"א) זיך אויך באמט צו גרייכן א שלום צווישן די צוויי ראמאלישע פירער רבנים: רבי יוסף חיים וואגענפעלד, דער הויפט רב פון דער עדה החרדית און אגודת ישראל, און הרב אברהם יצחק דובנוב, דער הויפט רב פון ארץ ישראל, אונטער דער פירערשאפט פון ציוניסטישן "העדה הלאומית".

רבי אברהם מרדכי אלטער האט שוין אויך געפלאנט זיך צו בא' פארזעצונג צווייטע צייט

גערער רבי

פארזעצונג

ריקע וואלטן אים אדואאי אריבער
נומען מיט גרויס כבוד.

דער גערער רבי, רבי ישראל,
האט געהאלטן אז מיט'ן בירע און
שטארקן אידישקייט אין ארץ
ישראל וועט שוין מסילא אויף אים
שטראלן די אידישקייט אויף די
תפוצות. און דערפאר האט דער
גערער רבי אויפגעשטעלט א נייע
„מלכות גער" אין מדינת ישראל.
די גערער ישיבות אין ירושלים,
תל אביב און בני ברק, ווי אויך
די גערער חסידישע שטיבלעך זיין
נען פעסטונגען פון תורה ואידות
קייט אין ארץ ישראל.

דער גערער רבי, רבי ישראל, ווי
זיין פאטער, רבי אברהם מנחם זצ"ל,
האט זיך גיט אפגעשלאסן אין זיין
הויף צו געבן דירעקטיווע צו אים
דערפאר... נאר אים שטענדיק גע-
נאמען אלס אראמאדאר אליין אין
שפיץ פון די פרומע אידן אין
ישראל, נאר באזונדערס בראש פון
אגודת ישראל, וואס איז פאקטיש
אמאל געווען דאס הינד פון גער
אין פוילן, און היינט אין מדינת
ישראל.

דער גערער רבי, רבי ישראל,
איז אויך די גאנצע צייט פון זיין
רביסטווע, פאר די לעצטע 28
יאָר, געווען איינער פון די הויפט
מיטגלידער פון דער „מחצית גדולי
התורה" (רבנים און ראשי ישיבה
ראש) פון אגודת ישראל, מיט ווע-
מען די אגודת ישראל דאס זיך
נאר שטארק געזעצט, מיט זיין
חכמה און שטאטסטשטאמפ אין
אלע פאליטישע פראגן, וואס נוצע
דאס מדינה לעבן אין ישראל.

דער גערער רבי איז אויך גע-
שטאנען אין שפיץ פון דער פירער-
שאפט פון דעם אומאפהענגיקן רע-

זעצן אין ארץ ישראל, אין די
שפעטע „30ער" יארן, נאך זיינע
חסידים האבן אים געבעטן זי גיט
צו פארלאזן אין יענער שווערער
צייט, און נאכדעם איז שוין אויס-
געבראכן די היטלער מלחמה, מיט
גרויס נסים האט זיך דער רבי גע-
ראטעוועט מיט דריי פון זיינע זין,
ווי אויך זיין איידעם ר' איסשע
מאיר לעווין איז יאר 1940. די
דריי זין זיינען: דער עלטסטער,
רבי ישראל, דער איצטיקער פאר-
שטארבענער גערער רבי, דער
2טער, ר' בונם און דער דריטער
ר' פנחס מנחם, וועלכער איז היינט
דער ראש ישיבה פון דער גערער
ישיבה אין ירושלים.

רבי אברהם מנחם אלטער איז
נפטר געווארן אין ירושלים, אין
דעם יום טוב שבתות פון יאר
תשי"ח (1948), אין רעכטן מיטן
ברען פון דער באפרייאונגס-
מלחמה, און איז געבראכט געווארן
צו תבורה אייפן הויף און דער
גערער ישיבה, אין ירושלים, און
זינט דאן האט אונזערס מיט דעם
גערער הויף אין ירושלים, ווי אויך
מיט די גערער חסידים אין ישראל
און איבעראל דער איצטיקער פאר-
שטארבענער גערער רבי, רבי
ישראל אלטער, גיט.

דער גערער רבי, רבי ישראל
אלטער, ווי זיין פאטער, האט אויך
געשלאסן אן מ'האט און מ'האט
בויען ארץ ישראל, און מ'האט אויך
אין ארץ ישראל וואסן אויף
משיח'... און דערפאר איז דער
גערער רבי פארבליבן אין ארץ
ישראל, און האט צוזאמען מיט
אלע אידן וואס געזאגט אלע מל-
תמות און אלע שווערע צייטן און
האט גיט פארלאזן ארץ ישראל,
כאטש די גערער חסידים אין אים

לייגען חינוך אין ישראל, כאטש
אלס דער חינוך-עצמאי.

דער רבי איז אבער כדאי צוצו-
געבן, און כאטש דער רבי איז
געשטאנען אין שפיץ פון אגודת
ישראל, איז ער אבער געווען בא-
האנט צווישן אלע שייכטן אידן
ווי א מענטש פון שלום, אן אהבה
שלום און א רוח שלום. מ'האט
קיינמאל גיט געהערט, און ער זאל
האבן פארפירט קריגערייען גיט
אנדערס חסידישע דינאסטיעס,
אדער מיט אנדערע קרייזן, נאר
פליקט פארקערט: גאנצע מער
ס'ווען פון גערער-הויף רעדענדיג,
און דער גערער רבי האט מקרב זיך
ווען און מכבד געווען אפילו נאך
נאר אינגערע פון אים, מ'האט אים
געזען גאנץ אפט אויף שמחות פון
חסידישע הויפן, אפילו פון גאר
ייגע חסידישע רבי'ס פון אנדערע
דינאסטיעס, ווי אויך אין די פיינט
פון דער און טרויער.

דער פארשטארבענער גערער רבי
ווי זיין פאטער, האט שטענדיק זיך
כאטש צו געפינען א וועג פאר
שלום אין די היימישע פרומע
קרייזן, און דערפאר איז ער ארויס-
געקומען לעצטנס פאר א שלום
צווישן אגודה און פרעלי אגודה,
און אז די דאזיקע צוויי פארטייען
זאלן איצט גיין צוזאמען בשותפות
צו די נייע וואלן פון דער 9טער
דינאסטיע.

מיט דער פטירה פון דעם
גערער רבי'ן האבן די רעלי-
גיעזע אידן פון ישראל געליטן א
גרויסן פארלוסט, די אייפנטוואונגען
זיינע וועלן גאר לאנג, לאנג לויכטן
איז דער געשיכטע פון דעם אויפ-
בוי פון מדינת ישראל, תנ"צ'י'ה.

פארווערטס

גערער רבי איז נפטר געווארן אין ירושלים

הרב ר' ישראל אלטער, דער גערער רבי, איז נפטר
געווארן אין עלטער פון 82 יאָר. — רייקער עולם
ביי לווי'ה, וואס איז פארגעקומען נעכטן, זונטיק.

דער גערער רבי, זצ"ל, האט
אויסגעבונג א מאדעבונג בית
מדרש און היים אין אייגעם פון
די ארטאדאקסישע טווארטאל אין
ירושלים. דער בית מדרש איז גע-
ווארן דער הויפט-פונקט, דער
צענטער פון גערער חסידים.

דער פארשטארבענער גערער רבי
האט אויסגעאיבט אן אומגעהויער
גרויסן איינפלוס אויף דער „אגודת
ישראל" און אזוי ארום אומרי-
רעכט אויך באזונדערס דעם פאלי-
טישן לעבען אין מדינת ישראל, די
לעצטע יארן אבער האט ער גע-
האלטן זיך אין איזאלירן פון
פאליטיק.

צום גערער רבי'ן פלעגן קומען
אידן מיט פשוטעלעכע, ווי אויך
מיט רעליגיעזע פראבלעמען.
צוויי מאל א טאג פלעגט ער
אויפנעמען חסידים, און אויך א-
דערע אידן.

לאנגע רייען מיט אידן פלעגט
מען זען פאר'ן הויז פון גערער
רבי'ן, וואס פלעגן ווארטן זיך זען
מיט אים.

דער פארשטארבענער גערער רבי
ז"ל, האט גע'שמים מיט זיין
חריפות און חכמה.
די פטירה פון גערער רבי, ז"ל,
האט ארויסגערופן טרויער אין
מדינת ישראל.

דער איד

ווער וועט „ממלא מקום“ זיין דעם גערער רבי'ן זצ"ל

ס'איז געווען שבת פ' שקלים, ר"ח אדר — דער „חדש שמרנין בו שמחה“ פאר „הלל“ ווען טויר זענטער אירן האבן זיך געגרייט צו לויבן השי"ת פאר'ן באגיינען דעם חודש, בעת דער געפלאגטער און סילגעליטענער כלל ישראל צום פאנגט א חודש אין וועלכן די פאר כמארעטע פנים'ער פון א גאנץ יאר פאנגען אן אויסלייטערן זיך מיט א שטיקעל שיינן פון שמחה, איז דערשינען דער געדיכטער וואלקען וואס האט „בקה"ר גאך מעד פינצ'טער געמאכט די שיינן פון דער זון, מיט דער הסתלקות פון גערער רבי'ן, אדמו"ר מהר"ר ישראל אלטער זצ"ל הכ"מ.

וואו נעמט מען דעם ריכטיגען מקומו וואס זאל זיין אומשטאנד און פעיאג צו שילדערן דעם גרויסען ברעך פון גערער חסידים און די שארית הפליטה פון פוילישן איי-דענטום במרמ, און פון גאנצן כלל ישראל? ערשט איצט פאנגט מען דאך אן פון דאסניי צו פילען די אלטע שמערצן, די גאנץ-נישט פאר היילטע אונגודאן-וויי פון ביטערן חורבן! עס דוכט זיך פלוצים אויס, אז מיט דער פטירה פון גערער רבי'ן זצ"ל איז אונזערגעגאנגען א גאנצע תקופה, וואס ער האט ב' חיים חיותו גלארפיעצירט און אריי-געלעבט — און איצט? הוי, יתר מיט היינט וואו אב! אין אונזער „דור יתום“, ווען ס'איז, מער נישט קיין מליצה נאך

מאמע, בירדער און שוועסטער און אנדערע גאנצע קרובים — פאר וועלכע זיי האבן געמוגען א טרייסט אין דער „תחיית המתים“ פון גער. לאמיר זיך נאך דערמאנען ווי דאס פוילישע אידענטום האט אמאל אויסגעזען: די שטעט און שטעט-לעך וועלכע האבן וויברירט מיט תורה און חסידות, די רבי'שע הור פון און צענדליגער טויזענטער חסידים ואנשי מעשה; די הונדערטער גערער שטיבלעך אומעטום — דאס אלץ איז, ליידער, אוועק מיט'ן רויך וואס האט פארניכטעט פוילן און גאנץ מורחא-איראפע, און די איבערגעבליבענע יתומים האבן זיך געקלאמערט אין גערער רבי'ן זצ"ל ווי אין א טאטע'ן. ער האט זיי געטרייסט און מחזק געווען אין דער אמונה, דינענדיג מיט וויין פערזאן אלס ביישפיל, אז טראץ אלעם דאך'ר מען זיך נישט פארלירען, „ר נתן ד' לקח יהי שם ד' מכורך מעתה ועד עולם“, ווילאנג מיר האלטן זיך צו דער אמונה און צום דרך האבות, האט דער רשע הי"ד לער ימ"ש בלויז אומגעבראכט דאס פוילישע אידענטום אין גומים — מיליאנען נפשות — אבער נישט די נשמה און ארטיילעכע פון די אמאליגע פוילן.

דער פריערדיגער גערער רבי זצ"ל האט מיט ווייניג ערשעפטע כוחות אוועקגעלייגט די יסודות „אנעהויבן פון דער אלי"ף איבער

צופלאנצען די חרוב'געווארענע גער אין אה"ק, און דער גערער רבי זצ"ל האט אויף די יסודות אויס-געבויט די פראקטישע חורבן ר' חסידות-אומפערע וואס האט דער מאגט דעם נישט-ווייטען עבר, אין ווינציגער ווי 30 יאר האט דער גערער רבי זצ"ל ווידער אויס-געהאדעוועט א דור פון טויזענטער יונגעלייט בלעז'ר כ"י מיט'ן גאנצן כוונקישן געשמעל פון ווידער טא-טעס און זיידעס, וואלכע האבען אויפגעשטעלט נייע מסודות התורה חסידים שטיבלעך און אויסגעלעבט פער אומעטום איבער דער וועלט, ביטלעכעוויי האבן אויך ביי די על-טערע, די האלב-פארלאשענע קינדן וועלכע האבן געשאנקעט אין זיין ערע הערצער נאכ'ן גרויזאמען חורבן, גענומען פון דאסניי צעפאל-מען זיך מיט אן אש קודש, פנים חדשות כאו לכאן — געלאזט ווי דער וואקסען בארד און פיאזא, אג געטאן שבת דעם אזוי פארטהייליג-טען חסידישן לבוש און אויך די פנימיות האט באקומען אן אנדערן באראקטער.

וואו נאך אן אפשטאמיגער פון פוילן, נישט קיין אונטערשייד צו וועלכן רבי'ן ער אדער ווייניג על-טער זענען געפארען אין דער פאר מלחמה-דיגער רייכער פאנאראמע און קאלירפולן רעגנבויגן פון פאר-שידענע חסידישע אדמו"רים איי-ליכער מיט זיין אייגנארטיגן דרך אין עבודת השי"ת — האבן זיי איצט כמעט אלע געריסן זיך קיין גער, ווי אלטע גערער חסידים הא-בע אפאל געוואלט: „גור בארץ הזאת ואח"כ עמך ואברכך“ — אין גער קען מען זיך דערמאלטען און מגדל זיין אידישע דורות ווי אמאל „גור" איז אויך פון לשון „יראה“ — וואס דאס האט מען געזען ביים גערער רבי'ן זצ"ל, דעם „מורא רב כמורא שמים“; ווי די חסידים האבן געאכטעט און געצייטערט, מיט א „יראת ה' הוממת“ דורכ'ר

דרינגען מיט אמת'ער אהבה, פאר'ן רבינ'ס א בלוין בליק, און דער בליק פון גערער רבי'ן זצ"ל האט הערגרייכט נישט נאך אין די טיפסטע באהעלטענישן פון איסליכן הארץ באווענדער נאך גאנץ אפט, ווי באקאנט, זיך פערזענליך מסריח געווען נאך האלבע נאכט צו האלטן אן אויף די חתונה פון פון בחורים און יונגעלייט, ווי א טאטע וועלכער דאס נישט און קען זיך נישט געפינען קיין מנוחה ביו ער ווייסט נישט גענוי וואו ווייניג קינדער זענען און וואס זיי טוען, אונטער די שטרענגע בליקען און שארפע אויסדרוקן פון דעם „חכם הרזים“ האט געטליעט א ווארימע הארץ פול מיט זארג און אויספער-געוויינליכע איבערגעגעבנקייט צו יעדען איד, ער איז געווען דער „אבי יתומים“ נישט נאך צו ווייניג חסידים, נאך אויך צו אנדערע, ספעציעל א בנן של קדושים, זיין אויג איז נישט בלויז נישט געווען קארד ח"י צו זען דעם וואקס פון אנדערע חסידישע תרים, נאך ער האט אפילו צוגעהאלטן אז א „בית צדיקים יעמוד“ און אידן זאלן האבן וואו צו דערהאלטען זיך אין אונ-זער דור שפל.

זיין ליכשאפט — יכלתי'ס — צו כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מ'סאטמאר איז געווען אין לשע, און ער האט ביי א יעדע געלעגענהייט, ווען עס איז צו אים געקומען א סאטמארער חסיד, גאנצעפריגעט זיך אויס'ן געזונט פון רבי'ן שליט"א, און געוואלט זי שטארק ער איז מחבב און מעריץ דעם זקן תורה, ד' יאריך ימי ושנותיו בועמים, דא האט מען געקענט זען דעם „ואת חב בסופה“, ווייל ס'איז גע-ווען „מלחמות ד' כתובת בספר“, מיט א קעגנזייטיגע רעספעקט צו תורה און עבודת השי"ת.

נישט היינט געדאכט, ווען כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א איז נישט געזונט געווארען, און אידן אומ-ע

טום האבן מרעיש עולמות געווען און מ'פיל תחינה געווען פאר א רפואה שלימה במהרה, און אין סאטמארער ביהמ"ד אין ירושלים האבן אידן שוין שוין געווען מיט אמירת תהילים כציבור אויס'ן רוף פון בירצ' שעי' העדה התרדית — זענען די אידן אין דעם פול-געד-פאקטן ביהמ"ד פלוצים איבער-רעשט געווארען זענענדיג ווי דער גערער רבי זצ"ל איז אריינגעקומען זאגען תהילים צוזאמען מיט'ן פאר-זאפעלטן עולם.

תהלים זאגען האט ער געקענט, און האט געוואלט, אויך ביי זיך אין שטוב און אין ביהמ"ד, נאך ער האט זיך פערזענליך מסריח געווען, צו זיין מיט די סאטמארער חסידים און תלמידים צוזאמען, ארויסצוציי-גען סאלידאריעט, צו דערמאנען און מחזק זיין ווי צו בעטן פאר דעם פנהיג ישראל שליט"א.

עס איז אויך געווען צו באוואונ-דערן זיין גאנצעקייט צו די עדה התרדית און צו די גארע חבירי הביד'צ שליט"א, ביי א יעדער גע-לעגנהייט האט דער גערער רבי זצ"ל ארויסגעווארען, אז טראץ אלע דיפערענצן — און עס זענען גע-ווען ערנסטע דיפערענצן — מוז מען רעספעקטירן דעם כח ביד יפה פון דער עדה התרדית.

ערשט מיט עטליכע וואכען צו-ריק, אויך דער סעודה לכבוד די יומא דהילולא פון בעל שפת אמת זי"ע, האט דער גערער רבי זצ"ל באפוילען ארויסצואווארען עטליכע הונדערט עופות אויף וועלכע דער ביד'צ פון די עדה התרדית האט גענומען א חשש פון געוויסע איי-זענענדיג, וואס אנדערע האבען מחיר געווען, ווער שמועסט נאך ווען די עדה התרדית איז ארויס-געקומען אין א מלחמת מצה קעגן גזירות קשות ורעות פון שלמה ד' כוסרים, ווי לעצטענס ביי דער „צדקת מחאה“ קעגן די באגייטע-פארענעגט אויף אנדערע

ווער וועט, ממלא מקום זיין דעם גערער רבי'ן זצ"ל

פארענאג

גזירה פון „גיוס בצות“ איז דער גערער רבי זצ"ל געקומען פערזענליך באמיליגן זיך — „ומי ראה אותו יוצא הווא לא יצא“ — און דערמיט געשטארקט די הענט פון די גיבורי כוח וועלכע קעמפן קעגן די מוצרי הדת.

מיר באגרייפן גארנישט וואס פאר א סארלוסט דאס איז פאר'ן גאנצן יהדות התורנית, די הסתלקות פון אַט אַזאָ אַלוייטיגן גדול בר ישראל און מנהיג הדור, פאר ווער מענטש וואָרט איר די רשעי ישראל האָבן געציטערט, ביי אַ שבת הפגנת וואו עס זענען אָנוועזנד געווען די „גערער יונגעלייט“ האָט דאָ אפילו דער ברוטאָלסטער פארלייז אָפּיצער געציטערט, וויסענדיג, אַז „מיט גער איז בעסער נישט אָנצהייבן“, אחוץ דעם גרויסן איינפלוס וואָס דער גערער רבי זצ"ל האָט געהאט אויף אלע קרייזן. דער גערער רבי זצ"ל האָט אויפגעבויעט און באַלעבט אַ דור וואָס וועט בעזיה שטיין און ווייטער וואָקסען און בליען עד ביאת משיח צדקנה. געוויס איז די פטירה פון אַט אַזאָ רועה נאמן אַ דערשיטערדיגער קלאַס פאר'ן גאנצן כלל ישראל און פאר איר חסיד גער און פאר לייענדיק איר בטרם אַבער דער דור און גייסט פון גערער רבי'ן זצ"ל און די רייכע ירושה פון די גאונים וצדיקים וי"ץ וועט איהו ווייטער לעבן און פארגעזעצט ווערען. דער גרויסער חלל וואָס דער גערער רבי זצ"ל האָט איבערגעלאָזט וועט זיך אַבער שטארק פילען, ווייל דעם כליוו פון אַזאָ קאליבער מנהיג וועט זיין ווער שווער אויסצומילען. און נאָר מיט באַזונדערע סייעתא די

שיא, בזכות דרכים, מיט'ן כוח פון „גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם“, וועט זיין ממלא מקום בעזיה קענען ווייטער פלעגן דעם שיינעם וויינגארטען וואָס דער גערער רבי זצ"ל האָט אָנגעפלאַנצט. עס איז אַ גרויס רחמנות אויף אונזער דור, וואָס פון אַיין זייט וואָקסען און קענען צו נטיות, און פון דער אַנדערער זייט האָבן מיר כליוו אין לעצטן יאר פארלירען אַזויסיל צדיקים אמתיים, השׂיית יאמר לצרתנו די ויגדור פרצות עמו ישראל ברחמים. מיר האָלטען באַדאָרפט איינרייסען די הימלען און בעטן דעם אַלמעכטיגן ער זאל אונז שוין שטעקן די געקליבענע צדיקי אמת עד ביאת משיח צדקנו — מיר זאלן שוין מיט זיי איינעם באַרוב וזכה זיין צו די גאולה שלימה.

זאל דער גערער רבי זצ"ל אויך איינעם געמען דאָס תהלים'על אין דער האָנט און גיין פאר'ן כסא די כבוד בעטן, פאר די צענדליגער טויזענטער יתומים וואָס ער האָט איבערגעלאָזט, פאר'ן גאנצן פאר אבליטען כלל ישראל און פאר דעם רבן של כל ישראל מרן רבינו יואל בן חנה, אַז מיר זאלן שוין גע'האלפן ווערען, וואָס וואָרט מען אין הימל? (דער גערער רבי זצ"ל האָט אַמאָל שטייגענדיג ביי די קבר רי צדיקים פון ארתיק און זיינע תלמידים זי"ץ אין צפת, געזאָגט: „שוין גענוג געשלאָסען, עס'ן מענטשן אויסשטיין זי“)

לאמר האָט ער צו השׂיית, אַז אי דעם חודש השמחה וועט אונז נהפ'ן ווערען דער יגון לשמחה ויציאת מאסילה לאור גדול און דערלעכט צו זען בישועת כל ישראל ושמחתן וזכות כל הצדיקים יגן עלינו — מיר זאלן זיך קענען דערהאלטען.

גרויסער עולם דערוואָרט אויף כינוס פון אגודת הרבנים אין אנדענק פון גערער רבי'ן זצ"ל

דאָ, אין אמעריקע, וואָקסט די אַסימילאציע, קאנסערוואַטיוו און רעפארם פאר'סמ'ן גייסטיג די יונגענט, פירענדיג איר צו נישואי תערובות, וואָס איז היינט צו טאָג דער שווערסטער פלאַג פאר'ן אַמעריקאנערס, מאַדערנעס אידענטום.

רעפארם האָט לעצטנס אונז „מוכת“ געווען מיט אַ „נייעם סידור“, וואָס שטעלט מיט זיך פאר אַן אמת'ע פראָפאגאנדע פון

הייליגען, דורות'דיגען סידור, הייליגע אידישע תפילות ווערען ערוועצט מיט לידער פון וועלט'ליכע דיכטער און מיט אַנדערע שפאַטיגע צערעמאָניאלען.

אין אַ צייט ווען „השתות יהר“ סוף, פרעגט מען צדיק מה פעל? וואָס טוען די צדיקים און צו ווערען מעשים טובים דופען זיין פילענדיג די גרויסע אחריות און זייענדיג דורכגענומען מיט גרויסער זאָרג, רופען מיר אויך

זונטאָג, פ' ויקהל - פקודי, כ"ג אדר, 3 נאָכמיטאָג, אַ כנוס הת' עוררות אין דער ספרדישער שוהל, אויף 14טע עוועניו און 45טע סטריט אין באָראַ פארק, ברוקלין.

גדולי ישראל וועלן האַלטען דברי התעוררות און דברי מוסר, צוליב דעם וואָס עס ווערט ער-וואָרט אַ גרויסער עולם, וועלן זיך די טירען שליסען פינקטליך אין דער צייט.

אגודת הרבנים דארצות הברית וקנדה

עצרת מספד ובגם התעוררות

אבל כבוד ירח על בית ישראל, נסתלק ועלה בסערה השמימה מנהיג ישראל ותפארתו עמוד התורה

בבוד קדושת מרן אדמו"ר מגור זצ"ל

שהשפעתו הקרינה למרחקים, ישב בירושלים ומצודתו היתה פרושה בכמה תפוצות ישראל, בשעה קשה ומועקת זו, על כל אחד ואחד לעשות חשבון הנפש נוקב, לחפש במעשיו ולחזור בתשובה ולקבל עליו עול תורה ומצוות.

אנו קוראים בזה את אחינו בני ישראל להתאסף יחד

ביום א' פ' ויקהל-פקודי, כ"ג אדר (מערץ 13)

בשעה 3:00 אחר הצהריים

בביהכ"נ אנשי ספרד, 14טע עוועניו 45טע סט., בארא פארק, ברוקלין

גדולי רבנים, אדמו"רים וראשי ישיבה, ובראשם הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א ישרו דברי התעוררות ודברי כבושים.

אגודת הרבנים דארצות הברית וקנדה

„גיין?“ - „לויפן!“, האט געזאגט גערער רבי זצ״ל

צו חסידישע יינגעלייט, וואס האבן יום-כפור 1973, נאכן מלחמה-אויסברוך, אינמיטן דאווענען, אין גערער בית-המדרש, באקומען אויפפאדערונגען תיכף צו קומען אין די מיליטער-פונקטן פון צה״ל

אויסלאנד זענען געקומען חסידים אפילו מיט ספעציעל-געדונגענע עראפלאנען. אין דער לוויה האבן זיך באטייליקט אן ערך 200 טויזנט יידן, צווישן זיי כמעט אלע רביים אין לאנד, רבנים, ראשי-ישיבות, מיניסטארן, חברי-הכנסת און געזעלשאפטלעכע טוער. מען האט גישט געמוזט זיין דו"קא א חסיד. צי א „דתי“ כדי צו רעספעקטירן דאס תורה-גדלות, חכמה, מנהיגות פון גערער רבי זצ״ל.

גערער רבי האט געהייסן „לויפן“ אין צה״ל — א סימן אז דאס לויפן איז — פיקוח-נפש; אז דאס וועט זיכער העלפן ברענגען די יושעה.

דאס איז א טייל פון דער גרויסקייט, פון כח פון „גער“. אין „גער“ איז מען מקיים דעם „נעשה ונשמע“ אפילו לגבי יעדן ווארט פון רבין. „נעשה ונשמע“ אפילו אין — יום-כיפור.

200 טויזנט יידן ביי דער לוויה

דעריבער האט, ווי מיט דער שנעלקייט פון א בליץ, זיך דער-טראגן די טרויערדיקע ידיעה, זונטיק אינדערפרי, דעם 2טן אדר (20טער פעברואר). אז דער מנציח פון גערער חסידות, דער 82 יאריקער גערער רבי האדמו״ר ישראל אלתר, איז נפטר געווארן אין ירושלים, אויך די ישראל-ראדיא האט באַלד געגעבן א לעב-גערא קאמוניקאט וועגן דעם. אין לאנד און אין אויסלאנד האט מען זיך שנעל דערווייט וועגן דער נטירה. צענער טויזנטער חסידים און פארערער זענען שנעל גע-קומען קיין ירושלים, אויך פון

פערט: — „גיין?“ — „לויפן!“

ס׳איז געווארן א געלויפטעניש. אלע וואס האבן ביים דאווענען באקומען ענלעכע מעלדונגען, און די וואס האבן פארשטאנען אז זיי דארפן באקומען אַזעלכע מעלדונגען, זענען — אַנגעטוענע אין די קיטלען און טליתים טאַקע אויף ריכטיק געלאָפן, ווי מ׳וואָלט זיי נאָכגעיאָגט, צו די מיליטער-פונקטן. אז דער רבי הייסט „לויפן“ — א סימן, אז דאָס איז אַן ענין פון פּוּקוּח־נֶפֶשׁ, קידוש השם, קידוש העם, קידוש הארץ.

דער רבי האט געגעבן א צייכן דעם בעל-מוסף, ממשיך זיין די תפילות.

שנעל האט זיך פארשפרייט איבער גאנץ ירושלים, אז דער גערער רבי האט געהייסן „לויפן“ — קעמפן קעגן די שנאיי-ישראל, ראטעווען יידן, ראטעווען ארץ-ישראל.

באַלד נאָך נעילה, נאָך הבדלה, האָט ווי מיט דער שנעלקייט פון אַ בליץ זיך צעטראָגן איבערן גאַנצן לאַנד די ידיעה, אז דער

ווען דער רבי, נעבן עמוד פון בעל-תפילה, דער רבי האט, ווי בחוש, דערפילט די געשע-עניש אין בית-המדרש, אויסגע-דרייט דעם קאפ צום עולם און דערנעבן דעם ייגנמאן מיט א צעטל אין האנט, וויל, אָבער דערוואָגט זיך נישט, צו דערנעבן טערן זיך צום רבין. מיט אַ האַנט באַוועגונג האָט דער רבי אים צו גערופן, גענומען אַריינקוקן אין צעטל, דער עולם האָט פאַרשטאַנען, אז דאָ איז געשען עפעס אויסגעוויינלעכעס. „אַזא זאך, בעתן שטעלן זיך צו שמונה-עשרה, יום-כיפור“, אלע האבן איינגעהאַלטן דעם אָטעם, צוואַ-מען מיט די תפילות.

דער ייגערמאן האט ממש „פאַרלוירן ס׳לשון“, מער מיט די אויגן ווי מיטן מויל האט ער קוים אַרויסגעשעפּשעט בלוז איין איינציק וואָרט — „גיין?“

דער רבי האט מפסיק געווען די תפילות. אַ שאַרפן בליק גע-טאן מיט זיינע מילדע, גליעדדיק-בלישטשענדיקע אויגן, און מיט אַ העכערן קול שטרענג געענט-

יום-כיפור 1973, אין גרויסן בית-המדרש פון גערער רבין אין ירושליםער „שכונת הגאולה“ האָ-בן טויזנטער יידן, אין ווייטע קיטלען, ווייטע זאַקן, איינגעהילט אין טליתים, איבער די קעפ, מיטן גרעסטן התעוררות פון תפילה און חשובה, מיט שבירת הלב און קדושת היום זיך געשטעלט צו דער מוסף-דיקער שמונה-עשרה, ווי אַ שטורעם-ווינט וואָלט פלוצ-צום אויסגעפראָלט אַלע פענצטער — האָט אויסגעטרייסלט די ידי-עה: — „מלחמה“, „די אַראַבער זענען באַפאַלן די מדינה“, מילי-טערישע שליחים האָבן אָנגעהויבן אויפזוכן אויך אין רבינס בית-המדרש צענדליקער ייגעלייט און בחורים, און זיי דערלאָנגט שריפ-טלעכע אויפפאדערונגען תיכף זיך צושטעלן צו די מיליטערישע פונקטן. — „אַלגעמיינע מאָבילי-זאַציע“, אַ גערודער, אַ צעטומי-לעניש.

איין ייגערמאן, אין ווייטע זאָ-קן, אין ווייטן קיטל, מיטן טלית איבערן קאפ און אַראַפּגעלאָזטע לאַנגע פּיאַות, האָט זיך קוים אַ-דורכגעשטופט צו דער מזרח-וואַנט, וווּ עס האָט מחפּלל גע-

רבי ישראל אלתר זצ״ל איז געווען אן אייניקל פון צדיק, דער „שפת אמת“ זצ״ל און דער זון פון פריערדיקן גערער רבי האדמו״ר אברהם מרדכי זצ״ל וועל-כער איז נפטר געווארן שבועות חש״ח (1948) בעת דער באַלאַ-גערונג פון ירושלים און צוליב דעם האָט מען אים קובר-געווען אויפן הויף פון דער ישיבת „שפת אמת“. האדמו״ר אברהם מרדכי זצ״ל איז געווען פון די גרינדער פון דער „אגודת ישראל“ באַווע-פארזעצונג די אנדערע זייט

„גייטן?" - „לויפן!"...

פארזעצונג

גונג, צוזאמען מיט אלע אירע זינער און קולטור-אינסטיטוציעס — „בית יעקב", „בנות אגודת ישראל", צא"י און „פועלי אגודת ישראל". דער אדמו"ר זצ"ל האט געהאלטן, אז כדי אויפצוהאלטן יסודותדיק יידישקייט, דארף מען, אין א „מאדערנער צייט", זיך באצוגן אויך מיט „מאדערנע" מעטאדן, און דעריבער זיין פארטרעטן אין די קהילות, שטאט ראטן, פארלאמענט און רעגירונג. דער רבי זצ"ל איז געווען אויך פאר עלייה און בנין ארץ-ישראל, און דערפאר איז ער אליין געקומען עטלעכע מאל קיין ארץ-ישראל, נאך איידער עס איז געווען א מדינת ישראל, דא געקויפט מגרשים, קוראשירט ווינע הוסידיש צו עלייה און אינוועסטירונגען. זיין איידעם, רבי אייזיק טשע מאיר לעווין זצ"ל, פון די חשובסטע אגודת-ישראל מנהיגים, און דער מנהיג, גייסט און געוויסן פון אגודות אין פוילן און ישראל — האט אויך אונטערגעשריבן די דעקלעראציע פון שאפן די מדינה, און געווען מיניסטער אין דער ערשטער ישראל-רעגירונג.

פון א גייסטיקן מדבר געשאפן א נייע גייסטיקע וועלט

האדמו"ר ישראל, אלתר זצ"ל, וועלכער האט איבערגענומען די פירערשאפט פון גערער חסידות,

נאך דער פטירה פון זיין פאטער זצ"ל אין תש"ח (1948) — האט ממשיך געווען דאס חסידות און אגודה-מנהיגות במשך די 29 יאר פון זיין דער רבי פון מלכות גור.

נאכן גרויסן תורבן פון פוילישן יידנטום בעת דער שואה, האט אדמו"ר ישראל אלתר זצ"ל זיך באמיט, קודם כל, צוריק אויפצו שטעלן דאס „מלכות גור" און ער האט מצליח געווען, צוזאמען מיט דעם שארית התורבן, איז אויפגעוואקסן א ניי דור פון צענדער טויזנטער גערער חסידים און אגודות-האגדה-גער, אין ישראל און אין די תפוצות.

„גור" באזירט דער עיקר אויף לערנען פון חסידים לערנען תורה ברענגט צו מעשים טובים: אהבת ישראל און אהבת ארץ-ישראל. חרדים, ישיבות, כוללים, „שטיבלעך", בית-יעקב-שולן — דאס איז פון די עיקרי העי קרים פון „גור". גערער חסידים האבן אפילו זיך געשאפן אן אייגענעם „לבוש" — מען דערקענט זיי, אפילו אין גאס, מיט אַרופט געבוידענע שווארצע זאקן, מיט שווארצע קאפעלושן, מיט די בערד און פאות, מיטן עלעגאנטן, האלב-פריצישן אויסזעהן, מיט חכמהדיקע אויגן, מיט רעדן-ווייניק, ברמיזהדיק „ווי לחכימא ברמיוה", מיט זכרישער ידידות, מיטן זארגן פארן צווייטן, בפרט פארן נויט-

באדארפטיקן, מיט אהבת ישראל בפועל ממש.

מען דערציילט, אז ווען דער רבי זצ"ל איז געווען קראנק, אין חיפה, איז געקומען אים מבקר חור'לה זיין דער וויזשניצער רבי, ה'אדמו"ר האגער שליט"א. היות דער וויזשניצער איז געווען אן אומגעריכטער, האט דער וויזשניצער רבי, כדרכו בקודש, געבעטן ביים גערער רבי ער זאל אים נישט האלטן דאס פאר נישט ריכטיק, און צוגעגעבן, בדיחותא, אז די חזרה דערמאנט אונדז: „ואהבת את ה'... כחפך-עין האט דער גערער רבי געענטפערט: „עין ט'שטייט נישט אזוי (האגע'ער) ט'שטייט: ואהבתם את ה' — גר (האג'א-גער)... דער וויזשניצער רבי הייסט האג'א-גער).

אזוי איז געווען די שיטה פון „גער".

מיטן כח פון חסידים וואס „לייגן נישט קיין תפילין"...

אן אָגעווענער פאליטישער מנהיג האט אמאל געפרעגט דעם פריערדיקן גערער רבי: — אין וואס באשטייט אייער כת, רבי, וואס איר האט אזא גרויסן ערלם? האט דער רבי געענטפערט, ווייל „איך האב טויזנטער חסידים וואס לייגן נישט קיין תפילין"... האט יענער א דערשטוינטער געפרעגט: „וואס הייסט

דאס?... האט דער רבי געענטפערט: — „פארוואס פארשטייט איר נישט? — זיי זענען נאך נישט בר'מצווה"... „איך זארג פאר הינוך הבנים והבנות", „אם אין גזיים — אין תישים", „איך זארג פארן דור ההמשך, וועלן מיר געבן די קינדער א גוטן תור-רה"חינוך — וועלן מיר האבן יידן, חסידים — א פאלק.

מען דערציילט אויך, אז עלטערע חסידים האבן אמאל זיך פארקלאגט, אז די יינגעלייט און בחורים שטופן זיך צופיל אין רבינס בית-המדרש, בעיקר צום „רבינס טיש", אז טיילמאל איז ממש סתם נחמדות. האט דער רבי מיט זיין צימח'ליקייט, כדרכו בקודש, געענטפערט קורץ: „דאס איז תורה נפשות..."

דאס איז „גער", גער האט, סיי אין פוילן, סיי אין ישראל, געטראגן די קרוין פון חסידות. דער גערער רבי איז געווען בבחינת „דער רבי פון די רביים". דער ראש פון די „מועצת גדולי התורה", דער מנהיג פון דער „וועלטלעכער אגודת ישראל".

דאס ליכט ווערט נישט פארלאשן!

איז א טרויער'דיגער קלערונג כצ"ד נאך דער פטירה פון גערער רבין רבי ישראל אלתר זצ"ל. האט הרב הראשי ר' שלמה גורן שליט"א זייער כאראקטע-

ריסטיש אָפּגעשאצט דעם נפטר: — „עס איז אויסגעלאשן געווארן א גרויס גייסטיק פייער פארן כאלק ישראל אין לאַנד און אין די תפוצות. עס איז אַוועק דער כאַסטען, דער לערער און דער רבי פון צענדליקער טויזנטער חסידים אין דער וועלט; דער פאָטער פון פוילישן חסידות, דער שטאַלץ פון פאלק און פון דער תורה".

האדמו"ר אברהם מרדכי אלתר זצ"ל איז געווען מנהיג פון גערער חסידות במשך 43 יאר, און איז נפטר געווארן אין עלטער פון 82 יאר. זיין זון, האדמו"ר רבי ישראל אלתר זצ"ל איז געווען מנהיג 29 יאר און איז היינט טייער וואך נפטר געווארן אויך אין עלטער פון 82 יאר.

דער רבי איז טאקע נפטר געווארן, אבער דאס ליכט איז נישט אויסגעלאשן געווארן. זיין ממלא מקומו וועט ממשיך זיין דעם גרויסן גייסט און אידעאל פון תורה און חסידות פון מלכות-גור.

ביי דער לוויה האבן חסידים געזאגט: דער ממלא מקומו וועט זיין דער 5'טער רבי פון גערער חסידות. ער וועט זיין כנגד די ומשה תומשי תורה און — זוכה זיין צו דער גאולה פון בריאת גואל צדק במהרה בימינו. הלואי.

האכל הכבד בכל תפוצות ישראל על הסתלקות כ"ק מרן האדמו"ר מגור זצוק"ל

על הר הזיתים

על הר הזיתים נמשך גם אתמול ורם בלתי פוסק של אנשים העולים לפקוד את הציון במערה המיוחלת שבחלקת חברת קדישא חסידים אשר טיפלה בהלווייתה.

דעות קבוצות קבוצות, זקנים וצעירים המספרים איש לרעהו על מסכת חייו ומעשיו המופלאים, על שיחות ועל שיטות השפעה מקוריות. רבים מספרים דברים בנוסף, "בדידי הוזה עובדא" קשה להם להפרד מן הר בית שהיה מוקד חי עשרות שנים. שימש אבן-שואבת של השפעה רוחנית גדולה על היהדות החרדית.

גולל ומיר חלצו נעלים וישבו על הר ארץ קרעו קריעה וקוננו קינה מרה על הנזק והעטרה שהורמה מעל ראשם.

הרים מן האכל הכבד ששפט כ" תפוצות ישראל, הגיעו אהמיל לירושלים, מפיהם של עשרות חסידיו גור שהחלו להגיע כדי להשתטח על קברו של מרן כקשיטת אדמו"ר זצוק"ל מי גור במערה שבמעלה הר הזיתים וי לנחם את האבילים.

העתונות היהודית והלא-יהודית מררה על הפטירה ועל התלוויה התמונית והנסיפו פרטים על אישיותו, השפעתו ומפעליו לחנוך ילדי ישראל על ברכי התורה והחסידות.

האכל בירושלים

הכחה בתדהמה את כל הציבור הרב, הם סיפרו שעם יציאת השבת כאשר החלו להגיע הידיעות הטלפון גיות, נזעקו רבים, ובראשם רבנים, אדמו"רים, וראשי ישיבות אל בתי הכנסת וקיימו תפילות שלא פסקו עד לשעה שבה הגיעה הידיעה על הסיחלקותו של מרן זצוק"ל לשמי מרום.

מיד ניסו רבים להשיג מקומות במטוסים היוצאים ללוד, מתוך הנחה שיהיה סיפק בידם להגיע כבוד מועד לפני הקבורה. אולם, רק מעטים עלה בידם להשיג מקומות טיסה כי ביום זהם הגיעו ללוד בשעות הלילה, ומשם ישר לירושלים. האורח חים נכנסו לדירתו של האדמו"ר זצוק"ל התייחסו בבכי מר וישבו שכבה כדין. חלקם התחילו לחזור ל- מקומותיהם.

בבית מדרשו של האדמו"ר זצוק"ל בירושלים היתה אחמול תנועה רבה, אלפי חסידים ומעריצים מכל שכבות הציבור החרדי באו להשתתף באכל הכבד. מאז חורו מן התלוויה עד רדת הלילה שלשום, הגיעו רבים מבין הרבנים לבית המדרש, המשיכו בלי-מודיעה, השמחה ניטלה מהם והם מנמיכים את קולם מכונסים לחוך ע-צמם מביטים בעיניים בוחות.

בדירתו של האדמו"ר הסמוכה ל- בית המדרש, באו רבים לנחם את הרבנים, בין הבאים יהודים מכל שדרות הציבור ובראשם אדמו"רים, ראשי ישיבות רבנים, דיינים מורי הרב ראה וקהל עצום שאינו פוסק. רבים משתתפים בתפילות בבית המדרש הגדול.

סביב לחצר בית המדרש מתגורר

יום ג' פ' תרומה ד' אדר תשל"ז

אכל האדמו"ר מגור זצוק"ל

ביום השני לאכל הכבד של היהדות החרדית עם הסתלקותו של מרן כ"ק מרן האדמו"ר זצוק"ל מגור זצוק"ל ורם המנהגים בבית מרן ובבית הרב מדרש בירושלים, שם יושבים בני הרב משפחתו. שבעה.

בין הבאים ובראשם אדמו"רים, רבנים, ראשי ישיבות ראשי כנסיות וכיו"מ מכל החוגים והגוונים של יהדות התורה מכל הארץ, כמו כן גבר זרם הבאים מהחיל מבין אלו שלא יכלו להספיק להלווייה.

בצירוף התקיימה מיד לאחר היוודע הבשורה המרה ישיבת אבל של בשרי-אוח אגודת ישראל, והנשיא התורני, רמאל רבנובויץ השמיע דברים להעריכ את האכילה הקבדה.

המורדיני

ע ת ו ז י ו ס י - ירושלים

ר' א. הירש: תדהמה ואכל באירופה

כריכוזים של יהדות התורה בארצות אירופה השונות שוררים. תדהמה ואכל כבד ביותר על הסתלקות כ"ק מרן הרב האדמו"ר מגור זצוק"ל, — נסר אתי מל ר' אברהם הירש, מוכ"ל אגודת העולמית בשומו מכיקור בארצות באירופה.

מר הירש ציין, כי מרגע הגיע הבית שורה המרה על הסתלקותו הפתאומית של האדמו"ר מגור, נוצרה אווירה של תוגה בכל חוגי היהדות הנאמנה בארצות אירופה ורבים הביעו את תהוית שית הקדרות והאכל על האכילה הנוראה לתסידות גור בפרט וליהדות הרבאנמה ולאגודת ישראל — בכלל.

יום המשי' ו' אדר תשל"ז

האכל על קש"ח האדמו"ר מגור זצוק"ל

כל השנים לטיפוח מקרוב של כקש"ח האדמו"ר זצוק"ל.

עוד נמסר על דברי הספר וגרי שים שהושמעו בימיים האחרונים ב- ישיבות שונות בארץ ובחו"ל. על ידי ראשי הישיבות והרבנים, בין השאר נמסר על הספר מרגש ומרטיט שה- שמיע ראש ישיבת מיר הגאון רבי ח-יים שמואלביץ לפני תלמידיו הישיבה, בה אשר בדבריו קונן על סילוקו של האי צדיק גאון ומנהיג שנשא במשא עם גדול רב שהקפו בא לירי ביטויי בהלווייה המונית. בהוסיפו כי האדמו"ר זצוק"ל גילם בחוכו גדולה בתורה, כי חסידותו ובהנהגה גם יחד.

אלפי איש מכל שכבות העם ור-תוכם גדולי האדמו"רים, גדולי ראי-שי הישיבות, רבנים, אישי ציבור מ-כל החוגים והשכבות הוסיפו אתמול לזרום לבית מרן האדמו"ר מגור זצוק"ל, בירושלים להכניע תחנונים ותר-שתפנות בצער ובכאב על האכילה הר-קשה.

בין המגיע הבאים בלטה בבואם הר-מאירגו של מאות תלמידיו הרב אשר עברו בסך על מני האבילים.

מעבר הנערים הרבים במבטם הר-גוגה עורר גלים של התרגשות ודמעות בקרב הציבור שנכח אותה שעה ב-בית המדרש הסמוך והבלש את התור-גה הפוקות גם הדור הצעיר שוכח

★ דע אה יעדותך ★ שבת פרשת תרומה ★ פרשת זכור

בין הידד להידד

במבט עין, די היה למי שראה ולו פעם מבט זה, לחוש אותו ולראותו גם בביתו הרחוק בקצו עולם. לא בקסם אישי, לא בתכונות פארא או מאגית, לא בשום סממן חיצוני מקובל, אלא, בדוגמא אישית. בשאלה הפשוטה ותנוראה שהציגה דמות זו — בעצם היותה: הנה מה שיכול להיות אדם, היכן אני?

שאלה זו הצמיחה רכבות תשובות של יהודים גאים, השואפים בכל ליבם להעפיל אל הר האתגרים, שמציעה תורת ישראל למאמניה. שאלה זו הפנתה את ה, חשוקה הקמאית", אל הטוב והיפה, והכדאי שבחיים, אל חיי הרוח, המעניקים אור ועידוד לכל אדם. "חשוקה קמאית" — מעין של שמחת חיים ושמחת יצירה.

המוני המלווים שנהרו מכל קצו הארץ, באו להביע הזדהות, להיות עם, לחוש תחושת שייכות אל עולם הרוח, שאיש זה ייצג. בכך, המחישו לעצמם, לאן בעצם נועדה דרכם, לאן נשואות עיניהם. הם כאבו כאב נורא, על לכתו של איש דגול ומרומ, הם חשו עצמם מיותרים, ולא כמליצה. הם באו, ואיש לא קרא להם אל ההלוויה המצומצמת, הלוויה שנערכה רק בחוג המשפחה, המשפחה הקטנה של אברהם אבינו ומשה רבנו.

ותחלופת האבל, היתה פרכוס של שלושים שנות אור ותקווה, שהעניקה אותה דמות נערצת, ושכחום יפו אפלה תוסף לחקריו, ותצטרף אל רכבות העויות, בנות האלימות, של הסורשת היהודית וגדוליה, מייצגיה.

יודע אני, מה אומרות לך התמונות שמלמעלה, ובאיו מהן אהה מעדיף להשתבח. יודע אני איך אהה מגיב על ים המגבעות והגברים הכהים, וכה צר לי, שאינך רואה מה מסתתר מאחורי, "חליפות מגן" אלו.

אני יודע גם שאתה שבע אכל, שאתה אכול דאגות משלך, שאתה מחפש בצמא איו קרן אור, אפילו משנית, אפילו רגעית, אפילו טיפישית — ובלבד להתפרק ממחמת הימים והחיים, אך, אילו ידעת, אילו ראית, אילו הצלחת להביט בקרן רמגן אל חור הלבבות, אל הרובד הנסתר שבחיים, הוית מעטרך הפעם, בכל לב אל מכתמו של תמלך שלמה, "טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה" (קהלת ז').

כי הפעם בבית האבל בירושלים, מתחת לכאב, מתחת ליגון, מתחת ליחמות — נכבשה בכוח, נכבשה לרגע — השמחה הגדולה והאמיתית: שמחת החיים.

בכרך מלכי ישראל, מנוע, משום שלמרות כל נסיונותי הנואשים, לא הבנתי, איני מבין, אינו בשורה הגיגית לעולם, לעם היהודי, או לאדם הקטן, עברה דרך הסל הכלני חושבני, שכל איש מדע ומחקר בישראל, היושב עד חצות ליל וגאבק בכשרון, בחושיה, במחשבה מסודרת, בעדינות אלגנטית ולעיתים בניצוץ גאוני — הנאבק עם משוואה מתימטית מסובכת, או במחקר האיוטופים, או בהכלאת זנים, או בהפרדת חומצות — מהווה נצחון גדול יותר לעם היהודי, למולדתו ולגאוותו.

לחומי נדמה לי, שכל עץ מכוסה עלוות, או מניב תפוזים, שכל פרח הנפתח בגני הירק של ארצנו — הם החשובה הכושה, הם האצבע המשולשת הלאומית, לאגרוף הסובייטי, ולא, בשום אופן לא, אוהו כדור העושה דרכו בסל החורים חסר התחית. היכן היו המוני תל אביב, בעת חלוקת פרס נובל לעגנון? — שואל מוחי המעוות ללא חקנה, ואין מענה.

אבל, גניח לאותו הגיון, נבדוק יחד, מה תוליד מא- תיים אלף יהודים אל הרחוב הירושלמי, למצעד עזוב וקודר, כדי ללוות למנוחת עולמים, איש אחד, בודד, שלא נשא בשום תואר ומינוי רשמי, שלא היתה לו אפילו תעודת בגרות או ד"ר כבוד, או מדי גנראל.

אנו נפסח, ובמכתחון, על הרבה פרטים חשובים לאיפיון אותה דמות, פרטים שמקומם במאמר הערכה, ולא כאן.

אותה דמות נערצת, היתה במשך שלושים שנה, ינם ולילה ויום, נקודת האור בחייהם של רבבות יהודים. היא סימלה את כל אשר מצפה לו יצירי לצפות לו כן העם היהודי: את האפשרות של כל אדם (ולא של בחירים, קלי רגלים, מטר ושמונים גובה), להיות באמסופירה גבוהה יותר — סנטימטרים אחדים מעל פני הקרקע.

אותה דמות, המחשיבה בחייה — ולא באמצעות הישגיו וזיה וירטואוויים וחד פעמיים: איך מסוגל כל אדם, תמיד, בכל מקום, להיות חיים אחרים, חיים טובים יותר. חיים בעלי משמעות אדירה, היא לא הטיפה, לא הכריזה, לא נאמה — היא פשוט היתה כזאת. היא היה חיים אחרים.

מן ה, חיים האחרים", נבעו מעיינות ההכמה והאהבה, טוב הלב והחום, ההקרבה העצמית עד תום, הוויתור המוחלט על כל דבר אישי, עבודת האלוקים במשבת, הדאגה המתמידת לת פרט ולכלל, העמידה האיתנה, והתחירה הבלתי פוסקת, במילה אחת: הגדלות.

אותה דמות חיונה דור שלם, להיות יהודים, להאמין, לאהוב, ליצור, לגדול, להעצם, להשיג, להיות גאים בהשיגיהם, ולהתבייש על גאוותם, למפעל החינוכי הנה

סימפטום מדאיג לכל אדם. ובקנה מידה לאומי זוהי סכנה חכורה. העדר חוש הפרופורציה, מעיד על העדר סולם ערכים, על טשטוש התחומים בין טוב לטוב יותר, חשוב ותשוב יותר, גדול וגדול יותר. על חוסר הבחנה מספקת בין יפה למכוער, בין חיוב לשלילה, בין טוב לרע, בין אכזר ליעקר.

כבר היו לפנינו, כאלו שחשו מעט אי נוחות (ואולי גם בושה) נוכח הקארנוואל העליו בחוצות תל אביב. מאמרי מערכת שניתנו עממם, שהשמחה התמונית משמשת אמצעי להתפרק מעט מההסכלים והמועקות של הזמן האחרון, אבל, הם חשו היטב, ששמחה זו מעוגנת עמוק בתשיקה הקמאית הטבועה בלב המונים לאילילים נערצים, החסרים כל כך בזירה המדינית.

ו למעשה נקדחת המוקד, אותה, "חשוקה קמאית", היא אכן פינה בנשמתו של כל אדם. אכן פינה במערכת הנפשית של כל עם.

היא קיימת בכל אדם ובכל המון, ויש לה פנים רבות. וו היא חשוקה אל הנעלה, אל מה שחסר לנו עצמנו. חשוקה אחת, שאליליה מתחלפים בכל עת ומקום. המוני יחידים ויחידות, המעריצים אלילי קולנוע וזמר, אלילי אינפה וספורט, אלילי כסף וזהב (שהדולר במערב הוא אחד מהם), אלילי מדינאות, ומהירשים, ואשפי משבת, ותנועות שתרור, ותנועות אנט, ונשים ונוחות ותהילה.

אותה חשוקה — שאיפה עזה, המתחלה רק ברגעים של ספונטאניות, המקננת מחמת "גברים הרשמיים" — שכולנו לובשים, היא למעשה תעודת הויות האישית, היא ולא המעשה היומיומי, הכפוי עלינו בכוחות של כל מיני נסיבות.

מה מצויה אונח, מה מלהיב, מה מוניק אותך מכורסתך המרווחת, מה מוציא אותך מביתך אל הרחוב? וכל חשובה שתשיב — תשקף נאמנה את פרצופך האמיתי; את סולם ערכיך; את מה שאתה באמת.

רק רגע, אדוני הקורא, אתה אורב לי כבר מראשית המאמר. אתה רוצה לשאול, מה ההבדל בין שתי התמונות? גם כאן, בהלוויה רבת המשתתפים, ראית המוני מעריצים, המון אדם שליבם פועם יחד, המון, וונח ענייני ובא לחלוק כבוד ברכי שול — לדמות נערצת. האם יש הבדל בין שתי התעלות שאלהן מתנקזת, "החשוקה הקמאית": להעריץ, ואם יש, מה?

בעתון הצהירים המרי, הופיעו שתי התמונות, כמעט זו ליד זו. שתי תמונות ענק, ובהן המון אדם. שתי תמונות, שני אירועים שהתרחשו כמעט יחד. בתמונה האחת, צהלת הנצחון, ומאה אלף מקבלי הפנים למכבי י"א. בתמונה השניה, תהלוכת האבל וכמאתיים אלף מלווי מושתו של אחד מענקי הרוח של העם היהודי.

כמוכן, מכבי י"א, זכתה בנצחון גוסף. שמחתה זכתה לתמונה גדולה יותר, ולמקום הנכבד כעמוד הראשון. הרבי מגור, "הובס", מצעד אבלו גד אל העמוד האחרון. שוב נצחו המעטים (100 אלף) את הרבים (כ-200 אלף). למען האמת, תיאורנו לוקה בדיוק. מאחורי מאה אלף חוגגי ככר מלכי ישראל, הלמו מליוני לבבות. כל האומה" היתה גאה בנצחון ההיסטורי שהוענק לנו. המון אדם החל מתנאה ביהדותו. קריין הרדיו, שפתח את שידורו ב"הג שמח", שיקף רק כמעט את עוצמת הרגע. המאורע שוכר על ידליו, רבין ופרס גם יחד. קרב דוד וגלית. שתיים-עשרה נקודות היוקרה, שבהם גבר ישראל על אויביו (79:91). נקודה לכל אחד משבטי ישראל, שליבם פעם עם המכבים של דורנו. בחוש אסטטי מעורן ותרכותי, נשמעה מעל גלי האתר, ההשוואה המקורית בין תגינות הנצחון למעמד הר סיני...

הנוכה, פורים, פסח, שבועות — ייצאו בוודאי לפנסיה מוקדמת, אחרי חמאורע של דורנו. וכמעט שכחנו את העיקר, סוף סוף אחר אלפיים שנה לדברי ראש הממשלה "החיישר גבו של העם היהודי", כל בעלי הגיבנות ייאצו, כנראה להתאסלם.

לא. אין זה לגלוג.

אין כאן לענ למשחק היפה, למסירות ולכשרון של השחקנים אשר עשו זאת. אי אפשר. לכלוא את תחושת הסיפוק, נוכח הסיטואציות שנוצרו מסביב למשחק בבלגיה, נוכח, מצב הרוח הלאומי אכול האכזבות של העת האחרונה, ולכן, הידד למרימה המוראל. הידד לתכוסה שהונית תהא על אייכות פוליטית.

אך, בין הידד להודד, משהו אכזר.

משהו דק כחוט השערה: הקו המיקרוסקופי — המב"דיל צין גאון לשענון. בין עם לעדר, בין חוט שידרה לחבל תליה, בין פלוס למינוס. משהו דק: חוש הי פרופורציה.

יודע אני, מה אומרות לך התמונות שמלמעלה, ובאיו מהן אהה מעדיף להשתבח. יודע אני איך אהה מגיב על ים המגבעות והגברים הכהים, וכה צר לי, שאינך רואה מה מסתתר מאחורי, "חליפות מגן" אלו.

הד ים •

אל תשח ישראל אל גיל נעמים

הראשון רצת הספורטאי מרדכי קי-נד ז"ל במגרש הספורט ברחובות, ומקרה שני בראש העין כאשר ה-קבוצה המקומית והספידה לקבוצה יריבה, מיד נחסמו כבישים והפכו מכונות משטרה ועוד ועוד, ונשי-אלת השאלה, האם הספורט הוא הפ-ארתנו לעיני העמים? הרי אנו יו-דעים כי ה' לא בשוק האיש ירצה, וחורת ישראל עומדת בניגוד לרוח היוונית הקשורה בספורט כחור משי-חק לשם משחק, כמובן, שאין הת-נגדות להתעמלות ופיתוח הגוף ב-מטרה לשמור את הבריאות, כי גם הנשמה בריאה בנין בריא, וכן י-צוי לתת אפשרות לצעירים לשחק בכדי להוציא את עודף המרץ ש-ברשותם במשחק ולא ככיוונים אחר-רים אסורים, ולמטרה חילון עצמות בבחינת "ישחקו הנערים לפנינו", אם גם כאותו מקרה כאשר אמר את הדברים הללו אבנר ליואב (שמואל ב, י"ד) נגרמה שפכות דמים גדולה ומומנכת בעקבות "המשחק" התמים לכאורה, שהפך למשחק ד-מים אכזרי.

אמנם נכון שתוצאות המשחק עם אלופת ברית המועצות, גרמו לסי-פוק כוללני, אך מכאן להשתוללות ולתהוללות רחוקה הדרך! כאשר אין יראת ה' ואין קיום תורה ו-מצוות, משתדלים לנצח את תחליף קלוקל, וזה נמצא בנושא הספורט שנפך לאלל שטרף שכולם סוג-דים לו ומעריצים אותו ומוכנים ל-עשות הכל עבורו: חקתנו ובטחוננו, ש'ה' יפקד עיני עוזרים, ויזאן את האמת הנגזרת, כי שמחת ישראל האמיתית היא שמחת לפיד התורה וקיום מצו-ותיה, ואילו ההתעמלות והספורט מהווים רק משרתים למטרה העל-יונה של שמירת הבריאות אך לא למטרה בפני עצמה.

דוד שניר "שערים"

אנו מסתייגים מכל החיגוג ה-הוא, וכפרט כאשר באיתן שעות עצמן ולפניהן נערכה בירושלים הלילה הענקית של מרן האדמו"ר מגור וצ"ל, וכך זו לעומת זו, מצד אחד שלומי אמנוי ישראל מתאבלים ו-נאנחים על פטירתו של גדול הדור, ומאידך מחולות והוללות מסביב ל-גיבורי האומה, שחקני הכדורסל ה-נערצים ע"י אוהדי הספורט. דבר המזכיר את אשר אירע בעת ההור-בן בטור מלכא.

באמר: "הצדיק אבד ואין איש שם על לב", כעוד שכחירות העיתו-נים ובמיוחד עיתוני הערב פסרו את הידיעה אודות הנצחון הספורטי-בי בכותרות הראשיות. הרי הידי-עה על פטירת מרן, וכן פרטי ה-הלילה נמסרו בעמודים הפנימיים, וזה מראה את היום לשני הנוש-אים.

מתוך זה מוכיח כמה נרחקו ר-בים מאתנו ממקורות היהדות, ה-ספורט נעשה אילל חדש, אשר עובי-דיו ומעריציו מוכנים לעשות הכל עבורו ובגללו. מאות מחסיני מכבי ת"א נסעו על השבתים (זו) לבלגיה, בכדי לעורר את השחקנים, ונסייע המונית זו עלתה למדינתנו ה"עשי-רה" במטבע זר רב, ודבר זה ייש-נה במשחקים הבאים עלינו לטובה בעתיד הקרוב יבואי ביחר שאת ועזו. כל הדברים הללו קורים כאשר אנו המנצחים וטוב לפחות שחלק מהפרשנים המפתעים אמרו כי ה-פעם נעשה הדבר בעזרת ה', וכי נראה בכדי לעורר את אחינו הנד-כאים ברוסיה, אך כאשר קורה ה-תפק, וקבוצה מפסידה, מוכנים אר-חיה להפוך עולמות, בכדי להוכיח כי נעשה להם עוול משוע. עדיין זכורים לכולנו המקרים הטראגיים

הנביא הושע (פרק ט, א) מוכיח את ישראל במלים כדורבנות, שגם בשבתם לא יתחוללו כעמי העיר לסוכראי לצטט את המפרשים ל-פסוק זה, רש"י מבאר "אל תשמה ישראל כשאר עמים עכ"ם, שהם לא קיבלו תורה ולא באו לחלק, ואתה ננית מעלי ואכרת טובה הר-בה", ובמזמור דוד" מפרש: "אל גיל, ר"ל אין ראוי לך לשמח על שום גילה כדרך ששמחים העכו"ם על דבר גילה; כי ננית, ולכן מ-הראוי שתאונן בכל עת, ובמל-ב"ם: "אתה ישראל לא תוכל ל-מות אל גיל יותר העמים, כי ה-עמים הם נחונים תחת המערכה כמ"ש אשר חלק ה' אלקיך לכל העמים, ובעת שהמול מצליח להם והמערכה טובה, הם שמחים, אבל אינך תחת כוכבי השמים וכסילי-הם, כי את מאורשה לה", ובביאור המלות מבאר המלבי"ם, גיל הוא בדבר טובה המתחדש, כמו הצלחה, בשורה טובה, והשמחה התמידית באה בפועל שמה וכן (איוב ג) ה-שמחים אלי גיל.

כלפי מה הדברים אמורים? כמור-בן שהכונה היא לשמחה הגדולה ש-כא בעקבות נצחון קבוצת מכבי בכדורסל על גבתת הצבא הרוסי בבלגיה. בקרב צעירי ישראל, ואף בין יבוגרים רבים נראו מחזות שמ-חה טלה זמן רב לא ידענו. השח-קים נתקבלו בהמון חוגג ובחורו-עות שמחה שזה זמן רב לא ידענו. השחקנים נתקבלו בהמון חוגג ובי-תרועות שמחה בככר מלכי ישראל ליד עיריית ת"א, ובמעמד זה בו הש-חתפו רבבות, העניק ראש העיר מר-הש מדליות לשחקנים חיגגה זו לוותה בליקויים די גור, והיה זה קרנבל לואטא כפי שנערך במדינות אחרות לאחר נצחון ספורטיבי והילה מעין תורה כללית לקראת פורים ו-יום העצמאות.

Quand Tel-Aviv fait de l'œil à Jérusalem

Deux manifestations imprévues éclatent simultanément. Réunissant 200 000 et 150 000 personnes. Deux psychodrames collectifs qui dessinent les visages contrastés et complémentaires d'Israël.

Le retour des vainqueurs était donc prévu pour dimanche soir. Il devait être suivi d'une grande fête sur la place qui fait face à l'Hôtel de Ville de Tel-Aviv. On s'y préparait lorsque parvint une autre nouvelle : le rebbe de Gour, Israël Alter, le maître d'une des sectes hassidiques les plus importantes venait de mourir à Jérusalem. Il serait enterré, selon l'usage dans la ville sainte, avant la nuit. C'était un chef spirituel vénéré et une figure exemplaire à plus d'un titre. Il avait succédé à son père le même jour, en 1948, dans Jérusalem assiégée. Et son père, rescapé des massacres de l'Europe, avait reconstitué dans cette ville les assises du mouvement. Aussitôt, les hassidim d'Israël et de Jérusalem se mettent en route, suivis de ceux d'Europe qui ont pu sauter dans un avion. Les amis et sympathisants, les adeptes du judaïsme orthodoxe affluent de toutes parts.

Une journée folle

Le convoi se forme au domicile du défunt. Et bientôt, un cortège immense

אחת הפניות מוקדשת לסקירת כותרות העיתונים. פינה נוספת — "עיתוני הבורק בעין בוחנת" — עור-סקת בהשוואת הכותרות, ויש בה ביקורת מובלעת וקצת אירונית על מדיניותם של עיתונים שונים. סגנון הביקורת מוכיר מאוד את "פינת העצונות" שהיתה נחלת יצחק רועה בחוכנית "עלי-כותרות" בטלוויזיה. ואומנם, יצחק רועה ועמיקם רוט-מן — כל אחד מהם בעל סגנון מוב-הק משלו — הם בעלי "הפינה" העיקריים.

הנה, לדוגמא, ריחוף בין הכו-רתות שעשה יצחק רועה בבורק

l'Arche

s'achemine vers le mont des Oliviers. Funérailles grandioses : 200 000 hommes (les femmes n'étant pas admises) participent aux obsèques. Dans une ville qui compte 300 000 habitants juifs. Les rues sont noires de monde. Jamais Jérusalem n'a été le théâtre d'un tel spectacle. Au même moment, l'équipe de basket victorieuse débarque à Lod. Ils sont tous là : Brodi, Berkowitz, Silver, Perry, Grif-fin et Arrineste. Un rassemblement, estimé à 150 000 personnes, les ova-tionne à Tel-Aviv. Une fête s'improvise qui dure jusqu'à la nuit. Cérémonie éphémère, psychodrame collectif, la foule exorcise ses hantises : déceptions politiques, vie chère, scandales finan-ciers, malaise social. Tout est effacé, aboli dans la victoire sportive qui prend la valeur d'un symbole. Dans la nuit, presque à la même heure, à Tel-Aviv et Jérusalem, les rues se vident. Chacun rentre paisiblement chez soi. Et l'on s'interroge après cette folle journée : les 200 000 manifestants de Jérusalem, les 150 000 de Tel-Aviv sont-ils les membres d'un même peuple? Quelque muraille invisible n'a-t-elle pas, l'espace d'un jour, séparé les ressortis-sants d'un premier et d'un second Israël? Quelle est la clef de ce paradoxe criant et cruel? Et cependant, il s'agissait du même Israël. Un peuple où le passé se refuse à être un passé, et persiste à vivre à côté d'un moderne qui ne parvient pas — le voudrait-il — à se détacher de lui. Comme disait Herbert Samuel, premier haut-commissaire britannique en Pales-tine : « Dans ce pays où l'été côtoie l'hiver et la montagne l'abîme, chacun peut choisir non seulement son climat mais aussi le siècle où il souhaite vivre. »

SIMON SCHWARZFUCHS

אבל כבוד בישראל

קליטה להשתחרר מן המועקה, שהרגשת האבל שהקיפה את העם, יעברו עוד ימים רבים עד שיוכלו לחזור לבשר היום, אי להשתלם לעובדה, שאכן לא נוסח עוד לר"י אות בנושם זיו קלמטר הפנימי הי מאירי, לתשפיל עינים לנוכח טבס עיניו ההוריות של הדני וצוקיל מנור.

עוד רבות יסופר על פרשת הייו מידותיו, יעירנו ומרשתו הריהי נית. על הקסם שהתגלם בדמותו, על שרביט ההנהגה שבחזק קשר אליו אלפים ורבבות, גם כאשר היה ממעט בדבורים, ולעיתים קרובות הסתפק אף בריצו קל ודי היה ברצו זה לשבור מתנועות ולפסל נתיבות.

עוד ימים רבים נזכיר בסילודיו את שמו השתור, נרגש בהעדרו, בימי שפחה כמו בימי מצוקה תהי זר ותעמוד לגגד עינינו. הדמות שעמדה היינו מחלקים את שמחתנו או את מצוקתנו, את הבית שבו היינו מפרקים את כל המשא הי כבד ויוצאים גינותים.

אך ביחור מכלם יזכור זאת בני העור העציר, אשר נמשכו אחריו כבמטה קסמים, שציר תיהם נע מסביבו תור והגיע לנקודה המרי כות, כשהדמות עומדת מול עינינו כמי שעקב אחריו הגיגים, מתשבחותיו ומעשיהם, והם משד תדלים לכוון מעשיהם, שיהיו מר חוקנים כראוי ועוסקים בעבודת ה' ובשקידת התורה כמשאת נפשו.

החרדה והדאגה

אליה העט שתמש את עמם החרדה והרואה שהקיפה רבבות שלומי אמני ישראל, כאשר פני מה השמועה על התמימות י"י התרחשה בסיומה של תפלת שהי ר"י.

המקורבים ידעו על היסורים הקשים שבהם התיסר לאחרונה. אולם כלפי חוץ לא נתן להבחין והמשיך בסדר יומו כרגיל. בערב שבת, עברו לפניו כבני מרון, מר אות חסידים שבאו מכל מינות הארץ לשהות במחיצתו, הם באו

לברך לשלום, ולא העלו בדעתם שזו גם ברכת הפרידה האחרונה. הם לא יכלו לחשוב שזו השבת האחרונה בחייו של הרבי שכל כך התנגדו לראותו ולשמוע מפי קדשו ולוא רק מילה אחת, אלה שניתנה להם הרשות לעלות בשר בת ראש חודש זו, יעצרו בליבם את זכרה של שבת זו, שבת שבה נסתרימה תקופת זוהר.

הניתח הקיף את כל ירושלים וחרדית, בבתי כנסיות ובתי מדרשות כמו כישיבות, עמדו הכל בתפילה, אף שלא כולם ידעו את חשיבות המצב, היתה החושש הי דרה.

רק יצאה השבת והשמועה הרי עידה לבבות בארץ כולה, הגיעה לאירופה החרדית ובשעות המר אחרות יותר של הלילה, כאשר השבת יצאה בני יורק בוצר קשר גוידי, חסידים וראשי אגודת ישי ראל באירופה וארצות הברית, נצמדו אל מכשרי הטלפון, כשי הם חוזרים ומתקשרים, לשמוע בשירה טובה, אך מירושלים לא יכלו אלא לשתף אותם בהרדה בדאגה ובתפילה.

כך דלקה הגולה החרדית כולה כנצורת אש של תפילה וזעקה בי מאגץ זילון למעביר את רוע הגי ויהי, כאשר בשעת בוקר מקרית הובתל הרבי להור הניתוח, במאץ חזק אחרי להציל את חייו, לא הרי פסק הקשר, חסידים וגעריצים הי ציעו עזרה, ביקשו להזעיק רופאים מימחים מארצות הברית, איש מהם לא האמין, שידובר בשעות, אולי אפילו ברגעים, כאשר קיל הכני מירושלים בקע מתוך האפרכסת של הטלפון בני יורק, בלונדון, בי אנטוורפן, בעיריך, באמסטרדם או בלום אנגלים — הם סירבו להאץ מין, הם הורו ושאלו בחוסר איי מין, תבשרה הרעה מירושלים לא נקלטה בתודעה, הם קיוו בלבם לשלים ולעת מרפא, והנה בעתה.

כל הדרכים מובילות לירושלים

עוד בשעת לילה, עשו רבים מר בין הכל יוצאים להלוויה.

ממקומות רבים, הם רצו להיות קרובים יותר, כוחם לא עמד להם לשבת בבתים והם עלו ישר אל הברכה המערבית, לאחר ששמעו על ההחלטה על החולשה הנפוכה והי לבת.

הם ביקשו להכניס, רקיעים ולי הסיר את הגזירה, הם התאכזבים בטובה של תפלה, כפי שלמדו זאת בבית ידרשם היו בטוחים שישועת ה' תבא כהרף עין, וכבר למדו הי זיל לעולם אל ירגיש אדם מן הי רחמים אפילו חרב הנה מינחת על צווארו.

וברחבת הכותל המערבי עמדו לאיל ואלפים בתפילה שלא פסקה משבת בבוקר עד אחרית שהגיעה הבשרות הרעה מבית התולים, הי דשה, הם פירשו כאבילים וכנוגעים מלפני המקום, גם כי אועץ ואי שווע שחם תפלתו הכשיך אחד מפרחי המסדרים בפרק התלים שי בו עמד ולא התולדו הצדק על עצמי את הדון, כאילו ישע יי אחירי הצדקו בת קול יוצאת ואי מילת: גוריה היא מירושלים.

אגשו, הדסה"י היו הממנים למר את התמונ שפגא על שער בית התולים בצפייה דרכה לשמוע מה מתרחש בפנים, הלחץ היה כי בד, ומרכזיות הטלפון היתה עמוסת מאלות שהגיעו מכל הארץ ובי כל העולם, רבו של המרכז המרכזי הרב יעקב קרובסקי שצער על הי משמר מהרגע שהרבי אנשם במור צאי שבת, היה לכתיבה שאלי הי פני שאלות על ידי ראשי ישיבות, אומריים ורבים.

מחזות קורעי לב

רגעים ספורים לאחר יציאת הי נשמה, פרהה השמיעה מאוזר יעי שמה כנפיים בכל העולם, ההנהי רה הממנות מכל רחבי הארץ, לי לא כל פרנסה, ללא כל ארגון, הכל התנהל ספונטנית, היכלו התורה נכבדו, תלמידיהם יצאו מירושלים, ישיבים ועקורים, אנשים נצים וי טף הכל יוצאים להלוויה.

גם מאירופה עושים חסידים מאי מצים על-אנושיים להשיג מקום בטוח היצא לארץ, רק כמה חסיי דים מצוידים הצליחו להגיע במזרח במכצע מסוכן, מלונדון ביקשו לי הניע ב, קונקורד" המזרח המסול גל לגמזו את הדרך ללוד בשעל תיים, בלוד היו מוכנים לקלוט את המטוס במסלול השקט, אלא שההברה שעמדה להעמיד את הי מטוס נרתעה מחשש תגובת הערם הערבי.

חזות הכל

רבים מבין אלה שעלו מן הי גולה להשתמח על קברו של מין כששיל איממדי וציל מנור, לא פסקו מלכפר בשבחו של רבם וי משיחים מולם על השרות הקביר הות שהיו ביניהם כהוראה מר חייבת בהתנהגותם.

לא רק בעניינים פרטיים דיבר עמם, כי אם כצירק בענייני ציבור, להזהיר גדולים על הק טנים ולמשוך איחם בעבודות של אמונה, ודבריו היו כשילים דבולת קודש יאין מהרהרין אי חיהם, כי ממקור קדוש הלכו, ימה גדולה ומרובה היתה הפע נסה שהיתה מוטלת עליו כנגד הג ויכרן של ישראל, והלא צרכי עמך מרובים, אולם אלה שאלה תוכות לשמיע מפיו יד עו גם שיש סדר עדיפות.

אחד מן הדעות הבולטות בי עלם האנדיא הרב בריך מ ציבור מן מלונדון, שהיא עצמי הסיר גר, סיפר לי בעת ביקרו הדי טין, שבאחת העיית, כאשר עי נד לאין, החזירו האדמו"רי בהנהגה קצרה וקולעת, הענינה אותו על חובתה של היהדות הי חרות בחוץ לארץ כלפי קיימו של החינוך העצמאי, ובסגנונו הקצר והבכור אשרי מהותי הי עצמאי הוא חזות מכל, אם חלוי לה יחס יתפרק, מתפרקת כל הי חכילה, ולא היתה צורך להזכיר ית"י כדי להרגיש את דבריו וי הקיפתיות אל החינוך העצמאי,

הדים

חינוך אגודת ישראל

לאגודת ישראל מתייחד מקום מיוחד באבל הכבד ששקף את יחי הות התורה כהסתלקות כ"ק הא דמו"ר מנור וצוקיל, כשם שהיה אם ובשרו נאמן לחסידיו ולחוליי כים בדרכו, כך נחשב למנהיגה המסור של אגודת ישראל, מורשת שקיבל מאביו הקי ושרה כל הוי מן לעשות למענה תיקונים, קרא הנזיר לחוקה ולבצרה.

הוא רצה לראות באגודת ישי ראל כפי שהעידות מייסדיה הגי דולים, מאורי ישראל בדרך הקדום, תנועה לביצור רוח היהדות, תי נועת השקידת על החזרת עטרה מלכות התורה ליושנה, תנועה שר אינה מיוסדת על מטרות פוליטיות, כפי שהחבטא ואמר באחת ההודמנות, אלא למען חינוך תור רה ויראטישנים, בה בעת, היום אינה במבחינה ובפעולותיה, כאר שר למען החוועלת ניצלה אמצעים פוליטיים, בקוראו תמיד להצביע עבור רשימתה, כדי שתוכל להי יות חוקה ומבוצרת כהלכה.

גם עתה עומדים אנו בפני ימי מבהן, הבהירות לבנות קרבות, וכן הראוי שלנגד עיני כולנו יעי מדו דבריו הברורים, שבהם קרא לחוק את התנועה מכפנים וביי הון, לעמוד לימינה, לעשות לי מענה פעולות, הדרכים מחייבים הן את השורות הרחבות של חברי התנועה והן את עסקניה ועמליה, כי יתארגנו במשנה מרץ בחקופה הקרובה, כדי לחוק את התנועה וי להעמידה על פסים נכונים של פעולה ונעשה, לקדש שם שמים ייחוביות פעלים חזקה ותפוצה, בכך נעשה כולנו גם וחתרנו לי נעמחו הגדולה ונכבד את רצונו הקדוש למען אגודת ישראל, פריי רוחם של מילדיה ומכונניה, ובי מרכוס כ"ק האדמו"ר חוקן מנור וצוקיל.

ובמודעות אחת אשר, שבשכיל החינוך העצמאי היה מוכן אי פילי להשחיר את פניו, וכאשר היתה שעת חורים יצא מגדרו וי רד לחל אביב כוחד עם גאון הי דיר מרן רבי יחזקאל אברמסקי וצ"ל, על מנת לשייח עם בעי לי יכלה כדי להחלים איחם לי מען הצלח החינוך העצמאי.

די לחכימא ברמיזא

בענין זה לא היה דבר הי שח לעשות, אפילו במהרהקים, רי פישל גרנמ"ר מנחמלי החינוך הקצמאי שנידד הרבה למענה, מי כפי שבאחת מניסיונותיו נחל כשילוב של יהודי עיניי שייחה להתמקד במילוי חובתו, כאשר נידע לו שיש לו לאותו יהודי זיקה לבית גור, פנה בער לו לי ירושלים.

לא עברו ימים מספר ואיתו יי הודי עשיר באחת מארצות איי ריפה, שנה בין לילה את טעמו, יציע את עזרתי האישית ואף היה מוכן להרדם למשימה, אף העמיד לרשותו את מכינתו עם הנגה, רי פישל חנה על תפנית יי ולא תאיר לעצמו, שהיה הוי צאת של אימה פנייה לריושר לים.

כמה ימים לאחר מכן פגש כל אקראי את אחד מחסדי גיר כי איריפת שהיה איש קשר של הי אדמו"ר, האיש התעניין לדעת על מלקר המגבית, על העזרה הדיישה ובמיוחד על אדם מי סיים, איחי אדם שתחילה התי חקק ליאחר מכן התגייס לעזרה, כאשר שמע על התפתחות גיר לה שהוא בא בשליחות מיוחדת אל איחי אדם בשם האדמו"ר, וי היה הגייר לשינוי ביחסי על האיש אשר היה לאחיעזר ואחיי סמך על פי רבו מירושלים,

• הדינים •

משלחת מבני ברק ערכה בקור תנחומים בבית האדמו"ר מגור

מאת סופרנו בנש דן
משלחת מבני ברק בראשות ראש העיר, ישראל גוטליב, ערכה ביקור נוחומים בבית האדמו"ר מגור בירושלים. במשלחת השתתפו גם סגני ראש העיר וכן מהעובדים הבכירים בעירייה. ראש העיר הדגיש את חשיבות השורש בקרב תושבי העיר בני ברק על הסתלקותו של האדמו"ר מגור שהיה מנהיג רוחני וחסידי, שהיה נערץ על הציבור כולו בארץ ובתפוצות ועל הקשרים המיוחדים בין בית גור והעיר בני ברק עוד מימי הראשונים של העיר.

התייחסות עם זכרו של האדמו"ר מגור זצ"ל

וערב תורני לקראת פסח "בחוג לרמב"ם" בטבריה

ר' אריה אלברשטיין, מוכר מערכת שפרים נשא דברי הערכה על גודל האכזר לעם ישראל ביחסותו של הצדיק הקדוש"ט ת"אדמו"ר מגור זצ"ל — ליום הילולתו שלוש, במהלך דבריו עמד על גודל המעש של בית גור, בעידוד ישוב א"י ובנינה בדרך התורה ויחסותו. אור גדול גברה לעם ישראל כולו בהסתלקותו של האדמו"ר הצדיק מגור זצ"ל, ותקוותו לגאולה השלימה בקרוב אמן.

הנחה הערב הרב מנחם ברנרין, פ"מ מ"מ ראש המועצה הדתית, ומנהל החוג.

משלחת מיוחדת של חב"ד לניחום אבלים האדמו"ר מגור זצ"ל

התנדבה טלפונית שהתקבלה בחצות הלילה בכפר חב"ד מהצד של הרבי מליובאוויטש רבי מנחם מנדל שניאורסון שליט"א, נמסר על מינוי משלחת של ראשי חב"ד, ברובם מיוחדת במינה, למסור בשמו ובכרת נוחם אבלים בקשר עם פטירתו של האדמו"ר מגור זצ"ל.

במסגרת שיעורי התורה של "חוג לרמב"ם", בבית מדרש "של"ה הקדוש זצ"ל"י ש' נוסד ע"י משפחת סיבקו בטבריה, התקיים ערב עיון תורני בהלכות פסח. הרב אברהם בנדיקט שליט"א, מגיד שיעור "בחוג חת"ס" בני ברק, לימד שיעור "בהלכות פסח במש"ננו של הרמב"ם" הלכות חמץ ומצה.

הרה"ג הרב ב. שמעון סלומון שליט"א, ראש הישיבה בכפר אבי רחם, דיבר על הנקודות היסודיות של "קביעת עתים לתורה" בכל עת ובכל מצב, כדוגמת "על מצות ומורוים" ו"כלותו".

הגר"ע יוסף ביקר אצל כ"ק האדמו"ר מגור שליט"א

(הרושם) הרב הראשי לישראל, מרן הגר"ע יוסף של ליט"א ביקר אצל כ"ק האדמו"ר רבי שמחה בונים שליט"א מגור, וחביע בפניו את תנחומיו על פטירת אחיו האדמו"ר מרן רבי ישראל זצ"ל ק"ל, שהיה משיירי גדולי הדור הקודם. השיחה עם האדמו"ר ארכה כשעה, ובמהלכה איחל הרא"ש של ברכה לאדמו"ר, עם קבלת הברכה האלה, הלב העולה על גדותיו, ים הדמעות שנזקקו מ"סביב וגם בין כחלי הסמינר — מצאנו צורך, ואבה, לחת לתלי מידות הסמינר גדול כשכיל להשתדל עליהן, להביע — מ"שהו מהרגשת הלב מרחמת הכאב מתחושת האובדן" — גי' אמר בדבר המצרכת.

הרבי מליובאוויטש בהתוועדות מאחל הצלחה לאדמו"ר החדש של חסידות גור

בהתוועדות שקיים הרבי מליובאוויטש רבי מנחם מענדל שניאורסון בבית מדרשו ביום שבת הקדוש שיחת מיוחדת לאדמו"ר מגור ש' נפטרי בירושלים. הוא ציין את הידידות האמיצה בת כמה דורות בין חסידות חב"ד וחסידות גור, ידידות שמקורה עוד ביחסי הידידות ש' שררו בין רבי מנחם מענדל מקוצק, אביה הר' רוחני של חסידות גור, לבין רבי מנחם מענדל הרבי סיפר שבשעתו נשלח בשליחות חותנו הרבי ר' יוסף יצחק מליובאוויטש לקיים מצוות נוחם אבלים אצל רבי אברהם מרדכי מגור אביו של האדמו"ר מגור שנפטר עתה. הרבי סיים בברכה לבית "במעמד רבים מ"ישראל" לרבי רבי שמחה בונים מגור שעלה עתה על כס הנהגת חסידות זו.

בי העוררים, אמונה שכל כך אנו זקוקים לה בהתמודדות עם פירוק העיר העתיקה בירושלים.

מורשת קדושים

הני תרני צנתורי דדדבא

רעיון מקורי ישוב אהה ועד בית הכפר "בית יעקב" בשיכון וויז'נין בבני ברק, הוכרז נאח ומרשימה מעשה ידי בית הכפר להחפצו, מוקדשת להני תרני צנתי תורי דדבא מרגן ורובן צדיקי ה' דור כקשית האדמו"רים מוויז'נין ומגור, לציון המעש ענינים לפטורי דמו של הראשון ושלדושים לפטורי דמו של האחרון.

השילוב בין שני האישיות כי ילים החסידות נראה אורגני, ויר ידעת הידידות העמוקה וההערכה ההדדית שהיתה שרויה בין השניים.

מנהלת בית הכפר, טיבה הלי טיני השקיעה הרבה מרץ וכשרון בהכנת החומר ועריכתו, וייתר מז זה נשמח, ושמח חסידות כפי ש' למידה זאת בבית אבא הגאון ר' בי יהושע ברום שהיה חסיד בר' יאן, ושידד בראש ישיבת רומנין, ומהרץ המאמר שלה אנו מכירים זאת.

התנאי מנוון, יש בי טאברים של תורים, יש כי רשימות של ת' ימדות יש כי שפע של תימית שולקטו בקפידה והענין ביד אר' נאח של העירכת הגרפית הייתה ריו גרוס (יידר), אף שביט ספר זה מצוי בשיכון וויז'נין יתכן לי עינא פקוחא של בית וויז'נין, לי טרי תבו תלמידות גם בבית לי תורים יצירות חסידות אחרים.

דעיותיהם של שני האדמו"רים ששתקפו לא רק בתמינות, תר' קימית תקופת ישיבת בתיאם, כי אם גם בנה שכתוב, והתוסד בי אף ומהרץ עד ש'אוי להוציא כלל בית חרדי ולא רק בין הר' תורים שכתבתם ישיבת לליד בבית ספר זה, ש'צאי לי מיטות כבית ספר מצלחת במצבת הר' חינוך העצמאי.

יש בה בתיאם יבטיחה לחת דיר אצירת חכמים טעירה, אצור בין התייחסות את לביתיהם של בר

✱ ✱ ✱

בנות ציון שאן קינה

אף אפשר שלא להתרגש למפ' רא החוברת-האחרונה של "מע' לוח" — כצאון תלמידות מצון בית יעקב למרות, בירושלים, שכתום השלושים לפטירת כפר שית אדמו"ר זצוק"ל מגור הר' ציא חוברת מיוחדת מוקדשת כולה לזכרו.

"לנוכח האלב, הלב העולה על גדותיו, ים הדמעות שנזקקו מ"סביב וגם בין כחלי הסמינר — מצאנו צורך, ואבה, לחת לתלי מידות הסמינר גדול כשכיל להשתדל עליהן, להביע — מ"שהו מהרגשת הלב מרחמת הכאב מתחושת האובדן" — גי' אמר בדבר המצרכת.

ואכן המקרא הדברים והעיון רים המלווים את העמודים, גי' כר שאכן, "עלים אלה של מצלות נכתבו בידים רותחת מאימת ה' נושא ומיראתו והעורכות עשו מל לאכה טובה וכוונות והגושע לט, גם לאבות וגם לאמהות, גאר של דמעות, דמעות כשרות על אדם כשר, והדברים נקראים בנשימת עצורה, כי יש בהם ביי טוי עז ורב עצמא של תחושת עמוקה קינחן של בנות ציון על קדוש ישראל ותפארתו.

אופייני לציון, שחלק ניכר מן הרשימות ומאמרים נכתבו ביד בנות שאין משתייכות לעדות חסידות בכלל, חלקן בנות נגי כדות של ראשי ישיבות ליסאיות וחלקן בנות מעדות המזרח, אך גיכר שכולן מאוחדות בהרגשת הלב, ברחימת הנאם ונכתבו אכן בידים רותחת מאימת הגושא וי מיראתו, בכשרון שפרותי נדיר ש' חבל שהוא מתגלה רק בעת צי צר ורגון.

העתונות והאבל

קשה היה להשיג את "המודיע" למחרת ההלווה של כקשת מרן וצוק"ל בצור, אמנם הודפסה מהר דורה בגדלה, אולם אלפי עותבים נתפסו מיד. מוכרי העתונים בקר יוצקים דרשו כמות גדולה של עותבים ובהם אלו תוך זמן קצר.

כך בירושלים וכך בבני ברק וכל מקומות אחרים. כל התחזות ה"מוקדמות" של מחלקת ההפצה התלכדה. הנחלת העתון הוצפה בקריאות טלפוניות מכל הארץ: הבו עתונים רבים באו למשרדים, היתה הלחץ ינות עצומה האנשים קראו בהתרגשות כל מילה, אף שרובם כי כולם היו שוחפים למעמד המיוחד במינו, הם ביקשו לקרוא את ה"מאמרים שביטאו יפה את תחושת הניגון."

העתונות החילונית ברובה הגדולה פרסמה ידיעה נרחבת של סלינות עתיים אף פירסמו חמונות מן ההלוויה, אולם רק עתון אחד פרסם גם מאמר הערכה קצר, ש"גתב במידה מסוימת של רגשי כבוד ויקר לאדם הגדול, מסתבה שתיקה זו יותר התבטאות אישית של הכותב, גם ה"גירסא" פוסט ה"קדוש מקום נרחב למאמר העצוב, אולם ברוב העתונים האפילו אי רעום מקומיים אחרים על ההלל ווייה ההמונית בירושלים, אלא, ש"אין אנו מתלוננים עליהם, חלילה לה, כיון שזכריהם רחוקים מאד מאותו דוני, והרי אנוני גומלים להם כגומלם ומתרחקים מהם ומהי מונם."

ההבדל הסמלי

"שעות מספר" לאחר שהדפסות הרבות מכל עיר הארץ וגיטו תיה חלק אחר ארגון של כ"ס מרן האדמו"ר מנגר וצוק"ל נקי לה ציבור של רבנות רבות באי חת הדברות בתל-אביב, כלי-ה"תקשורת הכלליים מועטו למספר על האכירה הנוראה ועל המנון הגדול שהתאסף כדי להתאבל יחד ולשפוך דמעות על סילוקו של צדיק חריר, ובאותו זמן נאספו ב-

הרחבה מרובה על אותה הילולה והיננא בתל-אביב, כרי לקיים את המנינה לאלילים של הספורט הישראלי.

ראש הממשלה, מר רבין, לא מצא אלא להגדיר את אלה שהצ" ליתר התעניין בנריקת מספר כל דברים גדול יותר כמי, "שוקפי את קומת יהדות הדוממה", לא פהת ולא יותר, "שירדף ישראל" סר קרל ביום ב' את העתונות, ובתוך זה את, "המודיע", כשמינינים את ההבדל ביניהם לבין העתונים הא" ושוטפים ידיעות על הצתלה כל ככה מלני ישראל בת"א מסביב לעבודה-זרה של הספורט, "מתר" קמת תרבות חדשה", ומכאן הוא "המודיע", וכל זאת משום שעמרו הראשון מעטר בשחר וכולו מר סר על האבל תכבד, זו בעיני כי תב הרדיו הישראלי, "תרבות ה" יום חדשה", נאילו האלילות של הספורט, כנראה, לפי השקפת ה" תרבות, "עתיקת-המין" של עם ישראל...

אכן, סמלי הדבר שבאותו יום רואים המונים רבים, אוכלוסי י" שראל היוצאים לרחופה של עיר כדי להשתתף ברגשות-האבל ולה" ביע הערצת-אמת לצדיק וקדוש ומפגינים בכך עד כמה יקר להם הערך של אצנת והערצת הכ" מים, לעומת המונים האחרים, בחינת, "המחולות" המפורסמים של העגל, הנה ראן, מה בין בני ל" בין ברחמי.

צרות מזהין ועין

רמב"ם שלומי אנונים ציפו כי יתחלש העניין על מנין ההלוויה, אלא שאמנעו התקשורת המסחרית ימים יש אלה מה עניינותיה מניח להלוויה, באשר היינו במרמז לירושלים, זו יום שקשת הידן ביקשתו להזניח למחרת ההלוויה של השעה 12.

אלם עירך ההרשית נעיר כל חיש של חכמה, הוא מצא לנכון להקדים לשפר לאזניים, על-דבר רח"י ישיבים, לרבות על, "השפחה ה"תורנית" של העדה השמרנית

לירדן, על דברים משניים אחרים, ייק כסף המהדורה, "הרם" כמה משפטים יבשים, על האכזר שפקד את החרות החרדית, ועל מיעד ה"הלוויה, מה אפשר לדרוש מכ" רים השקועים בהל" העולם הזה ו-הקיים מכל העולם הרוחני של היהדות החרדית.

אלא, שלחצת עובדה זו, ועל אף חוקי המסמית עשתה השמועה נפחים ורבות מהרי לירושלים, כדי להשתתף באשכנח דרבי-א" שר כמיתה לא ראתה הארץ, כל ה ללל אילני, דיגשית גדולים יית' וצוק"ל יית' יתם צאצא ב"ר ס"י בעלמית שמה חלד" כביר ארץ לנחל המדעים של ה"רוב

כללות השבעה

היום לפני שבוע הקרירה הי כשרת היתה את כל שירות הויה דת האמנה, על התחלתו של כ" מרן האדמו"ר מגור וצוק"ל. ימי אבל השבעה תמו, אך הבכי לא ספק, קול וקעת השבר עודנו בהרהר באוני כולם, קשה להניחם באין תמורה לאכירה בה נראה.

הרכבות הרבות שצעדו בסך א" חר הארון, אכלים ודוממים, קר" אותיחכאב מכל עד ועבר, ההמור כ"ם הרבים שטרו כל קצווי ע" לם להגיע לארץ כדי לתפ" פורקן כלשהו לכאב הנורא שפלט את הלב ומחלחל בו, האלמים לאין מספר שמקדו את בית האדמו"ר וצוק"ל לנחם את האכלים — אל ה"הביו ביטוי-מה לגדול האל כידה, שעור ידובר בה ועוד יחשו בה על כל צעד ושעל, בתחידת גור, בעולם החסידית ועולם התור רה, באגודת ישראל וביחידות הת" דתית כולה.

רק עתה מתחילים אנשים לחוש עד כמה היתה השפעתו המבורכת של האדמו"ר ועל פרושה על פני כל השמחים, עד כמה היה מעורה בכל הענינים, עד כמה תקף ו" חבק משם חרורות עולם, לפרט ולחיד, כמי לציבור ולכלל — היה כתובה מלכות, תלתלפנית שהכל פונים אליו לבקש עצה ו" תושיה, עירור והדרכה, וכאשר עד ברו אנשים במבואות הבית המור

תם, התהלכו במסדרונותיו, נכנסו להיכל הגדול של בית-המדרש הרגישו בעליל ביהמות הגדולה, ראו לפניהם עדה גדולה של יתור מים, חסידים וחוקים, אנרכים ו" פרחי-חסידים, בגדיהם קרועים, פ" גיהם דוויות וקומתם שחוחה, ת" רים ומחפשים, כאילו מבנם הא" לם וזעק את השאלה הנוראה: אבינו, רכב ישראל ופרשיו, על מי נטשחנו ! !

שהה, תמו ימי השבעה, העדה הקדושה והמיוחדת כמורה לצ" שות הכל לחוק עצמה, להתנחם בוכיה הגדולה ובמת-שמם שוכו כי אור גדול זה נגה עליהם ת" קופה של כשלושים שנה ובזכותו הגדולה נתבערה עתה. בעצם ה" נכונות להתחנך ולהתאושש יוכ" לו להמשיך בדרך הקידש שהצבי להם.

האבל בחצוה הגלילית

היונו בקריה החסידית שבחצוה הגלילית, הסעודה השלישית עריין לא הסתיימה, מוכיב ישוב האב"ר רבים תושבי הקריה וכמה יאחזים שגדומי למקום שצנען דברי תור רה כפי המרא דאתא, הרה"צ ר" צבי אברמביין, ולפני שוכריה על המוון, נשמע רחש להש כאחת המינות, הרב הונק כמנחם על ידי הרב אשר ניוחיו שזה עתה באי לשבר לו על מלפון מירוש" לים.

הכל מיהרו לסיים בתיפון, אך הבדילו על הכוס ומספר כלי רכב דהרו לעבר מירון להפיל תחינה על ציון רשבי יע"א, ומישהו מ" זכיר אגב נסיעה את המימרא: כי דאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הרחק, הנסיעה מתנולת כי דימות כבודה, הלכות הולמים כי חזקה והדע נמונה לעבר ירוש" לים, הם הרים עצמם כשליחים של עדה קדושה, הדרך הקצרה ג" ראת ארוכה מעט, הם רוצים הי' להגיע בקפיצת הדרך, מפעם ל" פעם מתייפא אברך שאינו יכול לעצור בעד רגשותיו.

מאן דהו נסר את הדממה כשי

הדים

דה, גם תלמידות, "בית יעקב" ע"י שות כן.

ובינתיים מצפים לצלצול הטלפון הציבורי שברחבת הקריה, אחת מ" נשי המקום, מרימה את האפרנסת ומפית ופלט קול זעקה: — מה? לא יאמן והיא מניחה בגדלה את האכשיר, מפכרת ידיה וקול בכי תאניה ואניה בוקע ועולה, נשים ימנותלות ויצאות למרפסות ומצרי פות קול, כשמוחלי העבודה מר" מים ונות ותמחים לדעת, מה קרה? הם, הקשורים אל המקום, מבינים את המקום שחופס האיש היושב בירושלים בתודעתם של

אשרי המקום ואינם בוקדים להס" ביום.

ה"ר זמן קצר מתארגני האו"ר ליסדו כילה לצאת לירושלים, ה" מישיר האדמו"ר מתכנן לפקד עין על הנסיעה בקריה ש" שיהיו לית ערב, שבת נשיש לבח של הקריה וזה יוצאים נחמה בעיניהם ש"ם כששבים את הירושית ונאמנים ל" ציאצוי שיהיית.

הכל מאד, על שהתחיה הנעלה ש" הנחילה לנו השבת בקריה החסידית של חצור הגלילית, חוויה שהעניקה לנו נשמה יתרה והרבה מן הסיפוק נקטעה עם זאת השבת, כאשר הגיעה הידיעה מירושלים, שבעקבותיה גת" בטלו כל התכניות שהכינו לירושית עם החיובים, כל הלכות ו"פנו ל" ירושלים שם התחוללה המערכה הג" דולה על חיי המנוח הרוחני שהאציל מהווה על קריה זו והעניק לה את ברכתו והשראתו הרוחנית.

ביום ראשון כשתינו בדרך ליר" שלים, לאחר הבשורה המרה, אמרו לנו אנשי הקריה: אנו מרגישים ש" עלינו להרחיב את מרחביהם, להרבות בה תושבים ובכך למלא את רצונו של רבנו יע"א, אשר עקב מקרוב אחרי הנפשה בה וביקש לראות מלמה לרבה נתת לו,

אויף קבר-אבות אין גער...

(פון אַ זשורנאליסטיש נאָטיץ-ביכל)

משה רון

די קהילות אין פוילן, שטאט-ראטן אדער צום פוילישן סייס. כמעט אין אלע קהילות און שטאט-ראטן אין פוילן זענען געווען פארשטייער פון "אגודת ישראל". א גרויסע צאל מאנדאטן פלעגט די ליסטע פון "אגודת ישראל" באקומען צום פוילישן סייס.

איר געדענק א פאל, ווען דער ציוניסטישער בלאק צו די סייס-וואלן האט באצאלט מיט א סך שטימען און אייניקע מאנדאטן לטובת אגודת ישראל צוליב אן ארטיקל פון יצחק גרינבוים אין "היינט" אייניקע טעג פאר די וואלן האט יצחק גרינבוים אנגעשריבן זיין ארטיקל "א טייט-קלאפ דער אגודה". דער גערער הויף האט זיך אנגעכאפט אין דעם ארטיקל און ארויס מיט א קעגן-אטאקע אין אגודיסטישן ארגאן "א" יצחק גרינבוים האט געמיינט דערמיט א טייט-קלאפ דעם רעליגיעזן יידנטום... די גע- רער חסידים האבן פארשטאנען דעם "רמז" און גרינבוים ארטיקל גוט "פארקופט" בעת די וואלן און דערביי נישקשה פראפירט...

נישט געקוקט דערויף, וואס יצחק גרינבוים און זיין ציוניסטישער פראקציע אין סייס האט געפירט אן אפאזיציע קעגן דער סאנאציע-רע- גירונג און קעגן אגודת ישראל, וועלכע האט געשטיצט דעם סאנאציע-רעזשים, זענען די פער- זענלעכע באציונגען צווישן יצחק גרינבוים און איטשע מאיר לעווין געווען קארעקטע. איינער האט רעספּעקטירט דעם צווייטן, אויך אין ישר- ראל האבן ביידע פירער אנגעהאלטן פריינט- לעכע פערזענלעכע באציונגען.

די נאציס האבן אומגעבראכט דעם ברודער און שוואגער פון אלטן גערער רבין, אויך די חונים פון גערער הויף זענען טראגיש אומגע- קומען אין געטא. עס איז אויך אומגעקומען דער עלטסטער זון, הרב מאיר, דער איצט נפטר- געווארענער רבי ר' ישראל זצ"ל האט אין פוילן פארלוירן זיין ווייב, די טאכטער און ער האט צוויי ברודער אין ירושלים, הרב שמחה בונים, אין געקרוינט געווארן אלס נאכפאלגער פונעם פארשטאנדענעם רבין, דער צווייטער ברודער אין הרב פנחס מנחם.

דער אלטער שומר פון הויף וויטאשעווסקי, האט זיך צעווייגט ווען ער האט געהערט אז דער זון פון אלטן גערער רבי לעכט אין ישר-

גרעסערן די צאל צוגן, הונדערטער חסידים פלעגן פארן אויף די דעכער פון די וואגאנען, ווייל עס איז נישט געווען קיין פלאץ, אבי אבי צוקומען צו דער צייט קיין גער, דעם ערשטן אונט פון ראש השנה, נאך מערב פלעגן די טויזנטער חסידים ווארטן אין בית המדרש ווו דער רבי פלעגט געבן "שלום" און די חסידים פלעגן אים ווינטשן א גוט יאר.

צום טיש פון רבין פלעגט מען איינלאזן ביו 50 חסידים, יהודים-סגולה, קודם כל די רייכע יידן פון אויסלאנד, די שותפים פון רבין, ווייל אייניקע רייכע סוחרים און פאבריקאנטן פלעגן אריינעמען דעם רבין אלס שותף צו זייערע געשעפטן, ווי א סגולה צו די געשעפטן. אויך האט דער וואלד-סוחר יוסף כץ, דער מאגנאט-טור-פאבריקאנט פון לאדזש אברהם אייזנער און הערש מייראנץ אין אנדערע געהאלטן פאר א גרויסער זכיה צו האבן דעם רבין פאר א שותף, זיי האבן נישט געדארפט דעם רבינס געלט, אז ער זאל אריינלעגן אין די געשעפטן, אזוי ארום האט דער רבי נישט געדארפט נעמען קיין "פדיונות" פון די חסידים.

ווען דער גרויסער עולם חסידים האט אפגע- געסן די סעודה אין די אכסנויות, פלעגן זיי קר- מען צום רבינס טיש הערן דברי תורה פון רבין, באקומען א גלעזל וויין און כאפן שריינס, שחרית האט אין גערער בית המדרש גע- דאוונט לויבל מייערס און מוסף יאסעלע כענט- שינער. מיט דער "קאפעליע" ביי די תמילות האט אנגעפירט דער קאמפאזיטאר פון גערער הויף יעקב תלמוד. ער האט אויך אין ארץ ישראל אנגעפירט מיט דער "קאפעליע" אין גערער הויף אין ירושלים.

אין רבינס הויף האבן אויך געווינט דער שוואגער פון אלטן גערער רבין יעקב ביי דערמאן און דעם רבינס ברודער הרב משה בבלאל.

די פאליטיק פון גער האט געהאט א גרויסע השפעה אויף דער פארטיי "אגודת ישראל" אין פוילן, מיט דער אויסערן-פאליטיק האט אנגע- פירט דעם רבינס איינעם, דער פירער פון אגו- דת ישראל אין פוילן, ר' איטשע מאיר לעווין, געוועזענער מיניסטער אין דער ישראל-רעגיר- רונג.

דאס ווארט פון רבין האט געהאט א געוואל- דיקע השפעה אויף זיינע חסידים און אנהענגער ביי אלע וואלן: צי דאס איז געווען וואלן צו

מיין פאטער ע"ה איז אין דער היטלער-מלחמה געשטארבן מיט א "לוקסוס" טייט אין ווארשע- ווער געטא און איז געבראכט געווארן צו קבר ישראל. זיין קבר אויפן געשטער בית-העלמין אין ווארשע האב איך אבער נישט געקאנט גע- פינען.

מיין פאטער איז געווען א הייסער גערער חסיד, איבערגעגעבן כלב ובנפשו דעם גערער רבין, איך געדענק די קינדערייארן מיינע, ווען ער פלעגט אויף די ימים-גוראים מיר מיטנעמען קיין גער, האב איך געהאלטן פאר מיין חרב אין כבוד צום אנדענק פון מיין פאטער צו פארן קיין גער.

דאס איז געווען אין סעפטעמבער 1962, מיט 15 יאר צוריק, בעת איך בין דעלעגירט געווארן דורך די זשורנאליסטן אין ישראל און דורכן אויסערן-מיניסטעריום אנטוילעזונגען אין אן אינטערנאציאנאלן זשורנאליסטיק-אנגרעס גע- ווידמעט די פראבלעמען פון טוויסטיק.

מיטנעפארן מיט מיר קיין גער זענען צוויי פאטא-זשורנאליסטן און באגלייטער מצד די פוילישע מאכט-ארגאנען כדי מען זאל אונז נישט מאכן קיין שוועריקייטן בעת אונדזער בא- זוך.

אנקומענדיק צום אמאליקן הויף איז אונז אנטקעגנגעקומען אן אלטער וועכטער, עווא- ריסט וויטאשעווסקי, וואס האט נאך פארן קריג געהיטן די ארדענונג בעת מען איז געקומען געבן שלום דעם רבין... דער היטער האט אונז נישט געוואלט אריינלאזן אין הויף, עס האבן נישט געהאלפן קיין אויפקלערונגען, דער שומר האט געהאלטן אין איין ענטפערן: "נישטא דער רבי, האט איר גארנישט דא וואס צו טאן"...

ערשט ווען ס'איז אנגעקומען א פארשטייער פון דארטיקן ראיאן-קאמיטעט, האט מען אונז דערלויבט אריינגיין אין הויף, אין מיר האט א פלאם אויפגעטאן מיט זכרונות פון אן אוועק- געגאנגענער וועלט...

עס האט זיך מיר דערמאנט די יום-טובים ווען גער איז פארפלייצט געווארן דורך צענט- ליקער טויזנטער חסידים, אלט און יונג, זיין און ארעם, א סך פלעגן קומען ערב ראש-השנה און אונדז פארן ערשט נאך סוכה.

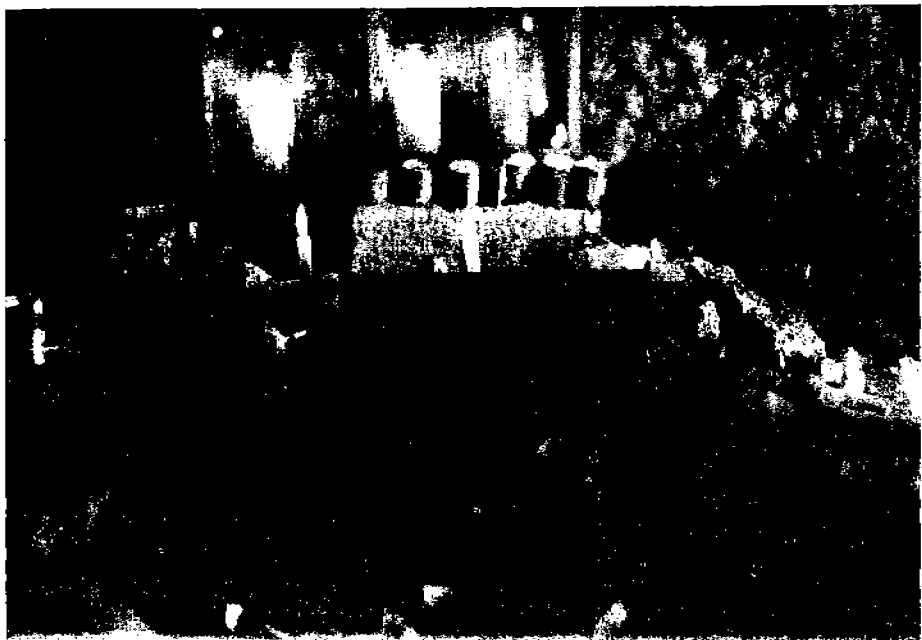
ערב די ימים-גוראים האט די דירעקציע פון דער גערער "קאליקע" (קליין-באן) געוואוסט, אז מען דארף טאגערשטענדיג צאל צוגן און ווא- גאנען און אויך אויף מוצאי יום-טוב פאר-

ראל. "זאל ער צוריקקומען מיט זיינע חסידים אהער", האט ער מיט טרערן אין די אויגן גע- זאגט. "עס וועט זיי דא גארנישט פעלן, מיר אלע בענקען נאך די צייטן ווען די טויזנטער, טויזנטער חסידים זענען געקומען צום רבין, גער האט דאך א גאנץ יאר געלעבט פון איין ראש- השנה, ס'איז געווען פריילעך, מיר האבן דאך אלע געלעבט פון די יידן וואס פלעגן קומען. היינט איז דאס שוין אלץ נישטא. עס בענקט זיך נאך די יידן מיט די לאנגע קאפאטעס און שטריימלאך, וואס פלעגן מיט די טליתים שפא- צירן אויף די גאסן פראנק און פריי."

בעת אונדזער באזוך איז אין הויף פון רבין געווען א שולע, בעת דער מלחמה האבן די דייטשן געוואלט דא איינארדענען א קינד מיט א קאכאריע, און דאס דווקא איז חדר פון רבין, דער פילם-אפערעאטאר פון גער האט אבער אויפ- געקלערט פאר די נאציס, אז די פילאדן אין צימער וועלן שטערן דאס ווייזן די פילמען און אזוי ארום האט זיך אים איינגעגעבן נישט צו מאכן א קאכאריע אין רבינס צימער.

אויפן הויף פון בית המדרש זענען געשטאנען צענטליקער קעסטלעך מיט ביר, ווייט-אויס אן מען האט דא געגרייט אויפשטעלן א ביר- פאבריק, מיר האבן דעמאלט אויך געטראפן אין גער פינף יידישע און האלב-יידישע משפ- חות (דאס הייסט יידן מיט קריסטלעכע פרויען), בלויז דער ברונעם, ווו עס פלעגן קומען די חסידים פון בית המדרש וואשן די הענט צום דוכענען (ברכת כהנים) שטייט נישט געריט, דארט פלעגט מען אויך געמען ערב פסח "נאכט- וואסער" צו די "מצה שמורה".

די קאליקע, וואס פלעגט אין א פראסטן פרייטיק ברענגען קיין גער הונדערטער חסידים, גייט איצט זייער "פלעגמאטיש", אז רעש און אז געפילדער, בלויז מיט געציילטע וואגאנען, ווארט געדולדיק אויף דעם סטאציע אויף עט- לעכע פאסאזשירן, דאס וועלכע אויך אין פיא- סעטשנע, די ערשטע סטאציע אויפן וועג קיין ווארשע, אזוי האט איך געטראפן בעת מיין באזוך אין פוילן מיט 15 יאר צוריק און זיך אין דעם דערמאנט אין די טעג ווען ירושלים האט באגלייט צו זיין אייביקער ר' דעם גערער רבין ר' ישראל און חסידים האבן געקרוינט ווי זיין ממלא-מקום זיין ברודער ר' שמחה בונים, כדי ממשיך צו זיין די גאלדענע קייט פון גערער חסידות אין ירושלים עיר הקודש...

היום - עליה על ציונו של כ"ק מרן אדמו"ר מגור זצוק"ל, במלאת השבעה

קהל עצום מחסידי גור מהארץ ומחו"ל הגיע לשבת לירושלים

קהל רב ועצום, מתוך עדת חסידי גור, מכל רחבי הארץ ומחו"ל, הגיע לקראת שבת לירושלים, במלאת השבעה להסתלקותו של כ"ק מרן אדמו"ר מגור זצוק"ל.

הדוחק והצפיפות בבית המדרש דגור בירושלים וסביבתו היו גדולים ושתי קומות ביתמ"ד היו מלאות בהמוני מתפללים, חסידים ומעריצים, שהגיעו כדי לשהות יחדיו בשבת של גמר חי' שבעה, שלאחר הסתלקות כ"ק מרן

אמש, מוצאי שבת-קודש פ"ד שנת תרומה, נכנסה משלחת של זקני וחשובי החסידים, — ש"י כדלה את הרה"צ ר' דוד קרקור בספק, הרה"צ ר' ישראל דוד רוסט, הרה"צ ר' שלמה זילבר"ש שטיין, הרה"צ ר' אלחנן רב שיינברג, הרה"צ ר' חיים ד"ר ייטן, הרה"צ ר' נחמיה כרגמן, הרה"צ ר' רפאל יעקב שפירא, הרה"צ ר' מתתיהו מינק, הרה"צ ר' אברהם יוסף אירנשטיין והרה"צ ר' נטע פלד — לאחי כ"ק מרן אדמו"ר מגור זצוק"ל, יבדלמ"א כ"ק מרן האדמו"ר ר' כי שמחה בונם שליט"א.

המשלחה הפצירה בכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בשם קהל ח' סירי גור לקבל את הנהגת הע"ד והגדולה ולהמשיך בשולשלת הקדושה של בית גור. כ"ק מרן האדמו"ר מגור ש- ליט"א השיב, בין השאר: "העדר שכורה ורצוצה מכי- אב וגם אני שבור ורצוצ. יעזור כן אחר במה שהוא יכול לעזור ואני אעזור ב- מה שאוכל".

אחרי הדלת נפתחו דלתו חדרו של כ"ק מרן אדמו"ר ש- ליט"א להמוני חסידים, מאות מהאורחים שהגיעו לשבות את- מול בירושלים, נפרדו לברכת שלום, כאשר רבים מהם הספיקו קו כבר להגיש פתקאות ("קווי- טלאך") לידו.

היום עליה לציון אדמו"ר מגור זצוק"ל

קהל בית ישראל הרבבותיו יעלה היום להר הזיתים בירושלים, כדי לפקוד את ציונו של כ"ק האדמו"ר מגור זצוק"ל במלאת שבעה להסתלקותו. הנהיגה ההמונית החלה אמש מר- צאי שבת, כאשר שיירות גדולות של

מנחה בשבילים שעל מדרות ההר, כי- די לכוון את קהל העצום, שיגור למקום. עבור הכהנים סומנה דרך מי יחדת, כדי לא לעבור ליד קברים הפזורים על ההר.

העליה המאורגנת תחיל הבוקר לא- הר תפילת שחרית בבית המדרש בירושלים, שתחל בשעה 7.30. ועד חסידי גור" בירושלים אירגן תחבורה מיוחדת, שתצא מבית המדרש לעבר הר הזיתים במשך כל שעות היום והיא תחל לפעול תחל משעה 7 בבוקר.

יום ב' פ' תצוה י' אדר תשל"ז

המודיע

המונים פקדו ציון מרן אדמו"ר מגור זצוק"ל

בירושלים, שדאג מראש להכין ע"י חברת "אגד" קו מיוחד להר- הני- תים. מלבד האוטובוסים נהרו למ- קום מאות כלי רכב עמוסים בח- חסידים ומעריצים, שהגיעו מכל רח- בי הארץ במשך יום אתמול, לבי- כות ולהפיל תחינה.

בין הבאים נראו רבים מבני חו"ל שהגיעו במיוחד ליום השבעה, ל- אחר שנבצר מהם להספיק להגיע לתלויה הענקית ביום ראשון שע- בר. רבים מהם נראו פורצים בבכי מר וקדרות עמוקה כיסתה את פ- ניהם! בלשו בין העולים לציון ב- הר הזיתים מאות תלמידי התנ"כים בירושלים, שהגיעו לציון בלוויית מוריהם ומנהלים ועמדו ליד ובי- תוך המערה ואמרו פרקי תהילים יחדיו.

קהל המונים מקרב בית ישראל, ובמרכוז אלפים מערת ח- סירי גור, עלה אתמול להר הזי- תים בירושלים, כדי להשתטח ולשפוך שיח על ציונו הקדוש של כ"ק אדמו"ר מגור זצוק"ל, במלאת שבעה להסתלקותו. ורם האלפים הלך וגבר תחל מ- שעות לפנות בוקר, כאשר עלו לפקוד את הציון מאות רבות של אברכים ובחורים, והגיע לשיאו בשעות אפני הצהריים, כאשר ה- גיע למקום כ"ק מרן אדמו"ר מגור שליט"א.

זרם הבאים המשיך לנהור ולה- גיע במשך כל שעות היום, כאשר רבים מנצלים את שירות האוטו- בוסים המיוחד שהוצמד לרשות הר- עולים להר ע"י "וועד חסידי גור"

שערים המונים עלו לציון של כ"ק האדמו"ר מגור זצוק"ל

רבבות בית ישראל עלו במשך יום אתמול להשתטח על קברו של כ"ק מרן האדמו"ר מגור, רבנו ישראל אלתר זצוק"ל, במערה בה הוסמן במרומי הר הזיתים — במלאת שבעה להס- תלקותו.

הנהיגה ההמונית החלה במוצאי-יק, כאשר שיירות גדולות של כלי רכב עלו למרומי הר הזיתים, והסיעו קהל עצום של חסידים ומעריצים שהשתטחו על ציונו של האדמו"ר זצוק"ל.

קהל רב, מעדת חסידי גור, מכל רחבי הארץ ומחו"ל שבתו בירושלים, כדי להימצא בבית מדרשו של כ"ק האדמו"ר מגור זצוק"ל, במלאת השבעה להסתלקותו. המונים מילאו את בית המדרש הגדול ואת החצר והסביבה, בהתפללם יחד תוך סערת נפש עצומה.

היום - עליה לציון כ"ק מרן אדמו"ר מגור זצוק"ל

במלאת ה"שלושים"

קהל המוני בית ישראל ובתוכם אלפי חסידיו גור יעלו היום להר הזיתים בירושלים לפקד ולשפוך שית על ציוןנו של כ"ק מרן האדמו"ר מגור זצוק"ל במלאת שלושים להסתלקותו. כבר אתמול החלו להגיע לירושלים המוני חסידים שהקימו בואם לרגל ראש חודש והתעכבו בירושלים, כדי לעלות היום לציון בהר הזיתים. החל מהבוקר במשך כל שעות היום, יעלו בכלי רכב וברגל, המוני חסידים ומציינים למערה במורנו הר הזיתים. בין הבאים, להפיל תחינה על ציוןנו של האדמו"ר זצוק"ל במלאת ה"ש" שלושים" ניראו גם אורחים, חסידיו גור

המודיע

השרשרת נמשכת

אין נחת רוח גדולה מזו לנשי מנו של כ"ק אדמו"ר זצוק"ל מאשר העברה שלשרשרת הגדולה נמשכת ומתרחבת. אין ה"שעה כשרה לביטויי חיצוניים של שמחה, כאשר האבן והק"ד דרות נסוכה על כל פניה. אולם, יש בכך נטף של נחת ומרננות לראות שיש עתה והמשך לערה חסידות גדולה זו.

הנחת אבן הפינה היום לבנין בית המדרש המרכזי והיכל ה"ישיבה בישיבת חידושי הרי"ם ב"חל אכ"ב, אין כמותה מעשה ס"מל, שנעשה להכריז, שאכן גמר שבת השלשלת, וכי בכך מקיימים את רצונה הנצחי של כ"ק קדושת האדמו"ר זצוק"ל אשר כל מעשיו ותגליתו היו שקצים ב"משימה קדושה זו לחנך את ילדיו ישראל לתורה ולחיים.

ישיבת חידושי הרי"ם בתל-אביב היתה אחת המשימות הגדולות שנטלו על עצמם חסידיו גור בהשראתו של האדמו"ר, לחקור יתח, בתל-אביב החילונית ולקנות את קומתם של שרתי החסידים ש"עז או ה"ו נאלצים להתחלף בעידי דרכים ולא להתבלט. הישיבה ה"לסה מחיל אל חיל, כאשר היתה גם חלוצה באיור מרוחק מן ה"מרכז בסביבה חילונית, עז ש"במזמרה נהפכה הסביבה לזקוקה אל מקורו, ובעקבותיה קמה ישיבת תרומ"ם ובית יוסף, ו"קריה ורי"ם לזיון שלום בה כולל ומרכז חסידו הורני שהשפעתו מגיעה לסביבתו.

היום - הנחת אבן פינה לביהמ"ד בישיבת "חידושי הרי"ם" בת"א

צפוייה השתתפות רבתי של אלפי חסידים ואוהדי בית גור בארץ

החבורה מיוחדת מאהרים הגדולות ב"ארץ, ירושלים, בני ברק, חיפה ותל-אביב, כדי לאפשר לאלפי המשתתפים לקחת חלק במאורע. הנחת אבן הפינה לבית המדרש ה"יכל הישיבה אשר יהיו את האגף ה"מרכזי של קריית הישיבה בצפון תל-אביב, תהווה צעד נוסף לקראת השלמת קריית חידושי הרי"ם. אגף זה יכלול מלבד ביהמ"ד מופאר ומרכז, גם חדרי לימודים, ספריה מרווחת ו"מקלט.

מעריצי בית גור, יופחת בשעה 4 א"ח, בתפילה מנחה המענינה בציבור, ליד קריית הישיבה הנוכחית רחבה מיוחדת עבור המוני המשתתפים, כדי לקלוט את זרם הבאים למעמד.

מטעם הוועד המארגן נמסר אמש על השלמת כל הסידורים הטכניים, שנעשו בימים האחרונים, כדי להבטיח את הצלחתו המלאה של המעמד הנצחי רחמי הגדול.

כפי שפורסם ב"המודיע" אורגנה

המעמד קהל רב ועצום מכל חלקי הארץ, המוני אהדי ומעריצי בית גור ובראשותו של כ"ק מרן אדמו"ר מגור שליט"א - תערוך היום אתה"צ הנ"ל את הפינה לבית המדרש המרכזי בישיבת "חידושי הרי"ם" בת"א, עם מלאת השלושים להסתלקותו של כ"ק מרן האדמו"ר מגור זצוק"ל.

המעמד הכביר והמפואר, שבו י"ט לו חלק, לפי הצפוי, אלפי חסידים ו"כפי שפורסם ב"המודיע" אורגנה

ג' ניסן תשל"ז שערים

היום - אבן הפינה ב"חידושי הרי"ם"

תונח לבנין בית המדרש והיכל הישיבה במלאת שלושים להסתלקות מרן האדמו"ר מגור זצוק"ל

אתמול עלו אלפים לציונו של כ"ק האדמו"ר מגור זצוק"ל בהר הזיתים בירושלים. המוני חסידיו הגיעו עוד ביום ראשון לירושלים, ביניהם הרבה חסידיו גור מתל"ל, מטעם חבר קדישא וזוכה דרך מיר חדת עבור לאפשר לכוהנים לעלות לציון שבמערדה.

רושם מיוחד עשתה התזמורת ש"יצאת לאור ביום ששי מטעם ש"ע"רים" על האדמו"ר מגור זצוק"ל. התזמורת שהופיעה מעשרות אלפי פים אוהל מיר עם הופעתה ורבות הפניות למערכת "שערים" לקבלת ההזמרה.

הכונה רבה מורגשת בקרב ה"צבור החרדי וחסידיו גור לקראת חגיגת מנחת אבן הפינה לבנין בית המדרש והיכל הישיבה בקריית ה"דושי הרי"ם" בתל-אביב, שתיערך א"ח היום בשעה 4 אחה"צ בקריה, במעמד כ"ק האדמו"ר מגור שליט"א, בתום השלושים להסתלקותו של כ"ק האדמו"ר מגור זצוק"ל.

המעמד יתקיים ברחבה הענקית של הישיבה ברמת החיל, ומצפים להשתתפותם של אלפים מבין ה"צבור החרדי שיגיעו בתחבורה מיר חדת מרחבי הארץ.

ביום שלישי

הנחת אבן פינה

לבית המדרש

הכונה רבה מקיפה את האצבור החרדי בארץ, בימים האחרונים לקראת מעמד מנחת אבן הפינה לבית ה"דושי הרי"ם" הישיבה, בישיבת "דושי הרי"ם" בצפון תל אביב, שיתקיים ביום שלישי הקרוב, במנחת ה"שלושים" להסתלקותו של כ"ק מרן אדמו"ר מגור זצוק"ל.

במעמד אדמו"ר"ם, רבנים, ראשי ישיבות וראשי יהדות התורה

אלפים בהנחת אבן פינה לבית-המדרש ב"שיבת ציון"

בהמ"ד ייקרא "בית ישראל" ע"ש כ"ק מרן אדמו"ר מגור זצוק"ל

במעמד קהל ציון ורב, ששנה כי 5000 איש מכל רחבי הארץ, כראי שותו של כ"ק מרן אדמו"ר מגור ש" ליט"א ובזוהתפסותם של האדמו"רים מללוב מודוני, לובלין, סטריקוב, וי קוצק, ראשי ישיבות, רבנים וראי ש" עם הקודש — נורחה אחמול אה" ח"צ אבן הפינה לבית המדרש המרי כיו ב"שיבת ציון" ו"חידושי הרי"מ" בתל א"י כיב במלאת ימי ה"שלושים" לה"ס תלפנות של כ"ק מרן אדמו"ר מגור זצוק"ל.

המעמד הכביר ועו הרושם עמד כר לו חתת רישומה הכבד ורוויית התור גה של הסתלקות האדמו"ר זצוק"ל וביטוי מלא ניתן למכה האיומה ור הכבדה שספגה עדת חסידיו גור ב" הילקת עטרת ראשה — בדבריהם של הנאומים במאורע הגדול והמרשים, שקראו להתחזקות ולהתאוששות הע" דל הקדושה תחת ושיאותו והנהגתו של כ"ק מרן אדמו"ר מגור שליט"א. בתפלת מנחה המונית, כשהציבור עומד כולו על רגליו כגוש אחד, ברר חבה הגדולה שהוכשרה במיוחד למ אורע, נפתח המעמד האדיר, שהיווה התכנסות רחבה של קהל עדת חסידיו גור, לראשונה מאז הנחת לפני ש' לויים יום.

אחר התפילה התרכז הקהל העצום במקומו, כפי שסומן ב"זר הועדה הר מסדרת שליו וזישיבה, והחל לומר ברטט שני פרקי תהילים — שהוקראו מעל במת הנשיאות מפני הרה"ח ר' חיים משה קנופ, מסוב בפסוק.

פתח את המעמד רב ההשפעה הרב יהודה מאיר אברמוביץ, חבר נשיאות הישיבה באמרו: "התאספנו כאן ה' יום בתום השלושים להסתלקות רבן של ישראל כ"ק האדמו"ר זצ"ל, כדי להניח אבן פינה לאגף המרכזי של קרית ישיבת חידושי הרי"מ, אבן פינה לבית המדרש והיכל הישיבה "בית ישראל" על שם כ"ק אדמו"ר מורנו ורבנו רבי ישראל זכר צדיק וקדוש לברכה.

"מצאנו לנכון לקיים מעמד נכבד זה מיד עם היום השלושים להסתלקות יחד על מנת לעודד ולחזק את עצמנו אחרי המכה הקשה שפקדה אותנו ולי קבל עלינו קבל עם ועדה להמשיך במסורת הקדושה של תפילות גור ור לפעול בכל לבנו ונפשנו מתוך התר מסרות ואמונה לבסס ולהרחיב את מוסדות החירה והחינוך, חלמודי ה' תורה, הישיבות וכולל האברכים ש' הוקמו לפי קריאתו, דירבונן, בעזר' הו ובמידתו של כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל.

הרב אברמוביץ ציין, כי אנו מתא' ספים כאן כאיש אחד בלב אחד כר מר שמטרתנו ושיאיתנו קודש ל' התמסר למען קיומו של משכן ד' ור נוסדות התורה והחינוך, למען בני' נו — עתידנו בדור הזה ובדורות ה' באים, היום הזה אנו מניחים אבן הפינה לאגף המרכזי שיכיל מלבד בית מדרש מפורא והיכל לישיבה, גם ספריה מרווחת, מקלט, חדרו כיתות נוספות, וכן סוכה רחבת ידים ומע' ריכים שאגף זה יעלה עד 10 מיליון ל"י.

הרב אברמוביץ סיים את דבריו באמרו התקווה שביטוי רצוננו ושי איתנו — בעת ההתכנסות כאן היום להמשיך בעבודת הקודש בנישאותו ובהנהגתו של כ"ק מרן אדמו"ר ש' ליט"א, ובזכותו של כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל תגן עלינו, ויקיים בנו — בורא עולם בקנין השלם זה הבנין, ל"י.

ברכת כ"ק מרן אדמו"ר מגור שליט"א בירך בקצרה וא' מר:

ההתאספות פה ואבן פינה לבית המדרש! כתוב: "ואתי להם למקדש מעט" — סימן שיש מקדש יוטר גדול. הברכה היא, יהי

רצון שתשרה השכינה במעשה ידיכם, ומה מעשה ידינו — אין לנו שיעור אלא התורה הזאת — זוהי ראייה שצריכה להיות ברכה עבור הבחורים והאברכים לומדי התורה. שיהיה בהצלחה".

הגאון רבי פנחס מנחם אלטר, ראש ישיבת שפת אמת בירושלים, נשא ד' ברים חגיגתיים להבנות שיצאו מקירות ליבו ונשמעו בציבור בחדרת קודש ובקשב רב. הוא פתח ואמר: כשהור נחה אבן הפינה לישיבת "הכנ"ר לר בליך" בפולין, אמר אבי זצ"ל: "עד הגל, הנה ועדה המצבה הזאת, המדרש אימר, אתם נרצבים כילכם היום, שהלכו מהתם וכי' אתמול הנהנו מ' צבה, עדת המצבה הזאת, היום אנו מניחים אבן פינה, כפי שאמר הרבי שליט"א: יש מקדש מעט ויש מקדש לא מקדש יותר גדול. אנו אין לנו שיעור אלא התורה הזאת.

הוא יצא בדבריו להלן בדבריו התי עוררות ונחמה והרגיש את הצורך ב' התחזקות ובהתאוששות, כדי להמ' ש"ך את מפעלו הקדוש של האדמו"ר זצ"ל, הוא אמר: "אתמול תמו ימי האבל והכני, כפי שגא' אצל אכל משה: "ויתמו ימי האבל והכני", ר' אינו חגיד כמה "העולם" היה קשור, כמה היה חסר לכל אחד, אילו זכינו היה הרבי זצ"ל איתנו בשבת היום, אלא כפי שנאמר בפסוק: "אם והכן המשיח יחטא — ואשמתי העם", לא זכינו.

להלן העלה את דבריו הגמ' בכתר בות, שהושיבו ישיבה על קברו, הו' סוף, כי עתה, לאחר השלושים, תצ' זה להתחזק בתורה וזה עשינו היום בהנחת אבן הפינה. הגר"מ אלתר קרא לתמוני הנוכחים עדת חסידיו גור הגדולה, להפסיק עתה את ימי הבכי, למרות שישנן עוד ד' מעיות שלא נשכחו והן עצורות בלב כל אחד. כיוון שא' אפשר לבנות י' שיבה בדמעות, אלא הצורך הוא לק'

י"ם את הכתוב: "הורעים בדמעה. כי רינת יקצורו", פה היום מניחים אבן, נר נשמה לכ"ק הרבי זצ"ל, לאור תר' רתו הקדושה, כפי שהורה לנו בחייו כאשר הוציא את הקדושה לרחוב ור מסר את נפשו לשמירת הקדושה וה' טהרה, וכפי שבנה דור המקדש שם שמ"ם — נחת אבן הפינה היום "א' בן ישראל" — מסרתה להמשיך את דרכו, להמשיך תחת הנהגתו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א.

בדבריו הזכיר את הגאון: "גדולים צדיקים במיתתם שהרי כוחם המאיר נשאר עמו", כחיי הצדיק רואים הכל לומדים הכל, ולאחר שנפטר מביא הוא כח ליהדות לבני' החורה.

בסיום דבריו, שנשמעו בדריכות ע' צורה, אמר, כי נלקח הצדיק טהרתו של ישראל, אכל נשאר הדור ויש ל' התחדש ולהתחזק ולבנות את מוסדות החינוך והתורה שמהם יוצאים תלמי' דן הישיבות אשר יתכנסו כל שנה ביום ב' באדר ליומא דהילולא על רבם גדולי ציון וימשיכו לאורו ה' גדול.

רבה של הליאבי, הרב יצחק ידי' דיה פרנקל, חבר נשיאות הישיבה, נשא אף הוא דברים בגדול הכאב ור הצער שבסילוקו של צדיק וקרא ל' התחזק ולהתעמק בחורה, כפי שנאמר: "ישש קיבל תורה ומסרה ליהושע", ויש להמשיך שלשלת הדורות ללא ג' חוק.

רבה של אנטוורפן לשעבר, הרב מאיר לבדא, חבר נשיאות הישיבה, קרא את מגילת היסוד.

במהלך המעמד נתקבלו מברקי בר' כה האדמו"ר"ם מסדיגורא, וינוץ, קרעששנין, וכן מברק מראש הישיבה הגאון רבי גדליה הרץ, השומת: "בש' ליתות בחי"ל — ובהם הודעה על כי נבצר ממנו לצערם להופע במעמד הגדול.

עם תום מסכת הנאומים נורתה אבן הפינה על ידי כ"ק מרן אדמו"ר מ' גור שליט"א, במגרש המיוחד לבניה ליד הישיבה.

המודיע, והאבן הזאת אשר שמת מצבה יהיה בית אלוקים

ברכת כ"ק מרן
אדמו"ר מגור שליט"א

ההתאספות פה ואבן
הפינה לבית המדרש. כי
תיב, "ואהי להם למקדש
מעט". מקדש מעט הוא
בבבל — אומרת הגמרא.
נראה, כי בא"י הוא יותר
גדול. המרכה היא, שחש
זה שכינה במעשה ידיכם.
ומה מעשה ידיו — אין
לנו שיעור אלא התורה הז'
זאת. זוהי המרכה שצריכה
להיות עבור הבחורים וה'
אפרכים. שהיה בחלחת.

רבותי איני יודע אם ידעתם
ר"ת של ב"ש מ"ה. ב"ר ש"ל
חן, מ"ס ה'ה' ש"מ ש"מ.
ברצוני לבאר מעט.
נ"ר. נ"ר יהיה ערוך — משמע,
נ"ר התורה, שיאיר הלאה, שישי
אורו, שימשיך הלאה.
שולח: שולחו יהיה ערוך —
משמע, אותה חברות, אותה צו'
תא, ממשיכה הלאה בנשיאות כ"ק
מרן אדמו"ר שליט"א, המאיר לנו
את דרכנו.
מ"ס. מ"ס תהא ערוכה ב"מ
קומה — דברים אלה שהרבי זצ"ל
מסר נפשו עליהם, להשיג, לקום
לפנות בוקר, לשמור על הקדושה ו'
הטהרה — כל זה יהיה ערוך ב"מ
קומה. "מוצעת במקומה". לנטור
את הררי הקדושה.
ברצוני לומר חבר מה למצבנו
כיום. אומרים בשמים של יהודים
טובים, ומובא בשמו של הצדיק מ'
ברדיצ'ב ז"ל שאמר: רבש"ע, מה
רצונך מישראל. הרי אינך בא בט'
רוניא עם בני אדם. אילו היה הי'
צר הרע בארון הספרים, וה"רא'
שית חכמה", הגיהנום והגן עדן
פרושים ברחוב — אדם לא היה
חושא. אולם היצירה בוער כולו
ברחוב, ואילו ה"ראשית חכמה" ט'
מו' א' שם בארון הספרים. את זה
אמרנו אז, בלמים ההם, אך כמה ח'
שור היום ברחוב, כמה פרושה ל'
המשך כעמוד הבא

ביום תום מלאת ה"שלושים" להסתלקותו של כ"ק מרן
האדמו"ר מגור זצוק"ל יוצק נטפי תנחומין הגאון רבי
פנחס מנחם אלתר שליט"א, ראש ישיבת "שפת אמת" בירושלים, בדברים חוצבי להבות לקהל אלפים מעדת
חסידי גור שנתאסף ובה למעמד הנחת אבן הפינה לבית המדרש המרכזי בישיבת "חידושי הרי"מ" בתל אביב
שיקרא "בית ישראל"

א"אפשר לבנות ישיבה. השבתי
לו: אדוקה, רק עם דמעות אפשר
לבנות ישיבה.
הר"ק אומר בירמיהו נ"א, הגביא
קילל, שהכשדים והבבלים אכזריים.
לא יקחו מהם אבן לפינה ואבן
למסדות". מפרש הוא, שהמנהג
כשבונים אבן לא לקחת מהם. אלא
שהפסוק ממשיך ואומר: "לא כן
חלק יעקב" כפי שנאמר בירמיהו.
יהודים הם עם רחמנות, עם דמ'
עות וזלגות, שכל אחד מרגיש בע'
צמו, כי הוא רוצה להמשיך לפ'
עול, לעשות כן. "הנני ייסד בצ'
יון אבן, אבן בוח, פינת יקרת"
— כתוב בישיבה.

"והאבן הזאת אשר שמת מצבה
— יהיה בית אלוקים". ר"האב'
גים תהיינה על שמות בני ישראל,
אבני זכרון לבני ישראל".
כאן מניחים היום נ"ר, נ"ר גש'
מה, נ"ר גשמת על שמו של הרבי
זכר צדיק לברכה.
ברצוני להתעכב ולפרט מהו הפשט
בגמ' כתובות שם. בצואתו של רבי
מצויים ארבעה דברים, שרבי אמר
לתלמידיו אמר "לחכמי ישראל —
אני צריך". כשרבי נפטר אמר:
אני צריך שיהיו חכמי ישראל ו'
קרא לבני ואמר להם ארבעה ד'
ברים אני צריך: "נ"ר יהיה ע'
רוך בקומתו, שולחו יהיה ערוך
במקומו. מ"ס תהא מונחת במקו'
מה, הם שימשינו בחי' — הם ישמ'
שוני במותו.

שים — אסור לבנות. מהי תעצה
— להחזיק בתורה. הושיבו ישיבה
לאחר שלוששים. זה ע"י צ"ח עתה.
"ויתמו ימי בני אבן משה" — ד'
הו פסוק בתורה, ש"משה רשם ב'
דמץ. הוא נכנס לתורה, והוא חלק
ממנה.
הגמ' אומרת בכתובות בשם ר'
ב' חייא: "אני ראיתי קברו של
רבי ותרדתי עליו דמעות". את'
מול הצבנו אבן מצבה. "עדה המ'
צבה הזאת". והיום — כבר אי
אפשר לבנות. והרי יש כל כך
הרבה דמעות עצורות שלא ירדו.
אך, אסור כבר לבנותו הרב רבי
בונים מפשיטא זצ"ל אמר: "הב'
חר בשירי זמרה" — אלו שעדיין
לא הושרו, שנשתיירו, וגם אצלי'
גו הבוחר בשירי דמעה — אלו ה'
הדמעות העצורות, שלא ירדו, ה'
שוכבות על לבו של כל אחד.

המצבה השניה — אבן הפינה
חז"ל אומרים: "הכוכה ומתאבל
ומוריד דמעות על אדם כשר —
הקב"ה סופרן ומיתן בבית גג'
ויו". המעמד של היום נעשה, בדי
לבנות "בית חרושת" של אנשים
כשרים. להמשיך את היסוד, את ה'
מצבה השניה, שהונחה היום — את
אבן הפינה.
"התורעים בדמעה ברינה יקצו'
רו". שמעתי מאחד מוקני חשובי
ראשי הישיבות, שאמר עם דמעות

שהלה רבי אליעזר נכנסו אליו חכ'
מי ישראל ואמרו לו: טוב אתה ל'
ישראל מטיפה של גשמים, שטיפה
של גשמים בעוה"ז — ורבי ב'
עוה"ז ובעוה"ב. רבי יהושע אומר:
טוב אתה לישראל מגלגל חמה,
שגלגל חמה בעוה"ז — ורבי ב'
עוה"ז ובעוה"ב. אחר אמר: טוב
בעוה"ב. רבי עקיבא אמר: חביבין
ואם בעוה"ז — ורבי בעוה"ז ו'
אתה לישראל. מאב ואם, שאב
יסורין.
אומר המרש"א: אלו שלשה עול'
מות. שלוש דרגות.
■ "טיפה של גשמים" —
כבר מקטנות, מילדות, הרבי זצ"ל
התחיל את כל אחד קשור אליו, א'
סור, גדל עמו.
■ "גלגל חמה" — ראינו
כיצד היה נהנה מלמעלה, לפע'
מים זה בער, אך אהבו זאת, זה
חיים. זה הצמיח וגידל.
■ "אב ואם" — איני צריך
לומר לכם מה הם הכוחות של האב
ומה היא, אהבתה של האם. טוב
אתה לישראל מאב ואם, שאב ואם
לעוה"ז — ורבי לעוה"ז ולעוה'
ה"ב. אם כל אחד תרגיש "אב'
אבי" הרי זה, טוב אתה לישראל
מאב ואם.
חודש ימים בכינו, אבל נמצא,
כך כתוב בדין, נמצאנו למדים מ'
משה רבנו, שאין גדול ממנו, וה'
מקור, הוא בגמ' בכתובות מה ש'
רבי אמר. רבי אפר: "הושיבו י'
שיבה לאחר שלוששים", יותר משלר

כבוד קדושת הרבי מרן אדמו"ר
שליט"א, רבנים, אדמו"רים, אישי
ציבור, אנשי שלומנו היקרים וכל
הציבור החשוב שבא להשתתף ב'
מעמד זה.
כשהניחו אבן פינה ל"ישיבת חכ'
מי לובלין" אמר אבי זצ"ל: "עד הגל
הזה ועדה למצבה הזאת". המדרש
מביא, חז"ל אומרים, כשעדת יהו'
דים עוברת מפרנס לפרנס — עוף
שים מצבה, "אתם ניצבים היום כו'
לכם".
אתמול הניחו מצבה. עדה המ'
צבה הזאת... היום מניחים אבן פי'
נה. היום מניחים אבן פינה למק'
דש מעט, כשם שאמר הרבי שלי'
ט"א, עכשיו, "מקדש מעט — נראה
כי יש מקדש גדול יותר". אין לנו
שיור אלא התורה הזאת.
אתמול היה "ויתמו ימי הבני'
אבן משה", ראו בבידור עד כמה
היה ה"עולם" קשור. כמה היה ח'
סר לכל אחד, אילו זכינו היה הרבי
זצ"ל איתנו במעמד. אולם בפרשת
השבוע נאמר: "אם הכהן המשיח
יתאן לאשמת העם". מסבירים ה'
מפרשים: אם נסתלק צדיק, הכהן
המשיח — הרי זה בעוונותינו הר'
בים, "לאשמת העם".
טוב אתה לישראל מאב ואם
הגמ' אומרת בסנהדרין קא "כי

ביום תום מלאת ה"שלושים" להסתלקותו של כ"ק מרן האדמו"ר מגור צוק"ל מעמד הנחת אבן הפינה לבית המדרש שייקרא "בית ישראל"

המשך מעמוד קודם

יחוב רשתו של היצה"ר, כמה טור-מאה, כמה טריפה יש היום בר-חוב?

"רואה אבן ישראל" — מציב חומת הקדושה

והרבי ז"ל הציב את ה"ראשית חכמה" כרחוב. הקים חומה של אלפי אבליים בקדושה ובטהרה. מדרגות היו בקוצק, מדרגות היו בפשיסחא — אולם לאברכים אין מה להתבייש במעשים שנעשו אז. מיטה תהא מוצעת במקומה — יש להמשיך הלאה.

מתאמים להיום דברי הי"שפת אמת" בפרשת ויחי. נאמר שם: "בן סורר יוסף, בן סורר עלי עין בנות צעדה עלי שור" אומר ה"ש"פת אמת" משמו של ה"חידושי ה"רי"מ, הגמ' אומרת בפרק האחרון של ובתים, מדוע וכה יוסף ה' צדיק, שבכל הקראה שילה אכ' לו קודשים קלים. קודשי קודשים היו נאכלים בעזרה וקודשים קלים ככל העיר בחומה והיכן שהיתה מ' חיצה — ואילו ב"שילה" אכלו ב' כל הרואה. אומר הוא: משום שיו"ספ הצדיק קידש את עיניו חוקות היו עיניו כחומה — ואילו הביאו קדושה, כדי לאכול קודשים. אומר ה"שפת אמת" משמו של ה"חידושי ה"רי"מ, משום שיוסף "שכר" את הטבע — ואז נשתברה מחיצה של כרזל בין ישראל לאביהם שבשמים, משום שהוא הציב שור — "בנות צעדה עלי שור" גם בחינוך הב'נות לכ"כ הרבה קדושה — בנות צעדה. בחזרת כהנים אי' כ"מ ש' אתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה, וכמה גדר ערוה, כמה ק' דושה היה הרבי ז"ל.

הרבי ז"ל בנה דור, דור של נ' ערים וגם נערוה. דור המקדש שם שמעם בקדושה ובטהרה. הסוף הוא

הרבי ז"ל בנה דור, דור של נ' ערים וגם נערוה. דור המקדש שם שמעם בקדושה ובטהרה. הסוף הוא

"ותשב באיתן קשתו ויפנו זרועי ידיו", משם, "רואה אבן ישראל". זו היא המצבה היום "אבן ישראל", מה שמקמים "בית ישראל". להמשיך הלאה בנין של ק' דושה וטהרה בנשיאות של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א.

אפשר להבין את הנאמר: "אין עושין נפשות לצדיקים — דבריהם הם הם וכרוזים", הרבי ז"ל יהודי שוה מכבר עבר את גיל ה'80. כל כולו לא היה כוחו אלא בפה. במבט, בדיבור. אותו דיבור — "דבריהם", דבר (ב' דגושה) אחד לדור. במבט אחד הנהיג כל כך הרבה קדושה וטהרה. הנהיג את עדת ישראל, הנהיג את היהדות החרדית, הקדיש את עצמו כל כך הרבה. ללא שיו"ר, כפי שראו ב' הלווייה את השפעתו הגדולה על ה"עולם".

כל זה ימשיך הלאה בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א.

שימוש ת"ת — להתאבק בעפר רגליהם

עכשיו אעלה את הדבר הרביעי של הנשמה. הם שימשוני בחיי — הם ימשוני במותי. מה הסוד? גה להם שימשוני. הגמ' דוחה שהכוונה לשמשות, אלו השמים שטיפלו בו בחיי, שיטפלו בו גם לאחר הפטירה. כי ראו כי הם, השמים, נפטרו עוד לפני הרבי. אלא בודאי הכוונה היא אחרת.

שימוש תלמידי חכמים — זה יודעים רק חסידים, יענו ב' טוי בגמ' "שימש תלמידי חכמים — גדולה שימושה יותר מלימודה" אשר למד' לא נאמר אלא איך יצק מים. האם הכוונה לשימש? הגמ' אומרת רבי משה בר תלמידא

תמש, בתלמידי חכמים — לנצלם. מי שנגע בכפות מנעול דלתם של יהודים טובים, מי שהתאבק בעפר רגליהם, מי שניצל אותם, קיבל על עצמו הנהגות טובות — הם ש' שימושי בחיי, הם, י'ש'א' איצו להחזיק — יכולים להחזיק הלאה, ויעזרו להם.

ברצוני להזכיר, הזכרתי זאת גם בימי ה"שבעה" אולם בקיצור את מכתבו של הרבי ז"ל, ה"בית יש"ראל, שכתב בתחילת הנהגתו, לפ' ני עשרים זכבה שנים, היה זה זמן תודע אחר, וזוהו כתב גדולים צ' דקים במיתתו יותר מכתיבתם ב' שום ש"צדיק בחייו" היה דבר נע' לה וגדול. רואים אז כ"כ הרבה דברים טובים, מידות טובות, כפי' לוח נאות, לוחים נעים, היה כגון על הרוח — ואם הוא נבצר מביא וואו כת גדול ביהודים. זאת נשים "יודעים הם, כי נחת אין על מ' לסמוך ונותר חכה על הצדיק ש' שנה.

טעותו של גוי — כוחה של ההתחדשות

בהמשך הוא כותב שם: כשהמן הפיל את הפור על אדרי"שמת, כיון "אמר בו" בארז מה משה. אולם הוא לא ידע, כי ב' בארז נולד משה. האמנם לא ידע, אכן ה"עצרת דבש" מביא בנגוע לזה, אלא אומר הוא כך. המן לא ידע כי נברא משה חדש, יהושע הוא שהכניע את עמלק. זו היתה טעותו של גוי. הוא חשב, כמה שימשה ג' דול — ב' נולד — אך, הוא נפטר וכל הכוח שהיה כשגולד — חי' לך עתה ועכר' אולם המן לא ידע, כי נברא כוח של התחדשות. משה רענו, ויותר מכך נותר כוחו של הישן. זו היא טעותו של גוי, זו

היתה טעותו של המן. אלא שאין הדבר כך, למדנו ב' פרשת "כי תישא" רש"י מביא דב' ר' תנ"ל במעשה העגל, "הראה את מיטתו של משה רבנו". השטן רצה לבלבל את ישראל עם העגל, לכן הראה להם דמות מיטתו של משה רבנו.

מה הכוונה בזה? הוא הראה להם, שמישה רבנו נפטר, למרות ש' הוא עדיין חי. כתוב במפורש בחור' מש' כי זה האיש משה אשר העל' גו — לא ידענו מה היה לו? זוהי הטעות. משה רבנו ע' דיין חי. יש אומרים לא מת משה" כנאמר בגמ' סוטה יג. ה' כוח של משה רבנו הולך עמנו ה' לאה. כוחם של אבותינו הקדושים ז"ל ה"חידושי הרי"מ", ה"שפת אמת", אבא ז"ל והכותו של הרבי ז"ל במשיכים הלאה עמנו בנשי' אותו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א. הוא הולך יחד להמשיך את ה"הם שימשוני בחיי" — הם י' שימשוני במותי. ובטושה שם, מ' שרעיה לא בת מה ים עונד, ומ' שמש אף כאן עומד ומשמש, לא משמשים אותם, אדרבה, הוא משמש מנצלים אותם, שמשו ת"ת.

רבותי א' אפשר להבין, רוכב ערבות יש וינחה בבוא אליו נפש נקי וצדיק, אולם פה כותב את' "ים ידיו כים בקושרים". טוב את' מאב ואס"י, אך לכן נאמר אם ל' מעלה כצורת שמייה — וזמן אצלנו הכאב, הרי זה רק "שלושים יום" מוגבל.

"עת ספוד ועת רקוד" — הילולא דב' אדר

כתוב: "עת ספוד ועת רקוד". 28 זמנים זמנים בקהלת. בכל מ' קום כתוב עם "ל' לשיבת לבנו למצות". אולם לשיבת דברים — ס' פוד רקוד וכנס אבנים — כתר-

בים בלי "ל'". לא נכתב עת ל'ס' פוד, עת ל'רקוד אלא עת ספוד ועת רקוד ועת כנס אבנים. כתוב ששם, למעלה, שמחים כשכאן ע' דיין כוכים. וכשהפסיקו, משתחו' מי ה"שלושים", ככל שהיה הצער גדול יותר, נכנס עתה הרצון ל' "עת רקוד", "עת כנס אבנים". מ' ניהים את אבן הפינה.

"ממור שיר חגולת הבית ל' דוד" — מקווים שהיה כאן חנו' כת הבית בקרוב. כתוב, בסיום ה' פרק, "הפכת מספדי למחול לי פיתחת שקי ותאורני שיהיה". אנו רואים, בעזרת ה"ה"תלמידים ש' יצאו משיבת "חידושי הרי"מ" וממסורות אחרים, אותם בחורים צ' ערים, הפרחים הרעננים — הם הם איך יירבו את אותן הילולות סעודות מצוה, "תחייתה ביום ג' ב' אדר, את הנשיית שיעשו הם ל' יודעים, לרבי שליט"א.

הגמ' אומרת במסכת יבמות דף צג: "למען תלמד ליראה את ה' אלוקיך" אלו שבחות וימים טור' ביום ב' באדר — איזו שמחת קודש תהיה, ירגישו את ההילולא, בשמים כבר עתה שמחה — ופה עדיין כואב.

אנו צריכים לכלוא את הכאב הגדול מול הרצון החזק להשיב ישיבה על קברו, להעמיד גר י' שמה, שאכן כך יהא ויצא כי "ה' אבן הזאת אשר שמתו מצבה ית' יה בית אלוקים", אבני זכרון ל' בני ישראל, "ותאכנים תהייה על שמות בני ישראל".

שי"ת יעזר שהלאה לא ייכש האילן שיהיה הפוך. "אספה שארית ישראל למטה ועשתה פרי למעלה". אני רוצה להדגיש עוד דבר א' תל, שגם הוא חייב להאמר, אבי ז"ל כתב בצוואתו, אחרי כל הצור' אה, שכתב כידוע, וכה ביקש את העדה להתחזק. כתב הוא "כאשר פנים חדשות באו הגני מוסר את

הנהגה לבני מר ישראל שית', מה פרש "פנים חדשות"? חוס' אומרים עפר, גשרפין ואיסור' רי הגאה, אפרן מותר. מדוע? מ' שום שפנים חדשות באו. "זה היה עפר, אפר, את דבריו שמעת מתוך כבשן האש מטרכ' ל'נקת... עדה חרבה. עפר שחור להיות לבינה. האנשים הבוגרים זו' כרים זאת. אלה שעברו וגשטפו מ' הרמץ מתוך האש. את אותו אפר, אפר כירה, שהיה מוכן לקבל עליו עול מלכות שמים. את אותו אפר הנשרפין, שממנו נבנה דור עם כ"כ הרבה קדושה.

כירמי' בשעתו שליקט אבנים, הרבי ליקט אבנים ופדרים שפקעו מ'ע' המוחב באושבין עודד, חו' קם. "עם שרידי חרב הלך להרגיעו ישראל".

מה זה מלמדנו? מה זה מחייבנו? להמשיך הלאה בנישי' אות הרבי שליט"א. ההתחדשות של משה. איתפשוטא דמישה. כפי שהרבי שליט"א אמר לפני שבעות מספר ברמז קל, כדרכו, וצריכים ללמוד כל תג, חו"ל אומרים: בדין הוא שחקדים פרשת החודש ל' פרשת פרה. (זההתחדשות צריכה לבוא לפני פטירת צדיקים. זה אני מוסיף לאחר שהרבי אמר ברביו את דבריו.)

אלא מפני שטהרתן של ישראל — אומר הירושלמי — "לקחו את הצדיק" מפני שנה טהרתן של י' ישראל. אולם הוא ח' י. הוא הולך עמנו — והלאה ישנה התחדשות, הלאה יש עוד נוצר, הלאה ישנם עוד ילדים ועוד ישנם בתי יהודיים. ישנו נר, נר ערוך במקומו... שור לחן ערוך בכקומו... מיטה מוצעת בכקושה... הם שימשוני בח' י' — הם שימשוני במותי. בוכיתם של והזורים נוכח לביאת גואל צדק בטהרת בימיק, אמ.

אור זרוע לצדיק

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, כבוד הרבנים והאדמו"רים כל קהל ערם ישראל.

בשבת האחרונה, שבת פרישת משה, פסח, כשהתאסף, "עולם" גדול בירושלים, שבת שקלים, בשעה שלוש וחצי לפנות בוקר נכנסו אליו נערים ילדים — ודברו האזינו היה זה. אפשר שיהיה בכך חידוש, לכן אומר זאת.

בפרשת השבוע, פרשת משפטים, כתוב, "ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם". אמר כזו הלשון: הגמ' אומרת ביבמות, "על כל חובה שצריכה למד בתחלתה, הטיל הכ"ח תוב ה' בסופה", הגמ' מונה ביקמות סדר שלם של שמות: פדנה, צריך היה לומר לפדן ארם ונאמר פדנה. המדרש שואל מדוע כתוב וישבו רשעים לשאולה, לא צריך לכתוב ש-אולה אלא לשאול. אומר המדרש: במדור החולתון שבשואול לכן כתוב לשאולה.

אמר הרבי ז"ל: "עלה אלי ההרה" במקום שימיה כתוב, "הרה", "ההרה" פירושו במדור העליון שבהר, וזה היתה אמרתו האחרונה, אני מתקוין בדברי תורה, שנשמע מפיו. "עלה אלי ההרה והיה שם" — ואיפה ההרה? במדור העליון שבעליון.

קרוב ל־29 שנה נהנינו מאור ש-היינו מבינים פתוחים עליו, ראו רק את המעשים. ראו רק את ההיילות. ראו רק חלק ממה שרואים עתה. שט גור — רק גור, גור היתה המצי-בר של חסידות ולקחם את מה ש-נותר משארית הפליטה, מחסידות, מ-כל חסידות שהיא. לא היה מי שילקח

לידיים את השארית, מלבד הרבי ז"ל שהשההר מכל מסגרת פרטית. שום חיים פרטיים לא היו לו. כל כולו היה מסור להיגיון, להגך מילדים ר-כים עד זקנים, עם מלה, עם מבט, וכך הקים את ההיגיון תורה, בנה תורבות ירושלים, ממש בנה שם חריבות ירושלים.

בפעם האחרונה שהרבי ז"ל ביקר בתל אביב היה זה בערך שבוע לפני סלידתו. הוא היה אז בפעם האחרונה בתל אביב. היתה לי הוכחה שני"ק ביקר אצלי בבית. ואז אמר אימרה ידועה מהרבי חזק, אביהם ז"ל ישראל, ז"ל, הרבי אמר: "זה יפו פעמיך כנעלים בת נדיב". כתיב בר ספרי קבלה כי פעמיך היא מלשון פנאים, התלהבות. בקוצק אמרו כי בשחיתות יש יותר התלהבות. לאחר מכן מתקדמים. מה יפו פעמיך בנע-לים, מה טוב אם לוקחים את זה: להבית — וניעלים אותה למאחר.

הרבי ז"ל הוסיף, לכן כתוב אם בן הארצים ישוב מצבא העבודה ולא יעביד עיד, המשישים שנה — אין את איתי ניה כמו קודם, אבל, אימר רש"י חזר הוא לנעילת שערים. אז חזרים למה שנשאר וננעל בימי הבתירות... כאן יושב, "עולם", שהיה לו לנעיל מה. פת יושב אברכים שיש להם מה להבית לזמנים מאוחרים. אבל כולם היו מוקפים באש קידש, כהתלהבות אחת. היכן שהתחממי והיכן שהחזיר יוק, וי ממילא היתה ה,אכן פינה, ה,אכן יסודי ליחודות בא"י, כיון שזה גלגלים בתוך גלגלים, ככל שמעמיר קים את היהדות יאת ההסידות — כך מתרחבת היתרה סביב סביב, וכך כתי רחב מעגל מנחי התפילין, שומרי השבת. הכל גלגלים יותר גדולים —

והכל השרש — מסוד זה, היסוד היה יהיה מחיכו לשאוב. עתה הגיע הזמן, כשנחלק אור ישראל, שנחלק מעמנו, ואנו היום הזה נחייבים כפיל להתחזק במקור דם, בנסוק כתיב שכשמשנה אבר לי יחושע, "ראנוני אחיה עמך רק חזק ואמץ", הוא אומר באפיש, "ואנוני אחיה עמך".

אין אנו צריכים דבר מפורש יותר מן התורה, שמשנה אבר, "אני אחיה אתך", משה רבנו אומר: כל רבן של ישראל אני מלווה, ומשה רבנו לא דיבר או בעניני חמירות. הוא אמר, "ראנוני אחיה עמך רק חזק ואמץ", צריכים להתחזק, להתגבר ולראות לי-שעור שהתגברה, הגערטלי, שהחל ל-השתור בקוצק, והחידושי הרי"מ עד היום, ב"ה, לא ניתקו, לא בקרעה, והן חסר של הבית תות. שה' עשה שלא קרה אחרת, נמשכת שרשרת ל-לא ניתק, ללא קרע, וה' עזר לנו לפליטה שיש הלאה המשך בלי שום שינוי.

כתוב אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמתה, אור זרוע — היה הרבי ז"ל. הוא היה איר זרוע. הגוער שהיה נד טוע ושתיל באיתו דור, באותו דור קשה, הם יודעים היטב, כי כשקראו את הצוואה לאחר ה,שבעה" של הר-בי חזק ז"ל, אביהם של ישראל, ר-קראו איתה לפניו ואת שכתוב, כי הוא צריך להיות המנהיג נתן או גני-חה קשה ואמר: איי, "כוננים קשים כאלה" הוא רואה כבר מלפנים איזה זמנים קשים עתידים להיות, אבל לקח הוא את ההתנהגות בידו והנהיג ויצר כזה סג של התקששות של קדושה וטהרה בא"י, שאין לה כמעט דמיון.

עכשיו ה,אור זרוע" לדאבוננו נסתלק מעמנו לנבחי מרומים... "ההרה" — למעלה שאין למעלה ממנו... עכשיו המועד של "ליצור לב שמתה", עכשיו זכינו, כי ה-רכי שליטת, והיה עתה הרבי של ישרי לב, שגלך עם לבב ישר ו-כזה ולקבל את כל ההשפעה שבי-כזה לתל לנו.

עתה ראינו לומר דבר בנוגע לאבן הפינה שניחמים היום לישיבת, "חידושי הרי"מ", הגמ' אומרת בחולין שבאה כגופית שודדים להרדעה, ר-בא ורב זירא ברחו, רבי חנינא מצא אותם בדרך ואמר להם, "עיקואי", "אתם בורחים? כוית שאמרו במקום מרה".

כתוב, שאם הכבד נמש וגשאר ממנו לא יותר מכונת אם ישנו שיעור כי דבעי מכונת הכבד — אזי תבהמה כשרה, רק תנאי הוא שהכונת צר ריך להיות במקום מרה, מביא הכרתי ופלתי הרבי ר' יונתן (דוקא כהל-כות טריפות) ואמר שתמיד הוא התי-פלא איך קורה שנפגשים ידידים, חבר-רים טובים, הנמלטים מצרה, מאסון, ומצואים אחד את רעהו בדרך. במקום להכניסם הביתה, כאיחים, להאכילם ולהשקותם, בא עתה ומספר להם מ-עשה על כוית שאמרו במקום מרה, האם הזמן הוא עתה לכן?

עונת הכרתי ופלתי, הרי"ר יונתן, נהרדעה היתה אחת מהשיבות הגדור לוח של בבל, אנו שנאבים עד היום את הכה ממנה, עד היום מאיחן ישר-כות של נהרדעה, פיספסיתא וסורא, אם נכנסה כניפיה של שודדים הרי שכולם התפורו וברחו, וגם השיבה החפורה, ואפילו הם שהיו ראשי ישי-בה גם ברחו. פוגש אותם בדרך חבר

ידיד ואומר להם: תדעו לכם, "ער-קאי" אחם לא פליטים, אחם מוגי לב! אחם נסים.

"כוית" שאמר, אותו כוית שאמור ובו תלוי כל החיות — הרי מצוי הוא במקום מרה. הוא נמצא במעמד כואב מר, אם מקום זה נעשה ריק, ואין הוא משמש יותר מקום תורה, שלא תבחרו להפיש לכם מקום תורה רק שתפעלו ככל יכולתכם שכאן ישוב לחיות מקום תורה, "כוית שאמרו", צריכים לזכור אחם, היא רק במקום תורה...

אני הרבם שלא צריך לומר, כי ה-מקום, פה בצפון המרוחק, שהיה מקום מרה, ואתחיל היא לקבל צורה אחרת לחלוטין. מתחיל לקבל צורה קדושה. כל היהדות במדינה — הרי אנו בה בבחינת, "כוית במקום מרה", וצריכים לשמור על, "כוית זה שיהיה כריא", ודוקא במקום מרה.

בסניף זה, השיית יתן בלבבות — ואנו לבד נתחזק — ונראה להמשיך הלאה ולהתחזק, באותו, גערטלי המ-קיף מאז ה,הידושי הרי"מ" עד היום. השיית יעזר שבחודש הזה, אשר בו ישועות מקיפות, כפי שהגדולים אמרו שאלוים לנו ישועות, כחוננוי המקיף שנית, ישאל לנו ישועה ו-נוכה לכן ש,כימי צאתנו מארץ מצ-רים אראנו נפלאות, אמן.

דברים במעמד הנחת אבן הפינה לביהמ"ד המרכזי בישיבת "חידושי הרי"מ"

המודיע

הרב יהודה מאיר אברמוביץ

בנערינו ובזקנינו נמשך מורשת גור

בעתיד, גם בית אבות לזקנים, המגיש רש בן 8 דונם, שאתם זואים, הגובל עם החשיבה השנייה למינהל מקרקעי ישראל, ושעתידי, היה, להיות מועבר, לעת"א כמגרש ציבורי למסדות ציבור, יועבר, בהסכמת עיריית ת"א-יפו, לשיבת חידושי הרי"ם, ועליו יוקם בע"ה בית אבות ליהודים דתיים, בית האבות יוקם על מנת, שההכנסות והרווחים שיהיו ממנו במשך הזמן, ישמשו כמקור כספי, להתחזקת הישיבה.

נקה לדי שלא ירחק היום, וגומלין אתכם, להנחת אבן-הפינה לבית וא"י בות.

מלאכת המפעל להעצמה, לא חס"תים א"י, ברחבת זו שלפנינו, היא תוסף ותתפשט, רק המשה רגעי ה"ליכת, מפרדים בין מקום זה ובין קרית "הרי"ם ליו"ף, על שם מנהיגי אגודת ישראל, הרב רבי יצחק מאיר לוי וצ"ל, חלכת ומקומת קרית, המ"יועדת לשלש מאות משפחות. עד ע"ה, הוקמו כבר 110 (מאה ועשר) ייחידות דיור, הקריה בתפתחת ב"ה יפה, מקומים בה ע"י עיריית ת"א, מ"ספרות חינוך, החל מגן-ילדים ובית ספר יסודי לבנות ובנות, מתכננים גם, הקמת בית ספר מקצועי לבנים, ותפארתנו על "כולל האברכים" ש"כבר קיים בקריה, בו מקיישים האב"רבים כל צותותיהם, לתורה וליראה, שתי הקריות, קרית ישיבת "חידושי הרי"ם", וקרית "הרי"ם ליו"ף" יה"ו או א"י, במשך הזמן, רצף של מגורים, והיום תורניים של יהודים וא"י דיים באיזו חוש לא דתי, בצפון הר"חוק של תל-אביב.

נקות להשי"ת, שביטוי רצוננו ר"שאיפתנו, — בעת התכנסותנו כאן היום, — להמשיך בעבודת הקודש, בנשיאותו ובהנהגתו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א תעלה לרצון לפני השי"ת, וזכותו של כ"ק אדמו"ר מורנו ורבנו זכר צדיק וקדוש לברך כה, תגן עלינו, ויקיים בנו "בורא עולם" בקני ישרים זה הבכיר, "יו"ף ה"י נעם, ה"י אלקינו, עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננה בנר, אמר.

ישראל בפולניה, המחנך רבי אלכסנדר זושא פרידמן הי"ד, כי תורים ה"רועים לחנך הילדים בחינוך יהודי אמיתי, בחינוך התורה ולמצוות, צ"ריכים להיות מוכנים להקריב קרבנות מתוך מסירות נפש, צריכים לדעת כי יתבצע מהם וכי תדרש מהם קרבנות ומסירות ללא גבול, עד שיזכו למ"שאת נפשם.

התאספנו בפרשת ויקרא, כאיש א"י חר בלב אחד, להכריז, שאנו מקב"לים על עצמנו בלב לב ובכל נפש, להמשיך לפעול, למען קיום מוסדות התורה והחינוך של חסידי גור, ב"ארץ ובעולם, לא נחסוך א"י כל קר"בן שידרש מאתנו למען החזקתם, ב"סוסם, והרחבתם של מוסדות אלה.

קראנו בשבת קודש, "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל", שאל אחד מגורלי האדמו"רים ז"צ"ל, מדוע הקהל משה רבנו את ע"דת בני ישראל דוקא בשעה זו? והוא השיב: ההקדמה למעשה המשכן, היתה צריכה להיעשות, באופן, שכל קהל ישראל, יתאספו יחד, כאיש אחד, בוטלו במות היחיד, וחזרה ה"אחדות לישראל, היתה התקבלה מתוך אהבה, אחוה שלום ורעות, ורק אז, אפשר היה לגשת להקמת משכן ד'.
אנו התאספנו כאן, כאיש אחד ב"לב אחד, לומר, שמטרתנו ושאיפתנו קודש, להתמסר למען קיומם של מ"שכן ה", מוסדות התורה והחינוך, למען בנינו-עתידנו בדור הזה, ובדור רות הבאים. מורי ורבותי

שאנו סביב עיניכם וראו, רק לפני שנים מספר, היתה ישות זה ריק ישיב, בלהט העשיה, הוקמו ב"ה הישיבה ר"ה הפנימית, המיועדים לאספן בע"ה, ונ"י חר מ"500 תלמידים.

היום, אנו מניחים אבן הפנה, לא"י המרכזי, שיכיל, מלבד בית מדרש מפואר וחיכל לשיבה גם ספריה מ"רווחת, מקלט, חדרי כיתות נוספות, וכן סוכה רחבת ידים, ומעריכים, ש"ה יעלה עד עשרה מיליון לירות. בהודמנות זו, אני שמח להביא ל"ידיעת הקהל הנכבד, שקריה זו קרית ישיבת "חידושי הרי"ם", תכלול א"י

התאספנו כאן בתום הישרשים להסתלקות רבן של ישראל, כבוד ק"דושת אדמו"ר מורנו ורבנו, זכר צ"דיק וקדוש לברכה, כדי להניח אבן פינה לאגף המרכזי של קרית ישיבת "חידושי הרי"ם", אבן-הפינה לבית המדרש והיכל הישיבה בשם "בית ישראל", על שם, כבוד קדושת, א"דוננו מורנו ורבנו זכר צדיק וק"דוש לברכה.

מצאנו לנכון, לקיים מעמד נכ"בד זה, מיד עם חום השלושים, לה"תאסף יחד, בנערנו ובזקנינו, ב"נוכחות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, ב"בחנית "כולם נקבצו באו לך", על מ"נת לעודד ולחזק את עצמנו, אחרי המכה הקשה שפקדה אותנו, ולקבל עלינו קבל עם ועדה, להמשיך במ"סורת הקדושה של חסידות גור, ולפ"עול בכל לבנו ונפשנו, מתוך החמ"סרות ואמונה, לבסס, ולהרחיב, את מוסדות התורה והחינוך, תלמודי ה"תורה והשיבות, וכוללי האברכים, שמוקדו לפי קריאתו, דירכינו, בעז"רתו ובעידודו, של כ"ק מרן אדמו"ר מורנו ורבנו וצ"ל לקיים, לבסס, ול"הרחיב את אלה הקיימים, ולהקים ב"ע"ה, מוסדות תורה וחינוך חדשים.

בפרשת החודש, שקראנו בשבת קודש, "החודש הזה לכם ראש חדשים", אומר בעל "חידושי הרי"ם" וצ"ל, כי, "החודש הזה" את כח-ההתחדשות, להתחזק ולהתעודד ולא ליטול ה"י לזרענות היאוש, "לכם" את הכת הזה מסר הקב"ה רק "לכם", לעמו ישראל. נחדש לכן וימינו קודם, להגבית נ"חחוק את החינוך לתורה ולחסידות, כשאיפתו ומשאת נפשו, של כ"ק מרנו ורבנו וצ"ל, כל ימי חיינו הקדושים.

התאספנו להניח אבן-הפינה למקדש מעט, בפרשת ויקרא, הפרשה ששמי"שה בכל דורות ישראל כראשונה, ל"למוד הילדים, בה החלו ילדי ישראל את ראשית דרכם, ביום תעוררת. ומדוע נבחרה דוקא פרשת ויקרא, להתחלת הלימוד? הסביר זה אחד ממנהיגי אגודת

בע"ה י"ת

מגילת היסוד

ביום שלישי בשבת פרשת ויקרא בשלישי לחודש הראשון הוא חודש ניסן בשנת חמשת אלפים שבע מאות שלושים ושבע לבריאת העולם, באלף תשע מאות ושמונה שנה לחורבן בית המקדש, התאספנו בעיר תל-אביב כאיש אחד בלב אחד להקים לדורנו ולדורות הבאים אחרינו בית מקדש מעט, בית מדרש לתורה ולתפילה,

בית ישראל

ע"ש כ"ק מרן האדמו"ר ה"י זצוק"ל

בו יתנו, יגדלו וילמדו תורה ומצוות ויראת השי"ת בדרך העולה בית א"ל, דרך הסלולה לנו בידי רבותינו הקדושים מאורי ישראל, האדמו"רים לבית גור.

בשנת המאה והאחת עשרה להסתלקות מאיר עיני הגולה, רבן של ישראל כ"ק מרן האדמו"ר בעל ה"חידושי הרי"ם" זצוק"ל, בשנת השבעים ושתים להסתלקות מאיר עיני הגולה, רבן של ישראל כ"ק מרן האדמו"ר בעל ה"שפת אמת" זצוק"ל, בשנת העשרים ותשע להסתלקות מאיר עיני הגולה, רבן של ישראל, כ"ק מרן האדמו"ר הרא"ם זצוק"ל, ביום חום השלושים להסתלקות מאור עינינו, ראש גולת אריאל, רבן של ישראל, כ"ק מרן אדמו"ר ה"י זצוק"ל,

התאספנו כאן בנוכחות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א לידות אבן פינה ואבן ראשה לבנין בית המדרש, בית מקדש מעט זה והיכל הישיבה.

הבנוח בתורה וישראל עמו יקבל תפילתנו ויאזין לתחנונינו למען נצליח במעשה ידינו לכוון מגדל אור לתורה ולחסידות, להגדיל תורה ולהאדירה לתפארת מורשת אבותינו, למען תת ג"ה ושארית לבתי התורה ותחסידות של מאות אלפי חסידיו גור שעלו על המוקד וקידשו שם שמים ברבים ולהמשיך שרשרת תפארת התורה והחסידות בפולין, שנחרבה בימי השואה.

ועל זה באנו על החתום ביום ה' ה'ל

(מקום החתימות)

**ישיבת „יגדיל תורה“ בברוקלין -
מציאות הנעלה מכל דמיון**

במוצאי"ק פרשת זכור נערכה באור
לם, "מנוחה" בביתו פרץ בניו יורק
סעודת מלוה מלכה לטובת "יג",
דיל תורה" של חסידי גור. נישבת היה
כי לא סעודת מלוה מלכה לטובת יי-
שיבה כל שתיא עברת במקום אלא
אזכרה, אחת מיני רבות, לכ"ק מרן
האמוני"ר ר' ישראל זצוקל"ה מנור.
הארבע כולל עמד תחת הרושם הקשה
של האסון המתמיד שפגע בכלום. ואף
שתוכנן מן רב קדמם לכן היו שרצו
לבטל מפאת האבל, אך לבסוף נתי-
קבלה דעת הרוב ששנוע כי ישיבה
זו, "של הרבי היא", פרי יצירתו ועי-
דורו אשר גם שמה הענק על עז יור,
ובן תראוי שדוקא היא חבכה את א-
בן ממנה ומורה דרכה והגדול.

מכתבים למערכת

דבר

חגור

יום ה' י"ג אדר תשל"ו (3 במרס 77)

רבני החסידים אחרו את המועד

הצינונית, שחיי יהודי פולין בסכנת. לו הקדימו רועי החסידים לעלות לארץ, עשויים היו, בהשפעתם העצומה, להוליד אחר ריחם באות אלפים מיהודי פולין. שנספו בשואה, לא זכינו וחלב דואב. ת. בר-שרה

ובעיתים

מחסידיו יבארושה, לודז', טשעני סטוחוב, לובלין, ומאות עיירות פולין. כי הרבי כגור אחר את המועד. הוא עלה לארץ אחרי ש"חסידי הפכו לאסר במשרפות הר נאצים. ולא רק הרבי מגור, ריבם, אם לא כולם, רועי החסידים בפולין, לא שער לאהרות של המנהיגות

אלפים מחסידיו ליו את הרבי מגור בדרכו האחרונה. ראיתם באמונתם הכנה וכדב"קוהם ברבי שלהם, בלכתם אחרי ארוננו של מנהיגם הרוחני והר"הרתי: אילו זכתה המדינה ב"מנהיג הנחנה באימון בלתי מוגבל כזה מצבנו היה לגמרי אחר. את הרבי כגור לא לנו רבבות

רשימות סוף השבוע

בנפול המסוות

יום ג', כ"ד בניסן תשל"ג, 12 באפריל 1977

רבני החסידים עודדו עליה

בעצמם — לחשיקם בטוב בארץ הקודש, לעלות ולגור במדינת ישראל. ח"י וזו המציאות לדבריו נבחר לקיים טענתו, ביטול שליטתה של "המנהיגות הצינונית" על רשימת העלית (כרטיסיקטים). חסיד לקצית התמורה כהונתה כגעת כידודים שלא נמנו על "הזרמים המ"קובלים" בציונות כל אפשרות לעלות. ואם יש לתאשים מישהו על טיהורים הפכו לאסר במקום לעלות לישראל יש לשער האשמה לכתובתו של המונע מהם לעלות, ולא כלפי המדבר לעלות העלית. אכן לא רק שלא זכינו לראית המוכי החסידים בארץ, אלא, שח"ל דואב כי גם כיום יש כאלה המהשיקים במילוף ההיסטורית.

בבדור, "מכתבים למערכת" פורסם, ביום 3.3.77, מכתבו של ת. בר-שרה, על אחר המועד של רבני החסידים, הדואב, בעינינו, על רועי החסידות, בפולין, שלא שער לאהרות מנהיגי הצינונית, כי הייתה בסכנת בעת שהייתה בגולה, ומנעו מחסידיהם לעלות לארץ ישראל. כל מי שרק שמע על חסידות (חסידים) בדורות האחרונים, ידע כי "רביגור" שני את ארץ ישראל בראש מציניהם. בין ראשוני כי העולים נכחה האדמו"ר מגור זצ"ל בעצמו.

ביקורו הראשון בארץ היה לפ"י כ"כ שנה. כל העת לא חדל מלעזור ולהכווין חסידיו ושאור תאוני יהודים לעלות ארצה. הוא צינח לאהת שאינם יכולים לעלות

איוה עם

רבבות ליוה את מבריי מגור אל מקום מנוחתו האחרונה ביהודה הוותיקה בירושלים בחקקה ההלכותית-מורחית, החלשת על כביש יריחו. כאשר התפרו לאור "הערב היורד", נהרסו ללא הרף מעד רבה, לעבר החומות והכותל, ראיתי עם לא ידוע לי שחור רים ולכניהם. שום צבע אחר לא נמערב באחידות. הזאת, לא חולצת האקי או חולצת כחולה, צאצאי הפרושנים, חלמדיי חכמים במובלעת הדתית הקנאית של ישראל חילונית ואלילית, החוגגת באותה שעה ממש, כשבעים ק"מ מערבה משם, את נצחונם של כרודי וחבריו על נבחרת הצבא האדום הגאה. אינני סנוב או אנודעת עד כדי בוז קליל להילולה זו, העולה מברידות המוחרמים ומגאוות פצועה ומתשוקה מובנת לקצת תהילה-לאומית. אך שם, ליד הריהותים, תפסתי מה משוי גע וססגוני העם הזה, שתמורות היתים חוללו בין חלקיו קרעים עמוקים כל כך.

הייתי בדרכי ליריחו, התנועה נעצרה למשך זמן רב. נוצרו "סקקים", כמו "שואמר, ושם נפגשו ערבים ותיירים (אחוזי הש"האון ופליאה) וחילי צה"ל ומשאיות כבדות, הממשיכות בצד הרווח והלכראי את בניין-הארץ, והורם השחור של בני הישי"ב"ות ח"ם (שלוש "אגודות לפחות פסק "הקצין הצעיר) ורם וזרם, ללא-הרף, לאחר קבורת האדמו"ר, עד אשר שאלתי חרד: מי אני ומי הם והאם בני עם אחד אנהנו?

דב סדן היקר, העילוי, הגאון, עשוי, איכשהו, להיות גשר מעל התהום. אני כמו הושלכתי אל חשפתה, וכאשר המשכנו סוף סוף מורחה, לעבר המדבר, חשבתי, כי יותר מדי שדים מתרוצצים בנו ולא ידעתי מה אומר לאנשים הצעירים שהמתינו בתאקי ודבובים במחנה האהלים הפרוץ ללילה ולרוח.

מצב דומה נוהגים לכנות, כ"רגע של אמת", בנפול המסוות, כאשר אתה אומר לעצמך את, "האמת ואת כל האמת ורק את האמת", כמו בשבועת בית-דין. האם גרמה לכך ההתמודדות הדרמטית כל כך על-הכתר בועזית מפלגת-העבודה, או שזאת המסע האחרון אל הגבול הלבנוני, או מראה הלווייתו של הרבי כגור בדרכי ליריחו, או חיוניות נמל התעופה וחל"אליב" התנגות עם שוב מנצחי הכדרסל, או ספר שקראתי, או דברים ששמעתי מפי קצין בסירת?

או אולי גרם לכך הערביה-ספרותי שנערך בירושלים לכבוד דב סדן, כמלאה לו שבעים וחמש (עד מאה ועשרים!).

"אם אין לך מה לעשות אל תעשה זאת כאן", קראתי לא פעם שלטי-בכשה על גבי כותל משרד, שבו יושבים אנשים צוקים, אם רצונך להתלבט אל תעשה זאת כאן מעל דפי העתון, פרוש לפינתך, ותחלכט כאוה-נפער ואלינו שוב כחום ספקותיה, אנהנו אנשים קשיי-רום ודי לנו בספקותינו שלנו, ממך, או מכל אדם אחר, המפרסם דברו בעתון עברי, אנו זכאים לצפות לסימני-קריאה ולא לסימני שאלה. העת, עת קרב!

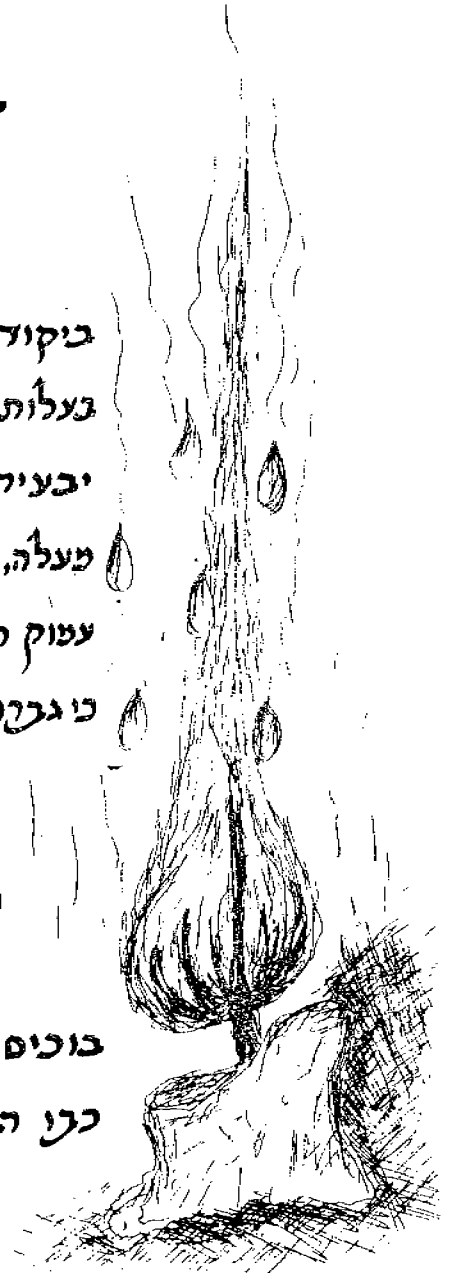
תלכו, אימא, שעלי לפרוש לפינת ולשוב, אם אשוב, רק כחום ספקותי, "מלחמת אורחים" בנפש יאה, במקרה הטוב, לספרות היפה. זו משופעת בגיבורים מחלבים, העתונות מנהיגה שונים. היא מדווחת על המתרחש או לוחמת למען עיצוב גורלם של בני אדם ואומות, בזכות המבוכה יבגנות הטיית? כן! אך לא למען קידושה של זו.

לא רק מחשבות בקול-דם. עברנו את הגיל. סביבנו אויב ועת מצוקה היא לישראל. אם יש עמך דבר, אמור! ויהי דברך נגור, רק לא יסורי ספל בפרהסיה...

ביקוד אל

ביקוד רשפי אש, בבעור שלהבת-קה
בעלות אל-על גיצים עופפים
יבעירו הדפעות, יעלום כהום הנשיה,
מעלה, מעלה כאדים לזהעים
עמוק הכאב, נוקב עד שאול תחתה
כיגברו ארזלים את המצוקים.

בוכים הלבבות, שבררים, רוטעים.
כני הניצוצות הלוחשים כגחלים.

והניצוצות - לא רק מאש בוערים,
לזהים הם מתחית אודים מוצלים
לזהים הם מעוז, ענווה, מלכות
מהוד, חכמה, תקיפות
משחקת הפכילה עולם ופלוואו,
פענוה על אף, שפלא כל הארץ כבודו.

רבות רבות מאובנים דוממים

ברפפת יגון פרקיעת שחקים

רבות אלה, שצבאו תמיד על דלתו

אלה, שקוו כי עוד רוח באפו

עומדים כלפידים - ספק חיים

קולם לא ישמע כי אין פילים

בליבם רק תפילה, יזכור אלוקים וויו

"מעלות"

גבון בית-יעקב לעזרות
ירושלים

ב"ה א' חבוא הש"ח ירושלים ה"ו

לכבוד ידידי היקר ההר"ג מו"ה אברהם יוסף שליט"א פסח.

מכתבו קבלתי גם מכתבו האחרון אצלי מיום ב' חקא אבל לא לקחתי
עטי בידי כל העת מאח פטירה כ"ק אבי אדמו"ר זצק"ל הכ"מ רק כאשר
הימים הנוראים ממשמשים ובאים אמרתי לא יתכן שלא לכתוב לכם לחו"ל
עכ"פ ברכתי ברכת הדיוט ולכן כתבתי בימים האחרונים איזה מכתבים
לארצכם, ועתה אני כותב גם לכ"ה טעמו שלא כתבתי עד כה כי עוד לבי
עלי דוי אני הייתי סמוך ונראה אצל כ"ק אבי זצק"ל הכ"מ כמעט כל
הזמן שניהל עדתו ואנכי היודע והעד עד כמה מסר נפשו וגופו להכניס
דברי חורה ויראה שמים בלב שמעיו ובפרט בלבבות הצעירים ובשנים
האחרונים נחלש מאוד והי' לו צער גדול מזה שלא היה יכול ללמוד
ולהתפלל כחפצו כאשר כפי כתבתי לכם וחי חיי צער אבל חשבתי שער
יזכה לראות בנחמת ציון וירושלים ולהושיע בישועה שלימה כביאח המשיח
אבל כנראה הדור לא היה זכאי לכך וגשבה ארון אלקים ביום נתינת התורה
נסילתו בנתינתו אבל אמרתי דאיתא בגמרא למאן דמחני' ליח לי' שיעורא
הכוונה למאן דמחני' שלומד לאחרים ומכניס בחוכם יראה שמים וחשק לחורה
ליח לי' שיעורא שהמעין לא נפסק ודבריו חיים וקיימים אף לאחר פטירתו
כדאי' ברש"י אצל אחי יוסף שאמרו לו אחיו אם אביך מה אלוקיו חיים
ואנחנו עבדיו הכוונה שאלקיו שיעקב אבינו ע"ה הכניס בלבנו זהו קיים
גם אחר פטירתו ואולי ע"ז רמזו חז"ל שיעקב אבינו לא מת וכן אצל כל
צדיקי הדור ועלינו לילך בעקבות אבותינו ורבותינו ולהתחזק בחורה ויר"ש
כאשר הורינו, והשי"ת ינחם את כולנו ונזכה לישועה ולגאולה קרובה המצב
דפה קשה כידוע לכם ובטח יעזור השי"ת ונושע במהרה.

מכתבו הראשון של כ"ק האדמו"ר מגור זצוק"ל זי"ע לאחר קבלתו את על ההנהגה

מקום החותם

מכתב חיזוק בכתב-יד קדשו לאנ"ש בארה"ב

זהו דף ראשון מתוך ספר

HACHI ISRAEL ALTER

JERUSALEM

P.O. B. 10431

ישראל אלטר
מסד מס' 10431
ת"ד 10431

ב"ה ג' לסי ועבדתם את ד' ילכו וברך וכו' ירושלים תובב"א

לאנ"ש היקרים שינוי לאוניט באמריקא

הנני שמח בשמעי שאתם מתאספים ביחד למצוא דרכים לחיזוק התורה ויהדות
וידוע לכם גודל התאמצות כ"ק אבי אדמו"ר זצ"ל בענין הזה בדבריו ובמכתביו
לעורר את אנ"ש שיתאחדו ואיש את רעהו יעזרו וכו' ועי"ז נתחזק הוא בעצמו,
והאחרות מסייע לעבודת השם, כדאי בסי' פ"י קשה עלי פרידתכם מה שאתם
נפרדים ביניכם, ע"כ תראו להתאחד ותעשו לכם תקנות שתבינו שזה יהי' לתועלת,
והעיקר לעשות קביעות עתים לתורה. כל אי' כפי יכולתו ולתשגיח על התנהגותו
והתנהגות ב"ב ויו"ח שיהי' בדרך התורה והמסורה, ועי"י שיהי' שלום ואחדות
ביניכם יכול אי' להשפיע על חבירו ובזה יתרבה כבוד שמים,
והנני לברך אתכם שהשי"ת יצליח אתכם בזה ונושע במהרה בגאולה השלימה
בבוא לציון גואל, ואסיים בדברי כ"ק אדמו"ר זצ"ל שכתב במכתב בשם צדיק אי'
בלי המודי (בראשית מ"ד) אם ראית מלכיות מתגרות אלו באלו צפה לרגלו של
משיח. כלומר אתה היהודי עשה שכל בתורה ובעבודה שבזה תצפה לרגלו
של משיח.

א"ד ידידכם הדושי"ט ע"ב הצלחה וכל טוב

ישראל אלטר

הנני שמח בשמעי שאתם מתאספים ביחד למצוא דרכים לחיזוק התורה ויהדות
וידוע לכם גודל התאמצות כ"ק אבי אדמו"ר זצ"ל בענין הזה בדבריו ובמכתביו
לעורר את אנ"ש שיתאחדו ואיש את רעהו יעזרו וכו' ועי"ז נתחזק הוא בעצמו,
והאחרות מסייע לעבודת השם, כדאי בסי' פ"י קשה עלי פרידתכם מה שאתם
נפרדים ביניכם, ע"כ תראו להתאחד ותעשו לכם תקנות שתבינו שזה יהי' לתועלת,
והעיקר לעשות קביעות עתים לתורה. כל אי' כפי יכולתו ולתשגיח על התנהגותו
והתנהגות ב"ב ויו"ח שיהי' בדרך התורה והמסורה, ועי"י שיהי' שלום ואחדות
ביניכם יכול אי' להשפיע על חבירו ובזה יתרבה כבוד שמים,
והנני לברך אתכם שהשי"ת יצליח אתכם בזה ונושע במהרה בגאולה השלימה
בבוא לציון גואל, ואסיים בדברי כ"ק אדמו"ר זצ"ל שכתב במכתב בשם צדיק אי'
בלי המודי (בראשית מ"ד) אם ראית מלכיות מתגרות אלו באלו צפה לרגלו של
משיח. כלומר אתה היהודי עשה שכל בתורה ובעבודה שבזה תצפה לרגלו
של משיח.

ישראל אלטר

מדבריו על אגודת ישראל

אין כלי מחזיק ברכה
אלא השלום

דוחשים ממני לכרך את הועידה, אבל צריכים ליצור את האפשרות לקבל את הברכה. כדאיא בספרים, ובאי עליך כל הברכות האלה ותשיגו, פירוש הדבר, שתוכל להשיגו, שתי- נוצר האפשרות שיוכל לקבל את הברכות.

אין כלי מחזיק ברכה אלא השלום. ברצוני להזכיר. כאן מדברי אבי זצ"ל, איתא בתורת כהנים פרשת שמני, על הפסוק זה הדבר אשר צוה ד' תעשו וירא אליכם כבוד ד' — אותו יצר הרע תעבירו מלבכם ותהיו כלכם בעצה אחת לשרת לפני המקום וכו', עשיתם כן וירא אליכם כבוד ד', לא נתפרש שם, מהו אותו יצר הרע, ואמר על זה אבי זצ"ל בשם אביו זצ"ל בשם התלמידי הרי"ם זצ"ל, שכאן רמז להם משה רבינו על שנתא חיים, שיעבירו זאת מלבם והיו בעצה אחת לשרת לפני המ- קום, ע"כ.

היה זה ביום השמיני למילואים, היום הגדול ביותר לבני ישראל, אותו יום נטל עשר עשרות והיו דור דעה, אבל להשראת השכינה היה צורך לבטל את שנתא הנם. מכל שכן היום בדורות שלנו, כשמתאספים יחד למען חוק התורה והדת, צריך כל אחד לפעול אצל עצמו להוציא את השנאה מלב, לא בשב ואל תעשה, אלא, "תעשו" בפועל, עשיה ממשי, לפי עול ולעשית ולהוציא את השנאה מבין איש לרעה, כדי שיהיו כולם בעצה אחת לשרת לפני המקום, ואז — וירא אליכם כבוד ד', ובסיום הפרשה, כשבירך משה, רבינו ע"ה ויהי נועם וכו' ומעשה ידנו כוננה, ברכת משה רבינו על כל הדורות, ויהי רצון שתשרת ברכה במע- שה ידכם ותצליחו להרמת קרן התורה והדת.

(במעמד פתיחת הישיבה הארצית של אגודת ישראל בתל-אביב, ג' ניסן תשי"א).

עם ה' חוקו ונתחזקה

במעשה מצינו, "ברכה אחת", מה ברכת אחת? — מי ששיכן שמו בבית הזה הוא ישיכן ביניכם אחבה ואחתה, שלום ורעות.

שואלים בתוס', מדוע הברכה כלי שם ומל- כיה, ומצינו בספרי, ויהי ב"שורין מלך — כשישראל ערוין בעצה אחת ומתכנסים לקדש את השם, שכינה שר"ה ביניהם ונתעלה שמו של הקב"ה וזהו שם ומלכות, ויהי ב"שורין מלך.

זה היה בזמן שבית המקדש היה קיים, ומיום שחרב בית המקדש אמרו חז"ל — אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה בלבד, ד' אמות אלו נשארו לתמיד עד שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, כי לימוד התורה וחיי נקי היהדות זהו עיקר האספה, וכן ד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום, והן רמז על ד' אמות של הלכה.

כשרוצים בחינוך התורה, לא יכול להיות פירוד, וכולם צריכים להתאחד ולהתלכד וכן להשפיע על אחרים לחינוך היהדות, "איש את רעהו" ועזרו ולאחיו יאמר חוק".

כל יהודי המשתתף בכנסיה, צריך לקבל עליו עול תורה ועול מצוות, לקבל עליו להרביץ תורה שראי יסוד היהדות, לחנך את הבנים והבתות ברוח ישראל סבא.

אבא מרי וצוק"ל השמיע פעם את הברכה: "עם ה', חוקו ונתחזקה".

ובמעמד פתיחת הכנסיה הגדולה-הירבית בירושלים, כ"ה סיון תשי"ד.

לחזק את אגודת ישראל

אמרתי כבר אשתקד שצריכים לחזק את אגודת ישראל וזה אקטואלי גם כעת. צדיקים, גאונים וקדושים בדור הקודם יסדו את אגודת ישראל, וגם אבי ז"ל היה בין מייסדיה הגדולים, וצריכים להמשיך בדרך זו ולתמוך באגודת ישראל.

יתכן שישנם אנשים שיש להם תרומות וטענות, ואולי גם שנאת חנם, והם התרחקו מאגודת ישראל, ואני סבור, כי העצה היחידה היא שישבו להטות שכם לאגודת ישראל ויכנסו אליה, וממילא כל הדברים שיש להם טענות עליהם והם חושבים שאינם כראוי, יוכלו להשי- תפר מבפנים, ויראו, כי כרגיל מוסיפים דברים לא נכונים, לשון הרע ושנאת חנם, שזה מה דברים הגרועים ביותר, המביאים תורבן ליהדות כולה.

בכל אופן, כעת זמן הבחירות, ודאי שאנו זמן מתאים לכל החשבונות הללו, ואני סבור שכל אחד צריך לשכח ולהתגבר, וכל אלה שהיו באגודת ישראל, ובדאי החברים בה כיום, וגם אלה שהתרחקו ממנה — צריכים להתאחד בעת הבחירות ולהצביע מולם ג'.

ולא רק בעצמם, אלא צריכים גם להשיג על בני הבית והבנים, וגם להשפיע על אחרים בדרכי שלום, כלי מחלוקת חלילה, ועל ידי כך צלית שיהיה חינוך גדול ליהדות בכלל.

על שומרי התורה להכניע
עצמם לאגודת ישראל

אגודת ישראל נוסדה ע"י גדולי הדור הקוד- דם, לא למטרות פוליטיות, כל אם על מנת לחזק את היהדות ולבססה ולאפשר חינוך הילדים, מבלי להיות תלויים באזרים, על מנת שיוכלו לספוג תורה ויראת שמים, ועל כן יש לעשות הכל לחיזוקה של אגודת ישראל לבל תתפרק. הציבור החרדי אינו מגיש עורה מספקת ואינו פעיל די צרכו. הרצון קיים, אבל העיקר הוא, שהכל יתנו יד וישאו בעול התפקידים השונים לחיזוקה של היהדות.

יש לראות, שכל שומרי התורה יכניעו עצמם ליהדות הנאמנת — אגודת ישראל, ובה יבאו במעשד הזמן לחינוך בכל הבעיות שהם וקיימים להם — בה.

זהו יסוד היהדות, במיוחד בדורות ההל- שים, כאשר סובבנו צרות, והיהדות סובלת הרבה — יש לעשות לחינוך מכל הצדדים. בראש ובראשונה יש להתחזק באגודת ישראל עצמה, ומה שטעון שיפור — יש לשפר בה, ובעיקר לראות שיתווספו אליה חברים שישיאו בעול, בגיביות ובכוחניות, ויגישו עזרתם במלוא היכולת.

דרך התורה היא להתדיר תורה בזולת באמ- עני עכנוע ולכנוע שנאת חנם. שנאת חנם הניאה לחורבן, ועל כן יש ללכת בדרך של הסברה, בדרך טובה, על מנת שהזולת יבין ויקבל.

(מתוך דבריו בעצרת בבני-ברק, כ"ב מנ"א תשי"ד).

(מתוך דבריו בעצרת אגודת ישראל בת"א, כ"ד מנ"א תשי"א).

נשבה ארון האלקים

יחיד הדור ופלאו רבן של ישראל

צדיק יסוד עולם נשיירי ננסת הגדולה

עטרת ראשנו ונזר תפארתנו מדברנא דאונתיה

עמוד התווך של מועצת גדולי התורה הגאון הקדוש

ואמלחיה

יעראל אלעזר

נפשיח
מרו רב

האדפ"ד פגוד

עלה בסערה השמימה

המלידה מצא היום, יום ראשון ב' אדר תשל"ז כעשה 4

מבית מדרשו ברחוב מלכי ישראל, ירושלים

וכל בית ישראל יבנו את המצבה אשר שורך ה'

מועצת גדולי התורה

של אגודת ישראל תעלמית

ועד הרבנים של אגודת ישראל ירושלים ת"ו

יתומים רייעו ואין אב

יחד עם כל בית ישראל אנו מבכים בנאב וביאא את טילוטו של צדיק הדור
קדוש ישראל ותפארתו

צדקתו זכור
נ"ק מדי זמנך

וכל בית ישראל יבכר את השריפה אשר שרף ה'

מטעים הגאונים ועד הרבנים של אגו"

הזכרנו על ביטול פלאכה
בשעת הדלדל'

החל"י מצא היום יום א' ב' אדר תשל"ז מביחמ"ד חסדי' אור בעיר הק' בשעה 3.30 אחו"צ
והננוני הזהדות החרדית ישתתפו באשכנחא דרבי' נ"ק מדי
הגה"ק זצוק"ל ולחלק לואת הכבוד האחרון למנוחתו כבוד

והש"ת יראה בצער עמו ומדור פרצותינו ברחמים, ונכתו של אותו צדיק וקדוש מעבוד לכל בית ישראל שיבולע המות לצמח
ובא לציון גואל בברא

אָרױן אַלקײַם נעבֿה

כל בית ישראל יבנו את השריפה אשר שרף ד'.
בהסתלקותו של כבוד קדושת הגה"ק מנורה הטהורה רבן של ישראל ציסו"ע

ישראל אלתר

צוקללה"ה

כהנ"ח
רבי

ב"ק אדמו"ר מגור זי"ע"א

ביטול פלאכה

לשעות ההלווה

הכרזנו

וכל קהל הקודש בירושלים ישתתפו בהמוניהם

ויה"ר שיבולע המות לנצח ומחה ד"א דמעה מעכ"פ ובלצ"ג בב"א.

הבי"דצ של העדה החרדית
בעה"ק יושלם תובנ"א

יתומים היינו ואין אנ

בלב קרוע ומורתח הננו מודיעים על הסתלקותו
של מאיר דובנו ומורה נתיבותינו

עשרת הפארת ישראל רשכבה"ג הגאון הקדוש פאר הדור והדרו
רבא דעמיה ומדברנא דאומתיה צדיק יסוד עולם בוצינא קדישא

ואוקלהיה

ישראל אלעד

נמש"ח
מזרחי

האדנוד פגוד

ראש וראשון במועצת גדולי החורה של אודת ישראל העולמית

ההלוי"ה מצא היום, יום ראשון ב' אדר תשל"ז בשעה 4
מב"ח מדרשו ברחוב מלכי ישראל, ירושלים

נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש
וכל בית ישראל יבנו את העירינה אשר שרף ה

הסתדרות אודת ישראל העולמית המסדרות אודת ישראל בא"י
הועד הפועל המרכז הארצי

ציון במזמרה וירושלים חתן חתונה

נצחון ארצות את המצוקים ונשבע ארון הקודש

שבורים ורצוצים אנו מודיעים על הסתלקותו

של גדול הדור קודש הקדשים

רבו של ישראל הגאון הקדוש

וצא להלכה

ישראל אלטר

דב"ר

האדמו"ר פגוד

ראש וראשון במועצת גדולי התורה

התלוי"ה תצא היום, יום ראשון כ' אדר תשל"ז בשעה 4

מבית מדרשו ברחוב מלכי ישראל, ירושלים

גלה כבוד מ"שדאל

וירב בבית יהודה תאני"ה ואני"ה

הסתדרות אגודת ישראל בא"י

ירושלים ת"ז

כבה נר ישראלי

רבן של כל בני האגלה

נאד ישראל וקדושא
אדוננו מורנו ורבנו

כבוד קדושת מרו

אדמור"ר מבור

ואוקלה"ה

השיב נשמתו הטהורה ליצורה וללה בסערה השתממה

המנוי בית ישראל רבנו ומלידידתו שתתפן באשכנחא דרבי, שותא היום
יום א', ב' אוד תשל"ז מביקת"ד דחסידי אור וח' מלני ישראל בשעה 3.30
ותעבור דרך ישיבתנו בדרכה להר הזיתים

מוסדות התורה המרכזים

חיי עולם

בעיה"ק ירושלים ת"ז

ירושלים

עִירֵי ת

ירושלים אכלה

על הסתלקותו של

ישראל אכיל

האדמו"ר מגור

תוצאה

נשבה ארון האלקים

יחיד הדור ופלאו רבן של ישראל צדיק יסוד עולם משיירי כנסת הגדולה עטרת ראשנו ונזר תפארתנו מרבנא דאימתיא
עמוד התווך של מועצת גדולי התורה כקש"ת מרן

אדמו"ר הגאון הקדוש ר' ישראל אלטר זצוקללה"ה מגור

עלה בסערה השמימה

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

מועצת גדולי התורה
של אגודת ישראל העולמית

נצחו אראלים את המצוקים תשבה ארון הקדוש

אוי מה היה לנו כי שוב הושברנו, ונלקח מאתנו, ועלה
בסערה השמימה, עמוד החסידות ועמוד התורה, רכב
ישראל ופרשיו, עטרת תפארת ישראל צדיק יסוד עולם

כבוד קדושת האדמו"ר מגור ר' ישראל אלתר זצ"ל

ירושלים.

אבד הדור את מנהיגה וקברניטה הקדוש.

ינחם ה' את כל המתאבלים עליו וכל בית ישראל יבכו
את השריפה אשר שרף ה'.

אגודת הרבנים דארצות הברית וקנדה

הוסרה המצנפת והורמה העטרה

מועצת גדולי התורה בארצות-הברית יושבת דום באבלה על הילקח מאתנו האי גאון וצדיק, גאון
תפארתנו ומטה עונונו, ברית-התיכון של מועצת גדולי התורה, מורם, רבם ומדריכם של רבבות
אלפי ישראל, מלך בן מלך, שושילתא דדהבא

ה"ה כקש"ת האדמו"ר מגור גדול מרבן שמו

רבי ישראל אלתר זצוק"ל

כל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

רק בהגדלת כוח התורה והאדרתה נמצא נחומים לנפשנו.

מועצת גדולי התורה בארצות-הברית

חוברת האדמו"ר מגור זצ"ל

אפשר להשיג את החוברת שהופיעה בעש"ק כ"ט
אדר ליום השלושים להסתלקות של האדמו"ר מגור
זצ"ל, במשרדי מערכת "שערים" רח' פרישמן 64
תל-אביב.

בגללה לתמונת ציון

של הציונות חנה ציטרנבוים
אפשר להשיג גם תמונה אומונוית בצבעי שמן
של כ"ק מרן האדמו"ר זצ"ל מגור
בן הודפסה תמונה כנ"ל במלוא הודרה
בגודל 50—35 ובגודל גלוייה
הכתובת: רמת-גן רח' הירוא"ה 78
פנת רח' ירושלים בני ברק טל. 787757
למוקדנות ולבתי ספר להנחות גודלות

הופיע

קול-ישראל

גליון מוקדש לזכרו

של מרן כקש"ת אדמו"ר זצוק"ל מגור

ב ת ו ר כ נ :

הקדמה איננו — הגאון האדיר רבי חיים שמואלביץ
גדולים צדיקים — הגאון רבי פנחס מנחם אלתר
לפיד אש — הרב מנחם פרוש
מי יקום לי עם מרעים — הרב י. מ. קובלביץ
גשרי האמונה בין גור וירושלים
הרבי והגדולים צאן קדשים
נחת לזרואיך נט — א. מרגליות
יתומים ואין אב — מ. ע. דרוק
איכה תפארת — הרב ר. ה. רוקח

תמונות רבות וחידושות

המחיר 2 ל"י לגליון

מעלדונג פון דער רעדאקציע

די ידיעה וועגן דער פטירה פון גערער רבין זצוק"ל
איז אנגעקומען, בעת אונזער היינטיגע אויסגאבע איז
שוין געווען געזעצט און גרייט צום דרוק. מיר האבען
אין דער לעצטער מינוט אפגעלייגט א טייל פון מא-
טעריאל און געמאכט א צאל שינויים, בכדי צו בא-
ווייזן נאך אריינצוברענגען די פאר מאמרים וועגן
גערער רבין זצ"ל — וואס מירי פילן איז נאך ווייט
ניט גענוג.

מיר וועלן דעריבער אין דער קומענדיקער אויסגאבע
ברענגען

א ספעציעלע אילוסטרירטע

ביילאגע

לזכר פון

גערער רבין זצוק"ל

מיט פיל וואניקע מאמרים און אויך ביילדער
געווינדעט זיין הייליקער פערזענליכייט.

הופיע ספר

אדמו"ר גור

מפיל פרקים מתולדות חייהם ופעלם של

מרן בעל תחידושי תרי"ם, מרן בעל השפת אמת
מרן האדמו"ר רא"מ ומרן האדמו"ר ר"י
וצוקללה"ה

מלוח בשפע תמונות מרהיבי עין

ההפצה הראשית:

י. גולדקנופף רח' דוד 31 ירושלים ת"ד 5583 טל. 272317

הופיע "דגלנו" גליון מוגדל לקראת החג

ב ת ו ר כ נ :

על הפרק — לעזרת ה' בטורים
כ"ק האדמו"ר מגור זצוק"ל — אהרן סורסקי
רושה גאון בשורון — הרב אברהם ריין
חסידות גור — חסידות של תורה — הרב אברהם זמבה (ז"ל)
מילי והספד — ג. ח. א.

הערות: לרגלי חופשת בין חמשים בשיבות ובמוסדות חנוך
ישלחו אליהם העותקים מיד בפתיחת הלקט.

"פוטו רון"

רח' זיכטניסקי 127, רמת גן
ע"י המשטרה טל. 793715

להשיג במבחר גדול ומגוון תמונות נדירות ומיוחדות

מהאדמו"ר מגור זצוק"ל וז"א

בהיל המערך פתוח

רשת שעורי תורה

שע"י אגודת ישראל בכני ברק

במלאת השלושים

להסתלקותו של

כ"ק מרן אדמו"ר מגור זצוק"ל

יתקים אי"ה מחר, יום שני, בשעה 8 בערב

סיום מסכת עירובין

בבית המדרש ברחוב רבי עקיבא 48

השתתפות:

הרב הגאון רבי משה זאב פלדמן שליט"א

הרה"ק ר' יעקב אשר קופלוביץ שליט"א

הרב נפתלי רושצקי חו"י

המרתה:

ר' חיים אלעזר פריבס חו"י

הודעה לכהנים

הדרך הטובה היחידה בה מותרים כהנים להגיע מירושלים אל נוכח מערת כ"ק אדמו"ר מגור זצלה"ה היא בדרך הכהנים שבמרומי הירדן.

עולים בכיוון מלון, אינטרקונטיננטל, אחרי בנן קבר תולדה הנביאה פונים שמאלה בכביש צר לפי הציטוט, דרך מותרת לכהנים ליריחו.

הנוסעים ברכב מכוניות בכביש הצר עד לדרך יריחו, שם פונים שמאלה לכיוון ירושלים עד תחנת הדלק שמימין לדרך, אצל תחנת הדלק נכנסים בכביש צר ימנה, אחר פחות ממאה מטר נכנסת דרך עפר שמאלה לכיוון ביהק"ב (ליד הפנייה עומד מיכל פסולת צהוב), בדרך זו מאשיכים עד מול המערה.

הורכי רגל יכולים לקצר את הדרך כך: אחרי קבר תולדה נכנסים בכביש הצר הימני — אחרי כ-500 מטר (מול דרך אספלט תפנה שמאלה) נכנסים בשביל עפר ימנה לכיוון ביהק"ב. מרחוק רואים את ביהק"ב ואת שביל העפר שיצאתו לטירסות מגיעים אל אותו שביל והולכים בו עד מול המערה.

החווה רק באותה דרך

הדרך והראשית היא בחזקת איסור לכהנים ומכניסה ממנה לכיוון המערה אסורה לכהנים בתחלת

אגודת אתרא קדישא

למנון והקוננות הקדושים בא"י

הסתדרות נשי אגודת ישראל — בני ברק

באמצע פרשת כי תשא (פרשת פרה) בשעה 8.00
לכנון באר יעקב, רח' וויב הרש 10, יעד בסיד

כנס התעוררות רבתי

עבוד מורות, גשים ובנות

קל חובתינו יענה בזה, כשעלה כהנהגה השמיימה
צדיק הדור רבב ישראל ופרישו

ולברי אכרה לאנווללת תנועת בית יעקב ברת ילדיו יעקב"ר ע"ה

ישאר זכרם:

א. הרב ר. ל. אוילשטיין שליט"א — רב דרשת השרון

א. הרב ר. ל. יוספי שליט"א

א. בית מורות מבית יעקב.

הכנה יתה באגודת פסקי תולדות, לסיום יקרא הלכות ודנים
לבעשה.

איגוד הנשים המונות מול התורה בקרנות להשתתף בהכנות
לעוד התורה בריקים למנון הסלל והפדון. כי אין לנו לחשוש
אלה על אמינו שבשמימה שיצילנו מכל גזירות ובחלות רוחל קשנה
והנחיות, וק"י השוכנת ומענה, נסתים מית השמימינו ונעמי למשחיות
הרף ידיו, נזכרה לקרב מצטני ענק וזה הנוולת ישראל כי
בשעות מותרת לנו.

בברכת פסח כשור ושכח ונחשועת עולמים אכיר

ה ה ה ה ה

מרכז החנוד העצמאי בא"י

לקראת מלאת שלשים

לפנידת כקש"ת

אדמו"ר זצוק"ל מגור

מתבקשים כזה המכונים בבתי הת"ת והמחנכות בבתי הספר
„בית יעקב" בכל מוסדות החנוד העצמאי.

להקדיש שיחה מיוחדת להערכת דמותו אישיותו ופעליו של

מרן כקש"ת אדמו"ר זצוק"ל

שחיה ממנהגי הדור וממסעכי דמותו של הדור הצעיר
הנודד.

במיוחד יש לציון את מסירותו וחלקו הגדול בהקמת החנוד
העצמאי וכדאגה להבטיח קיומו והמשכיותו.

בזכותו נזכה לראות פנחמה, ולבני בית המקדש
במחרת בלמנון.

נזכרה לאכיל מן חובתיה וכן השתתף.

ה ה ה ה ה

בס"ד

הסתדרות נשי אגודת ישראל בני ברק

הננו להודיע בזה על ביקור באקונות הקדושים בירושלים
שיערך בס"ד ביום חמישי ערב ראש חודש ניסן הבעל"ט

היציאה בשעה 2.30 בצהרים ברח' חונו איש פינת ר' עקיבא

תיכנית הנפיקה: לכותל המערבי

קבר רחל אימנו

ואל מערת האדמו"ר מגור זצוק"ל

נשים מירושלים וקראנת להשתתף ולהיפגש ליד הכותל בשעת
4 אחה"צ, שם יושמע דברי התעוררות ויקריים בנו אני
נגלה לכם ראשון, ויצלה לכם משה ענקרא ראשון, בואו
הראשון אכיר.

פריצים והרשמה בטלפון 788539-03

זרועות להחליט בזה שלרגל פטירתו של

כ"ק אדמו"ר מגור זצ"ל

נדחת

התקנים

שהיתה אמורה להתקיים בבניי האומה ביום שלישי י"א אדר תשל"ז (8.3.77) ע"י לאחר זג העכו"ת על מועד מוזיק-תבא בס"ד הודעה נפרדת והכרטיסים שנרשמו תוקדם לתאריך החדש.

ההנהלה

בית דוד ואסתר ירושלים הפסגה 31 בית וגן

הודעה

ההופעה שנדחתה

לרגל הסתלקותו של כ"ק אדמו"ר מגור זצוק"ל

ותקיים ביום שלישי

ג' ניסן תשל"ז 22.3.77 בשעה 7 בערב בבניי האומה והכרטיסים לתאריך הקודם בתוקף
כרטיסיו להשלי: חנות מכשירי כתיבה גרינולד, מלכי ישראל
מקדמי הפסגה — רח' הפסגה בית וגן
משדרי המיסד רח' הפסגה 31

ועדים החופשי ליד הקופה

ההנהלה

מכון בית יעקב למורות פנימיות בית יעקב ירושלים

רח' שפה שגור

הודעה

זעזוב האומנותי: 4 במחול, 4 בצליל, 4 רומן

שאמור היה להתקיים במוצאי"ק אדר ל"ט באדר

נדחה ע"י לטיט והשליטים, והוא יתקיים בעו"ה

ביום שני בערב אדר ל"ג בניסן בשעה 7 בערב בדיק

כל ההכנסות קודש להצלת פלה

לחברי המועצה המרכזית

ישיבת המועצה המרכזית שעמדה להתקיים ביום ד' שבדר ז' אדר (23.2.77) ונדחתה בגלל האכל על פטירת כ"ק אדמו"ר מגור זצ"ל, ותקיים אי"ה ביום ד' י"ב אדר (23.3.77) באותו המקום ובאותה השעה.

החברים שומרים ומתבקשים לדיוק

שניק תל אביב

ישיבת הנהלת הסניף

ותקיים אי"ה היום בשעה 7.30 בערב

בבית אגודת רח' ברדיצבסקי 5 ת"א

עוד היום: כנסות בהזמנות

החברים מתבקשים לדיוק

המזכירות

הסתדרות אגודת ישראל בא"י

המרכז הארצי

לחשימת לב חברי המרכז הארצי של אי"ה

ישיבת המרכז הארצי

ישיבתה לרגל אכלת יל יתור התורה על הסתלקותו של כ"ק אדמו"ר זצ"ל מגור
ותקיים אי"ה ביום רביעי י"ב אדר תשל"ז (23.77)
בשעה 6 בערב באולם סניגר ביה יעקב ת"א, יצחק אלהן 4

ישיבת מטה הבחירות

ותקיים אי"ה ביום רביעי י"ב אדר תשל"ז (23.77)
בשעה 2.30 אחה"צ ב"בית אגודת ישראל" ת"א
רח' ברדיצבסקי 5

המזכירות

ישיבה לצעירים ות"ת שערי מוסדות

"בית יוסף צבי" ירושלים

לרגל אכל השבעה של

כ"ק מרן אדמו"ר מגור זצוק"ל

אנו מודיעים בזה כי המסיבה על הבחינת בע"פ — אלפי דפים גפ"ת של בחורי הישיבה לצעירים ות"ת הי"י שעמדה להתקיים היום נדחתה ותקיים בעו"ה ביום ראשון פרי תצוה ז' אדר

ההנהלה

ח"י ביקור חולים כהל אבי

האסיפה שעמדה להתקיים היום

נדחת

על המועד החדש ידוע בהזמנות

שלומי אמנים בתנועות אגודת ישראל

הזמנה

בגלל האכל הגדול בהלקח מאתנו עטרת תפארת ישראל הגה"ק האדמו"ר מגור זצוק"ל — לא התקדמה הישיבה בתאריך הקודם

ישיבת הלשכה הראשית וחברינו במרכז הארצי

"השתתפות חברי, בית ועד לחכמים"

ותקיים אי"ה ביום שלישי י"א אדר תשל"ז, בשעה 6 בערב ביזנץ, ב"קרית הילד", רח' הרב סורוצקין, ירושלים

בגלל הישיבות העניינים העומדים להכרעה — המומנים מתבקשים לדיוק.

קוי תחבורה 1-7

המזכירות הארצי

מכון בית יעקב למורות פנימיות בית יעקב ירושלים

הודעה

הערב האומנותי בצליל, במחול ובמחול

ישיבתה לרגל פטירת האדמו"ר מגור זצוק"ל ותקיים בעו"ה ביום שני ב' בניסן, בערב, באולם הגדול של בניי האומה.

בשעה 7.00 בערב בדיק

כרטיסים ניתן להשיג ב:

בבית יעקב למורות רח' ברדיצבסקי

פנימיות בית יעקב רח' שפה שגור פנת רח' סורוצקין

בית יעקב רח' פנים (מכל מלון ומרכז)

ירושלם — חנות למכשירי כתיבה ליד חור עולם

היות ואנו מרכיבים חומר מתולדותיהם ומפעל חייהם של זקנינו

האדמו"רים זצ"ל לבית גור

פונים אנו בואת, לסל מי שיש בידו חומר,

כגון: מכתבים, עתונים, תמונות, מאמרים ומסמכים

שישלחם אלינו ויפורסם בשמו, או יתקשר אלינו ובפגת אליו

החומר שיומסר לידינו יוחזר אי"ה בשלימות

יצחק מאיר אלתר פרסלב 8 בני פרק

אברהם ברדיצבסקי אלתר פרסלב 45 תל אביב

(אנוסא אדמו"ר)

הסתדרות אגודת ישראל בא"י

סניף תל אביב-יפו

ישיבת ההנהלה

שנודתה מתקיים אי"ה ביום שלישי י"א אדר תשל"ז (13.77)

ולא כפי שפורסם בטעות

המזכירות

לתשומת לב חברי המועצה המרכזית

ישיבת המועצה המרכזית

האמורה היתה להתקיים מתח ביום רביעי

ה' אדר (23.2.77)

נ ד ח ת ה

גלל האבל על פטירתו של האדמו"ר מגור זצ"ל

עו להודעה חדשה

המזכירות

מרכז החנוך העצמאי בא"י

המחלקה להשתלמות

אנו מציאים לידענות המורות המשתתפות בהשתלמות

בנושא: הביתה הטיפולית

על שינוי בתאריך יום העיון

יום העיון תמא יתקיים אי"ה ביום שני י"ז באדר (7 במרץ)
בשעה 9 בבקר באולם סמינר, בית יעקב תל אביב,
רחוב רבי יצחק אלחנן 4.

ההשתתפות חובה

שלומי אמונים - בהתקעת אגודת ישראל

הלשכה הראשית

גלל האבל על הסתלקותו של

מרן נתיבי (האדמו"ר מגור) זצוק"ל

אנו מודיעים על ביטול הרשימה שנועדו להתקיים היום
עו להודעה חדשה.

הסתדרות אגודת ישראל בא"י

סניף סניף תל אביב

לרגל הסתלקות כ"ק האדמו"ר מגור זצוק"ל

נדחית ישיבת מועצת הסניף

שנועדו לתקום יום רביעי ה' אדר - יתא התקיים אי"ה

ביום רביעי י"ב אדר תשל"ז (23.77) בשעה 7.30 בערב

בבית הכנסת צא"ר רח' אכלוב 3

לפי סדר היום המפורט בהזמנות האישיה שנועדו להיות
חברי מועצת הסניף בתכשיט לראות הודעה זו כהזמנה אישית

לישיבת המועצה

ביום רביעי י"ב אדר ולהופיע בזמן

המזכירות

הסתדרות אגודת ישראל באר"י

המרכז הארצי

ישיבת המרכז הארצי ומטה ההנהלה

שנועדו להתקיים ביום רביעי השבוע

ב י ל ו ת

ה מ ז כ י ר ו ת

קריה חסידית חצור הגלילית

הרינו להודיע בזה כי

חגיגת סיום כתיבת ספר התורה

שנועדו ליום חמישי אור ל' באדר נדחית

ועל המועד הבא תבוא אי"ה הודעה

ההנהלה

שלומי אמונים - בהתקעת אגודת ישראל

הלשכה הראשית

גלל האבל על הסתלקותו של

מרן נתיבי (האדמו"ר מגור) זצוק"ל

אנו מודיעים על ביטול הרשימה שנועדו להתקיים היום
עו להודעה חדשה.

מכון בית יעקב למורות

רח' שרת שניר ירושלים

הודעה

גלל האסון הבכר שפקד את כל בית ישראל

עם חלקה בעמנו קברניט האומה

האדמו"ר מגור זצוקללה"ה

נדחתה התכנית האמנותית שאמורה היתה להתקיים

במוצאי שבת קודש הקרוב, אור ל' באדר

על מועד קיום המופע תהיה מודעה מיוחדת

המזכירות

הסתדרות אגודת ישראל בא"י

סניף תל אביב-יפו

ישיבת ההנהלה שנועדו ליום חמישי

נדחית ליום רביעי י"ב אדר

המזכירות

סמינר, בית יעקב בני ברק

ההצגה "ימנו של נאשם"

שהיתה אמורה להתקיים אתמול ביום ראשון י"ב באדר

באולם "אתל שם" בתל אביב

נ ד ח ת ה

בזמן של הכרטיסים יפה

על מועד חדש תפורסם הודעה

המחלקה לקליטת עולי ברית המועצות

שנ"י אגודת ישראל העולמית

תל אביב, רח' ברדיצ'בסקי 5

לרגל אכלה של היהדות החדשה על סילוקו

של מרן בקש"ת האדמו"ר מגור זצוק"ל

נ ד ח ת ה

ישיבת הועדה המירחבת

של מחלקת הקליטה

שנועדו להתקיים ביום ראשון י"ב אדר

ציון במזר תבנה ירושלים תתן קולה

אוי לה לספינה שאבדה קברניטה

על צדיק ומנהיג הדור גאון ישראל וקדושו

רבי ישראל אלטער וצוקללה"ה

אדמו"ר מגור

שעלה בסעודה השלימה

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

מכון בית יעקב למורות
ירושלים

מרכז בית יעקב
בארץ ישראל

נצחו אראלים את המצוקים

יחד עם כל בית ישראל אנו מתעשים באבלנו בהתלקות
ראש גולת אראל קה"ק בני ישראל נזר ישראל הפארתו
הגה"ק מרן האדמו"ר מגור

רבי ישראל אלטער וצוקל"ה

שנתבקש לישיבה של מעלה

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

מרכז התורה אוסטריכצא
בית מדרש גביר לרשומות בתי
האבות

סמינר למורות וגננות בית יעקב

בני ברק, רח' הרב הירש 27

בהלקת אדוננו מעל ראשנו

מרן רבי ישראל אלטער וצוקל"ה

בנו של מרן רבי אברהם מרדכי וצוקל"ה

אנו אכלים ורוויים יחד עם כל בית ישראל
ובישיבות ישיבות דערן
והי' יגדור פרצות עמו

ההנהלה המורות
התקמידות וכל העוזרים

מדרש גבוה לחינוך "בית זבול" ירושלים
של גאון ישראל מרן יעקב משה חרל"פ וצוקל"ה
והמכון להוצאת ספריו

יחד עם כל ישראל אנו מבכים כרת הסתלקות הגאון הקדוש
כ"ק מרן אדמו"ר מגור וצוקללה"ה
אשר זכינו להתענינותו ועוררתו המיוחדת תמיד,
ובימים האחרונים לפני הסתלקותו.

אגדת חסידים המלך ליובאוויטש בארץ הקודש
יחד עם כל בית ישראל מבכים אנו את האבדה הנוראה
עם הסתלקותו של כקש"ת הגאון קדוש צדיק אסוד עולם קדוש
יאמר לו רועה נאמן לרבנות אלפי ישראל כ"ק

רבי ישראל אלטער וצוקל"ה

האדמו"ר מגור

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'
מנחם ציון ובנות ירושלים ירצא את השבר הנפיל יבית
ישראל וירצא נחם כהמשך יצחק חנות הקריעה והפצע אור
חיה הפעשים עדי יקיים הימים וימלאו נדנו שיבנו עפר
במדרש כוונתו

מועדון תורני לנוער "פאר ישראל" - ערד

יחד ביגון קודר יחד עם כל בית ישראל על סילוקו של
צדיק הדור פארו והדור, שהאציל נהדו על המקום וישיבנו

כ"ק מרן

אדמו"ר מגור

וצוקללה"ה

הרופא לטבורי לב ירצא את שבר בת עמו ויאמר לצריתנו ד',
ונוכח לראות בנחמת ישראל

יחד עם כל בית ישראל

שרויים אנו ביגון עמוק על הסתלקותו של גאון ישראל וקדושו

כקש"ת האדמו"ר מגור וצוקללה"ה

וכל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה'

הרב יצחק זעפראני

ישיב אגדת "בית תורה"
ומנהל ח"ת "שירת משה"
התקנה ת"א

תורה תורה חגרי שק

יחד עם כל עולם יצוה התשובות שרויים אנו באבלנו הכבד של כלל ישראל ומבכים מרה
בהסתלקותו של רבי משה קדיש אדמו"ר מרנא ורמ"י עמי האשן גורו דת, ועימו בפרץ
אשר הייעשו אשר נעמן ועוררתו הגדולה במעלה נפשיה לנחמה בעיר האבות התמידיים

כ"ק מרן אדמו"ר מגור וצוקללה"ה

בי יפרק היות ובי יתרון שבדים
מי ילחום מלחמתך וישוב לשערים
מי יגדור גדר ויעמוד בפרצים
מי יקום לי עם מרעים
כי בא השמש בצהרים

גדול כים שברנו אני מה היה לנו

ישיבת באר שבע

באר שבע רח' נחמה 49 - באר שבע

ארון אלקים נשבה

כל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ד'

בהסתלקותו של כבוד קדושת הגה"ק ממורה הטהורה

רבן של ישראל ציסר"ע

בקש"ת רבי ישראל אלתר זצוקלה"ה

כ"ק אדמו"ר מגור זצ"ל

אשר נשמתו הטהורה עלתה בסערה השמימה

ביום ב' אדר תשל"ז

ויה"ר שיכולע המוות לנצחו ומחה ד' א' דמעה מעכ"פ ובלצ"ג בב"א

דער אידישער שטארק

הוא הלך למנוחות ואותנו עזב לאנחות

יחד עם כל בית ישראל, אנו עומדים מורכני ראש ועטופי דמעות יגון
קודר על סילוקו של האדם הגדול בענקים בתורה וחסידות, במעשים
ובתהנהגה, מגזע תרשישים ומדברגני דאומתי, תפארת ישראל והדרו רבם,
של כל בני הגולה, בקש"ת האדמו"ר מגור

רבי ישראל אלתר זצ"ל

שנתבקש לישיבה של מעלה ועלה בסערה השמימה. קשה סילוקו של
צדיקים כשריפת בית אלוקינו, ועל זה דוח לבנו כל היום. אללנו לנו כי
נפלה עטרת ראשנו אשר אמרנו בצילו נחיה ולאורו נסע ונלך עד בוא יגון. הוי
מי יתן לנו תמורתו בדור עיקש ופתלתל זה כאשר החושך יכסה ארץ חק'
וגזירות מתחדשות. מי יעמוד בפרץ ומי יקום עם מרעים, מי יזיל טללי
תחיה על לבבות שבורים ומי ישלח מזור למדווי איש ומכאוביו, מי ירעה און
קדשים ומי ידריך עולי ימים, מי יעמוד במערכה ומי ינחיל ספינת כנסת
ישראל המיטרפת בין גלים סוערים.

רק ה' ינחמנו ויעודדנו, ואם באה השמש באחרים — אור חדש על ציון
יאיר ומבעד חשרת העבים יפציע שחר גאולתנו במחרת בימינו ואמן לך
יהי ראון.

מערכת "מאורות"
ירושלים בני ברק

יחד עם כל בית ישראל עטופים אנו אבל כבד ושרויים ביגון
עמוק על הסתלקותו של גאון ישראל וקדושן, פארו והדרו
צדיק יסוד עולם, עמודא דגהורא, רבן המאורן של ישראל

בקש"ת מרן אדמו"ר מגור זצוקלה"ה

הוא נשמתו הקדושה ללפני בגדי מראמים, לחלות ולחונן על עם ישראל צאן מרעיתו,
להחיה גאולתו ופדותו ע"י משיח צדקנו בב"א

ישיבת אנשי מעמד
בקה"ק וירושלים תשז

סמינר למורות ולגננות, בית יעקב, תל אביב

שבורים ורצוצים אנו על הסתלקותו של עטרת ראשנו
רבן של ישראל, צדיק יסוד עולם, רוענו הנאמן ומאיר דרכנו

כ"ק מרן אדמו"ר מגור זצוקלה"ה

וככל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

בזכות עבודת הדין לתורה וליראת שמים צדקה — ירפא ה' את ישרנו, וחפילתנו שגובה
לכלאות ראון קישר ולחונן דור על אדני הקדושה והטהורה

עיריית בני-ברק ותושבי העיר משתתפים באכל הכבוד והיוגון העמוק
על הסתלקותו של פאר הדיר, מנהיג נערץ להמוני בית ישראל
מזן הגה"צ הגדול רבי "ישראל אלטר" זצוק"ל
והאדמו"ר מנחם

ושילוחם תנומתם כנים ואישפתה המנוחה והסיוע והעזרה

ישראל גוטליב — ראש העירייה
כ"ט שבט תשנ"ד מועצת העירייה

על זאת תאמר ציון וירושלים תחת קולך

על זעמך שהחזיק בסילוקו של עטרת וסארת בית ישראל

ראש גולה ארצות

כ"ק מרן הרה"ק רבי ישראל אלתר

זצוק"ל לה"ה האדמו"ר מגור

בשבת ציון וירושלים ננוחם

הרבנות הראשית והמועצה הדתית ירושלים

נדהמים ומזועזעים אנו

עם הסתלקותו של כ"ק מרן רשכבה"ג

מדברנא דאומתיה

האדמו"ר מאור זצוק"ל

מי יתן לנו תמורתו

אריגי פיק בע"מ

משפחת פיק

לשכת הרבנות והמועצה הדתית

הצור הגלילית

משתתפים אנו באכל הכבוד על הסתלקותו של
הגה"צ המנוח הגדול והנערץ פאר הדיר

רבי ישראל אלתר זצוק"ל

האדמו"ר מגור

ושילוחם תנומתם כנים להסידור והעזרה ככל אשר נאמר
ובנייתו להסידור יכונן בהציר

הרב עזריאל זייעל — הרב המועצה הדתית
הרב שמואל כהן — יו"ר המועצה הדתית

עטרת תפארת ישראל ראש גולת אריאל

מרח"ק האדמו"ר מגור צוקללה"ה

נתבקש ליישיבה של מעלה

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

ועד הישיבות בארץ ישראל

אנו עטופים אבל ויגון קודר יחד עם כל בית
ישראל על השריפה אשר שרף ה' עם סילוקו
של צדיק, קדוש עלינו רבן ומנהיגם של ישראל,
פארה והדרת של היהדות הנורדית משיירי אנשי
כנסת הגדולה ומקים עולת של תורה וחסידות
בדורנו

בקש"ת מרח"ק רבי ישראל אלטר צוקל"ל

אדמו"ר מגור

ממנחי היסוד הראשונים של החנוך העצמאי
ומנהיגים בעול קיומו ודמותו

גדול האכל וקשה האבדה
מי יגחמנו ומי ירפא שברנו

בהמשכת דרכו הקדושה ובמילוי רצונו הקדוש לבצר את דומות
החנוך הנורתי נעשה נחת רוח לגשמתו בגנזי מרומים

מרכז החנוך העצמאי בא"י
הדירקטוריון — ההנהלה

מוסדות חסידי סדיגורה

בגשיחות כ"ק מרח"ק אדמו"ר שליט"א

תל אביב: ירח חסד 41

ירושלים: רח"ק יחזקאל 21

על דה קא בניא

על תא יומדיה דבלי בארעא בסילוקו של הצדיק גר ישראל, פאר חור ונור, רועה ונחמד לבית ישראל

כ"ק האדמו"ר לאור צוקללה"ה

א"י ל"י לפניה שארית חסידותו יחד עם האבדן

הנהלת

שבת משוש לבנו

יחד עם כל בית ישראל, אנו מבכים מרה את הסלקותו של הגה"צ
רבן של ישראל, הדרו ותפארתו

בקשית מרח"ק

רבי ישראל אלטר צוקללה"ה

אדמו"ר מגור

וכל בני ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

המרכז הארצי למען טהרת המשפחה בישראל
ירושלים

גדול כים שברנו!

אכלים וחפוי ראש, שבורים ומוכי הלם מגור
המכה ועוצם האכידה, מבכים אנו יחד עם
בית ישראל את הסתלקות הצדיק הקדוש, אביה
של ישראל, פאר הדור ומשענתו, משיב עט
ליושנה, ענק הרוח וזקן האדמוריים

מרן רבי ישראל אלתר

האדמו"ר

מגור זצוק"ל

אוי לנו כי נתייתמנו!

הסתדרות פועלי אגודת ישראל
כאמריקה

נצחו אראלים את המצוקים
ונשבה ארון האלקים

יוזר עם כל בית ישראל הננו מבכים מרה את הסתלקותו

של האדמו"ר רשכבה"ג ציס"ע
קדוש וטהור ראש גולת אריאל

מרן רבי ישראל אלתר זצוק"ל מגור

אשר נתבקש לישיבה של מעלה

ביום ראשון לסדר ויקחו לי תרומה ב' אדר תשל"ג

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

הסתדרות פועלי אגודת ישראל
הועד הפועל

התנועה העולמית של המזרחי - הפועל-המזרחי

מחאבלת מרה יוזר עם כל בית ישראל
על הסתלקותו של זקן האדמוריים

הרה"צ רבי ישראל אלתר זצ"ל

האדמו"ר מגור

המרכז העולמי של
המזרחי והפועל המזרחי

הסתדרות נורי אגודת ישראל בארץ ישראל

שבורים ורצוצים אנו במבנים ואת הסתלקותו של מנחה נרמנו

בדרך נתיבותינו מנחה נרמנו וקדושו רבנו

רבי ישראל אלתר זצוק"ל אדמו"ר מאור

באמשך בדרך שהתחנך לנו בחינוך ילדי ישראל לתורה ויראת שמים

רמא ד' שברנו וכוונת רוח לשמחת הסודות בגנוי ברוחמים

יחד עם כל נאמני התורה בארץ ובעולם עטופים אנו אכל כבד ושרוים ביוגן עמוק
על הסתלקותו של גאון ישראל וקדושו, מאז האומה ותפארתה, עמוד התורה והחסידות
אשר זכינו לעיבודו ותמיכתו בשבדות הקודש של ההצלה הרוחנית

בקש"ת מרן האדמו"ר מאור זצוקללה"ה

שנקרא לשיבה של מעלה ועלה בסערה השמימית

המנחה ציון וירושלים יחבשו את כעניה ירמא שברנו ונאמל לאורחנו דר

המתלקה לקליטת עולי ברית המועצות

של אגודת ישראל העולמית — חל אביב

כ"ק

קול מנחה בשמח נחמי בני ונעמיים

ברכת תהלים

לרבנות מגור חזני לארץ

הרבנות מאזני לרין חזני לארץ

ולאשכנזי חרומה המורחבת בגוש תושבים וכלל בית ישראל

בעלותו בסעודת השמחה של הגאון הקדוש

צדיק יסוד עולם, מעבודתו הנודת של בית ישראל

כ"ק מרן

אדמו"ר מאור

זצוקללה"ה

שנשא עמו השמחה את כל צדתי יסורי ומאורות ישראל

מהגולה והחוריה ומאריך הקודש

אנו ונעמיים מרן

אבי אבני רכס ישראל ומרשין

עד מי נשחתנו בשעה זו

שיעורי התבונה גרולים בעלמות וקשונ

המקום נחם אתכם וכל בית ישראל וישמחו באלינו הנביא שרין

ובכללותו כות דור כשיח וכוונת לתשועת עילגים בדרך צין אמן ואמן

המנוחה הארצית להיווך החינוך והדת במרחשין

ע"י נשי אגודת ישראל

הודעה

החבורה ציבורית מאורגנת מרן כלכי ישראל ליד הקמ"ד דבור
לעבר הריחוקים וחורה תעבור לשירות העולים לפקיד את
ציון קדשו של

כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הכ"מ

במלאת השבעה להסתלקותו, ביום א' ט' אדר

התחלת השמחה: משעה 7 בבוקר

ליד הריחוקים חזני גם תחנת הסעה עבור

נוסעים ישירות לבני-ברק

ועד הסידי גור בירושלים

מרכז נשי אגודת ישראל

בשנת חנוכי נשי אגודת ישראל שבאין יבאמיהו אבי בלבית
מרן את הסתלקותו לשמי קים של מנחה נרמנו, יאש גילת
אריאל, מורה ומאור האומה, הצדיק הק

האדמו"ר מאור ז"ע

שעלה בסערה השמימית

השי"ת יגורל פרצות כרם עמל, וזכותו הגדולה של ציון וירע

תעורר רחמי שמים לפדות בית ישראל

גלה כבוד מִיִּשְׂרָאֵל

קדוש ישראל ופארו שר החורה ועמוד החסידות ציט"ע

מִרְוֹן כ"ק האדמו"ר מגור וצוקללה"ה

נלקח בסערה השמימה

אוי נא לנו כי נשפדנו

הסתדרות בעירי אגודת ישראל בא"י
ההנהלה הארצית

מגיש המאמר
לציונות והגשמה ... עזרת המורה

הסתדרות אגודת ישראל

סניף באר-שבע

יחד עם כל בית ישראל כואבים את הסתלקותו
של כ"ק מורנו ורבנו צדיק יסוד עולם עטרת ישראל

האדמו"ר מגור וצוקללה"ה

שעלה בסערה בגנוי מרומים

אבלים ודוים עם שאר בית ישראל

על פטירתו של

האדמו"ר רבי ישראל אלתר זצ"ל
מגור

"עזרא"

ההנהלה הארצית

קופת מלוה וחשבון של פועלי אגודות ישראל
תל-אביב בני-ברק

יחד עם כל בית ישראל אנו מבכים את האבדה
הגדולה עם הסתלקותו של הצדיק הקדוש עמוד
החורה והחסידות

רבי ישראל אלתר וצוקל"ה

האדמו"ר מגור

וכל בית ישראל יבכו את השמימה אשר שרף א'

ההנהלה

אבלים ועטופי יתמות וקדרות

אנו מבכים מרה את הסתלקותו

של ראש גולת אריאל נור ישראל קדושו ותפארתו

קברנוט האומה ונאורה

הגה"צ מרן כ"ק אדמו"ר מגור

רבי ישראל אלתר וצוקל"ה

שעלה בסערה השמימה

וכל בית ישראל יבכו את השמימה אשר שרף א'

הסתדרות ישראל באר-ש
סניף פתח תקוה

ההנהלה העטרה

יחד עם כל בית ישראל אנו מבכים על סילוקו של
צדיק יתור, רבני ישראל ופרייט, אוהב ישראל באמת
יבן של כל בני הגולה פאר הדור והדור

בקש"נ מרן אדמו"ר מגור וצוקללה"ה זע"ה

חורה חרות הגרי שק והתפליש באפר אבל יחד עיני לך

ארגון הפועלים של אגודת ישראל

ההנהלה הארצית

הורם הנזר והוסרה העשרה

יחד עם כל בית ישראל אנו מבכים מרה
את האבדה הגדולה לעם ישראל כולו, בפטירתו של
רבא העמי' מזכרנא דאומת' מנהיג הנזר רבב ישראל ופרשין,
הגה"ק שרבבות ישראל הלכו לאורו.

מזן הרב ישראל אלתר נ"ק האדמו"ר מאור וצוק"ל הכ"מ

הרי! מי יתן לנו תמורתו

בנחמת ציון וירושלים ובהרמת קרן ישראל במהרה ביננו

ועד הפועל האירופי של אגודת ישראל
הרב לייב גורעוויטש — יושב ראש
הסניף: חבר יוסף צבי דינר
הרב בצלאל ואקוב
הרב מן ציון בלוי

הוסר הנזר והורמה העשרה

יחד עם כל בית ישראל כולו מבכים אנו מרה
על השריפה אשר שרף הי' בהסתלקותו
של קדוש עליון קברנוהו ומנהיגה של פלינת היחידות הנורידית בדורנו,
בזיונא קדושא שני המורה והחסידות נר ישראל

נקש"ת מזן רבי ישראל אלתר זי"א האדמו"ר מאור

הברית התכונן של מועצת גדולי התורה
גדול כיום שברנו
מי ירפא לנו

פיו דין צדק
ד"ר אנטוורפן

הקבוצה התכנית "מחזיקי הדת"
ד"ר אנטוורפן

אבלים ועטופי יתמות וקדרות

אנו מבכים מרה את הסתלקותו

של ראש גולת אריאל נזר ישראל קדוש ונפארתו

קברניט האומה ומאוריה

הגה"צ מרן כ"ק אדמו"ר מגור

רבי ישראל אלתר וצוק"ל

שעלה בסערה השמימה

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף הי'

אגודת ישראל מינסטריאז קנדה

ר' מנחם הירשפרנג
היי' ילום קליינלר
נשיא

המבכים ומזעזעים עד היסוד הנני מהמחלומות הקשה שניתנה
עלינו כפולקל של עשרת ראשונה, צדיק יסוד עולם, מורנו
ומאורנו, מנהיג הדור פארז וקדשו

הוד כ"ק מרן האדמו"ר וצ"ל

היו בפנינו מלה ואנא אנו באים

חסידי גור בפאד"ו

המבכים ושומרים אנו עד למורמה של נפש מתמשורה הנורה
והשכונת המתעוררת כי בזה על פולקל של צדיק יסוד עולם,
מאור קדוש ותפארתנו, אכינו חזקנו, רבן ומאורן של ישראל,

מרן אדמו"ר מורנו ורבנו זי"ע

מאור

אנו נא לנו כי האנוני

השרויים באהל כבד

מתפללי ביה"ח דגור באנטוורפן

הוסרה המצופת

אבלים ודווים אנו יחד עם כל בית ישראל באכל הכבוד על הסתלקותו של נזר ישראל ותפארתו
פאר הדור והדור, צדיק יסוד עולם, רשכבתי"ע עמוד התורה של כועצת גדולי התורה,
וקברניטת של יהדות התורה

כבוד קדושת אדונינו מורנו ורבנו

מרן דבי ישראל אלתר
האדמו"ר זצוקללה"ה
האדמו"ר מאוד

גדול כים שברנו — אנו מי ירפא לנו

הסתדרות אגודת ישראל אנטוורפן — בלגיה
בעירי אגודת ישראל אנטוורפן — בלגיה

יחד עם כל בית ישראל עטופים אנו אבל כבוד ויגון עמוק על
הסתלקות עטרת תפארת ישראל רשכבתי"ע, האון הקדוש, פאר הדור והדור,
מורה דרכה ומאיר נתיבה של אגודת ישראל, צדיק יסוד עולם

נקש"ת מרן אדמו"ר דבי ישראל אלתר

זצוקללה"ה מגור

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

הסתדרות אגודת ישראל בארצות הברית
הנשיאות
ההנהלה

נפלה עטרת ראשנו

יחד עם כל בית ישראל ניבכים אנו את הסתלקותו של עטרת תפארת ישראל,
האון ישראל וקדושו, משירי כנסת הגדולה, צדיק יסוד עולם ורשכבתי"ע

נ"ק מרן אדמו"ר מאוד זצוק"ל

שוקרא לשיבה של מעלה

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

יאמר ו' די לצרותינו, ירפא את שברינו ויהבוש את פצעינו

הסתדרות אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל
בהולנד

הסתדרות אגודת ישראל בשווייץ

מתאבלת מרות יחד עם כל בית ישראל על הסתלקותו של
הבינו הקדוש והטהור, פאר הדור, האון, עוז והדרו
צדיק יסוד עולם, האון ומאיר דרכנו

נ"ק מרן דבי ישראל אלתר
האדמו"ר מאוד

שעלה בסערה השמימה

האון ציין יבנה ירושלים ירפא את שברנו ומאיר די לצרותינו

נתייתמנו!

נצחו ארצלים את המצוקים ונשבה ארון אלוקים!

שבדים ורצוצים אנו נמדים על קברו הרענו של

רבן של ישראל

בקש"ת מרן הגה"ק רבי ישראל אלתר

האדמו"ר מגור

וצוק"ל

גדול כים שברנו!

אגודת ישראל

שדר צמח

נתייתמנו!

נצחו ארצלים את המצוקים ונשבה ארון אלוקים!

שבדים ורצוצים אנו נמדים על קברו הרענו של

רבן של ישראל

בקש"ת מרן הגה"ק רבי ישראל אלתר

האדמו"ר מגור

וצוק"ל

גדול כים שברנו!

אגודת ישראל באמריקה

הגשמה וההנהלה

ציון במלך המלך הירושלמי תמוז קול

בצו ארמלים את המצוקים בשבוע ארץ הקדש

שבתים ויציאתם את מוצעים על הסלקות של גדול חזיר קדש וקדשים
בין של ישראל הגאון הקדש

דני ישראל אלמד זוקללה האדמור"ר מגור

יש ויציאתם במעבד גדול המורה

גלוי כבוד מלשאל יריב בבת יתורה תאניה ואניה

הסודרות אגודת ישראל בארץ ישראל
ירושלים ת"י

כל קדש ומורה הגו מודיעים על הסלקות של מאיר דרכנו ומורה נתיבותינו עטרה
תפארת ישראל ויציאתם הגאון הקדש פאר הדור והדור הבא ויעמק ודברנא דאומותינו
צדיק יסוד עולם בוצינא קדשא בקשי"ת מרן

דני ישראל אלמד זוקללה

האדמור"ר מגור

ראש וראשון במעבד גדול המורה של אגודת ישראל הקולמית

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

הס' אגודת ישראל בא"י
סניף תל אביב-יפו

אוי לה לספינה שאבדה קבדנישה

עטרת תפארת ישראל פארה, נורה וחדרה, ציס"ע רשכבה"ג

נ ק מו האדמור"ר אגוד וצוקל

ברוך מעבד גדול המורה של אגוד

עלה בסערה השמימה

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

הסודרות אגודת ישראל בא"י
סניף בני-ברק

יחי עם כל בית ישראל אבלים אנו מונח יגון עמוק,
ומבכים מנה על הצריעה אשר ירף ד', עם סילוקו של
צדיק יסוד עולם וקדוש עליון, רבן ונתיבנו של ישראל, מרן
האדמור"ר המאיר, ביום קולו של המורה והמורה מרדכי

מון אדמור"ר אגוד וצ"ל

ראש וראשון במעבד גדול המורה

שנקדא לשיבה של מעלה

ועלה בסערה השמימה

אוי לספינה שאבדה קבדנישה

הסודרות אגודת ישראל
חיפה

יתומים היינו ואין אב

כלב קרוע ומורתח הננו מודיעים על הסתלקותו של מאיר דרבינו ומורה נתיבותינו עשרת תפארת ישראל רשכבה"כ
הגאון הקדוש סגור הדור והדרו רבא דעמיה ומדיברנא דאומתיה צדיק יסוד עולם בוצינא קדישא

נקש"ת מרן רבי ישראל אלטער זצוקללה"ה האדמו"ר מגור

ראש וראשון במעצת גדולי התורה של אגודת ישראל העולמית

נצחו אראלים את המצוקים והשבה ארון הקודש

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

הסתדרות אגודת ישראל בא"י
המרכז הארצי

הסתדרות אגודת ישראל העולמית
הועד הפועל

עמופי אבל ויגון כבר מבכים אנו מרה את פטירת מנהיג דורנו,
הקדוש והנערץ, קברניטה הנאמן של ספינת ישראל

מרן הגאון הצדיק

האדמו"ר מגור זצוקללה"ה

שעלה בסערה השמימה

נפלה העמדה מראשנו — יתומים נשארנו וגדול כים שברנו!

הועד הפועל העולמי של אגודת ישראל
חסניה באמריקה